

POZNANIE...

- otázka

ŽIVOTA a SMRTI

Marek BEEM

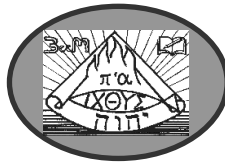
*A večný život spočíva v tom, aby poznali Teba,
jediného pravého Boha,
i (toho) ktorého si poslal, Ježiša Krista.
(J 17,3)*

POZNANIE...

– otázka ŽIVOTA a SMRTI

Marek BEEM

Tretie, upravené a doplnené vydanie

Pár otázok k titulu knihy

Je pravda, čo tvrdí titul tejto knihy?

Prečo poznanie ? Načo hľadať pravdu ?

Lebo:

1. podľa JEŽIŠA KRISTA, Božieho Syna, je (správne, pravdivé) *poznanie Boha – jediného pravého, a poznanie toho, ktorého Boh poslal – Ježiša Krista, podmienkou* (aj známkou) *večného života (J 17,3)*,
2. a podľa JANA HUSA „*super omnia vincit veritas*“ („pravda víťazí nad všetkým“).

Ale kde hľadať tú pravdu, odkiaľ čerpať čisté, t.j. pravdivé poznanie?

Určite nie zo znečisteného, ale iba zo zaručene čistého zdroja, teda priamo z prameňa; lebo iba „*ex fonte pura defluit aqua*“ (iba „z prameňa vyteká čistá voda“; tou čistou vodou je hľadaná pravda – pravé poznanie).

Preto za poznaním, za pravdou vždy iba „*ad fontes*“ („k prameňom“) !

Kto to skúsi, iste dá za pravdu HIERONYMOVI, ktorý prehlásil: „*Cotemnet rivulos, cum coeperit haurire de fontibus*“ („kto sa napije z prameňa, odmieta piť z potokov“).

Ako sa však dostať k prameňu?

Cesta k prameňu (poznania) *smeruje vždy proti prúdu* (tradícií, konvencií a dogiem). Ale „*proti proudu plouti těžko*“, konštatuje JAN AMOS KOMENSKÝ.

A stojí to vôbec zato, dať sa ťažkou cestou — plávať proti prúdu — kvôli pravde?

Isteže, veď tu predsa IDE O ŽIVOT, dokonca O ŽIVOT VEČNÝ!

A inou alternatívou môže byť iba: *nepoznanie Boha, odmietnutie evanjelia Ježiša Krista – a následná smrť, večné zahynutie, definitívna záhuba (2Tes 1,8.9)*.

Poznanie je teda naozaj otázkou života a smrti !

ISBN 80-89029-50-7

Prečo, komu, ako?

(namiesto prólogu)

Aby sa predišlo niektorým nedorozumeniam (všetkým sa vyhnúť asi nebude možné), rád by som hneď na úvod vysvetlil váženému čitateľovi tri veci:

prečo som vlastne napísal túto knihu,

komu je určená, resp. komu by som ju rád venoval,

ako som ju koncipoval a z akých zdrojov som čerpal.

Prečo?

Niečo o motivácii

Motivácia, ak ju poznáme, nám odpovie na otázku „prečo?“ – prečo človek niečo robí, ale aj prečo to robí tak, a nie inak.

Pravdaže, človek môže robiť niečo aj bez motivácie. Napríklad keď reaguje reflexne (resp. inštinktívne, podvedome) na nejaký podnet (obyčajne náhly, nečakaný, intenzívny, a najmä nebezpečný). Zdanlivo „bez motivácie“ koná, aj keď robí niečo na príkaz, rozkaz alebo z dajakého donútenia (priameho či nepriameho); v skutočnosti ho však vtedy tiež niečo motivuje — napr. strach, obava z následkov neposlúchnutia, niekedy však aj úcta k tomu, kto príkaz vydal (k autorite nenanútenej, ale dobrovoľne uznanej, prijatej).

Motivácia ovplyvňuje výsledok rozhodnutia medzi alternatívami: konať, či nekonať, a ak konať, tak ako? Pred rozhodnutím obyčajne prichádza podnet, ktorý si viac alebo menej intenzívne žiada odpoveď (reakciu). Po ňom nasleduje rozhodovanie, zvažovanie. Oboje – podnet (impulz) i zváženie (posúdenie) – je súčasťou motivácie. Pravdaže, nie vždy sa uplatňujú obe tieto zložky v rovnakej miere – raz môže prevážiť jedna, inokedy druhá. Ak je čin bezprostrednou odpoveďou na podnet a „zložka zváženia“ stojí v úzadí, blíži sa inštinktívnej (podvedomej) reakcii. Niekedy rozhodnutie k činu vzíde z úvah, zdanlivo bez podnetu; v skutočnosti tu však vždy nejaký podnet je. Nemusí byť vonkajší, môže vzniknúť v mysli človeka: napríklad cestou asociácií, ale aj – ako my, kresťania, veríme – vnuknutím (inšpiráciou = „vdýchnutím“) Božieho ducha (niekedy, žiaľ, aj ducha zlého). Tým však nie je povedané, že by aj v prípade, keď je tu zrejmy vonkajší podnet, nemal v motivácii účasť Boží (popríklad zlý) duch. Naopak, s ich prítomnosťou treba počítať vždy.

Podnet (to, na čo človek reaguje) môže mať charakter náhleho, jednorazového impulzu (často s výraznou emotívnou zložkou), ale aj dlhodobého, niekedy (ako si ukážeme) dokonca mnoho storočí trvajúceho problému.

Zváženie – zhodnotenie (prečo vôbec, **načo** a ako reagovať) je veľmi dôležitá zložka motivácie, je súčasťou rozhodovania, pri ktorom sa uplatňuje rozum, vôľa a morálka človeka (a to všetko v tom najširšom zmysle: úroveň intelektu, vzdelanie, výchova, skúsenosti, povahové vlastnosti, vplyv prevládajúcej paradigmy atď.), ale najmä vplyvy duchovné – práve tu, vo fáze zvažovania, rozhodovania, sa ukáže, či je konanie človeka riadené Bohom (Jeho duchom) alebo niečím (niekým) iným. Podľa toho možno hovoriť napríklad o **dobrej motivácii** – ak v nej prevažuje láska k Bohu, prejavujúca sa poslušnosťou voči Nemu (*Mk 12,30; 1J 5,3*) a láska k ľuďom (k bližnému), prejavujúca sa pomocou a službou tým, čo túto pomoc a službu potrebujú, a to nielen v materiálnej či telesnej, ale aj v duchovnej oblasti. (*Mk 12,31; Lk 10,27-37*), alebo o **zlej motivácii**,

prejavujúcej sa egoizmom – snahou získať iba vlastný prospech: zisk (materiálny alebo iný), slávu (resp. popularitu, uznanie) alebo moc nad inými.

Vlastne posúdiť čin, skutok (či je dobrý a či zlý) nemožno bez poznania jeho motívácie. V Božích očiach je dôležitejšia motivácia ako samotný „efekt“ činu. Inak povedané: hodnota motivácie určuje hodnotu skutku. Dokonca úmysel nepremený v čin má hodnotu samotného činu (realizovaného úmyslu). Ježiš to opakovane zdôrazňuje: napr. keď hodnotí „dvojhaliarový“ milodar chudobnej vdovy vyššie ako veľké dary bohatých (*Mk 12,42-44*); keď dokonca odsudzuje modlitby – ak sú prednášané na verejných miestach a sú motivované snahou získať obdiv ľudí (*Mt 6,2*); alebo keď zlý úmysel (motív) hodnotí rovnako ako zlý (hriešny) skutok (*Mt 5,28*).

Po malej úvahe o motivácii vo všeobecnosti, rád by som vysvetlil, čo motivovalo mňa napísať túto knihu. Teda:

Prečo som napísal túto knihu?

Podnet („na čo?“)

To, na čo reagujem touto knihou (teda podnetom), je istý „problém“, ktorý možno označiť ako „**Veľký, večitý spor**“, a o ktorom budem podrobnejšie písať neskôr, v samostatnej kapitole (o bezprostrednom impulze bude zmienka v časti nazvanej „**Čo ma vyprovokovalo**“). Na tomto mieste iba naznačím (neskôr podrobnejšie vysvetlím), že ide o veľké nedorozumenie (a teda i o veľký problém) v takej závažnej otázke, ako je poznanie samotného Boha — o rozpor medzi tým, čo hovorí Božie slovo, a tým, čo tvrdia niektorí teológovia.

Zváženie („načo?“)

Načo? Načo sa vôbec zaoberať týmto „problémom“? Prečo sa usilovať poznať Božiu Pravdu a pravdu o Bohu? A načo (prečo) o tom všetkom písať?

Ak by odpovede na tieto otázky neboli presvedčivé, nemalo by zmysel sa tým vôbec zaoberať. Už na rube titulnej strany tejto knihy bol uvedený hlavný dôvod – prečo hľadať pravdu, a tiež hlavný (vlastne jediný spoľahlivý) zdroj – kde ju hľadať. Žiada sa však na tieto závažné otázky odpovedať podrobnejšie.

Na ono „prečo“ („načo“) vyplývajú z Božieho slova tieto **odpovede**:

1. Poznaním Božej Pravdy človek môže lepšie oslavovať Boha.
2. Čím viac poznáva človek pravdu o Bohu, tým je pokornejší, lebo si uvedomuje, aký veľký je Boh a aký malý, úbohý je on.
3. Človeku musí záležať na poznaní toho, čo Ježiš Kristus učil, čo hovoril o svojom Otcovi a o sebe, pretože život človeka – terajší, ale aj budúci (a najmä ten) – závisí práve od toho, či prijme toto učenie a jeho Auctora; ale ako by ho mohol prijať, ak by ho nepoznal.
4. Ak človek pozná Pravdu, nesmie od nej odstúpiť. Naopak, musí na nej trvať a musí ju šíriť. Je nebezpečné nepravdu prikrývať napr. tzv. „tolerantnosťou“ či „láskou“ (v skutočnosti ústupčivosťou, nedôslednosťou či zbabelosťou), poprípade „úprimnosťou“ (veď nikoho neospravedlní to, že bude úprimne veriť bludom). Ak sa poznaná Pravda nezhoduje s tým, čo tvrdia „učitelia“ a tradícia, treba prosieť Boha o pomoc a znovu študovať, tvrdo pracovať. Ale ak je Pravda zjavená jasne, nespochybniteľne, potom nemožno ustupovať. Tu nejde o tolerantnosť, tu ide o Pravdu – o rozlíšenie pravdivého (správneho) od nepravdivého (nesprávneho, zavádzajúceho) – tu ide o život („...*večný život spočíva v tom, aby poznali...*“ – hovorí Boží Syn), a to je oveľa viac ako tolerancia. Ježiš Kristus veľakrát veľmi tvrdo hájil Pravdu proti nesprávnym názorom zákonníkov,

farizejov, saducejov a iných (vtedajších „teológov“). Kto ho chce nasledovať, musí sa riadiť jeho príkladom – aj v tejto veci.

Zo zváženia uvedených faktov vyplynulo rozhodnutie. No rozhodnutie je jedna vec, a realizácia zámeru druhá. Oboje môže byť ľahké alebo ťažké; ale problémy, s ktorými sa človek stretá pri realizácii, sú úplne iného charakteru ako tie pri rozhodovaní. Pred realizáciou si človek musí predovšetkým ujasniť „ako?“ – teda metódu, ktorú chce použiť (píšem o nej v časti nazvanej „**Ako?**“), ale okrem toho (presnejšie, ešte pred tým) musí mať jasné to, čo by bolo možné nazvať „**hlavnými princípmi**“ práce; a tie by mali vyplývať opäť z odpovedí na otázky:

1. Má človek nejakú možnosť poznať Božiu Pravdu? Ak áno, aké predpoklady na to musí mať? A ako ju má poznávať – vierou, či rozumom?
2. Ako poznať, čo je „biblické“, t.j. pravdivé, a čo je nepravdivé i keď je to za „biblické“ vydávané?

Odpovede sú:

- **ad 1.** Možnosť poznania Božej Pravdy z Božieho slova nie je otázkou teologického vzdelania, ani postavenia (funkcie) v cirkvi. To si iba cirkevná hierarchia začala v istom čase (od 2. – 3. stor., ale najmä od „konštantinizácie“ cirkvi, t.j. od 4. stor.) postupne osobovať právo na monopol v interpretácii Písma, pričom si tento svoj „monopol“ všemožne chránila – predovšetkým mocenskými prostriedkami: kto nesúhlasil s oficiálnou (t.j. jej) interpretáciou a s dogmami (ňou vymyslenými a potvrdenými), bol prenasledovaný, daný „do kľatby“ alebo fyzicky zlikvidovaný.

Napriek tomuto nebezpečenstvu vždy (od najstarších dôb) boli tu jednotlivci (niekedy i skupiny), ktorí upozorňovali na rôzne prechmaty cirkevnej hierarchie, predovšetkým na deformovanie biblickej Pravdy, ktorého sa často dopúšťala; vždy tu boli ľudia, ktorí sa pokúšali odstrániť deformácie (t.j. reformovať) učenie cirkvi. (V 15. – 16. stor. vyústili tieto snahy jednotlivcov do mohutných reformačných hnutí.)

M. Luther v dišpute s J. Eckom hovorí: „Koncily si navzájom protirečili... skôr treba veriť prostému laikovi vyzbrojenému Svätým písmom, než pápežovi alebo koncilu bez Písem.“ (3).

Áno, Božia pravda je dostupná každému, komu ju Boh chce zjaviť (aj „laikovi vyzbrojenému Písmom“). Nerozhoduje vzdelanie, postavenie, funkcia (Ježiš Kristus si za svojich učeníkov nezvolil učeníých zákonníkov, ale prostých ľudí), rozhoduje tu iba pokora pred Bohom, odhodlanie „*hl'adat' Hospodina celým srdcom a celou dušou*“ (5M 4,29-30; Pr 8,17; Iz 55,6). Boh zasľubuje, že pri splnení uvedenej podmienky sa človekovi *dá nájsť*; inými slovami: dá človeku dar svojho Ducha, s pomocou ktorého získa schopnosť poznať Ho i Jeho Pravdu. Takýto človek (duchovne zrodený z moci Boha, resp. Jeho Ducha), dokáže podriaďiť svoju vôľu i rozum Božiemu zjaveniu v Písme, dokáže poznávať Božiu Pravdu i pravdu o Bohu, dokáže veriť všetkému, čo Slovo zjavuje (aj keby sa to nezhodovalo s jeho doterajším poznaním alebo s učením, so systémom dogiem, v ktorom bol vychovaný a vyučený), až potom dokáže porozumieť všetkému (i tomu, čomu predtým nerozumel). Dôkazom jeho viery však nemôže byť to, že odloží rozum nabok, ale že podriadi svoje myslenie Božiemu zjaveniu v Písme. Viera v Boha a v Jeho nadprirodzenú moc nie je proti rozumu, ale stojí nad rozumom. Myslenie i konanie vo viere nie je iracionálne, ale „suprarácionálne“. Duchovný život je život najvyššej úrovne (teda aj najväčších schopností a možností), ale je na nižších úrovniach života – na živote vegetatívnom a animálnom – závislý (aspoň tu na zemi); nemôže sa od nich oddeliť ani ich ignorovať (o týchto veciach podrobnejšie píšem vo svojej knihe „**Fakty a úvahy O ŽIVOTE...**“). Preto aj pri poznávaní Boha a Jeho Pravdy majú viera (ktorá je súčasťou duchovného života) a rozum, čiže intelekt (ktorý je súčasťou animálneho života), spolupracovať!

Pár poznámok k tomu, čo bolo povedané o úlohe rozumu pri poznávaní Boha a Jeho Pravdy: v gréckych textoch NZ je použitých niekoľko výrazov, ktoré možno prekladať našim slovom „rozum“; rôzne preklady do slovenčiny a češtiny však používajú na ich pretlmočenie rozličné (nie vždy najvhodnejšie) výrazy. Príklady:

1. noys (= rozum, resp. *schopnosť poznávania rozumom* – „orgánom intelektu“; tiež *zmysľovanie*: napr. *metanoia* znamená *zmena zmysľovania*). Výraz *noys* je použitý v texte: ...*Jeho (Božia) večná moc a božskosť sa od stvorenia sveta uvažovaním (rozumom) poznáva zo stvorených vecí* (R 1,20 – podľa 1.1).

2. dianois (*dia-* = *skrze*, cez; *noys* = rozum, *rozmysľovanie*). Tento výraz je použitý napr. v texte: ...*Syn Boží prišiel a dal nám rozum poznať Toho pravého...* (1J 5,20 – podľa 1.2). (Ako vyplýva z pokračovania textu, „Ten pravý“ je Boh – Otec Ježiša Krista).

Pre porovnanie uvediem tu aj výrazy použité v tomto texte v niektorých iných prekladoch: *schopnosť* (1.1), *mysel* (1.3), *schopnosť poznať* (1.4), *schopnosť roznávať* (1.5), *mysl* (1.6), *schopnosť rozeznávať* (1.7), *rozumovú schopnosť* (1.8), *der Sinn* (1.9), *understanding* (1.10).

3. synesis (= *usudzovacia schopnosť*, „*ostrovtip*“, teda vlastne „správne, dokonale používanie rozumu“). Výraz *synesis* použil napr. apoštol Pavel vo svojom liste kolosenským kresťanom: ...*chcem ...aby prišli* (kresťania, o ktorých sa tu Pavel zmieňuje) *ku všetkému bohatstvu dokonalého chápania* (t.j. „chcem, aby získali dokonalú schopnosť **rozumného_usudzovania**...“), *k porozumeniu Božieho tajomstva...* (Kol 2,2).

- **ad 2.** Slová „pravdivý“ a „biblický“ by mali byť synonymá. Občas však nastane problém: napr. niekto vezme izolovaný výrok z Biblie (teda výrok „biblický“) a s jeho pomocou dokazuje „nebiblickú pravdu“ (t.j. nepravdu) alebo „rozpornosť“ v Božom slove. Ale biblický výrok (záver) nikdy nemôže byť ani nepravdivý ani rozporný. Ak sa takým zdá byť, potom treba vziať do úvahy kontext, a to nielen bezprostredný (susedné verše, príslušnú kapitolu), ale kontext širší, dokonca kontext celej Biblie. To, pravdaže, predpokladá poznanie celej Biblie, nie iba väčšieho či menšieho „výberu“ z nej. Vyžaduje si to teda kus práce – vytrvalosť, sústredenosť, systematickosť, ale aj isté vedomosti, najmä z exegézy a hermeneutiky (o tej si niečo povieme neskôr).

Také sú teda **hlavné princípy** práce pri hľadaní Božej Pravdy – taká je „*stratégia*“ tejto práce. Ostatné otázky, t.j. otázky **metodiky** (o ktorých píšem v kapitole „**Ako?**“) – to je „*taktika*“.

Komu?

Táto kniha, na rozdiel od niektorých mojich predchádzajúcich publikácií (4, 10, 11), nemá charakter apologetický alebo misijnó–evanjelizačný. To znamená, že nie je adresovaná ani „kritikom“ kresťanstva, ani jej poslaním nie je sprostredkovanie základného, jednoduchého evanjelia tým, čo o ňom dosiaľ nepočuli, a ani sa veľmi nehodí pre kresťanských „novorodencov“ (keďže jej obsahom nie je „mlieko“, ale dosť „tvrdý pokrm“ (1Ko 3,2)); no a keďže nejde o vedeckú prácu, nie je určená ani (iba) vysokoškoleným teológom. Chcel by som ju venovať „obyčajným“ ľuďom rôznych profesií, postavenia a vzdelania, ktorí však predsa len „obyčajní“ v niečom nie sú – v tom, že ich Duch svätý prebudil, vzbudil u nich záujem o veci duchovné; teda ľuďom veriacim – tým, čo už prešli nejaký úsek po ceste kresťanskej viery. Veď práve oni, ľudia s istou skúsenosťou viery, pri poznávaní Božej pravdy a pravdy o Bohu, obsiahnutej v Jeho slove, a pri jej konfrontácii s náboženskou praxou, narazia často na znepokojujúce otázky, s ktorými sa neraz len ťažko vyrovnávajú – pokiaľ nepochopia jednu vec: že **je rozdiel medzi vierou v Boha a Jeho Syna a – verením v dogmy.**

Áno, predovšetkým im by som chcel venovať túto knihu; ale aj tým, ktorí pochopili, že nestačí „veriť v Boha“ – že rozhodujúcimi sú otázky **ako veriť** a **v koho**, resp. **v akého Boha** veriť. A hľadajú na ne odpovede.

Na tomto mieste pokladám za potrebné aspoň stručne povedať niečo k prvej otázke – **ako veriť**, (druhou – v koho, resp. v akého Boha veriť – sa budeme podrobnejšie zaoberať v ďalších kapitolách tejto knihy).

Čo teda pod pojmom viera (veriť) treba rozumiť? Ako bolo naznačené, nestačí iba veriť v Boha, v Jeho existenciu, lebo *aj démoni veria a trasú sa (Jak 2,19)*; treba aj veriť Bohu, t.j. dôverovať Mu, úplne sa na Neho spoľahnúť – na Neho, a na nikoho iného: ani na seba (*Dúfaj v Hospodina celým svojím srdcom a nespoliehaj sa na svoju rozumnosť – Pr 3,6*), ani na iných ľudí (*Takto vraví Hospodin: prekliaty je muž, ktorý dúfa v človeka... jeho srdce odvracia sa od Hospodina. – Jr 17,5.7*); viera, to je však aj **vernosť**, a to za každých okolností, aj v dobe skúšok a pokúšania (*Neboj sa toho, čo máš vytrpieť... (ale) buď verný až do smrti, a dám ti veniec života – Zj 2,10*). Viera nie je iba vyznanie a postoj (i keď oboje je jej dôležitou súčasťou), ale je to aj **stále spoločenstvo** (koinónia) s Bohom, s Ježišom Kristom i s ostatnými kresťanmi (*...aby ste mali spoločenstvo s nami. Naše spoločenstvo je však spoločenstvom s Otcom a Jeho Synom Ježišom Kristom. – 1J 1,3*), trvalá komunikácia s Bohom prostredníctvom **modlitby** (*neprerastajte sa modliťe – 1Tes 5,17*). A konečne viera, to je aj **aktívia**, lebo viera *ak sa nedokazuje skutkami, je sama osebe mŕtva (Jak 2,17)*; veriť, to znamená teda byť zaangažovaným v Božom diele podľa darov Ducha (schopností): svedectvom (slovom i činom), službou (*Vy ste moji svedkovia – znie výrok Hospodinov – a moji sluhovia, ktorých som si vyvolil... – Iz 43,10*), či inou aktívnou účasťou na Božom diele – na dráme presadzovania vlády Božej lásky (agapé) proti deštruktívnym silám (proti Zlému, proti silám „protivníka“, satana, diabla) zameraným proti Bohu a Božiemu kráľovstvu (*Vzoprite sa mu (diablove) pevní vo viere... – 1P 5,9*).

To všetko, pravdže, predpokladá okrem **vôle** (a z nej plynuceho postoja poslušnosti) aj **poznanie** – poznanie samotného Boha (Jeho „vlastností“, atribútov) i Jeho vôle, zámerov, zaslúbení a požiadaviek (Poznávajme, snažme sa poznať Hospodina... – Oz 6,3; ...do nebeského kráľovstva vojde iba ten, čo plní vôľu môjho Otca, ktorý je v nebesiach (hovori Kristus) – Mt 7,21). Ale ako, odkiaľ, z čoho to všetko poznať, kde získať potrebné informácie? Hlavne v Biblii, v Písme (písomnom zázname Božieho Slova). Z toho však vyplýva, že viera v autentičnosť, dôvera v spoľahlivosť Božieho Slova, akceptovanie jeho autority a, pravdže, aj jeho poznanie (aspoň jeho základných, avšak nezdeformovaných, častí) je podmienkou opravdivej viery v pravého Boha.

Odpovede na uvedené (i mnohé ďalšie) otázky môžeme nájsť v **Písme**. Áno, práve Biblia (písomný záznam Božieho slova) je pre nás hlavným, ba jediným zdrojom spoľahlivých odpovedí na naše životne dôležité otázky. Pre život každého (skutočného) kresťana má Božie slovo prinajmenšom dve dôležité (životne dôležité!) funkcie – normotvornú a svedeckú: je zdrojom poznania vôle jeho Stvoriteľa (a tým aj pravidiel života) a je súčasne základným svedectvom o samotnom svojom Autorovi (je Jeho zjavením) – o Bohu i o Jeho Synovi. Je v skutočnosti jediným spoľahlivým zdrojom ich poznania. A práve o tomto poznaní (alebo najmä o ňom) bude reč v tejto knihe; ono poznanie Boha a Jeho Syna je totiž nielen základom viery kresťana, ale i oprávnenia jeho nádeje na večný život – je to pre neho doslova „otázka života a smrti“. A predsa ani toto poznanie samo osebe ešte nestačí – z poznania treba totiž vyvodit' dôsledky: rozhodnúť sa definitívne prijať (alebo odmietnuť) ponúknutú milosť – a všetko, čo s tým súvisí: zmenenie svojho zmýšľania (metanoia), čo je vlastne pokánie, obrátenie (Ježiš hovorí: „*Pokánie činite a verte v evanjelium.*“ – Mk 1,15; a „*Ak sa neobrátite..., nikdy nevojdete do kráľovstva nebeského*“ – Mt 18,3), ale aj poslušnosť (*podľa toho vieme, že sme Ho poznali, keď zachováваме Jeho prikázania – 1J 2,3*). Teda je bezpodmienečne potrebné podriaďiť sa vôli Toho, ktorý nás nielen stvoril – urobil z nás to, čím sme, obdaroval nás tým, čo je v nás i okolo nás, a prostredníctvom svojho Ducha nám dal schopnosť rozumiieť Mu, veriť v Neho, šíriť Jeho pravdu, smelo za ňu bojovať – a ktorý nás, napriek našej nedokonalosti a vzdoru, miluje, chce nás zachrániť pred hrozným údelom tých, čo odmietnu Jeho ponúknutú pomoc – spásu, ktorú nám dáva prostredníctvom svojho Syna (*...tak Boh miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nik nezahynul, ale aby večný život mal každý, kto verí v neho. – J 3,16*). Teda

tým, predovšetkým tým, ktorí toto všetko už pochopili, chcem s láskou predložiť tento „tvrdší pokrm“, ktorý som s pokorou pripravoval podľa „receptúry“ Božieho slova a rád Jeho Ducha, a preto dúfam, že nebude pre nich „nestráviteľným“, že ho nikto nemusí zo strachu či odporu odmietat' skôr, ako by ho čo i len „ochutnal“.

Ako?

Odpoveď na otázku „ako?“ treba rozdeliť na dve časti:

- **a/** akú koncepciu a postup som zvolil,
- **b/** z akých zdrojov som čerpal a akým spôsobom som ich využíval

• **ad a:** Koncepcia knihy vyplynula z môjho zámeru rozviesť jej základný motív, ktorý zase vyplynul z motivácie, čo ma viedla k jej napísaniu (o nej je pojednané v časti **Prečo?**). Tento motív možno zhrnúť do jednej vety – akéhosi ústredného motta celej knihy. Ide o vetu vyslovenú Božím Synom, Ježišom Kristom, zapísanú v *Jánovom evanjeliu 17,3*. Čítal som ju opakovane, v rôznych prekladoch, verziách. Viaceré z nich som si dovoľil uviesť, pretože (okrem iného) dokazujú dôležitosť hermeneutiky, ktorá sa uplatňuje pri prekladaní i pri exegéze Písma. No hermeneutika nie je záležitosťou iba prekladateľov a teológov; bez rešpektovania jej zásad sa nezaobíde nikto, kto číta staré texty (teda i Bibliu), ak im chce rozumieť, resp. správne ich interpretovať; nezaobídeme sa teda bez nej ani my. Preto si o hermeneutike ešte niečo povieme v závere tejto časti. Bude to však jedna z pasáží, ktoré len nepriamo súvisia s našou témou, a bude dosť náročná. Môžete ju celkom pokojne preskočiť. To, pravdaže, platí aj o iných kapitolách, ktoré by sa vám azda zdali byť príťažké alebo odťažité. Otázka „odťažitosti“ je však relatívna. Niekomu sa napríklad možno bude zdať zbytočným rozoberať tu význam niektorých výrazov v hebrejčine, keďže, ako je známe, rečou Novej Zmluvy je gréčtina, a biblický text, ktorým sa tu budeme zaoberať je z Jánovho evanjelia. Treba si však uvedomiť, že Ježiš Kristus a jeho apoštoli boli Židia (Hebrejci) a ich rečou bola zrejme aramejčina, vtedajší „svetový“ jazyk (a tak to, čo my považujeme za „originál“ Novej Zmluvy, t.j. jej písaný text v gréčtine, je vlastne prekladom z pôvodného ústne podávaného aramejského, resp. hebrejského originálu); ale predovšetkým nesmieme zabúdať, že oni všetci žili, vyrastali, boli vychovaní v židovskej tradícii, čiže spôsob ich uvažovania a vyjadrovania sa bol „hebrejský“, nie „helénsky“. Preto treba pri skúmaní textu Novej Zmluvy brať zreteľ na význam príslušných výrazov, pojmov aj (či predovšetkým) v hebrejčine, resp. aramejčine.

Ale vráťme sa k spomenutej vete, vyslovenej Ježišom Kristom. Ona je, ako bolo povedané, mottom celej knihy, je akousi „zlatou niťou“, okolo ktorej sa budú odvíjať naše úvahy: spolu budeme postupovať od slova k slovu tejto nesmierne závažnej výpovede, ktorá je časťou Písma – Biblie; budeme uvažovať o ich zmysle, a to, pravdaže, s prihliadnutím na ich význam, ktorý mali v dobe, keď boli vyslovené (inými slovami: vezmeme si na pomoc už spomínanú hermeneutiku). Po takejto analýze (vysvetlení pojmov), pokúsime sa o akúsi syntézu, sformulovanie záverov, zrozumiteľných dnešnému človeku, a dôsledkov, ktoré z tejto výpovede vyplývajú pre jeho život.

Je však už načase s touto závažnou vetou sa zoznámiť, a to čo najdôkladnejšie. Preto ju tu uvádzam v trinástich verziách (prekladoch), líšiacich sa v niektorých prípadoch nepatrne, v niektorých dosť podstatne:

A večný život spočíva v tom, aby poznali teba, jediného pravého Boha i (toho) ktorého si poslal, Ježiša Krista. (1.1)

To je večný život, aby poznali Teba, jediného pravého Boha a ktorého si poslal, Ježiša Krista. (1.2)

A to je ten večný život, aby poznali teba, toho jediného pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista. (1.3)

A večný život je v tom, aby poznali teba, jediného pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista. (1.4)

Kto chce večne žiť, musí poznať teba ako živého pravého Boha a mňa ako toho, ktorého si poslal. (1.5)

Totoť jest pak večný život, aby poznali tebe samého pravého Boha, a ktoréhož jsi poslal, Ježiše Krista. (1.6)

A život večný je v tom, kedyž poznajú tebe, jediného pravého Boha, a toho, ktorého jsi poslal, Ježiše Krista. (1.7)

To znamená večný život, že prijímajú poznanie o tebe, jedinom pravom Bohu, a o tom, ktorého si vyslal, o Ježišovi Kristovi. (1.8)

Das ist aber das ewige Leben, daß sie dich, der du allein wahrer Gott bist, und den du gesandt hast, Jesus Christus, erkennen. (1.9)

And this is life eternal, that they might know thee the only true God, and Jesus Christ, whom thou hast sent. (1.10)

Or, la vie éternelle, c'est qu'ils te connaissent, toi, le seul vrai Dieu, et celui que tu as envoyé, Jésus-Christ. (1.11)

Auth de estin h aiwniov zwh, ina ginwskwsin se ton monon alhqinon qeon kai dn apesteilav Ihsoun Xriston. (1.12)

Haec est autem vita aeterna: Ut cognoscant te, solum Deum verum, et quem misisti Iesum Christum. (1.12)

• **ad b:** Hlavné zdroje, z ktorých som čerpal, uvádzam v zozname literatúry. Rád by som zdôraznil, že toto nie je žiadna dizertácia či iná vedecká práca, ktorá by mala spĺňať podmienku originalnosti. A tak hodne (a zámerne) čerpá zo známych zdrojov, z diel uznávaných teológov, resp. iných významných autorov (z niektorých viac, z iných menej). Veď mojou „ambíciou“ vonkoncom nebolo čosi nové „vymyslieť“, ale skôr niečo z toho, čo bolo poznané vzdelanými a darmi Ducha obdarovanými jedincami, pozbierať, poukladať, a to tak, aby bolo vidieť súvislosti, z ktorých by bolo možné vyvodit' závery pre pochopenie otázok, ktorým sa tu chceme venovať.

Pre obsiahlosť citácií (v niektorých prípadoch) nebolo možné vždy uvádzať odkazy na zdroje, ak množstvo poznámok, vsuviek, odkazov (ktoré je už i tak značné) nemalo sa rozrásť do neprehľadnosti; preto odkazy na literatúru uvádzam iba tam, kde ide o konfrontáciu názorov, myšlienkovú či štylistickú „perličku“ (niekedy aj „perlu“), poprípade sa to žiada z iných dôvodov. Ten, kto pozná práce uvedené v zozname literatúry, ľahko bude vedieť identifikovať prameň, z ktorého bola tá či oná myšlienka (resp. pasáž) čerpaná, a pre toho, kto ich nepozná, to možno bude podnetom k tomu, aby si tieto cenné práce prečítal. Teda iba tam, kde to pokladám za celkom nevyhnutné, uvádzam odkaz na zdroj citácie, a to obvyklým spôsobom (v zátvorke číslo publikácie zo zoznamu „Literatúra“). Odlišné je to s biblickými citátmi. Tieto sú uvedené priamo v texte (ak tvoria jeho súčasť obsahovo i štylisticky); v ostatných prípadoch (ak sa na ne poukazuje pre potvrdenie toho, čo je konštatované v texte) sú uvedené v poznámke pod čiarou, a to buď celý citát alebo odkaz na príslušný bibl. text; na rozdiel od ostatných pozn. pod čiarou sú tu pred poradovým číslom vytlačené písmená „BC“, t.j. „biblický citát“.

Príklady: Odkaz na bibl. citát v texte:^{BC10}; v pozn. pod čiarou je citát označený: **10 BC**.

Odkaz v texte na poznámku pod čiarou, ktorá nie je bibl. citátom:¹¹; príslušná poznámka pod čiarou je potom označená: **11**.

Citované biblické texty pochádzajú skoro výlučne z dvoch prekladov Bible: citáty z Novej zmluvy a žalmov zo slov. ekumen. prekladu z r. 1995 (1.1), starozmluvné (okrem žalmov) z evanj. prekladu z r. 1984 (1.2). Ak je použitý iný preklad, je to výslovne uvedené: napr. „podľa 1.4“ by znamenalo, že bol použitý slov. katol. preklad NZ, ktorý je v zozname prekladov Bible uvedený pod č. 4. Výnimočne, ak to vyžaduje presnosť, jednoznačnosť alebo zrozumiteľnosť textu, uvádzam (obyčajne v zátvorke, ale niekedy i bez nej) aj iné výrazy, ako sú použité v príslušnom preklade (najčastejšie je uvedený pôvodný, t.j. hebrejský, resp. grécky výraz namiesto slovenského slova použitého v preklade; ale niekedy aj opačne): napr. Hospodin (JHVH), láska (agapé), Kristus (Mesiáš, Pomazaný) atď.

Na začiatku tejto časti som sľúbil vrátiť sa k hermeneutike, ktorá je pre pochopenie Pisma (ako i všetkých starších písomností) nesmierne dôležitá. Malý príklad: ten, kto má dostatočne vyvinutý „jazykový cit“ možno pobadá, že medzi vyššie uvedenými citátmi biblického textu sú isté rozdiely (ktoré by mohli viesť k nejednotnej interpretácii), i keď priznávam, že v tomto texte to veľmi „nebije do očí“ (používam ho iba preto, že, ako som uviedol, on je vlastne ústredným mottom celej knihy). Vezmime si prvú časť vety. Tú v niektorých prekladoch možno interpretovať aspoň tromi spôsobmi: „Večný život sa prejavuje v poznaní... Boha...“, alebo: „Večný život závisí od poznania... Boha...“, a konečne: „Poznanie... Boha... (atď.) je podstatou (podmienkou, ale i známkou získania) večného života.“ Aj druhú časť vety možno interpretovať rôzne: „...teba... Boha a (Boha), ktorého si poslal, Ježiša Krista“, alebo: „...teba... Boha, ale aj toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista“ (čiže Ježiš vlastne hovorí: „teba... Boha, ale aj mňa, Ježiša Krista – človeka, ktorého si ty poslal“).

Iste sa nemýlim, ak tvrdím, že posledné z uvedených interpretácií sú najbližšie pravému zmyslu Ježišovho výroku. Ak teraz porovnáme jednotlivé preklady, zistíme, že spoľahlivejšie sú tie, ktoré sú „voľnejšie“, lebo nepripúšťajú rôzne interpretácie. Inokedy však, naopak, práve prílišná „voľnosť“ prekladu sa môže prejaviť negatívne – môže úplne zmeniť pôvodný význam textu (pozri napr. kap. **Boh a Boží Syn**, sub 8).

Aby sa predišlo nebezpečeniu nedorozumenia z rôznych (často protichodných) interpretácií, je treba venovať prekladom veľkú pozornosť. Nemožno pokladať za najspoľahlivejší preklad ani doslovný, resp. takmer doslovný,¹ ktorý nerešpektuje sémantické, syntaktické, frazeologické a iné odlišnosti jazykov (veď len skúste napr. doslovné preložiť niektoré ustálené slovné spojenia, frázy alebo „slovné hračky“), ale na druhej strane, ani príliš „voľný“ (nepresný) preklad. No a práve tomu (resp. aj tomu), aby bol preklad čo najspoľahlivejší, má slúžiť už spomenutá hermeneutika.

Ale nejde iba o presnosť prekladu; je to oveľa širšia problematika: ak chceme správne pochopiť zmysel svedectva, správy, opisu v Biblii (rovnako ako v spise hociktorého starovekého autora), musíme brať do úvahy veľa vecí: napr. to, že jazyk Bible je zväčša jazykom symbolickým (symbolika však nie je žiadnou špecialitou Bible; ona sa používa aj v inej literatúre – v minulosti i dnes, a to dokonca aj v prísne vedeckých spisoch). Okrem toho Bibliu písali ľudia (síce Duchom Božím inšpirovaní, ale predsa len ľudia) rôzneho postavenia, vzdelania, literárneho nadania, a písali ju v rozličných obdobiach; vychádzali pritom samozrejme z predstáv a myšlienkových pochodov bežných v ich prostredí a dobe (ale neraz cudzích našim predstavám a myšlienkovým pochodom). To všetko treba brať do úvahy. Napriek tomu všetkému Biblia zostáva spoľahlivým svedectvom o Bohu, o Jeho skutkoch – je svedectvom dokonca základným a normotvorným (čo zdôraznila najmä reformácia), chrániacim čistotu tohto svedectva napr.

* 1 Boli také pokusy, keď sa vychádzalo z teórie tzv. „verbálnej inšpirácie“.

pred divo rastúcimi tradíciami a legendami. Biblia je teda autoritou – skutočným písomným záznamom Božieho Slova (i keď nie všetko, čo obsahuje, má rovnakú božskú dignitu).

Uviedol som tu len veľmi všeobecné zásady prístupu k Písmu (k onomu „prameňu“ – zdroju poznania pravdy – spomínanému na rube titulnej strany i v epilógu tejto knihy). Pre tých, ktorí by mali záujem o podrobnejšie vysvetlenie týchto vecí, rozhodol som sa tu zaradiť niekoľko doplnujúcich poznámok. Sú rozdelené do dvoch „podkapitol“: 1. **Hermeneutika** a 2. **Je Biblia naozaj Božím slovom? A ak áno, treba brať „doslovne každé slovo“, ktoré prečítaš vo svojej Biblii?** (Už som sa zmienil o tom, že ten, komu sa bude zdať táto časť náročná alebo odťažitá, môže ju preskočiť’).

1. Hermeneutika.

Výraz hermeneutika pôvodne označoval interpretáciu v zmysle prekladu z jedného jazyka do druhého, neskôr už viac výklad (v podstate komentovanie textu), teda to, čo dnes označujeme exegéza. Tým sa však stala takmer synonymom „teológie“ (pokiaľ by sme ňou rozumeli úsilie vystihnúť zmysel textu pre súčasnosť). V 18. stor. sa začína rozlišovať medzi hermeneutikou a kritikou (prvá je umenie správne „chápať“ druhého“, druhá umenie správne posúdiť, do akej miery je text neporušený), a tiež medzi hermeneutikou a exegézou (prvá je teóriou, pravidlami, ktorými sa riadi interpretácia, druhá znamená skutočnú aplikáciu týchto pravidiel do konkrétneho textu).

Celkom výstižná je táto definícia: Hermeneutika je umenie správne chápať a vykladať dokumenty minulosti, hlavne zmysel slov starovekých autorov.

Poslanie a zmysel hermeneutiky možno pochopiť z týchto štyroch jej úloh: skúmanie jazyka, zasadenie spisu do myšlienkového prostredia, určenie štylistických prostriedkov vyjadrenia, určenie zmyslu alegórií, metafor.

V priebehu dejín dochádzalo nielen k zmenám jazyka, vyjadrovania sa, k zmenám zmyslu výrazov, ale aj k zmenám v ponímaní pravdy. Napríklad niekdajšie (staroveké) rovnítko medzi pravdou a realitou bolo zrušené a bolo vložené medzi pravdu a fakt (skutok, dielo človeka). Avšak čoskoro nastali problémy; ukázalo sa totiž, že „čisté fakty“ neexistujú, že všetky v sebe nesú už aj interpretáciu.

Nielen z teoretického, ale aj z praktického hľadiska vznikla potreba rozlišovať medzi porozumením a vysvetlením: prírodu napr. možno vysvetľovať, duchovný život (ale i históriu) možno chápať. A práve hermeneutika má úlohu pri chápaní, porozumení, a to nielen konkrétneho úseku textu, ale celého deja, ba celej skutočnosti.

Odpoveď do veľkej miery závisí od spôsobu položenia otázky, a kladenie otázky zase od istých predbežných poznatkov, od „pred–vedenia (pred–chápania)“ danej skutočnosti. Teda toto „pred–vedenie“ podmieňuje výklad; ale aj naopak, ono samo je výkladom spätne ovplyvňované. Interpretácia textu sa tak stáva vlastne aj „interpretáciou interpreta“: text je totiž interpretovaný vo svetle toho, čo interpret pozná, a to, čo pozná, je interpretované vo svetle zmyslu textu. Tak sa uzatvára akýsi kruh.

Rôzne obdobia a rôzne konfesie sa vyznačujú rozdielnym ponímaním vzťahu medzi zjavením, ktoré sa udialo, ktoré bolo zapísané a jeho sprítomnením ľudom danej doby: Napríklad katolicizmus verí, že autentické zjavenie môže dosiahnuť tým, že sa drží „formulovaného vyznania viery“, daného tradíciou, dogmatickou teológiou; protestantizmus (v prevažnej miere) verí, že zjavenie (a tým aj spásu) môže nájsť tým, že bude aplikovať takú hermeneutiku, ktorá by umožňovala pôvodnému slovu spásy, aby bolo vyslovované neustále novým spôsobom, a tak nepretržite aktuálne zaznievalo do premenlivosti ľudských dejín. V katolicizme problém hermeneutiky teda spočíva v napätí medzi exegézou a dogmatikou, v protestantizme (keďže platí „sola Scriptura“ – jedine Písmo) pôjde skôr o úsilie získať bezprostredný vzťah k textu Písma a problém hermeneutiky spočíva v istom napätí medzi textom Písma a exegézou.

Výklad (exegéza) sa nikdy netýka iba objektu (textu), ale aj subjektu (interpreta), už napr. v tom, či kladie správne otázky (lebo existujú aj otázky nezmyselné). Ale aj opačne: môže to byť objekt, ktorý kladie otázky subjektu. Potom však hermeneutika už ani nie je tak teóriou in-

terpretácie, ako skôr „hermeneiou“, komentárom, ktorý prekladá myšlienky pôvodného autora a vyslovuje to jazykom dnešnej doby.

Od mnohých otázok, o ktorých človek hovorí, nemôže zaujať patričný odstup: ak napr. hovorí o Bohu, hovorí istým spôsobom už aj o sebe, a naopak. To však platí tak o pisateľoch Biblie, ako i o nás, ktorí ju čítame. Je tu teda určitý „spoločný menovateľ“, ktorého pomocou sa potom možno pokúsiť o rozlíšenie medzi tým, **čo** sa chce povedať a **čím** (akými prostriedkami) sa to chce povedať.

Ak zvážime vyššie uvedené skutočnosti, nemôže nás prekvapiť, že výklady jedného textu rôznymi autormi sa musia líšiť (a to i veľmi podstatne). A čitateľ týchto výkladov môže sa viac-menej stotožniť s niektorým z nich. To, po čom siahne (výber autora), závisí do značnej miery od jeho vlastného (už spomenutého) „pred-chápania“. To, k akému záveru dospeje po prečítaní príslušnej interpretácie, závisí však tak od jeho „pred-chápania“, ako aj od interpretácie – a jeho samotné „pred-chápanie“ sa takto môže zmeniť. Bolo by však chybou vyberať si výhradne autorov iba na základe zhodného (podobného) „pred-chápania“, lebo tu hrozí nebezpečenstvo „zabarikádovania sa“ v istej pozícii, ktorej rigidita stále narastá, takže opustiť ju je čoraz ťažšie, a to dokonca i vtedy, keď človek spozná jej nedostatky, ba neudržateľnosť – ide o akési „ochromenie vernosťou tradícií“. A keďže interpretácia je niečo, čo nikdy nebude raz navždy ukončené, definitívne, ale čo pokračuje, vyvíja sa, takéto „zabarikádovanie sa“ potom vlastne neznamená iba „znehynenie“ (neschopnosť progresu), ale (relatívny) pohyb späť (regres).

Pri stretnutí s Písmom, resp. s jeho interpretáciou, sprostredkujúcou jeho pochopenie, nedochádza iba k poznávaniu, ale aj k zmene zmysľania. Je samozrejmé, že my, kresťania v tomto procese musíme predpokladať aj vplyv (a to podstatný) Ducha svätého. Je to on, ktorý sprostredkuje náš výber, vytvára ono spomínané „pred-pochopenie“, a nakoniec dáva poznanie a mení zmysľanie. A zmena zmysľania (metanoia = obrátenie = pokánie), to je to, čo človeku otvára dvere k spásu.

2. Je Biblia naozaj Božím slovom? A ak áno, treba brať „doslovne každé slovo“, ktoré prečítaš vo svojej Biblii?

Odpoveď na prvú otázku je jednoduchá a jednoznačná: **Áno!** Lebo:

Nikdy z vôle človeka nepovstalo proroctvo, ale Duchom svätým vedení, hovorili ľudia, poslaní Bohom. (2P 1,21).

*...poznáš sväté Písma, ktoré ťa môžu učiniť múdrom na spasenie vierou v Ježiša Krista. Každé písmeno vdýchnuté (t.j. „inšpirované“: lat. slovo *inspiro* znamená doslova *vdýchnuť*) je od Boha... (2Tim 3,15-16).*

Často čítame v Písme rozhovor Boha s prorokom, kde býva priama reč Hospodinova uvádzaná napríklad takto:

Boh riekol Mojžišovi:... (2M 3,14; 4,19,21), alebo:

Takto hovorí Hospodin:... (Ez 13,3,8; Iz 45,18; 65,8.13 atď.), alebo:

Takto mi zaznelo slovo Hospodinovo:... (Jer 1,4), poprípade:

„...“, znie výrok Hospodinov. (Jer 1,19; 3,1) atď. Alebo vo forme rozkazu:

(Boh, Syn Boží, resp. hlas z neba prikazuje): „Napiš: „...“ (Zj 1,11; 2,1.8.12.18; 3,1.7.14; 14,13) a nasleduje Boží výrok.

To však neznamená, že by tie časti Písma, kde sa neuvádza takouto formou priama reč Božia, azda neboli tiež pravým Božím slovom.

Odpoveď na druhú otázku, uvedenú v názve tejto „podkapitoly“ je trochu zložitejšia: celá Biblia je Božím slovom, ale je treba vedieť, že:

a) nie všetky knihy Biblie (a nie všetky výroky v nich) sú pre poznanie Boha a Jeho plánu spásy človeka rovnako dôležité,

b) nie všetky preklady Biblie sú rovnako spoľahlivé,

c) pisatelia Božieho slova istotne boli inšpirovaní Božím Duchom, no nevieme, či to možno tvrdiť aj o zostavovateľoch kánonu (výberu kníh zaradených do Biblie), najmä pokiaľ ide o knihy NZ,

* 2 neschopnosť zmeny (nepružnosť, „skostnatenosť“)

d) nie všetky knihy Biblie sú rovnako zrozumiteľné.

Pár vysvetliviek k jednotlivým bodom:

ad a) I keď Božia milosť, ktorá jediná zaručuje človeku spásu, je zadarmo, neznamená to, že človek má na ňu pasívne čakať. V Božom slove nachádzame zaslúbenia, ale aj podmienky naplnenia týchto zaslúbení; napr. v prípade spásy je to nasledovanie Ježiša Krista – Božieho Syna, obrátenie, znovuzrodenie, viera (dôvera a vernosť až do smrti), prejavujúca sa, okrem iného, plnením vôle Božej, rešpektovaním Jeho prikázaní atď. Preto tie časti Písma, ktoré obsahujú uvedené veci, sú celkom iste pre človeka najdôležitejšie. Tým nechceme povedať, že ostatné časti Biblie je čítať zbytočné. Vôbec nie. Veď napr. i z historických kníh sa môžeme veľa dozvedieť o Bohu – aký je, ako konal v dejinách; ale aj o človeku: ako dokazoval svoju vieru, lásku a poslušnosť k Bohu; inokedy, naopak, ako zlyhával, zrádzal, a ako na svoju zradu doplácal. To všetko je pre veriaceho veľmi cenné – ako poučenie, vzor, alebo naopak – ako výstraha. Podobne proroctvá (či už tie, čo sa naplnili, alebo tie, na naplnenie ktorých čakáme), sú dôležité pre utvrdenie viery, pre porozumenie tomu, čo sa okolo nás deje, pre posilnenie našej nádeje atď. Je však nezmyslom (ako to robia niektoré denominácie) povýšiť isté, z hľadiska spásy nie podstatné časti Písma (napr. určitým spôsobom interpretované prorocstvo) na dogmu, na ktorej bazirujú, a to často viac, ako na tých častiach, ktorých obsahom sú zaslúbenia (najmä evanjelium) a podmienky naplnenia zaslúbení (najmä spásy človeka).

ad b) Ak čítate viaceré preklady Biblie, skôr–neskôr zistíte, že sú medzi nimi rozdiely, a to zďaleka nie vždy iba nepodstatné. O spoľahlivosti, vierohodnosti prekladu rozhodujú najmä tri veci:

1. Aká technika prekladu je použitá. Existujú totiž „doslovné“ (presnejšie „takmer doslovné“) a „dynamicke“ („voľné“) preklady.

Pri doslovnom preklade sa prekladateľ snaží (podľa možnosti) každému slovu základného textu nájsť zodpovedajúce slovo v cieľovom jazyku. Nie vždy sa to darí; veď si uvedomme obrovské rozdiely – napr. pokiaľ ide o význam slov (viacvýznamové slová), syntax, rôzne slovné hračky a pod. – medzi jednotlivými súčasnými jazykmi; čo potom povedať o problémoch s prekladaním textu, písaného jazykom, ktorým sa hovorilo pred niekoľkými tisícročiami. Preto sa tieto preklady neraz ťažko čítajú a sú aj ťažko zrozumiteľné.

Pri dynamickom preklade prekladateľ uvažuje pri jednotlivých vetách (resp. veršoch), čo znamenajú, čo vypovedajú, a potom sa snaží túto myšlienku vyjadriť v cieľovom jazyku spôsobom tomuto jazyku vlastným.

Zdalo by sa, že tento druhý spôsob je lepší. Väčšinou to však neplatí, pretože takýto preklad podáva čitateľovi vlastne to, čomu prekladateľ porozumel, resp. domnieval sa, že porozumel. – A to ešte v tom lepšom prípade – keď jeho úmyslom bolo odovzdať čitateľovi skutočne to, čo v pôvodnom texte naozaj je (lebo, žiaľ, sú aj takí vydavatelia prekladov, ktorí zámerne niektoré pasáže pozmeňujú; ide o tzv. „triksenzovanie“ – menenie myšlienok a predstieranie, že ide o Božie slovo). Pod záienkou dynamickeho prekladu sa teda občas stáva „novým autorom biblie“ človek (prekladateľ) – čo si mnohí čitatelia neuvedomujú.

Pravda, medzi doslovným a dynamickým prekladom je celý rad prechodov. Ak by sme chceli zoradiť u nás bežne dostupné Biblie v poradí od „najdoslovnnejších“ po „najvoľnejšie“, dostali by sme asi toto poradie: preklad kralický, Roháčkov, evanjelický, katolícky, slovenský ekumenický (NZ), český ekumenický, „Nádej pre každého“ (NZ).

Čo teda čítať? Moja rada: všetko, ale mať na pamäti, čo sme si povedali. Napr. začiatočníkovi sa bude určite lepšie čítať voľnejší preklad, ale keď začne so štúdiom Písma (Písmo nestačí „čítať“, to treba „študovať“ – pátrať „ako to naozaj je“, a zamýšľať sa nad tým), potom nevyhnutne bude musieť siahnúť po preklade doslovnom (presnejšie „doslovnnejšom“), v žiadnom prípade sa nemôže spoliehať na voľný (dynamický) preklad, v ktorom sú mnohé myšlienky pozmenené, iné chýbajú, a ďalšie, „nové“, sú pridané.

2. Veľmi záleží na prekladateľovi; nielen na jeho erudícii, ale aj na jeho osobnosti: či je obrátený, znovuzrodený kresťan, alebo je neveriaci; či žije životom zodpovedajúcim Božím normám, alebo žije v hriechu; či prijíma Bibliu ako neomylné Božie slovo, alebo je „liberálny“; či má dobré znalosti Božích myšlienok a ciest spásy, alebo o nich veľa nevie atď. To všetko nezávisí od toho, či študoval teológiu. Pri teologickom štúdiu sa človek mnoho učí „okolo“ Biblie (jazyky, dejiny cirkvi, náboženstiev, dogmatiku atď.), ale to vôbec nezname-

ná, že dôkladne pozná Bibliu a rozumie Božím myšlienkam (ak by nebola pravda, čo práve tvrdím, ako by bolo možné vysvetliť také množstvo nielen teologických interpretácií Písma, ale celých navzájom si protirečiacich „teologických smerov“?).

3. Záleží aj na tom, čo sa zoberie za základ prekladu. Pre SZ sú k dispozícii predovšetkým hebrejské rukopisy, ktorým sa hovorí „masoretské“. Odpisovali ich židovskí učenci v 9. – 11. stor. n.l. Ich snahou bolo sprostredkovať hebrejský text verne, a pritom zrozumiteľne: aby napr. mohli vyznačiť výslovnosť spoluhláskových slov, vymysleli systém značiek a akcentov; okrem toho v poznámkach po okraji (v tzv. „masore“) upozornili na textové zvláštnosti. Svoju prácu robili veľmi starostlivo: napr. prepočítavali písmená, slová a slovné spojenia v jednotlivých oddieloch (čím sa vylúčili náhodné „prepisy“, vynechanie slov i písmen). Vychádzali pritom z oficiálneho textu, pochádzajúceho z ústredného textu z chrámu. Preto práve masoretské texty podávajú najspoľahlivejšie najstaršiu textovú tradíciu Starej zmluvy. Iné, hoci neraz staršie texty (napr. kumránske hebr. texty, alebo najstarší grécky preklad – Septuaginta a neskorší latinský – Vulgáta) sú menej spoľahlivé práve preto, že ich odpisovači často nevychádzali zo spomínaného oficiálneho, chrámového textu, ale aj preto, lebo ich odpisovači, resp. prekladatelia, neboli takí dôslední ako „masoreti“.

Je, myslím, všeobecne známe, že „jazykom Novej zmluvy“ je gréčtina. A predsa gréčtinu nemožno považovať za jazyk „originálu“ Novej zmluvy (celkom iste to platí prinajmenšom pre časť NZ, a to časť veľmi podstatnú!) Je síce pravda, že najstaršie dnes známe odpisy NZ sú písané po grécky, ale **pôvodnou rečou** jej prevážnej časti (**rečou, ktorou hovoril Ježiš Kristus, jeho učeníci** a ostatní „aktéri“ príbehov a výpovedí, ktoré nachádzame v evanjeliách i v iných knihách NZ) bola **aramejčina** – popri gréčtine akýsi „druhý (podľa svojho rozšírenia možno dokonca „prvý“) svetový jazyk „Blízkeho východu“ tej doby; len menšia časť Židov (a Ježiš i jeho učeníci boli Židia) – tzv. „helenisti“, používali gréčtinu. Evanjeliové príbehy, reči nášho Spasiteľa (a iné, pre nás práve tie najdôležitejšie, časti Písma) sa po jeho odchode k Otcovi, mnoho rokov (v niektorých prípadoch viac desaťročí) odovzdávali ústnou formou (najčastejšie asi v práve spomínanej aramejčine) – až kým neboli zapísané (v gréčtine), a potom mnoho-mnohokrát odpisované. Je zrejme, že pri tom ústnom odovzdávaní, pri preklade do gréčtiny a pri odpisovaní (a pravdaže, aj pri prekladaní z gréčtiny do iných jazykov) nutne muselo dôjsť k istým (nezámerným alebo zámerným, niekedy pre porozumenie dokonca nevyhnutným), „úpravám“. Nezabúdajme, že ani najstaršie grécke odpisy (podobne ako hebrejské texty) neobsahovali interpunkciu (ani tú najzákladnejšiu, napr. rozdelenie textu do viet), rozlíšenie veľkých a malých písmen a mnohé iné prvky, na ktorých tak vehementne bazirujú niektorí dnešní „exegéti“ (ako príklad možno uviesť Ježišov výrok, zapísaný v *L 23,43* alebo Tomášove slová v *J 20,28*). Ten, kto chce poznať pravý zmysel biblického výroku, podobenstva, udalosti, musí – viac ako na čiarky, bodky, dvojbodky, výkričníky, tvar vety atď. (teda veci, ktoré nie sú súčasťou „originálu“ Božieho slova, a tak veľmi sa líšia v rôznych súčasných prekladoch NZ) – *dbať na kontext* (súvislosť s tým, čo predchádza a nasleduje), ale najmä musí daný úsek (ktorý sa mu možno zdá nejasný alebo protirečivý) *konfrontovať s inými časťami Písma*, jasnými, jednoznačnými (túto zásadu uvádzam aj na iných miestach – stále sa mi však zdá dôležité ju pripomínať, opakovať – pretože býva často ignorovaná!).

Najstaršie texty NZ sú teda písané v gréčtine (a to v tzv. koiné, čiže „ľudovej“ gréčtine). Preklady do iných jazykov sa opierajú o tri základy: „Textus receptus“ („odovzdaný text“), ktorý používali reformátori, „Majority“ („väčšinový“ – pretože sa týka cca 5300 gréckych rukopisov) a „text Nestle – Alandov (ktorý zohľadňuje najstaršie, ale málo početné zdroje, pochádzajúce z Egypta – práve pre malý počet rukopisov a pre onen „egyptský pôvod“ býva mnohými odmietať).

ad c) To, čo vieme o pôvode kníh NZ, svedčí o tom, že nie všetky majú nielen rovnakú historickú i svedeckú hodnotu, ale vlastne ani „oprávnenie“ byť súčasťou kánonu. Len jeden príklad: podmienku pre zaradenie do kánonu bol „apoštolský pôvod“ spisu. Keďže v čase zostavovania kánonu sa myslelo, že List Židom (Hebrejom) napísal apoštol Pavel, bol nakoniec (i keď nie ľahko) do kánonu pojatý. Dnes vieme celkom určite, že Pavel nemohol byť autorom tohto spisu; jeho autor je neznámy, takže ťažko môže splňať spomínanú podmienku

„apoštolského pôvodu“. Pravda, isté problémy boli aj so zaradením iných spisov (o tom sa tu však nemôžem šíriť).

ad d) Uvedomme si veľké časové rozpätie, v ktorom vznikali biblické texty (cca jeden a pol tisícročia), a najmä množstvo (štyri desiatky) aj „pestrosť“ jej „autorov“ – boli medzi nimi vzdelaní i prostí ľudia, králi a kňazi, ale aj pastieri a rybári; ľudia pragmatickí, pracujúci systematicky, ale i „mystici“, tlmočiaci Božie slovo vo vytržení. Ak si toto uvedomíme, potom nás iste neprekvapia formálne i vecné rozdiely (nie však rozpory) medzi jednotlivými časťami Biblie: nachádzame tam opisy dejov, ale i „technických zariadení“, právne kódexy, ale aj lyrické pasáže, časti vyučujúce i karhajúce, slová upokojujúce i burcujúce atď. Ale „červenou niťou“, ktorá sa tiahne od začiatku Písma až po jej posledné slová, je záujem všemohúceho Boha o nespoľahlivého človeka, o jeho záchranu.

Znova opakujem, čo tu už bolo (v inej súvislosti) povedané: menej jasný zmysel svedectva niektorých častí Písma pochopíme až pri opakovanom čítaní, keď si menej zrozumiteľnú časť dáme do súvisu s inými správami a svedectvami Písma. Skrátka:

„**Bibliu možno vysvetľovať iba Bibliou**“ (t.j. jednu jej časť inou časťou); pritom platí zásada, že ťažko zrozumiteľné miesta je treba vidieť vo svetle jednoznačných a dobre zrozumiteľných. Je nesprávne, ak sa niekto pokúša náročné verše interpretovať izolovane, a neraz dokonca tak, že sa dostanú do rozporu s textami jasnými a dobre zrozumiteľnými.

Na svedectvá a zaslúbenia Starej zmluvy treba pozerat' cez prizmu Novej zmluvy, najmä evanjelia (mohli by sme povedať „Kristovej teológie“; rád by som tu zdôraznil, že je treba rozlišovať medzi „Kristovou teológiou“, t.j. evanjeliom, a „teológiou o Kristu“, t.j. „kristológiou“!). Pri takomto postupe sa nám iste mnohé časti SZ (ktoré sme predtým azda celkom nechápali) stanú zrozumiteľnými, ukážu sa jedinečné súvislosti (napr. zaslúbenia a ich naplnenie). A ešte na jednu dôležitú vec nesmieme zabúdať: Biblia, hoci je Božím slovom, bola písaná ľuďmi. Pisatelia boli inšpirovaní Duchom Božím – On im zjavil to, čo napísať (obsah); avšak to, **ako** je to napísané (forma), je do veľkej miery ovplyvnené konkrétnym pisateľom („ľudský rozmer“ Biblie), jeho osobnosťou (mentalitou, spoločenským postavením, vzdelaním a podobne), ako i dobou a prostredím, v ktorom žil (tradičiou, kultúrou, sociálnymi pomermi atď.). Opäť pripomínam: nezabúdajme, že Bibliu písali asi 40 pisatelia najrozličnejšieho povolania, vzdelania, postavenia (králi, kňazi, pastieri, rybári, remeselníci, lekár a pod.) v priebehu cca 1600 rokov.

Nemusíme byť odborníkmi v hermeneutike, aby sme pri posudzovaní biblických textov dokázali ziať do úvahy aspoň tieto najzávažnejšie formálne zvláštnosti, ktoré môžu zásadne ovplyvniť zmysel textu: – a) v Biblii (podobne ako v iných, najmä starších, písomných textoch) sú neraz použité metafory, resp. alegórie, a to najmä v prorocktvách (ale nielen v nich); – b) je dôležité vedieť, aký význam (obsah) mali jednotlivé výrazy (slová, slovné spojenia) v danom čase a v príslušných jazykoch (hebrejčine, resp. aramejčine a gréčtine); – c) treba brať do úvahy tiež niektoré gramatické zvláštnosti v členení viet a v tvarosloví. Napríklad, je všeobecne známe, že členenie viet, umiestnenie interpunkčných znamienok ovplyvňuje (niekedy i zásadne mení) zmysel vety. Uvedomme si (už tu bolo zdôrazňované), že pôvodné biblické texty sú bez interpunkcie. Tá bola do nich „vmontovaná“ pri prekladoch a opisoch. Preto ak zistíme, že veta nie je kompatibilná s inými, jasnými textami, zväzme, či v preklade Písma, ktorý máme k dispozícii, neboli interpunkčné znamienka umiestnené chybné. Takéto posudzovanie Písma samozrejme nie je jeho *deformovaním* (ako by to azda niektorí radi tvrdili), ale naopak, jeho *reformovaním* (vrátením k pôvodnej forme, resp. významu). Podobne môže pomýliť (nepriaznivo ovplyvniť) výklad textu) aj nezvyklé tvaroslovie. Napríklad ak chceme poznať, či daná veta má charakter oznámenia, výstrahy, dôrazného konštatovania, deklarácie, výzvy, príslubu, príkazu a pod., je často dôležitejšie posúdiť súvislosti a porovnať skúmanú pasáž s významovo paralelnými textami, ako vychádzať iba z gramatických tvarov použitých slov.

Napríklad Ježišove reči nachádzame po gramatickej stránke obvykle vo forme indikatívu, podľa obsahu a kontextu sú to však často dôrazné výstrahy, a preto pre kresťana nadobúdajú fakticky zmysel imperatívu (príkazu).

Ale aj naopak: neraz gramatický imperatív nemá charakter príkazu, ale dôrazu, deklarácie či vyznania.

S podobným javom sa ostatne stretávame aj v bežnej reči (v „spoločenskej frazeológii“): výraz, z gramatického hľadiska imperatív, môže byť nielen rozkazom, ale aj želaním, zvolaním (alebo aj nič nehovoriacou frázou). Niekedy je medzi rozkazom a želaním alebo medzi želaním a zvolaním „plynulý významový prechod“; napriek tomu mali by sme medzi nimi rozlišovať, pretože inak môže dôjsť k rôznym nedorozumeniam. Napr. ak vám váš hosťiteľ pri lúčení povie „Príďte zas!“; viete celkom isto, že nejde o rozkaz, tušíte, že (často) nejde ani o želanie, ale (v lepšom prípade) o prejavenie vzťahu (o akési „vyznanie“), alebo (v horšom prípade) o nič neznamenajúcu frázu. Tak je to aj s väčšinou našich pozdravov („Bud’ zdravý!“; „Maj sa dobre!“ „Dobrý deň!“; „S Bohom (zostávajúte)!“ atď.) – majú formu želajúcej vety, ale ich zmyslom je prejavíť prichylnosť, deklarovať blízky vzťah, priateľstvo, sympatiu (pravda, ak sú myslené úprimne). Sú to teda skôr „zvolacie“, ako „želacie“ vety. Ešte jasnejšie je to vidieť napr. pri „želaníach“ „Nech žije!“; „Vivat!“ a pod., ktoré sú celkom jasne zvolaniami – „vyznaním“ (deklarovaním lojalnosti). A známa anglická zdvorilostná fráza „I love you!“, t.j. „Milujem ťa!“ (spomínam ju preto, že v poslednom čase sa, ako mnoho iných „západných“ výrazov a fráz, začína ujiťmať aj u nás) „nepredstiera“ želanie, lebo je aj z formálnej stránky „vyznaním“; pritom, pokiaľ ide o jej skutočný zmysel, je porovnateľná s mnohými našimi zdvorilostnými frázami, ktoré majú formu „želaných viet“.

V náboženskej oblasti (i priamo v Písme) existujú vyznania rôzneho charakteru; mnohé majú formu „zvolania“. Najväčšou chybou je, ak (napríklad častým mechanickým opakovaním) nadobudnú ráz nič nehovoriacej frázy, ale chybou je tiež, ak sú nesprávne interpretované, napr. ako „želanie“, žiadosti, event. prosby; typickým príkladom je Pánova modlitba, t.j. „Otčenáš“ (píšem o tom v knihách **Moje krédo a Fakty a úvahy O VIERE...**).

Pri študovaní Novej zmluvy je treba mať na mysli ešte niekoľko ďalších skutočností: zo štyroch kníh **evanjelií** (Matúš, Marek, Lukáš, Ján) je najstaršie evanjelium podľa **Marka**. Zrejme ho zapísal Ján–Marek (po 8. verš poslednej, šestnástej kapitoly) podľa vyprávania apoštola Petra. Toto evanjelium je všeobecne (a oprávnené) považované za vecne (po stránke dokumentárnej) najpresnejšie, najspoľahlivejšie. Evanjelium podľa **Matúša** vzniklo z dvoch častí: súboru Ježišových rečí (ktoré zaznamenal s najväčšou pravdepodobnosťou samotný apoštol Matúš) a z príbehov (ktoré mohli byť dopísané dodatočne iným autorom). Najmä ony „reči“ (logia) sú veľmi cenné, lebo sú najspoľahlivejšími záznamami Ježišovho učenia: autor, povelaním colník, bol (na rozdiel od ostatných učeníkov) zbehlý v písaní, a zrejme si robil písomné poznámky Ježišových výrokov priamo – teda nie sú to (ako ostatné zdroje, z ktorých čerpal evanjelia) iba spomienky, zaznamenané roky či desaťročia po Ježišovej smrti. **Lukáš** nebol priamym svedkom Ježišových príbehov ani vyučovania (za zmienku stojí aj skutočnosť, že spomedzi všetkých „autorov“ kníh Biblie, Lukáš je jediným Nežidom, Grékom). Svoje evanjelium spísal podľa mnohých prameňov, z ktorých nie všetky boli rovnako spoľahlivé. Svedčia o tom isté nezrovnalosti s inými tzv. synoptickými evanjeliami; najmä tu opísané zvláštne udalosti pred, pri a tesne po narodení Ježiša by len ťažko mohli chýbať (ako paralely) v iných písomných prameňoch, a to práve pre svoju výnimočnosť. Zdá sa, že nimi chceli autor príbehov, od ktorých Lukáš čerpal informácie, zrejme v dobrom úmysle, sčasti vyplniť medzeru v Ježišom životopeise z ranného obdobia jeho života, a sčasti aj takto dodatočne zdôrazniť význam osoby Ježiša, ktorý sa neskôr (najmä po jeho vzkriesení) ukázal byť Kristom (Mesiášom). Lukášovo evanjelium je po literárnej stránke najkrajšie, ale platí o ňom, žiaľ, to, čo o všetkých podobných dielach – že totiž medzi umeleckou a dokumentárnou (historickou) hodnotou diela býva obyčajne „nepriama úmernosť“. Evanjelium podľa **Jána** (bolo pravdepodobne napísané samotným apoštolom Jánom) má zvláštne postavenie: jeho hlavným poslaním bolo skôr upevniť vieru veriacich, ako pôsobiť misijne na neveriacich. Ján sa preto zaoberá predovšetkým otázkou **kým** bol Kristus. Pokiaľ uvádza príbehy z jeho života, opisuje najmä také, ktoré neuvádzajú synoptici (keďže Ján písal svoje evanjelium ako posledné, zrejme ním chcel sčasti doplniť to, čo chybovalo v predošlých troch). V Jánovom evanjeliu dominujú teda najmä také otázky, ako je skutočnosť **Božieho Synovstva** Krista, jeho spasiteľské poslanie a jeho zaslúbenia.

Zhrniem: Pokiaľ ide o príbehy pozemského života Ježiša Krista, pozerajme na ne cez prizmú Markovho evanjelia, ktoré je v tomto ohľade najautentickejšie (s výnimkou 9.-19. verša 16. kapitoly, ktoré boli dodatočne dopísané iným autorom); pokiaľ ide o Kristove reči (vyu-

čovanie), najúplnejšie a najpresnejšie sú zaznamenané v Matúšovom evanjeliu; a pokiaľ ide o otázky poznania podstaty Božieho Synovstva Kristovho a jeho úlohy v spasiteľskom Božom diele, najjasnejšiu odpoveď na ne nájdeme v evanjeliu Jánovom.

Skutky apoštolov majú pre nás tiež veľký význam, lebo opisujú šírenie evanjelia (najmä medzi pohanmi), vznik Kristovej Cirkvi a ukazujú (spolu s epištolami) aká bola Cirkev predtým, ako sa narušila jej čistota pohanskými prvkami, ktoré do nej začali vo veľkom prenikať najmä od 4. storočia. Preto práve apoštolská Cirkev 1. storočia (ako o nej čítame v Skutkoch apoštolov a v epištolách) by mala byť vzorom pre dnešnú Cirkev.

Epištoly – listy apoštolov jednotlivým cirkevným zborom alebo Cirkvi ako celku (v niektorých prípadoch sú adresátni jednotlivci) sú zdrojom vzácného poučenia, najmä v otázkach etických (spolunažívanie kresťanov, ich vzťah k svetu, mravná čistota a pod.), ale aj vieroúčnych, ba i bohoslužobných. Z mnohých možno čerpať okrem poučenia aj povzbudenie vo viere a v utrpení (napr. počas prenasledovania veriacich).

Zjavenie Jána (presnejšie „Zjavenie apoštolovi Jánovi“) je jediná prorocká kniha Novej zmluvy. Zašifrovane, v obrazoch nám líči priebeh konca doby milosti, utrpenie posledných dní, hrozný údel nepriateľov Boha – satana a bezbožných ľudí, ale aj krásnu budúcnosť veriacich v Božom Kráľovstve.

Pri čítaní Biblie, opakujem, snažme sa vnímať všetko vo svetle evanjelií, a to najmä Markovho (pozemský život a príbehy Ježiša Krista), Matúšovho (učenie Ježiša Krista) a Jánovho (podstata Božieho Syna – Ježiša Krista a jeho spasiteľského diela).

A majme na pamäti, že pri samozrejmej úcte ku všetkým knihám Biblie, predsa len niektoré z nich musíme pokladať za dôležitejšie ako iné. Istotne najdôležitejšie pre nás sú tie časti Písma, ktoré obsahujú radostnú zvesť o záchrane ľudstva skrze Ježiša Krista – Syna Božieho, a tie, v ktorých sa píše o podmienkach spásy, o požiadavkách nebeského Otca na svoje deti a o tom, čo nás čaká, ak prijmem (resp. neprijmem) tieto podmienky. Tieto časti Písma sú pre nás naozaj životne dôležité; veď obsahujú informácie, ktoré sú rozhodujúce **pre náš život tu v časnosti** (ako budeme žiť) i **pre náš život vo večnosti** (kde budeme tráviť večnosť: či v novom tele na novej zemi – v Božom Kráľovstve, alebo v „pekle“).

Opäť: Prečo?

V časti „**Prečo som napísal túto knihu?**“ som sa zmienil o tom, že motivačným podnetom pri mojom rozhodnutí napísať túto knihu bol „problém“, ktorý možno označiť ako **Veľký, večitý spor**. „Veľký“ preto, lebo bol príčinou veľkých dejinných udalostí (rozkolov, bojov slovných i krvavých) i veľkého nešťastia a utrpenia jednotlivcov i celých spoločností (nielen ich zatracovania, „vyobcovávania“, ale aj brutálneho vraždenia); „večitý“ preto, lebo sa ťahá dejinami už zhruba jedno a trištvrte tisícročia.

Aby bolo možné aspoň sčasti pochopiť jeho závažnosť (z hľadiska uplynulých „osudov“ ľudstva, ale aj jeho perspektívy – v tomto i v budúcom veku), treba o ňom niečo povedať – o jeho histórii, o jeho podstate, o jeho dôsledkoch.

Veľký, „večitý“ spor

Z dejín sporu

Kresťanstvo sa po Letniciach (zoslaní Ducha svätého) rozšírilo neuveriteľne rýchlo takmer po celom (vtedy známom) svete. Evanjelium, ktoré hlásali apoštoli a ich žiaci bolo pomerne jednoduché, zrozumiteľné a prístupné. Pravdaže, popri misijnej práci a prekonávaní odporu okolitého sveta (pohanského, židovského), museli neustále bojovať aj proti deformovaniu učenia, ktoré šírili, o čom napr. svedčí obsah mnohých listov apoštola Pavla. Ale mimoriadne závažným sa stal tento „problém“ až neskôr, v dobe „poapoštolskej“, kedy sa učenie i prax cirkvi zmenili (žiaľ, v negatívnom zmysle) na nepoznanie.

Hlavnou udalosťou, z ktorej vzišlo všetko to zlé, tragické, čo postihlo cirkiev – deformácia jej učenia, transformácia jej ambícií (zo slúženia a vyučovania na vládnutie a dikтовanie), schizmatizácia (ktorá začala najprv jej vnútorným rozdelením, a neskôr sa prejavila i značným „rozkúskovaním“ vonkajším) atď. – skutočnou prapríčinou všetkého tohto neblahého bolo prenesenie úradu jeruzalemského biskupa z kresťanov židovského pôvodu na kresťanov pohanského pôvodu, čiže prenesenie autoritatívneho centra vtedajšieho kresťanstva do pohanských miest.

Pravdaže po katastrofe, ktorá (v podobe „trestu“, vlastne brutálnej pomsty všemocného Ríma) v roku 70. n.l. postihla Jeruzalem, jeruzalemská cirkev nemohla už plniť svoju funkciu, pretože fakticky prestala jestvovať: časť jej členov Rimania vyvraždili, časť sa rozutekala. (Podľa Tacita bolo v období rokov 66.–70. zabitých alebo predaných do otroctva okolo 1,200.000 Židov – v čom sú zahrnutí i kresťania). Tí, čo sa zachránili, stratili v cirkvi vplyv (zvyšok kresťansko-židovskej jeruzalemskej cirkvi, tzv. „ebioniti“, boli prehlásení neskôr dokonca za heretikov). A to ešte nebolo všetko: po druhej katastrofe (po potlačení povstania, vedeného Šimonom bar Kochbom v r. 135) prestalo existovať i samotné mesto Jeruzalem (na jeho ruinách po roku 135. nechal cisár Hadrián postaviť nové mesto, ktoré sa nazývalo Aelia Capitolina), ba prestal existovať aj staroveký židovský štát.

Predstava, žeby sa azda Nežidia a Židia mohli zhodnúť na novom náboženstve neprežila udalosti rokov 66.–70. Časť kresťanov z pohanov totiž využila situáciu na vystupňovanie už skôr v sebe živých protizidovských nálad (ktoré boli v tomto období veľmi príznačné pre pohanských Grékov i Rimanov): zmienené katastrofy začali vysvetľovať ako Boží trest na Židoch.

Pre ilustráciu tohto vzťahu (aj keď z trochu neskoršieho obdobia) dovoľte uviesť úryvok z „Komentára o Sofoniášovi“ od významného teológa, tajomníka rímskeho biskupa a autora Vulgáty (prvého prekladu Biblie do latinčiny) Hieronyma (342–384): „V deň, keď bol zničený Jeruzalem, vidíte zbožný ľud, ako prichádza na návštevu, zohraté staré ženy a starcov, podlamujúcich sa pod ťarchou starých handier a rokov. Ich telá i šaty hovoria o Božom hneve. Zástup žalostných stvorení sa zhromažďuje a narieka nad troskami Chrámu pod oslňujúcou šibenicou Pána s jeho žiarivým vzkriesením a pred lesknúcou sa štanďardou s krížom, ktorá vám máva na pozdrav z Olivovej hory. A predsa títo ľudia nezaslúžia zľutovanie.“

Nezostalo však iba pri takejto necitnosti a pohrdaní, čoskoro prišlo k otvorenému násiliu: už v 4. stor. začínajú nielen násilné „pokresťančovanie“ Židov, ale aj rúcanie ich synagóg, vypaľovanie dedín a útoky luzy pod vedením fanatikov na židovské spoločenstvá. Ak sa pokúsila štátna moc zabrániť tomuto teroru, cirkevná moc sa proti nej postavila. Známy je napr. výrok biskupa Ambróža adresovaný cisárovi Theodosiovi I.: „Náboženské záujmy sú prednejšie ako dodržiavanie občianskeho práva.“ A aby v budúcnosti nedochádzalo k porušovaniu zákonov (občianskeho práva), „vyriešilo“ sa to tak, že boli prijaté protizidovské zákony, podľa ktorých Židov nechránilo žiadne právo.

V takejto atmosfére cirkevní vodcovia z pohanov sa zámerne čím ďalej, tým viac začali vzdávať od judaizmu, až ho odvrhli úplne, a pohanský „helenizmus“ dostal v teológii „zelenú“. A tak v nasledujúcich storočiach učenie a praktiky cirkvi postupne nadobúdajú podobu, v mnohých veciach veľmi vzdialenú pôvodnému apoštolskému učeniu a bohoslužobným zvykom, ktoré obsahovali mnoho prvkov judaizmu (veď kresťanstvo vyšlo zo židovskej duchovnej i literárnej tradície). No boli to zmeny najmä v dvoch zásadných otázkach, ktoré urobili definitívny koniec akémukoľvek budúceму zblíženiu so Židmi: *zrelativizovanie monoteizmu* (nazývanie bohom niekoho iného ako Jediného a poprejte absolútneho rozlíšenia medzi Bohom a človekom nemohli Židia vnímať inak ako reštaurovanie pohanstva) a *ignorovanie Božieho Zákona* – konkrétne napr. príkazu odpočinku v 7. dni týždňa. Tieto „teologické novoty“, ktoré sa postupne dostávali do oficiálneho učenia cirkvi a ktoré nemohli byť akceptované nikým, kto Tóru (Starý zákon) pokladal za záväzné Božie slovo, urobili teda jednak definitívny koniec nádejí, žeby Židia v budúcnosti mohli vo väčšej miere konvertovať ku kresťanstvu (alebo najst' s ním aspoň „spoločnú reč“), jednak odštartovali ďalšie snahy „kresťanských teofilozofov“ revidovať („vylepšovať“) Božie slovo, a tým sa stali začiatkom veľkých problémov (a to zďaleka nielen teologických) v samotnej kresťanskej cirkvi: najmä od 4. stor. vzniká množstvo kontroverzných teo-

logických učení (predovšetkým v otázke chápania „podstaty Krista“), a každé z nich – v okamihu, keď sa stalo štátnou doktrínou – vystúpilo veľmi kruto proti všetkým ostatným. Kresťanstvo (presnejšie jeho „vedenie“, pochádzajúce z pohanov a všetky neskoršie, ktoré prevzali od neho učenie i spôsoby) sa takto stalo agresívnym nielen voči okoliu, ale aj voči samému sebe (voči vlastným nonkonformistom) – bol koniec bratskej lásky a iným zásadám hlásaným Kristom.

Keď teda „vštepéné (vetvy) divej olivy“ prestali byť „účastníkmi koreňa (ušľachtilej) olivy, ktorý dáva miazgu“ (R 11,17n), začali sa postupne od neho vzdďalovať, až sa úplne separovali. Ba čo viac, obrátili sa proti nemu: začal tragický proces „cirkevného antisemitizmu“, ktorého dôsledkom bolo aj to, že sa zavrhovalo takmer všetko, čo malo židovský pôvod (azda satan vymazal z myslí ľudí fakt, že „židovský pôvod“ mal i samotný Ježiš a jeho apoštoli). Bola vymyslená hypotéza, podľa ktorej Boh svoj vyvolený národ Izrael definitívne zavrhol a nahradil ho tzv. „novým Izraelom“; ním bola myšlená, pravdaže, cirkev, a to práve tá cirkev, ktorá prechádzala onou nešťastnou metamorfózou z organizmu patriaceho Bohu (z „tela Kristovho“) v organizáciu svetskú, presadzujúcu moc a práhňúcu po sláve. Antisemitizmom boli motivované aj mnohé „administratívne úpravy“ ďalekosiahleho dosahu: napr. kalendár bol zmenený tak, aby sa pôvodne spoločné sviatky kresťanov a Židov oddelili (nicejský koncil vydal napríklad nariadenie, že všetky kresťanské sviatky musia byť oddelené od židovských, t.j. biblických, najmenej osem dní), a naopak, boli prevzaté mnohé sviatky pohanské i keď, pravda, bol im daný „kresťanský náter“. No „otcovia“ sa neuspokojili iba s takýmito úpravami, oni sa odvážili urobiť zásahy dokonca aj do Božieho slova: niektoré jeho časti (napr. Dekalóg) boli prispôbené novej, protizidovskej teológii.

Uvedme si tu aspoň dva príklady: Vianoce a nedeľu.

Deň, ktorý bol neskôr prehlásený za „deň narodenia“ Ježiša (a ktorý v dnešnom našom kalendári pripadá na 25. december), bol v pohánskom Ríme slávený ako „dies natalis Solis Invicti“ („deň narodenia nepremožiteľného Slnka“), čiže sviatok slnovratu. Kult boha Slnka bol prenesený do Ríma zrejme zo sýrskeho Emesu, odkiaľ pochádzala Júlia Domna (manželka Septimia Severa, rím. cisára v r. 193–211 n.l.) a jej viacerí vplyvní príbuzní. Neskôr cisár Lucius Domitius Aurelianus (270–275 n.l.) prehlasuje boha Slnka za ochrancu celého impéria a zriaďuje mu v Ríme chrám. Súčasne presadzuje kult „nepremožiteľného Slnka“ (Sol Invictus) na území celej ríše, a to jednak preto, aby sa stal akýmsi spojovacím článkom jej rozmanitých častí, ale najmä, aby bol oficiálnym „konkurentom“ kresťanstva. Napriek tomu časť cirkevnej hierarchie od 4. stor. sa snaží „transformovať“ pohanský (a protikresťanský) sviatok na sviatok kresťanský – „deň narodenia nepremožiteľného Slnka“ na „deň narodenia Slnka spravodlivosti“ (t.j. Ježiša). Veľká väčšina kresťanov to, pochopiteľne, rozhodne a vytrvalo odmietala – až kým cisár Justín II. slávenie Vianoc v r. 572 jednoducho nenariadil cisárskym výnosom.

Avšak ešte pred „vznikom“ Vianoc bolo zrušené zachovávanie odpočinku v 7. deň týždňa, t.j. jedno z Božích prikázání. Z iniciatívy cirkevnej hierarchie vydal totiž pohanský cisár Konštantín 3. marca roku 321 nariadenie, podľa ktorého pre všetkých občanov Ríma bude platiť jednotný deň odpočinku, a to prvý deň v týždni (pre Židov i kresťanov to bol dosiaľ, na základe Božieho prikázania, siedmy deň). Prvý deň v týždni bol sviatkom pohanov, uctievačov slnka – bol to deň slnka (dies Solis), čo dosiaľ rezonuje napr. v nem. a angl. názve nedele. Kresťania to prijali istotne „so zmiešanými pocitmi“, ale cirkevná vrchnosť to rýchlo „teologicky zdôvodnila“: bude to sviatok „Slnka spravodlivosti“ (t.j. Ježiša Krista); veľmi sa im pritom hodil fakt, že práve v tento deň (prvý po sobote) bol Kristus vzkriesený. Hlavné pre nich bolo, že došlo k ďalšiemu „dištancovaniu sa“ od Židov.

Reformátori kritizovali a následne zamietli mnohé dogmy a iné cirkevné ustanovenia cirkvi (t.j. koncilov a pápežov), ktoré boli v rozpore s Písmom; ale iné ponechali v platnosti (najmä tie, ktorých vznik bol motivovaný odporom voči Židom, snahou dištancovať sa od nich). A tak sa mohlo stať, že na lipskej dišpute (1519) pápežský teológ Johann Eck popri mnohých výhradách, výčitkách a obvineniach, ktoré nebolo ťažké na základe Písma odraziť, vmielol do tváre Lutherovi, presadzujúcemu zásadu „sola Scriptura“ (to znamená, že v otázkach viery a praxe

cirkevi je jedinou autoritou Písmo, a nie koncily alebo pápež) aj tieto (v tomto prípade, žiaľ, oprávnené) slová: „Písmo učí: Pamätaj na deň soboty; šesť dní budeš pracovať a konať všetko svoje dielo, ale siedmy deň je sobota Hospodina, tvojho Boha... A sobotu za nedelu zamenila predsa cirkev mocou svojej autority; na to ty (Luther) nemáš nijaký text Písma.“

A predsa toto všetko bola ešte len „predohra“. V hlavnom „dejstve“ totiž nešlo o nič menšie, ako o transformáciu (v podstate deformáciu) obrazu samotného Boha. Následné filozoficko–teologické „boje“ okolo Jeho „podstaty“ (o ktorých sa ešte zmienim) boli súčasťou tohto procesu.

Ľudia – „teofilozofi“ odmietnutím faktu, že národ, ktorý napriek mnohým svojim zlyhaniam, neprestal byť Božím vyvoleným, v ktorom sa Boh ľudstvu nielen zjavil, ale prostredníctvom ktorého sa rozhodol priniesť svetu spásu – títo ľudia tým, že fakticky rozbili jednotu Starej a Novej zmluvy (i keď to oni sami často popierajú), vytvorili akúsi „ľudskú revíziu Božieho plánu spásy“. A tomuto postupne prispôbovali organizovanie cirkvi, jej vzťah ku svetu, jej učenie, vrátane obrazu (chápania) samotného Boha (ktorý už mal pramálo spoločného s Bohom – JHVHem Starej zmluvy). Pravdaže, nie všetci toto „nové“ (deformované) učenie a spôsoby prijali. A tak možno povedať, že tu skončilo obdobie jedinej a jednotnej kresťanskej cirkvi.

Ako tomu rozumieť? Tak, že s nástupom vyššie opísanej situácie sa cirkev v podstate rozdelila na dve kvalitatívne neporovnateľné spoločenstvá, ktoré boli neskôr, nie veľmi priliehavo, označené ako „cirkev viditeľná“ (ľudská organizácia) a „cirkev neviditeľná“ („Telo Kristovo“, ktorého údy nie sú vždy totožné s členmi cirkvi viditeľnej).

Toto rozdelenie sa formálne neprejavilo, prebehlo navonok takmer nebadane; o to však bolo tragickejšie – išlo totiž o rozdelenie vnútorné a duchovné. (Ďalšie veľké rozkoly cirkvi, napr. v r. 1054 a po r. 1517 boli navonok oveľa nápadnejšie, ale zďaleka nemali taký dosah; čo je však dôležité, boli v podstate dôsledkom (plodmi) oného prvotného rozdelenia). Zhruba od štvrtého storočia teda vznikla vedľa Cirkvi Kristovej iná „cirkev“ (vlastne výraz „vedľa“ nie je presný, lebo jedna bola vnútri druhej) – organizácia z členov, formálne sa hlásiacich ku kresťanstvu, z ktorých mnohí sa nikdy nestali Božími deťmi. Preto od tohto času už nemožno stožtožovať (viditeľnú) cirkev s „Kristovým telom“. Naopak, cirkev sa stala (v rozpore s Kristovým učením) bohatou svetskou organizáciou s politicko-mocenskými, svetovládnymi ambíciami. Vo svojej povýšenosti, nielenže si uzurpuje svetskú moc (ovláda panovníkov, riše), ale dokonca pokúša sa uzurpovať aj mnohé kompetencie a atribúty samotného Boha; a pritom bezohľadne prenasleduje tých, ktorí odmietajú prijať nové dogmy a bezpodmienečne sa jej podriaďiť; kruto prenasleduje a vraždí nielen pohanov, ale aj Boží ľud (a to neraz bezohľadnejšie ako to robili kedysi Židia a pohania). Od 4. - 6. stor. teda svetská (pápežská) cirkev postupne priberá – a v priebehu storočí celkom nadobudne – všetky vlastnosti „malého rohu“ z Danielovho proroctva: tento „malý roh“, ktorý vyrástol na hlave „štvrtého zvieraťa“ (Ríma), predstavuje veľmi mocného „kráľa“ (silnú svetovládnú moc), ktorý je však *odlišný od predošlých kráľov* (svetových veľmoci), *hovori reči proti Najvyššiemu... trápi svätých Najvyššieho... mení časy sviatkov i zákony.* (Dan 7,25). Pravda, popri tejto „oficiálnej“ („viditeľnej“), svetskej cirkvi (sčasti vnútri a sčasti okrem nej) je tu i naďalej Cirkev Kristova, navonok neviditeľná, pozostávajúca z pravých kresťanov, údov Kristovho tela, rodina Božích detí. Tento stav existencie dvoch cirkví (Kristovej a svetskej) trvá dosiaľ. Ich mylné zamieňanie si viedlo a vedie k tragédiám: niektorí totiž hľadajú záchranu tam, kde nie je, a preto hynú; iní zasa, vidiac nešváry, dvojtvárnosť svetskej cirkvi (ktorá nie je „svetlom sveta“ a „soľou zeme“), sú od nej odpudzovaní, a s jej zavrnutím zavrhnú aj záchranu, ktorú ponúka Kristus vo svojej Cirkvi, a preto tiež hynú.

Je úžasné sledovať, ako práve v dnešných časoch (teda po zhruba osemnástich storočiach), máme možnosť vidieť akýsi náznak reformy – návratu k pomeroch podobným, aké boli v apoštolskej dobe: pozorujeme to – ohromení presným napĺňaním Božích plánov (zasľúbení a proroctiev) – v tzv. mesiánskych zboroch v Izraeli. Ich existencia je

nesmierne významná pre celý svet. Pre nás by mala byť poučením, povzbudením i mementom, a to najmä z dvoch dôvodov:

– 1. Ich vznikom začalo obnovenie Božieho Izraela, čo nemožno chápať inak, ako jednu zo známk (veľmi dôležitú) posledných dní.

Vlastne všetko, čo sa dnes deje okolo štátu Izrael, svedčí o tom: V SZ je veľa proroctiev, podľa ktorých JHVH svoj ľud (po dobe rozptýlenia medzi národy) privedie späť. No i v NZ máme o tom dôkazy: znovuvybudovanie Izraelu je vlastne tým Ježišom predpovedaným „pučaním figovníka“ – symptómom nástupu „posledných dní“ (*Ez 36,17-19.23.24; 11, 16.17; 5M 30,2-10; Mt 24,32.33; Mk 13,28.29* atď.)

V Písme môžeme čítať, že Izrael bude „zatvrdený“ voči Kristovi; avšak nakoniec, keď zvest' evanjelia prejde ostatnými národmi (keď „vojde **plný počet pohanov**“), bude celý **Izrael spasený**.^{BC 3}

– 2. Fakt existencie mesiánskych zborov v Izraeli (ale ešte viac „spôsob ich existencie“) je súčasne výzvou pre „starú pani“, aby po takmer dvoch tisícok rokoch, ktoré ju všelijako poznačili, napojila sa na túto svoju mladučkú sestru a prijala od nej životodarnú „transfúziu“ (a s ňou, okrem iného, napr. aj poučenie v otázke, ktorej sa tu venujeme – v otázke „poznania jediného pravého Boha, a toho, ktorého poslal, Ježiša Krista“).

Hlavný ideologický nápor pohanstva (helenistickej filozofie) na učenie cirkvi prišiel teda po onom „oddelení sa od koreňov“ (veď iba „vd'aka“ tomuto oddeleniu sa mal šancu na „úspech“), najmä v období tzv. „cirkevných otcov“.

Paradoxom je, že pohanská grécka filozofia sa do myslenia kresťanských teológov toho obdobia dostala z veľkej časti vd'aka – Židovi. Bol to totiž práve židovský filozof – helénista Filón, kto začiatkom 1. stor. n.l. vykonal „odvážny“ (a ako sa neskôr ukázalo tragický) „experiment“: pokúsil sa „zladit'“ Tóru (časť Starej zmluvy) s gréckou filozofiou (platonizmom a stoicizmom).

Filón Alexandrijský (cca 25 pr.n.l. – 40 n.l.) veľmi ovplyvnil „reparátorov“ kresťanstva najmä v prvých štyroch storočiach n.l. – aj keď to, pravdaže, nebol iba on, o koho sa opierali, resp. z koho čerpali tzv. „cirkevní otcovia“ pri revízii kresťanského učenia apoštolskej doby (ako si ešte neskôr povieme). Pre ilustráciu aspoň niečo z Filónovej podivnej „exegézy“ Pisma: Adam je podľa neho symbolom „rozumu“ (logos), Eva „zmyslového poznávania“. Žena je príčinou pádu muža, čo vlastne znamená, že „zmyslové poznávanie“ je príčinou „pádu“ mysle (rozumu). Filón aj inak „rozvíjal“ špekulácie okolo „logosu“ – dal mu obsah „bytosti, ktorá pochádza z Boha... a je nástrojom stvorenia.“ (Bližšie o tom pozri kap. **Na počiatku bolo Slovo (stvorenie Slovom)**).

Zmienil som sa, že „cirkevní otcovia“ okrem Filónovej „teo–filozofie“ mali aj iné zdroje „nových myšlienok“, ktorými „obohatili“ kresťanské učenie: bola tu totiž celá paleta rôznych pohanských náboženských predstáv a filozofických špekulácií – od klasického „olympského“ polyteizmu až po akýsi „filozofický pohanský monoteizmus“; pravda, pohanský „filozofický boh“ sa podstatne líši od kresťanského (resp. židovského) – biblického: je transcendentný a súčasne vzdialený svetu – a keďže on nie je so svetom v priamom styku (nemôže byť – taká je jeho „povaha“), je tu potrebný prostredník. Pre túto sprostredkujúcu silu mali grécki filozofi výraz Logos (ktorý znamená Rozum i Slovo). Božské Logos prebýva vo vesmíre a ovláda ho; duša (logos „v malom“) prebýva v tele, ktoré tiež ovláda. Skutočnou „osobou“ je vlastne teda duša, zatiaľ čo telo je jej „príbytkom“ či „odevom“. Tieto a podobné predstavy boli hlavnými „východiskovými bodmi“, ktorých sa chytili kresťanskí „teo–filozofi“ – ony sa stali základom nových dogiem, a tie zasa uhlovými kameňmi nového učenia, ktoré bolo tak vzdialené učeniu Ježiša Krista a neskôr jeho apoštolov (učenia ktoré rozhodne nebolo „revíziou“ Božieho slova, ako ho poznáme z textov Starej zmluvy, ale ich rozvinutím a „naplnením“).

* 3B C ...časť Izraela sa zatvrdila až dovtedy, kým nevojde plný počet pohanov, a takto nebude celý Izrael spasený... podľa vyvolenia sú milovaní kvôli otcom. Veď neodvolateľné sú Božie dary milosti a povolania (R 11,25.26.28.29).

Tento proces sa zvykne nazývať „helenizáciou kresťanstva“. Treba poznamenať, že súčasne prebiehal, i keď možno v menšom rozsahu, aj opačný proces – akási „christianizácia pohanstva“, teda ovplyvňovanie pohanstva (gréckeho, resp. rímskeho) kresťanstvom. Svedčí o tom isté „zduchovenie“, dokonca pokusy o „zmonoteizovanie“ pohanstva – a to jednak v staroveku, jednak (ešte výraznejšie) pri snahách o jeho „oživovanie“ v období renesancie, ale aj v súčasnosti (v rôznych formách „novopohanstva“).

Posudzovanie jednotlivých „cirkevných otcov“ z hľadiska ich zodpovednosti za deformáciu učenia cirkvi (jej infiltrovanie pohanskou filozofiou) je ťažké; veď neraz niektorý z nich v jednej oblasti veľmi výraznou mierou prispel k tejto deformácii, zatiaľ čo v inej otázke vehementne vystupoval proti podobným snahám svojich „kolegov“. U iných je však ich postoj jasný, jednoznačný – či už v pozitívnom alebo negatívnom smere.

Na tomto mieste pokladám za vhodné pripomenúť Lutherov postoj k autorite „cirkevných otcov“, ktorý vyplýva z jeho zásady SOLA SCRIPTURA (= jedine Písmo): „Ak zistíme, že názory otcov sa nezhodujú s Písmom, máme s nimi úctivú trpezlivosť a uznávame ich ako svojich starších. Nikdy sa však kvôli nim nevzdalujeme od autority Písma.“

Každý kresťan by si mal uvedomiť, že žiadnu „cirkevnú autoritu“ nemožno uprednostňovať pred autoritou Boha a Jeho Slova (Písma); veď „všetko Písmo pochádza z Božieho Ducha...“ (2Tim 3,16). Preto snahu niektorých ľudí (nezávisle na tom, aké majú postavenie, resp. autoritu) nahovoriť mu, že „to Boh nemyslel tak, ako hovoril“ – vlastne, že sa „mýlil“, alebo že „klamal“ (i keď to takto otvorene obyčajne nepovedia, z ich „interpretácie“ Božieho Slova to vyplýva), bude pokladať za aroganciu a trúfalosť, neospravedliteľnú pred Bohom, ani pred ľuďmi – a preto ju rozhodne odmietne.

Všimnime si aspoň niektoré príklady postojov (často rozporuplných) „cirkevných otcov“, ktoré nakoniec spôsobili (popríklad umožnili) deformáciu biblickej pravdy prvkami pohanskej filozofie. Dobré to možno vidieť napr. v dvoch takých dôležitých otázkach, ako je „nesmrteľnosť duše“ a „Božia trojjednosť“:

Je známe, že „obhajca viery“ **Justín** už na začiatku 2. stor. začína hľadať „pravdu“ v gréckej (pohanskej) filozofii, hoci na druhej strane – v istej konkrétnej otázke – obhajuje kresťanstvo proti kritike, že je pod takými pohanskými vplyvmi; v rozhovore so Židom Tryfónom napr. píše: „Ak ste sa zoznámili s takými ľuďmi, ktorí sa nazývajú kresťanmi, a... popierajú vzkriesenie z mŕtvych a prehlasujú, že ich duše budú prijaté do neba hneď po smrti, potom ich nepovažujte za kresťanov. (cit. L. Reinhardt: Kennt die Bibel das Jenseits?). Ešte výraznejšiu nedôslednosť, resp. „ambivalentnosť“ ako u Justína môžeme pozorovať u Tertuliána (**Tertullianus**, 160–222), ktorý, ako jeden z popredných tzv. „cirkevných otcov“, je i dnes mnohými vysoko hodnotený, pretože „položil základy toho, čo dnes poznáme ako učenie o Trojici“ (D. MacLeod: „Svätá Trojica“, Porta Libri, Bratislava, s. 22).

Tertulián – rímsky „právník s vedomosťami z medicíny a literatúry, ktorý sa tiež vyznal vo vojenských záležitostiach“ (podľa vyššie citovanej publikácie), resp. „filozof“ (podľa iných), ale je známy predovšetkým ako „teológ“ (hoci kresťanom sa stal „relatívne neskoro“). Jeho spomínaná „ambivalentnosť“ sa, okrem iného, napr. prejavuje v tom, že na jednej strane grécku filozofiu (ktorú nazýva „diabolským dielom“) odmieta, čo vidieť aj z týchto jeho slov: „Čo majú spoločné Atény a Jeruzalem? Pána treba hľadať v prostote srdca. Preč so všetkými pokusmi o stoické, platónske a dialektické kresťanstvo!“, ale na druhej strane do teológie zavádza vyslovene filozofické, biblickej reči a duchu úplne cudzie pojmy: *trojica*, *esencia* (*podstata*) alebo *bytosť*, ale najmä *osoba*⁴ („tri Osoby sú Jedným, jednotou esencie,“ píše). Pravda jeho poňatie „trojice“ sa podstatne líšilo

* 4 Grécke slovo *prosôpon* a latinské *persona* pôvodne znamenalo *maska* („tvár“), potom *herec* (v divadelnej hre), neskôr nadobudlo význam *osoba* = *jednotlivec* – ľudský jedinec (s ohľadom na jeho postavenie v spoločnosti). (O výraze „osoba“ bude ešte reč neskôr).

od toho, ako bolo sformulované neskôr (na konciloch v r. 325 a v r. 381). Tertulían chápal Boha, duša a iné biblické pojmy naturalisticky (napr. Boh je u neho vyslovene telesný, duša je zvláštna „nesmrteľné telo“ a pod.). Bol to tiež on, kto do učenia cirkvi zaviedol také nebiblické, kresťanskému učeniu cudzie názory, predstavy a praktiky, ako je očistec, peklo s večnými mukami, modlitby za mŕtvych a pod.; ostro tiež vystúpil proti tzv. monarchianistom (v jednom z prvých sporov o „trojicu“, resp. o Ježišovo „božstvo“).

Na záver tejto stručnej zmienky o Tertulíanovi nemôžen si odpustiť túto poznámku: Je známy a dodnes citovaný jeho výrok: „Credo, quia absurdum.“ („Verím tomu, hoci je to absurdné.“). Podľa toho teda „novoty“, ktoré zavádzal do vierouky cirkvi, Tertulían sám považoval za absurdné. Neviem, prečo by sme ich mali hodnotiť inak my; a prečo by absurdnosťam, vymysleným človekom a „vmontovaným“ do učenia, ktoré má vychádzať z pravého, čísteho Božieho slova, mali veriť (okrem ich autora) ostatní kresťania.

Veľmi systematicky zavádzajú do učenia cirkvi prvky gréckej, pohanskej filozofie **Athenagoras** (127–190) a **Klement Alexandrijský** (150–220). Neskôr žiak Klementov **Origenes** (185–251) ešte „zdokonaľuje“ špekulácie svojho učiteľa o oddeľovaní duševného od materiálneho, o druhom „očisťovaní ohňom“ a následnej (bezprostrednej) blaženosti alebo pekle. Na druhej strane však práve on správne vidí, že snahy teologicky vyvyšiť Božieho Syna na rovnakú úroveň s Otcom – s Bohom, ktorý je jediný pravý, Najvyšší – sú v rozpore s biblickým učením.

Predstava „rovnakej úrovne“ prináša totiž veľké nebezpečenstvo z rúhania: ignoruje prvé, základné Božie prikázanie tým, že nahradzuje biblický monoteizmus prakticky polyteizmom (triteizmom) – a to napriek tomu, že to niektorí teológovia proklamatívne popierajú, dovodiac prapodivnou filozoficko-špekulatívnou, tú najelemetárnejšiu logiku nerešpektujúcou „trinitárnou“ teóriou (založenou v podstate na tom, že nerovnosť $3 \neq 1$ bola prehlásená z pozície všemocnej autority koncilov za „rovnicu“). Ale je tu aj druhé, hlavné nebezpečenstvo, ktoré je dôsledkom uvedeného a ktoré nemôže odstrániť žiadna „teória“ – totiž fakt, že **vyvyšovanie kohokoľvek**, teda i („osoby“) Božieho Syna, na úroveň Boha („osoby“ Otca), **je v podstate ponížovaním Najvyššieho**. Origenes vidí toto nebezpečenstvo, a preto jeho „trojica“ je odstupňovaná: Otec > Syn > Duch Svätý. Origenes prišiel tiež s „originálnou“ myšlienkou tzv. „večného plodenia“ Syna Otcom (to malo vysvetliť nevysvetliteľné: že – ako učili „cirkevní otcovia“ – Otec i Syn sú veční, teda „ploditeľ“ tu nebol skôr ako „splodený“).

Aj z týchto pár príkladov vidieť, že v Origenovej teológii bolo mnoho nezrovnalostí, protirečení. To už jednoznačnejšou bola teológia Atanázova (**Athanasios**, 296–373) – u tohto totiž vplyv pohanstva (platonizmu v jeho „filónovskej“ podobe) dominuje celkom jednoznačne, a to v učení i v praxi.

Atanáz napr. líči Adama pred pádom ako nejakého gréckeho filozofa rozjímajúceho o „Slove“, ktoré je obrazom Otca. Adamova myseľ nemá nič spoločného s jeho telom. Príčinou jeho pádu údajne bolo to, že sa odvrátil od „ideálnej skutočnosti“, začal načúvať telu, zmyslom a podľahol telesným túžbam. Takéto poňatie pádu človeka je presnou kópiou Filónových výmyslov, je založené čisto na gréckej filozofii a nemá nič spoločné s biblickou zvesťou.

Atanáz, tento učenlivý Filónov žiak, vôbec veľmi ľahkomyselne zaobchádzal s biblickými výrazmi a pravdami. Do svojej „exegézy“ transferoval filozofické, pohanské myšlienky a pojmy, a tým biblické texty „transformoval“ na niečo, čo sa pramálo podobalo ich pôvodnému zmyslu (v tom má ostatne veľa spoločného s mnohými nielen vtedajšími, ale i dnešnými teológmi). Aspoň pár príkladov: Ježišovo „božstvo“ a to, že „nemal počiatku“, dokazuje takto: „Boh nemohol byť nerozumný, bez svojho Rozumu (Slova).“ Má pritom pravdaže, na myslí Filónovu interpretáciu Slova (Logos); táto predstava bola prevzatá kresťanskými teológmi, ktorí pri exegéze textu *J 1,1-5* stotožňujú Logos, Slovo, resp. Rozum s Ježišom Kristom. Treba si všimnúť, že Atanáz pri svojom „argumentovaní“ vlastne (implicitne) tvrdí, že „Boh bez svojho Syna je (by bol) nerozumný“ ! Iným jeho „argumentom“ Ježišovho „božstva“ je, že „jedine Boh nás je schopný spasit“ . Toto jeho konštatovanie je stopercentne pravdivé, nie však už záver, ktorý z neho vyvodil. Pri jeho „argumentovaní“ mu totiž akosi „ušlo“, že Boh koná svoje dielo takmer vždy prostredníctvom niekoho (niečoho), pričom toho „niekoho“ (to „niečo“) nemožno stotožňovať s Bohom: Boh použil mužov – poslov (anjelov),

aby oznámil Abrahámovi, Lótovi (aj iným) dôležité veci, prostredníctvom svojich anjelov vykonal tresty nad hriešnymi, bezbožnými jednotlivcami i spoločnosťami, prostredníctvom vyvoleného človeka (Mojžiša) vyvedol ľud Izraela z Egypta, ústami vyvolených ľudí (prorokov) oznamoval ľuďom svoju vôľu, výstraha a úmysly; ba konal dokonca aj prostredníctvom pohanov – napr. pomocou Nebúkadnecara potrestal Izrael a prostredníctvom Kýrosa ho oslobodil atď. Známa je tiež Atanázova veta, že „Boh sa stal človekom, aby sme sa my mohli stať božskými.“ Aj táto myšlienka „zbožštenia“ (theosis) dokazuje, aký vplyv malo na neho grécke, pohanské myslenie; v tomto bode sa pozoruhodne blíži k Origenovým predstavám, hoci v iných otázkach bol jeho nezmieriteľným protivníkom (Atánáz napr. veľmi vehementne bojuje proti Origenovej predstave, že „Boh je trojica hypostáz“, a tvrdo presadzuje svoju „konceptiu“ tzv. „jednej Božej hypostázy“.). Hranica medzi („zbožšteným“) človekom a Bohom sa u Atanáza stáva „relatívnou“ (možno i preto hovorí s akousi samozrejmosťou o „ľudskej nesmrteľnosti“, a nie o vzkriesení!).

Na začiatku poznámok o Atanázevi spomínaná otázka pádu človeka nebola hlavným predmetom jeho záujmu, a tiež nie na konci uvedená jeho predstava o „prirodzenej nesmrteľnosti človeka“, t.j. atanizmus, popr. atanázizmus (ako by sa azda mohlo zdať podľa jeho mena – ak by platilo „nomen omen“)⁵ – ale to, na čo sa najviac sústredil, bol zúrivý boj, a to zďaleka nie iba slovný, proti učeniu Áriusa (Areios, 260–336), proti tzv. „arianizmu“.

„Zaangažovanosť“ Atanáza v spore o Ježišom „božstve“ bola taká intenzívna (sám ju vyhlásil za hlavné poslanie svojho života), že ho možno oprávnené považovať za autora (alebo aspoň za „hlavného spoluautora“) tejto dogmy; a jej vyznávačov možno oprávnené nazývať „*atanázianmi*“ (podobne ako bývajú ich odporcovia nazývaní „*ariánmi*“).

Pre ilustráciu tu uvediem tzv. „Atanázovo vyznanie“. Jeho autorom síce nie je Atánáz, ako by sa mohlo zdať podľa názvu (vzniklo totiž až koncom 5. storočia, teda zhruba 100 rokov po smrti tohto najzúrivejšieho odporcu arianizmu), napriek tomu môže veľmi dobre dokumentovať nielen podstatu, ale aj štýl „*atanázianizmu*“ – svoj názov („Vyznanie Atanázovo“, resp. „Protí ariánom“) dostalo nielen preto, že jeho obsahom v podstate nie je nič iné, ako „odsúdenie“ arianizmu (resp. pokus o „revíziu“ viery, ktorá sa zachovala z apoštolskej doby), ale najmä preto, že toto „odsúdenie“ sa deje „v *Atanázovom duchu*“. Tento „Atanázoz duch“ (resp. metódu) charakterizuje najmä: – 1. **neuveriteľná trufalosť**, či skôr posadnutosť priam satanskou „bohorovnosťou“, **s ktorou sa vyhlasuje ľudský výmysel** (trinitárna dogma) za „**podmienku spasenia**“ (o tom, kto bude spasený a za akých podmienok, hovorí Boh vo svojom Slove; človek, ktorý k Bohom stanoveným podmienkam spásy chce niečo pridávať, pokúša sa vlastne uzurpovať autoritu samotného Boha!) a – 2. **ignorovanie nielen Písma**, ale aj **zdravého rozumu** (logiky). Všimnite si a navzájom porovnajte najmä podčiarknuté pasáže tohto „vyznania“ (podčiarkol M.B.):

„Každý, kto chce byť spasený, predovšetkým musí zachovávať všeobecnú (t.j. katolícku) vieru; kto by ju však nezachoval celú a neporušenú, bezpochyby zahynie naveky. A toto je všeobecná (katolícka) viera, aby sme vyznávali jedného Boha v Trojici a Trojicu v jednote; ani osoby nezamieňajúc, ani bytosti nedeliac. Lebo iná je osoba Ota, iná Syna, iná Duchu Svätého.

Ale Otec i Syn i Duch Svätý majú jedno Božstvo, rovnakú slávu a rovnakú večnú velebu.

Aký Otec, taký Syn aj Duch Svätý. Nestvorený Otec, nestvorený Syn, nestvorený Duch Svätý. Nekonečný Otec, nekonečný Syn, nekonečný Duch Svätý. Večný Otec, večný Syn, večný Duch Svätý. A predsa nie traja veční, ale jeden večný. Ako ani nie traja nestvorení, ani nie traja nekoneční, ale jeden nestvorený a jeden nekonečný.

* 5 *Athanasia* = nesmrteľnosť. Učenie o tzv. „prirodzenej nesmrteľnosti duše človeka“ (immortalitas animae) je nebiblické (táto predstava sa stala „dogmou“, keď ju schválil tzv. Piaty lateránsky koncil, ktorý zasadal v Ríme v rokoch 1512–1517). V Písme sa však hovorí, že iba Boh, *On jediný má nesmrteľnosť* (1Tim 6,15.16) a že všetci ľudia raz zomrú, a potom bude súd (Hb 9,27), lebo každý človek je hriešny a *mentou hriechu je smrť*... (R 6,23). Niečo úplne iného je však vzkriesenie (*anastasis* = zmŕtvychvstanie) – tento pojem vo vzťahu k človeku sa v NZ nachádza často. Teda *anastasis*, a nie *athanasia* je nádejou kresťanov.

Podobne všemohúci Otec, všemohúci Syn, všemohúci Duch Svätý. A predsa nie traja všemohúci, ale jeden všemohúci.

Tak je Otec – Boh, Syn – Boh, Duch Svätý – Boh. A predsa nie sú traja Bohovia, ale je jeden Boh.

Podobne Otec – Pán, Syn – Pán, Duch Svätý – Pán. A predsa **nie sú traja Páni, ale jeden Pán**. Pretože podľa kresťanskej pravdy **musíme každú osobu osobitne vyznávať ako Boha i Pána**. Preto podľa všeobecnej (katolíckej) kresťanskej viery zabraňuje sa nám hovoriť, že sú traja Bohovia alebo traja Páni.

Otec nie je nikým učený, ani stvorený, ani splodený. Syn je jedine od Otca – nie učený, ani stvorený, ale splodený. Duch Svätý je od Otca i od Syna **nie učený, ani stvorený, ani splodený, ale pochádzajúci**.

Teda jeden Otec a nie traja Otcovia, jeden Syn a nie traja Synovia, jeden Duch Svätý a nie traja Duchovia Svätí.

A v tejto Trojici nič **nie je prvé ani pozdejšie; nič väčšie ani menšie, ale všetky tri osoby sú rovnako večné a rovnako veľké**.^{*)}

Teda, aby všetci, ako sme už povedali, vzývali i Trojicu v jednote i jednotu v Trojici. **Kto teda chce byť spasený, takto musí zmyšľať o Trojici**.

Avšak ku večnej spásе treba úprimne veriť i vo vtele nie nášho Pána Ježiša Krista.

Teda to je pravá viera, keď veríme a vyznávame, že Pán náš Ježiš Kristus, Boží Syn, je Boh aj človek zároveň: Boh – z Otcovej podstaty pred vekmi splodený a človek – z podstaty matky v čase narodený. Dokonalý Boh, dokonalý človek, pozostávajúci z rozumnej duše a z ľudského tela. Božskou prirodzenosťou rovný Otcovi, ľudskou prirodzenosťou menší od Otca.

A hoci je Boh aj človek, predsa nie sú dvaja Kristovia, ale jeden Kristus.

Jeden, nie žeby sa Božská prirodzenosť zmenila v telo; ale že ľudská prirodzenosť bola pojatá do Boha. **Jeden, ale vôbec nie tak, že sa prirodzenosti zmiešali, ale tak, že je jedna osoba**.

Lebo ako rozumná duša a telo je jeden človek, tak i Boh a človek je jeden Kristus, ktorý trpel pre naše spasenie, zostúpil do pekla, tretieho dňa vstal z mŕtvych, vstúpil na nebesá, sedí na pravici Boha Otca všemohúceho, odkiaľ príde súdiť živých i mŕtvych.

K jeho príchodu všetci ľudia budú vzkriesení so svojimi telami a vydajú počet zo svojich skutkov: a tí, ktorí dobre činili, pôjdu do večného života; ktorí však zle činili, do večného ohňa.

Toto je všeobecná (katolícka) viera. Nemôže byť spasený, kto ju úprimne a bez pochybovania neverí.

*) Poznámka: porovnajte si vetu Atanážovho vyznania (označenú hviezdičkou) so slovami Písma: **Boh... vzkriesil Ježiša... a povýšil (ho) za Vodcu a Spasiteľa...** (Sk 5,30-31; pod.: Ef 1,20-22 a i.). Ako mohol byť povýšený Bohom niekto, kto „nie je menší“, ani „pozdejší“ ako Boh, kto je „rovnako večný“ a rovnako veľký“ ako On? Prečítajte si aj ďalšie, podobné slová Písma: **...a potom nastane koniec, keď (Kristus) odovzdá kráľovstvo Bohu a Otcovi... A keď jemu (Kristu) bude všetko poddané, vtedy aj sám Syn (Kristus) sa poddá Tomu, ktorý mu všetko poddal (t.j. Bohu), aby Boh bol všetko vo všetkom.** (1Kor 15,24,28).

Iba ak si uvedomíme, aká paradigma formovala Atanážovo zmyšľanie, môžeme nielen pochopiť alogizmy uvedeného „vyznania“, ale ukáže sa nám v pravom svetle celá „teológia“ tohto „cirkevného otca“: pochopíme z akého zdroja čerpal „inšpiráciu“ (tá „inšpirácia“ celkom isto nebola z Ducha Božieho, ale z ducha Božieho odvekého nepriateľa) a porozumieme zúrivej odhodlanosti jeho boja proti monoteizmu.

Bol to práve **monoteizmus** (absolútny, neoddiskutovateľný, nespochybniteľný) – hlavný znak, ktorým sa Boží ľud (a to „starozmluvný“ i „novozmluvný“) líšil od pohanov, monoteizmus opakovane a veľmi naliehavo samotným Bohom v Jeho Slove (SZ i NZ) zdôrazňovaný a vyžadovaný – spomeňme aspoň známe **ŠEMA (5M 6,4)** a **prvé, hlavné prikázanie Dekalógu (5M 5,7)** – áno, bol to práve tento **základ viery ľudu Zmluvy** („starej“ i „novej“), na ktorý sa v tom čase začal viesť „frontálny útok“ – a to priamo z vnútra „kresťanstva“ (azda ani netreba zdôrazňovať, kto v skutočnosti za týmito útokmi na podstatu viery mohol stáť). Mnohí sa snažili odľahčovať týmto útokom, zachrániť kresťanstvo pred polyteizmom, a tým vlastne pred jeho spohanštením. Jedni

z prvých (už na začiatku 3. storočia), ktorí sa postavili na obranu monoteizmu boli tzv. **monarchianisti** („monarchianizmus“: z gr. slov *mono-* = jeden, jediný, jedno- a *arché* = vládnúť) – teda tí, čo uznávali iba „vládu jediného Boha“, čiže skutoční monoteisti. Z viacerých skupín monarchianistov najvýznamnejšou bola tá, ktorú nazývali „**dynamický monarchianizmus**“ (gr. *dynamis* = moc) – na základe Písma (napr. „*Boh urobil Ježiša Pánom a Kristom*“ – *Sk 2,36* a i.) totiž dokazovali, že na Ježiša zostúpila *Božia moc*. Označovali ich aj „adopcionisti“ (ich biblické učenie bolo interpretované tak, že Boh „adoptoval“ za svojho Syna človeka Ježiša, ktorý nebol Bohom, ale Boh ho použil vo svojom pláne). Neskôr (začiatkom 4. stor.) vystúpil na obranu čoraz viac „relativizovaného“ jedinečného postavenia Boha (ktorý je opakovane v Písme označovaný nielen „Jediný“, ale aj „Najvyšší“) už tu spomenutý Arius (Areios) so svojimi stúpenkami. A aj sa im to dlho darilo (vo veľkých spoločenstvách po niekoľko storočí, v menších dosiaľ – ako si ešte ukážeme v nasledujúcich kapitolách).

Na úplne opačnom póle ako ariáni stáli tzv. **doketisti** (pôvodní, ale aj ich nasledovníci, ktorými boli **apolinaristi** a **monofyziti**). Stručne si tu o jedných i druhých niečo povedzme:

Doketizmus (z gr. *dokein* = zdať sa, javiť sa) je učenie z prvých storočí n.l., ktoré vzniklo ako celkom zákonitý dôsledok prijatia dvoch téz, majúcich pôvod v pohanskej filozofii: – 1. platónskeho „dichotomizmu“ (podľa ktorého je hmota zlá a idea, resp. duša dobrá), – 2. trinitárskej dogmy (v podstate triteizmu) obsahujúcej tézu o „božskej podstate“ Ježiša. Duketisti tvrdili, že Ježiš (keďže „bol Bohom“) nemohol prijať zlé, hmotné telo, teda jeho telo nebolo skutočné, ale iba „zdanlivé“ (resp. „astrálne“). Z podobných predpokladov vychádzal v 4. stor. tzv. „apolinarizmus“ (podľa jeho autora Apollinaria † 380), ktorý tvrdil, že Kristus nemal ľudskú dušu (jej miesto vraj zaujalo „večné Slovo“).

Arius (250–336), presbyter z Alexandrie, rovnako ako Origenes veril, že Otec je väčší ako Syn (veď to on sám – Syn, Ježiš Kristus – povedal veľmi jasne a jednoznačne: „*Otec je väčší ako ja*“ – *J 14,28*), ale na rozdiel od Origenesa neveril v možnosť hierarchického usporiadania božskej bytosti. Vniesol do svojho učenia čistý (apoštolský) monoteizmus, keď dokazoval, že jedine Otec je Boh. Otec stvoril svet skrze Syna, ale napriek tomu je aj Syn stvorenou bytosťou.

Odmietal teda klásť Syna na jednu úroveň s Bohom (Otcom), a to ako z hľadiska času, tak aj z hľadiska postavenia: veď Otec (ploditeľ) musel tu byť skôr ako Syn (splodený) – známy je jeho „epigram“: „*Bol* (čas), *keď* (Syn) *nebol*“; okrem toho na základe množstva biblických výrokov, pochádzajúcich často z úst samotného Krista, poukazyval na závislosť a podriadenosť Syna voči Otcovi. Podľa Ária stál Kristus svojou podstatou sice značne vyššie ako človek (aj ako anjeli), ale rozhodne nižšie ako Boh (Otec) – čiže tvrdenie, že Ježiš bol (je) Boh (Božia „osoba“) rovnakého trvania, rovnakej podstaty, postavenia, kompetencií atď. ako Boh–Otec, je blud, priečiaci sa tomu, čo hovorí Božie slovo. Ária podporovali mnohí origenisti. Mal však aj mnoho silných odporcov: vystúpil proti nemu jeho (alexandrijský) biskup Alexander, ale najmä jeho nástupca, už tu spomínaný Atanáž. Spor o Ježišovo „božstvo“ sa riešil na viacerých konciloch; Arius a jeho stúpenci boli odsúdení prvýkrát na koncile nikajskom v r. 325 (o tomto podivnom koncile je zmienka na inom mieste), druhýkrát na konštantinopolskom (381). Arianizmus však týmto odsúdením zd'aleka nebol potlačený.

Z histórie vieme, že arianizmus bol veľmi rozšírený v oboch častiach Rímskej ríše. V určitom období (od invázie germánskych kmeňov až do prelomu 6. a 7. stor.) táto forma kresťanstva dokonca prevládala na prevážnej väčšine územia bývalej Západnej rímskej ríše; veď napr. všetky germánske kmene (okrem jediného, a to Frankov, ktorí boli až do konca 5. stor. pohania), teda Vizigóti, Ostrogóti, Burgundi, Langobardi i Vandali, boli ariáni. Treba pripomenúť, že práve tieto kmene ovládali podstatnú časť územia bývalej Západnej rímskej ríše, vrátane samotného Ríma (zhruba celé územie dnešného Talianska, Španielska, Portugalska, Švajčiarska, Rakúska, Slovinska, časť Nemecka a Chorvátska, ale aj severnej Afriky) – aj prvé kresťanstvo, ktoré bolo prinesené na naše územie (prostredníctvom obchodných ciest i bojových výprav) bolo ariánske. Až pomerne neskoro (na prelome 6. a 7. storočia) sa situá-

cia začala meniť: rímska cirkev rôznymi taktickými manévrami – napr. prostredníctvom manželiek vládarov (v prípade Langobardov pokrstením kráľovho syna „pravým“ krstom) postupne získala na svoju stranu jednotlivých kráľov a s nimi „automaticky“ aj ich národy. Ale koľko krvi pretieklo, koľko ľudských životov bolo obetovaných pre spor, ktorý započali „teofilozofi“ – „inovátori“ (deformátori) kresťanského učenia apoštolskej cirkvi i samotného Božieho slova!

Toto bolo na Západe. A čo na Východe?

Aj tam boli spory, boje, zrady – pre „Kristovu prirodzenosť“. Dovoľte opäť malý historický obrázok: v 5. stor. po apolinarizme prišli „teofilozofi“ (konkrétne Eutychos) s novým nápadom – vzniklo tzv. **monofyzitstvo** (eutychanizmus), ktoré vlastne ani nebolo ničím novým – od apolinarizmu sa totiž líšilo iba tým, že namiesto jednej „duše“ sa tu hovorí o jednej „prirodzenosti“ (čiže sa tvrdí, že Kristus mal iba jednu „prirodzenosť“, a to „božskú“, teda žiadnu ľudskú). Monofyziti narobili nielen cirkvi, ale aj ríši veľké problémy: spojili sa s pohanskými Peržanmi, ktorí začiatkom 7. stor. napadli Byzantskú ríšu a postupne zabrali Arméniu a Mezopotámiu, Sýropalestinu, Kappadóciu, zmasakrovali kresťanských obyvateľov Jeruzalema a napadli Egypt. Cisár Herakleios po tejto zrade (kolaborácii monofyzitov s Peržanmi) chcel zabrániť opakovaniu podobnej situácie v budúcnosti a poveril patriarchu Sergia, aby vypracoval formuláciu prijateľnú pre obe strany. Sergios sa teda pokúsil o kompromis: vymyslel „teóriu“, v ktorej sa hovorí o „dvoch Kristových prirodzenostiach, ale o „jednej energii“ (tento termín bol neskôr nahradený pápežom Honoriom novým výrazom: „jednej vôľe“). Takto vznikol nový „-izmus“, totiž **monoteletizmus** (telos = vôľa). To už bolo naozaj priveľa, a tak cisár Konstans II. (641–668) zakázal ďalšiu diskusiu na túto tému dekrétom „*Typos*“. Ale biskupi sa nevzdali – spor pokračoval, až kým nový problém neodviedol ich pozornosť iným smerom. A ten nový problém bol tentoraz skutočným PROBLÉMOM – bol to nástup islamu. Nepriateľstvo medzi skupinami „kresťanov“ však neprestalo, čo vidieť aj z toho, že už spomínaní monofyzitci sa opakovane spoločovali s moslimami proti vlastnej ríši, v ktorej vládli nimi nenávidení (a ich nenávidiaci) predstavitelia „ortodoxie“ (či skôr „ortodoxie“), ktorí nútli veriť vo „dve prirodzenosti“.

Keď som sa už dotkol problému islamu, dovoľm si pár poznámok (podrobnejšie o islame a moslimoch píšem vo svojej knihe „Fakty a úvahy O VIERE... KREŠTANOV“). Je všeobecne známe ako rýchlo a aké obrovské územia moslimovia zaujali: rozvrátili Východnú (Byzantskú) ríšu, postupne plne a natrvalo ovládli miesta, kde stáli „bašty kresťanstva“ (Antiochia, Alexandria, Konštantinopol), obsadili veľké územia bývalej Západnej rímskej ríše, neskôr prenikli dokonca hlboko do Európy. Koľko miliónov kresťanov za stáročia opakovaných invázií moslimov zahynulo (a koľko ich hynie dodnes v islamských krajinách i po celom svete)! A existoval by vôbec tento „islamský problém“, keby nebolo došlo k deformácii pôvodného (apoštolského) kresťanského učenia? Je známe, že moslimovia považujú kresťanov za „neveriacich“ (a preto proti nim tak fanaticky bojovali aj bojujú); tvrdia totiž o nich (nie celkom bezdôvodne), že zradili monoteizmus (prísny monoteizmus je totiž – podobne ako u židov – hlavným pilierom viery moslimov). Položme si hypotetickú otázku: ak by neboli „kresťanskí“ helenistickí (t.j. polopohanskí) teológovia prišli so svojimi teóriami, bola by vôbec vznikla taká obrovská nenávisť medzi týmito náboženstvami, ktoré vychádzajú v podstate z jedného koreňa?

Ale to sme už pár storočí preskočili – lebo ak sme chceli hovoriť o vývoji „teologických“ názorov a súčasne o politických pomeroch (čo spolu úzko súvisí), nedali sa udatosti líčiť prísne chronologicky – vráťme sa teda trochu späť: nemožno tu nespomenúť jednu z najznámejších postáv dejín teológie – **Augustína** (354–430); tento z pohansko-kresťanských mixtúr svojich predchodcov a z vlastných filozofických názorov z predkresťanského obdobia svojho života sformuloval cirkevné učenie o „nesmrteľnosti duše“ i o „trojici“. A z Augustínovej teológie vychádzal v 13. stor. **Tomáš Akvinský**, ktorý dal definitívnu podobu teórii o nesmrteľnosti duše – táto (ako už bolo spomenuté) bola oficiálne, ako dogma o tzv. „prirodzenej nesmrteľnosti duše“, prijatá koncilom až v 16. stor. (presne v r. 1513).

Bol to teda „trinitársky problém“ – hádky o podstate a vzťahu jednotlivých „osôb“ tzv. „trojice“ – čo rozhodujúcim spôsobom na dlhé stáročia ovplyvnil teológiu (ale aj život obyčajných ľudí, ktorí o teológii nemali ani tušenia), čiže zmenil kresťanské učenie, a s ním i celý svet. Trinitárna teória sa súčasne stala hlavnou prekážkou práve toho poznania, o ktorom pojednáva i táto publikácia – *poznania jediného pravého Boha a toho, ktorého poslal, Ježiša Krista (J 17,3)*. Táto teória bola teda v období „helenizácie“ (deformácie pohanskou filozofiou a kultmi) kresťanstva vykonštruovaná a nakoniec bola, po zložitých bojoch, aj presadená. Niečo o bojoch, ktoré toto všetko sprevádzali už tu bolo povedané, no podrobne ich vyličiť tu nemožno. Predsa však spomeniem ešte aspoň niektorých ďalších aktérov tohto boja; takými boli napr. tzv. „kappadockí otcovia“, Nestorios, Cyril Alexandrijský a Theodoretos. Hlavnými „bojiskami“ v tejto stáročia trvajúcej vojne (pravda, v rôznych obdobiach v nej dominovali rozličné dôrazy: Ježišovo božstvo, trojica, Kristovo vtelenie, jeho vzťah k Otcovi, charakter jeho vôle atď.) boli koncily nicejský (325),⁶ konštantinopolský (381), efezský (431), chalkedonský (451), ďalší konštantinopolský (553) a opäť konštantinopolský (680–681).

Tzv. „**kappadockí otcovia**“ boli traja teológovia (dvaja bratia – Basileos Veľký a Gregor z Nyssy – a ich priateľ Gregor z Nazianzu), ktorí žili v 4. stor. (približne v rokoch 330–390). Títo si zaumienili spojiť kresťanstvo „so všetkým, čo bolo hodnotné v klasickej kultúre“ (inými slovami: „programové“ sa prihlásili k synkretizmu s pohanstvom). Boli origenistami, ale známymi sa stali najmä pre svoj silný odpor voči arianizmu a pre svoju teóriu o „trojici“: pokúsili sa v nej spojiť nikajské presvedčenie (že Otec a Syn sú homoúsios, rovnakej podstaty) s origenistickou tézou (že Otec, Syn a Duch sv. sú tri hypostázy, osoby). Tá istá božská podstata existuje zároveň v troch odlišných hypostázach či spôsoboch existencie. Ich teória ich vystavila obvineniu z triteizmu dokonca aj zo strany mnohých iných trinitárov, predsa však nakoniec sa stala základom budúcej dogmy. Okrem toho bojovali proti makedonistom (stúpencom biskupa Makedonia, ktorý Syna pokladal za Boha, ale Ducha za stvorenie) a proti apollinaristom (o tých je zmienka na inom mieste).

Nestorios, od r. 428 biskup v Konštantinopole, patril k tzv. antiochskej škole. Krista chápal ako človeka, v ktorom prebýva božský Logos (Slovo). Medzi človekom Ježišom a božským Slovom existuje to najtesnejšie spojenie – sú jednotní v zámeroch a vôli. Popieral, žeby Panna Mária bola *theotokos* (bohorodička), pretože z Márie sa narodil človek Ježiš, nie božské Slovo. Jeho najväčším odporcom bol **Cyril Alexandrijský**. Podstatu ich sporu (ktorým žila celá vtedajšia cirkev) možno zhrnúť takto: Nestorios hovoril o Ježišovi a Slove, Cyril sa domnieval, že Ježiš je Slovo. Čiže Nestorios veril, že Ježiš bol človek, ktorý sa jedinečným spôsobom **spojil** so Slovom, Cyril tvrdil, že Ježiš **bol** Slovom. Známy je Nestoriov výrok: „Nemôžem predsa hovoriť dvojmesačnému či trojmesačnému dojčatú Boh.“ Cyril nekompromisne zastával názor, že Mária bola „*theotokos*“ (tento názor sa stal neskôr „dogmou“, ktorej sa dosiaľ drží rímska cirkev).

V r. 431 bol do Efezu zvolaný koncil, ktorý mal vyriešiť spor Medzi Nestoriom a Cyrilom; nakoniec z toho však boli koncily dva: Cyril nepočkal na antiochských biskupov a otvoril koncil (neskôr známy ako tzv. „lupičská synoda“), ktorý odsúdil Nestoria a zbavil ho úradu. Keď prišli do Efezu antiochskí, odmietli uznať Cyrilov koncil, usporiadali nový koncil, ktorý odsúdil Cyrila.

Nestorios mal veľmi veľa stúpenčov: nestoriánske cirkvi pretrvali mnoho storočí najmä na Východe – na území Sýrie, Perzie a Indie (kde dodnes existuje tzv. cirkev Mar Thoma, t.j.

* 6 Nicejský (nikajský) koncil zohral pri presadzovaní dogmy o Ježišom božstve (z ktorej v podstate vychádzala trinitárna dogma) kľúčovú rolu. Tu bol odsúdený Árius (Aereios) a sformulované tzv. „nicejské (nikajské) vyznanie viery“. Je príznačné, že tento koncil zvolal a predsedal mu cisár Flavius Valerius Constantinus (alias Konštantín I. „Veľký“), hoci bol v tom čase pohanom (kresťanom sa stal až na smrteľnej posteli v r. 337, keď prijal krst – z rúk ariánskeho biskupa). Je teda celkom zrejmé, že jeho motivácia nebola „teologická“, ale (podobne ako pri vydaní milánskeho ediktu) politická – snaha prispieť k politickej jednote ríše zredukovaním vnútorných ideologických rozporov.

svätého Tomáša), ba prenikli aj na územie Číny (kde sa však koncom 7. stor. stali obeťou krutého prenasledovania).

Theodotos z Kyrrhu (* koncom 4. stor.), pokladaný za posledného z veľkých teológov Antiochie, podporoval v spomínanom spore Nestoria. Neskôr sa však snažil nájsť „strednú cestu“ medzi rozdeľovaním Ježiša Krista na dve osoby alebo synov (Syna Božieho a syna človeka) a zmiešavaním dvoch prirodzeností v jednu. „Lupičská synoda“ ho zosadila a bol poslaný do vyhnanstva, ale na chalkedonskom koncile (451) bol rehabilitovaný (spolu s inými, ktorých „lupičská synoda“ odsúdila). A jeho teória (spolu s inými) sa stala základom *vyznania* prijatého na tomto koncile. Chalkedonské vyznanie prijal Západ, ale Východ (najmä Alexandria) ho odmietol – mnohé cirkvi Východu ho odmietajú dodnes!

Nasledovali ďalšie ťahanice a boje. Snahy o zmierenie (resp. „konečné riešenie“ sporu) viedli k zvolaniu Konštantínopolského koncilu (553), kde bola prijatá „alexandrijská interpretácia chalkendonského vyznania“. K ukončeniu „christologických sporov“ však nedošlo; veď ešte koncom 7. stor. sa touto otázkou zaoberá Konštantínopolský koncil (680–681). O tomto koncile (resp. o istých dôsledkoch jeho záverov) dovoľte pár poznámok: okrem iného tu bol odsúdený ako heretik bývalý pápež „monoteletista“ Honorius (625–638), čo bola ťažká rana predstave o „pápežskej neomylnosti“. Túto ranu pápežskej prestíže (a tým aj moci) sa pokúsil zahojiť pápež Pius IX. (1846–1878), ktorý na I. Vatikánskom koncile dal potvrdiť dogmu o pápežskej neomylnosti, pričom Honoriov „prípád“ vyriešil originálnym spôsobom: Honorius údajne svoje kacírské názory vyjadril v liste – a to predsa nie je „ex cathedra“. Takto bola schizofrénia v myslení a konaní pápežov povýšená nielen na normu, ale na akúsi výsadu či dokonca „posvätný“ (Duchom Božím daný) znak osoby pápeža; niet pochyb, že tu ide o isté „kopírovanie“ dogmy o Ježišovych „dvoch prirodzenostiach“: pápež je „božský“ (neomylný) a súčasne ľudský (omylný). Je to naozaj perfektná metóda, ktorou možno ospravedlniť alebo „vysvetliť“ úplne všetko (aj tie najohavnejšie činy a zločiny niekdajších pápežov). Ešte dve malé poznámky: a) prijatie tejto dogmy malo za následok odštiepenie sa časti duchovenstva a veriacich od „univerzálnej“ cirkvi (vznikla cirkev starokatolícka); b) pápež Pius IX. sa stal výnimočným aj tým, že v roku 1854 vyhlásil dogmu o „nepoškvrnenom počatí Panny Márie“ – bol to prvý prípad v dejinách, keď pápež vyhlásil dogmu bez konzultácie s koncilom a bez opory v Písme či tradícii (veď ako „neomylný“ mohol si predsa dovoliť „opraviť“ Božie slovo).

Niektorí tvrdia, že „viera v Ježišovo božstvo a v trojicu“ (čiže trinitárna teória) bola v kresťanstve realitou už pred nicejským koncilom (r. 325). Musím konštatovať, že tí, čo to hovoria, buď sa mylia, alebo jednoducho zavádzajú. Svedčí o tom, okrem iného, priebeh vyššie uvedených sporov, trvajúcich oficiálne do konca 7. storočia; v skutočnosti však nové, tvrdo, často násilne presadzované, trinitárske učenie úplne nezvítazilo nikdy – vždy, od apoštolského obdobia až dosiaľ, boli kresťania (jednotlivci i spoločnosti), ktorí neprijali toto pochybné, nebiblické učenie (vymyslené teofilozofmi prvých storočí nášho letopočtu) a zostali verní biblickému monoteizmu. (Pozrite tiež kap. **Boh a Boží Syn** – bod 12. a prílohu **Diskusia**).

Nieкто, kto dnes číta o predmete a priebehu sporov a hádok, ktoré vtedy zamestnávali cirkevnú hierarchiu – napr. v tzv. „spore o iótu (t.j. o „i“)“, o ktorom ešte bude reč – možno iba pokrúti hlavou, alebo sa i pousmeje nad nepomerom medzi „malichernosťou“ príčin vtedajších bojov a vášnivosťou „bojovníkov“ i „kalibrom“ zbraní, ktoré používali. Vysvetlenie konštatovaním „taká bola doba“ nie je síce nesprávne, ale nie je ani úplné. Určite totiž hlavným dôvodom takého „plného nasadenia“ bolo to, že bojujúce strany si uvedomovali závažnosť problémov (vedeli, že nejde o žiadne „malicherné veci“). Dnes, keď poznáme ďalší priebeh (a náväznosti) udalostí, ktoré nasledovali, skutočne musíme priznať, že v tejto veci sa vtedajší teológovia nemýlili. Inou vecou však je, či tieto otázky museli byť nastolené (či vôbec problémy museli vzniknúť) – veď predtým, napr. v dobe apoštolskej, sa cirkev bez nich celkom dobre zaobišla; otázky sa totiž objavili a stali sa problémami až vtedy, keď čisté biblické učenie bolo konfrontované s pohanskou filozofiou, ktorá ovládla myslenie mnohých (väčšiny popredných) teológov, teda zhruba od 2. storočia, najmä však po „konštantinizácii“ cirkvi.

V tejto vojne (ako ostatne v každej) sa používali rôzne „zbrane“ a úsokky, a víťazstvo zďaleka neprípadlo vždy tej strane, ktorá hájila pravdu, zjavenú Bohom v Jeho Slove.

O „kalibre“ používaných zbraní, ako i o cieľoch, na ktoré boli zamierené, si môžeme aspoň čiastočne urobiť predstavu, ak si prečítame časť uznesenia chalkedonského koncilu (451):

„(Koncil) sa stavia proti tým, čo by chceli deliť tajomstvo vtelenia na dvoch Synov, zbavuje kňazstva tých, ktorí sa odvažujú tvrdiť, že božstvo Jednorodného je schopné utrpenia, stavia sa proti tým, čo si predstavujú, že v Kristovi došlo k zliatiu, či zmiešaniu dvoch prirodzeností, zrieka sa tých, ktorí si predstavujú, že „tvánosť služobníka“ (t.j. ľudstvo), ktorú prijal od nás, bola nebeská, či akejkoľvek inej (nie ľudskej) podstaty a dáva do kliatby tých, ktorí hovoria, že po zlúčení je jedna.“

Svoje názory („povyšene“ na koncile v dogmy) „cirkevní otcovia“ kladú nad Božiu pravdu zjavenú v Jeho slove a snažia sa ich všemožne zakonzervovať, ochrániť pred inými názormi (podľa nich „heretickými“). Svedčí o tom napr. aj záverečná veta uznesenia tohto koncilu: „Keď sme teda toto rozhodnutie s veľkou, všestrannou starostlivosťou a presnosťou zložili, rozhodol svätý a všeobecný koncil, že nikto nesmie nijakú inú vieru prednášať alebo písať, skladat, mať alebo učiť.“

Ale neboli to len kliatby, pozbavenia kňazstva, odsúdenia. Napr. Maximus Vyznavač (nar. 580), ktorý viedol v r. 649 koncil, čo vyhlásil učenie „o dvoch vôľach Krista“, bol násilím nútený, aby prijal učenie „o jednej vôľ“, neskôr bol vypovedaný do vyhnanstva, a keď nepodľahol ani ďalšiemu nátlaku, ktorý bol na neho vyvíjaný, bol mu vyrezaný jazyk a odtatá pravá ruka. Také to boli „boje“, čo rozpúťali vtedajší „cirkevní vládcovia“!

Ako už bolo povedané, spor o osobe Ježiša Krista oficiálne ukončil konštantinopolský koncil (680–681); ak však sledujeme cirkevné dejiny, zisťujeme, že tento spor o osobu Krista zamestnával cirkev, najmä východnú, celé storočia. Uznesenia koncilov o „trojici“ a Ježišovom „božstve“, ale aj iné podobné, nebiblické dogmy, vlastne nikdy neboli prijaté všeobecne a definitívne, ale v priebehu dejín sa vždy znova a znova tieto otázky vynárajú „na scéne.“

Toto tvrdenie možno, pravdaže, podoprieť historickými faktami:⁷

Od samého začiatku, teda od formulovania trinitárnej teórie a jej presadzovania ako cirkevnej dogmy (na prelome 3. a 4. storočia), boli v cirkvi mnohí (jednotlivci a skupiny), ktorí ju kritizovali a odmietali. Spočiatku to boli spomínaní monarchiasti, ariáni, nestoriáni, neskôr im boli dávané rozličné iné názvy, najčastejšie „unitári“.⁸ Pravdaže, terčom kritiky boli aj iné deformácie učenia a praktiky cirkvi.

* 7 Tento stručný historický prehľad azda – okrem iného – presvedčí tých, ktorí sa domnievajú (iste aj vplyvom dezinformačnej propagandy predstaviteľov niektorých cirkví), že ten, kto odmieta dogmu o trojici, nutne musí patriť k spoločenstvu Jehovových svedkov, že sa mylí. Veď stačí si len v nasledujúcich odsekoch uvedené historické udalosti a časové súvislosti porovnať s týmito faktami: učenie Ch.T. Russella a jeho spolupracovníkov (a nasledovníkov) sa začína šíriť v USA od 70. rokov 19. stor., do Európy preniká v 20. – 30. rokoch nášho storočia a väčšieho rozšírenia a vplyvu tu nadobúda až po 2. svetovej vojne. A pokiaľ ide o ich pomenovanie: oni sami sa označovali najprv proste „kresťania“, neskôr „študujúci (bádatelia) Biblie“ a až od r. 1931 „Jehovovi svedkovia“.

* 8 K názvu **unitári** sa žiada doplniť niekoľko poznámok: Toto slovo má pôvod v latinskom „*uni-*“, čo je to isté ako grécke „*mono-*“ alebo naše „*jedno-*“, teda výraz „*unitári*“ by sa mal v podstate (významovo) kryť s už spomenutým „*monarchianisti*“ („*kresťania-monoteisti*“, t.j. kresťania veriaci v *jediného* Boha a odmietajúci kryptopolYTEIZMUS *trinitárov*). Preto píšem „by sa mal“? Pretože dnes to už celkom neplatí (platilo to azda na začiatku unitárskeho hnutia, založeného v 16. stor. F. Sozzinim, o ktorom sa zmienim neskôr). Dnes totiž viaceré kresťanské spoločenstvá, ktoré odmietajú klasické trinitárske dogmu, vo svojom názve nemajú prívlastok „unitársky“, na druhej strane tie, ktoré tento prívlastok (resp. priamo názov „unitári“) používajú, sú vieroučne vzdialené pôvodným unitárom. Príklady: do prvej skupiny patria napr. „Jehovovi svedkovia“ (pozri predchádzajúcu pozn. pod čiarou), ktorí v tejto otázke nadväzujú vlastne na arianizmus; ďalej je to napr. cirkev „The Way International“ („Medzinárodná cesta“, skrátene „Cesta“), ktorá patrí do skupiny „letničňích“ a ktorej vierouka v otázke „trojice“ je blízka učeniu „dynamického monarchianizmu“; ale možno sem zaradiť napr. aj „Československú cirkev husitskú“, ktorá si síce ponechala niektoré dogmy rímskej cirkvi, odštiepením z ktorej vznikla (v prvej polovici 20. stor.), ale odmieta

V rôznych obdobiach vznikali kresťanské spoločenstvá, ktoré odmietali nebiblické dogmy a iné nešváry zakorenené v cirkvi; poznáme ich z histórie pod rozličnými pomenovaniami: **bogomilovia** – hnutie vzniklo v 10. stor. v Bulharsku (asi pod vplyvom paulikáničov) a značne sa rozšírilo na východe, neskôr i na západe, kde jeho stúpenci boli označovaní rôznymi inými názvami (z ktorých niektoré dostali časom pejoratívny ráz): **katari**, t.j. čisti (zo slova cathar však pochádza aj hanlivé označenie heretikov vôbec – Ketzler, kacír), vo Francúzsku **albigenský** (podľa mesta Albi), **pikarti** (pôvodne katari z Picardie, neskôr takto pejoratívne označovali všetkých, čo sa vzpierali prijímať bludy hlásané oficiálnou cirkvou); ale iste najvýznamnejším bolo hnutie **valdenských** (toto hnutie vzniklo na prelome 12./13. stor. v Lyone, značne sa rozšírilo najmä v sev. Taliansku, v juž. Francúzsku, ale čiastočne napr. i v Španielsku, Nemecku, Čechách a i.).

Rád by som na tomto mieste zdôraznil, že okrem hnutí viac-menej ľudových, laických, tu boli aj učení jednotlivci vo vnútri cirkvi, ktorí odmietali nielen neprístojné praktiky vtedajšej cirkvi, ale aj mnohé jej dogmy. Takýto postoj bol životu nebezpečný, a tak sa, celkom pochopiteľne, väčšina nespokojencov vyhla verejnému vystúpeniu, či publikovaniu svojich názorov. Predsa sa však našli aj takí. Zmienku zaslúžia najmä Pierre (Peter) **Abélard** (1079–1142), ktorého možno oprávnené považovať za zakladateľa teológie ako vedy (známy je jeho výrok „Intellego, ut credam“). Ale tým, že vniesol do úvah ratio, t.j. to „intellego“ (v spise *Sic et non* napr. píše: „Pochybovanie nás vedie k pýtaniu sa, a pýtaním sa dospievame k pravde“), v podstate položil základy vedy ako takej. A tento františkán, ktorý zmenil teológiu z rozjímania na vedu, postavil sa

ponímanie „trojosobného Boha“ a Ježiša Krista nepovažuje za „Bohočloveka“ ale za „človeka, ktorý je zjavením Boha“ (pozri citat' uvedený sub **F** v kap. **Z dôsledkov sporu**). Z druhej skupiny uvediem aspoň „Nábož. spoločnosť českých unitárů“, ktorá odmieta nielen nebiblické dogmy, ale, žiaľ, aj Bibliu ako autoritatívne Božie slovo. Sama sa charakterizuje ako „liberálne náboženstvo, ktoré si praje byť v priateľskom vzťahu s vedou a kritickým myslením...“, ktoré nemôže prijať názor o úplnej pravdivosti Biblie. Z Biblie a iných svätých písiem čerpá iba duchovnú inšpiráciu, ale nie údaje, ktoré sú dávno prekonané... Na základe rozumových a vedeckých argumentov neverí v Trojicu, v Ježišovo božstvo, dedičný hriech, výkupnú obeť, neomylnosť Biblie, vzkriesenie tiel, posledný súd, peklo a pod.“ (citované z listu vedúceho predstavitel'a NSČU). Predstavy členov (aspoň tých popredných) tohto spoločenstva sú značne vzdialené tomu, v čo veria kresťania, ich chápanie Boha ich dokonca vyčleňuje z celej skupiny monoteistických náboženstiev, kam by – ako to vyplýva z vyššie uvedených jazykových poznámok – mali patriť (a kam patria okrem kresťanov aj židia a moslimovia); ich predstavy o Bohu sa totiž nachádzajú kdesi na „pomedzí deizmu a teizmu“. Okrem toho svojim silným zdôrazňovaním „slobody myslenia“ – čo nie je nič iné ako eufemistický výraz pre bezbrehý liberalizmus a „tolerantizmus“ (napr. vo vzťahu k módnym „vedeckým poznatkom“ a teóriám, ale i k rôznym nekresťanským náboženstvám) – toto spoločenstvo vytvára optimálne podmienky pre vznik rôznych konglomerátov často úplne inkompatibilných názorových prvkov – rozmanitých synkretických predstáv, nie nepodobných tým, ktoré šíria určité názorové prúdy hnutia New Age, ale tiež praktík, veľmi blízkych tým, ktoré používajú niektoré pohanské kulty (spomeňme aspoň ich meditácie a porovnajme ich – nejde nám teraz o ich „techniku“, ale o ich zameranie, cieľ, resp. očakávanie ich účinku – s TM z „arzenálu“ hinduizmu, určeného k exportu na Západ). Potvrdzujú to aj nasledujúce vety z internetovej prezentácie tejto spoločnosti (<http://www.aneta.cz/unitaria/czech/>): „Čeští... unitáři nemají dogmata ani závazné vyznání víry, a tak není neobvyklé, že se mezi nimi vyskytuje mnoho rozmanitých názorů... pozorně zkoumají všechna náboženství a snaží se v nich oddělit to, co je dobově podmíněné, od toho, co je platné i dnes. V teistických náboženstvích... se věřící k Bohu obracejí prostřednictvím modlitby; unitáři však takovouto víru nesdílejí... Proto při společných shromážděních neprosí Boha..., ale **soustředěně rozjímají o těžkostech života... Cílem těchto meditací je získání životního optimismu, vnitřního klidu a tělesní i duševní vyrovnanosti**. Unitáři... věří, že **jedinou autoritou, která může určovat, jak by měli lidé ve svém životě jednat, je citlivé svědomí**. ...považují příběh o Adamově pádu a následní výkupné oběti Ježíše Krista za **mýtus**. Proto **neočekávají vzkříšení z mrtvých ani poslední soud**. Ešte treba dodať, že toto náboženské (ak ho „náboženským“ vôbec možno nazvať) spoločenstvo nepozná žiadne sviatosti (teda ani krst, ani žiadnu podobu pamiatky Večere Pánovej), ale používa päť základných obradov (tzv. symbolických úkonov), z ktorých „najobľúbenejšou je Kvetinová slávnosť“; ďalšími „symbolickými úkonmi“ sú uvítanie dieťaťa, svadba, pohreb a ordinácia duchovných (ktorí „nie sú pastieri stáda, ani prostredníci medzi Bohom a ľuďmi alebo autoritatívni učiteľia, ale iba radcovia a podnecovatelia v náboženskom hľadaní“).

proti učeniu o „trojici“. Bol preto, pravdaže, odsúdený: jeho spisy boli spálené a on bol uväznený v kláštornej väznici, kde i zomrel.

Napriek nesmierne krutému prenasledovaniu (zverskému mučeniu, upaľovaniu zaživa a iným priam perverzným spôsobom vraždenia jednotlivcov i masakrovania celých skupín), pri ktorom sa smutne „preslávali“ najmä dominikáni a neskôr jezuiti (tieto rády boli založené za účelom boja proti „kacírom“) a, pravdaže, ich „nástroj“ inkvizícia (tá bola zriadená v r. 1215 na 4. lateránskom koncile, a to na podnet zlopestného pápeža Inocenca III. – v tom čase mala slúžiť najmä na potlačenie albigenkých, neskôr akýchkoľvek „kacírov“ – bola zverená na nejaký čas do rúk cisterciánov, neskôr dominikánov a jezuitov, ktorí ju vedeli naozaj „dokonale využiť“, čiže zneužiť), i napriek križiackym vojnám (tieto boli vyhlásené pápežmi napr. na likvidovanie valdenských, a neskôr na potlačenie reformačných hnutí v Čechách a v Nemecku); teda napriek takému-to sústredenému, bezohľadnému, beštiálnemu mordovaniu a vraždeniu jednotlivcov i celých spoločností, myšlienky založené na pravom biblickom učení sa šírili ďalej (na misijnú prácu kládli dôraz najmä valdenskí a neskôr Jednota bratská, vo svete známa aj ako „Moravskí bratia“), ba prežili i malé spoločenstvá verných (napríklad skupiny valdenských sa zachovali v severnom Taliansku dosiaľ).

Dejiny poznávania Božej pravdy ukazujú, že aj napriek tým najhorším podmienkam, napriek zdaniu, že satan obsadil všetky pozície, táto pravda nikdy nebola potlačená úplne: Boh neustále vzbudzoval jej nových a nových hlásateľov, a s ich pomocou – prostredníctvom svojho Ducha – odkrýval (a odkrýva) postupne pravý obsah, ale i zmysel svojho zjavenia. Týchto mužov Boh vždy vystrojil takými darmi svojho Ducha, pomocou ktorých mohli v danom období a v danej situácii čo najoptimálnejšie splniť úlohu, ktorou ich poveril. Z tých darov Ducha to bola v prvom rade hlboká viera a oddanosť, vôľa poznávať Boha a Jeho Slovo a odvaha priznať sa k poznanej pravde; ďalej pokora, múdrosť, často aj (ak to v danej situácii bolo nutné) vysoké vzdelanie a ďalšie potrebné predpoklady charakterové, povahové, intelektuálne a iné. A tak sa nám postupne „na scéne dejín“ objavujú takí veľikáni, bojovníci za Božiu pravdu, ako bol John **Wycliffe** (Ján Viklef; 1330?–1384), Jan **Hus** (1372 –1415), Martin **Luther** (1483–1546), Huldrych **Zwingli** (Ulrich Cvingli; 1484–1531), Jean **Calvin** (Ján Kalvín; 1509–1564) a ďalší a ďalší. Každý z nich vo svojej dobe a v danej situácii splnil svoju úlohu, ktorou ho poveril Boh. Ale týmito veľikánmi sa poznávanie čistej Božej pravdy neskončilo. Niektorí z nich si to uvedomovali; je napr. známy Lutherov výraz „semper reformanda“, t.j. pokračujúca reformácia, teda nutnosť pokračovať v poznávaní pravdy, a tým v rozvíjaní čistého učenia – čiže neprestávať v odhaľovaní a odstraňovaní pohanských nánosov, ktoré sa usídlili v cirkvi vo forme dogiem, majúcich v očiach mnohých vyššiu autoritu ako samotné Božie slovo. Okrem spomenutých známych mužov reformácie tu boli mnohí iní (ktorých mená sú menej slávne alebo sú dokonca neznáme), ktorým bolo dané poznať ďalšie časti Božej pravdy. Niektorí z nich kládli dôraz práve na odmietnutie trinitárnej dogmy; boli preto (a dodnes sú) označovaní ako „unitári“ (pozri aj pozn. pod čiarou č. 8). Z čias reformácie sú známi viacerí významní muži, usilujúci o to, aby spolu s inými nebiblickými dogmami bola odmietnutá aj najhoršia z nich – trinitárska. Na tomto mieste spomeniem aspoň jedného z nich, najznámejšieho (o niektorých ďalších sa zmienim neskôr): bol to Fausto **Sozzini** (Faustus Socinus; 1539–1604), ktorý usiel pred prenasledovaním z Talianska do Poľska, kde položil základy unitárstva. Jeho učenie ovplyvnilo východnú Európu (neskôr sa tieto idey rozšírili najmä do Anglie a Spojených štátov). Prvé väčšie spoločenstvá „unitárov“ sú známe v Poľsku a Sedmohradsku už v 16. storočí.

16. storočie možno oprávnené označiť za zlomové obdobie v dejinách cirkvi (ba vlastne všeobecne v histórii ľudstva). Vtedy sa totiž začína doslova „lámať“ všemocnosť a „monopol na pravdu“ mocenskej, „konštantínskej“ cirkvi,⁹ a to jednak silnou kritikou a odporom zvonka (renesancia, osvietenstvo), jednak zvnútra, a to viacerými silnými **reformačnými** prúdmi. Tieto, hoci sa od seba líšia, sú jednotné v tom, že proklamujú Lutherom zdôrazňovanú zásadu „sola Scriptu-

* 9 Táto prakticky neobmedzená moc začala sa postupne budovať od „milánskeho ediktu“ (313) a plnú silu nadobudla začiatkom 6. stor. Trvala teda od začiatku 4. stor. (zhruba) do polovice 16. stor., t.j. dvanásť a pol storočí. Táto doba podľa mnohých exegetov Danielových prorociev zodpovedá „jednému času, dvom časom a pol času“ (t.j. $360 + 2 \times 360 + 360/2 = 1260$ rokov), ktoré boli dané „malému rohu“ na neobmedzenú vládu (*Dan 7, 8.25*).

ra“ (jedine Písmo), resp. „ad fontes“ – späť k prameňom, t.j. k čistému biblickému učeniu, k očisteniu tradíciami, legendami a pohanskými prvkami zdeformovaného učenia oficiálnej cirkvi (inou vecou už je, ako táto proklamovaná zásada bola jednotlivými spoločenstvami, vznikajúcimi v rámci mohutného reformačného prúdu, aj v praxi dodržiavaná).

Ziaľ, mnohí žiaci reformátorov zavrhlí spomínané Lutherovo „semper reformanda“, snažili sa „zabetónovať“ učenie svojich učiteľov (niekedy ho dokonca viac alebo menej zdeformovali), čiže vytvorili si novú, vlastnú „tradíciu“, a odmietali každé nové poznanie. Ba proti tým, ktorí s týmito novým poznáním prichádzajú, postupujú neraz podobne, ako postupovala proti nim nimi (právom) kritizovaná a odsudzovaná pápežská cirkev.

Hlavným objektom prenasledovania – spoločným pre rímsku inkvizíciu i pre „ortodoxných“ predstaviteľov nemeckej (Lutherovej) a švajčiarskej (Zwingliho, resp. Kalvínovej) reformácie – sa stali najmä tzv. „anabaptisti“.¹⁰

Jednotlivé skupiny „novokrstencov“ („krstencov“) kladli akcent na rôzne biblické zásady. Niektoré z nich odmietli aj nebiblické dogmu trinitársku. Z vedúcich osobností týchto „antitrinitárskych“ skupín v 16. stor. sú známi (okrem F. Sozziniho, ktorý je spomínaný na inom mieste) napr. **Adam Pastor**, **Hans Denck**, a najmä autor tzv. „*Mikulovských téz*“ **dr. Balthasar Hubmaier** (hlavne v neskorších rokoch jeho pôsobenia), ktorý bol upálený r. 1528 vo Viedni, kam bol vydaný na príkaz samotného kráľa (neskoršieho rím.-nem. cisára) Ferdinanda I. páni z Lichtenštejna, ktorí boli dovtedy ochrancami mikulovských krstencov. (Hubmaierova manželka bola tri dni po upálení svojho muža popravená utopením v Dunaji).

Tvrdošijné lipnutie na tradíciách a boj proti všetkému novému (hoci to „nové“ je neraz iba novoobjavenou starou pravdou) však už je asi údelom všetkých „zákonníkov“, resp. teológov – starovekých, stredovekých i dnešných; židovských, rímskych, „ortodoxných“ i protestantských.

A tak v poznávaní starých bludov a nových právd sú za istých okolností neraz úspešnejší a dôslednejší „laici“, napr. biblicky vzdelaní prírodovedci, ako teológovia. Je to dané možno aj tým, že ich spôsob uvažovania je racionálnejší a slobodnejší (nezatažený starými dogmami, ktoré občas pôsobia akoby z podvedomia), sú zvyknutí uvažovať skôr analyticky ako meditatívne, pracovať s faktami a jednoznačnými pojmami (ak sa ocitnú v ťažkostiach, neutekajú sa obyčajne k obľúbenej formulke teológov – „to je Božie tajomstvo“).¹¹

* 10 *Anabaptisti* predstavovali – popri lutersko-melanchtonskom a cvingliško-kalvínskom – tretí, najradikálnejší prúd reformácie. Názov anabaptisti (z gr. *ana-* = znova a *baptizo* = krstiť, ponoriť), resp. Wiedertäufer (novokrstenec) bola vlastne prezývka, ktorou ich označovali ich nepriatelia; oni sami sa však považovali skôr za Täufer, „krstencov“, pretože krst dospelých, ktorý praktizovali, nepovažovali za nový, opakovaný; odmietali totiž „pedobaptizmus“, a teda krst, ktorým mnohí z nich boli pokrstení v detstve nepokladali za krst. Krst totiž chápali ako verejné potvrdenie a vyznanie viery človeka, ktorý sa sám slobodne rozhodol pre poslušnosť voči Bohu, pre osobné nasledovanie (učeníctvo) Ježiša Krista a pre účasť v zbore cirkvi (a keďže takéto osobné vyznanie predpokladá poznanie závažnosti hriechu, potreby pokánia a významu Božej milosti prijatej v Kristu, nemôže sa týkať novorodenca, resp. malého dieťaťa). Takto chápali krst prakticky všetci prívrženci **radikálnej reformácie**, patriaci do viacerých skupín – niekedy nazývaných podľa vedúcej osobnosti hnutia (napr. hutteriti, mennoniti, gabrieliti, filipiti a pod.), – ktorí sa často v iných vieroučných otázkach (dôrazoch) čiastočne alebo i podstatne líšili. „Anabaptisti“ teda nebola homogénna skupina „heretikov“, a ani krst dospelých nebol jedinou, ba ani hlavnou ich zvláštnosťou. Základným, podstatným ich spoločným znakom bola „radikálnosť“, presnejšie **dôslednosť v dodržiavaní troch hlavných reformačných zásad: „sola fide“** (Lutherom novoobjavené biblické učenie o „ospravedlení z viery“ plne akceptovali, avšak *viery* chápali nie ako *assensus*, t.j. iba akési „intelektuálne prijatie“, ale skutočne ako *fides, fiducia* – životné rozhodnutie úplne, v absolútnej dôvere sa odovzdať Bohu; a *ospravedlenie* nepovažovali za výsledok akéhosi „právneho aktu v neskom procese“, ale za nový život kresťanského učeníctva v poslušnosti – inými slovami: boli presvedčení o tom, že ospravedlenie ide vždy spolu s posvätením). Z ďalších reformačných zásad – „*semper reformanda*“ a „*sola scriptura*“ – vyvodili pre seba záver, že nemožno zostať v reforme cirkvi „na polceste“, že je treba odmietnuť aj tie nebiblické dogmy a praktiky, ktoré v hlavných reformačných prúdoch (Lutherovom a Zwingliho, resp. Kalvínovom) zostali nepovšimnuté.

* 11 Niet pochyb o tom, že mnohé, veľmi mnohé z toho, čo Boh koná, ľudský rozum nechápe – je to z hľadiska človeka „Božie tajomstvo“. Sotva však tento výraz môžeme používať ako akúsi „zaklinaciu formulu“ (neraz vyslovujúajú akoby so záľubou v ezoterike, a to často práve tými, ktorí ezoteriku – celkom oprávnene – odsudzujú) aj v tých prípadoch, kde Boh človeku odhalil (zjavil) dostatok informácií

A tak práve medzi nimi sa objavujú významní kritici cirkevných dogiem, samozrejme i trinitárnej. Uvediem tu z nich aspoň niekoľkých z tých, ktorí sa stali ani nie tak svetoznámymi, „populárnymi“ (a ak, tak iba medzi vzdelanými ľuďmi), ako skôr „svetovými“, a to svojou genialitou, resp. svojím dielom (popularita človeka totiž nemusí byť vždy priamo úmerná jeho významu, prínosu pre ľudstvo, jeho „svetovosti“). Spolu s nimi spomeniem aj niektorých ich – hoci menej známych – súčasníkov (spolupracovníkov, nasledovníkov, či jednoducho iba „rovesníkov“):

V 16. stor. vzrušil svet prípad významného španielskeho vedca – lekára (objavil malý krvný obeh a prvý poukázal na spojenie žilného a tepenného systému). Menoval sa Miguel **Serveto** (Michal Servet, resp. Servetus; 1511–1553) a bol v Ženeve na podnet Kalvína zaživa upálený ako kacír – pretože odmietal dogmu o trojici.

Rovnakej „opovázlivosti“ ako Servet sa dopustil a podobne dopadol aj maďarský učenec Ferenc Dávid (1510–1579), i keď jeho život neskončil na hranici, ale kdesi vo väzenskej kobke. Približne v tom istom čase a s rovnakým učením vystúpil (a nebyť toho, že ušiel pred cirkevnou „spravodlivosťou“, aj rovnaký osud by bol zdieľal) tu už spomínaný Talian Fausto Sozzini (1539–1604), zakladateľ novodobého „unitárstva“.

Sir Isaac (Izák) **Newton** (1642–1727), všeobecne pokladaný za najväčšieho prírodovedca všetkých čias (často býva označovaný ako „človek, ktorý zmenil svet“). Spomeňme aspoň niektoré z jeho objavov: objavil gravitáciu, pomocou „Newtonových zákonov“ položil základy pozemskej mechaniky i mechaniky nebeských telies, je zakladateľom hydrodynamiky, významom sú aj jeho objavy v optike, resp. vo výskume svetla. Tento génius sa v neskoršom období svojho plodného života hodne zaoberal teologickými otázkami; uvediem aspoň jeden citát z jeho diela: „Preto vyznávame *jedného* Boha – nekonečného, večného, všadeprítomného, vševediaceho a všemohúceho, Stvoriteľa všetkých vecí, najmädrejšieho, najspravodlivejšieho, najlepšieho, najsvätejšieho a *nemáme žiadnych iných bohov okrem neho.*“ (39) Newton odmietol učenie o trojici a napísal o tom aj historické a biblické zdôvodnenie, ktoré však (z pochopiteľnej obavy pred následkami) nezverejnil počas svojho života, a tak vyšlo až v roku 1754, t.j. 27 rokov po jeho smrti. V tomto smere oveľa odvážnejší bol jeho kolega a priateľ William Whiston.

William Whiston bol „newtonovec“ – bol nielen žiakom, kolegom, ale aj asistentom Newtonovým, a neskôr sa dokonca stal jeho nástupcom na poste univerzitného profesora matematiky a astronómie (okrem toho mal však aj teologické vzdelanie). Zdieľal s Newtonom jeho názor na dogmu o trojici, na rozdiel od neho však nemlčal: v r. 1708 napr. napísal arcibiskupom canterburskému a yorskému list, kde okrem iného píše: „Do hĺbky som preštudoval tieto veci (súvisiace s dogmou o trojici), a som úplne presvedčený, že kresťanská cirkev bola v nich dlho a hrubo klamaná; a ak to bude v mojej moci, s Božím pozhnaním už viac klamaná nebude.“ Nebol síce upálený (mal šťastie, že žil v 18. stor. v Anglicku), ale Cambridgeská univerzita mu odoprela poskytnúť povolenie publikovať, bol súdený, zbavený miesta profesora i členstva v Kráľovskej spoločnosti a vykázaný z Cambridge. Založil Spoločnosť na podporu prvotného kresťanstva, a v roku 1747 opustil nakoniec anglikánsku cirkev. Urobil to demonštratívne – odišiel z kostola po tom, čo farár začal čítať anastáziánske vyznanie viery.

Ďalším svetoznáмым mužom, ktorého by som tu chcel spomenúť, je Lev Nikolajevič **Tolstoj** (1828–1910). Tento je síce oficiálne zaraďovaný medzi umelcov, ale v skutočnosti geniálnosťou svojho analytického mozgu je mysliteľom a vedcom v pravom slova zmysle (svedčia o tom nielen jeho úžasné opisy a rozborov vecí, udalostí a osobností, ale aj ostatné, mimoliterárne aktivity). Mnohí možno nevedia, že tohto génia – ktorý sa pokúsil v praxi uplatniť, a to veľmi dôsledne a v rôznych oblastiach života (osobného i spoločenského), učenie Ježiša Krista a ktorý na prelome 19. a 20. storočia (ale i neskôr) viac ako ktokoľvek iný ovplyvnil (v pozitívnom zmysle) zmýšľanie mnohých – vo februári 1901 exkomunikovala pravoslávna („ortodoxná“) cirkev, a to práve preto, že odmietal dogmu „homousioských trinitárov“ o božstve Ježiša Krista (čo je to „homousios“, je vysvetlené nižšie – v časti **Z dôsledkov sporu**).

Treba dodať, že Tolstého názory zdieľalo s ním veľké množstvo významných vzdelancov, jeho prívržencov – „tolstojovcov“. (Blížšie sa s Tolstého názormi môžete zoznámiť v mojej knihe **L. N. TOLSTOJ a jeho životné otázky – VIERA a UMENIE**).

k tomu, aby poznal pravdu. A medzi tie otázky, kde Boh chce, aby človek vedel, poznal odpoveď (dokonca ho k tomuto poznávaniu priamo vyzýva), patria najmä: „kto je náš Boh?“ a „aký je náš Boh?“

Ďalšou dá sa povedať tiež svetoznámou (aspoň v istých kruhoch), no celkom iste „všeobecne euroznámou“, a pre Slovákov a Čechov celkom výnimočne významnou (dokonca možno tvrdiť, že v ich národných dejinách najvýznamnejšou) osobou – osobnosťou s jednoznačne antitirinárnym (t.j. rýdzo monoteistickým) presvedčením bol profesor filozofie s nesmiernie širokým „záberom“ záujmov a činností (literatúra a umenie vôbec, história, sociológia, politika, teológia, dokonca kriminalológia), zakladateľ Československej republiky (v r. 1918) – „prezident-osloboditeľ“ T. G. Masaryk. Áno, práve o tomto výnimočnom mužovi a o jeho viere, vlastne „presvedčení“ (Masaryk totiž uprednostňoval výraz „presvedčenie“ pred „vera“) sa zhmec teraz v súvislosti s „trojičnou dogmou“ zmienil. Vlastne – musím sa opraviť – bude to zmienka nie „o mužovi“, ale „o mužovi a žene“: o T.G.M. totiž nemožno hovoriť, najmä ak ide o otázky viery, bez toho, aby sa nepovedalo niečo aj o jeho manželke Charlotte.

Ako je známe, rodina, z ktorej T.G.M. pochádzal, bola slovensko-česká (otec bol Slovák, matka Moravanka) a katolícka, ale ako tridsaťročný (v roku 1880) prestúpil do evanjelickej cirkvi. Iste sa tak nestalo iba pod vplyvom jeho manželky – Američanky z protestantského prostredia (jej otec pochádzal z hugenotskej, matka z puritánskej rodiny); skôr to bolo asi naopak: vzal si za manželku ženu, ktorá mu bola blízka aj (či najmä) po stránke duchovnej. O viere prezidenta Masaryka nemožno pochybovať: svedčí o nej nielen jeho heslo, ktoré môžeme považovať za jeho osobné „krédo“ (ktoré napriek tomu, že je azda najstručnejšími zo všetkých známych vyznaní, je jasné a výstižné) – „*Ježiš, nie Cezár!*“ O jeho viere (neformálnej, ale veľmi autentickej, ozajstnej, praktickej, t.j. v praktickom živote dokazovanej) svedčia najmä jeho postoje k problémom politickým a sociálnym, ktoré prinášal jeho komplikovaný život (v boji za slobodný štát našich národov, neskôr v novom, rodiacom sa štáte, v ťažkom povojnovom období, uprostred svetovej hospodárskej krízy), ako i k otázkam morálnym a filozofickým (ku ktorým sa nielen často vyjadroval, ale v ktorých sa často aj osobne angažoval). Všetky tieto otázky posudzoval (a riešil) – ako sám zvykol hovoriť – *sub specie aeternitatis* („pod zorným uhlom večnosti“); tento transcendentálny princíp bol základom jeho humanity, a nachádzal ho (podobne ako Palacký) u Ježiša Nazaretského a v Jednote bratskej. Z toho princípu vychádza aj pri hodnotení histórie: videl (a vyzdvihoval) veľký význam českej reformácie, a to nielen hnutie husitské – a nielen jeho rozmer národný a sociálny (ako to videli a hodnotili niektorí iní českí osvietenci) –, ale i neskoršie obdobie „predbielohorské“, najmä pre na tú dobu jedinečné reformačné poňatie slobody viery a svedomia. To všetko po Bielej Hore zaniklo, bolo pohľtené habsburgovským absolutistickým temnom; ale po rozpade habsburskej monarchie, v nových podmienkach, v novom, slobodnom štáte, bolo treba, podľa Masaryka, nadväzovať práve na to „predbielohorské“. No napriek všetkému, čo tu bolo spomenuté – napriek jeho viere a oficiálnemu členstvu v evanjelickej cirkvi – Masaryk sa vyhýbal nielen aktívnemu „konfesionálnemu angažovaniu sa“, ale aj akýmkoľvek cirkevným rituálom. Celkom určite to nebolo iba preto, aby si – ako hlava štátu – zachoval „odstup“, „nestrannosť“. O pravej príčine tohto svojho postoja sa môžeme dozvedieť z viacerých jeho diel publikovaných už v jeho mladších a stredných rokoch, ale najmä z *Hovorov*, zaznamenaných K. Čapkom už v Masarykovom „značne zrelom“ veku. Názory (presnejšie „presvedčenie“) tohto hlbavého profesora filozofie v takých otázkach ako je viera, chápanie Boha, vzťah k cirkvi a pod. celkom iste hrali pri formovaní „rodinnej ideológie“ určujúcu rolu. Ale určite v tom zohrala veľmi významnú rolu aj jeho manželka, pani Charlotta Garigue Masaryková. Dovolím si odcitovať pár viet z časopisu **ET-KJ 17/2003** (z článku J. Štěpána: „**Nad perly cennejší je žena statečná... Náboženství paní Masarykové**“): „*Když se provdala za Masaryka, toužila po jednotě ve věcech duchovních. Proto přestoupila do naší církve. Význačnou vlastností paní Masarykové byla pravdivost. Byla velice přesná v myšlení. Shledala, že trojiční pojem Boha je jí vzdálený, a proto zase vystoupila z tehdejší reformované církve.*“ Masaryk síce nevstúpil formálne z evanjelickej cirkvi ako jeho manželka, ale jeho kresťanstvo bolo – ako tomu niekedy zvykneme hovoriť – „neinštituálne“ a „neortodoxné“, zato však bolo veľmi „ortopraktické“. Hlavným dôvodom jeho „neortodoxie“ bol jeho absolútne odmietajúci postoj k cirkevným dogmám (najmä k „trojičnej“, a tiež k dogme o „pápežovej neomylnosti“ prijatej za jeho života, v r. 1870) a k rituálom, ktorých je síce v evanjelickej cirkvi neporovnateľne menej ako v katolíckej, predsa však je ich dosť. (O Masarykovi a jeho viere bude ešte zmienka v závere tejto knihy, v časti „Diskusia XII.)

Ale aj mnohí ďalší svetoznámi učenici dogmu o „trojici“ odmietali (či už viac alebo menej otvorene). Filozofické alebo teologické systémy, ku ktorým sa niektorí hlásili (neraz boli práve oni sami ich autormi) sú obvyčajne príliš zložité, aby ich tu bolo možné prezentovať; preto spomeniem aspoň to podstatné: významní nemeckí protestantskí teológovia F.D.E. Schleiermacher a A.v. Harnack a filozofi **I. Kant** (1724-1804) a **G.W.F. Hegel** (1770-1831). Sú autormi odlišných teologických, resp. filozofických sústav, no boli zajedno v tom, že zamietali učenie o „trojici“, a prikláňali sa skôr k adopcionalizmu (boli teda v podstate „sociniánmi“; o F. Sozzinim už bola zmienka v pozn. pod. čiarou č. 8). Ale dokonca aj známi teológovia **K. Barth** a **P. Tillich** odmietali trinitársku terminológiu (prečo iné, ak nie preto, že neprijali učenie, kvôli ktorému bola táto terminológia vytvorená?); nikdy napr. nepoužívali slovo „osoba“ v súvislosti s Bohom. Barth používal namiesto „osoba“ výraz „spôsob bytia“ (preto ho mnohí priradujú k tzv. „modalistom“). Tillich sa nielen otvorene distancoval od výrazu „osoba“ (v súvislosti s Bohom), ale prehlásil, že dogmu o „trojici“ si vytvorili ľudia iba kvôli „uspokojeniu svojich vlastných potrieb“. O názoroch ďalších sietich teológov svetového mena (Schleiermachersa, Ritschla, Harnacka, Bultmanna, Auléna a Schillebeeckxa) sa zmienim podrobnejšie v jednej zo záverečných kapitol knihy, nazvanej „Návraty“.

Prečo to všetko vzniklo? Čo bolo prvotnou príčinou, koreňom toho veľkého stáročia trvajúceho sporu? Už bolo naznačené, že do kresťanstva prenikala pohanská, grécka (najmä platónska) filozofia (išlo o tzv. „helenizáciu kresťanstva“). Mnohí poprední predstavitelia cirkvi boli predtým pohanania, čiže boli odchovaní pohanskou filozofiou.

V tejto súvislosti nemôžem opäť nepripomenúť tú naozaj zvláštnu „pikantnosť“, že nicejskému (nikajskému) cirkevnému koncilu v r. 325, ktorý zohral kľúčovú rolu v spomínanom spore o Ježišom božstve (a ten vyvolal ďalší spor – „trinitársky“), predsedal pohan (nielen zmýšľaním, ale aj formálne, keďže v tom čase ešte nebol pokrstený) – cisár Konštantín I. (tzv. „Veľký“).

Postoj cirkvi, podstata sporu i jeho dôsledky pre obidve strany, ale aj pre nasledujúce generácie (jedni sa poučili, druhí, nepoučiteľní, sa iba utvrdili v rigidnom zotrvávaní na „posvätných“ dogmách cirkvi), v hore uvedených prípadoch boli rovnaké (i keď predmet sporu bol, pravdaže, iný), ako v povestných inkvizíčných procesoch s G. Galileim a G. Brunom. Aj vtedy totiž cirkev „bojovala za pravdu“ proti „heretikom“. Aj vtedy išlo o „cirkevnú pravdu“ – cirkvou adoptovanú rodnú dcéru pohanskej gréckej filozofie (vtedy to konkrétne bola aristotelovsko-ptolemaiovská geocentrická kosmológia), čo nemala vôbec nič spoločného s biblickou pravdou, ktorú zjavil Boh ľuďom vo svojom Slove.

Filozofické pojmy, ktoré vtedajší „kresťanskí teológovia“ (ktorí boli súčasne pohanskými filozofmi) priniesli z gréckej filozofie („podstata“, „prirodzenosť“, „osoba“¹² atď.), celkom zahmlili, okrem iného, otázku, ktorá v apoštolskej cirkvi nebola problémom – otázkou Božieho Synovstva Ježiša Krista. Ako bolo Božie Synovstvo chápané v židovskej tradícii a v prvotnej cirkvi, povieme si neskôr (pozri kap. ...**Ježiša Krista**..., časť **Boží Syn**).

Skrátka, je isté, že bez infiltrácie kresťanstva pohanskou filozofiou by nikdy neboli vznikli ani nekrvavé „boje o iotu“ (t.j. o „i“: či homousios alebo homoiousios), ale ani mnohé veľmi krvavé boje, tragédie jednotlivcov i spoločentiev, tiahnuce sa dejinami kresťanstva takmer dve tisícročia. „Ctihodní cirkevní otcovia“ prvého poltisročia nášho letopočtu cítili, že sa zamotávajú do pavučiny, ktorá je nielen nepríjemná, ale aj nebezpečná, a preto sa viackrát pokúsili ju radikálne, „definitívne“ roztrhať (svedčia o tom mnohé, nielen tu pred chvíľou citované, uznesenia koncilov), ale zrejme netušili, že

* 12 „...terminológia, ktorá sa používa, keď sa hovorí o »troch osobách v jednom božstve«, prináša aj určité »riziká«. Ak slovom »osoba« chápeme samostatnú individualitu, musí starocirkevná formulácia odvádzať naše myšlienky kamsi smerom k triteizmu“ – to je citát z knihy významného švédskeho teológa (svetového mena) 20. storočia, arcibiskupa G. Auléna (2). Aulén tu teda pripúšťa „riziko“ formulácií nicejského vyznania – v podstate jeho neutržateľnosť v „dnešnej dobe“. (Viac o tom v prílohe **Diskusia**).

to bola nie (iba) pavučina, ale snehová guľa, ktorú vytvorili a dali do pohybu; a tá rásťa, a občas naberala charakter i silu lavíny, ničiacej duchovné hodnoty i životy.

Z dôsledkov sporu

Aspoň v krátkosti vysvetlím, čo pod tou „snehovou guľou“ mám na mysli: prijaté dogmy „si žiadali“ prijímanie stále nových a nových dogiem. V prvých fázach boja (koncily nicejský v r. 325 a konštantinopolský v r. 381) bol spor o tzv. „podstatu“ (ide tu o zjavné zanašanie typicky filozofických kategórií do teológie): je Ježiš Kristus rovný s Bohom, je s Ním „jednej podstaty“ (homousios) alebo mu je podobný (homoiousios)? (Preto sa tomuto sporu niekedy hovorí aj „spor o i“, resp. „o iotu“). Zo sporu sa zrodila – a po úporných (a bezohľadných) bojoch i zvíťazila – dogma o jednej podstate, o rovnosti Ježiša s Bohom. Celkom logicky nasledovali špekulácie o tom, ako sa vyhnúť oprávneným obvineniam zo zavádzania polyteizmu do kresťanstva – vznikli konštrukcie o „trojici“, ktoré boli nakoniec odhlasované ako ďalšia dogma. Ale súčasne sa zákonnite vynoril spor – zárodok novej dogmy (dogiem): čím je vlastne Mária? Theotokos? Christotokos? Či dokonca „iba“ Iesoytokos?

Veď ak Ježiš bol Boh, potom predsa jeho matka je „bohorodička“ (theotokos), a „nemohla byť obyčajnou ženou“; preto ju bolo „treba“ prehlásiť nielen za „bezhriešnu“ a „nepoškvrnenú“, ale muselo sa jej dostať aj iných privilégií: bola (podľa tvrdenia niektorých), rovnako ako jej syn, „vzatá na nebo“, stala sa „kráľovnou nebies“, „prostredníčkou“ medzi ľuďmi a jej synom, resp. Bohom, dokonca má byť „spoluvykupiteľkou“. Pritom je, pravdaze, bezohľadne ignorované Božie slovo, podľa ktorého jediným vykupiteľom^{BC13} a prostredníkom^{BC14} je Boží Syn – Ježiš Kristus; a okrem toho, týmto spôsobom je vlastne nepriamo pripisovaná Bohu i Jeho Synovi veľmi „ľudská“ (hriešna) vlastnosť – uprednostňovanie (blízkej) osoby, teda to, čo je Bohu absolútne cudzie.^{BC15} Aby bolo možné mariologické dogmy prijať, muselo zostať nepovšimnutým aj Ježišovo priame vyjadrenie sa k tejto konkrétnej otázke – k otázke postavenia jeho matky medzi inými ľuďmi: keď mu totiž raz oznámili, že ho hľadá jeho matka a bratia, neponáhľal sa k nim, ale povedal: „Kto je moja matka a moji bratia? Prešiel pohľadom po okolosediacich a povedal: Hľa, moja matka i moji bratia! Lebo mojím bratom, sestrou a matkou je každý, kto plní Božiu vôľu!“ (Mk 3,32-34). A na inom mieste: keď akási žena prehlásila, že jeho matka je blahoslavená („blahoslavený život, ktorý ťa nosil a prsia, ktoré ťa kojili“), zareagoval taktó: „Blahoslavení sú skôr tí, čo počuli a zachovávajú Božie slovo“ (L 11,27.28).¹⁶

Teda partenogenetické, resp. mariologické dogmy súvisia s predmetom spomínaného sporu (a odhlasovaných dogiem) o Ježišovom božstve: Ježiš Kristus, ktorý ako **veľkňaz**^{BC17} je **prostredníkom**^{BC18} medzi človekom a Bohom, sa podľa dogmy stal Bohom, a tak sa vzdialil úbohému človeku. Človek si preto začal hľadať niekoho iného, bližšieho (kto lepšie rozumie jeho ľudským problémom) – nového „prostredníka“. A tu sa ponúka Ježišova matka. Ale aj s ňou sa zakrátko udiali, ako už bolo uvedené, veľké premeny: z mladej ženy, ktorú si Boh vyvolil, stalo sa polobožské (či dokonca „božské“?) stvorenie – „bohorodička“, „kráľovná nebies“, ktorú treba si nielen čítať, ale aj vzývať. A tak sa ukázala potreba opäť hľadať „bližších“, ľudskejších „prostrední-

* 13BC Syn človeka, t.j. Ježiš Kristus prišiel, aby dal svoj život ako výkupné za mnohých (Mk 10,45; podobne: Mt 20,28); Kristus nás vykúpil...(G 3,13); (Baránok, t.j. Kristus)... svojou krvou vykúpil si Bohu ľudí... (Zj 5,9)

* 14BC Jeden je Boh, jeden aj prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Ježiš Kristus (1Tim 2,5)

* 15BC ...Boh nikoho neuprednostňuje (Sk 10,34; podobne: R 2,11; G 2,6; Ef 6,9; Kol 3,25 atď.)

* 16 Zaujímavý je aj fakt, že Ježiš Kristus, ktorý opakovane nazýva (a oslovuje) Boha svojim Otcom, Máriu neoslovuje nikdy „matka“, ale „žena“ (J 2,4; J 19,26).

* 17BC Máme takého Veľkňaza (Krista), ktorý si zasadol po pravici trónu Velebnosti (Boha) v nebesiach... (Hb 8,1)

* 18BC (1Tim 2,5) – pozri vyššie (pozn. p. č. 14BC).

kov“. Tí sa našli v osobách legendami opradených, zosnulých ľudí, ktorí boli prehlásení za „svätých“, a boli im dokonca pridelené „rezorty“ (patronáty), aby boli svojim čitateľom ešte bližší (napr. tým, že boli podobnej profesie, mali rovnaké ľudské záujmy alebo pobyt v tom istom regióne atď.). Pritom sa akosi samozrejme predpokladá, že tento „pridelený rezort“ prijímá a že s nimi možno komunikovať (hoci také pohanské praktiky, ako sú snahy o komunikovanie s mŕtvymi Boh prísne zakazuje).^{BC19} Je to modloslužba; veď ide o kladenie ľudí na roveň Boha – prinajmenšom v tom, že sú im pripisované božské vlastnosti: „nesmrteľnosť“ („žijú“ po smrti, pred vzkriesením), „všadeprítomnosť“ (sú „schopní“ počuť a popriade aj vypočuť mnohých, a to často geograficky aj inak veľmi vzdialených ľudí) a „všemohúcnosť“ (moc ovplyvňovať všemohúceho Boha, Jeho súd, Jeho vôľu, Jeho zábery; ešte horšia je predstava niektorých ľudí, obracajúcich sa na „svätých patrónov“ s prosbou nielen o príhovor, ale o priamu pomoc – akoby títo mohli pre nich niečo urobiť akosi „za chrbtom“ Boha, „na vlastnú päsť“). Takto sa v „kresťanstve“ postupne vytvárali pohanské kulty, takto sa niekdajší prísny monoteizmus postupne menil v podstate na polyteizmus, modlárstvo, nebo sa menilo na akýsi nový, „kresťanský panteón“. Tým boli ignorované (doslova pošliapané) Božie prikázania, predovšetkým prvé, ktoré možno pokladať za základné.^{BC20}

Dalším príkladom „revízie“ dekalógu následkom prijatých dogiem o Ježišovom božstve je zrušenie druhého prikázania.^{BC21} „Dôvod“ bol poruke: ak sa nám Boh ukázal v Ježišovi, stal sa nám známym (myslelo sa to nielen duchovne, ale aj telesne) – „zviditeľnil sa“, a tak vraj už nie je odôvodnený zákaz Ho zobrazovať. A ako inak ako človeka. Teda človek (stvorenie „stvorené na Boží obraz“) sa tu odvažuje „tvoriť boha na svoj obraz“.²²

Pochopiteľne, že tí, ktorí čítali Božie slovo (nebolo ich veľa, veď pred vynájdением kníhtlače bola Biblia, najmä celá, prakticky nedostupná, a neskôr zasa bolo cirkvou zakázané ju čítať), videli rozpory medzi Božím slovom a náboženskou praxou. Mnohí sa ozvali na obranu pravdy, Božej pravdy. Cirkev vzburu riešila po svojom: „heretikov“ likvidovala (najčastejšie v ohni hraníc). Lenže neskôr už ani mučiarnie a hranice nepomáhajú. Nakoniec (najmä v 15. a 16. stor.) sa cirkev začína trieštiť: vznikajú nové (reformné) cirkvi.

Tieto nové cirkvi odmietli mnohé staré praktiky a dogmy; niektoré si však ponechali, a proti ľuďom, čo sa opovážili tieto dogmy kritizovať (resp. ich odmietnuť), teda proti novým „kacírom“ (heretikom), postupovali často podobne, ako to nimi (právom) odsudzované a nenávidené svetovládne monštrum, v ktoré sa vyvinul onen spomínaný pohansko-kresťanský kríženec, presnejšie – jeho rímska odroda. Tak napr. husiti upaľovali nielen kňazov a mníchov – nenávidených „pápežencov“ (čo by sa dalo azda pochopiť, keďže práve títo boli nielen stelesnením zla a skazenosti rímskej cirkvi, ale často aj iniciátormi, ba spolu so svojimi svetskými pomáhačmi, aj realizátormi neuveriteľných ukrutností páchaných na stúpencoch nového učenia), ale zabíjali, upaľovali aj ľudí z vlastných radov, ak išli v odmietaní dogiem ďalej ako bolo povolené. V plameňoch hraníc umierali najmä tzv. „pikarti“ – jednotlivci i veľké skupiny (celé spoločenstvá), kňazi i laici, učení i negramotní. Napr. nasledovníci upáleného „kacíra“ Husa upaľovali „kacírov“ (opakovane na osobný rozkaz samotného Žižku), a to – podobne ako ich úhlavní

* 19BC *Neobraccajte sa na duchov mŕtvych... Ja som JHVH, váš Boh (3M 19,31; podobne: 3 M 20,6; 5M 18,11,12)*

* 20BC *Ja som Hospodin (JHVH), tvoj Boh... Nebudeš mať iných bohov okrem mňa (2M 20,2,3; podobne: 5M 5,6,7)*

* 21BC *Neurobiš si vyrezávanú modlu ani podobu ničoho, čo je na nebi,... na zemi... alebo vo vode. Nebudeš sa im klaňať, ani im slúžiť, lebo ja som JHVH, Boh horliaci, ktorý trestám nepravosť otcov do tretieho a štvrtého pokolenia tých, ktorí ma nenávidia, a preukazujem milosť tisícim, ktorí ma milujú a zachovávajú moje prikázania (2M 20,4-6; podobne: 5M 5,5-10)*

* 22 Tým sa ignoruje nielen 2. Božie prikázanie, ale aj iné časti Božieho Slova, napr.: *Boh je Duch... (J 4,24); Boha nikto nikdy nevidel (1J 4,12)*

nepriatelia, „pápeženci“, nenávidení vrahovia ich milovaného majstra Jána – „pre obranu cirkvi pravej“.

Další príklad: upálenie už spomínaného vedca – lekára, objaviteľa malého krvného obehu M. Serveta Kalvínom – pretože odmietal trinitársku dogmu. Servet je prvou a najznámejšou, ale zďaleka nie jedinou obeťou Kalvínovej „disciplíny“ a „cirkevnej výchovy“.

I keď počty popravených „kacírov“ v krajinách, kde zvíťazila reformácia, ani len zďaleka nemožno porovnávať s hekatombami úbohých obetí pápežského „svätého officia“, resp. inkvizície, predsa len sú zarážajúce, ak uvážime, že jednou z hlavných požiadaviek reformácie bola sloboda kresťana – slobodné čítanie (a tým i chápanie) Božieho slova.

No ani tu, na rozhraní stredoveku a novoveku, sa táto „snehová guľa“ nezastavila; dôsledky jej „valcujúceho“ (či „lavinového“) pôsobenia vidíme i dnes: má podiel na existencii neuveriteľného množstva cirkví a cirkvičiek (konfesií, denominácií) v kresťanskom svete, na odmietaní „cirkevného kresťanstva“ (a s ním, žiaľ, neraz aj evanjeliovej zvesti) veľkou časťou spoločnosti v tzv. „kresťanských národoch“, a konečne – i na trvalom napätí medzi kresťanmi na jednej, a inými monoteistickými náboženstvami, na druhej strane. Myslím, že jedným z hlavných zdrojov nenávisť veľkej časti vyznáčov islamu, ale i judaizmu voči kresťanstvu je to, že ho považujú za náboženstvo polyteistické – za zradu monoteizmu. Tvrdenie trinitárov, že to nie je pravda, ich zrejme nevie presvedčiť. V diskusiách je ich argumentácia totiž veľmi nepresvedčivá a obyčajne sa končí prehlásením: „To je Božie tajomstvo“. A keď sú nútení vyjadriť sa písomne (napr. ako autori vieroučných a vzdelávacích spisov, či spolupracovníci katechizmov a vyznaní), sú ich formulácie neraz plné rozporov. Pritom sa stretávame so značnými rozdielmi pri interpretácii Božej „trojjedinosti“ nielen medzi jednotlivými konfesiami, ale aj s nejednotnosťou medzi rôznymi autormi tej istej denominácie, ba dokonca s častými vnútornými rozpormi, protirečeniami, alogizmami v dielach toho istého autora. Aby to čitateľ mohol sám posúdiť, uvediem tu niekoľko príkladov, citácií. Nejde mi pritom o to, aby na ich základe bola azda posudzovaná „pravovernosť“ jednotlivých konfesií – na tento účel uvádzané ukážky nie sú vhodné jednak preto, že nepochádzajú z jedného dejinného obdobia (doba ich vzniku je 16. stor. až posledné desaťročie 20. stor.), a preto aj ich reč je rozdielna, ťažko porovnateľná, a jednak preto, že nie všetky pochádzajú z oficiálnych vieroučných spisov príslušných cirkvi; niektoré sú úryvkami z bežných publikácií (treba však zdôrazniť, že ide o práce autorov, ktorí majú úroveň vo svojich denomináciách, a preto niet pochýb, že každá ich práca fakticky má – oficiálne, či neoficiálne – „imprimatur“ cirkvi, resp. jej vedenia). Tu sú ukážky:

A/ (Naša cirkev) vyznáva vieru v Boha Otca všemohúceho, prvú osobu trojjediného Boha, večne jestvujúceho, Stvoriteľa neba i zeme.

...v Pána Ježiša Krista, druhú osobu trojjediného Boha, večného Syna Božieho, vychádzajúceho od Otca, ktorý bol vtelený prostredníctvom Ducha Svätého a narodil sa z Márie, panny, vzal na seba pravú, ale nie padlú ľudskú prirodzenosť, je jedna osoba, vlastniaca dve zjednotené prirodzenosti – ľudskú a Božiu – nezmiešanú, nepremennú, nerozdelenú; v Jeho bezhriешný život, zázračnú službu, zástupnú výkupnú smrť, telesné vzkriesenie, triumfálne nanebovstúpenie, neustále orodovanie za nás a druhý príchod;... Priznávame sa k tzv. Apoštolskému, k Nicejskému a Chalcedónskemu vyznaniu viery. (29)

B/ ...učíme a veríme podľa Nicejského snemu, že je len jedna Božská bytosť, ktorá sa menuje a opravdu je Boh; avšak v teže jednej Božskej bytosti sú tri osoby, rovnakej moci a rovnako večné: Boh Otec, Boh Syn a Boh Duch Svätý; všetky tri tvoria jednu Božskú bytosť, večnú, nerozdielnú, bez konca, nesmiernej moci, múdrosti a dobroty; jeden Stvoriteľ a Udržovateľ všetkých viditeľných a neviditeľných vecí. Pod slovom osoba nerozumie sa čiastka ani vlastnosť inej bytosti, ale sa rozumie, čo je samo osebe, ako aj Otcovia užívali toto slovo pri týchto otázkach.

Učíme tiež, že Boh Syn sa stal človekom, narodil sa z čistej panny Márie a že dve prirodzenosti, Božskú a ľudskú, takto v jednej osobe nerozdeliteľne zjednotené, sú jeden Kristus, ktorý je pravý Boh a pravý človek... (28)

C/ ...zakladáme) svoju vieru na Ježišovi, Božom Synovi, bratovi všetkých, Spasiteľovi sveta a na Jeho Slove, Biblii...

Aj keď je stvoriteľom vesmíru, Kristus sformoval túto planétu za sedem dní, vrátane prvého muža a ženy...

Svätenie siedmeho dňa zaviedol Ježiš na poctu Svojho ukončeného dieťa...

Boh Otec poslal svojho Syna, Ježiša, aby bol narodený z panny...vstal z mŕtvych pri zavolaní Svojho Otca. Vrátil sa do neba... (27). (Dogmatika tejto cirkvi v otázke chápania „božských osôb“ je podrobnejšie rozvedená v prílohe „Diskusia“ (časť III.), v druhej časti tejto knihy.)

D/ ...Otec i Syn i Duch svätý je jeden Boh. Ak totiž sme krstení v ich meno, sme krstení vo vieru v nich... Ono meno, ktoré Židia nazývajú nevysloviteľným, je u Jeremiáša dávané Synovi (*Jr 23,6; 33,16*)...

Jediný teda musí byť onen večný Boh, ktorý na inom mieste tvrdí, že slávu svoju inému nedá (*Iz 42,8*). Avšak keď sa hovorí, že bol na počiatku u Boha a že Otec učinil veky skrz neho a mimoto, keď nám dovedčuje, že mal slávu u Otca... ukazuje sa tým rozlíšenie v osobách. Ešte viac to vidno z výroku, že nie Otec prišiel a vzal na seba naše ľudské telo, ale, že Syn vyšiel od Otca, aby k nám zostúpil a stal sa človekom (*J 1,14; Hb 1,2; J 17,5; 16,28*)... Otec, Syn i Duch svätý sú jeden Boh, pretože i Otec je Boh, i Syn je Boh i Duch svätý je Boh, a pretože nemôžu byť nič iné ako jeden Boh. A ďalej traja sú menovaní, traja opisovaní a traja rozlišovaní...

Abý obidve tieto skutočnosti vyjadrili, povedali starí pravoverní bohoslavci, že je jedna bytosť (ousia) a tri „bytelnosti“ (hypostaseis), t.j. že substancia je jedna, a v jednej substancii (podstate) sú tri „byty“ (subsistencie). Pri preklade do latinu bol doslova preložený len jeden názov, druhý bol pozmenený. Povedali totiž: jedna „bytosť“ (essencia). Tento názov zodpovedá gréckemu, ale povedali tri osoby, čím chceli naznačiť určitý vzťah... Proti tomu pošťekávajú bludári, že ousia, hypostaseis, bytnosť, osoby sú mená vymyslené ľudskou ľubovôľou a že o nich nikde v Písme nečítate, ani nevidíte... (8)

E/ ...Ježiš Kristus je prirodzeným Synom Božím, vteleným Slovom Božím, jasne predpovedaným v Starom zákone... Proroci predpovedali: Bude Učiteľom, Kňazom a Kráľom. „Syn človeka“, ako sa Ježiš najčastejšie nazýval, je titul mesiášsky... Ježiš o sebe tvrdil, že je opravdivým večným náboženským učiteľom... prijal aj názov proroka... vravel o sebe, že je Poslom (Legátom) Božím... hovoril o sebe, že je Synom Božím... Boha nazýva svojim Otcom... jeho prorocktva a zázraky dokazujú, že je opravdivým Poslom Božím... aj jeho múdrosť je dôkazom, že bol Poslom Božím... Svoje božie Posolstvo, činy a učenie potvrdzoval aj mnohými zázrakmi...

Bohočlovek je odborný dogmatický výraz, ktorým sa... vyjadruje dogma (vyhlásená na viacerých cirkevných snemoch), že Pán Ježiš je aj opravdivý Boh aj opravdivý človek v jednej osobe, v božskej osobe večného Syna Božieho... Ježiš je jeden majiteľ, ktorý má dva majetky: božstvo a človečenstvo, božskú a ľudskú prirodzenosť. (Tie) nie sú v ňom zmiešané, lež rozdielne, ale sú nerozlučne spojené jednotou osoby. Keďže Pán Ježiš má dve rozdielne prirodzenosti, má i dve rozdielne vôle a dve rozdielne činnosti...

Trojica najsvätejšia je základné tajomstvo svätej viery, ktorá týmto tajomstvom učí, že Boh, hoci je len jeden jediný, nie je jediná osoba, ale tri rozdielne božské osoby: Otec, Syn a Duch Svätý... Medzi božskou prirodzenosťou a božskou osobou niet skutočného rozdielu: tá istá nekonečná dokonalá bytosť ponímaná ako majiteľ je božská osoba. Ako majetok je božská prirodzenosť jedna, jej majiteľmi sú však tri -- medzi sebou rozdielne a s božskou podstatou totožné - božské osoby... V Bohu

sú dve večné a podstatné pochádzania: prvé to, ktorým Otec plodí Syna ako obraz svojej podstaty a druhé to, ktorým Duch Svätý vychádza z Otca i Syna ako dych ich spoločnej lásky. Preto sú v Bohu štyri vzťahy: v Otcovi vzťah otcovstva k Synovi, v Synovi vzťah synovstva k Otcovi; v Otcovi a Synovi (ako jedinom Pôvodcovi Ducha Svätého) vzťah aktívneho dychu, v Duchu Svätom vzťah pasívneho dychu. Z týchto vzťahov tri sú protikladné, a preto medzi sebou rozdielne: otcovstvo, synovstvo a pasívny dych (aktívny dych je už obsiahnutý v otcovstve a synovstve; k nim nie je protikladný). A tieto tri protikladné podstatné božské vzťahy sú tri božské osoby, Otec, Syn a Duch Svätý. Život Najsv. Trojice je základom nadprirodzeného života rozumných tvorov. (25)

F/ O Pánu Bohu veríme, že ako Otec je skrytým a neviditeľným Pánom celého sveta, že ako Syn k nám viditeľne prichádza v Pánu Ježišovi Kristovi a že ako Duch svätý chce v nás natrvalo prebývať... celý svet učinil a ako zvrchovaný Pán ním neustále vládne... je od sveta úplne odlišný a iný... (preto) so svojich prirodzených ľudských schopností nemôžeme Boha ani poznať, ani dosiahnuť... On sám sa nám zjavuje a poznáme Ho potiaľ, pokiaľ sám sa nám dá poznať. Nie je viazaný priestorom a časom ako my... celý svet vo všetkom svojom bytí, dianí a trvaní je úplne závislý na Božej vôli a moci...

O Pánu Ježišovi Kristovi veríme, že v ňom prišiel a k našej spásy jednal sám Boh. Boh prišiel v Pánu Ježišovi Kristovi ako človek. Boh jednal v Pánu Ježišovi Kristovi ako človek, ktorý má Božiu moc.

...Opustili sme tradičné vyjadrenie tajomstva Kristovej osobnosti obrazmi „trojosobného Boha“ a „Bohočloveka“, pretože tieto formulácie považujeme za neprimerané dnešnému spôsobu myslenia. Preto v zhode s dnešným chápaním slova „osoba“ (lat. persona) vidíme Boha ako „Jednoosobného“ a Pána Ježiša Krista nepovažujeme za „Bohočloveka“, ale za „človeka, ktorý je zjavením Boha“.

...Biblické vyprávanie o narodení Pána Ježiša Krista je obrazným svedectvom o mimomriadnom význame tejto udalosti v dejinách spásy, nie opisom historického deja.

...Slovami, že matka Pána Ježiša Krista „otehotnela z Ducha Svätého“...chce biblické vyprávanie vyznať, že... v Pánu Ježišovi Kristovi (v tomto človeku) prišiel a jednal sám Boh, že ako taký neprišiel Pán Ježiš z vôle a moci človeka, ale z vôle a moci Božej.

O rodičovstve Jozefa a Márie vo vzťahu k Pánu Ježišovi Kristovi súde, že Pán Ježiš Kristus sa narodil z ich zväzku,...že Jozef bol prirodzeným pokrvným otcom Pána Ježiša Krista, a nie iba jeho pestúnom... (19)

G/ Boh je Stvoriteľom sveta, ale i Stvoriteľom našim. Pre kresťana má stvorenie vždy priamy vzťah k Ježišovi Kristu. Nejde o minulosť, ale o prítomnosť a budúcnosť.

Veríme, že sa Ježiš Kristus, Syn Boží, druhá osoba v božstve vtelil... Keď nastala plnosť času, poslal Boh svojho Syna... Pán Ježiš bol pravým a dokonalým človekom... Bol podrobený zákonu ľudského vývoja a ťažkostiam života... nebol ani on ušetrený ľudských pokušení, ale zostal pritom bez hriechu. Bol človekom, ako ho chcel mať Boh. Ako druhý Adam je súčasne Ježiš počiatkom nového ľudstva, vzorom dokonalosti pre nás všetkých a vzorom svätosti pre nás všetkých. Titul Syn človeka vystihuje jeho skryté mesiášstvo a zároveň jeho ponížené ľudstvo... je obrazom Boha neviditeľného (Ko 1,15), človekom, v ktorom prebýva všetka plnosť božstva telesne (Ko 2,9). Vo vedomí svojej božskej authority Ježiš odpúšťa hriechy...

Názov Syn Boží vyjadruje jeho božstvo... Božstvo Kristovo sa vysvetlí, keď sa postavíme na stanovisko Písma svätého a prijmeme jeho svedectvo. Z vlastnej skúsenosti o ňom vyznávame, že je našim Pánom a Bohom... (30)

H/ ...nebol to Kristus vo svojej čisto ľudskej prirodzenosti, ktorý bol Petrovi zjavený. Peter už predtým poznal Ježiša Nazaretského ako syna tesárovho. Ten, kto bol teraz Petrovi zjavený, bol božský, večný, ne-

meniaci sa Syn Boží. To je ten istý Kristus, ktorý teraz žije vyvýšený v nebesiach po pravici Otcovej...

...poznať Boha (nestačí) všeobecne, skrz prírodu alebo svedomie ako Stvoriteľa a Sudcu... (ale treba) poznať Boha zjaveného osobne v Ježišovi Kristu. Podobne (nestačí) vedieť o Ježišovi Kristu len ako o historickej osobnosti alebo o veľkom učiteľovi, ale (treba) poznať Krista samotného, priamo a osobne, a Boha v ňom... (21)

Čo ma „vyprovokovalo“

Vyššie uvedené citáty však neboli hlavným dôvodom, ani prvým impulzom na napísanie tejto knihy. Tým boli moje stretnutia s podivnými, rozporuplnými „konštrukciami“ (alebo aspoň s istým napätím, ktoré tu bolo badať) v populárnych, väčšinou evanjelizáčnych článkoch a knihách niektorých mojich obľúbených autorov, ale aj v inej náboženskej literatúre a v rôznych prejavoch, kázňach, modlitbách, piesňach a pod. Len pre ilustráciu uvediem opäť pár príkladov:

V jednom spevníku nábožných piesní napr. čítame: „Veríme v **Boha jediného, nášho Otca všemohúceho, On je Stvoriteľ...**“; ale o niekoľko strán ďalej: „...**Ježiš, Boží Syn**, ten zachránil svet, **iného Boha niet...**“²³

Ďalšie ukážky:

- 1/ „...objavil sa muž (Ježiš Kristus), ktorý o sebe **prehlasoval, že je Boh**, a napriek tomu že nebol človek, ktorého by ste mohli odbyť ako šialenca...“ (15)
- 2/ „Ježiš Kristus o sebe **vyhlásil, že je Boh**. Nenechal nám otvorenú inú možnosť. Jeho tvrdenie je buď pravdivé alebo nepravdivé“. Z toho autor uzatvára, že sú iba tri alternatívy: buď Ježiš klamal alebo bol obeťou chorej fantázie alebo bol skutočne Bohom. A pokračuje: „Ja osobne nemôžem prijať záver, že by Ježiš bol klamár alebo obeť chorej fantázie. Ale potom už zostáva **len jediná možnosť, že to Bol Kristus, Boží Syn, ako to o sebe hovoril.**“ V ďalšej časti sa autor čuduje nad reakciou ľudí, s ktorými o tejto veci diskutuje: „...užívam im **tri možnosti**, o ktorých je reč v tejto kapitole (**klamár, pomätenec, Boh**). Na moju otázku, či si myslia, že Ježiš bol klamár, sa ozve rozhodné „nie“. Potom sa opýtam: „Myslíte si, že bol pomätený?“ Odpoveď znie: „Samozrejme, že nie“. „**A veríte, že to bol Boh?**“ Kým sa stačím nadýchnuť, ozve sa: „V žiadnom prípade!“ **Viac možností však nemáme.**“ (18)
- 3/ Do tretice autor, ktorého som si obzvlášť obľúbil, no napriek tomu mu nemôžem prepáčiť istú nelogickosť. Tu sú tri citáty z jeho knihy (7):
 - a. „... (Boh) sa zjavil - ako „trojjediný Boh“. Toto slovo nenachádza sa ani raz v Biblii, ale tak ho poznávame - ako trojjediného Boha, ako Otca, Syna a Ducha svätého. **Ja to tiež nedokážem úplne porozumieť.** Ale viem aj to, že si to človek nikdy nedokázal vymyslieť: Boha - Otca, Syna a Ducha.“
 - b. „...v závere žalmu (Ž 71) sa situácia úplne mení... záverom žalmu sa muž (**žalmista**) dostal na vrchol, **na vrch Golgotu, pod križ Ježiša.** Vidí iba Pána, ktorý visí hore na križi. Potom nasleduje už iba vyznanie: „Nech mi plesajú pery, keď Ťa budem ospevovať, i moja duša, ktorú si vykúpil“. Úplne iný zvuk, zbavený múk. **Prišiel (žalmista) pod Ježišov križ!**“
 - c. „Teraz viem, že On (Ježiš Kristus) je skutočne legitímnym - **Bohom ustanoveným - Veľkňazom**, ktorý ma môže **zmieriť (s Bohom)**, tým, že sa stal **Baránkom, obeťou** na oltári križa. Teraz viem, že On je skutočne

* 23 Logické by tu bolo azda „iného Krista niet“; ved' Ježiš vystríhal, že pridú iní, *falošní kristovia* (Mt 24,24), t.j. tí, čo sa budú vydávať za „spasiteľov sveta“; ale „iného Boha niet“? „...a kdeže sú ďalšie „osoby“ (**Boh-Otec a Boh-Duch Svätý**)?“ - treba sa opýtať trinitárov!

ten **Dobrý Pastier**, ktorý ma volá k dokonalosti. Teraz viem, že On je skutočne **Vykupiteľom** môjho zatrateného života.“

Nechcem tu zoširoka polemizovať s citovanými autormi (ktorých si, opakujem, vážim); nech si záver spraví čitateľ sám, predtým však nech si odpovie na tieto otázky:

1. Je pravda, že, ako sa nás snažia presvedčiť niektorí z autorov, Ježiš o sebe tvrdil (vyhlásil), že je Boh? Ja som toto jeho „tvrdenie“ v evanjeliách nenašiel (ale k tomu sa ešte vrátíme).
2. Je možné ľubovoľne zamieňať dva rozličné (skutočne veľmi rozdielne) pojmy: Boh a Boží Syn? Druhý autor napríklad najprv konštatuje (správne), že „Ježiš bol Kristus (t.j. Pomazaný Bohom), Boží Syn, ako to o sebe hovoril“, ale vzápätí z toho uzatvára, že bol Bohom.
3. Je možné pripisovať niekomu to, čo nikdy nevykonal (ani objektívne vykonať nemožno)? Presnejšie: Je možné ľubovoľne meniť adresáta biblického výroku? Každý si môže žalm č. 71 prečítať. Lahko zistí (je to tam výslovne a opakovane zdôraznené), že jeho adresátom je Hospodin (v origináli JHVH), a samozrejme nie Ježiš, ktorý prišiel na svet až o veľa storočí neskôr (podotýkam, že tu nejde o prorocko, ale o prosebný a ďakovný žalm, vlastne o modlitbu). Ide tu teda o (nie ojedinelé) zamieňanie JHVH-ho s Ježišom. Otca so Synom.

Kvôli objektívnosti treba pripustiť, že takejto „prešmyčky“ sa autor asi nedopustil celkom bez dôvodu. Mal totiž vzor: pisateľ Listu Hebrejcom napr. vo veršoch 10–12 prvej kapitoly cituje verše 26–28 žalmu č. 102; pritom tieto slová vkladá do úst Boha Otca (JHVH-ho) a adresátom robí Ježiša Krista. Prečítajte si, prosím, žalm 102! Dozviete sa z jeho prvého verša, že ide o „*modlitbu biedneho, keď je zúfalý a pred Hospodinom si vylieva žal*“¹. Teda na miesto biedneho človeka bol dosadený všemohúci Boh, a na miesto Otca Syn. Pri všetkej úcte k autorovi tohto listu, nie je možné takéto niečo akceptovať. Ostatne, je dosť pravdepodobné, že na tejto „nedôslednosti“, či skôr podvođe, ani nenesie vinu autor (nielen autora, ale ani originál listu totiž nepoznáme), ale že to bol niektorý z neskorších „upravovateľov“ (redaktorov, resp. odpisovačov), ktorý bol zrejme trinitárom, veď práve táto časť Biblie (*Hb 1,8-13*) býva často uvádzaná ako jeden z hlavných „argumentov“ trinitárov, že Ježiš je Bohom, dokonca Stvoriteľom, z čoho podľa niektorých vraj možno vyvodzovať, že „JHVH je spoločné meno Otca a Syna“ (26). (O tomto bude zmienka ešte i na iných miestach, najmä v kapitole **Boh a Boží Syn**, a to v bode č. 4).

Pravda, takáto podivná „logika“, pri ktorej sa bez mihnutia oka zamieňajú pojmy, autori i adresáti výrokov, nemá iba „teoretický“ význam (nie je to iba námet k dišpute teológov – dogmatikov), ale má aj veľmi praktické (a tragické) dôsledky: v niektorých spoločenstvách („kresťanov“) dokonale „ukrižovali Boha“, vylúčili Ho zo svojich myslí a srdc: na ich „bohoslužbách“ nepočujú Jeho oslavovanie ani oslovovanie (modlitby Jemu adresované). Ak sa aj vysloví slovo Stvoriteľ, nemyslí sa ním Boh, o ktorom hovorí Božie Slovo.^{BC24}

A tak sa ľudia opäť (už koľký raz v histórii?!) dopúšťajú neslýchanej opovážlivosti, ktorá nemôže zostať bez trestu: ignorujú prvé, základné prikázanie svojho Boha, ktorý je láska – stvoril ich, dal im všetko, čo potrebujú k životu, a aj keď ho zradili, neopustil ich, ale dal im šancu zachrániť sa, vrátiť sa k Nemu za predpokladu, že budú rešpektovať Jeho Zákon, dodržiavať Zmluvu, ktorú s nimi uzavrel; a keď ani to nedokázali, poslal im dokonca svojho Syna, aby dal šancu zachrány tým, ktorí v neho uveria, ktorí príjmu tento ohromný dar milosti.

* 24BC Na počiatku stvoril Boh nebo a zem (1M 1,1); Ako mnoho je Tvojich diel, Hospodine (JHVH)! Všetky si múdro utvoril... (Ž 104,24n) a. i.

Kedysi ľudia na post, ktorý patrí jedine Bohu, postavili zlaté teľa; neskôr pred Ním uprednostnili pohanské božstvá kanaánskych národov; v novšej dobe sú to podobné pohanské božstvá, či už orientálne alebo „vyfabrikované“ v moderných pracovniach rôznych intelektuálnych a okultistických „zasvätencov“, poprípade „bôžikovia“ vyznávačov mamonu, moci a slávy. Tu sa však stretáme s javom, ktorý, hoci je zdanlivo odlišný (lebo sa zdá byť kresťanským), vo svojej podstate je predsa rovnaký (lebo ide opäť o porušenie prvého Božieho prikázania): ľudia si dosadili na Boží trón (nie na čestné miesto „po pravici Boha“, ale na miesto Boha) tento raz samotného Božieho Syna. Boh mi je svedkom, že ani v najmenšom nechcem spochybňovať úlohu, ktorú Boží Syn – z poverenia svojho Otca – pre nás vykonal a koná; a, pravdaze, ani jeho postavenie, ani moc, ktorú mu zveril Otec, ktorú preukázal už počas svojho pobytu na zemi, a s ktorou v plnej sláve príde na konci tohto veku. Naopak, radostne sa hlásim k nemu, ako k svojmu Spasiteľovi a v pokore sa skláňam pred ním, ako pred svojím Pánom, ktorého si ctím a chcem poslúchať. Ale zamieňať ho s jeho Otcom, stotožňovať ho s Bohom (pripisovať mu napr. postavenie a kompetencie, ktoré, ako on sám opakovane zdôrazňuje, patria iba jeho Otcovi), a tým vytláčať zo života, z bohoslužby, z dejín i z neba všemohúceho Boha, nemôžem; a pretože viem, že také niečo nikdy nerobil, ba ani v náznaku nepripustil ani samotný Ježiš Kristus, som presvedčený, že v tejto veci mám jeho súhlas.

S hlbokou pokorou a úctou sa skláňam pred svojím Stvoriteľom a Otcom, v poslušnosti a z lásky voči Nemu, ktorú nám na srdce kládol práve Jeho Syn,^{BC25} som pracoval na tejto knihe – na Jeho oslavu i na uctenie Jeho Syna. Som Mu nesmierne vďačný, že mi – prostredníctvom svojho Ducha – pritom úžasným spôsobom pomáhal.

Týmto končím odpoveď na otázku „prečo?“ – prečo som sa rozhodol písať, čo ma k tomu motivovalo.

* 25BC (Ježiš povedal:) Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojim srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou (Mt 22,37).

Ján 17, 3

Všimnime si, v akej súvislosti vyslovil Pán Ježiš Kristus slová uvedeného verša Jánovho evanjelia, nad ktorými sa chceme zamýšľať. Modlí sa k Bohu, svojmu Otcovi, prosí Ho, aby ho oslávil (aby sa priznal k nemu, dokázal jeho poslanie, božské poverenie), a tak aby aj on mohol osláviť Boha (ukázať Jeho veľkosť, moc, slávu). Lebo Boh ho poveril veľkou úlohou a dal mu k tomu aj príslušné kompetencie – moc sprostredkovať človeku to, čo on sám dostal od svojho Otca – večný život. A po tomto nasledujú slová: „*A večný život spočíva (je) v tom, aby poznali Teba, jediného pravého Boha i (toho) ktorého si poslal, Ježiša Krista.*“

„A večný život...“

„A...“

Citát začína spojku „a“. Tá tu nemá vyjadrovať vzťah zlučovací, ale dôsledkový, resp. vysvetľovací (v zmysle „a ved“, „avšak“, „a tak“, „predsa“, „teda“). V danom kontexte znamená dôrazné upozornenie, vysvetlenie, akcent (ba v podtexte tu možno cítiť akúsi výstrahu): „Ved“ (predsa) každému má (musí) byť jasné, že...“. Aj pre nás platí toto vysvetlenie, dôrazné upozornenie na slová, ktoré budú nasledovať: máme si uvedomiť a pamätať si, čo je pre náš večný život mimoriadne dôležité.

„...večný život...“

Čo znamenajú pojmy „večný (večnosť)“, „život“ a „večný život“ v reči Biblie (starozákonnej i novozákonnej)? Aký je vzťah medzi pojmami „večný život“ a „Božie kráľovstvo“?

Bolo už povedané (a zdôvodnené), že i pri skúmaní „novozákonných“ textov treba sa zamerať nielen na grécky, ale aj na hebrejský význam použitých výrazov. Ako je to teda so slovom „večný“ v hebrejčine? Tento jazyk nemá prídavné mená, preto tam, kde v preklade čítame „večný“, v origináli je „vek“ (napr. nie „večný Boh“, ale „Boh večnosti“, presnejšie „Boh veku“). V tomto význame je používané niekoľko slov: *’ólám, kédem, ’ad*. Pri ich používaní sa, pravdaže, myslí (aj) na neohraničenú, neobmedzenú budúcnosť, avšak táto budúcnosť je večná preto, že je to budúcnosť Božia. Nejde teda iba o nejaké prosté „nekonečné predĺženie času“. A podobne je to aj s gréckymi slovami *aión, aiónios*, používanými v NZ. Ani ony neoznačujú iba čas bez začiatku a konca, ale akýsi „transcendovaný čas“. Používajú sa preto v súvislosti s Božími hodnotami a darmi. Ešte raz: nejde tu o predstavu nekonečnej línie plynúceho času, ale o konkrétnu podobu Božieho Panstva – Kráľovstva. *Aiónios basileia* (večné kráľovstvo) teda neznamená iba „kráľovstvo bez konca“, ale je tu mienená najmä „kvalita“ vlády, Božej vlády – Božej prítomnosti a neobmedzenej zvrchovanosti.

Biblia rozlišuje rôzne veky: tento vek (prítomnú existenciu človeka a sveta, pomenanú pomínelosťou, utrpením, a najmä hriechom), a potom iný, budúci vek, totožný s Božím kráľovstvom.

Božie kráľovstvo je pre veriaceho človeka naplnením dejín, a súčasne zdrojom nádeje. Ako sme si povedali, nejde tu iba o „dejiny bez konca“ (rovnako ako večnosť nie je iba „čas bez konca“). Božie kráľovstvo však dôjde plného naplnenia až v (a po) JOM JHVH (obvyklý, ale nepresný preklad tohto hebrejského výrazu je „Deň Pánov“), keď

Boh na konci „tohto veku“, po vzkriesení svojho stvorenia,²⁶ vykoná jeho prísnu selekciu (súd) – rozdelí ho na dve skupiny: tých, čo odpadli od Neho, šli životom po ceste „prvého Adama“, a sú preto odsúdení na večné zahynutie (čaká ich druhá, definitívna smrť), a tých, čo sa navrátili k Nemu, priznali svoju závislosť na Ňom, prijali od Neho ponúknutú milosť, šli životom cestou nasledovania Jeho Syna Ježiša Krista – „posledného Adama“, ktorý nepodľahol zvodu hriechu ako „prvý Adam“, ale bol poslušný Bohu (*1Kor 15,45* a *R 5,19*), a tak sa stali Božími deťmi, príslušníkmi Božej rodiny.²⁷ Sú to práve oni, čo majú prisľúbený večný život v Božom kráľovstve, v úzkom spoločenstve (*koinónii*) so svojim kráľovským, božským Otcom a s ostatnými Božími deťmi.

Pokiaľ sa hovorí o „Božom kráľovstve“ na zemi, myslí sa tým prijatie Božej vôle do mysli ľudí, žijúcich v tomto „Kráľovstve“. Oni sami však môžu toto Kráľovstvo iba prijať (nie vybudovať), a to tým, že sa k nemu aktívne prihlásia. Prijatím Boha, Jeho vlády, zmení sa ich život, ale najmä ich budúcnosť.

Veľkým pokušením „konštantinských“ (t.j. mocenských) cirkví, či už západnej (rimskej) alebo východnej, bolo prezentovať seba ako „Božie kráľovstvo“, stotožňovať sa s ním, prebrať jeho rēžiu do vlastných (ľudských) rúk. Avšak žiadna cirkev (dokonca ani tzv. „neviditeľná“, t.j. tá, čo prekračuje hranice konfesií, denominácií, teda Cirkev Kristova – a už vonkoncom nie „cirkev inštitucionálna“) nemôže byť našim konečným cieľom (nanajvýš „predposledným“); tým konečným cieľom zostáva to skutočné, definitívne Božie kráľovstvo – večná ríša, kde kraľuje Boh a po Jeho pravici Jeho Syn (a nie pápež alebo patriarcha).

Vráťme sa k pojmu „večný“. Teda, ako bolo povedané, večný (*aiónios*) neznamená iba „časovo nekonečný“, neznamená iba kvantitu, ale je to pojem obsahový, kvalitatívny: večné je to, čo má podiel na Božej zvrchovanej vláde nad časom, na Jeho spásiteľskom, ale i sudcovskom diele. No večnosť je pre nás i časom (a stavom), ktorý má charakter definitívnosti. Je teda pre človeka nie iba nádejou, ale i výstrahou: už nebude mať času, aby dohnal to, čo zameškal. Teraz je doba milosti, teraz je ešte čas – príležitosť na to, aby sme poznali Boha a Jeho Syna, a na základe tohto poznania urobili nie iba menšie korektúry, ale zásadnú zmenu svojho zmysľovania i konania. No ak tento čas premárnime, nemôžeme čakať, že bude ešte nejaká šanca zvrátiť svoj údel, zmeniť Boží rozsudok; žiadna „druhá príležitosť“ už nebude!

Slovo „**život**“ má v hebrejčine dva ekvivalenty: *chajjim* (znamená fyzickú, ani-málnu, organickú existenciu na zemi) a *néfeš* („duša“, ktorá je vlastným nositeľom života). Tieto dva výrazy väčšina prekladateľov vníma ako synonymá, a preto ich v prekladoch zamieňajú. Okrem toho je tu však ešte hebr. slovo *ru^ach* (duch), ktorý bol daný (vdýchnutý) človeku, a nad ktorým zvrchovane vládne Boh; človek je svojím životom absolútne viazaný na Boha.^{BC28} Preto život je oveľa viac ako iba biologická existencia. Skutočný život spočíva v spojení s Bohom, čo primáša vnútorné uspokojenie. Žiť vzdialený od Boha, to je ako nežiť vôbec. Život nie je len protiklad smrti, ale je to súhrn Božích požehnaní a zaslúbení.

* 26 Písmo hovorí o dvoch – nazvime to – „fázach“ vzkriesenia a súdu, na tomto mieste sa však o tom teraz nebudeme podrobnejšie šíriť.

* 27 Podrobnejšie o tom pozri kap. **História a (alebo) zjavenie** (časť *Obet' Ježiša Krista*) a prílohu **Diskusia**, časť I.

* 28BC *Hospodine (JHVH), Ty si ma preskúmal a poznáš ma. Ty vieš o mne, či si sadám, či vstávam, aj môj zámer vopred poznáš. Dakujem Ti, že si ma podivne utvoril; Tvoje skutky sú obdivuhodné... Tvoje oči ma videli už v zárodku... dni boli určené skôr, než ktorýkoľvek z nich nastal (Ž 139,1.2.14.16)* a i.

Aj v gréčtine sú pre označenie života rôzne výrazy: *bios* je život po stránke vonkajšej, fyzickej, *zôé* znamená skôr život po stránke obsahovej. *Psyché* je „duša“, ale podobne ako hebr. *nefeš* má „synonymický vzťah“ k pojmu život.

Život pozemský, fyzický nie je vlastne tým pravým životom; je to akýsi „predbežný“ život.^{BC29} Protí tomuto porušiteľnému životu stojí život neporušiteľný, večný – je to život budúci.^{BC30} ktorý je Bohom darovaný (nie človekom „zaslužným“) tým, ktorí boli preň určení.^{BC31} je to život bez utrpenia, život úplne, kvalitatívne odlišný od pozemského života,^{BC32} radostný, „v sláve – kráľovský“.^{BC33}

Predstava, že **večný život** je akési lineárne, nekonečné pokračovanie terajšieho života, nemá nič spoločného s jeho biblickým poňatím. Pozemský život nemá pokračovanie, končí smrťou (to je tzv. „prvá“, telesná smrť). A keď Boží Syn príde v moci a sláve, bude vzkriesenie a súd. Až po ňom začne (pre niektorých) večný život. Aký bude, nedokážeme si presne predstaviť,^{BC34} vieme len o niektorých jeho atribútoch, ako ich sporadicky nachádzame v Písme. Ale v Písme nikde nenachádzame „kontinuitu“ (nepretržitosť) ako vlastnosť života (bude o tom ešte zmienka). Preto sa zbavme falošných predstáv, majúčich pôvod v pohanstve o „posmrtnom živote duše“ alebo o „reinkarnácii“ (prevetľovaní). Opakujem, nič také v Božom slove nenachádzame – nestretáme sa tu s pojmom „nesmrteľnosť“ vo vzťahu k človeku, ale iba vo vzťahu k Bohu, iba Boh je nesmrteľný, áno ...*jediný Panovník, Kráľ kraľujúcich a Pán panujúcich (t.j. Boh), On, ... jediný má nesmrteľnosť*... (1Tim 6,15.16). Človek, pretože je hriešny (každý človek je hriešny), musí raz zomrieť, veď ...*mzdou hriechu je smrť*... (R 6,23). Kresťania majú však eschatologickú nádej večného života; vedia totiž, ...*že (raz) bude vzkriesenie spravodlivých i nespravodlivých (Sk 24,15)*, a po ňom príde Boží súd (...*je ustanovené, že ľudia raz zomrú, a potom bude súd*... – Hb 9,27). Boh teda vykoná prísnu selekciu, a to na základe toho, či človek prijal Božiu ponuku a podmienky záchranu (spásy), alebo ich ignoroval, či dokonca sa postavil do odbojnej pozície voči Bohu; tých prvých čaká večný život, ktorý je darom Boha Jeho verným (...*milostivým darom Božím je večný život* – R 6,23), tí druhí ...*budú mať podiel v jazere horiacom ohňom a sirou; to je tá druhá (definitívna) smrť* (Zj 21,8). Slová o nesmrteľnosti človeka teda nepochádzajú od Boha; noopak, toto tvrdenie je vložené do úst satana, ktorý je „*luhár a otec lži*“ (J 8,44), keď hovorí človeku: „*Vôbec nezomriete*...“ (1M 3,4). Podobne predstavy (možno z nesprávneho pochopenia slov kréda: „verím v... tela z mŕtvych vzkriesenie“) o tom, že náš večný život bude v terajšom tele (alebo v tele rovnakej podstaty) sú falošné. Tí, čo budú spasení, a získajú večný život, dostanú nové telo, ktoré bude zrejme zásadne odlišné od terajšieho hmotného tela. Máme dôvod to tvrdiť na základe slov samotného Ježiša Krista^{BC35} i apoštola Pavla, ktorému to bolo zjavené.^{BC36} Konečne, kto pozorne

* 29BC Ak iba v tomto živote máme nádej v Kristu, sme najbiednejší zo všetkých ľudí (1Ko 15,19)

* 30BC ...tu nemáme trvalé miesto, ale hľadáme budúce (Hb 13,14; podobne: 1Tim 4,8; F 3,20...)

* 31BC ...uverili všetci, ktorí boli určení pre večný život (Sk 13,48); ...ktorých predurčil, tých aj povolal, a ktorých povolal, tých aj ospravedlnil, a ktorých ospravedlnil, tých aj oslávil (R 8,30)

* 32BC Ježiš povedal: ...keď ľudia vstanú z mŕtvych, nebudú sa ani ženit, ani vydávať, ale budú ako nebeskí anjeli (Mk 12,25); podobne: Mt 22,30

* 33BC ...aby dosiahli spasenie v Kristu Ježišovi s večnou slávou... spolu s ním budeme aj žiť; ak vytrváme, spolu s ním budeme aj kraľovať (2Tim 2,10-12)

* 34BC Ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo a čo ani len do ľudského srdca nevstúpilo, to pripravil Boh tým, ktorí Ho milujú (1Ko 2,9)

* 35BC Ježiš povedal: ...pri zmrtvýchvstaní sa ľudia ani neženia, ani nevydávajú, ale sú ako anjeli v nebi (Mt 22,30; podobne: Mk 12,25)

* 36BC Sú telá nebeské a telá pozemské... Tak je to so zmrtvýchvstaním. Zasiaeva sa (t.j. do zeme je dávané) v stave porušiteľnosti, kriesené je v stave neporušiteľnosti; zasiaeva sa v stave úbohosti, kriesené je

číta Písmo, musí vedieť, že aj vzkriesený Ježiš Kristus mal telo úplne odlišné od toho, ktoré mal pred umučením. Ako by sa inak dala vysvetliť skutočnosť, že pri opakovaných stretnutiach ho jeho najbližší nepoznali.^{BC37} A keď ho spoznali, tak nie podľa výzoru, vzhľadu, ale podľa toho, čo (resp. ako) konal a čo hovoril, napr. podľa „lámania chleba“, podľa slovných dôkazov svojej totožnosti, odvolávania sa na predošlé veci alebo podľa zaslúbení a príkazov, ktoré im dal v autorite Božieho Syna.^{BC38} Ale i fakt, že sa zrazu zjavil uprostred nich, hoci miestnosť bola uzamknutá, hovorí niečo o podstate jeho vzkrieseného tela.^{BC39}

Skutočnosť, že po vzkriesení nebudeme mať svoje súčasné telá, môže sa niekomu (kto príliš miluje svoje hmotné telo) zdať sklúčujúcou. To však len preto, že si zrejme neuvedomuje, že to budúce, nové telo bude oveľa dokonalejšie i krajšie. Takýto človek je ako larva (ošklivá, plaziaca sa po zemi v šerom prítmí buriny), ktorá by sa nechcela stať imágom – krásnym motýľom, vznášajúcim sa voľne v slnečným jasom preziarenom povetří.

Ale medzi štádiom larvy a imága býva ešte štádiom zakuklenia. Kukla hmyzu zdánlivo nežije (aspoň navonok nejavi známky života), v skutočnosti sa však pripravuje na krásny okamih, keď sa zruší, otvorí jej „väzenie“ a vyletí z neho krásne stvorenie. Takýmto štádiom bez známk života je u človeka obdobie medzi jeho smrťou a vzkriesením. Človek spí, je navonok mŕtvy, nie je možné s ním komunikovať; snahy o nadviazanie kontaktov s mŕtvymi sú preto nezmyslom, ale sú súčasne aj prestúpením Božieho zákazu – hriechom.^{BC40} Dôležité je však vedieť, že spánok smrti, pobyt v šeóle,⁴¹ nie je stav trvalý, ale hlavne, že to nie je žiadna „neexistencia“. Celkom iste sa raz tento stav skončí, a potom nastane vzkriesenie, a u jedných premena, metamorfóza v to najkrajšie a časovo neobmedzené obdobie života človeka, u iných, ako už bolo povedané, odsúdenie a uvrhnutie do ohňa („ohnivého jazera“),^{BC42} teda trvalé, definitívne zničenie (druhá smrť).^{BC43}

v sláve; zasieva sa bezvládne, kriesené je v moci; zasieva sa telo prírodného života (podľa 1.2: telesné; v origináli: telo duševné), kriesené je telo duchovné. Ako jestvuje telo prírodného života (podľa 1.2: telesné; v origináli: duševné), jestvuje aj duchovné. Tak je aj napísané: Prvý človek, Adam, stal sa živou bytosťou (v origináli: živou dušou), posledný Adam (t.j. Kristus) oživujúcim Duchom. Nie je skôr duchovné, ale prírodné (podľa 1.2: telesné; v origináli: duševné), až potom duchovné. Prvý človek je zo zeme, zemský, druhý človek je z neba. Aký je ten zemský, takí sú aj ostatní zemskí, a aký je ten nebeský, takí sú aj ostatní nebeskí. A ako sme niesli podobu toho zemského, tak ponesieme podobu toho nebeského... telo (v origináli: mäso) a krv nemôžu dať kráľovstvo Božie, ani porušiteľnosť nededi neporušiteľnosť... Všetci nezomrieme, ale všetci budeme premenení... mŕtvi budú vzkriesení neporušiteľní a my budeme premenení (1Ko 40.42-52).

* 37BC Mária pri Ježišom hrobe obrátila sa a videla tam stáť Ježiša, ale nevedela, že je to Ježiš... nazdala sa, že je to záhradník... (J 20,14.15); Ježiš stál na brehu, ale učeníci nevedeli, že je to Ježiš (J 21,4; podobne: L 24,15.16.36.37)

* 38BC ...spoznali ho podľa lámania chleba (L 24,35); (Ježiš) im povedal: Spustite sieť napravo od lode...! ... (Vtedy) učeník, ktorého mal Ježiš rád, povedal Petrovi: To je Pán!... (J 21, 6,7); tiež: L 24, 44.45

* 39BC ...keď boli učeníci zo strachu pred Židmi za zavretými dverami, prišiel Ježiš, postavil sa do prostriedku... (J 20,19)

* 40BC Hospodin hovorí: ...nech sa nenájde... taký... kto by sa vypytoval mŕtvych (5M 18,11)

* 41 šeól⁴¹ (hebr. šéól, gr. hadés, lat. infernum) – miesto pobytu mŕtvych do dňa vzkriesenia (prekladá sa aj ako „podsvetie“, „prahrob“, „záhrobie“, „miesto mlčania“, „zem zabudnutia“ a pod.).

* 42BC ...kto nebol zapísaný v knihe života, bol hodený do ohnivého jazera (Zj 20,15)

Ohnivý jazero⁴² – obraz údolia Hinnom (hebr. gé bené-hinnóm, aram. géhinnám, gr. geenna, lat. gehanna) – miesto zničenia, zatratenia odsúdených bezbožných po vzkriesení a poslednom súde. Historicky: V údolí Hinnom (pri Jeruzaleme) modlárski Izraelci v trvalo udržiavanom ohni pálili svojich synov a dcéry (obete pohanskému božstvu Molochovi).

Niektorí z tých, čo hovoria o „kontinuite života“, odvolávajú sa na Ježišovo podobstvo o boháčovi a Lazárovi,^{BC44} pričom si zamietajú posolstvo (poučenie) podobstva (ktoré je v 29. a 31. verši L 16) s obrazom v ňom použitým. Ak však budú takto postupovať aj pri iných podobstvách, potom musia za najdôležitejšie pre svoju spásu hádam pokladať úspešné peňažné operácie,^{BC45} Božie kráľovstvo budú stotožňovať s hodovaním na svadobnej hostine^{BC46} alebo s poľom osiatym obilím^{BC47} či s rybárskou sieťou...^{BC48} Iní zase, poukazujúc na Kristove výroky „kto verí, má (večný) život“ a podobne,^{BC49} teda na to, že Ježiš tu hovorí v prítomnom, nie v budúcom čase („má“, nie „bude mať“), tvrdia, že večný život veriaciach začína už tu a teraz, a bude pokračovať neprerušene aj po smrti. To je však prinajmenšom nedorozumenie. Veď inokedy, a to oveľa častejšie, Kristus (a podobne i apoštoli) používa budúci čas,^{BC50} ale predovšetkým, ako vyplýva zo súvislostí, to jeho „má“, celkom určite znamená „mä zaistený“, a nie „už žije“.

Pre ilustráciu uvediem dva príklady z bežného života: ak mladý človek po úspešnej prijímačej skúške dostane oznámenie, že bol prijatý na školu, vie, že jeho úsilie nebolo zbytočné, môže sa oprávnené radovať. Ale študentom na vytúženej škole zatiaľ nie je; veď ešte nebol na zápise, ešte nesedi v posluchárni, a svoj život s budúci učiteľmi a spolužiakmi si možno predstavuje vo svojej myslí, ale ho dosiaľ nepozná, ešte ho „nežije“; no vie, že ho raz určite spozná, bude ho žiť. Alebo: ak niekto zdedil majetok, „má“ ho, hoci napr. ešte nepreběhli všetky potrebné administratívne úkony, „má“ ho, aj keď sa tohto majetku dosiaľ osobne neujal.

Po telesnej smrti nie je žiaden „tunel“, ktorým „duša“ v rýchlosti preletí, ale miesto dlhého mlčania – hrob (*šeól, hadés*), a potom vzkriesenie, súd a nový život alebo smrť (teraz už definitívna) – ohnivé jazero (*gé hinnóm, geenna, gehanna*).

Záverom tejto časti možno stručne **zhrnúť**: Večný život v zmysle eschatologickom, to je život nielen neohraničeného trvania, ale najmä úplne novej kvality; on je našou nádejou, a dovŕšený bude po vzkriesení a súde.^{BC51} Slová Ježiša Krista nám ho zaslubujú a jeho vzkriesenie nám dáva istotu naplnenia týchto zaslúbení.

Ak sa občas hovorí o „večnom (niekedy o novom) živote“ v súvislosti s terajším životom kresťanov, nejde o nejakú „pozemskú fázu“ večného života, ktorý očakávame po vzkriesení, ale o inú kvalitu života a vzťahu k Bohu a ostatným kresťanom, je to „*žiť v Ježišovi Kristu*“ – nový život znovuzrodených ľudí tu na zemi^{BC52} (ide o niečo podobného, ako keď sa hovorí o „Božom kráľovstve na zemi“). Nejde tu teda o prekonávanie vonkajších hraníc pozemského života, o jeho neprerušenie (kontinuálne) pokračovanie po smrti, ale len a len o kvalitu života pravých nasledovníkov Ježiša Krista tu na zemi.

Ani šeól ani gehanna nemajú nič spoločné so stredovekými predstavami „pekla s čertmi“, ktoré niekde pretrvávajú (a to nielen v rozprávkach) dodnes.

* 43BC ...zbabelci, neveriaci, vrahovia, smilníci... budú mať podiel v jazere, horiacom ohňom a sírou; to je tá druhá smrť (Zj 21,8)

* 44BC L 16,19-31

* 45BC L 19,11-27; Mt 25,14-30

* 46BC Mt 27,2-14

* 47BC Mt 13,24.30;

* 48BC Mt 13,47

* 49BC J 3,36; 5,24; 6,47

* 50BC ...*tí, čo dobre činili, vyjdú na vzkriesenie k životu...* (J 5,29; podobne: Mt 25,31-46). *Ten, ktorý vzkriesil Krista z mŕtvych (t.j. Boh), oživí aj naše smrteľné telá svojím Duchom...* (R 8,11; podobne R 6,8)

* 51BC ...*toto je vôľa môjho Otca, aby každý kto vidí Syna a verí v neho, mal večný život a ja ho vzkriesim v posledný deň* (J 6,40; podobne: J 6,54; R 2,7; 1Ko 15,20n)

* 52BC ...*ak je niekto v Kristu, je novým stvorením* (2Ko 5,17; podobne: G 5,24; 2,20; R 6,22.23; J 10,28; Ef 4,22n)

(„Fenoménu život“, a to v pohľade z najrôznejších aspektov, je venovaná moja kniha „Fakty a úvahy O ŽIVOTE...“).

„...spočíva (je) v tom...“

Tu azda netreba dlhé vysvetľovanie. „Byť (spočívať) v...“ (gr. *en*; napr. *en Christó Iésoy, en Kyrió*), znamená jednak spojenie, spoločenstvo, súvislosť, ale aj závislosť (príkladov toho je v Písme dost').^{BC53} Ak niečo „je (spočíva) v poznaní“, znamená to, že ono „niečo“ **je závislé od poznania**, resp. poznanie je (toho) podmienkou. Niektoré preklady nemajú „v“, ale večný život vlastne priamo stotožňujú s poznaním, čo však opäť znamená jeho závislosť na poznaní (resp. vzájomnú závislosť). Ak však večný život závisí od „niečoho“ (od poznania...), potom skutočnosť, že niekto toto „niečo“ (poznanie...) má, je vlastne aj **známkou toho, že večný život získal**. Je to teda „niečo“ veľmi dôležité.

Dovoľte malú vsuvku. Je to vlastne do istej miery „predbiehanie“, ale vidí sa mi, že už na tomto mieste treba povedať, či aspoň naznačiť, prečo je tak veľmi dôležité (veď od toho závisí večný život, čiže spása!), či človek pozná, že **Boh je jediný pravý a Ježiš Kristus je ten, ktorého Boh poslal**. Zrejme, bez poznania týchto skutočností, týchto **hlavných atribútov Boha a Jeho Syna**, nemožno poznať (pochopiť) ich ďalšie atribúty (o ktorých bude reč v ďalšom), teda nemožno vlastne **vôbec poznať** nášho Stvoriteľa, darcu života, a Spasiteľa, záchrancu života. A ako by bez tohto poznania bolo možné prijať ich, milovať ich, poznať (a plniť!) ich vôľu?

„...aby poznali...“

„...aby (že, kedyž = keď)...“

V niektorých prekladoch je tu neobvyklé použitie spojky „aby“. Táto spojka spravidla uvádza vetu príčinnú alebo účelovú. V našom prípade však tým účelom je večný život, jeho získanie. Prekladatelia tu v niektorých prípadoch nedodrжали pravidlá nášho jazyka. Nemožno sa zbaviť dojmu, že boli ovplyvnení inými cudzojazyčnými prekladmi, pričom tam použitú viacvýznamovú spojku (daß, that) preložili slovom „aby“, hoci sa tu skôr ponúka „že“ (popríklad voľnejší, opisný preklad).

„...poznali...“

Použitá tretia osoba množného čísla znamená, že Ježiš Kristus hovorí „o nich“, t.j. o jeho učeníkoch, nasledovníkoch. Môžeme teda tento jeho výrok vziať aj na seba – hovorí aj **o nás**. Je tu preto dôvod zbystriť pozornosť!

Výraz „poznať (niečo)“ v Biblii, a to v SZ i v NZ, má oveľa širší význam ako v našej bežnej reči. A ak ide o poznanie Boha, pristupujú ešte ďalšie špecifiká, dimenzie obsahu tohto výrazu.

Základné slová s týmto významom v hebrejčine sú *jáda'* (poznať osobu alebo vec, vnímať, uvedomiť si, zistiť) a *nákar* (dôkladným pozorovaním zistiť).

U Izraelcov však (na rozdiel napr. od Grékov) nemá poznávanie význam abstraktného, teoretického pochodu, ktorý vedie k čisto rozumovému pochopeniu a poznaniu, ale ide o poznávanie v podstate empirické, t.j. poznanie získané z praktického zaoberania sa niečím, zo skúsenosti v (intímnom) styku s niečím (i preto sa napr. toto slovo používa, okrem iného, aj na označenie pohľavného styku).

* 53BC ...radujte sa v **Pánovi** (F 3,1); ...verně dieta v **Pánovi**... cesty v **Kristu** (1Ko 5,17; 9,1; podobne: 2Ko 5,17 atď.).

O tom, že biblický výraz *poznať* je viac ako „intelektuálne spoznať (preskúmať, naštudovať)“, že znamená okrem iného napr. pozitívny **vzt'ah** (ktorý by sme mohli označiť ako „prejavovať priazeň“ alebo i „milovať“), svedčia tieto citáty z Písma: „*Ak však niekto miluje Boha, toho pozná Boh.*“ (1K 8,3); „*Poznal Pán tých, ktorí sú Jeho...*“ (2Tim 2,19); Ježiš hovorí: „*Poznám svoje („ovce“, t.j. tých, ktorí sú Jeho, nasledujú ho a milujú) a moje poznajú mňa.*“ (J 10, 14). V citovaných vetách je zrejme, že výraz „Boh (resp. Kristus) pozná“ tých, ktorí sú Jeho, znamená vlastne, že im prejavuje lásku, priazeň, požehnanie. A niečo podobné platí aj naopak: ak človek pozná Boha (alebo Krista), znamená to, že Ho miluje. Porovnajme si nasledujúce dva biblické citáty: „*Podľa toho vieme, že sme ho (Krista) poznali, keď zachovávali jeho prikázania.*“ (1J 2,3); „*Láska k Bohu je v tom, aby sme zachovávali Jeho prikázania.*“ (1J 5,3). Teda *poznanie* Autority a *láska* k nej sa prejavujú úplne rovnako (jej rešpektovaním, poslušnosťou).

Pri poznávaní Boha teda nejde o rozvíjanie abstraktných predstáv o „podstate“ alebo napr. „osobe“ Boha (takýto spôsob „poznávania“ bol zavedený v cirkvi až vplyvom pohanskej, gréckej filozofie, ako to bolo vysvetlené v úvodnej kapitole tejto knihy), a nejde tu ani o konštruovanie predstáv večnej bytosti ako „najvyššieho princípu sveta“ a pod., ale o akýsi súhrn skúseností s Ním (osobných alebo sprostredkovaných) – s prejavmi Jeho moci, Jeho spravodlivosti, spásy, pomoci, ale napr. i trestania atď. Boh je poznávaný teda nie nejakou teoreticky, ale konkrétne – napr.: aká je Jeho svätá vôľa, ktorá sleduje istý cieľ, ako vystupuje s požiadavkami, omilost'uje a súdi. Poznanie Boha je tak aj (vlastne predovšetkým) **uznaním** Jeho činov, moci, nárokov, spravodlivosti. Takéto poznanie Boha je povinnosťou človeka (platilo to vtedy, a platí to aj dnes!). Teda, **nepoznanie Boha**, to nie je omyl, to je **vina**.

V rabinskej teológii išlo predovšetkým o zdôraznenie skutočnosti, že existuje iba **je-den Boh** (ostatní bohovia nie sú Bohom), a pravého poznania možno docieľiť iba štúdiom Zákona.

Grécke slovesá *ginóskein*, *epiginóskein* (poznať) a podstatné meno *gnosis* (poznanie), majú podobný význam ako ich slovenské ekvivalenty, napr. spozorovať, dozvedieť sa, presvedčiť sa, konštatovať, mať vedomosť, rozumieť, zoznámiť sa, rozoznať, ale okrem toho v mnohých prípadoch, najmä keď sú použité v Biblii – a to predovšetkým, keď ide o poznanie Boha – tu pristupuje význam, o ktorom sme hovorili pri ich hebrejských ekvivalentoch: **uznať** a **vyvodit' dôsledky pre svoj život**. Poznanie Boha, Jeho vôle, ciest, činov a darov, znamená aj ich vďačné a poslušné prijatie. **Poznanie vedie k viere** (a cez ňu k večnému životu), **a viera k poznaniu**. Je tu teda vzájomná závislosť.

Boh je pôvodca a darca života, On je život.⁵⁴ Jeho poznanie prináša život: jednak už tu, v časnosti **život duchovný** (t.j. novú, vyššiu úroveň, kvalitu života), a jednak v budúcnosti (po vzkriesení a Božom súde) **život večný**. On preto poslal svojho Syna na svet, aby človeku umožnil prijať tento život. Preto treba poznať aj tohto „poslaného“ – Ježiša Krista. Príčom nejde ani tak o poznávanie (skúmanie) historických udalostí z jeho života (i keď ani to netreba zavrhať), ako o poznanie v zmysle prihlásenia sa k nemu, prijatia jeho učenia (ktoré je v podstate interpretáciou Božích prikázaní a vysvetľovaním Božieho konania) a ním sprostredkovaného zmierenia s Bohom – spásy ním ponúkanej.

Slovo *gnosis* sa používalo aj v zmysle mystickom a filozofickom. Avšak gnostické hnutia (staroveké, ale ani ich dnešné varianty) nemajú s kresťanstvom nič spoločné. Starovekému gnostikovi (ale aj mnohému dnešnému okultistovi) *gnosis* prináša (v jeho predstavách) „božskú prirodzenosť“, t.j. primárne „nesmrteľnosť“, premieňa ho z človeka v „boha“, *gnosis* je tu akousi čarovnou „silou“, ktorá gnostikovi (ale napr. aj

* 54 „...žijem, skutočne zijem iba vtedy, keď hľadám Boha, keď Ho cítim... Poznať Boha a žiť – to je to isté. Boh je život.“ – Úryvok zo „**Spovede**“ od L.N. Tolstého (citované z mojej knihy „**L.N.TOLSTOJ a jeho životné otázky – VIERA a UMENIE**“).

stúpecovi hnutia New Age) „dáva silu a slobodu“. Takéto „poznanie“ je však niečím úplne iným ako poznanie, o ktorom hovorí Ježiš Kristus.

Pri poznávaní Boha iniciatíva je na Jeho strane: On sa necháva poznať; ak sa On neukáže, človek Ho nenájde. To „ukázanie sa“ nazývame zjavením. Poznávanie na základe zjavenia je zásadne odlišné od poznávania pozorovaním (známeho napr. z prírodných vied) alebo od abstraktne-logického uvažovania (ako napr. v matematike). Zjavenie presvedča vnútornou presvedčivosťou svedectiev poukazujúcich na isté skutočnosti. V nich uprostred sveta sa prejavujú konkrétnym spôsobom Božia vôľa. Zjavenia môžu byť rozličné: „Mnoho ráz a rozličným spôsobom hovoril kedysi Boh otcom skrze prorokov. V týchto posledných dňoch prehovoril k nám v Synovi“ (Hb 1, 1.2).

Prečo je však tomu tak? Prečo človek nemôže poznávať Boha priamo, ale iba prostredníctvom zjavenia? Prečo iba vtedy, keď On sám sa dá poznať? Odpoveď znie: preto, že medzi Bohom a človekom je veľká vzdialenosť; presnejšie, veľmi ťažko preniknuteľná hrádza. Ale nebolo tomu tak vždy. Keď Boh stvoril človeka, bol medzi nimi úzky vzťah, obojstranná priama komunikácia. Boh totiž človeka „stvoril na svoj obraz“.^{BC55} To, prirodzene, neznamená, že išlo o akúsi vonkajšiu, telesnú podobu – veď Boh je Duch;^{BC56} ale išlo o „obraz“, čiže podobu duchovnú – podobnosť niektorých vlastností a schopností, ktoré sú vlastné Bohu. Boh však dal človeku výstrahu: „Zo stromu poznania dobra a zla nesmieš jesť, lebo v deň, keď z neho budeš jesť, istotne zomrieš“ (1M 2,17). A Boh vždy plní svoje Slovo – zaslúbenia i výstrahy. Preto človek v ten istý deň, keď zhrešil, duchovne zomrel – Boh mu odobral svojho Ducha a s ním človek stratil mnohé vlastnosti, ktoré predtým mal: napríklad poznanie Boha a schopnosť žiť v duchovnom svete (vnímať ho a konať v ňom), spravodlivosť (t.j. schopnosť žiť v zhode s Božou vôľou), ale najmä večný život – veď Božie slovo hovorí, že smrť prišla na svet s hriechom.^{BC57} Skrátka, človek tým, že ignoroval Boží príkaz (tým, že neposlúchol Boha, ale Božieho nepriateľa, vlastne nerešpektoval Božiu autoritu, vyvolil si namiesto Boha iného „pána“ – satana) spôsobil si duchovnú smrť (pozri aj kap. **História a (alebo) zjavenie**).

Pokiaľ bol človek „Božím obrazom“, jeho komunikácia s Bohom nebola problémom. No po jeho páde (duchovnej smrti) vzniká medzi ním a Bohom prekážka, hrádza hriechu. Niekdajšie intímne spoločenstvo (koinónia) človeka s Bohom je minulosťou (nie však „nenávratnou minulosťou“, ako si ešte povieme). No napriek zrade človeka, Boh o neho nestratil záujem, a preto (ako čítame v Hb 1,1.2), „mnoho ráz“ prelomil onú hrádu a „rozličným spôsobom hovoril“ („zjavil sa“), najčastejšie „skrze prorokov“ a iných mužov, naplnených Jeho Duchom, a napokon aj vo svojom „Synovi“. On hovoril a ľud odpovedal, i keď často neochotne, vzdorovite. A tak vzniklo dielo, ktoré nemá obdobu vo svetovej literatúre – **Biblia** (písomný záznam **Božieho Slova**, skrátene „Písmo“).

Toto Jeho Slovo dosiaľ zostáva základným Božím zjavením – zdrojom poznania Boha. V ňom môžeme nájsť odpoveď na všetky otázky, ktoré nás znepokojujú.

Ďalším Božím zjavením je Jeho **stvorenie**.^{BC58}

Pozoruhodne sa Boh zjavoval (a zjavuje) tiež prostredníctvom **svojho konania**, zášahov do života jednotlivcov i národov. Ľudia často mylne rozumejú pod pojmom „Bo-

* 55BC Tak stvoril Boh človeka na svoj obraz; na Boží obraz ho stvoril (1M 1,27)

* 56BC Pán (Boh) je však Duch... (2Ko 3,17; podobne: Kol 1,15; J 4,24; 1M 1,2)

* 57BC Skrze jedného človeka (Adama) vošiel hriech do sveta, a skrze hriech smrť, a takto prešla smrť na všetkých ľudí, pretože všetci zhrešili (R 5,12)

* 58BC Jeho (Božia) neviditeľná skutočnosť, Jeho večná moc a božskosť sa od stvorenia sveta uvažovaním poznáva zo stvorených vecí. (R 1,20)

žie zjavenie“ iba niečo mimoriadne, nejaký zázrak. V skutočnosti sa však zjavenie často prejavuje v každodennom živote: Boh človeku ukáže niečo, prehovorí k nemu. Je však na človeku, aby Ho videl, počul, chápal. Sú to zvláštne nevypočítateľné chvíle, keď človek naraz spozná nejakú pravdu, niečo pochopí, čo prv nechápal, vidí, čo prv nevidel – skrátka prežíva Božie zjavenie. Je to vždy Boh, čo sa skláňa k človeku, k hriešnikovi. Človek si nemôže „vynucovať“ na Bohu zjavenie, oznámenie niečoho, čo by chcel azda vedieť, poznať. On musí iba pokorne a trpezlivo čakať. Zjavenie je totiž niečo, na čo človek nemá „nárok“, je to Boží dar, prejav Jeho milosti.

No najdôležitejším zjavením Boha je samotný **Jeho Syn**. V ňom sa stalo prítomnosťou to, čo zvestovali proroci.^{BC59} Prostredníctvom neho Boh hovoril, konal, dal nám poznať svoju povahu, vlastnosti, zámery, ale najmä svoju lásku. On je opäť verným „obrazom Boha“^{BC60} – pravdaže, aj teraz, ako pri stvorení, sa rozumie podobnosť nie telesná, ale duchovná. Keďže je teda Ježiš Kristus „obrazom Boha“, najbezpečnejšie môžeme Boha poznávať cez neho – poznávaním Božieho Syna. A čo je mimoriadne dôležité, Boh ľuďom, ktorí prijali Jeho Syna, a jeho prostredníctvom sa k Nemu vrátili, dáva Ducha svätého – duchovný život, niektoré svoje vlastnosti, teda to, čo človek stratil, keď upadol do hriechu (Boh tu teda akoby opravuje svoj obraz v človeku, ktorý tento pri svojom páde vážne poškodil).

Vráťme sa ešte na chvíľu k základnému Božiemu zjaveniu – Jeho Slovu. Ono je nielen zdrojom poznávania samotného Boha (pre tých, ktorým Boh dal túto schopnosť prostredníctvom svojho Ducha), ale je jedinou normou, ktorou meriame, hodnotíme pravosť iných zjavení a spoľahlivosť zvesti, ktorú nám prinášajú ľudia – evanjelisti, učitelia, teológovia, ale i pseudoevanjelisti, „falošní proroci“, satanovi učeníci. Už v apoštolskej dobe mnohí používali túto normu; napr. keď počuli evanjelium, posudzovali, či je to v zhode s Písmom, či je to naozaj tak, ako hovorí apoštol Pavel (a autor biblického textu ich za to chváli).^{BC61}

Bibliu však písali ľudia. Síce Bohom vedení, Jeho Duchom inšpirovaní, ale predsa len to boli ľudia: používali výrazy svojej doby, ale i obrazy svojej doby (v SZ najmä mytologické, v NZ sčasti mytologické a sčasti i filozofické, prevzaté z helenistického okolia). Nezabúdajme na tento „ľudský faktor“ Božieho Slova. Neraz je potrebné vedieť „vylúpnuť jadro zo šupky“, rozpoznať za ľudskými slovami Božie oslovenie. Niekedy to nebyva ľahké. Časné udalosti nám tu bývajú predkladané „zástupne“, aby ukázali, že to večné nie je žiadna teória, ale smrteľne vážna skutočnosť, ktorá sa týka každého osobne.

Pokiaľ ide o opis historických udalostí, nebolo zámerom biblického podania vykresliť detailný a vyčerpávajúci obraz udalostí, ale skôr ilustrovať Božie vedenie na vybraných príkladoch. Ako príklad si uvedme vyjadrenia prorokov: tzv. „proroci – extatici“ sa vyjadrovali pomocou symbolov a svoje slová potvrdzovali Božími „znameňaniami“. Iní proroci (tzv. „veľkí“) hovorila jasne, zrozumiteľne – keď JHVH prehovoril, tlmočia Jeho slová, keď neprehovoril, mlčali aj oni. Stáli v službách JHVH-ho proti bohom, proti kráľom, kňazom, falošným prorokom, proti ľudu (ktorý je manipulovateľný a neverný). Obyčajne ohlasovali trest a súd. Ľudia chceli počuť radšej utešujúce

* 59BC Ježiš v synagóge číta z proroka Izaiáša a dodáva: „Dnes sa naplnilo Písmo, ktoré ste práve počuli“. (L 4,17-22); Ježiš hovorí: „Vy nerozumíte..., čo hovorili proroci! Či nemusel Kristus (Mesiáš) toto všetko pretrpieť, a tak vojsť do svojej slávy? A počnúc Mojžišom cez všetkých prorokov, vykladal im, čo sa naňho v celom Písme vzťahovalo. (L 24,25-27); „Neprišiel som zrušiť (zákon a prorokov), ale naplniť“, hovorí Ježiš. (Mt 5,17)

* 60BC ...Krista, ktorý je obrazom Boha (2Ko 4,4)

* 61BC Tunajší (t.j. beroiskí) Židia boli šlachetnejší, ako tí v Tesalonike. Prijímali Slovo s veľkou dychtivosťou a každý deň skúmali Písmo, či je to naozaj tak (Sk 17,11)

slová (podobne ako dnes), a tak proroci často hovorili „k hluchým ušiam“. Ohlasovali aj milosť; ale milosť nevylučuje trest. Boli to práve proroci, ktorí aj v najhorších časoch nezúfali, povzbudzovali, lebo vedeli, že posledné slovo patrí Bohu. Napr. Božie prehlásenie tlmočené Izaiášom bolo (a je aj dnes) výstrahou, ale i potechou, uistením: „*Takto vraví JHVH: ...Ja som prvý, ja som i posledný, okrem mňa nieta Boha*“. (Iz 44,6).

Bibliu nemožno vykladať bez Boha, bez Jeho konkrétnych zásahov do života, ktoré udalostiam môžu dať iný, neočakávaný smer.

Pravdaže, prejavy duchovného života budú závisieť od kultúrnej vyspelosti spoločnosti, i keď vyššia kultúra (resp. civilizácia) nemusí znamenať ochranu pred primitívizmom (ako vidíme z rozmachu pohanských kultov a okultistických praktík v súčasnosti). Nezmyslené je tvrdenie marxistov, že viera vznikla z bezradnosti primitívneho človeka, ktorý si „vytváral bohov“; naopak, pravdou je, že vznikla z príklonu Boha k človeku. Tiež nie je pravdou, že sa náboženstvo vyvíjalo od primitívneho fetišizmu cez polyteizmus k monoteizmu; opak je pravdou: pôvodne monoteistické náboženstvo časom, následkom hriechnych špekulácií a fantázie padlého človeka, zmenilo sa v rôzne formy modlárstva. Istota o Božej existencii a Jeho riadení sveta tu bola od samého začiatku. No hoci toto „povedomie Boha“ tu bolo vždy, občas kolísalo. A práve vo chvíľach, keď sa zatemňovalo, Boh posielal ľudu svojich tlmočníkov („hovorcov“) – prorokov.

Naozaj „mnohokrát a rozličným spôsobom“ hovorí Boh. Jedného osloví to, iného ono. Preto pri čítaní Písma nezastavujme sa pri tom, čo nás zaráža či uráža, ale nachádzajme to, čo nám dáva poznanie a radosť. A nečakajme na „mimoriadne“ zjavenia, ale nachádzajme ich v každodennom živote. Avšak tieto každodenné udalosti, skúsenosti, poznanie vždy konfrontujeme s Písmom, hodnotíme ich zo zorného uhla Božieho Slova. Lebo ono je skutočne základom – bez neho nemôžeme pochopiť ani tie iné „rozličné spôsoby“, ktorými Boh hovorí, ktorými nás oslovuje. Iba takto môžeme „poznávať jediného pravého Boha i toho, ktorého poslal, Ježiša Krista.“

„(poznať)... Teba...“

„Má vôbec zmysel pokúšať sa poznať Teba, Bože?“ – mohol by sa možno niekto opýtať po tom, čo sme si povedali v predchádzajúcej kapitole. Vedť ak poznanie Boha závisí od Neho samého (lebo žiaden človek nemôže Boha poznať, pokiaľ On sám sa mu nedá spoznať prostredníctvom svojho zjavenia, a pokiaľ mu súčasne nedá svojho Duča, aby tomuto zjaveniu porozumel), a aj potom toto poznanie nebude úplné (lebo úplné poznanie Boha bolo dané iba jednému, Jeho Synovi, Ježišovi Kristu),^{BC62} nebude naša námaha naozaj zbytočná?

Odpoveď znie: Poznávanie Boha nielenže nie je zbytočné, ono je pre nás veľmi dôležité – dokonca je to naša povinnosť. Božie Slovo nás k tomu priamo vyzýva, ba dáva nám aj zaslúbenie, že naše hľadanie, poznávanie bude úspešné a že poznanie Boha je spojené s Jeho milosťou.^{BC63}

* 62BC Ježiš hovorí: *Všetko mi odovzdal môj Otec. Nikto nepozná Syna, iba Otec a ani Otca nepozná nikto, iba Syn a ten, komu to chce Syn zjaviť* (Mt 11,27); *Otče, svet Ťa nepoznal, ale ja som Ťa poznal a títo poznali, že si ma Ty poslal.* (J 17,25)

* 63BC **Poznávajme**, snažme sa **poznať** Hospodina (JHVH-ho) (Oz 6,3); *...keď budeš hľadať Hospodina (JHVH-ho), svojho Boha, nájdeš Ho, ak Ho budeš hľadať celým srdcom a celou dušou.* (5M 4,29); *...poznajú, že ja, Hospodin (JHVH) som ich Bohom...* (2M 29,46); *...kto sa chváli, nech sa chváli tým, že je rozumný a že mňa pozná, že ja, Hospodin (JHVH) preukazujem milosť, právo a spravodlivosť na zemi...* (Jr 9,23); *...budú ma (Hospodina = JHVH-ho) poznať ... lebo im odpustím ich viny a na ich hriech si už nespomeniem.* (Jr 31,34).

Teda aj keď celkom iste nikdy nespoznáme svojho Boha úplne, v celej šírke Jeho úžasného diela, v celej hĺbke Jeho nesmiernej múdrosti, v celej výške Jeho velebnej vznešenosti, slávy a moci, predsa len sa máme usilovať Ho poznať, a to v tom zmysle, ako bolo hovorené v predchádzajúcej kapitole: to poznanie musí byť aj naším **priznaním sa** k Nemu, a súčasne **uznaním** Jeho autority, Jeho vlády i Jeho nárokov. Takéto poznanie Boha je našou povinnosťou, lebo **nepoznanie Boha**, ako už bolo povedané, nie je nevedomosť ani omyl, ale **je to vina**. Hľadať a nachádzať Boha, poznávať Ho, teda nie je ničो nedostížne. Ved' máme Jeho prísl'ub, že ten, kto Ho bude hľadať **celým srdcom a celou dušou**, teda s citom (báziou a láskou), s pevnou vôľou (trpezlivosťou a vytrvalosťou) a s múdrosťou (rozumom s pokorou), ten Ho nájde, tomu sa dá poznať – dá mu k tomu príležitosť i schopnosť. Poznávať Boha, to určite neznamená špekulovať, „filozofovať“ o Jeho „podstate“, „osobe“ a pod., teda o veciach, o ktorých On v celom svojom zjavení nič nehovorí. Pri Jeho poznávaní sa môžeme opierať len a len o Jeho zjavenie, teda predovšetkým o:

- a/ to, čo On sám o sebe povedal, ako sa sám „predstavil“ ľuďom,
- b/ to, čo o Ňom povedali Jeho svedkovia (proroci a iní muži, ktorých použil ako svojich „hovorcov“),
- c/ to, čo nám o Ňom zjavil Jeho Syn svojím slovom a tým, čo vykonal,
- d/ to, čo o Ňom svedčí Jeho veľkolepé dielo – stvorenstvo a dejiny,
- e/ to, čo nám (každému, komu dal k tomu schopnosť prostredníctvom daru svojho Ducha) zjavuje v každodennom živote.

Základným zdrojom Jeho poznania je teda Jeho Slovo. V ňom máme opis i dôkazy prvých štyroch uvedených spôsobov Jeho zjavenia. Ale aj tým zjaveniam, ktoré nás zasahujú priamo, nesprostredkované (d/ a e/), môžeme plne porozumieť len vo svetle Jeho Slova, Písma (Bible). Preto iba tam hľadáme informácie o našom Bohu, o Jeho atribútoch – vlastnostiach, činoch a požiadavkách. Pravdaže, tu ich nemožno uviesť všetky (ved' nemôžeme reprodukovať celú Bibliu), preto sa sústreďíme iba na niektoré Jeho atribúty a požiadavky – tie, ktoré On sám zvlášť často a dôrazne vyzdvihuje, a tie, ktoré ľudia často ignorujú. Pritom sa, pravdaže, nezaobídeme bez toho, aby sme aspoň v hrubých rysoch nenačrtli aj „chodníčky“ (neraz krivolaké) vývoja vzťahu človeka k Bohu. (Niečím úplne iným je otázka vzťahu Syna Božieho k Bohu; tou sa budeme podrobnejšie zaoberať na inom mieste).

K otázke poznania Boha treba azda dodať ešte tri veci:

1. V podstate neexistuje poznanie Boha alebo „poznanie o Bohu“, okrem poznania vierou a vo viere. Čiže: tak ako platí, že veriť v Boha môže iba ten, kto Ho pozná, platí aj, že poznať Boha môže iba ten, kto v Neho verí. A veriť v Boha znamená, okrem iného, že život človeka sa stvárnjuje a používa istým spôsobom – tak, aby jeho určujúcim faktorom bol Boh. Už sme hovorili o úlohe Ducha svätého pri poznávaní Boha; a práve tu spomínané „stvárnňovanie a používanie života“ veriaceho človeka (znovuzrodenie, nájdenie i realizovanie toho, čo je Bohom daným, určitým zmyslom a cieľom života) – to je dielo Ducha svätého.

2. Poznanie Boha nie je „samotúčelné“, nemá uspokojovať iba ľudskú „túžbu po poznaní“, ale má – ak to možno tak formulovať – akýsi „funkčný charakter“: musí „fungovať v láske“. Inak by nemalo ceny: „...a čo by som ...mal všetko možné poznanie, ...a lásky by som nemal, – nič nie som.“ (1Kor 13,3).

3. To, čo tu bolo prv napísané (pozrite asi o jednu stranu dozadu) – totiž, že „celkom iste nikdy nespoznáme svojho Boha úplne...“ – neplatí. Presnejšie: neplatí to absolútne, ale iba v podmienkach nášho pozemského života – „lebo (teraz iba) sčiasťky poznávame a sčiasťky prorokujeme, ale keď pride dokonalé, čiastočné sa pomíne... doteraz vidíme len hmlisté obrazy, akoby v (kovovom) zrkadle, ale potom tvárou v tvár (Bohu)“ (1Kor 13, 9.10.12). Teda potom, až budeme „tvárou v tvár“ Stvoriteľovi a Sudcovi, nášmu Pánu Bohu, potom získame dokonalé poznanie o Ňom a o všetkom, čo sa nám dnes javí ako Jeho tajomstvo.

„...Teba...“

Všimnime si, že Ježiš Kristus keď vzýva Boha, keď prosí, prihovára sa za niekoho, adresuje svoju modlitbu vždy len jednému – Bohu, svojmu Otcovi: „Ty, Otče...“ – druhá osoba (gramaticky). Neobracia sa na žiadnu inú „osobu“, nespolieha sa ani na „prvú osobu“⁶⁴ (t.j. seba). Skrátka, **Syn Boží je monoteista** v tom najrýdzejšom slova zmysle. Nielen „teoreticky“, deklaratívne sa priznáva k „jedinému pravému Bohu“⁶⁵, ale aj v praxi komunikuje len s jedným, nerozkúskovaným Bohom. Veď konečne u neho, ako Žida, by niečo iné ani nebolo mysliteľné.

„...jediného pravého Boha...“

Teda Boh Ježiša Krista (i náš Boh) je jeden – jediný. Zdôrazňovanie tejto skutočnosti v tom čase bolo dôležité, lebo aj pohanské národy mali svojich „bohov“. No, to neboli právi bohovia, a tak pre Ježiša Krista (a nakoniec ani pre žiadneho iného Izraelitu) to neboli vlastne žiadni bohovia. Bolo treba sa od nich distancovať a jednoznačne sa priložiť k Tomu svojmu – jedinému pravému.

Z vety, ktorú tu rozoberáme (a ktorá pochádza z rozhovoru medzi Božím Synom a Bohom) vlastne vyplýva, že poznanie skutočnosti, že **pravý Boh je jediný**, je základom poznania Boha – **to je Jeho hlavný atribút**. Bez tohto poznania nemožno poznať ani ďalšie Božie atribúty, nemožno Boha poznať vôbec; potom, pravdaže, nemožno poznať (pochopiť) ani Jeho vôľu a Jeho zákon, nemožno Ho poslúchať ani milovať (a teda ani získať Jeho dar milosti – večný život).

Nielen Abrahámovo „biologické“ potomstvo, ale aj jeho potomstvo duchovné (*G 3, 7.29*) – čiže prvotné (a tiež neskoršie pravé, nezdeformované) kresťanstvo – malo a má silné vedomie významu a dosahu výrazu „jeden, jediný“ (výnimočný a súčasne rozhodujúci): jeden je Boh, jeden človek (Adam) zaviniť pád ľudstva a jeden človek (Ježiš Kristus – Prostredník) ho s Bohom zmieril.

Slovo (číslovka) jeden (jedna, jedno) sa v Biblii (podobne ako v iných textoch, ba i v bežnej reči) používa buď 1. vo význame ozajstnej jednosti, **jedinečnosti**, alebo 2. vo význame jednoty, **jednotnosti**:

ad 1. **Jeden = jediný (jedinečný)**: Jeden je vždy jeden – **absolútne jeden**; nemôže byť ničím iným ako **jediným** (t.j. **iba** jedným). Preto je neprípustné tvoriť zložené slová, ktoré by význam tohto výrazu (absolútnu jednosť) nejako relativizovali. To platí tak o gréckych výrazoch *éis, monos*, ako aj o našom *jeden (-a, -o)*. Táto číslovka je jedinečná práve tým, že je jednoznačná a že ju nemožno nahradiť (ako ostatné určité číslovky) inou, neurčitou číslovkou (napr. viacerí, mnohí).

Kto sa pokúša zrelativizovať jednoznačnosť tejto číslovky, napr. tým, že ju „kombinuje“ s inou, dopúšťa sa niečoho neprípustného, nekorektného, ba absurdného – ako keby napr. použil výraz „teplochlad“. Slovo „x-jeden“ a jeho obmeny, napr. „tri- (troj-) jeden (-jediný)“ a pod., je dokonca ešte nelogickejšie ako ten „teplochlad“, pretože to, čo slová „teplo“ a „chlad“ označujú, je subjektívne, relatívne: „chlad“ je vlastne iba výraz pre subjektívne pociťovanie istej *teploty* (z hľadiska fyzikálneho). Na rozdiel od chladu a tepla „určité“ číslovky neoznačujú nič neurčitého, relatívneho, sú jednoznačné; preto napr. „tri“ (traja) nemôžu byť nikdy „jeden“ (a tiež naopak).

Boh od čias Abraháma opakovane zdôrazňoval, že je jeden, jediný. Uvediem, ako dôkaz, aspoň niekoľko citátov zo SZ i NZ:

* 64 „prvú“ gramaticky („druhú“ trinitársky)

* 65BC Ježiš odpovedal: ... *Pán, náš Boh je jediný Pán!* (*Mk 12,29*)

SZ: „...*JHVH (Hospodin), náš Boh, je jediný*... (5M 6,4); „...*dobrorečte svojmu Bohu JHVH-mu (Hospodinu) od vekov naveky; nech dobrorečia Jeho slávnemu menu...* Ty si *jediný JHVH (Hospodin), Ty si sformoval nebesá... zem i všetko*...“ (Neh 9,6); „*Nebudeš mať iných bohov okrem mňa*“ (t.j. „okrem mňa jediného“, čiže: nebudeš uctievať neexistujúcich bohov, len mňa jediného) – (2M 20,3; 5M 5,7).

NZ: Boží Syn **Ježiš Kristus** hovorí svojim poslucháčom: „...*Pán, náš Boh, je jediný*...“ (Mk 12,29); „*Jeden je dobrý – Boh*...“ (Mt 19,17); „...*jeden je váš Otec, ten nebeský*...“ (Mt 23,9) a svojmu Bohu (v modlitbe): „...*Teba, jediného pravého Boha*...“ (J 17,3). Podobne apoštol **Pavel**: „...*máme jediného Boha, Otca, z ktorého je všetko*...“ (1Kor 8,6); „...*Boh je však jeden*...“ (G 3,20); „...*jeden (je) Boh a Otec všetkých, ktorý je nad všetkými, skrze všetkých a vo všetkých*...“ (Ef 4,6); „*Jeden je totiž Boh, jeden aj Prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš*...“ (1Tim 2,5).. V poslednom citáte je dôležité všimnúť si, že tu apoštol jasne rozlišuje medzi Bohom a Prostredníkom (ktorý, na rozdiel od Boha, je **človek**)!

ad 2. (Dvaja či viacerí) „**sú jedno**“ (popripade: „aby boli jedno“, „majú jedno srdce“ a pod.) = **sú jednotní = sú „zajedno“** v zmysľaní, viere, morálke atď. Príklady: Ježiš prosí Boha, „...*aby všetci (ktorí uveria) boli jedno*...“ (J 17, 21.22) a hneď i vysvetľuje, čo tým „aby boli jedno“ myslí: „...*aby dospeli k dokonalej jednote*...“ (J 17, 23). Podobne: „*Ja a Otec sme jedno*...“ (J 10, 10). Aj apoštol Pavel píše galatským kresťanom: „...*všetci ste jedno v Kristu Ježišovi*...“ (G 3,28). V SZ: Hospodin hovorí: „...*dám im (Izraelcom) jedno srdce, jeden spôsob života*...“ (Jer 32, 39) a na inom mieste: „...*dám im jedno srdce, nového ducha vložím do ich vnútra*...“ (Ez 11, 19).

Je celkom evidentné, že ak je číslovka *jeden* spojená s jedným subjektom alebo objektom (podmetom, predmetom) – ako je napr. Hospodin (JHVH), Boh, Prostredník medzi človekom a Bohom a pod. – vždy znamená *jeden–jediný* (jedinečný), nič iné; a ak je číslovka „*jeden*“ (presnejšie „*jedno*“, resp. „*byť jedno*“) spojená s viacerými subjektmi/objektmi (podmetmi, predmetmi), vždy znamená „*jednotu*“ – zhodu v zmysľaní a konaní. Je však neprípustné tvrdiť, že napr. „*jeden = tri*“ (alebo naopak); takáto „*rovnica*“ nikdy neplatila, neplatí a nebude (nemôže) platiť.

Ak niekto hovorí o nejakom inom Bohu ako o jedinom, celkom iste nehovorí o Bohu Abrahámovom, Izákovom a Jákobovom (2M 4,5), o Bohu Dávidovom (teda o Tom, ktorého tento veľký, zbožný kráľ izraelský a obľúbenec Boží oslavoval vo svojich žalmoch), o Bohu starozákonných prorokov, ale ani o Bohu Ježišovom (a o Bohu jeho nasledovníkov) – teda o Tom, ktorého on, Jeho (Boží) Syn označil ako „*jediného pravého*“, ku ktorému sa modlil, v mene ktorého vyučoval, hlásal evanjelium, na ktorého sa odvolával, v ktorého veril, dúfal a pre vernosť Pravde ktorého podstúpil mučenie i smrť. Ak niekto neverí v *tohto Boha – jediného, pravého*, ak k Nemu pridáva ďalších – je ľahostajný, či jedného, dvoch, desiatich, dvadsiatich alebo desaťtisíce (ako napr. hinduisti), alebo či „*vidí boha vo všetkom*“ (ako „*panteisti*“) – nemôže sa považovať za **mono**teistu. To je predaš logické. Potom sa však nemôže odvolávať a spoliehať na tohto **jediného** pravého Boha, ale ani nemôže očakávať splnenie zaslúbení (vrátane milosti) od tohto Boha – od Boha Abrahámovho, Kristovho, od Boha kresťanov.

Ak bolo zdôrazňovanie Božej jednosti a jedinečnosti dôležité v dobe SZ a v čase pozemského života Ježiša Krista, potom o nič menej dôležité je to aj dnes. Veď koľko teológov by v súčasnosti bolo ochotných opakovať po Ježišovi: „**jediný** pravý Boh“? Namiesto toho by asi hovorili o „**troj**jedinom Bohu“ – ale to je veľký rozdiel (i keď to niektorí budú možno popierať). Biblia sa nikde o takomto Bohu nezmiňuje. A ak samotný Boží Syn, ktorý jediný dokonale pozná Boha^{BC66} a ktorý s Ním zoznamuje aj

* 66BC Mt 11,27; J 17,25 (pozri vyššie)

svojich učeníkov, nasledovníkov, nikdy nepredstavuje Boha ako „trojjediného“, ale **jediného pravého** (*J 17,3*), potom každý, kto rešpektuje jeho autoritu, kto si ho skutočne váži a ctí, môže iba po ňom opakovať: „**jediný, pravý Boh**“, a zabudne na konštrukcie starovekých „teofilozfov“ a ich dnešných žiakov o tzv. „trojjedinom Bohu“. Možno by niekto mohol namietat', že ide v podstate iba o „terminologickú“ záležitosť: že Ježiš slovom „jediný“ vlastne myslel to, čo dnešní dogmatici označujú výrazom „trojjediný“. I keď takáto „argumentácia“ je nezmyselná už na prvý pohľad (nielen z hľadiska sémantického, ale najmä preto, že vlastne znevažuje Božieho Syna tým, že mu nepriamo pripisuje neschopnosť presne, vecne formulovať svoje výroky), a nebolo by teda ani treba sa ňou vážne zaoberať, predsa len na tomto mieste uvediem aspoň jeden protiarument, a to veľmi vecný: Ježiš Kristus menuje **dvoch**,⁶⁷ ktorých treba poznať: 1. jeho Otca – jediného pravého Boha a 2. jeho samotného – Ježiša Krista. Kdeže je tu „tretia osoba“? – pýtame sa trinitárov. Azda len nechcú tvrdiť, že na ňu Ježiš Kristus zabudol? Určite nezabudol. On však, na rozdiel od nich, vie presne, kto je Boh, kto je Bohom poslaný Ježiš Kristus a čo je Duch svätý: že Duch svätý, ktorého on sľúbil poslať (a skutočne poslať), je dar – duchovný život (vrátane niektorých mimoriadnych – Božích – schopností, vlastností), ktorý Boh a Ním splnomocnený Jeho Syn za istých podmienok dáva človeku. Rozlišujme preto medzi Bohom, ktorý je Duch a je Svätý, a Jeho darom človeku, nazývaným Duch svätý – tým, čo je človeku Bohom „vdýchnuté“ (duch = *riach* = *pneuma* znamená vlastne **dych**), t.j. duchovným životom, silou, zvláštnymi schopnosťami (danými človeku preto, aby ich použil pri budovaní Božieho diela, pri šírení Jeho pravdy). Prvý je teda subjekt (darujúci), druhý objekt (darovaný).

Treba teda poznať dvoch: **Boha** (ktorý je jeden) a **Prostredníka** medzi Bohom a ľuďmi, ktorý je človek, a je tiež jeden (*1Tim 2,5*). (Na niektorých miestach Písma je tento „Prostredník“, čiže sprostredkovateľ nazývaný aj „Veľkňazom“ (*Hb 4,14n*); je to logické, veď úlohou kňazov vždy bolo byť sprostredkovateľmi medzi ľuďmi a Bohom). A toto poznanie nám môže dať iba samotný Boh – tým, že nás urobí schopnými poznať – prostredníctvom svojho Ducha.

Ako poznať tohto jediného pravého Boha? Čím sa líši od ostatných bohov a bôžikov? Čím je jedinečný, nezrovnateľný? V prvom rade svojím menom. Meno totiž kedy si bolo, ako si ešte povieme, oveľa viac, ako iba akési konvenčne prijaté označenie niekoho. (Veď dokonca i také „dnešné“, „nič nehovoriace“ meno má, ako iste každý z nás vie z vlastnej skúsenosti, značnú identifikačnú hodnotu). Toto meno, také dôležité pre poznanie pravého Boha, je dosť zvláštne: JHVH (vyslov „Jahvé“). Otázka Božieho mena je tak závažná, že sa ňou ešte budeme, a to pomerne podrobne, zaoberať.

A aké sú ďalšie atribúty⁶⁸ tohto jedinečného (jediného, pravého) Boha?

Je zvrchovaný vo svojej moci, na nikom a ničom nezávislý, Stvoriteľ, Pán všetkého a Darca dobrého, nezobraziteľný (pretože je Duch), poznateľný len čiastočne, svätý,

* 67 Nie „dvoch Bohov“, ale dvoch „rozhodujúcich subjektov“ (aby sme sa vyjadrili zrozumiteľnou, „profánnou“ terminológiou), od ktorých závisí spása, večný život – totiž Boha a Jeho Syna.

* 68 Z dvoch (takmer) synonymných výrazov „vlastnosť“ a „atribút“ považujem za vhodnejšie používať na tomto mieste ten druhý. Totiž „vlastnosťou“ (ak sa vzťahuje na osobu, resp. bytosť) sa zvyčajne rozumie povahová črta, teda v podstate istý spôsob reagovania na určitý podnet. Pojem „atribút“ ak sa vzťahuje na vec, je v podstate totožný s pojmom vlastnosť (je to charakteristický znak veci), ale u osoby (bytosti) skôr ako jej povahu, resp. „spôsob reagovania“ charakterizuje výsledok (konečný výsledok) jej konania. Toto platí o všetkých Božích atribútoch, ale predovšetkým, ako si ešte ukážeme, o láske a sláve (hlavne v jej pôvodnom ponímaní); tu Božie atribúty môžeme pozorovať a poznávať naozaj najmä (pováčšine iba) na konkrétnych, „hmateľných“ (pravdaže i viditeľných, počuteľných) výsledkoch Božieho konania.

a preto nenávidiaci hriech, verný a nenávidiaci neveru („žiarlivý“, spravodlivý, večný (Pán vekov) – „prvý a posledný“: v Ňom a skrze Neho má všetko svoj začiatok (pôvod), svoje trvanie i svoj koniec; je všemohúci, vševedúci a všadeprítomný; je suverénnym vládcom celého stvorenstva, Kráľ kráľov a Pán pánov (dejín), ktorému jedinému patrí sláva; milosrdný Pán i prísny Sudca; pomáhajúci, milujúci, ale v láske i trestajúci (vychovávajúci) Otec.

Hoci ani tieto početné prívlastky nevystihujú úplne podstatu Boha, vezmeme ich za základ našich úvah, a to tak, že si objasníme ich význam. Mnohí ich totiž často vyslovujú (popripade pri čítaní prechádzajú) akosi nevšímavo, akoby si celkom neuvedomovali ich pravý a plný význam a dosah – teda dôsledky, ktoré pre nás, ľudí (Jeho stvorenstvo, ktoré má zvláštne postavenie v tom, že je voči svojmu Stvoriteľovi a Pánovi v stave poddanstva a súčasne zmluvného „partnerstva“), z toho vyplývajú.

Meno nášho Boha

Vysvetlime si napred čo je, a čo nie je Božím menom:

’ÉL (hebr.) je označenie božskej bytosti (na rozdiel od ľudskej bytosti). V etickej oblasti je **’ÉL** absolútne nadradený nad všetko ľudské. Je to moc človekom nedostihná. **’ÉL** má osobný charakter a vzbudzuje zbožnú bázeň.

Pozn.: Hebrejské *Eli* (Mt 27,46; Ž 22,2), rovnako ako aramejské *Eloi* (Mk 15,34) znamená „môj Bože“.

’eLÓHÍM (hebr.) je to tzv. plurál amplitudinis. V Izraeli, podobne ako u iných národov, sa používal na vyjadrenie hlbokej úcty.

THEOS (gr.) je označenie Boha v NZ. Helenistické židovstvo však nehovorí rado o **THEOS**, aby sa nejavilo ako „nevzdelené“. Namiesto toho radšej hovorí nábožensko-filozofickým štýlom o „božstve“, „prozreteľnosti“, o „božskom“ a pod. A tak v spisoch z mladšej doby, počnúc Septuagintou (prvým prekladom SZ do gréčtiny) už pravidelne nachádzame **KYRIOS** (Pán) tam, kde v hebrejských textoch je **JHVH**. **THEOS** (podobne ako hebr. **’ÉL, ’eLÓHÍM**) sa však nevzťahuje vždy na Boha – Otca Ježiša Krista, ale aj na pohanské božstvá, ba niekedy (hoci výnimočne) dokonca i na človeka.^{BC69}

Ale zatiaľ čo **’ÉL, ’eLÓAH, ’eLÓHÍM** je akési „druhové označenie“ Boha (je to vlastne titul, označenie úradu), vlastným menom Boha je **JHVH**. A práve toto jediné pravé Božie meno postihol zvláštny „osud“: niekoľkokrát v histórii ľudia naň zabudli. Napr. v dobe SZ sa zákonníci čím ďalej viac vyhýbali používaniu mena **JHVH**, a to následkom chybnnej interpretácie 3. prikázania,⁷⁰ a tak sa postupne pri čítaní Písma namiesto **JHVH** začalo používať slovo **’aDÓNAJ** (Pán). Neskôr však i toto bolo nahradené výrazom **HASŠĚM** (meno), pričom sa pravdaže myslelo meno Boha v jeho jedinečnom zmysle, teda tetra-

* 69BC ...chrám veľkej bohyně Artemidy... (Sk 19,27; pod.: 19,37); ...hoci sú tzv. **bohovia**, či už na nebi alebo na zemi, akože je **mnoho bohov** a mnoho pánov, no my máme jediného Boha Otca... (1Ko 8,5,6; pod.: G 4,8); Ježiš im (Židom) odvetil: Či nie je napísané vo vašom Zákone: Ja som povedal: **Bohovia ste**. A nazval bohmi tých, ku ktorým zaznelo Božie slovo... (J 10,34.35)

* 70 Je odôvodnené to tvrdiť, pretože: **1.** Chybné interpretovanie Božích príkazov nebolo u zákonníkov nič zvláštneho. Poukazuje na to sám Pán Ježiš Kristus, keď im hovorí priamo do očí: „Opustili ste Božie prikázania a pridržate sa ľudského podania“. A dodal: „Šikovne rušíte Božie prikázania, aby ste si ponechali svoju tradíciu“ (Mk 7,8.9). **2.** Stačí porovnať 3. prikázanie (**a**) s biblickými textami, vyzývajúcimi k vzývaniu a oslavovaniu Božieho mena (**b**), aby sme mali jasno, že Boh zakazuje nie používanie, ale iba zneužívanie svojho mena: **a) Nebudeš brať meno JHVH-ho, svojho Boha, nadarmo; lebo JHVH nenechá bez trestu toho, kto Jeho meno zneužije** (2M 20,7). **b) ...každý, kto vzýva meno Hospodinovo (JHVH-ho), bude zachránený** (Joel 3,5); **Vzývajte Jeho meno, zvestujte Jeho skutky medzi národmi** (Iz 12,4); **Oslavovať budem Tvoje meno, JHVH** (Ž 54,8); **Ochránim ho, lebo pozná moje meno, (slubuje Hospodin – JHVH)** (Ž 91,14). Pozri tiež: 1Kr 8,43; 1Kron 29,13; Jób 1,21; Ž 8,2; 22,13; 69,31; 99,3; 138,2; 145,2; 148 11-13 atď.

gramma *JHVH*. V niektorých prípadoch sa používalo ako náhradné slovo za Božie meno *HŠMJM* (nebo), poprípade niektoré Božie prívlastky („Svätý“, „Milostivý“, „Najvyšší“ atď.), ale tiež „Kráľ“, „Otec“ a pod. Taktó bolo Božie meno pri čítaní Písma postupne vytlačané, až nakoniec úplne vytlačené; takže sa zabudlo dokonca aj na jeho pôvodnú vyslovnosť (predpokladá sa, že znela „Jahve“).⁷¹

Toto sa zatiaľ týkalo iba vyslovovania (nie písania) Božieho mena. Neskôr však Božie meno zmizlo aj z písaných textov (a tak sa nedostalo ani do našich prekladov Biblie). Precedensom ignorovania Božieho mena aj v jeho písanej podobe bola Septuaginta,⁷² kde sa postupne začalo Božie meno *JHVH* nahradzovať Božím titulom *Pán* (grécky *Kyrios*). Zdá sa však, že vinu na tom nemajú pôvodní (židovskí) prekladatelia, ale až neskorší (kresťanskí) odpisovači, resp. ich „usmerňovatelia“. Totiž v starších odpisoch septuaginty sa Božie meno ešte nachádza, pričom je zaujímavé, že v gréckom texte je písané hebrejskými písmenami – ide o tzv. „tetragrammaton arréton“ (z gr. *tetra* = štyri a *gramma* = písmeno), t.j. štyri hebrejské spoluhlásky (hebrejčina nemá samohlásky): *hwhy* (t.j. *jódh, he', waw, he'*). (Pripomínam, že v hebrejčine sa čítajú sprava doľava). Pri transkripcii do latinky má tetragrammaton u nás tvar *JHVH* (v angl. *YHWH*). Až v neskorších odpisoch (zhruba od 5. stor.n.l.) je Božie meno už systematicky, „dôsledne“ nahrádzované slovom *Kyrios* (niekedy dokonca iba jeho skratkou). Pritom je dôležité vedieť, že keď Septuagintu (tento pôvodne židovský preklad Písma z hebrejčiny do gréčtiny) začali používať kresťania, židia im ho „prenechali“ a vytvorili si iný, nový preklad!

Z toho, čo bolo napísané, tiež vyplýva, že v čase účinkovania Ježiša Krista, ale aj v čase vzniku všetkých kníh Novej zmluvy, Božie meno ešte nebolo vytlačené zo spisov a bolo teda známe (i keď jeho vyslovovanie bolo z vyššie uvedených dôvodov obmedzené), a preto i Ježišove slová, v ktorých hovorí o Božom mene (napr. „*Otče náš, ... posväť sa meno Tvoje*“ (*Mt 6,9*) alebo „(*Otče*), ...*vyjavil (oznánil) som Tvoje meno ľuďom, ktorých si mi dal zo sveta*“ (*J 17,6*) atď. treba brať doslovne!

Význam mena

V antickej filozofii (a od „helenizácie kresťanstva“ do veľkej miery aj v ňom) je boh (Boh) povznesený nad akékoľvek pomenovanie. V najlepšom prípade sú mená šířami, za ktorými je skryté tajomstvo bytia a božstva.

V biblickom myslení je tomu úplne inak. V SZ je znova a znova vyjadrovaná jedinečná úctivosť a oddanosť jedinému, určitému, nezameniteľnému Božiemu menu *JHVH*. Aj NZ na to nadväzuje. Napr. prvé vyznanie („prošba“) Ježišovej modlitby je „*posväť sa meno Tvoje*“ (*Mt 6,9*).

Pre niektorého dnešného človeka býva možno neľahké porozumieť biblickej úcte a oddanosti menu. Sme totiž zvyknutí uvažovať nominalisticky: chápeme pojmy a mená iba ako konvenčné vyjadrovacie prostriedky, nástroje komunikácie. Ale v Biblii je me-

* 71 Tri gramatické poznámky: 1. Akcent je na poslednej slabike. 2. Hebrejská spoluhlásky transkribovaná našim „V“ je tzv. *waw* (obojsmerné *v*) a výslovnosťou sa blíži hláske „u“. Pri transkripcii do angličtiny i nemčiny sa píše „W“. Keďže slovenčina spoluhlásku *W* nemá (píšeme ju len v cudzích slovách, používaných u nás bez transkripcie), budem v mene *JHVH* a v jeho fonetickej podobe *Jahve* (vyslovuj „Jah^hve“) písať „V“, resp. „v“. 3. Meno *JHVH* (*Jahve*) sa skloňuje podobne ako napr. *Dante* alebo *Goethe*; pádové koncovky budú teda: G: -ho, D: -mu, A: -ho, L: -m, I: -m.

* 72 Septuaginta (*LXX*) je prvým prekladom Biblie z hebrejčiny do gréčtiny (dostala názov podľa toho, že podľa tradície ju prekladalo 70, presne vraj 72, prekladateľov). Napred bol preložený iba Pentateuch (Tóra), čiže päť kníh Mojžišových (tento preklad bol hotový približne v polovici 3. stor. pr.n.l.), ostatné knihy boli prekladané postupne (celý preklad bol dokončený asi v polovici 2. stor. pr.n.l.). Celé dielo je veľmi nesúrodé (niektoré časti sú preložené takmer doslovne, iné veľmi voľne).

no oveľa viac ako „flatus vocis“ (prázdny zvuk). Meno tu nesie v sebe tajomstvo jedinečnej osobnosti svojho nositeľa, vyjadruje podstatu, životný program menovaného. A tak poznať meno Božie sa rovná chápaniu podstaty Boha.^{73BC}

To, čo bolo povedané o význame (hodnote) mena, sa vzťahuje nielen na meno Boha, ale aj na meno Ježiša Krista (o tom však bude reč neskôr).

Kedy nadobudlo Božie meno ten veľký význam a úctu? Podľa *IM 4,26* sa už za Enóša (vnuka Adamovho) začalo vzývať meno JHVH. Áno, v Božom Slove (v hebr. origináli) je na tomto mieste výslovne uvedené JHVH, a nie „všeobecné meno“ Božie.

Ak je v mene „zakódovaná“ podstata jeho nositeľa, musí nás zaujímať, čo vlastne tzv. tetragramma, čiže štyri hebr. spoluhlásky (hebrejčina totiž nemá samohlásky) tvoriace v podstate nepreložiteľné meno Božie – JHVH („Jahvé“) znamenajú. Jednotlivé preklady Biblie, ako obyčajne, nie sú jednotné; najčastejšie tu nachádzame preklad „SOM, KTORÝ SOM“. Okrem tohto prekladu existujú však aj iné, napr.: „SOM TEN, KTORÝ SPÔSOBUJE, ABY BOLO (STALO SA)“ – teda vlastne „Ten, ktorý tvorí (Stvoriteľ), uskutočňuje svoje zámery (riadi) a plní zasľúbenia“. Slovo JHVH je totiž tvar slovesa *HVH* (stať sa), je nedokonavého vidu a vyjadruje príčinu (podmienenosť). Zmieňme sa ešte o jednom starom, rabínskom preklade: „SOM TEN, KTORÝ JE VŽDY PRI TOM“. Ten prvý preklad je u nás najčastejšie používaný, ale je súčasne (významovo) najnepresnejší, najnepravdepodobnejší. Z druhého i tretieho sa dozvedáme o Bohu rozhodne viac, ale najmä je v nich povzbudenie (také významné nielen pre Izrael, ale aj pre nás). Možno však, že tomu vôbec tak nie je, ale že ono „som, ktorý som“ v *2M 3,14* je skôr odmietnutím ľudskej túžby po pochopení významu Božieho mena ako jeho vysvetlením: význam Božieho mena má zostať človeku nepochopiteľným; ale práve preto je ono aj nepreložiteľné – teda JHVH, a nie napr. Hospodin a pod.).

Hoci, ako už bolo povedané, Božie meno bolo vzývané už za Enóša, neskôr, keď sa rozmohla skazenosť sveta, ľudia naň zabudli. Nakoniec Boh potopou vyhladil toto skazené pokolenie. Zachránil iba osem ľudí – Nôachovu rodinu. A jeden z Nôachových synov sa volá *Šém* (*IM 9,18*), čo v preklade znamená „meno“. On je praotcom tých, ktorým Boh opäť zjaví toto jedinečné, neopakovateľné meno, aby ho ním oslovovali a oslavovali – Jeho, svätého, nikdy nie celkom poznateľného, pritom však blízkeho, milujúceho a pomáhajúceho JHVH-ho.

V histórii sa striedali obdobia, keď Božie meno bolo vážené a vzývané, s obdobiami, keď ho ľudia prestali používať, až ho nakoniec zabudli (neraz si potom „adoptovali“ božstvá svojich pohanských susedov). Tomu odpovedá striedanie historických období, v ktorých sa ľud tešil Božej priazni (požehnaníu), s časmi Jeho nepriazne.⁷⁴ Prečo tomu asi tak bolo? Ľudia prestávali používať meno svojho Boha a nahrádzali ho „menami“ inými, čiže dávali Bohu iné „mená“. Ale pozor! Bolo povedané, že meno je viac ako „prázdny zvuk“, a dávať meno niekomu či niečomu, znamená v podstate podrobiť si ho (resp. chcieť si ho podrobiť). Veď slová Písma o tom, že Boh nechal človeka, aby pomenoval zvieratá, vlastne znamenajú, že dovolil, aby si ich človek podrobil, stal sa ich

* 73BC *V Teba dúfajú tí, čo poznajú Tvoje meno... (Ž 9,11); ...ochránim ho, lebo pozná moje meno, hovorí JHVH (Ž 91,14); ...moje meno ustavične, stále je v pohľadani... môj ľud spozná v onen deň moje meno... (Iz 52,5,6); ...cudzinec, ktorý nie je z Tvojho ľudu izraelského, pride z ďalekej zeme kvôli Tvojmu menu, – lebo sa dopočujú o Tvojom veľkom mene... (IKr 8,41,42) atď.*

* 74 Týka sa to Božieho ľudu. U iných národov zasa možno veľmi zreteľne pozorovať závislosť prejavov Božej priazne (alebo nepriazne) od ich vzťahu k Jeho ľudu (národu), čo úplne zodpovedá Božím zasľúbeniam (*Za 2,12; IM 12,2,3*).

pánom, správcom.^{BC75} Dávať niekomu meno bolo totiž právom toho, kto mal moc zvrchovane rozhodovať nad pomenovávaným. Napríklad aj to, že Boh dal meno Abrahámovi (premenoval ho z Abráma na Abraháma), Sára a neskôr Jákobovi (premenoval ho na Izraela), nie je náhoda; malo to hlboký zmysel – tým JHVH dal najavo, že sa stal zvrchovaným Pánom nielen týchto patriarchov, ale aj ich potomstva – národa, ktorý sa stal národom **Jeho**.

Boh sa zjavil Abrahámovi, Izákovi i Jákobovi, ale svoje meno (zabudnuté) im ešte nezjavil,^{BC76} rozhodol sa ho oznámiť až ich potomkom, a to vtedy, keď už budú slobodným národom. Urobil tak prostredníctvom vodcu tohto národa a svojho „tľmočníka“ Mojžiša.^{BC77} „predstavil“ sa mu ako JHVH. Vo svojej Biblii však asi budete márne hľadať toto Božie meno. Lebo napriek jeho nepreložiteľnosti, prekladatelia ho predsa len „preložili“; presnejšie, nahradili meno rôznymi „ekvivalentmi mena“, vlastne „titulmi“.

Takto teda človek opäť raz prejavil svoju nesmiernu trúfalosť voči Bohu, keď si dovolil Jeho meno vymazať z Jeho – Božieho Slova (hoci v hebr. origináli je uvedené viac ako 6800-krát). V našich prekladoch bolo nahradené najčastejšie slovom „Hospodin“ (čo znamená niečo ako „dobrý hospodár“)⁷⁸ alebo výrazom „Boh“, čo je preklad hebr. výrazu *ÉLÓHÍM* (ten je v hebr. origináli použitý asi 2500-krát), a je to vlastne všeobecné označenie boha (Boha, bohov, božstva), používané aj pohanmi; alebo titulom „Pán“ (vo význame Vládca, Panovník), čo je ekvivalent hebrejského *’aDÓNAI* a gréckeho *KYRIOS*.

Meno JHVH sa však napriek tomu nepodarilo celkom vytlačiť. Používajú ho dokonca (hoci možno nevedomky) i tí, čo ho zavrhli. Napr. v slove **HALELUJAH** (čo vlastne znamená „chváľte JHVH-ho“), v mene Ježiš, ktoré vzniklo „pretransformovaním“ hebr. **JEHOŠUA** (čo znamená „JHVH je spása“; podrobnejšie je o tom písané v kap. „...**Ježiša**...“ a „...**Krista**...“), ale aj v mnohých iných biblických menách s takzvanou teoforickou časticou **JAH** (**JAHU**), ktorá síce bola pri prekladaní pozmenená, vlastne zdeformovaná (v slovenských prekladoch obyčajne na „iáš“, v českých na „jáš“), ale predsa len tam pretrváva (napr. Eliáš = Elijáš = Elijahu znamená doslovne „Bohom je JHVH“).

„V mene Boha“, či „v meno Boha“?

Mnohí kresťania, hoci nepoznajú meno svojho Boha, radi (a často) používajú „žehnaciú“ či „prežehnávaciú“ formulku, ktorá začína „v mene Boha – Otca...“. Táto formulka vznikla z „krstnej formuly“, ktorá bola používaná v cirkvi už v apoštolskej dobe, a ktorá sa nachádza

* 75BC *JHVH Boh utvoril (stvoril)... poľnú zver, všetko nebeské vtáčstvo a priviedol ich k človeku... každý živý tvor mal sa menovať tak, ako ho pomenuje človek... (1M 2,19); Boh ich (muža a ženu) požehnal a riekol im: Plod'te a množte sa, a naplňte zem, podmaňte si ju a panujte... nad každým živočíchom, čo sa hýbe na zemi! (1M 1,28)*

* 76BC *...Zjavil som sa Abrahámovi, Izákovi, Jákobovi ako Boh Všemohúci, ale svoje meno JHVH som im nedal poznať (2M 6,3)*

* 77BC *Boh riekol Mojžišovi: SOM, KTORÝ SOM. Riekol ďalej: Tak povedz Izraelcom: SOM poslal ma k vám. Boh ešte riekol Mojžišovi: Takto povedz Izraelcom: **JHVH** (Hospodin), Boh vašich otcov, Boh Abrahámov, Boh Izákov, Boh Jákobov, poslal ma k vám. Toto je **moje meno** na veky a takto ma budú spomínať z pokolenia na pokolenie. (2M 3,14,15)*

* 78 Kto čítal a porovnával viaceré preklady Biblie (hoci i v tom istom alebo príbuznom jazyku), vie aké nepresnosti a nedôslednosti sa tam vyskytujú. Azda najväčší chaos panuje pri prekladaní vlastných mien. Niekedy sa vydavateľ nového vydania Biblie snaží aspoň trochu tento stav napraviť; vždy sú to však pokusy veľmi nedôsledné. Napr. u nás „zaužívané“ mená Noe a Nabuchodonozor (1.6) sú vo vydaní 1.2 nahradené tvarmi, ktoré sa viac blížila k pôvodným – Nôach a Nabukadnecar; pritom však tí istí prekladatelia pri najdôležitejšom mene v Biblii – pri mene Boha – sa ani len nepokúsili priblížiť sa k originálu, ale prebrali z 1.6 „meno“ Hospodin bez zmien, nenahradili ho pôvodným *JHVH*, resp. *Jahve*; rovnako sa nepokúsili vrátiť pôvodné meno nášmu Spasiteľovi, ktoré je *Ješúa ha Mašiah* (o tomto mene podrobnejšie pojednáme neskôr).

v Mt 28,19. Pravda, došlo v nej k istej „úprave“: namiesto pôvodného „v meno...“ sa tu používa „v mene...“ (akuzatív bol zmenený na lokál). Zdanlivo maličkosť. Ale naozaj ide o maličkosť? Dovoľte k tomu pár poznámok:

Krstiť niekoho „v meno Boha – Otca (resp. Syna, t.j. Krista)“ znamenalo vlastne „do mena...“ – v zmysle „pripísania na meno“ (na „konto“), t.j. odovzdania kršteného do vlastníctva Boha, resp. Krista („vštepenie do vínného kmeňa“ – porovnaj napr. J 15,5). Podobne je to aj pri liturgickej formulke „zhromaždiť sa v meno Boha ...“ – takéto zhromaždenie je „odovzdané, pripísané“ (čiže venované, určené) Bohu. Patríť Bohu, znamená – okrem iného – povinnosť niesť Jeho meno (pozri poznámku k „odkazu pergamonskému zboru“ – Zj 2,13, ktorá je uvedená zhruba o jednu stranu nižšie).

Celkom inak je to s výrazom „v mene Boha...“. Výraz „v mene...“ znamená vlastne „z poverenia...“, resp. „v zastúpení...“: konať niečo v Božom mene teda znamená hovoriť alebo robiť niečo nielen s Božím súhlasom, v zhode s Jeho vôľou, ale aj disponovať Božím poverením a Jeho mocou! Boh môže niekoho poveriť konať niečo vo svojom mene (v zastúpení seba). Ako príklad možno uviesť predovšetkým Božie poverenie Jeho Synovi (J 5,43) – Ježiš opakovane hovorí o tom, že ho Boh poslal, poveril ho atď. (pozri aj kapitoly: „...a (toho) ktorého si poslal...“, „Vzťah Ježiša Krista k Bohu“ a „Vzťah Boha k Ježišovi Kristu“); ale v rôznych obdobiach poveril Boh istými vecami aj iných ľudí (napr. prorokov, apoštolov a iných Božích mužov). Sám **človek** (bez Božieho poverenia) však **nemôže rozhodovať o tom, že bude niečo konať v Božom mene** (v zastúpení Boha).

Ten, kto z vlastného rozhodnutia chce konať v mene niekoho, počína si ako uzurpátor – nárokuje si poverenie, ktoré nedostal, poprípade sa dokonca za niekoho neoprávnené vydáva (pozrite napr. Mt 24,5); a ak ten, za koho sa vydáva, alebo koho poverenie si neoprávnené nárokuje (prisvojuje), je Boh alebo Jeho Syn, **ide o rúhanie**. Pritom nie je rozhodujúce, či sa toho dopúšťa jednotlivec alebo spoločenstvo (organizácia, cirkev).

Je známe, že od istého času (od štvrtého, najmä však šiesteho storočia) cirkev zaznamenala veľký úpadok (jej predstavitelia sa však domnievali, že „povýšenie“) svojho postavenia: zmenila sa zo skromného, slúžiaceho, prenasledovaného spoločenstva bratov a sestier v arrogantné, vládnuce monštrum, nielen prenasledujúce ľudí, ktorí odmietali podriaďiť sa jeho moci, ale dokonca nárokuje si konať „v mene Boha“: boli napr. rušené sviatky ustanovené Bohom a zavádzané nové (často na počesť rôznych ľudí či iných modiel), boli vydávané nariadenia, dogmy meniace ustanovenia Božieho slova (ktoré bolo v určitých obdobiach – pod trestom smrti – zakázané čítať); dokonca samotný Boh bol „zmenený“ – boli mu „pridané“ nové vlastnosti a Jeho pravé atribúty (o ktorých On sám hovorí vo svojom Slove) boli popierané; boli vytvárané nové „božstvá“, noví „prostredníci medzi Bohom a ľuďmi“ – to všetko „v mene Boha“.

Napriek všetkému, čo tu bolo dosiaľ o Božom mene napísané, môže niekto namietnuť: „Som kresťan, dosiaľ som Božie meno nepoužil, ani som o ňom nerozmyšľal (ba možno o ňom ani nepočul) a nevdálo mi to; je naozaj dôležité o tom hovoriť?“ Iní si zase môžu myslieť, že otázka Božieho mena bola aktuálnou iba v „starozmluvnej dobe“, a keďže sú ľudia, ktorí (čo ako sa to zdá nepochopiteľným) sa považujú za kresťanov a pritom ignorujú Starú Zmluvu, snažia sa „vyhodiť do starého železa“ so Starou Zmluvou aj otázku Božieho mena. Týmto ľuďom treba pripomenúť dve veci: (1) Stará Zmluva je rovnako Božím Slovom ako Zmluva Nová, je platná naveky (Ježiš Kristus sám hovorí, že ju *neprísiel zrušiť ale naplniť* – Mt 5,17,18), kresťan je preto povinný ju nielen čítať si, ale aj zachovávať, (2) otázka Božieho mena sa vyskytuje aj v Novej Zmluve – sám Ježiš Kristus o Božom mene nielen hovorí, ale pripisuje mu veľký význam. Veď ako inak by bolo možné vysvetliť skutočnosť, že v modlitbe, ktorú učil svojich učeníkov (a ich prostredníctvom vlastne aj nás), je na prvom mieste prosba (presnejšie vyznanie) „*Otče, ... posväť sa meno Tvoje...*“ (Mt 6,9), alebo ako inak by bolo možné rozumieť jeho slovám adresovaným Bohu: „*(Otče,) oboznámil som ich (t.j. učeníkov) s Tvojím menom a ešte oboznámim...*“ (J 17,26). Nakoniec aj jeho slová „...*aby poznali* (týka sa to opäť aj nás!) *jeďiného, pravého Boha...*“ (J 17,3) sa týka

prirôdzené aj poznania Božieho mena (hovorili sme si, že v Biblii je poznanie mena pre poznanie podstaty toho, čo pomenúva, veľmi dôležité!).

Súčasťou Novej zmluvy je aj Zjavenie, posledná kniha Biblie. V súvislosti s Božím menom pokladám za potrebné pripomenúť dve skutočnosti, ktoré nachádzame v tejto prorockej knihe Novej zmluvy:

1. V odkaze („liste“) pergamonskému zboru, Boh tento zbor jednak chváli, jednak ho napomína; a Božiu pochvalu si zbor zaslúžil práve zato, že **sa pridíža Jeho (Božieho) mena** a že *nezaprel vieru* (Zj 2,13). Pripomeňme si, že povinnosťou (a zodpovednosťou) Izraela bolo niesť Božie meno. Tú istú povinnosť majú aj kresťania – sú predsa Božími deťmi, Božím ľudom, ktorý má byť pre druhých viditeľným znamením neviditeľného Boha (poslanie syna spočíva, okrem iného, v nesení otcovho mena).

2. V časti knihy, líčiacej udalosti konca tohto veku a nastolenia Božieho kráľovstva (*nového neba a novej zeme*), môžeme čítať, že tí, čo budú *vykúpení zo zeme*, budú *označení menom Baránka* (t.j. Ježiša Krista) a *menom jeho Otca (Boha)* – Zj 14,1; 22,4.

Ak sám Boh a Boží Syn pripisujú Božiemu menu takú dôležitosť, potom tí, ktorí nezaprelí vieru v Boha, budú sa *pridížať Jeho mena* (Zj 2,13); a tí, čo sa rozhodli nasledovať Božieho Syna, Ježiša Krista (čo sa považujú za „Kristovcov“ = kresťanov), nemôžu pokladať otázku Božieho mena za nepodstatnú. Kto ignoruje Božie meno, či ho chce dokonca vedome potlačiť, resp. vytlačiť odtiaľ, kam patrí (napr. z kresťanského učenia, z modlitieb, z bohoslužby atď.), vytláča, ignoruje Božie Slovo, ignoruje Božieho Syna, ba vytláča zo svojej mysle i zo svojho srdca aj nositeľa tohto mena – samotného Boha (ako bolo o tom hovorené v úvodnej kapitole). Má potom ešte právo tento človek nazývať sa kresťanom?

Dovoľte túto časť knihy, venovanú Božiemu menu, zakončiť dvoma citátmi z Božieho slova a jedným upozornením: „(Bože, či) *nepriateľ naveky bude môcť pohrdáť Tvojím menom?*“ (Zj 74,10, podľa 1.2) a „*Rozpomeň sa, Hospodine (v origináli JHVH), nepriateľ! Tá hanobí a bláznivý ľud zavrhol Tvoje meno.*“ (Zj 74,18, podľa 1.1). Teda: ten, kto pohrdá Božím menom, je **nepriateľom** (Boha a Božieho ľudu), a ľud, ktorý zavrhol Božie meno, je **bláznivý**. Vážení čitatelia, daj si pozor, aby si nebol počítaný k Božím nepriateľom a aby si nepatril medzi bláznivý ľud.

Stvoriteľ^{BC 79}

Prvá veta Biblie znie: „*Na počiatku stvoril Boh nebo a zem.*“ (1M 1,1). Stvoriteľom, Pôvodcom absolútneho počiatku všetkého je teda Boh – ten, ktorý sa Izraelcom predstavil ako JHVH – ten, ktorého Otcom nazýva Ježiš Kristus (a po ňom i my). On, jedine On, a nikto iný! Okrem Neho neexistuje žiadna „stvoriteľská potencia“ (prírodná, dejinná, duchovná či iná), ktorá by sa tu mohla uplatniť, ktorá by mohla Bohu „konkurovať“, alebo prevziať časť stvoriteľského diela (preto nemožno napr. kombinovať Božiu kreáciu s evolučnou teóriou, či hľadať rôznych iných „pomocníkov“ Boha pri Jeho stvoriteľskom diele). Hebr. slovo *bárá'* v súvislosti so stvorením sa používa výhradne o konaní Božom. Žiadne iné konanie, napr. činnosť človeka, prírody alebo niekoho/niečoho iného, s ním nemožno zrovnávať. Skrátka, vo veci stvorenia je zvrchovanosť Stvoriteľa absolútna, nemožno ju spochybňovať, ani drobiť (to platí aj pre oblasť udržiavania stvorenia). Boh je Stvoriteľom neba i zeme – neviditeľného (t.j. duchovného) i viditeľného, teda všetkého, čo (okrem Neho) existuje „v nebi“ (vo svete duchovnom) a „na zemi“ (vo svete materiálnom, ktorého súčasťou je i časť „neviditeľného“ – to, čo ozna-

* 79BC *Na počiatku stvoril Boh nebo a zem* (1M 1,1); *Pamätaj na svojho Stvoriteľa...* (Kaz 12,1); *...On (JHVH) povedal, a stalo sa, On rozkázal, a povstal svet* (Zj 33,9); *Ty si jediný, JHVH, Ty si stvoril nebesá, ... zem i všetko, čo je na nej, moria i všetko, čo je v nich* (Neh 9,6); *tiež: Iz 43,15; 45,9n; R 1,25; 1P 4,19 atď.*

čujeme ako „duševné“. A keďže je Pôvodcom, je i Pánom všetkého. Teda i všetky právomoci, ktoré udelil (svojmu Synovi, duchovným bytostiam a sčasti i človeku) sú odvodené od Neho. Neexistuje žiadna realita, ktorá by nemala pôvod v Ňom (božská ani iná).

Na tomto mieste by azda bolo vhodné pripomenúť, že stvorenie sa uskutočnilo „na začiatku“, ale je to zároveň ustavične pokračujúce dielo Božie. Hoci Božie stvoriteľské dielo bolo hneď na začiatku dokonalé – „perfektné“ („A Boh videl všetko, čo učinil, a hľa, bolo to veľmi dobré– IM 1,31), nemôžeme ho chápať ako iba „perfektné“ (v zmysle gramatickom): ono je súčasne **perfektom** („Na počiatku stvoril Boh nebo a zem“ – IM 1,1) i **prézentom** (Boh „pracuje dosiaľ“ – J 5,13) i **futúrom**, a to vzhľadom na tento vek i v zmysle eschatologickom („Stvorím nové nebo a novú zem ... stvorím Jeruzalem na plesanie a jeho ľud na radosť“ – Iz 65,17.18). Bolo by chybné (ako sa to niekedy stáva) pokladať stvorenie (kreáciu) iba za akýsi „východiskový bod“, za jednorazový Boží čin.

Boží čin stvorenia ako i čin vykúpenia (oba spolu súvisia, sú to činy toho istého Boha, sú prejavom tej istej Božej agapé) teda nepatria iba do minulosti: Boh ustavične „tvorí“ a ustavične „vykupuje“. Toto pokračujúce tvorenie a vykupovanie dôjde k zavŕšeniu v akte, o ktorom sa píše v SZ (pozri vyššie uvedený citát – Iz 65,17.18) i v NZ: „Ajhľa, nové činím všetko... videl som nové nebo a novú zem... nový Jeruzalem... (Boh) bude prebývať s nimi a oni budú Jeho ľudom... smrti už viac nebude, ani smútku, ani náreku, ani bolesti...“ (Zj 21, 5.1-4).

Ak Biblia hovorí o Bohu ako o Stvoriteľovi, zahŕňa to v sebe niekoľko Božích atribútov a z nich plynných skutočností: Jeho všomohúcnosť^{BC80}, múdrosť^{BC80}, vševēdúcnosť^{BC81} ale tiež Jeho zvrchované panstvo nad svetom^{BC82} a dejinami^{BC83} ako i Jeho úplnú odlišnosť od sveta (medzi Ním a stvorením nie je organické spojenie ako napr. medzi otcom a synom, ale skôr pomer pripodobňovaný vzťahu hrnčiara a hlíny)^{BC84}. Celý svet, a teda i človek, je úplne závislý na Bohu. Nemôže pred Ním uniknúť, skryť sa.^{BC85} Boh, ako Stvoriteľ a Pán, má samozrejme nárok na poslušnosť svojho stvorenstva, ale aj na jeho vďačnosť a dôveru. Najprimeranejší pomer k Bohu je oslavovať Ho ako Stvoriteľa.^{BC86} Pravdaže, Stvoriteľ má tiež moc zničiť to, čo stvoril (vrátiť to do „ničoty“, odkiaľ to povolal).^{BC87}

Medzi stvoriteľskou mocou a vládou nad dejinami je veľmi tesná súvislosť; ved' formovanie dejín je tiež stvoriteľským konaním.^{BC88} Vyplýva to z toho, že všetko tvor-

* 80BC ...riekol Boh: Ja som Boh Všemohúci...(IM 35,11); tiež: Ž 33,9; R 4,17 atď.

* 81BC Ty (Bože) o všetkých mojich cestách vieš. Ešte nemám na jazyku slovo, a Ty, JHVH, už vieš, čo chcem povedať... Zásnem nad Tvojím poznaním, je privysoko, nedosiahnem ho (Ž 139,3.4.6); Ako mnoho je Tvojich diel, JHVH! Všetky si múdro tvoril (Ž 104, 24); tiež: Pr 8,22-29; Jr 10,12; 51,15 atď.

* 82BC Hospodinovi (JHVH-mu) patrí zem i to, čo ju naplní (Ž 24,1; podobne: Ž 89, 12; 95,5 atď.)

* 83BC JHVH, váš Boh, je Bohom bohov, Pánom pánov, Bohom veľkým, mocným a hrozným... (5M 10,17); On mení časy i doby, zosadzuje a nastoluje kráľov, múdrosť dáva múdrym a rozumnosť rozumným (Dan 2,21); tiež: Za 14,9n; Ma 1,14; Jr 27,5n; 1Tim 6, 15.16 atď.

* 84BC Beda tomu, kto sa háda so svojim Tvorcom, hoci je črepom medzi hlinenými črepmi! Či povie hlina hrnčiarovi: Čo robíš, tvoje dielo nemá ceny? (Iz 45,9); tiež: Iz 64,7; Jer 18,6; R 9,20.21

* 85BC JHVH hľadí z nebies, vidí všetkých ľudí... pozoruje všetkých obyvateľov zeme... všima si všetky ich skutky (Ž 33,13-15); tiež: Ž 94,9; 139,1-12 atď.

* 86BC Poďte, plesajme pred Hospodinom (JHVH-m)... zvučne Ho vlebme... Ved' JHVH je veľký Boh... Hlbiny zeme vo svojej ruke má... Jeho je more, tvoril ho sám, pevnine tiež Jeho ruky dali tvar. Poďte, skloňme sa, v úcte sa pokloňme, pokľaknime pred JHVH-m, svojim Tvorcom (Ž 95,1-6); tiež: Ž 8; 104

* 87BC ...niet Boha okrem mňa; ja usmrcujem, ja obživujem, ja raním a ja uzdravím (5M 32,39); Pradávnou založil si zem, aj nebesá sú dielo Tvojich rúk. Tie sa pomnú, Ty zostaneš; všetko sa rozpadne ako rúcho, vymeniš ich ako odev, zmenia sa (Ž 102, 26.27; podobne: Ž 104,29 atď.)

* 88BC Hospodin (JHVH) vyviedol na svetlo našu spravodlivú vec... vzbudil ducha médskech kráľov, lebo proti Babelu smeruje Jeho zámer – zničiť ho; lebo to je pomsta Hospodinova, pomsta za Jeho chrám... On stvoril svojou silou zem, múdrosťou svojou postavil svet a svojou dômyselnosťou rozopál ne-

stvo je nielen vo svojom vzniku, ale i v bytí a zániku úplne závislé od vôle Stvoriteľa. Stvoriteľská činnosť totiž nie je jednorazová, ale trvalá.^{BC89} Boh je teda zvrchovaným Pánom stvorenia a dejín; nie je iba Pôvodcom všetkého, ale všetkému dáva aj cieľ a zmysel. V tom je i naša nádej a potecha: keďže je Pánom všetkého, žiadna iná moc, a to duchovná ani ľudská (napr. politická) nemôže natrvalo a totálne ovládnuť Božie stvorenie – Boh skutočne je a naveky zostane *Pánom panujúcich a Kráľom kráľujúcich* (1Tim 6,15). Preto v každej ťažkej situácii môže sa Jeho ľud potešovať Jeho zaslúbením: „*Neboj sa, Ja som s tebou.*“ (Iz 41,10).

Človek je úplne závislý na Bohu. V tom sa podobá ostatnému stvoreniu. A predsa je vzťah medzi ním a Bohom v niečom výnimočný. Prejavuje sa to prinajmenšom v troch skutočnostiach:

1. Boh vyzdvihol človeka nad iné stvorenie.^{BC90} má panovať nad prírodou, zvieratami – dáva im meno (bolo už hovorené, aký to má význam),
2. Človek bol stvorený „na Boží obraz“.^{BC91} Zopakujme si, že to neznamená nejakú (telesnú) podobnosť človeka a Boha – veď Boh je Duch,^{BC92} ale to, že pri stvorení dostal od Boha istú mieru kvázi Jeho vlastností. I keď ony, pravdaže, neboli totožné s vlastnosťami (atribútmi) Boha – boli iba ich podobou („obrazom“ či „odrazom“), predsa len umožňovali človeku byť s Bohom (a celým duchovným svetom) v trvalom spoločenstve a komunikácii. Keď človek Boha zradil (prestúpil Jeho príkaz), duchovne zomrel, čiže stratil väčšinu týchto vlastností a schopností (z „obrazu“ sa stala už iba akási „karikatúra“). Až príchod Božieho Syna umožnil „reštaurovať“ tento obraz (o tom však je reč na inom mieste).
3. Človek (stvorené) je voči Bohu (Stvoriteľovi) síce vo vzťahu závislosti a poddanstva, no predsa v istom slova zmysle je tu aj vzťah „partnerstva“: Boh totiž uzavrel s človekom Zmluvu. Pravdaže túto Zmluvu nemožno zrovnávať so zmluvami, kde obidve strany zmluvy sú ľudia. V Zmluve medzi Bohom a človekom „zmluvné strany“ nestoja na jednej úrovni. Boh je iniciátorom, autorom i zriaďovateľom Zmluvy. Obsahom Zmluvy sú požiadavky a zaslúbenia (t.j. prísľuby – akési „záväzky“) Boha. Človek je síce Božím tvorom (byť Božím tvorom znamená byť chcený – a byť chcený, znamená byť určený k nejakému cieľu); no byť Božím tvorom súčasne znamená, že človek „je Jeho“ (vlastníctvom) a že nemôže mať žiadne nároky voči Bohu, môže iba – podriaďiť sa Božej vôli. Človek teda nie je v takej pozícii, aby mohol klásť podmienky Zmluvy. Môže ju iba prijať alebo odmietnuť. Ak ju prijme, zaväzuje sa plniť Božie požiadavky, a môže sa s istotou spoľahnúť na to, že Boh splní Zmluvu v časti svojho „záväzku“: človek získava hodnoty, ktoré by pre neho boli inak nedosiahnuteľné. Ak Zmluvu odmietne, dobrovoľne sa vzdáva toho, čo Boh zaslubuje. Božia Zmluva je vlastne prejavom Jeho zvrchovanosti a súčasne milosti. Neobmedzuje slobodu človeka, nič mu nevnucuje, iba ho vyzýva, aby poslúchol, vzal na seba záväzok. Je na ňom, ako sa rozhodne.

V gréckom preklade SZ (Septuaginte) je hebrejské slovo *b'rit* prekladané ako *diathéké*. Tento výraz však neznamená zmluvu (tá je po grécky *synthéké*), ale „poslednú

besá... On je Tvorcom všetkého... JHVH mocnosť je Jeho meno (Jr 51,10.11.15.19); tiež: Jer 18,11; Iz 22,11; 29,16n; 27,1; 43, 6.7.15.21; 44,2.21.24 atď.

* 89BC *Ako je mnoho Tvojich diel, Hospodine (JHVH)! Všetky si múdro utvoril; zem je plná Tvojho tvorstva... To všetko čaká na teba, že im dáš načas potravu... Keď skrývaš tvár, desia sa; keď ich zbavuješ dychu, hynú... Keď Ducha svojho posieláš, sú stvorené – tak obnovuješ povrch zeme. (Ž 104,24.27.29.30); tiež: Iz 40,26; Jr 1,5; Neh 9,6*

* 90BC Boh riekol Adamovi a Eve: *Plod'te a množte sa, a naplňte zem; podmaňte si ju a panujte... nad každým živočíchom...* (1M 1,28)

* 91BC *Boh stvoril človeka na svoj obraz; na Boží obraz ho stvoril (1M 1,27)*

* 92BC Ježiš hovorí: *Boh je Duch...* (J 4,24); tiež: 2Ko 3,17; Kol 1,15; 1M 1,2

vôľu“ (testament). Preložili to tak asi preto, že chceli ukázať „jednosmernosť“ zmluvy, hoci je tu v skutočnosti istá „dvojsmernosť“ (v už spomenutom plnení záväzkov). Do slovenčiny sa tieto výrazy často prekladajú ako „Zmluva“ alebo „Zákon“ (Starý, Nový).

Príchodom Ježiša Krista sa naplnil hlavný bod Starej Zmluvy, jej zaslúbení. Preto od tohto času sa hovorí o Novej Zmluve. Jej obsahom a naplnením je Kristovo dielo, celý jeho život a smrť (obetovanie sa), a Božie kráľovstvo, resp. večný život.^{BC93} ňou sa do istej miery mení poriadok, vzťah medzi Bohom a človekom: vstupuje medzi nich Boží Syn (= Sprostredkovateľ = Veľkňaz).^{BC94} Naplnenie Zmluvy zo strany človeka sa môže udiat len jeho prostredníctvom (vierou v neho, jeho nasledovaním) – on je „Cestou“ k Bohu.^{BC95} on odstránil prekážku, ktorá na tejto ceste stála – hrádzu hriechu, a tým sa priblížilo naplnenie hlavného zaslúbenia Zmluvy – „vstupu“ človeka do Božieho kráľovstva v roli Božieho dieťaťa, a teda i dediča.^{BC96} Nová Zmluva nadväzuje na Starú, neruší ju, neeliminuje a ani nebagatelizuje Božie požiadavky na človeka. Ježiš Kristus to vyjadruje slovami: „Nemyslite si, že som prišiel zrušiť Zákon a Prorok“ (Mt 5,17), ako i opakovaným citovaním Božích prikázaní, ktoré sú súčasťou Starej Zmluvy.^{BC97}

Záverom tejto časti ešte niečo k dvom biblickým citátom z NZ súvisiacimi so stvorením: stvorenie „*skrze Krista a pre neho*“ (Kol 1,16) a „*Na počiatku bolo Slovo...*“ (J 1,1n).

Stvorenie „v Kristu ... skrze neho a pre neho“

Tento biblický citát, vytrhnutý z kontextu, vedie niektorých k neuveriteľnému záveru: Stvoriteľom vesmíru, teda všetkého viditeľného i neviditeľného, je vraj Ježiš Kristus (27), a nie Boh, ako o tom jednoznačne svedčia početné svedectvá Božieho Slova a ako to vyznávame aj v tzv. „Apoštolskom kréde“ („*Verím v Boha, Otca všemohúceho, Stvoriteľa neba i zeme...*“).

Už sme hovorili o tom, že Bibliu možno vysvetľovať Bibliou – že jeden výrok (najmä ak jeho interpretácia nie je jednoznačná) treba porovnať s inými výrokmí, týkajúcimi sa tej istej veci. Podívajme sa teda na niektoré iné texty, súvisiace s touto otázkou:

1. Stará zmluva obsahuje množstvo citátov, ktoré veľmi jednoznačne hovoria o tom, že Stvoriteľom je Boh – JHVH (Hospodin), a nikto iný.^{BC98} Ale podívajme sa aj, čo sa o tom hovorí v Novej zmluve: ...*(Kristus je) prvorodený*⁹⁹ *všetkého stvorenia (Kol 1, 15); ...Bože náš ...Ty si stvoril všetky veci...* (Zj 4,11; podobne Zj 10,6.7). A samotný apoštol Pavel, autor výroku z Kol 1,16, hovorí: „*Boh, ktorý stvoril svet a všetko, čo je v ňom...*“ (Sk

* 93BC Ježiš hovorí učeníkom: *...toto je moja krv zmluvy, ktorá sa vylieva za mnohých na odpustenie hriechov (Mt 26,28; podobne: Mk 14,24); tiež: Hb 7,22; 9,15.22; 10,10*

* 94BC *...máme vznešeného veľkňaza, ktorý prenikol nebesá, Ježiša, Božieho Syna...* (Hb 4,14; podobne: 7,24); tiež: Ef 1,11; 1Tim 2,5; 1J 2,1

* 95BC Ježiš riekol: *Ja som cesta i pravda i život. Nik neprichádza k Otcovi (Bohu), ak len nie skrze mňa.* (J 14,6)

* 96BC *...Duch (Boží) dosvedčuje nášmu duchu, že sme Božie deti. Ale ak sme deti, sme aj dedičia Boží a spoludedičia Kristovi...* (R 8,16.17; podobne: G 3,29; 4,7; Tit 3,7; Jak 2,5; Mt 5,5; 19,29; 25,34; Ef 1,11.14.18; 5,5)

* 97BC Ježiš hovorí: *Ak chceš vojsť do (večného) života, zachovávaj prikázania...* Tieto: *Nezabiješ! Nescudzoložíš! Nepokradneš! Nevydáš krivé svedectvo! Cti si otca a matku; a: milovať budeš svojho blížneho ako seba samého!* (Mt 19,17-19; podobne: 5,27.31; 15,4)

* 98BC *Na počiatku stvoril Boh nebo a zem.* (1M 1,1); tiež: 5M 4,32; Jób 26,7-14; Iz 40,28; 42,5; 45,12.18; *Moja pomoc je od Hospodina (JHVH-ho), ktorý utvoril nebo i zem* (Ž 121,2; podobne: 124,8); tiež: Ž 146,6; 148,4.5; 89,13; 96,5 atď.

* 99 Výraz „*prvorodený*“ možno chápať v zmysle časovom i hodnotovom: prvý medzi ostatnými, teda najvyšší z nich (v tomto prípade: prvý, najvyšší zo stvorení; teda určite nie Stvoriteľ).

17,24). Že tým Pavel nemyslí Ježiša, ale naozaj Boha, svedčí citát hneď z nasledujúcej kapitoly: *Pavel... dokazoval Židom, že Ježiš je Kristus (Sk 18,5)* – teda: Kristus, t.j. Bohom Pomazaný, nie Boh!

2. Ako už bolo povedané, stvoriteľské dielo Božie, to nie je iba jednorazový čin „na začiatku“ – ono pokračuje v riadení, spravovaní Jeho stvorenstva. Teda medzi Božie stvoriteľské činy patria, pochopiteľne, aj Jeho skutky vykupiteľské (spasiteľské). Tieto sa naozaj u Izraelcov celkom samozrejme považovali za súčasť Božieho stvoriteľského diela (napr. aj vyvedenie z Egypta – dielo vykúpenia je opísané ako najvlastnejší stvoriteľský čin).^{BC100} (Pozri aj kap. **Svätý**).

3. Po vzkriesení z mŕtvych sa apoštolom naplno „otvorili oči“ – spoznali, kto to vlastne bol ten ich Majster (Učiteľ, *Rabbi*), pochopili plne význam jeho poslania: je to naozaj ten Bohom poslaný Mesiáš, Vykupiteľ (ľudstva, nie iba izraelského národa), skrze ktorého Boh vykonáva svoj rozhodujúci skutok Vykúpenia – vykúpenia z hriechu; Kristus vykonal čin zmierenia človeka s Bohom – stal sa Prostredníkom medzi Stvoriteľom a stvorenstvom: *...Boh bol v Kristu a zmieril svet so sebou...(2Ko 5,19)*. Poznávajú, že cez Kristovo vykupiteľské dielo Boh oznámil ľudstvu svoj zámer so stvorenstvom, ukázal vlastne aký je zmysel a cieľ stvorenia: *Lebo od Neho (Boha), skrze Neho (Boha) a pre Neho (Boha) je všetko (R 11,36)*, a tieto slová o zmysle a cieľi sú doplnené: *...všetko je stvorené skrze neho (Krista) a pre neho (Krista) (Kol 1,16)*. Tento zmysel a cieľ stvorenia sa odкрýva v tom, že **Kristus naplňuje Božie stvoriteľské dielo Vykúpením**. Čiže: Božia „idea Stvorenia“ sa uskutočňuje, jej realizácia pokračuje skrze *Krista a pre Krista* – jeho vykupiteľským skutkom.

(Pozrite aj príslušnú časť prílohy **Diskusia**).

„Na počiatku bolo Slovo“ (stvorenie Slovom)

(1)Na počiatku bolo Slovo, to Slovo bolo u Boha a to Slovo bol Boh. (2)Ono bolo na počiatku u Boha. (3)Ním vzniklo všetko, a bez neho nevzniklo nič z toho, čo jestvuje. (4)Čo jestvuje, má v ňom život a život bol svetlo ľudí. (5)A to svetlo svieta v tme, ale tma ho neprijala. (6)Boh poslal človeka, ktorý sa volal Ján (Krstiteľ). (7)Ten prišiel vydať svedectvo, svedčiť o svetle, aby všetci uverili skrze neho. (8)On nebol tým svetlom, ale prišiel o svetle svedčiť. (9)Bolo pravé svetlo, ktoré osvecuje každého človeka prichádzajúceho na svet. (10)Bolo vo svete a svet ním vznikol, ale svet ho nepoznal. (11)Do svojho vlastného prišlo a jeho vlastní ho neprijali. (12)Tým však, čo ho prijali, dalo moc stať sa Božími deťmi. Tým, čo veria v Jeho meno, (13)čo sa nenarodili ani z krvi, ani z telesnej žiadosti, ani z vôle muža, ale z Boha. (14)A to Slovo sa stalo telom, prebývalo medzi nami a my sme hľadeli na jeho slávu ako na slávu Jednorodného od Otca; bolo plné milosti a pravdy.“ (J 1,1-14).

Jánovo Evanjelium podáva, podobne ako ostatné Evanjeliá, správu (svedectvo) o Spasiteľovi sveta – Božom Synovi, Ježišovi Kristu. Vlastný obsah tohto svedectva však začína štrnástym veršom prvej kapitoly, a nie prvým, ako sa mnohí domnievajú. Prvých trinásť veršov hovorí o Bohu – Stvoriteľovi, o spôsobe Jeho stvoriteľského diela, o Jeho zjavení a o stave sveta, ktorý nepoznajúc Božie zjavenie, zotráva v tme klamu a nevery. Práve preto sa Boh rozhodol slepé, nechápajúce, neverné ľudstvo oslovit' a spasit' pomocou takpovediac „zmaterializovaného“ (teda „hmatateľného“ – každému viditeľného, počítateľného) svojho Slova („Slovo sa stalo telom“ – *J 1,14*) – poslal na svet svojho

* 100BC ...takto vraví Hospodin (JHVH), tvoj Stvoriteľ, ó Jákob, tvoj Tvorca, ó Izrael: Neboj sa, lebo som ťa vykúpil...(Iz 43,1); ...ajhľa, stvorím nové nebo a novú zem (hovori JHVH, keď zasľubuje spásu, vykúpenie svojmu ľudu) (Iz 65,17; podobne: Zj 21,1-5); tiež: 2M 15,13; 5M 9,26; Iz 44,6; 45,18.21.24; 47,4; 48,17; 2S 7,23 atď.

Syna. Môžeme to nazvať aj „vtelením“ (inkarnáciou). Ale toto vtelenie neudialo pri počatí alebo narodení, ale pri krste Ježiša Nazaretského, presnejšie pri jeho pomazaní Bohom (naplnení Božím Duchom). Jánovo evanjelium, rovnako ako Markovo, začína práve touto rozhodujúcou udalosťou v živote Ježiša.

Filozof Filón (židovský helénista)¹⁰¹ v 1. storočí sa, ako jeden z prvých, pokúsil spojiť biblickú zvesť s pohanskou (najmä plátónskou) filozofiou. To on dal výrazu „logos“ (slovo) obsah „bytosť, ktorá síce pochádza z Boha, ale je zároveň „druhým bohom“ a ktorá je nástrojom diela stvorenia“. A pod vplyvom Filóna začali aj kresťanskí teológovia pripisovať „logosu“ božskú stvoriteľskú úlohu, a navyše ho začali stotožňovať s Ježišom Kristom („druhým bohom“), a to nielen z hľadiska jeho poslania, pôsobenia tu na zemi (zjavením Boha, Božej zvesti obsiahnutej v jeho učení a celého jeho diela), ale priamo s jeho osobou; nielen s jeho duchom, ale i s jeho telom. A to veľmi dôsledne – i vtedy, keď to nedávalo žiaden zmysel, alebo keď to bolo v zjavnom rozpore s Božím slovom. On, Ježiš, vraj bol tým „prostriedkom“ (Slovom), ktorým Boh tvoril svet (vesmír, Zem, život, človeka). A od tejto myšlienky je už len krôčik k prehláseniu: „To Ježiš je vlastne stvoriteľom!“ Takéto zamieňanie si Boha s Božím Synom, Stvoriteľom s Vykupiteľom je naozaj, hoci sa to zdá akokoľvek absurdným, bežné i dnes vo viacerých tzv. kresťanských denomináciách.

Kto číta Jánovo Evanjelium pozorne a pozná podstatu výrazu „Slovo“ (gr. *logos*, hebr. *dábár*), tomu musí byť zrejmý pravý význam prvých trinástich veršov Jánovho Evanjelia.

Grécky výraz „logos“ má iný, širší význam ako naše „slovo“ (u nás je „slovo“ jednoducho „základnou jazykovou jednotkou s ustáleným významom“). Bolo by nad rámec tohto pojednania podrobne rozoberať význam výrazu „logos“.¹⁰² Stručne však možno povedať, že znamená, okrem iného, **podstatu** veci, ktorú označuje (kto pozná „logos“, t.j. „slovo“ – vlastne meno – veci, pozná podstatu, zmysel tejto veci). Dnes by sme mohli azda tento výraz do istej miery nahradiť výrazmi „projekt“, „kód“, „informácia“, ale i „zákonitosť“ a „zákon“. Kto vie napr. niečo o význame informácie zakódovanej v DNK pre vývoj organizmu alebo všeobecne o význame tzv. „prírodných zákonov“ na priebehu rôznych dejov v prírode, môže mať nejakú predstavu o zmysle biblického výrazu „Slovo“.

Na začiatku Jánovho Evanjelia je teda vlastne opísaný (vysvetlený) spôsob veľkolepého Božieho kreačného diela: On nemodeloval svoje stvorenia ako sochár, ani ich neskladal zo súčiastok ako mechanik, ale vytvoril najprv informáciu (Slovo). Takáto Bohom vytvorená informácia (projekt, kód, „Slovo“) bola na počiatku všetkého: „...*ním* (Slovom) *povstalo všetko*“ (J 1,2); „*Na počiatku bolo Slovo* (informácia), *a Slovo bolo u Boha, a Boh bol to Slovo*“ (J 1,1). Ak by niekomu ešte stále robilo ťažkosť pochopiť, o akomže to „Slove“ pri stvorení sveta sa v Jánovom Evanjeliu hovorí, nech postupuje tak, ako je to bežné pri ozrejmovaní si všetkých ťažších biblických pasáží: ťažšie zrozumiteľné miesta treba vidieť vo svetle jednoznačných a dobre zrozumiteľných. Vezmime si teda na pomoc iné texty, hovoriace o stvorení Božím slovom: „*Božie slovo stvárnilo veky* (svety – podľa 1.7; *vesmír* – podľa 1.5) *tak, aby z neviditeľného povstalo viditeľné*“

* 101 Pozri o ňom poznámku v kap. **Veľký, večitý spor**, časť **Z dejín sporu**.

* 102 Ešte zložitejšie a zdĺhavejšie by bolo vysvetľovanie významu výrazu „logos“ v helenizme. Pre ilustráciu uvediem aspoň niektoré jeho významy: logos je výrazom usporiadanosti a teleologickej harmónie sveta, niekedy je to dokonca božstvo (logos býva identifikovaný s Diom, inokedy je personifikovaný v osobe Hermesa, ktorý bol „poslom bohov“, zvestovateľom, ale mal aj „soterologickú“, t.j. spasiteľskú funkciu); logos je princíp sveta, ale aj stvoriteľská sila (formujúca sila, ktorá dáva veciam formu a život; vlastne celý svet je „logos“, všetko je „logos“). Výraz „logos“ je niekedy vo význam „rozum“, inokedy má význam aj nášho výrazu „veda“.

(Hb 11,3) a „*Hospodinovým slovom boli utvorené nebesá... On povedal, a stalo sa, On rozkázal, a postavilo sa.*“ (Ž 33,6.9). Do dnešnej reči (terminológie) by citované verše žalmu bolo možné pretlmočiť stručne napríklad aj takto: „Vesmír vznikol podľa presného plánu Božieho. On na začiatku „povedal“ („naprogramoval“ – vytvoril a vložil informáciu), a tak vznikol základ, podstata (každého) stvorenia; On „prikázal“ („potvrdil“ – pre lepšie pochopenie si to možno predstaviť napríklad ako čosi v zmysle „počítačového ENTER“), a tak bola vložená informácia uvedená v činnosť – stvorenie začalo „fungovať“.

Pravda, Slovo nie je iba informácia v zmysle „prírodného zákona (zákonitosti)“ či „kódu“, ale aj Zákona etického. Ide tu o Božie požiadavky na človeka (predovšetkým v jeho, človekovom, záujme) v otázkach jeho vzťahu k iným ľuďom, ale najmä k samotnému Bohu (čo je podstatou Božieho Zákona – základom Zmluvy).

Okrem výrazu „SLOVO“ je tu ešte ďalšie kľúčové slovo – „SVETLO“. Svetlo má v biblickej reči obyčajne význam „pravda“, „spravodlivosť“, „požehnanie“, ale často Boh sám je predstavovaný ako „svetlo“. V našom texte môžeme pojem „svetlo“ chápať ako „zjavenie Boha“, teda to, čo Boh dal človeku poznať (pravdu), resp. v čom sa mu dal poznať On sám (v stvorenstve, živote, Božom slove, tlmočenom prorokmi a inými Duchom Božím naplnenými mužmi).

Ľudské pokolenie, vrátane Božieho vyvoleného národa, zostávalo však naďalej v tme, neprijalo svetlo Božieho zjavenia. Bolo akoby slepé (nevidelo, či nechcelo vidieť, to úžasné, predivné Božie dielo, tak jasne sa prejavujúce v celom stvorenstve – nielen v prírode, ale aj v riadení života jednotlivcov i celých národov), bolo akoby hluché (k napomenutiam, výzvam i výstrahám Boha, tlmočeným „hovorcami“ Božími, akými boli napríklad proroci). Boh však napriek tomu, že Ho ľudia vo veľkej väčšine neprijali (tých jednotlivcov, ktorí Ho prijali, prijal i On, a to za svojich synov a dcéry),^{BC103} napriek tomu, že zostali voči Nemu slepí, hluchí, hoci k nim („do svojho vlastného“ – t.j. medzi svoje stvorenstvo) prichádzal, zjavoval sa im rôznymi spôsobmi, napriek tomu všetkému Boh ľudstvo nezavrhol, ale vo svojej láske a milosti zjavil sa mu znova, čiže poslal mu „Svetlo“ a svoje „Slovo“, a to tento raz veľmi zvláštnym spôsobom – v podobe „hmatateľnej“ (doslova), každému viditeľnej, počuteľnej – poslal totiž na svet svojho Syna. On svedčil o Bohu, tlmočil vôľu (Slovo) svojho Otca,^{BC104} ale v ňom (v jeho milosťou, láskou a pravdou naplnených skutkoch, učení a zaslúbeniach) prejavili sa v skutočnosti vlastnosti, ale i sláva samotného jeho Otca – Boha, ktorý ho poslal („...kto vidí mňa, vidí Toho, ktorý ma poslal“ – J 12,45), ktorý ho splnomocnil a poveril všetkým, čo konal a hlásal.^{BC105} Hoci, ako už bolo spomenuté, každý mal možnosť poznať svojho Stvoriteľa a Pána cez rôzne formy Jeho zjavenia (stvorenstvo, život, Písmo), predsa len priamo (osobne) „Boha nikto nikdy nevidel“ (J 1,18) – a tak Boží Syn prišiel, aby „Ho (Boha) známym učinil (J 1, 18 – podľa 1.2). Ďalším dôvodom príchodu Božieho Syna, ako vieme z iných častí Božieho slova, bolo vykúpenie hriešneho ľudstva (jeho zmierenie s Bohom). Tieto skutočnosti sú hlavným obsahom „radostnej zvesti“ – tohto (Jánovho) i ostatných Evanjelií: Boli napísané preto, aby ste verili, že **Ježiš je Kristus, Boží Syn, a aby ste veriac mali život v jeho mene (J 20, 31).**

* 103BC Tým však čo ho (Božie svetlo, t.j. Jeho Duchom sprostredkovanú pravdu) prijali, dalo moc stať sa Božími deťmi (J 1,12)

* 104BC Ježiš hovorí: Slovo, ktoré počujete, nie je moje, ale Otcovo, ktorý ma poslal (J 14,24)

* 105BC Ježiš hovorí: Syn (t.j. on – Ježiš Kristus) nemôže nič robiť sám od seba, len to, čo vidí robiť Otca (t.j. Boha) (J 5,19; podobne: J 5,24.30; 15,15.16) a. i.

Večný^{BC106}

O význame slova „večný“ som sa už zmienil v súvislosti s „večným životom“; bolo tam vysvetlené, že neznamená iba „neohraničený čas“ (bez začiatku a konca). Vieme tiež, že náš výraz „večný Boh“ je v hebr. origináli vlastne „Boh vekov“.

U Boha prívlastok „večný“ (niekedy vyjadrený metaforicky „alfa a omega“, t.j. „prvý a posledný“, resp. „počiatok i koniec“) znamená:

1. Jeho „dlhovekosť“ – večný Boh nemá počiatku a nemá konca, teda Božím (jedine Jeho!) atribútom je aj **nesmrtelnosť**: „...*jediný Panovník (Boh), Kráľ kralujúcich a Pán panujúcich, On... jediný má nesmrtelnosť...*“ (1Tim 6,16).

A predsa existujú ľudia (dve skupiny ľudí), ktorí hovoria o „smrti Boha“:

a) antiteisti typu Nietzscheho (tento „filozof“ sa smutne „preslávil“ najmä svojím výrokom „Boh je mŕtvý“),

b) trinitári, ktorí tvrdia, že ten, kto zomrel na kríži, aby vykúpil hriešne ľudstvo, bol Boh (**Boh vraj zomrel, aby zmieril ľudí s Bohom**).

2. Prívlastok „večný“ je však vyjadrením nielen dlhovekosti a nesmrtelnosti Boha, ale aj Jeho moci, Jeho absolútneho, neobmedzeného, zvrchovaného Panstva nad všetkým, teda aj nad časom, nad vekmi. A tak tento Boží atribút úzko súvisí s nasledujúcim – všemohúci.

Všemohúci (vševládny)^{BC107}

Takto sa Boh predstavil ľuďom v čase, keď nepoznali Jeho meno.^{BC108} Tento výraz i v našej reči má široký význam a zahŕňa mnohé schopnosti: doslova znamená „ten, ktorý môže (dokáže) všetko“, čo predpokladá, že i „vie (pozná) všetko“ (čiže je „vševvedúci“), že je „prítomný (súčasne) na každom mieste“ (je „všadeprítomný“) atď. Predsa však výraz „všemohúci“ (lat. „*omnipotens*“) nezahŕňa všetko, čo pôvodný hebr. výraz *’él šaddaj*, v ktorom silno zaznieva aj význam „vznešený“. Podobne je to aj s gréckym výrazom *Pantokratór* (= Vševládca). Počujeme v ňom *JHVH seboát* – „Vládca mocností“ („Hospodin zástupov“). Teda pojem „Všemohúci“ znamená okrem absolútnej dokonalosti aj absolútnu zvrchovanosť („vševládnosť“), suverenitu (nezávislosť na nikom a na ničom): On, jedine On – Vševládca, je nielen „autorom projektu stvorenia“ a jeho „realizátorom“, ale aj suverénnym Pánom, ktorý má moc ho riadiť, usmerňovať, korigovať, chrániť, ale i zničiť.

Božia všemohúcnosť vo vzťahu k človeku sa prejavuje v Jeho absolútnej vláde, ale i v Jeho absolútnej vernosti Zmluve; v súde, ale i v láske; v svätosti, ale aj v milosti; v kríži, ale aj vo vzkriesení. Neakceptovanie prvého, rovnako ako nepoznanie druhého z uvedených dvojíc Božích atribútov, resp. činov, je nepochopením všemohúcnosti Boha, je to znak Jeho nepoznania.

* 106BC *Abrahám... vzýval meno Hospodinovo (JHVH), večného Boha (1M 21,35); (Hospodine), Tvoj trón je pevný od vekov, Ty si od večnosti (Ž 93,2); Ja som Alfa i Omega, hovorí Pán (JHVH), Boh, ktorý je, ktorý bol a ktorý príde, Vševládny (Zj 1,8; podobne: 4,8; 21,6; 22,13)*

* 107BC *Keď mal Abrám deväťdesiatdeväť rokov, zjavil sa mu Hospodin (JHVH) a riekol mu: Ja som Boh všemohúci... (1M 17,1); tiež: 1M 35,11; 2M 6,3 Iz 13,6; Ez 10,5; Ž 68,15; 2Ko 6,18; Ja som ... Boh, ktorý je, ktorý bol a ktorý príde, Vševládny (Zj 1,8; podobne: 4,8; 11,17; 19,6) atď.*

* 108BC *Boh (riekol Mojžišovi): Ja som Hospodin (JHVH) a zjavil som sa Abrahámovi, Izákovi a Jákobovi ako Boh všemohúci, ale svoje meno JHVH som im nedal poznať. (2M 6,3)*

„Vernost“ a odvodené slová súvisia s hebr. koreňom ‘-m-n (byť pevný, nepohnutelný). ^emet označuje spoľahlivosť, stálosť, vernosť, ale aj pravdivosť, čestnosť.

V časti **Stvoriteľ** bolo hovorené o Božej Zmluve a o tom, že Boh túto Zmluvu verne plní (a to i napriek opakovanému zlyhaniu človeka, napriek jeho nevernosti), lebo Boh je verný – je to Jeho atribút, Jeho nemenná, trvalá vlastnosť; plní svoje „záväzky“, zaslúbenia, a je len prirodzené, že vyžaduje aj zo strany človeka plnenie „jeho“ časti Zmluvy. Nemyslíme si však, že tu ide o konflikt medzi povinnosťou človeka číť si, plniť Zmluvu a „ospravedlnením z viery“.^{BC110} Veď viera, ktorou Boh podmieňuje spásu človeka, je v podstate **dôverou** a **vernosťou** voči Bohu a Jeho Synovi, teda zahrňuje v sebe, pochopiteľne, i poslušnosť – vernosť Zmluve.

Nevera (cudzoložstvo, smilstvo) v manželskom živote sa trestala smrťou.^{BC111} A neveru človeka (Izraela) voči Bohu proroci prirovnávajú k manželskej nevere (aj býva nazývaná „smilstvom“)^{BC112} – preto nemôže zostať bez trestu. Pre prísne vyžadovanie vernosti býva Boh niekedy označovaný ako „žiarlivý“.^{BC113} Toto slovo nadobudlo u nás časom akýsi pejoratívny nádych. Možno preto, že existuje aj „chorobná žiarlivosť“, čo je neodôvodnené obviňovanie z nevery. Pokiaľ však ide o Boha, z Jeho strany nič takého ako neodôvodnená žiarlivosť neprichádza do úvahy; veď On je vševedúci, pozná nielen naše činy, ale i myšlienky, vie všetko o našej nevere (nevernosti). Ak sa hovorí v Písme o Božej žiarlivosti, nemyslí sa tým nič iné ako to, že vyžaduje od nás správne konanie (správne konanie býva v Biblii označované ako „spravodlivosť“), správny pomer nás voči Nemu, čo zahŕňa v sebe aj plnenie našich povinností. Nevera človeka sa teda neprejavuje iba v uctievaní cudzích božstiev (vrátane tých ateistických, ako je viera v stvoriteľskú potenciu prírody, v evolúciu a pod.), v uctievaní stvorenia (predmetov, obrazov, sôch, relikvií, „svätých“ a „mocných“ ľudí atď.), v uprednostňovaní rôznych predmetov a záujmov (kariéry, rodiny, športu, rozličných hobby atď.) pred Bohom, ich kladenie na najvyššie priečky „rebríčka (hierarchie) hodnôt“, ale aj v nedostatku úcty k jedinému pravému Bohu a v neposlušnosti voči Nemu.

Svätý^{BC114}

Slovami „svätý, svätosť“ atď. sa v našich prekladoch označujú odvodeniny od dvoch hebr. koreňov *k-d-š* a *ch-s-d* (v niektorých textoch sa slová odvodené z oboch základov striedajú a ich význam je prakticky rovnaký): vyjadrujú oddelenosť, ale aj novosť, inakosť, nezrozumiteľnosť, ktorá vzbudzuje až hrôzu. No v spojitosti s Bohom a Jeho menom (Božie meno, ako vieme, je výrazom Jeho podstaty) sa v hebr. textoch

* 109BC ...ja hlásam meno JHVH-ho; vzdajte česť nášmu Bohu! ...On... je Bohom **verným**, a nie vierolomným (5M 32,3,4); *Vykúpil si ma Hospodine (JHVH), verný* Bože (Ž 31, 6); **Verný** je Boh, ktorý nás povolal do spoločenstva svojho Syna Ježiša Krista... (1Ko 1,9); tiež: 1Ko 10,13; 1P 4,19 atď.

* 110BC ...človek je ospravedlnený vierou bez skutkov zákona (R 3,28; podobne: 3,30); ...Boh z viery ospravedľňuje pohanov... (G 3,8) atď.

* 111BC *Ak niekto cudzoloží so ženou svojho blížneho, musia byť vydaní na smrť obaja, cudzoložník aj cudzoložnica* (3M 20,10)

* 112BC ...riekol Hospodin...: *Tento ľud povstane a bude smilnit' s cudzími bohmi...*, opustí ma a zruší moju zmluvu, ktorú som s ním uzavrel (5M 31,16; pod.: 3M 20,5 atď.)

* 113BC ...nesmieš sa klaňať inému bohu, pretože Hospodin (JHVH)... je naozaj **žiarlivý** Boh (2M 34,14); tiež: 2M 20,5; Joz 24,19,20

* 114BC ...**svätý** som ja, Hospodin (JHVH), váš Posvätitel'. (3M 21,8); *Nik nie je svätý ako Hospodin (JHVH) (1S 2,2); Svätý, svätý, je Hospodin (JHVH) mocnosti, plná je všetka zem Jeho slávy (Iz 6,3);* tiež: Ž 22,4; 99,9; 111,9; Iz 12,6; 43,3; 54,5; J 17,11; 1P 1,15,16; Zj 4,8n...

používa najmä *k-d-š*. Svätosť Boha – JHVH-ho je niečo, čo je v úplnom protiklade ku všetkému stvorenému, ale najmä ku všetkému nečistému, hriešnemu. Tak pojem „svätý“ nadobúda aj mravný rozmer. Svätosť je výrazom dokonalosti Božej podstaty. Ježišove slová „*posväť sa meno Tvoje*“ (Mt 6,9) znamenajú, že Boh sám posväcuje svoje meno, keď pred svetom, pred ľuďmi dokazuje svoju svätosť. Z čoho vyplýva ich povinnosť uznať Ho (zrovnať s tým, čo o tom bolo hovorené v časti **...aby poznali...**), vzývať Ho ako jediného Boha^{BC115} a konať tak, aby sa nedostali do rozporu s Božou svätosťou: „*Sväti buďte, lebo ja, JHVH, váš Boh som svätý*“ (3M 19,2). (Svätosť, ktorá sa vzťahuje na ľudí, znamenala pôvodne kultovú čistotu. Z nej však vyplýva aj osobná, mravná čistota, vernosť a poslušnosť – skrátka, život milý Bohu).

Božia svätosť však znamená aj Jeho vznešenosť, vyvýšenosť a moc: *JHVH je „velebný v svätosti, hrozný v slávnych činoch“* (2M 15,11). Slovo „hrozný“ (hebr. *nôrâ*), ktoré čítame v našich prekladoch, Luther napr. prekladá ako „svätý“. Toto slovo tu vyjadruje absolútnu podriadenosť človeka voči vznešenému Bohu: len s pokorou sa môže obracať (so žiadosťami, prosbami) na vyvýšeného Boha. Ľudská pýcha je priamym útokom na Božiu vyvýšenosť a vznešenosť.¹¹⁶ Pomer človeka k Bohu môže spočívať iba v poslušnej a očakávajúcej závislosti a bázni.^{BC117} Môžeme to vidieť na príklade Jób. Napriek tomu, že „*na zemi nebolo jemu podobného, bezúhonného, úprimného, bohobojného muža, ktorý by sa stránil zlého*“ (Jb 1,8), Boh ho vykazuje do patričných medzi: „*...Boh je väčší ako človek. Prečo sa hádaš s Ním...? (Jb 33,12.13) ... Kde si bol, keď som kládol základy zeme...? (Jb 38,4)... Môže sa ohovárať hádať so Všemohúcim...? (Jb 40,2) A Jób uznáva: „...som primálny, čo Ti ja môžem odpovedať? (Jb 40,4) ... Uznávam, že Ty všetko môžeš a nijaký Tvoj zámer nemožno prekaziť... Hovoril som o tom, čomu som nerozumel, o veciach, ktoré mi boli príliš divné a neznáme... Preto odovlávam, a kajám sa v prachu a popole.“ (Jb 42, 2.3.6). A až teraz, po pokornom uznaní Božej vrchovanosti *Hospodin zmenil Jóbov údel... požeňnal posledné dni Jóbove viac ako prvě.* (Jb 42,10.12).*

Pojem „svätý“ však má ešte ďalšie rozmery. Zatiaľ čo u „Protoizaiáša“ (t.j. Iz 1. až 39. kapitola) je v mene „Svätý Izraela“ hlavnou myšlienkou súdu, u „Deuteroizaiáša“ (t.j. Iz od 40. kap.) sa spája toto „meno“ so spásou, s vykúpením: V svätosti Boha je Jeho tajomstvo, a toto sa vyjavuje vo vykúpení. Ako Svätý Izraela, je JHVH Stvoriteľ a Spasiteľ – Vykupiteľ.^{BC118} A tak do pojmu biblickej svätosti patrí tiež neporovnateľná, ľudskými prostriedkami nemerateľná a nepochopiteľná láska – svätosť je teda v podstate spasiteľná. Práve na nepochopiteľnej, nezasluženej Božej láske ukazovali proroci na Jeho svätú dokonalosť.^{BC119}

* 115BC *...Hospodin (JHVH) je Boh a okrem neho niet iného* (5M 4,35); *Hospodin (JHVH), náš Boh, je jediný...* (5M 6,4)

* 116 Satan zväzda Evu k prestúpeniu Božieho zákazu, dôvodiac: „*...otvorila sa vám oči a budete ako Boh*“ (1M 3,5). Boh za to prisne, ale spravodlivo potrestal Evu, Adama a všetko ich potomstvo: (1M 3,16-24; pod: 1M 11,4-9)

* 117BC *...boj sa svojho Boha, lebo ja som Hospodin (JHVH), váš Boh* (3M 25,17); *Mojžiš hovorí ľudu Izraela: ...ja ti oznámim všetky (Božie) prikázania, ustanovenia a právne predpisy..., aby si sa bál Hospodina (JHVH-ho), svojho Boha, aby si po všetky dni svojho života zachovával Jeho ustanovenia a Jeho prikazy...* (5M 5,31; 6,2)

* 118BC *...Ty si Boh, ktorý sa skrýva, Spasiteľ... Takto vraví Hospodin (JHVH), ktorý stvoril nebesá, – ktorý sformoval zem a učinil ju... nieto Boha okrem mňa, Boha spravodlivého a Spasiteľa nieto okrem mňa* (Iz 45,15.18.21) *...ruka Hospodinova to spôsobila a Svätý Izraela to stvoril... ja ti pomáham – znie výrok Hospodinov – tvoje Vykupiteľ a Svätý Izraela* (Iz 41, 20.14)

* 119BC Takto vraví Hospodin: *Ja zotieram tvoje priestupky kvôli sebe samému a na tvoje hriechy nebudem spomínať* (Iz 43,25); tiež: *Iz 52,9n; 57,15; Oz 11,8n...*

Boh je „*stále ten istý*“ (Ž 102,28) – je nepremenný (vyplýva to aj z iných Jeho atribútov, najmä z Jeho večnosti)! Na to nemožno zabúdať. Aj dnes teda platí o Jeho svätosti to, čo zjavil kedysi prostredníctvom prorokov: je svätý, a preto vyvýšený, dokonalý, nezmieriteľný s neverou, s hriechom. Jeho milosrdenstvo a láska neeliminujú Jeho svätosť! Ježiš Kristus sa obracia na Boha ako na „svätého Otca“ (*Pater 'agie*) (J 17,11) a apoštol Peter nám pripomína: „*Ako poslušné deti nedajte sa ovládať niekdajšími žiadosťami... rovnako ako je svätý Ten, ktorý vás povolal, aj vy buďte svätí v celom svojom počínaní. Lebo je napísané: Buďte svätí, lebo i Ja som svätý!*“ (1Pt 1,14-16). Ak sa človek spolieha na Božiu milosť bez splnenia vyššie uvedenej podmienky, znamená to, že nepozná Boha; spolieha sa totiž na tzv. „lacnú milosť“ (to je výraz, ktorý prvý použil D. Bonhoeffer), a takúto „milosť“ Boh nepozná. Áno, i novozmluvná Božia svätosť (*'aigos*) označuje rovnakú najvnútornejšiu, trvalú, nepremennú Božiu vlastnosť, ako ju poznáme zo Starej Zmluvy. Preto napr. v Zj 4,8 môžeme čítať, ako pred Božím trónom neprestajne znie: „*Svätý, svätý, svätý, Pán, Boh, Vševládny (= všemohúci, Pantokrátör), ktorý bol, ktorý je a ktorý príde (= večný, nepremenný).*“

Milosrdný, milostivý ^{BC120}

Milosrdenstvo veľmi úzko súvisí s vernosťou, o ktorej už bolo hovorené. Totiž hebr. výraz *chesed*, od ktorého sú odvodené slová milosrdenstvo, milosrdný atď., znamená záväznosť, solidaritu, ktorá sa očakáva tam, kde dve strany uzavreli zmluvu. Ide o činy zodpovedajúce zmluve a vernosti k nej. Znakom Božej Zmluvy s Izraelom je Božie milosrdenstvo, Jeho ochota pomôcť. Keďže však pre zlyhanie človeka z dvojstranného záväzku zostáva často iba záväzok Boží, mení sa milosrdenstvo na milosť. Milosť (hebr. *chén*) je milosrdenstvo so zľutovaním a zahŕňa tých, čo vypadli zo zmluvy, alebo čo vôbec v zmluve neboli. Ide o nezaslúženú náklonnosť a odpúšťajúcu priazeň Božiu voči hriešnemu ľudstvu, vylučujúcu akékoľvek nároky a zásluhy. Jej pôvod je v nepodmienennej добрote a láske Božej ^{BC121} a je výrazom zvrchovanej moci Božej. Je to Boží dar. Len vďaka nej sa otvára hriešnemu človeku cesta ku spásu skrze spasiteľské dielo Kristovo.

V NZ grécky pojem *charis* (milosť) znamená aj to, čo pôsobí potešenie, radosť a s tým spojenú vďačnosť. Predovšetkým však je v tomto výraze obsiahnutá priazeň, náklonnosť, prejavujúca sa zmýšľaním i činmi. Grécke slovo *eleos* znamená, podobne ako hebr. *chesed*, vernosť – vernosť k zmluve s Božím ľudom, Božiu milostivú vernosť, ^{BC122} ktorá sa vzťahuje i na budúcnosť, na posledný súd. Ide teda o spasiteľný, eschatologický čin v Kristu Ježišovi ^{BC123} (keďže Boh zachraňuje ľudstvo prostrední-

* 120BC ...*ja som Hospodin (JHVH), tvoj Boh... preukazujem milosť tisícom, ktorí ma milujú a zachovávajú moja prikázania (2M 20,5.6) Hospodin (JHVH) Boh milostivý a ľútostivý, zhovievavý a hojný v milosti a vernosti... (2M 34,6); tiež: Ž 25,7; 33,5; 86,5; 103,8; 107,1; 111,4; 2Kron 20,21; 30,9; (Veriaci) ospravedlnení sú Jeho (Božou) milosťou, vykúpením v Kristu Ježišovi (R 3,24); tiež: J 1,17; Ef 2,5; Tit 2,11; 3,7 atď.*

* 121BC (Boh) nám svojou dobrotou v Kristu Ježišovi ukázal v budúcich rokoch nesmieme bohatstvo svojej milosti (Ef 2,7; pod.: J 3,16)

* 122BC Verný je Ten, ktorý nám dal zaslúbenia (Hb 10,23; pod.: 11,11); Vykúpil si ma, Hospodine (JHVH), verný Bože (Ž 31,6); tiež: L 1,50.54.72.78 atď.

* 123BC ...*keď sa zjavila dobrota nášho Spasiteľa, Boha, a Jeho láska k ľuďom, zachránil nás nie pre skutky spravodlivosti, ktoré sme my robili, ale podľa svojho milosrdenstva, a to kúpeľom znovuzrodenia v Duchu Svätom, ktorého na nás bohato vylieral skrze Ježiša Krista, nášho Spasiteľa, aby ospravedlnení Jeho milosťou, stali sme sa dedičmi podľa nádeje večného života (Tit 3,4-7); tiež: J 3,16; Ef 2,4n atď.*

tvom Svojho Syna, je výrazom Spasiteľ označovaný nielen Boh, ale aj Jeho Syn, Ježiš Kristus). Opakom Božieho milosrdenstva je Boží hnev.^{BC124}

Pokiaľ sa výraz milosrdenstvo vzťahuje na človeka, znamená Bohom požadovaný postoj človeka k človeku – požiadavku milosrdenstva motivovanú poukazom na Božie milosrdenstvo (o tomto bude reč aj v nasledujúcej časti **Láska**).

Láska^{BC125}

Pre slovo láska a príbuzné pojmy má hebr. niekoľko výrazov. Najčastejší je *‘áhab* (*‘hb*), ďalšie *chášak*, *‘ágab*. Avšak týmito výrazmi sa len výnimočne označuje Božia láska. Tu sa častejšie používajú výrazy *racham*, *chánan*, *chesed* (prekladajú sa: milovať, zmilovať sa, byť ľútostivý, milosrdenstvo a pod.).

Láska je podstatným znakom Božej osobnosti. Božia láska je zvrchovaná, volí si koho chce, nie je závislá na kvalitách toho, koho miluje, je nezaslúžená, je svätá, očakáva vernosť zo strany ľudu. Táto láska je sice odpúšťajúca, ale nevylučuje ani trest; trestá však preto, aby priviedla človeka k pokániu, k náprave. Je to teda láska milujúceho Otca, ktorý svoje deti vychováva, lebo mu na nich záleží. A výchova sa nezaobíde bez nepríjemností, bez trestu.^{BC126}

Pozrime sa o pár riadkov vyššie, čo je tam hovorené o Božom milosrdenstve a milosti. Vidíme, že prejavy Božieho milosrdenstva, milosti a lásky sú takmer totožné.

Gréčtina pre lásku (resp. milovať) má tri výrazy: *erós* (*eraó*), *filia* (*fileó*), *agapé* (*agapaó*). Prvý znamená vášnivú lásku vedúcu k zmyslovému opojeniu (extáze) – je to „horúci (spaľujúci) cit“ podmienený pudom (najčastejšie, ale nie výlučne, pohlavným). Druhý výraz označuje náklonnosť so starostlivosťou – akýsi „teplý cit“, s akým sa stretávame napr. medzi priateľmi, príbuznými a pod. A konečne je tu tretí z uvedených výrazov: prekladatelia SZ z hebr. do gr. (Septuaginta) prekladajú *‘áheb*, *‘ah‘bá* slovami *agapaó*, *agapé*. Takáto láska sa, na rozdiel od oboch predošlých, neprejavuje citmi (emóciami), ale činmi – to nie je vášeň, ani romantický vzťah, ale služba, pomoc, záchrana. Teda opäť niečo takmer zhodné s prejavmi milosrdenstva a milosti: **Boh** tak **miloval svet**, že mu **dal svojho Syna, aby zachránil každého, kto ho prijme** (uverí v neho) – aby ho spasil svojou, **Božou milosťou**.^{BC127} Teda Božia láska sa konkrétne prejavuje v Jeho milosti, milosrdenstve a v spásení.

Božie Slovo hovorí o láske nielen ako o vlastnosti Boha, ale dokonca Boha stotožňuje s láskou, *agapé*: *Boh je láska* (1J 4,8). Veriť v Boha preto znamená vlastne veriť aj v moc tejto lásky, v moc *agapé*, ktorou Boh stvoril a stále tvorí, ktorou bojuje proti moci zla v našom živote, ktorou ochraňuje i vychováva, ktorou odhaľujúco súdi a zároveň povznášajúco vyslobodzujúce – v nepokoriteľnú moc životodarnej a víťaziacej lásky, Božej *agapé*.

* 124BC *Izraelci sa previnili... preto vzplanul hnev Hospodinov proti Izraelu (Joz 7,1) atď. ...Boh, ktorý chce ukázať svoj hnev a prejaviť svoju moc, znášal s veľkou trpezlivosťou nádob hnevu, pripravené na záhubu, aby dal poznať bohatstvo svojej slávy na nádobách milosrdenstva...* (R 9,22,23)

* 125BC *...svojou láskou a súcitom On ich (Boh svoj ľud) vykúpil...(Iz 63,8); Miloval som ťa večnou láskou (hovori Hospodin – JHVH svojmu ľudu), preto som ti tak dlho zachoval milosť (Jr 31,3); tiež: Oz 3,1; Mal 1,2; ...tak Boh miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna... (J 3,16; pod.: 1J 4,9); ...Boh je láska. (1J 4,8,16); tiež: R 5,8; 2Ko 13,11 atď.*

* 126BC *...koho Pán miluje, toho prisne vychováva, a sľahá každého, koho prijíma za syna...(Hb 12,6n); tiež: 1P 5,10...*

* 127BC *...tak Boh miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nik nezahynul, ale aby večný život mal každý, kto verí v neho (J 3,16); (Veriaci) ospravedlnení sú Jeho (Božou) milosťou, vykúpením v Kristu Ježišovi (R 3,24); tiež: Tit 3,4-7; Ef 2,4n atď.*

Pre lepšie pochopenie toho, čo tu bolo povedané o Božej láske, pripájam tieto doplňujúce poznámky:

Boh nás **miluje**; to však neznamená, že bude s nami jednať vždy „milo“ (predstava „milého pánbôžka“ je veľmi častá, ale úplne falošná). Boh je **láska**; to však neznamená, že bude vždy k svojim deťom „láskavý“ (t.j. príjemne blahosklonný, tolerantný). Naopak, Jeho láska je niekedy drsná, nepríjemná, ba i bolestivá. Veď najväčším prejavom a dôkazom Jeho lásky k ľuďom nebol nejaký „láskavý čin“ (príjemná, idylická príhoda), ale udalosť nesmierne drsná, hrozná, ktorej súčasťou bolo umučenie, ukrižovanie Jeho Syna. Mýli sa ten, kto si myslí, že Božia láska a z nej plynúca priazeň (požehnanie) zmení jeho život na „prechádzku ružovou záhradou“. Opak býva pravdou: Boh žehná tých, ktorých si vyvolil pre nejakú dôležitú úlohu, a predsa ich veľmi často vedie i mnohými úskaliaми, trápeniami, sklamaniami. Tie sú totiž najúčinnejšou prípravou (a súčasne skúškou) pre každé náročné poslanie. **Bolest' je veru v Božej škole dôležitým predmetom, a úspešné zvládnutie „rigoróznejskej skúšky“ z neho je jednou z kvalifikačných podmienok k Božej službe.**

Bohu záleží predovšetkým na našom živote (časom, ale najmä večnom), nie na prchavých pôžitkoch. Preto i vo svojom Synovi nám dáva „*chlieb života*“ (J 6,35), nie „zákusok“, a Boží Syn ponúka „*živú vodu*“ (J 4,10), a nie „limonádu“ – záchranu, a nie príjemné rozptýlenie.

Boh však vyžaduje podobnú lásku – lásku bohatú na činy, nie na city (emócie), teda *agapé* – aj od človeka: lásku k Bohu, prejavujúcu sa predovšetkým poslušnosťou^{BC128} a lásku k blížnym, a to nie iba k tým, ku ktorým cíti prirodzenú náklonnosť (*filia*), ale aj k úplne neznámym ľuďom, ba dokonca k nepriateľom.^{BC129} Teda láska kresťana sa konkrétne prejavuje v **účinnnej pomoci každému, kto túto pomoc potrebuje.**

Sláva¹³⁰

Hebrejský výraz *kábôt* (z *k-b-d* = byť ťažký, resp. závažný) znamená to, čo robí niekoho (niečo) závažným, významným, čo imponuje a budí úctu (u človeka to môže byť majetok, postavenie, sila, ale napr. i jeho žena (*IKo 11,7*)...).

Septuaginta prekladá *kábôt* gréckym *doxa*. Pôvodný význam tohto slova je jednak lesk, žiara, a jednak (od *dokein* = očakávať, mieniť) domnienka, zdanie, mienka (ktorú majú ľudia o niekom).

Božia sláva je to, v čom sa neviditeľný Boh prejavuje (čo vidieť, počuť, cítiť), a to veľmi nápadne, mohutne – čo „bije do očí“, vzbudzuje obdiv, bázeň, posvätnú hrôzu a vyžaduje úctu. Môžu to byť napr. nejaké zvláštne prírodné úkazy (i keď vlastne celá príroda je Božou slávou), to, čo ohromuje, a niekedy i ohrozuje človeka. Niekedy je to dym (oblak), oheň, zvláštny hluk a pod., ale inokedy (napr. u Ezechiela) líčenie slávy Hospodinovej pripomína dokonca opis zložitého technického zariadenia.^{BC131} Ide teda o niečo, čo priamo nespĺňa s Bohom, nie je Jeho vlastnosťou, a predsa s Ním tak úzko súvisí (je Jeho dielom, svedčí o Jeho veľkosti, moci, jedinečnosti, mene),^{BC132} že Boha a Jeho slávu nemožno oddeľovať – oni v mysli veriaceho človeka tvoria jednotu; skrátka,

* 128BC ...milovať budeš Hospodina (*JHVH-ho*), svojho Boha, celým srdcom, celou dušou a celou silou (*5M 6,5*; pod.: *Mk 12,30*; *Mt 22,37*); Ak ma niekto miluje, bude **zachovávať** moje Slovo... (*J 14,23*); ...láska k Bohu je v tom, aby ste **zachovávali Jeho prikázania** (*1J 5,3*)

* 129BC ...miluj svojho blížneho ako seba samého (*3M 19,18*; pod.: *Mk 12,31*; *Mt 22,38*); Milujte svojich nepriateľov! Dobre robte tým, ktorí vás nenávidia... (*L 6,27n*); tiež: *L 10,27-35*...

* 130 Pozri nasledujúce poznámky pod čiarou s bibl. citáťmi:

* 131BC Sláva Hospodinova sa vzniesla... chrám sa naplnil oblakom a nádvorie bolo plné žiary... kolésa sa pohli... potom sláva Hospodinova odišla nahor z mesta a zastala na vrchu východne od mesta... sláva Boha Izraela prichádzala z východu a jej hukot bol ako hukot mnohých vôd... sláva Hospodinova prichádzala do chrámu cez bránu, ktorá smerovala na východ. (*Ez 10,4*; *11,22.23*; *43,2.4*); tiež: *2M 16,7.10*; *33,18.22*; *40,34-38*; *5M 5,23.24*

* 132BC Spievajte na slávu Jeho (Božieho) mena, Jeho slávu šírte chválospevom. Povedzte Bohu: Úžasné sú Tvoje skutky! Taká nesmierna je Tvoja moc... (*Ž 66,2.3*; pod.: *72,19*; *79,9*)

sláva je Božím atribútom. Pravda, taký – pôvodne veľmi konkrétny – obsah výrazu sláva sa neskôr postupne mení a čoraz viac nadobúda obsah abstraktný (aký má napr. t. č. i v našej reči); pritom však i naďalej ide o atribút vzbudzujúci úctu i bázeň. V tzv. doxológii užívaný pojem sláva má už takmer výhradne iba takýto význam. Na tomto mieste pokladám za potrebné dodať, že doxologické výroky „vzdať Bohu slávu“, „buď Bohu sláva!“ a pod.^{BC133} neznamenaajú zda udieľanie niečoho, čo predtým nebolo, ale ide tu o **vyznanie**, uznanie Božieho nároku, vyvýšenosti (podobne ako napr. „posväť sa meno Tvoje“ v Pánovej modlitbe neznamená, žeby predtým toto meno nebolo sväté – i tu ide o vyznanie): **iba v Bohu je a iba Jemu patrí sláva!** Preto „oslavovanie“ niečoho (niekoho) iného („bohov“, ľudí, stvorenstva) je modloslužbou, ktorú Boh odsudzuje a nenechá bez trestu.^{BC134}

Teraz, keď končíme naše úvahy o prvej časti citovaného výroku Ježiša Krista – o „poznání jediného pravého Boha“, možno sa niekomu bude zdať, že náš výpočet Božích atribútov nie je úplný. A má pravdu. Tu však nešlo o ich „inventárny súpis“, o „kompletný opis“ Boha. Veď také niečo nie je možné – On je predsa neobsiahnuteľný, nikdy nie úplne poznateľný. Napriek tomu sa o „definíciu Boha“ pokúša takmer každý katechizmus.

Zdá sa že zo všetkých najvýstižnejšie sa podarilo „definovať Boha“ vo Westminsterском katechizme: „*Existuje iba jeden živý a pravdivý Boh, ktorého bytie a dokonalosť sú nekonečné. Boh je veľmi čistý duch, nie je obmedzený telom, je nemenný, nesmierny, večný, nepostihnuteľný, všemohúci; je nekonečne múdry, svätý, slobodný, absolútny; všetky veci riadi podľa svojej nemennej a najspravodlivejšej vôle ku svojej vlastnej sláve; je milujúci, milosrdný, trpezlivý, jeho dobrota a pravdivosť sú prekypujúce, odpúšťa nepravosti, prestúpenia a hriech; odmeňuje tých, ktorí Ho poctivo hľadajú; a popritom je na najvyššiu mieru spravodlivý a hrozný vo svojich súdoch; protiví sa mu každý hriech a každý, kto neočistí (úprimným pokáním) svoju vinu.*“

Božia podstata nespočíva v sume Jeho atribútov; ony (tie, ktoré poznáme i tie ktoré nepoznáme) tvoria spolu totiž niečo, čo je kvalitatívne odlišné, vyššie, dokonalejšie ako ich prostý súhrn. Už pri našom nedokonalom opise Božích atribútov sme mohli pozorovať ako sa ony navzájom prekrývajú a dopĺňujú: napr. Jeho stvoriteľské dielo súvisí s Jeho večnosťou, všemohúcnosťou; tie s Jeho suverenitou, slávou, vyvýšenosťou, vznešenosťou a svätosťou; tá súvisí s Jeho vernosťou, spravodlivosťou,¹³⁵ a ony s Jeho milosrdenstvom a milosťou; Jeho milosť je prejavom Jeho lásky, Jeho záujmu o nás, o naše dobro (videné zo zorného uhla našej spásy) – teda Jeho spasiteľského diela, ktorého súčasťou je aj dielo a obeť Jeho Syna.

Ak v mysli niekoho dosiaľ pretrvávajú falošný obraz Boha, nemal by mať pokoja, kým si ho neopraví; sám Boží Syn ho k tomu vyzýva, keď hovorí o „*poznání jediného pravého Boha*“ (J 17,3). Falošný obraz Boha môže mať rôzne podoby (pozri kap. **Laбирint sveta a (alebo) raj...**)

Na vytváraní falošných obrazov Boha sa okrem „teofilozofov“ podieľali aj početní umelci, ktorí sa opovážili, a to napriek prísnemu Božiemu zákazu, zobrazovať Boha. Každý obraz,

* 133BC *Naveky (buď) sláva Hospodinovi (JHVH-mu) (Ž 104,31; pod.: L 2,14; R 11,36 atď.)*

* 134BC *Ja som Hospodin (JHVH) – to je moje meno; svoju slávu inému nedám, ani svoju chválu modlám (Iz 42,8; pod.: 48,11); Tvrdili, že sú múdri, a stali sa bláznami. Slávu nepominuteľného Boha zamenili za podobu pomínutelného človeka... (R 1,22.23; pod.: J 12, 41-43)*

* 135 Spravodlivosť, spravodlivé (od hebr. koreňa „s-d-k“) je to, čo je priame, pravé, správne, čo zodpovedá norme, zákonu, čo je v zhode s právom a pravdou – to, čo je také, aké má byť. Božia spravodlivosť sa prejavuje v tom, že Boh plní sľuby, ktoré dal ľuďu, s ktorým uzavrel Zmluvu, teda najmä, že pomáha, zľutúva sa, prejavuje milosť (Neh 9,8; Ž 103,6; 112,4; 116,5). Ak je prívlastok „spravodlivý“ použitý u človeka, znamená to, že tento má správny pomer k Bohu, k Jeho Zákonu, že sa riadi Božou vôľou.

každá socha, ktorá chce zobraziť Boha, je vlastne Jeho znevážením, Jeho karikatúrou: Boh je predsa neviditeľný Duch,^{BC136} je teda nezobraziteľný!

Na čiastočné ospravedlnenie umelcov treba uviesť, že ich k tomu „zviadli“ vlastne „cirkevní otcovia“, ktorí v už spomínanom období tragickej deformácie učenia cirkvi, najmä od 4. – 5. stor., začali aj v tejto veci preberať pohanské praktiky, ignorujúci pritom Božie Slovo. Vyvrcholilo to nakoniec na tzv. „ikonodúlskom“ Nicejskom koncile v r. 787. Tu sa totiž uctievaním obrazov (ikonodúlom) podarilo nadobudnúť početnú prevahu nad ich odporcami (ikonoklastami), a tak „demokraticky“ (t.j. väčšinou) bolo odhlasované faktické „zrušenie“ 2. Božieho prikázania („*Neurobiš si tesanú modlu ani podobu ničoho, čo je na nebi..., na zemi..., vo vode... Nebudeš sa im klaňať, ani im slúžiť*“ – 5M 5,8.9). Preto katechizmy viacerých cirkví dodnes vlastne neobsahujú Dekalóg (Desatoro Božích prikázání), ale iba akúsi jeho „ľudskú revíziu“ (kto by azda o tom pochyboval, nech si porovná Desatoro, uvedené vo svojom katechizme, s jeho originálom, ktorý nájde v Biblii v 2M 20,2-17 a v 5M 5,6-21). A podľa toho, pravdaže, vypadá aj prax týchto cirkví. Toto je iba ďalší z mnohých príkladov ľudskej opovážlivosti – snahy človeka „opravovať“ Boha, revidovať Jeho Slovo. A zároveň je to jeden z dôkazov, že uznesenia koncilov – vrátane dogiem tam prijatých (odhlasovaných) – neboli inšpirované Duchom Božím, ale duchom Božieho odporcu (duch, ktorý je odporcom, protivníkom, nepriateľom Boha, a súčasne zvodcom človeka, ako i jeho žalobcom, je satan, diabol).

Jediný spôsob, ako zreštaurovať pravý „obraz“ Boha v našej mysli a srdci, je zlikvidovať Jeho „karikatúry“ (či už teologicko-dogmatické alebo umelecké), a prísne sa držať jedinej autentickej „predlohy“, ktorá sa nachádza v Jeho zjavení (v Jeho Slove a v Jeho skutkoch, ako i v slovách a skutkoch Jeho Syna). Preto „*poznávajme, snažme sa poznať Hospodina*“ (Oz 6,3) – „*jediného pravého Boha*“ (J 17,3)...

„... a (toho,) ktorého si poslal...“

Dávajme dobrý pozor, lebo teraz Pán Ježiš Kristus začína hovoriť o sebe. Veď ako pre poznanie Boha je rozhodujúce vedieť, čo On sám o sebe zjavil („povedal“), tak i pre poznanie Jeho Syna je najdôležitejšie počúvať, ako sa on sám predstavuje – čo hovorí o sebe, o svojom poslaní a o svojom vzťahu k Bohu. To je pre nás smerodajné, a nie to, čo o ňom vymysleli a na cirkevných konciloch odhlasovali ľudia.

Čo teda hovorí o sebe náš Pán – Ježiš Kristus? S niektorými jeho výroky sa zoznámime neskôr; teraz sa zameriame na jeho slová, ktorými sa označuje ako posol (poverenec, vyslanec) Boží: „...*toho, ktorého si (Ty, jediný pravý Boh) poslal*“:

Z Ježišových slov adresovaných Jeho (a nášmu) Otcovi vyplýva, že je veľmi dôležité, aby sme poznali nielen, že Boh je jediný pravý, ale aj ďalšiu dôležitú skutočnosť (ktorá s tým prvým poznaním, poznaním jediného pravého Boha, úzko súvisí), že totiž on, Ježiš Kristus, je **ten, ktorého Boh poslal** – že teda nie je ani obyčajným človekom, ale ani samotným Bohom; je skratka „od Boha poslaný“, t.j. **Božím Vyslancom**.

A čo znamená „byť poslaný“, byť vyslancom niekoho?

Keď je v SZ použité hebr. slovo *šalach* (*poslať, vyslať*), býva vždy dôraz na tom, kto niekoho posielal, či je to už človek^{BC137} alebo Boh.^{BC138} Cítíme tu vždy dôležitosť záležitosti (poslania), ako i vôľu a cieľavedomosť vysielajúceho, zatiaľ čo posol je v úzadí.

V profánnej gréčtine *apostelló, pempó* a odvodeniny znamenajú *poslať*, a to buď v zmysle jednoduchosť, bez nejakého mimoriadneho poverenia (tu sa používa najmä

* 136 BC *Boh je Duch...* (J 4,24). tiež: 2Ko 3,17; Kol 1,15; 1M 1,2; *Boha nikto nikdy nevidel...* (1J 4,12; J 1,18)

* 137BC *Jozue poslal poslov...* (Joz 7,22)

* 138BC *Hľa, ja (t.j. JHVH) posielam anjela pred tebou... moje meno je v ňom* (2M 23,20.21); *Jeremiáš povedal: Hospodin ma poslal prorokovať... počívajte na slovo Hospodina, svojho Boha* (Jr 26,12.13); *...posielam svojho posla, aby pripravil cestu predomnou – vraví Hospodin (JHVH)* (Mal 3,1)

pempó) alebo v zmysle poslania, a súčasného poverenia, splnomocnenia (*apostelló*): napr. ľudia vyslaní kráľom majú jeho splnomocnenie, sú v podstate jeho zástupcami (v určitej veci a rozsahu). V tomto zmysle sú používané tieto slová aj v preklade SZ do gréčtiny (Septuaginta).

Treba spomenúť tiež výraz „anjel“ (grécky *angelos* = *posol*; hebr. *mal'ak*). Anjel je Boží posol (vyslanec), ktorým môže byť človek alebo bytosť nadľudská (nebeská). Koná z poverenia Boha a Božou mocou (spomeniem aspoň anjelov, ktorí hovorili s Abrahámom a Lótom, a vykonali Boží trest nad mestami Sodoma a Gomora).

V gréckom, pohanskom svete (v helenizme), na rozdiel od židovstva (ale aj od kresťanstva, t.j. novozmluvného poňatia *poslania*, *apoštolátu*), vystupuje do popredia viac ten, kto je poslaný. Napr. pre kynickú školu je typická predstava, že poslanie je filozofovi zverené samotným Diom. Svoje poslanie filozof – kynik (*apostolos* resp. *angelos*) pociťuje ako spojenie s Diom, a to až do takej miery, že s ním panteisticky splýva. Z toho potom plynie jeho veľké sebavedomie a pocit povznesenia, povýšenosti nad ľuďmi, ku ktorým je poslaný, čo sa neraz prejavuje cynizmom až aroganciou pri jeho vystupovaní.

V židovstve existovala aj právna inštitúcia *šáliach* (*šáliuach*), grécky *apostolos*, kde poverenec, ako reprezentant poverujúceho, zastupoval vo veľkom rozsahu, pre nás možno až udivujúcom, jeho osobu a právo (mohol sa napr. v mene poverujúceho zasnúbiť so ženou alebo sa rozviesť). Predpokladalo to na jednej strane absolútne podriadenie sa poverenca vôli poverujúceho, na druhej strane však zasa poverenec mal nielen veľkú právomoc, ale požíval aj značnú úctu (až takmer takú, aká patrila tomu, kto ho vyslal, napr. kráľovi).

V náboženskom živote to bolo podobne: u rabínov je *šáliach* často človek poverený a splnomocnený Bohom. O anjeloch – Božích posloch, poverencoch bolo už hovorené. Ľuďmi poverenými Bohom (Jeho poslami) boli však napr. aj kňazi (obetníci) a niektoré významné osobnosti, napr. Mojžiš, Eliáš, Elizeus, Ezechiel (proroci, a niekedy aj divotvorci). Proroci však obyčajne rabínmi neboli považovaní za Božích poverencov. Zrejme preto, že v mene Boha síce hovorili, ale nie vždy konali (len prostredníctvom niektorých prorokov napr. Boh konal divy). Podstatou pojmu *šáliuach* v rabínskom ponímaní je totiž splnomocnené konanie.

V NZ (najmä v Jánovom evanjeliu) sú Ježišove výpovede o jeho pomere k Bohu väčšinou určované slovesom *apostellein*, a jedenkrát je použité podstatné meno *posol* – *apostolos*: „...bratia,... pozorne sa zahľad'te na Ježiša, **apoštolu** a **veľ'kňaza nášho** vyznania. *On je verný Tomu, ktorý ho ustanovil...*“ (Hb 3,1.2).

Ježiš Kristus neraz porovnáva vzťah medzi Bohom a sebou ku vzťahu medzi sebou a učeníkmi: „...ja som vo svojom Otcovi a vy ste vo mne“ (J 14,20), „...kto prijíma toho, koho ja pošlem (t.j. môjho apoštola), mňa prijíma... kto mňa prijíma, prijíma Toho, ktorý ma poslal (t.j. Boha, ktorého som ja apoštolom)...“ (J 13,20). Poďivajme sa teda pozornejšie na vzťah Ježiša Krista k apoštolom; pomôže nám to pochopiť vzťah Boha k Ježišovi Kristu a opačne:

Ježiš Kristus mal svojich učeníkov (*mathétai*) – boli to jeho prívrženci, ktorí ho počúvali. Z nich niektorí sa stali apoštolmi (gr. *apostolos*, aramejsky *š:lhá'*) – boli ním poverení, poslaní a pritom vystrojení mocou (*exoyxia*). Toto poverenie malo formu autoritatívneho vyslania a splnomocnenia. **Apoštolát** pritom neznamenal pre učeníka žiadne nové nároky, ale **povinnosť k službe tomu, komu d'akuje za plnú moc**. Tam, kde sa prostredníctvom apoštolov dejú divy, stretávame sa s pevným presvedčením, že za nimi stojí sám Ježiš Kristus – to on prostredníctvom svojich poslov dokazuje svoju moc a prostredníctvom divov legitimuje apoštolov ako svojich poslov.

Všetko svedčí pre to, že Ježiš Kristus podobne chápal svoje poslanie od Boha. Niet divu, že sloveso *apostellein* (poslať) patrí k najdôležitejším slovám, ktorými Ježiš označuje svoj „úrad“.

Preto Ježišove slová: „...*aby poznali... toho, ktorého si (Ty, jediný pravý Boh) poslal...*“ sú tak dôležité pre poznanie jeho samotného i jeho vzťahu k Bohu. Ježiš tu nehovorí: „...*aby poznali toho, ktorý je s Tebou jednej podstaty*“, ani „...*aby poznali Boha-Syna*“, ani „...*druhú osobu Boha*“, ale „...*toho, ktorého si poslal*“ – teda Tvojho posla, vyslanca, poverenca; a aby v tejto veci nebolo žiadnych pochybností, Ježiš pri istej príležitosti hovorí veľmi jasne a jednoznačne: „...*poverenie som dostal od svojho Otca.*“ (J 10,18).

Takého chápanie poslanca Ježiša Krista a jeho pomeru k Bohu možno budú niektorí (tí, čo ho kladú na úroveň samotného Boha) pokladať za akúsi jeho dehonestáciu. To však nie je pravda, a to prinajmenšom z dvoch dôvodov: 1. On sám takto hodnotí (a to opakovane) svoje poslanie, 2. postavenie poverenca, vyslanca nie je vôbec podradné; naopak, ako už bolo uvedené, on ako zástupca, splnomocnenec svojho poverovateľa, požíva neobyčajne veľkú úctu – sú mu preukazované podobné počty ako jeho poverovateľovi (napr. kráľovi), a má i veľmi veľké právomoci. No napriek tejto úcte a právomociam, bolo by nezmyslom zamieňať si ho s tým, koho zastupuje (stotožňovať napr. posla alebo vyslanca s kráľom).

Napokon i v dnešnej dobe majú vyslanci dôležité postavenie, veľké právomoci (čo býva vyjadrené aj prívlastkom „splnomocnený“) a požívajú aj mimoriadnu úctu (prejavujú sa to napr. v ich oslovení „Vaša excelencia“). Toto ich vysoké postavenie je však „odvodené“ – majú ho ako reprezentanti, zástupcovia svojej krajiny, resp. vlády; ich moc (právomoc) je teda **mocou delegovanou**, a **pocta**, ktorú prijímajú (alebo aspoň jej podstatná časť), **patrí tomu, kto ich vyslal, koho zastupujú**.

A ešte jedno treba mať na mysli: Aby poverenec, vyslanec mohol konať svoje dôležité poslanie, musia byť splnené dva predpoklady: 1. musí dostať poverenie, splnomocnenie, 2. musí mať schopnosť vykonávať túto náročnú funkciu. Aj Pán Ježiš Kristus bol splnomocnený (v jeho dobe sa to dialo formou „pomazania“), vystrojený schopnosťami, mocou, ktorá bola mimoriadna – mala charakter Božskej moci (lebo i jeho poslanie bolo mimoriadne – spása ľudstva). Toto pomazanie a vystrojenie mocou sa udialo pri jeho krste Jánom Krstiteľom v Jordáne (o tom však ešte bude reč neskôr).

Bolo by dobre, keby nám všetky tieto veci boli jasné. Vyjasnili by sa tým aj mnohé iné otázky, ktoré sa možno niekomu zdajú byť zahmlenými, zahalenými rúskom tajomstva (čo býva občas z akejsi bezradnosti nazývané aj „Božím tajomstvom“).

„...Ježiša Krista...“

Ježiš Kristus – to je meno a titul: *Ježiš* je meno, ktoré (jeho hebrejská forma) bolo u Židov vo svojej dobe pomerne často používané, teda „všedné“, a predsa, ako si ukážeme, je neobyčajné, symbolické; *Kristus* je titul, ktorý nám vypovedá o svojom nositeľovi viac ako hocičo iné.

Boh pri realizácii svojho jedinečného projektu spásy hriešneho ľudstva pristupuje k človeku, hovorí k nemu a jedná s ním prostredníctvom svojho Posla (splnomocnenca) Ježiša Krista – človeka.¹³⁹ Ale akého človeka! Výnimočného, a to nielen tým, že si ho Boh vyvolil (poslal, poveril, splnomocnil), ale najmä tým, že sa v ňom On sám prejavil („zjavil“) – totiž od chvíle, keď ho Boh pomazal (keď sa Ježiš stal Kristom, t.j. „Poma-

* 139 Potvrďuje to sám Ježiš Kristus, keď hovorí Židom: „...*chcete zabiť mňa – človeka, ktorý vám povedal pravdu, ktorú počul od Boha... veď ja som vyšiel a prichádzam od Boha. Neprišiel som teda sám od seba, ale On ma poslal... ja ho poznám a Jeho slovo zachovávam.*“ (J 8,40.42.55).

zaným“) a naplnil ho svojim Duchom, jeho ústami hovorí, v jeho činoch koná vlastne On sám (...*Boh bol v Kristu a zmieril svet so sebou...* – 2Ko 5,19).

Teda Ježiš je meno človeka – označuje to človečie (to, čo býva vyjadrované aj výrazom „Syn človeka“), zatiaľ čo titul Kristus označuje to božské – to, čo Ježiš Nazaretský dostal, keď ho Boh pomazal a naplnil svojim Duchom (a čo vlastne vyjadruje aj výraz, resp. titul „Syn Boží“).

Vysvetlime si to podrobnejšie:

„...Ježiša...“

Ježiš, grécky *Iésoyís*, hebrejsky *JeHoŠVa* (*Jehošúa*, skrátené *Ješúa*). Toto meno, ktoré v našich prekladoch Bible nachádzame niekedy v tvare Ježiš, inokedy ako Jišvá alebo Jozue, bolo bežné, časté. Stretávame sa s ním na mnohých miestach SZ.^{BC140} Na rozlíšenie od ostatných „Ježišov“ sa preto pridávalo „z galilejského Nazareta“, „nazaretský“,^{BC141} popripade „syn Dávidov“. ^{BC142} Z rovnakých dôvodov by sme ani v dnešnej dobe nemali toto meno používať bez bližšieho označenia. Treba vždy k menu Ježiš pridať niektorý z titulov, napr. Kristus, Pán, Boží Syn; teda: Ježiš Kristus, Pán Ježiš (Kristus), Boží Syn (Ježiš) a pod.

Teda meno časté, „všedné“, ale ako už bolo v úvode tejto časti konštatované, aj neobyčajné. Prečo? Lebo *Jehošua* znamená (v hebr. origináli) doslova „*JHVH je spása*“. Boh nič nenecháva na náhodu, a všetko Jeho konanie má hlboký zmysel. Ak to teda „zariadil“ tak, že človek, ktorý bude ním pomazaný, poverený najdôležitejšou úlohou, akú kedy (v celej histórii ľudstva) človek konal, ak teda Boh rozhodol, že tento človek sa bude menovať Jehošua, chce tým oznámiť ľudstvu, že spása, ktorú tento človek svetu priniesol, je od Neho, od Boha: len On, JHVH, je spása – On rozhodol, že padlému človeku dá šancu na záchranu (spásu), On je „autorom projektu“ spásy, On poslal toho, kto „zrealizoval“ tento Jeho plán záchrany. Ak budú v budúcnosti ľudia vyslovovať meno Ježiš, majú si toto všetko uvedomiť. Skrátka, Ježiš = Jehošua – to je pripomenutie človeku, že iba jediný pravý Boh ho môže a chce spasiť, lebo On – „JHVH je spása“: „*Ja som JHVH a niet iného... nieto Boha okrem mňa... a Spasiteľa nieto okrem mňa.*“ (Iz 45, 18.21).

„...Krista.“

Kristus, grécky *Christos*, hebrejsky *MáŠJaH* (*Mášjah*),¹⁴³ aramejsky *Mešichá*, je titul, a znamená „Pomazaný“ (Mesiáš).¹⁴⁴ Boh nám ním oznamuje, že tu ide o zaslúbeného Mesiáša, samotným Bohom pomazaného, ustanoveného, povereného, vyslaného (pozri vyššie). Pomazaní bývali predovšetkým králi, ďalej kňazi, a tiež proroci. „Pomazaný JHVH-ho“ je nositeľ Božieho zaslúbenia, eschatologickej nádeje Božieho ľudu. Sám Ježiš Kristus tento titul nepoužíva, dáva prednosť iným osloveniam a označeniam – napr. „majster“ (učiteľ – *rabbi*), „syn človeka“, a to asi preto, že titul „mesiáš“ vyvolával v tom čase (a v židovskom národe dosiaľ) predstavu mocensko–politicky orien-

* 140BC *Synovia Ašérovi: ...Jišvá... (1M 46,17; 1Kron 7,30); ...prehovoril Hospodin k Možišovmu služobníkovi Jozuovi (Joz 1,1); tiež: Za 6,11; ...v kňazských mestách verne slúžili: ...Ješúa,... (2Kron 31,15); tiež: Ezd 2,2; 6,40; Neh 7,11.43*

* 141BC *...To je prorok Ježiš, ten z galilejského Nazareta (Mt 21,11); ...Tento bol s Ježišom Nazaretským (Mt 26,71)*

* 142BC *...Ježiš, syn Dávidov, zmiluj sa... (Mk 10,47)*

* 143 Meno s titulom nášho Spasiteľa teda v origináli znie *Ješúa ha Mášjah*.

* 144 Je to jeden z troch tzv. christologických titulov. Ostatné sú: Pán (Kyrios) a Boží Syn. O nich bude reč neskôr.

tovaného záchrancu (pozri Šalamúnove žalmy), zatiaľ čo jeho mesiášstvo sa realizuje v službe a obeti.

Ježiš Kristus medzi ostatnými „mesiášmi“ má jedinečné postavenie, je akýmsi „Mesiášom mesiášov“, resp. Mesiášom v eschatologickom zmysle – zmiercom človeka s Bohom.

Hoci Ježiš, ako bolo povedané, tento svoj titul nezdôrazňuje (naopak, vyhýba sa mu), jeho učeníci ho používajú často (najmä po jeho vzkriesení), a to aj vo forme vyznania (priznania sa): „Ježiš je Kristus!“¹⁴⁵ Vyznávali tým, že identita ich života je založená „v Kristu“ (resp. „v Pánu“).¹⁴⁶

V súvislosti s pomazaním Ježiša vynára sa tu otázka: Kedy sa to stalo? Kedy ho Boh pomazal svojím Duchom, splnomocnil – poveril a vystrojil mocou? Ak pozorne čítame Božie slovo, nemôže nám uniknúť, že sa tak stalo počas krstu Ježiša, vykonaného Jánom Krstiteľom v Jordáne. Boh to nerobí v skrytosti, ale verejne („...z nebies zaznel hlas...“ – Mk 1,11) – zosiela Svojho Ducha na Ježiša, pomazáva ho, poveruje, vysiela, vystrojuje mocou. V tejto chvíli začína sa realizovať evanjelium (radostná zvest' o spásе ľudstva prostredníctvom Ježiša Krista): „**Začiatok evanjelia Ježiša Krista, Syna Božieho**“ (Mk 1,1) – takto začína Markovo Evanjelium. A pokračuje správou o Jánovi Krstiteľovi, jeho krste pokánia a jeho svedectve: „**Po mne prichádza mocnejší ako ja. Nie som hoden zohnúť sa a rozviazať mu remienok na sandáloch. Ja som vás krstil vodou, no on vás bude krstiť Duchom svätým.**“ (Mk 1,7.8).

Nasleduje krst Ježiša. Je to popri Ježišovom obetovaní sa a následnom vzkriesení najdôležitejšia udalosť počas pozemského účinkovania Ježiša Krista (ktorá, ako si ešte ukážeme, sa udiala asi v r. 27 n.l.). Lebo vtedy, ako sme sa už zmienili, Boh svojím Duchom naplnil človeka Ježiša – týmto Duchom ho pomazal ako svojho, Božieho Syna. Bola to vskutku ohromná udalosť; taká významná, že sám Boh pri nej prehovoril a prehlásil Ježiša za svojho Syna: **Hned', ako vystupoval z vody, uvidel roztvorené nebesá a Ducha, ktorý ako holubica zostupoval na neho. Vtom z nebies zaznel hlas: „Ty si môj milovaný Syn, v tebe mám zaľúbenie“** (Mk 1,10-11). Teda práve tam a práve vtedy – ...po krste, ktorý hlásal Ján – **Boh Duchom svätým a mocou pomazal Ježiša z Nazareta** (Sk 10,37.38).

Vetu z Mk 1,11 (podobne Mt 3,17; 17,5; 2P 1,17) mnohí veľmi dobre poznajú, ale málo je tých, čo jej aj rozumejú. Dovoľte preto k nej niekoľko poznámok. Napred si ju zopakujeme: „**Ty si môj milovaný Syn, v tebe mám zaľúbenie.**“

Čo znamená „**ty si môj milovaný Syn**“? Boží Syn je Bohom udelený **titul**, postavenie (s istým poverením) a pravdaze **vzťah** (spočívajúci formálne v „pomazaní“, prakticky v „požehnaní“, t.j. v priazni a pomoci Boha); nemá však nič spoločného (ani len v náznaku) so synovstvom v nejakom „biologickom“ zmysle. Inými slovami: niekto (človek) sa stáva Božím Synom prenesením (udelením) Božieho poverenia a požehnanie, nie „prenesením génov“; preto reči o akejsi

* 145 Všimnime si, že toto vyznanie apoštolov sa zásadne líši od neskorších „vyznanií“ (počnúc od doby tzv. „cirkevných otcov“): Apoštoli hovoria: „**Ježiš je Kristus**“ (Sk 18,5; J 20,31), t.j. Bohom pomazaný, splnomocnený (pozri aj časť ...**a ktorého si poslal...**), zatiaľ čo neskoršie (i mnohé dnešné) vyznania hovoria: „Ježiš je Boh“ (pozri napr. nicejské krédo alebo vyznania niektorých cirkví uvedené v časti **Z dôsledkov sporu**).

* 146 Čo znamená „v Kristu“? „V Kristu“ (gr. *en Christó Iésou*) alebo „v Pánu“ (*en Kyrió*) vyjadruje príslušnosť ku Kristovi, závislosť na ňom, spoločnosť s ním, a to v tom zmysle, že vzťah kresťana ku Kristovi zahŕňa celý život človeka (človek je v neustálom spoločensťve so svojím Pánom): ...**bratia, ... pevne stojte v Pánovi...** (Fil 4,1); ...**bratia moji, radujte sa v Pánovi.** (Ef 3,1); ...**ak je niekto v Kristu, je novým stvorením** (2Ko 5,17).

Ak ale čítame, že napr. **Boh ospravedľňuje ľudí svojou milosťou vykúpením v Kristu Ježišovi** (R 3,34), znamená to, že to robí „**prostredníctvom** (skrže) Ježiša **Krista**“.

„rovnakej (jednej) prirodzenosti“ a pod. v súvislosti s Božím synovstvom sú nezmyslom. (Podrobnejšie o tom pozri v kap. **Boží Syn** a v prílohe **Diskusia**).

„...v ktorom som našiel zaľúbenie.“ (podľa 1.1); „... v ktorom sa mi zaľúbilo.“ (podľa 1.2). Čo to je „nájsť zaľúbenie“? Čo znamená, že sa „Bohu v niekom zaľúbilo“? Grécky výraz *eydokia* = zaľúbenie, priazeň a *eydokeó* znamená *mať zaľubu* v..., *rozhodnúť sa pre...*, čiže *vyvoliť* (*vybrať*) *si*.

Teologický slovník kNZ od G. Kittela pod heslom „*eydokeó*“ uvádza: „*Eydokeó* – Mt 3,17; 17,5; Mk 1,11; L 3,22 – tu ide o Božiu voľbu, totiž o **vyvolenie** syna, ktoré obsahuje poslanie a určenie na kráľovský mesiášsky úrad.“ A v **Bibliickom slovníku A. Novotného** pod heslom „*Zalibiti*“ môžeme čítať: „...**zalíbení** **Boží** môže znamenať totéž čo **Boží vyvolení** (Ž 68,17; Iz 423,1; Mt 12,18)... V tom zmyslu lze rozumieť Mt 3,17; 17,5; Mk 1,11; L 3,20. Jde o Boží konečné **vyvolení** Syna **k mesiášskému poslání** (sr. Iz 42,1-4; Ko 1,19)... Opak zalíbení může znamenať zavržení.“

Teda „nájsť zaľúbenie“ znamená to isté ako „vyvoliť“ (čiže vybrať) *si*“. A v preklade 1.7 (t.j. českom ekumenickom) skutočne nachádzame túto vetu v tvare: „*Ty jsi můj milovaný Syn, tebe jsem si vyvolil.*“ Oprávnenosť a správnosť takéhoto prekladu potvrdzujú aj preklady iných textov, kde sú použité rovnaké výrazy. Napríklad: Ž 68,17: „... *na této hoře zalíbilo se Bohu přebývatí...*“ (podľa 1.6); „...*vrch, čo Boh si zvolil za príbytok...*“ (podľa 1.2); „...*vrch, na ktorom chce bývať Hospodin...*“ (podľa 1.1). Alebo verš, týkajúci sa priamo Ježiša Krista – napred v prorocke Izaiášovom: „*Ajhľa, môj služobník, ktorého podopieram, môj vyvolený, ktorého som si obľúbil*“ („...*v němž jsem našel zalíbení...*“ – podľa 1.7). *Svojho Ducha som položil náhdo, opravdivé právo priniesie národom.*“ (podľa 1.2), a ten istý text v Matúšovej parafráze: „*Hľa, môj služobník, ktorého som si vyvolil, môj milovaný, ktorého si obľúbila moja duša. Na neho vložím svojho Ducha a on oznámi právo národom.*“ (podľa 1.1).

Boh si teda **vyvolil** Ježiša a **poveril** ho dôležitým poslaním **Mesiáša** („urobil ho Kristom“); týmto vysokým poverením sa Ježiš stáva súčasne Božím Synom (Pánom): „...**Boh urobil Pánom aj Kristom... Ježiša...**“ (**Sk 2,36**). „Vyvoliť si“ znamená vždy „vybrať si (spomedzi viacerých)“. Je tu otázka pre trinitárov: Spomedzi koho si Boh vyvolil, vybral Ježiša? Logická odpoveď je jednoznačná: Spomedzi ľudí! Ak by bol Ježiš večným Bohom, ako tvrdia niektorí, potom by o vyvolení Ježiša nemohol byť reč; veď spomedzi koho (spomedzi ktorých „bohov“) by si ho Boh – Otec bol vyvolil?

Vráťme sa však k momentu, keď „...*po krste, ktorý hlásal Ján – Boh Duchom svätým a mocou pomazal Ježiša z Nazareta*“ (**Sk 10,37.38**).

V tomto okamihu sa s človekom Ježišom z Nazareta udiala obrovská zmena. Ľudia, ktorí ho poznajú, a po tejto udalosti sa stretnú s ním a počujúvajú ho, nestačia sa čudovať: „**Odkiaľ to ten človek má? Aká je to múdrosť, ktorej sa mu dostalo? Aké mocné činy sa dejú jeho rukami! Nie je to azda ten tesár, syn Márie a brat Jakubov, Jozefov, Júdov a Šimonov? A nežijú jeho sestry medzi nami?**“ (**Mk 6,2-3**).

Ba i tí, čo ho poznali zo všetkých najlepšie, keďže žili s ním tridsať rokov v jednej domácnosti, jeho najbližší príbuzní, boli zmätení touto náhlou, ľudským rozumom nepochopiteľnou zmenou; dokonca si mysleli, že ho stihla nejaká duševná porucha: *Keď sa to dopočuli jeho príbuzní, prišli, aby ho odvedli, lebo hovorili, že sa pomiatol.* (**Mk 3,20-21**).

Tieto výroky, ako i mnohé ďalšie okolnosti, svedčia o tom, že dovtedy to bol obyčajný človek; celkom iste nebol žiadnym „zázračným dieťaťom“. Lebo keby ním bol, určite by tu nebolo to prekvapenie, čudovanie sa, až zmätok.

Odteraz teda pred ľuďmi stojí celkom iný človek – Pomazaný, Kristus, t.j. Boží Syn. Skrátka, „narodil sa“ Boží Syn!

Veľmi ma potešilo a povzbudilo, keď pri štúdiu literatúry sa mi dostala do rúk pozoruhodná publikácia, ktorá potvrdzuje moje poznanie, tu prezentované. Ide o knihu „*Le soupir de la terre*“, štúdiu prorockej knihy Daniel, od profesora hebrejčiny a Starého zákona na Andrewsovej univerzite v USA Jacquesa Doukhana. Autor vo svojom výklade

Danielovho proroctva síce vychádza zo starších, pomerne známych výpočtov Williama Millera (1782 – 1849), avšak dopĺňa ich početnými vysvetľujúcimi doplnkami, založenými na „židovskej teológii“, ponímaní významu židovských sviatkov, symboliky atď. (toto všetko Danielovi, ako Židovi, bolo samozrejme dôverne známe, ale nie väčšine kresťanských vykladačov jeho proroctva); týmto sa Doukhanov výklad Danielovho proroctva stáva nielen veľmi zaujímavým, ale aj vierohodným, kvalifikovaným. Autorovu kvalifikáciu potvrdzuje jeho obdivuhodná znalosť nielen Biblie, ale i tóry, talmudu, a vöbec hebrejskej literatúry (iste i preto, že tento doktor hebrejskej literatúry a teológie je pôvodom Žid).

Dovolím si tu citovať niekoľko viet zo spomínanej knihy (9):

...nebeský posol Gabriel... bol vyslaný, aby dal „rozumieť videniu“... Príchod Mesiáša nie je tajomný, zasadený mimo dejín. Keďže toto proroctvo je dôležité, treba mu „porozumieť“. To znamená, že sa vyžaduje aj určité úsilie rozumu. Preto sú dôkazy ukryté v číslach. Dejinná pravda o Mesiášovi je znázornená presnými časovými údajmi... Na odhalenie tohto časového obdobia v dejinách potrebujeme tri údaje: jeho východisko, trvanie a cieľový bod.

1. **Východiskový bod:** ... „Od vyjdenia slova na obnovenie a vybudovanie Jeruzalema až po Mesiáša Knieža, sedem týždňov a šesťdesiatdva týždňov“ (Dan 9,25; doslovný preklad).

Kniha Ezdráš nás učí, že mesto Jeruzalem bude znovuvybudované na základe troch dekrétov postupne vydaných Cýrom, Dáriom a Artaxerxom (Ezd 6,14).

Prvý dekrét (bol) vydaný v r. 538 (pr.Kr.) Cýrom...

Druhý dekrét (bol) vydaný v r. 519 (pr.Kr.) Dáriom I...

Tretí dekrét vydal Artaxerxes (II.)... ide o dekrét predpovedaný proroctvom... (lebo) je to jediný kompletný dokument, ... je jediný, za ktorým nasleduje oslava Boha... a v súvislosti s ktorým sa zreteľne spomína Boží zásah... Podľa knihy Ezdráš vydal Artaxerxes tento dekrét v 5. mesiaci siedmeho roku svojho kraľovania (Ezd 7,8), teda na začiatku jesene roku **457 pr. Kr.** - to je teda **východiskový bod** nášho prorockého obdobia.

2. **Trvanie:** ...týždne, pretože sú uvedené v prorockej časti, sa majú vykladať ako týždne rokov, a nie dni... **prorocké týždne sú sedemročným, nie sedemdnovým obdobím...**

Príchod Mesiáša je predpovedaný v závere šesťdesiatich dvoch týždňov, ktoré sa pripájajú k siedmim týždňom, a nie v závere siedmich týždňov prerušených šesťdesiatimi dvoma týždňami, ako to môže vyznieť z niektorých prekladov. Masoretský text, to znamená text, ktorého interpunkciu a vokalizáciu robili masoriti v 10. st. po Kr. („náš“ hebrejský text), naznačuje určitý rozdelený prízvuk (atnach), ktorý akoby vyjadroval prerušenie už po „siedmich týždňoch“. Ale nie je to tak.

Na ďalších dvoch stranách autor dokazuje toto svoje tvrdenie, a to na základe kontextu, štýlistiky, literárnej štruktúry, vetnej skladby a používania výrazu atnach... a potom ďalej pokračuje:

3. **Cieľový bod:** Príchod Mesiáša má nastať po šesťdesiatichdeviatich týždňoch, teda po 483 rokoch (69 x 7), počínajúc od roku 457 pr. Kr. Sedemdesiaty týždeň sa začína rokom 27 nášho letopočtu. **Práve rok 27 je v dejinách Izraela a celého sveta poznamenaný príchodom niekoho, kto sa nazýva Christos** (grécky preklad slova Mesiáš - Pomazaný). **Je to rok, v ktorom bol Ježiš pokrstený a „pomazaný“ Svätým Duchom** (Lk 3,21.22). Táto udalosť sa v Lukášovom evanjeliu datuje do pätnásteho roku panovania cisára Tibéria (3,1). Je to rok, v ktorom Ježiš začína naplňať svoje mesiášske poslanie čítaním proroka Izaiáša, ktorý ohlasuje príchod Mesiáša (Pomazaného) výrazmi jubilejného roku: „*Duch Pánov je nado mnou, lebo ma pomazal zvestovať chudobným evanjelium a uzdravovať skrúsených srdcom. Poslal ma oznámiť zajatým prepustenie, slepým*

vrátiť zrak, utláčaných prepustiť a vyhlásiť milostivý rok Pánov“ (Lk 4,18.19).

Týmto odvolaním sa na princíp jubilejného roku sa Ježiš priamo umiestňuje do centra proroctva o sedemdesiatich týždňoch, lebo... toto proroctvo opisuje príchod Mesiáša výrazmi označujúcimi práve jubilejný rok. **Ježiš prichádza teda ako naplnenie proroctva:**

„On pokračoval: **Dnes** (teda nie „pred 27 rokmi“, t.j. na začiatku prvého roku nášho letopočtu; ani nie „pred 33 rokmi“, t.j. v čase, keď sa Márii narodilo dieťa Ježiš, ale - „dnes“, teraz, t.j. po krste muža Ježiša Jánona a po tom, ako ho Boh pomazal, naplnil svojím Duchom a vyhlásil za svojho Syna, čiže po „narodení“ Pomazaného = Krista = Mesiáša, Božieho Syna - pozn. M.B.) **sa naplnilo Písmo, ktoré ste práve počuli**“ (Lk 4,21).

(Pozn.: časti textu podčiarkol M.B.).

Na záver tejto kapitoly ešte jedna poznámka k výrazu „**byť v Kristu**“. Apoštol Pavel vo svojom druhom liste korintským kresťanom v 5. kap. dvakrát použil tento výraz – vo veršoch 17. a 19. Je tu však istý rozdiel: z formálneho (jazykového) hľadiska je tu odlišný podmet (v prvom prípade je podmetom človek, v druhom prípade Boh). Ale keďže medzi týmito „podmetmi“ je rozdiel nie iba formálny, ale predovšetkým „obsahový“, a to podstatný (v pravom význame tohto slova: týkajúci sa podstaty), doslova priepastný, potom i samotný výraz „byť v Kristu“ vo verši 19. nadobúda úplne iný význam ako vo verši 17:

Verš 17.: „...**ak je niekto v Kristu, je nové stvorenie**...“ Čo znamená ono „v Kristu“, je vysvetlené v pozn. pod čiarou č. 146, nebudem sa preto k tomu vracaf.

Verš 19.: „...**Boh bol v Kristu**...“ (2Ko 5,19).

Čo znamenajú slová apoštola Pavla „Boh bol v Kristu“? (Všimnite si, že ap. Pavel, na ktorého sa niektorí odvolávajú pri obhajovaní trinitárnej teórie, nehovorí „Boh bol Kristus“ alebo „Kristus bol Boh“, ale „Boh bol **v Kristu**“!). Ako mohol byť Boh v Kristu? Celkom isto nie inak ako svojím (Božím) Duchom – kedy a ako Boh Ježiša týmto Duchom naplnil (pomazal) je vysvetlené v predchádzajúcich odsekoch tejto kapitoly – bol v ňom prítomný tak (i keď v oveľa väčšej, plnšej miere) ako v iných ľuďoch, o ktorých ten istý apoštol Pavel píše na iných miestach: v tých, ktorým Boh dal svojho Ducha (1Tes 4,8; 1J 3,24), pretože si ich vyvolil (Ef 1,4; 2Tes 2,13; R 8,29.30) a urobil ich svojimi synmi a dcérami (R 8,14.16), ktorí sa stali „chrámom Božím“, pretože Duch Boží (Boh svojím Duchom) v nich prebýva (1KO 3,16; 6,19; R 8,9).

Pán

Ježiš Kristus je Pán. „Pán“ – to je druhý jeho (christologický) titul. Je veľmi dôležité správne chápať, ako tomuto slovu (titulu) človek v starozmluvnej dobe a v čase pozemského života Ježiša Krista rozumel, čo pri jeho vyslovení cítil.

Hebr. *’ádón* znamenalo pôvodne vládca alebo veliteľ, neskôr boli takto označovaní aj iní ľudia s autoritou a mocou. Bol to náprotivok slova *’ebed* (otrok, sluha). Rovnako v gréčtine Novej Zmluvy výraz *kyrios* (v niektorých prípadoch *despotés*) vyjadroval predovšetkým zvrchovanú moc (protiklad otroka), a potom tiež majiteľa a toho, kto má právomoc nad niečím.

V súvislosti s Bohom je v SZ používaný výraz *’ádónáj*, čo je gramaticky plurál a významovo výraz zrovnateľný s našim „Panstvo“ – výraz vyjadrujúci veľkosť (neobsiahnuteľnosť) Božieho Panstva. Po vytvorení samostatného štátu (najmä v dobe kráľov) tento výraz nadobúda význam „kráľ“ (preto v niektorých, napr. v českých prekladoch Biblie býva správne používaný výraz „Panovník“ tam, kde v iných prekladoch čítame „Pán“). Takmer všetky ďalšie preklady SZ ovplyvnil prvý preklad SZ do gréčtiny (Septuaginta), kde slovom *Kyrios* (Pán) bolo nielen preložené pôvodné *’ádónáj*, ale aj nahradené Božie meno *JHVH* (ktoré v pôvodnom hebr. texte sa vyskytuje okolo

6800–krát). Tak sa v predstavách teológov vytvorilo „rovnítko“ medzi Boh a Pán (Pán = Boh, a naopak). Keď potom (najmä po vzkriesení) apoštoli označujú Ježiša Krista (celkom oprávnené) titulom Pán, u mnohých to mohlo viesť k „logickej“ úvahe: Pán = Boh, Kristus = Pán, teda i Kristus = Boh.

S mnohými nedorozumeniami a zmätkami pri používaní slova Pán sa stretávame aj dnes: jednou krajinosťou je to, čo v podstate už bolo opísané – stotožňovanie Pána vždy s Bohom; druhou krajinosťou je akési „nedocenenie“ výrazu „pán“, ktoré je dnes u nás bežné (najmä v sekulárnej oblasti). Toto slovo totiž častým a neraz neprimeraným používaním „zdevalvovalo“. Stalo sa iba konvenčným, v podstate nič nehovoriacim oslovením: oslovujeme ním napr. aj osoby neznáme, nevýznamné, či dokonca podriadené. Kedysi, ako už bolo spomenuté, výraz „Pán“ bol protipólom výrazu sluha. Ak by som teda niekoho oslovil „Pane“, automaticky by som sa tým staval do postavenia na ňom závislom – do postavenia na úrovni jeho sluha (presnejšie otroka). Je poľutovaniahodné, že vyššie opísané, „dnešné“ ponímanie výrazu „pán“ sa občas prenáša zo sekulárnej i do náboženskej oblasti: mnohí totiž vyslovujú slovo (oslovenie) „pán“ (prícom majú na mysli Pána Ježiša Krista), ale pritom v ich správani nebadat' ani štipku rešpektu, úcty (ale skôr akési „partnerstvo“, takmer „kamarátstvo“). To je veľmi neprimeraný vzťah k nášmu Pánovi. On si naozaj zasluhuje titul Pán v jeho pôvodnom zmysle, a to z viacerých dôvodov:

1. Už ako učiteľ (rabbi) si zaslúži takého oslovenie. Toto oslovenie bolo totiž v jeho dobe v pomere žiak – učiteľ bežné, a jeho súčasníci ho tak skutočne aj oslovovali.^{BC147}
2. Z mŕtvych vzkriesený Kristus, ktorého Boh oslávil, posadil po svojej pravici,¹⁴⁸ vyvýšil nad všetky kniežatstvá, mocnosti, moci, panstvá,^{BC149} stal sa skutočným Pánom nad svetom, aby po potlačení všetkých nepriateľských mocností, mohol položiť svet Otcovi k nohám a sám sa Mu poddal.^{BC150}
3. On je v súčasnosti Pánom cirkvi, „hlavou nad všetkým v cirkvi“.^{BC151}
4. Je Pánom v eschatologickom zmysle: očakávame Krista, ktorý na konci tohto veku príde ako Pán s veľkou mocou a slávou^{BC152} i s právomocou sudcovskou.^{BC153}

Ten, kto nás prišiel vykúpiť, vyslobodiť pred odsúdením, bude aj naším sudcom. Bolo by však veľkým omylom sa domnievať, že pre svoju lásku k nám bude súdiť mierne, že jeho súd bude iba akousi fraškou. Naopak, nemáme najmenší dôvod sa domnievať, že to bude súd me-

* 147BC ...Povedali mu (učeníci): Rabbi, kedy si sa sem dostal?... Pane, vždy nám dávaj tento chlieb (života)... (J 6,25.34; pod.: 6,68; 9,38; 11,21 atď.)

* 148 Výraz „po pravici“ samozrejme neznamená označenie miesta, ale funkcie, postavenia, právomoci Ježiša Krista. Miesto „po pravici“ vládcu totiž v starom oriente bolo vyhradené tomu, kto v jeho mene vykonával plnú moc. Vzkriesený a nanebovzatý Kristus túto moc od Boha dostal (R 1,4 a i.), a tak, prirodzene, má aj podiel na sláve a plne si zaslúži našu úctu, všetky náležité pocty.

* 149BC ...Boh urobil Pánom aj Kristom toho istého Ježiša, ktorého ste vy ukrížovali, hovorí Peter zhromaždeným Židom (Sk 2,36); ... (Boh) keď ho (Krista) vzkriesil z mŕtvych a posadil v nebi po svojej pravici nad každé kniežatstvo, moc, silu a panstvo a nad každé meno, ktoré sa spomína nielen v tomto, ale aj v budúcom veku... (Ef 1,20-22); tiež: Mt 28,18 a i.

* 150BC A keď jemu (Kristovi) bude všetko poddané, vtedy aj sám Syn sa podrobí Tomu, ktorý mu všetko poddal, aby Boh bol všetko vo všetkom (1Ko 15,28)

* 151BC Jeho (Krista), ako hlavu nad všetkým, dal (Boh) cirkvi, ktorá je jeho telom... (Ef 1,22.23); ...On (Kristus) je hlavou tela, cirkvi... (Kol 1,18)

* 152BC ...uzrú Syna človeka (Krista) prichádzať na nebeských oblakoch s veľkou mocou a slávou (Mt 24,30; pod.: Mk 14,62; 1Te 4,16; Zj 1,7)

* 153BC Keď príde Syn človeka vo svojej sláve... zasadne na trón svojej slávy. Zhromaždia sa pred neho všetky národy. On oddelí jedných od druhých... povie tým po pravici: Podíte, požehnaní môjho Otca, zaujmite kráľovstvo... Potom povie tým po ľavici: Odídte odo mňa, zlorečení, do večného ohňa... (Mt 25,31.32.34.41); ...Otec (Boh) celý súd odovzdal Synovi (Kristu) (J 5,22); tiež: J 5,27; 2Ko 5,10; 2Te 1,7-9; Zj 14,1n.

nej prísny, ako keby na „súdnej stolici sedel“ jeho Otec. Ježiš Kristus nám priniesol šancu zachrániť sa pred odsúdením. Tá šanca spočíva v tom, že splníme isté podmienky (viera, pokánie – obrátenie, znovuzrodenie, nasledovanie, poslušnosť, vernosť), ale pravidlá súdu, ani Zákon sa nezmenili!

Teda tak, ako bolo vyznaním prehlásenie „Ježiš je Kristus“ (pozri vyššie), je vyznaním (a znamením viery) aj vyhlásenie „Ježiš je Pán“, lebo „nikto nemôže povedať Ježiš je Pán! iba ak v Duchu Svätom“ (1Ko 12,3). Áno, Ježiš Kristus je naším Pánom; plne si zaslúži tento titul – keď ho vyznávame, keď sa na neho obraciamе i keď, v zhode s kresťanmi prvotnej cirkvi, voláme: „MARANA THA“ (aramej.), resp. „ERCHÚ KÝRIE“ (gr.), teda „PRÍD, PANE!“^{BC154}

Ale ak je Ježiš Kristus naším Pánom, musí sa to prejavíť aj v našom živote, vo všetkých jeho oblastiach – to, že ho za takéhoto Pána máme, treba dosvedčovať činmi, nie iba slovami, deklarováním: Lebo „nie každý, kto mi hovorí: ‚Pane, Pane!‘ vojde do nebeského kráľovstva, ale iba ten, čo plní vôľu môjho Otca...“ (Mt 7,21), hovorí Pán Ježiš Kristus. Teda prijatie Ježiša Krista za svojho Pána, to znamená predovšetkým **rešpektovať jeho autoritu, poslúchať ho**. Ale je tu i druhá stránka jeho Panstva: keď on je naším Pánom, vieme, že sa **môžeme o neho vždy oprieť** – pred ním padajú nepriateľské mocnosti, žiadna z nich (duchovná, ani ľudská) nemá totalitný nárok na nás.

Boží Syn

Pojem „Boží Syn“ možno v zásade posudzovať z dvoch hľadísk: 1. ako **titul** (v našom prípade christologický titul Ježiša Krista), 2. ako **vzťah** (Boha k svojmu Synovi a naopak). V žiadnom prípade však tu nemožno uvažovať o akomsi „biologickom synovstve“, a to, pravdaze, ani vtedy, ak sa v Písme v súvislosti s Božím synovstvom (je jedno, či v tomto slove píšeme malé alebo veľké „S“) hovorí o „splodení“ Bohom (resp. Duchom) alebo o „narodení“ z Boha (z Duchu), lebo i tieto výrazy **vždy** treba chápať v **zmysle duchovnom**. Všetci Boží synovia (splodení, zrodení z Boha) sú teda synmi (deťmi) **duchovnými**.^{BC155} Platí to naozaj o všetkých, bez výnimky. A to najmä preto, že *Boh je Duch* (J 4,24), a má iba duchovných synov (deti)¹⁵⁶ – znovuzrodených, čiže tých, čo sa znova, duchovne (z Duchu, z Boha) narodili (do „Božej rodiny“); ale aj preto, že dobové metaforické výrazy „splodenie, narodenie, synovstvo“ znamenajú vlastne to, čo by sme dnes mohli označiť ako „odovzdanie / prevzatie duchovných hodnôt (zásad, postojov) – v prípade Božieho synovstva i duchovných darov (zvláštnych

* 154BC Apoštol Pavel končí svoj list korintským kresťanom: *Ak niekto nemiluje Pána, nech je prekliaty! Maranatha!* (1Ko, 21,22); ...*Ten, ktorý dosvedčuje tieto veci (t.j. Kristus), hovorí: Ano, prídem čoskoror! Amen, príd, Pane Ježišu!* – píše apoštol Ján (Zj 22,20)

* 155BC *Kristus sa neoslávil sám..., ale oslávil ho (Boh, t.j.) Ten, ktorý mu povedal: Ty si môj Syn, ja som tá dnes splodil.* (Hb 5,5; pod.: Sk 13,33); *Tým, čo ho (Božie svetlo) prijali, dalo moc stať sa Božími deťmi.* Tým, čo veria v Jeho meno, čo sa nenarodili ani z krvi (ktorí neboli splodeni ani z krvi – podľa 1,2), ani z telesnej žiadosti, ani z vôle muža, ale z Boha (J 1, 12,13); (Boh) zo svojej vôle splodil nás slovom pravdy...(Jak 1,18); *Ak sa niekto nenarodí znova (z Duchu), nemôže uzrieť Božie kráľovstvo* (J 3,3n; pod.: 1P 1,3,23); *Ktokoľvek sa narodil z Boha, nepácha hriech...*(1J 3,4); ...*každý, kto miluje, narodil sa z Boha* (1J 4,7); *Každý, kto verí, že Ježiš je Kristus, narodil sa z Boha* (1J 5,1; pod.: 2,29; 5,4); ...*z neba zaznel (Boží) hlas: Toto (t.j. Ježiš Kristus) je môj milovaný Syn.* (Mt 3,17); *Blahoslavení tvorcovia pokoja, lebo oni sa budú volať Božími synmi* (Mt 5,9); ...*milujte svojich nepriateľov..., aby ste boli synmi svojho Otca v nebesiach.* (Mt 5,45); ...*všetci, ktorých vedie Duch Boží, sú Boží synovia.* (R 8,14); ...*vierou ste všetci synmi Božími v Kristu Ježišovi.* (G 3,26); ...*ten, čo sedel na tróne (Boh), povedal: ...Kto zvíťazí, ... ja mu budem Bohom a on mi bude synom* (Zj 21,5,7; tiež: L 6,35; 20,36; R 9,26; 2Ko 6,18; G 4,6,7); *Boh hovorí Dávidovi: Šalamún, tvoj syn, mi postaví dom, lebo jeho som si vyvolil za syna a ja mu budem otcom* (1Kron 28,6; pod.: 2S 7,12-14).

* 156 Nezamieňajme si Božích synov, resp. Božie deti (t.j. ľudí obdarených Božím Duchom) s ľudstvom všeobecne (Božím stvorením): všetci ľudia sú totiž Božím stvorením, ale len niektorí z nich sú Božími deťmi!

schopností, potrebných pre dané poslanie) – a ich následné praktické uplatňovanie a šírenie“; teda akési „duchovné spriaznenie (pribuzenstvo)“ a „nasledovníctvo“.^{BC157}

Božie deti, keďže sa narodili z Ducha (z Boha), vlastnia okrem telesného (duševného) života aj (darovaný) život duchovný, a teda i mnohé schopnosti a vlastnosti, ktoré by bolo možné nazvať „božskými“ (pozri aj kap. **História a (alebo) zjavenie**); to však vôbec neznamená, že týchto ľudí možno azda stotožňovať s Bohom. Tvrdenie niektorých, že ak je niekto Synom Božím (ak bol splodený, resp. narodil sa z Boha), je s Bohom „jednej prirodzenosti“ (resp. „podstaty“), t.j. „je Bohom“, je úplne absurdné (len z tu uvedených bibl. citátov by vyplývalo, ak by sme akceptovali tento názor, že ľudí, ktorí by boli s Bohom jednej prirodzenosti, podstaty, teda bohmi, sú milióny). Je to skrátka mylný, antropomorfný („biologický“) pohľad na Božie synovstvo. Tohto omylu sa dopustili kedysi Židia, Ježišovi súčasníci, a dopúšťajú sa ho dodnes aj mnohí kresťanskí teológovia. Ako na túto vec pozeral samotný Boží Syn, Ježiš Kristus, je uvedené nižšie (v ods. **Synovstvo Božie Ježiša Krista**. Pozri aj prílohu **Diskusia**, časť **X. (1)**).

Ak chceme správne porozumieť významu výrazu „Boží Syn“, musíme vychádzať z jeho starozmluvného, židovského chápania. JHVH hovorí: „*Izrael je mojím prvorođeným synom*“ (2M 4,22; podobne 5M 14,1); a ku kráľovi (z dávidovskej dynastie) Izraela: „*Ty si môj Syn, ja som ťa dnes splodil*“ (Ž 2,7). Izrael sa pokladá za syna Božieho, pretože bol vyvolený JHVH-m a uctieval JHVH-ho. Aj králi boli považovaní za synov Božích, a to nielen v obraznom zmysle – oni boli predstaviteľmi Božimi, vykonávateľmi Božej zvrchovanosti na tomto svete: „*Ja mu budem Otcom a on mi bude synom*“ (2S 7,14) – to je formula korunovačnej liturgie, kedy nastolovaný kráľ bol slávnostne prehlásený za Božieho syna. Prorok, resp. kňaz uvádzanému kráľovi ohlasoval, že JHVH ho prijíma za syna: „*Ja som ťa dnes splodil*“ (Ž 2,7), a tým ho poveruje, aby bol Jeho pozemským zástupcom voči ľudu, ale súčasne ho upozorňuje, že ak bude prestupovať Zákon, bude za to trestaný ako ktokoľvek iný.^{BC158} Kráľ (Boží syn) pri všetkej svojej sláve, musí sa teda podriaďiť Bohu, musí byť voči Nemu poslušný. Za to dostáva od Boha uistenie, že vo svojej vernosti a milosrdenstve bude s ním a jeho rodom (spoločenstvom). Kto toto spoločstvo opustí, sám sa vylúči z Božieho milosrdenstva. Znovu tu treba zdôrazniť podmienenosť Božieho požehnanja (priazne). Vidíme to napr. u Šalamúna, ktorému Boh zaslubuje veľké veci: „*Dám ti aj to, za čo si ma nežiadal...*“, ale dodáva: „...*ak budeš chodiť po mojich cestách, takže budeš zachovávať moje ustanovenia a moje príkazy*“ (1Kr 3,13.14).

Vo všeobecnosti sa teda Synovstvo Božie nevyznačovalo ani obdarovaním zvláštnou mocou, ani substanciálnym vzťahom k Bohu (na základe splodenia), ale myšlienkou **vyvolenia** k určitej Božskej úlohe, k pomoci pri jej uskutočňovaní a myšlienkou striktnej **poslušnosti** voči Bohu, ktorý vyvoluje.

Synovstvo Božie Ježiša Krista zahŕňalo toto všetko, a spolu s tým, ako to vyplýva napr. z Jánovho evanjelia, aj jednotu vôle a konania. Ježiš výrokom „*Ja a Otec jedno*

* 157BC Pavel píše korintským kresťanom: ...ja som vás splodil v Kristu Ježišovi skrze evanjelium (1Ko 4,15); a Filomenovi: *Prosím ťa za svoje (duchovné) dieťa Onézima, ktoré som splodil v putách (t.j. získal pre vieru v Krista počas svojho väznenia)* (Filom 10)

* 158BC Hospodin hovorí: *Našiel som si služobníka Dávida, pomazal som ho svojím Svätým olejom... Moja vernosť a milosť bude s ním... Bude ma vzývať: Ty si môj Otec, môj Boh a skala mojej spásy. Ustanovím ho za prvorođeného... Ak jeho synovia opustia môj zákon a nebudú sa správať podľa môjho práva, ak moje ustanovenia znesvätia a nezachovávajú moje príkazy, potrescem prútom ich vzburu a ranami ich vinu (Ž 89,20.21.25.27.28.31.32); Hospodin hovorí k Dávidovi: *Vzbudím po tebe potomka, ktorý bude pochádzať z teba a ustanovím jeho kráľovstvo. On vystaví chrám môjmu menu... Ja mu budem otcom a on mi bude synom. Keď sa previni, potrescem ho ľudskou palicou a ľudskými údermi. Ale svoju milosť mu neodnímam* (2S 7,12-14; pod.: 1Kron 28,6).*

sme“ (J 10,30n) vyjadruje práve túto jednotu vôle a konania. (O tom, čo znamená „byť jedno“ pozri kap. „...jedného pravého Boha...“). V žiadnom prípade to neznemá, ako by niektorí chceli tvrdiť, jeho „prehlásenie sa za Boha“. Ved' práve výčitku Židov „ty, človek, robíš sa Bohom“ rozhodne odmieta a citátom zo žalmu 82,6 ukazuje, že označenie ľudí „bohmi“ nie je pre biblické myslenie ničím neslýchaným. Ale **súčasne s odmietnutím tvrdenia, že sa vydáva za Boha, zdôrazňuje, že je Božím Synom**. Teda jasne rozlišuje medzi „robením sa Bohom“ a „prehlásením sa za Božieho Syna“.

Pripomeňme si bližšie tento zaujímavý (a z istého hľadiska veľmi významný) príbeh, zaznamenaný v Jánovom evanjeliu (J 10,31-36):

Židia... zdvihli kamene, aby ho (Ježiša) kameňovali (v.31). Ježiš sa ich pýta: „...pre ktorý (dobrý skutok) ma kameňujete?“ (v.32) Židia odpovedajú: „Nekameňujeme ťa pre dobrý skutok, ale pre rúhanie, a preto, že sa robíš Bohom, hoci si len človek.“ (v.33). Ježiš na to: „Ako to, že tomu, ktorého Otec posvätil a poslal na svet, hovoríte: Rúhaš sa!, len preto, že som povedal: Syn Boží som?“ (v.36).

Z tejto polemiky medzi Židmi a Ježišom vyplýva, že vtedajší „teológovia“ (zákonníci) – podobne ako mnohí dnešní – si mylnie zamieňajú Božie Synovstvo s „božstvom“. **Nerobme rovnakú chybu!**

Boží Syn je skrátka niečo úplne iného ako Boh: je obrazom Boha, odbleskom slávy Boha a obrazom Jeho podstaty,^{BC159} Boh je pre neho Bohom a on služobníkom (*pais*)¹⁶⁰ Božím.^{BC161} Pravdaže, Ježiš Kristus je nielen služobník, ale vyvolený, pomazaný a veľkými právomocami obdarený Syn Boží (*YIOS TOY THEOY*): odpúšťa hriechy,^{BC162} bude súdiť svet,^{BC163} jeho miesto je na pravici Božej a stojí nad anjelmí,^{BC164} bojuje proti kniežat'u tohto sveta, satanovi a proti všetkým Božím nepriateľom,^{BC165} a keď ich premôže a položí Bohu pod nohy, sám sa poddá Tomu, ktorý jemu všetko poddal, aby Boh bol všetko a vo všetkom (1Ko 15,28).

Možno, že niektorým ľuďom, vychovaným v dnešných „liberálnych“ rodinách, sa môže zdať divným, že Boží Syn, „Pomazaný Boží“, Pán s veľkou autoritou a mocou (ako sme o tom hovorili v predchádzajúcej časti), je takým poslušným a pokorným služobníkom svojho nebeského Otca. Treba si tu však uvedomiť dve skutočnosti: 1. Že jeho Otec je JHVH – Stvoriteľ, všemohúci, večný, svätý, zvrchovaný Pán všetkých a všetkého, 2. že vzťah medzi otcom a synom (i v čisto „ľudskom rozmere“) bol v čase pozemského života Ježiša Krista zásadne iný, ako je vo väčšine dnešných rodín.

Dovoľte k tomu niekoľko poznámok:

Rodičia požívali v izraelskej rodine veľkú vážnosť – vystupujú totiž ako prostredníci a pomocníci Boží; aj preto prikázanie úcty voči nim bolo pokladané za jedno z najprednejších prikázání. Vzburá a neúcta voči rodičom bola vzburou priamo proti Bohu, a tak bola i trestaná

* 159BC ...nevideli svetlo evanjelia a slávu Krista, ktorý je obrazom Boha (2Ko 4,4); On (Boží Syn – Kristus) je odbleskom Jeho (Božej) slávy a obrazom Jeho podstaty. (Hb 1,3). Každému je azda jasný rozdiel medzi obrazom niekoho (resp. „odbleskom“, odrazom niečoho), a tým „niekým“ („niečím“).

* 160 Grécky výraz *pais* znamená služobník; až od 2. stor. sa začína prekladať ako „syn“.

* 161BC Boh našich otcov oslávil svojho Služobníka, Ježiša (Sk 3,13; pod.: 3,26; 4,27.30; Mt 12,18)

* 162BC Ježiš povedal ochrnutému: Dúfaj, synu, odpúšťajú sa ti hriechy (Mt 9,2)

* 163BC Všetci sa... musíme postaviť pred Kristovu súdnu stolicu, aby si každý odniesol odplatu podľa toho, čo vykonal, kým bol v tele – či dobré alebo zlé (2Ko 5,10)

* 164BC Kristus Ježiš, ktorý zomrel... bol vzkriesený z mŕtvych,... je po pravici Božej... (R 8,34); Stal sa dôstojnejším ako anjeli (Hb 1,4); tiež: Ef 1,20-22; Mt 28,18

* 165BC Boží Syn sa zjavil na to, aby maril diablove (satanove) skutky (1J 3,8); ...potom nastane koniec, keď (Kristus) odovzdá kráľovstvo Bohu a Otcovi, keď zruší vládu všetkých kniežat, mocností a sil... ako posledný nepriateľ bude zničená smrť (1Ko 15,24.26)

– ukameňovaním.^{BC166} Najmä otec, ktorý bol skutočnou hlavou rodiny, mal zvláštne postavenie a autoritu, a bol zvláštnym spôsobom zviazaný s ostatnými príslušníkmi rodiny: napr. Božie požehnanie sa z neho prenášalo na celú rodinu (ale rovnako tiež aj jeho hriech).

Na rozdiel od pomerov v starom Izraeli (ale nielen tam), dnes v mnohých krajinách je vzťah rodič – dieťa (otec – syn) diametrálne iný. Je totiž takmer všeobecne rozšírený tzv. „kult detí“. Deti sa neraz stávajú z objektu lásky a pozornosti rodičov subjektom, ktorého vôľa (často i zvoľ'a) ovláda rodinu – ony vlastne „panujú“ v rodine: otec a matka bývajú vykonávateľmi často nerozumnej vôle svojich nezrelých potomkov, pričom obyčajne usilujú o to, aby boli uspokojované nielen potreby, ale ukájané aj žiadosti ich „zbožňovaných“ detí. A tzv. partnerstvo („kamarátstvo“) medzi rodičmi a deťmi (podobne však aj medzi učiteľmi a deťmi), ktoré je dnes „v móde“, nie je v podstate ničím iným, ako popretím autority rodiča (učiteľa), a sekundárne aj úcty k nemu (čo je istotne jednou z príčin rozšíreného javu popierania akejkoľvek autority a úcty, a následnej bezbožnosti a amorálnosti v dnešnom svete). Pravdaže, ak človek žije v takejto rodine, ťažko môže pochopiť vzťah otec – syn nezdeformovaný dekadentnou „humanistickou kultúrou“. Ťažko pochopí, že byť synom, to kedysi znamenalo úplne samozrejme podriaďovať sa autorite otca (skutočnej hlavy rodiny), absolútnu poslušnosť a úctu voči nemu.

Úcta a poslušnosť syna k otcovi bola niečím samozrejším aj vtedy, ak ich vzťah mal iný ako „genetický“ základ – lebo v Izraeli boli aj „nebiologickí“ synovia. Pre ilustráciu tu uvediem niekoľko príkladov, kto všetko mohol byť označený ako „syn“ (resp. ako mohol byť ponímaný vzťah otec – syn) v „biblickej dobe“.^{BC167} Výrazom syn sa v Biblii označuje, pravdaže, predovšetkým priamy potomok mužského pohlavia (*a*), popri prípade adoptívny syn (*b*); ale môže to byť aj vzdialený mužský potomok (*c*) alebo (v množnom čísle) všeobecne potomkovia – príslušníci rodiny, rodu, kmeňa, národa, či dokonca celého ľudstva (*d*). Nemusi však ísť vždy iba o takýto „fyzický“ vzťah; „synom“ môže byť totiž aj človek, čo nie je žiadnym priamym, či nepriamym potomkom, ale so svojim „otcom“ je vo zvláštnom (obyčajne úzkom) spoločensko-sociálnom vzťahu, ktorého podstatným znakom je vždy akýsi „úctivý odstup“, poprípade úplná podriadenosť, závislosť (už bolo spomenuté, že pôvodný význam gr. slova *pais* je sluha, až neskôr sa začalo prekladať „syn“): napr. ten, kto sa podriaďuje niekomu (jeho autorite), vyhlasuje sa za jeho syna (*e*), ale i opačne – človek majúci autoritu (obyčajne starší) nazýva mladšieho synom (*f*). No a konečne, výrazom syn býva označovaný aj duchovný pôvod a príslušnosť, napr. pri vzťahoch učiteľ – žiak, vodca – nasledovník (*g*).

Pokiaľ však ide o **Božie synovstvo**, treba povedať, že toto je v duchovnom (náboženstvom) ponímaní Izraelitov odlišné. A to najmä v tom, že byť Božím synom, nie je vecou prírody, ani jednoduchého „prihlásenia sa“ (resp. podriadenia); **je to vec milosti zo strany Boha** – On, ako už bolo hovorené, si svoje deti vyvoľuje. Boh ako Otec (vo vzťahu k svo-

* 166BC *Ak má niekto nepodpajného a vzdorovitého syna, ktorý nepočúva na slovo svojho otca ani na slovo svojej matky, a hoci ho kárajú, neposlúcha ich, jeho otec a matka nech ho... privedú k starším jeho mesta a k bráne jeho bydliska... Vtedy nech ho všetci muži mesta ukameňujú až k smrti (5M 21,18-21)*

* 167BC **a)** *...Adam... splodil syna... a dal mu meno Šét... (1M 5,3,4; pod.: Mt 4,21 atď.); b) Keď dieťa odrástlo (žena) priviedla dieťa k faraónovej dcére, ktorá ho prijala za syna a dala mu meno Mojžiš (2M 2,19; c) ...zjavil sa mu (Jozefovi) vo sne anjel Pánov a povedal: Jozef, syn Dávidov, ... (Mt 1,20); Rodokmeň Ježiša Krista, syna Dávidovho, syna Abrahámovho... (Mt 1,1); d) Hospodin odkazuje po Mojžišovi a Áronovi Izraelcom: Vaši synovia budú pastiermi na púšti po štyridsať rokov a budú pykať za vašu smlúnu nevernosť (4M 14,33); ...ste synmi tých, čo povražďili prorokov (Mt 23,31); Ty si najkrajší z ľudských synov (Ž 45,3); ...Hospodin zostúpil, aby videl mesto i vežu, ktorú stavali ľudskí synovia (1M 11,5); e) Vtedy poslal (kráľ) Acház k asýrskemu kráľovi... poslov s odkazom: som tvoj služobník a tvoj syn (2Kr 16,7); Syn nemôže nič robiť sám od seba, len to, čo vidí robiť Otca (J 5,19); f) ...povedal Saul Dávidovi: Požehnaný si, syn môj, Dávid... (1S 26,25); g) Vy ste synovia prorokov a zmluvy... (Sk 3,25); Ap. Peter píše o Markovi ako o svojom „synovi“ (1P 5,13), podobne Pavel o Timoteovi (2Tim 1,2); Ježiš hovorí o spravodlivých ako o „synoch kráľovstva“ a o bezbožných ako o „synoch Zlého“ (Mt 13,28) a Židom (zákonníkom) hovorí: *Vaším otcom je diabol (t.j. ste synmi diabla)... (J 8,44)**

jim synom a dcéram) je predovšetkým autoritou, ale i dokonalosťou a láskou: stará sa o svoje deti, vypočúva ich prosby, odpúšťa hriechy, ale tiež vyžaduje od nich, aby sa Mu podrobili, a súdi tých, ktorí sa neriadia príkladom Jeho dokonalosti.

Syn človeka

Okrem titulu Syn Boží sa v Biblii stretávame aj s označením Ježiša Krista, ktoré je do istej podoby, a do istej miery protipólne – „Syn človeka“. Obe tieto označenia (tituly) sa v knihách NZ vyskytujú v približne rovnakom počte (každé vyše 70-krát). Podstatný rozdiel je však v tom, kto ich používa. Výraz „Syn človeka“ takmer výhradne používa samotný Ježiš Kristus, keď hovorí o sebe.

Čo tento výraz, pre človeka dnešnej doby iste neobvyklý, znamená?

Hebrejské výrazy *ben 'ádám*, *ben 'e nōš* označujú človeka ako konkrétnu, individuálnu bytosť. Súvisí to s tým, že hebr. výraz „človek“ (*'ádám*, *'e nōš*) má akýsi kolektívny význam (niečo ako „človečenstvo“). Pokiaľ je tento pojem používaný v SZ,^{BC168} je stavaný ako kontrast proti Bohu, resp. sústreďuje pozornosť na slabosť, smrteľnosť a hriechosť človeka.

V niektorých prípadoch – najmä v apokalyptických spisoch, napr. *Dan 7,13n* – je takto označovaný „vykupiteľský človek“, t.j. Mesiáš; to však nič nemení na tom, že **vo výraze „synovia ľudskí“ je vlastne zdôrazňovaný fakt odlišnosti od moci, slávy, svätosti Božej**. Týmto je vlastne potvrdzovaná skutočnosť, že sľúbeným Mesiášom bude človek (syn človeka), ktorého prostredníctvom bude konať Boh (Mesiášom teda nebude samotný Boh!). A ten „*ktosi ako Syn človeka*“ dostane od Boha „*moc, slávu a kráľovstvo... a jeho kráľovstvo nezanikne.*“ (*Dan 7,13.14*).

Prečo Ježiš Kristus označuje seba práve takto? Je zaujímavé, že takmer vždy používa výraz Syn človeka, keď upozorňuje na svoju moc, resp. právomoc, alebo na poslanie, ktorým ho poveril Otec, poprípade keď hovorí o svojom druhom príchode v plnej sláve a moci Božieho Syna.^{BC169} Vo všetkých týchto výrokoch akoby Ježiš Kristus hovoril: „Ja som ten očakávaný Mesiáš, preto mi, človeku (**synovi človeka**), dal Boh nesmiernu moc; a dá mi aj veľkú slávu, pretože som súčasne Jeho Synom – **Božím Synom**. No nemýľte sa, napriek všetkému tomu, čím ma Boh obdaril, som človek, syn človeka, nie Boh!“ Ježiš Kristus totiž veľmi dobre vedel, čo sa udeje v budúcnosti – že niektorí ľudia budú chcieť z neho „urobiť Boha“.¹⁷⁰ Niečo také musel pokladať za absolútne neprípustné, ako nám to dokazujú mnohé jeho výroky, svedčiace o jeho rýdzom, bezvýhradnom monoteizme. Všetko, čo on robil, čo ľudia fascinovalo svojou neobyčajnosťou alebo svojim nesmiernym významom pre ľudstvo, všetko to, čo ľudia privádzala k nemu ako jeho nasledovníkov a ctiteľov, má predsa slúžiť jedine na **slávu Boha, Otca**.^{BC171}

* 168BC Človeka vraciaš do prachu, hovoríš: vrátite sa synovia človeka (Ž 90,3); ...Hospodin mocnosť – veľký svojou radou a mocný skutkami, ktorého oči sú otvorené na všetky cesty ľudských synov (dieťok), aby si odpísal každému (Jr 32,18.19)

* 169BC Ježiš hovorí: ...aby ste vedeli, že Syn človeka má moc odpúšťať hriechy na zemi... (Mt 8,6); Syn človeka pošle svojich anjelov, a tí vyzbierajú z jeho kráľovstva všetky pohoršenia i tých, čo pášu neprávosť... (Mt 13,41); ...keď Syn človeka zasadne na trón svojej slávy... (Mt 19,28); ...uzrú Syna človeka prichádzať na nebeských oblakoch (Mt 24,30; pod.: 27,44; Mk 8,31.38; J 3,13-15; 5,27 atď.)

* 170 Je totiž akoby „v povahe“ ľudí pokladať človeka (prostredníka) za Boha, keď vidia jeho prostredníctvom konať Božie veci. Stalo sa to napr. aj apoštolom Pavlovi a Barnabášovi v Lystré (Sk 14,11n).

* 171BC ...Preto ho (Krista) Boh povýšil, aby pri mene Ježiš pokľaklo každé koleno v nebi aj na zemi, aj v podsvetí, a aby každý vyznával na slávu Boha Otca: Ježiš Kristus je Pán (F 2,9.10)

Asi takto treba rozumieť výrazu „Syn človeka“ – tomuto, pre nás možno nie ihneď celkom pochopiteľnému titulu, ktorým sa ľudom predstavuje Syn Boží sám, osobne.

Titulom **Syn Boží** ho, naopak, väčšinou označujú iní: jeho učeníci a poslucháči,^{BC172} ale aj ľudia posadnutí zlými (nečistými) duchmi,^{BC173} či pohanský vojak.^{BC174} On sám sa takto predstavuje menej často, nikdy však tento titul, keď ho ním oslovujú druhí, neodmieta. K synovstvu Božiemu sa priznáva aj tým, že o Bohu vždy hovorí ako o svojom Otcovi,^{BC175} takto Ho aj oslovuje v modlitbách. A čo je najdôležitejšie, **sám Boh ho dvakrát verejne vyhlasuje za svojho Syna**, a to pri krste a na tzv. „hore premenenia“.^{BC176}

Keď poznáme všetky tieto skutočnosti, musí nám byť jasné, ako chápali postavenie Ježiša Krista, jeho poslanie a jeho vzťah k Bohu v prvotnej, apoštolskej cirkvi. Keď napr. vyznávali, že Boh je Otcom a Kristus Synom, všetkým bol celkom samozrejým primát Boha pred Kristom. Prvotné kresťanstvo nepozná žiaden problém tzv. trojice. Veď Biblia sa o trojici vôbec nezmieta; až španielske biblické texty z 5. stor. majú trojičnú formulu, tzv. Comma Johanneum v *IJ* 5,7 (viac o tom v kap. **Boh a Boží Syn**). Teda až v 5. stor. boli dodatočne do NZ zapísané vety, ktoré mali „podporiť“ dogmu formulovanú (a opakovane preformulovanú) 2 – 3 storočia predtým, keď vplyvom početných triád okolitých polyteistického (pohanského) sveta prenikli do myslenia teológov predstavy o „trojici“. No ešte dlho po vyhlásení tejto dogmy pretrvávali vášnivé spory o vzťahu medzi tromi „osobami trojice“. Poväčšine však bola vcelku uznávaná prednosť Boha pred Kristom a Krista pred Duchom svätým (Boh poslal Krista, Kristus poslal Ducha svätého; cez Ducha svätého sa človek dostáva ku Kristovi a cez Krista k Bohu). V poslednom čase však v niektorých spoločenstvách tzv. kresťanov sa toto poradie (hierarchia) obrátila: večný, nepremenný, mocný Boh JHVH – náš nebeský Otec bol vytlačený kamsi na okraj, prestal byť adresátom modlitieb, vzývania, oslavovania i prosieb. Čo by asi povedal Jeho Syn a náš Pán Ježiš Kristus na takéto správanie sa ľudí, ktorí sami seba označujú jeho menom – „kresťania“ (= Kristovci)? Veď on sám hovorí veľmi jednoznačne: „*Otec je väčší ako ja*“ (*J 14,28*) a od svojich nasledovníkov žiada, aby ho nasledovali (napodobňovali), a celkom určite má pritom na mysli aj nasledovanie v poddanosti, poslušnosti, úcte i dôvere voči Otcovi, v obracaní sa na Neho v modlitbách oslavných, ďakovných i prosebných. (Pozri aj kap. **Boh a Boží Syn**).

Okrem uvedených titulov býva Ježiš Kristus pomenovaný niektorými ďalšími výrazmi, a to podľa niektorého z jeho poslaní (niektorej stránky jeho „úradu“), napr. Učiteľ (Majster), Spasiteľ, Vykupiteľ.

Učiteľ (Majster)

– hebrejský výraz *rabbi* a grécky *didaskalos* (popr. *epistates*) úzko spolu súvisia, ale ich význam nie je totožný. „Rabbi“ (doslovne „môj veľký“) bolo totiž úctivé oslovenie (ako napr. naše archaické „urodzený“ alebo „blahorodie“), čiže úctivé označenie osloveného ako autority (nech bola akokoľvek zdôvodnená, či už jeho funkciou, mocou, bohatstvom, učenosťou, poprípade tým, že bol vykladačom Božej vôle, ako je obsah-

* 172BC (učeníci) ...kľali sa mu (Ježišovi) a hovorili: Naozaj si Boží Syn (Mt 14,33); Peter odpovedal (Ježišovi): Ty si Kristus, Syn Boha živého (Mt 16,16); Natanael mu (Ježišovi) povedal: Rabbi, ty si Boží Syn... (J 1,49; pod.: 20,31 atď.)

* 173BC ...nečistí duchovia padali pred ním (Kristom) a kričali: Ty si Syn Boží! (Mk 3,11; pod.: 5,7)

* 174BC ...stomník (rímsky vojak)... vyhlásil: Tento človek bol určite Boží Syn (Mk 15,39)

* 175BC (Ježiš hovorí): ...skutky, ktoré ja konám v mene svojho Otca, tie svedčia o mne (J 10,25; pod.: 3,35; 5,19n; 10,36 atď.)

* 176BC ...z nebies zaznel (Boží hlas): Ty (Ježiš) si môj milovaný Syn, v tebe mám zaľúbenie. (Mk 1,11); ...z oblaku zaznel (Boží hlas): Toto je môj milovaný Syn! Jeho počívajte! (Mk 9,7)

nutá v Zákone). Teda nie každý „rabbi“ bol učiteľ, a rovnako – nie každý učiteľ musel byť „rabbi“. Lutherov preklad „majster“ je preto priliehavejší ako „učiteľ“ (tento výraz je používaný v niektorých prekladoch NZ takmer výlučne; v iných prekladoch je prekladané slovo rabbi rôzne, podľa okolností). Ak bol „rabbi“ učiteľom, požíval veľkú vážnosť najmä medzi svojimi žiakmi (učeníkmi); títo ho obvyčajne sprevádzali na jeho cestách, obstarávali mu všetko potrebné, pomáhali, posluhovali mu a vydržovali ho zo svojich prostriedkov. Ježiša oslovujú „rabbi“ nielen jeho učeníci, ale aj úplne cudzí ľudia, ktorí s ním prichádzajú do styku, dokonca i farizeji; je pozoruhodné, že práve jeho učeníci ho takto oslovujú menej často, a keď, tak obvyčajne iba vtedy, keď ide o moc a vedomosti Majstra – vykladača Božej vôle.

Ježiš Kristus sa však líši od ostatných učiteľov v niekoľkých smeroch: vystupuje s nárokom na absolútnosť – nediskutuje, ale zvrchovane oznamuje Božiu vôľu, a to nie iba ako Jeho tlmočník, ale ako nositeľ tejto vôle, ako Boží splnomocnenec: „*Ale ja vám (ja vám však) hovorím...!*“ (Mt 5,22.28.32.34.39.44), „*neučí ako zákonníci, ale ako ten, čo má moc*“ (Mk 1,22). Okrem toho, na rozdiel od ostatných učiteľov, nečaká na svojich žiakov, ale ich povoláva, vyberá si ich,^{BC177} a to i spomedzi „hriešnikov“.^{BC178}

V súvislosti s oslovením „učiteľ“ (*rabbi*) je treba spomenúť jednu príhodu, opísanú v Mk 10,17n a L 18,18n: Keď Ježiša ktosi oslovil „*učiteľu (rabbi) dobrý*“, tento sa ohradil: „*Čo ma menuješ dobrým? Nikto nie je dobrý, jedine Boh.*“ – Ježiš sa bráni tomu, aby mu niekto prisudzoval Božie vlastnosti (lebo prívlastok „dobrý“, ako on hovorí, patrí iba Bohu – podľa všetkého prívlastok, resp. atribút „dobrý“ on tu chápe ako absolútnu dokonalosť spojenú s dokonalou láskou); ako by teda asi reagoval, keby ho niekto prehlasoval rovno za Boha?! (Ale Ježiš iste vedel, že v budúcnosti sa vyskytnú ľudia, ktorí budú v pokušení prisudzovať mu nielen jedinečné Božie vlastnosti, ale aj kompetencie a postavenie, čiže budú tvrdiť, že je rovný Bohu, ba dokonca – že je Bohom, a tak svoje slová, zaznamenané v Mk 10,18, resp. L 18,19, vlastne adresuje aj týmto). Za náležité **oslovenie** pre seba považuje prosté „rabbi“ („učiteľ“, v niektorých prekladoch „majster“),^{BC179} a nič nenamieta proti osloveniu „pane“,^{BC180} čo bolo obvyklé vyjadrenie úctivého postoja žiaka k učiteľovi. Celkom jednoznačne to potvrdzujú aj Ježišove slová adresované učeníkom: „*Vy ma nazývate Učiteľom a Pánom, a dobre hovoríte, lebo tým aj som.*“ (J 13,13). A pokiaľ ide o jeho **postavenie** medzi učeníkmi, sám sa označuje ako „vodca“,^{BC181} Na druhej strane však Ježiš zdôrazňuje, že ľudia nemajú zneužívať tituly „rabbi“, „vodca“ a „Otec“ tým, že sa nimi nechajú sami oslovovať; prvé dva totiž patria jemu, Ježišovi, a oslovenie „Otec“ patrí iba Bohu.^{BC182} Treba sa tu

* 177BC Ježiš ich (rybárov Šimona a jeho brata Ondreja) oslovil: *Podľa za mnou, a urobím z vás rybárov ľudí (Mk 1,17; pod.: 2,14); ...prosil ho (Ježiša) človek, ktorý bol predtým posadnutý..., aby mohol ísť s ním. Ježiš mu to však nedovolil. (Mk 5,18.19); Ježiš hovorí učeníkom: Nie vy ste si vyvolili mňa, ale ja som si vyvolil vás... (J 15,16)*

* 178BC *Cestou (Ježiš) zbadal Alfeovho syna Léviho, ktorý pracoval na colnici. Povedal mu: Nasleduj ma! On vstal a nasledoval ho. Potom Ježiš stoloval v jeho dome. Na stolovaní... sa zúčastnili mnohí colníci a hriešnici (Mk 2,14.15). Keď mu to farizeji vyčítajú, Ježiš hovorí: Lekára nepotrebuje zdraví, ale chorí. Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnikov (Mk 2,17)*

* 179BC Ježiš hovorí učeníkom: *Vy sa nenechávajte volať „Rabbi“ (Majster, Učiteľ), lebo jeden je váš Učiteľ (Kristus) a vy všetci ste bratia. (Mt 23,8)*

* 180BC *(Učeníci) pristúpili k nemu (Ježišovi) a zobudili ho: Pane, zachráň nás, hynieme! (Mt 8,25; pod.: Mk 7,28; J 11,3); tiež: Mt 7,21 atď.*

* 181BC Ježiš hovorí: *nenechávajte sa volať vodcami, lebo jeden je váš Vodca, Kristus. (Mt 23,10). Podobne hovorí apoštol Peter: Boh ho (Krista) povýšil za Vodcu a Spasiteľa... (Sk 5,31).*

* 182BC Ježiš hovorí: *...Otcom nevolajte nikoho na zemi, lebo jeden je váš Otec, ten nebeský (Mt 23,9)*

opýtať tých, čo sa nechávajú oslovovať „Otec“ („Páter“), či dokonca „svätý Otec“, prečo ignorujú tento jednoznačný Kristov príkaz.

Spasiteľ

Hebrejský výraz *mōšia'* znamená pomocník, vysloboditeľ, záchranca. V SZ ním boli označovaní úspešní vojvodcovia, králi. Oni však boli vzbudzovaní v obdobiach najväčšej núdze Bohom; preto tento titul patrí vlastne Bohu – Boh je Spasiteľom.^{BC183} No tento titul už v SZ prechádza aj na Mesiáša – sprostredkovateľa spásy.^{BC184}

Grécke *sótér* (záchranca, vysloboditeľ) v NZ patrí oprávnenne Ježišovi Kristu – za-sľúbenému Mesiášovi, ktorého Boh poslal na svet, aby realizoval Jeho plán spásy.^{BC185} Ježiš Kristus (= „JHVH je spása“, „Bohom pomazaný, splnomocnený“) je skutočným Spasiteľom; ved' on nám prináša vyslobodenie z hriechu (posvätenie) i ospravedlnenie z hriechov,¹⁸⁶ zachraňuje od zahynutia,^{BC187} premáha smrť,^{BC188} prihovára sa za tých, ktorí jeho prostredníctvom pristupujú k Bohu.^{BC189} Táto spása bude dovŕšená, keď Ježiš Kristus príde a *prebudí naše ponížené telo, aby sa stalo podobným jeho oslávenému telu* (F 3,20.21).

Vykupiteľ

Hebr. korene *g-'l, p-d-h* označujú vyslobodenie (doslovne „vyplatenie“) zajatca alebo otroka. Keďže Boh vyslobodzuje z biedy, z choroby, poníženia a z otroctva, je Vykupiteľom (*gó'él*) práve JHVH.^{BC190}

Septuaginta prekladá tieto výrazy odvodeninami z gréckeho *lytron* (výkupné): *lytrótés, lytrún, lytrósis, apolytrósis*.

Keďže vrcholným činom služby Ježiša Krista je vyslobodenie z hriechu (vykúpenie) „mnohých“ (tak, ako o tom hovoril už prorok),^{BC191} je on Vykupiteľom sveta (resp.

* 183BC JHVH hovorí: *...nieto Boha okrem mňa, Boha spravodlivého a Spasiteľa nieto okrem mňa* (Iz 45,21; pod.: 43,3; Oz 13,4; 2S 22,3; Ž 25,5; 51,16 atď.)

* 184BC *Keď budú volať o pomoc pred svojimi utláčateľmi, (JHVH) im pošle Záchranca (Mesiáša), aby bojoval a vyslobodil ich.* (Iz 19,20)

* 185BC *...tak Boh miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nik nezahynul, ale aby večný život mal každý, kto verí v neho* (J 3,16); *...Kristus Ježiš prišiel na svet spasit' hriešnikov.* (1Tim 1,15)

* 186 Rozlišujme hriech ako stav a hriechy ako činy, čiže sklon k hriechu (dedičný hriech) a našu osobnú zodpovednosť za konkrétnu účasť na ňom. **Vyslobodenie z hriechu** (v prvom prípade) sa nazýva **posvätením** (človek sa „narodením z Ducha“, čiže znovuzrozením stáva „novým stvorením“); **odpustenie hriechov**, ktoré je podmienkou zmierenia s Bohom (v druhom prípade) sa nazýva **ospravedlnením**: *...ak je niekto v Kristu, je novým stvorením ... všetko je z Boha, ktorý nás zmieryl so sebou skrze Krista* (2Ko 5,17.18). Viera v odpustenie hriechov je našou nádejou, lebo ono je podmienkou spásy. A toto odpustenie je úplne okrem nás, neexistuje tu žiadna „samoobsluha“, čiže žiadna záslužná samospravodlivosť, ale len a len ospravedľujúci a posväcujúci čin Boha (prostredníctvom Jeho Syna), ktorý nás berie na milosť.

* 187BC *Syn človeka prišiel hľadať a spasit', čo zahynulo* (L 19,10); tiež: J 3,15; 10,28

* 188BC *(Božia) milosť sa teraz stala známou zjavením nášho Spasiteľa Krista Ježiša; on odstránil smrť a svojím evanjeliom vyviedol na svetlo života neporušiteľnosť* (2Tim 1,10); *...on (Kristus) musí kráľovať, kým Mu (Boh) nepoloží pod nohy všetkých nepriateľov. Ako posledný nepriateľ bude zničená smrť* (1Ko 15,25.26)

* 189BC *(Kristus) môže dokonale spasit' tých, ktorí skrze neho prichádzajú k Bohu* (Hb 7,25); *(Kristus) je po pravici Božej a prihovára sa za nás* (R 8,34); *...máme u Otca obhajcu – Ježiša Krista...* (1J 2,1) atď.

* 190BC *Takto vraví Hospodin (JHVH), váš vykupiteľ', Svätý Izraela: Kvôli vám posiadam do Baby-lona, zrútim všetky závery a plesanie Chaldejcov zmení sa na nárek* (Iz 43,14; pod.: 41,14; 44,6; 47,4; 48,17; 49,7.26; 54,5.8)

tých, ktorí ho neodmietnu). Ježiš Kristus svojím životom i svojou smrťou, ktorá bola obeťou – nie však v zmysle akéhosi „zaplatenia za niečo“ (ako niektorí tvrdia), ale v zmysle toho najvyššieho dôkazu jeho absolútnej oddanosti, vernosti a poslušnosti voči Bohu (pozri aj ods. „**Obeť Ježiša Krista**“ v kap. **História a (alebo) zjavenie**) – otvoril dvere k slobode tým, čo pre svoj hriech prepadli súdu. Jeho obeť („preliatie krvi“) je symbolom tohto oslobodenia (vykúpenia).^{BC192}

Obraz trpiaceho „služobníka“ nachádzame u Deuteroizaiáša. Je to služobník dosvedčujúci svoje povolanie Bohom a pripomínajúci svoju poslušnosť (*Iz 52,13 – 53,12*). Kresťania v ňom vidia nepochybne Ježiša Krista, Židia Izrael ako celok. Avšak obe tieto poňatia si ani tak neprotirečia, ako by sa možno zdalo: JHVH si Izrael **vyvolil** ako nástroj a prostredníka spásy pre národy, a svojho Syna **poslal**, aby sa stal „nástrojom“ spásy – prostredníkom medzi Ním – Svätým a hriешným ľudstvom. V Ježišovi Kristu je záchrana, vykúpenie, ale niet pochýb, že aj Izrael nielen v minulosti zohral, ale ešte aj v budúcnosti zohrá významnú rolu v Božom spasiťelskom pláne (*R 11, 1.25-32*).

Kristovo vykúpenie (*apolytrósis*) nám prináša teda posvätenie,^{BC193} ale najmä eschatologické vyslobodenie,^{BC194} ktoré Boh zaslúbil svojmu ľudu^{BC195} a ktoré sa zrealizuje po vzkriesení a súde^{BC196} u tých, čo zostali verní,^{BC197} v tzv. „novom Jeruzaleme“, t.j. v Božom kráľovstve – kde *Boh bude s nimi... zotrie im z očí každú slzu, a smrti už viac nebude, ani smútku, ani náreku, ani bolesti už nebude...* (*Zj 21,3.4*). Alebo inými slovami: večný život človeka (o ktorom hovorí Ježiš Kristus v texte *J 17,3* – základe našich úvah) je jednak výsledkom vykúpenia Kristovou obeťou (čo je Boží dar, prejav Jeho milosti, ktorý z našej strany vyžaduje jediné – prijať ho, neodmietnuť), jednak poznania (a rešpektovania) svojho Boha (jediného pravého) a Jeho posla Ježiša Krista (to si už vyžaduje od nás isté úsilie – to je naša úloha, ktorá je však splniteľná s pomocou Ducha svätého).

História a (alebo) zjavenie

Poznávanie jediného pravého Boha a poznávanie toho, ktorého poslal, Ježiša Krista má mnoho spoločného, a predsa sú tu isté rozdiely. Zatiaľ čo zdrojom poznania Boha je výhradne Jeho zjavenie v rôznych svojich formách (ako o tom bolo hovorené), pri po-

* 191BC *...môj spravodlivý sluha dá spravodlivosť mnohým a ich nepravosti sám vezme na seba. Preto mu dám podiel s veľkými, ...pretože obetoval svoj život na smrť a počítaný bol s priestupníkmi, hoci on zniesol hriechy mnohých a zastúpil priestupníkov* (*Iz 53,11.12*)

* 192BC Kristus hovorí: *...moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za mnohých* (*Mk 14,24*; pod.: *Mt 26,28*); Ján v zjavení, ktorého sa mu dostalo, vidí nebeskú scénu a počuje túto oslavnú pieseň na počesť Baránka – Božieho Syna: *Hoden si vziať knihu a otvoriť pečate, lebo si bol zabitý a svojou krvou vykúpil si Bohu ľudí z každého kmeňa, jazyka, ľudu i národa, urobil si ich kráľovstvom a kňazmi nášmu Bohu, oni budú kralovať na zemi* (*Zj 5,9.10*)

* 193BC *...sme raz a navždy posvätení obeťou tela Ježiša Krista* (*Hb 10,10*)

* 194BC *... (ľudia) uvidia Syna človeka (Krista) prichádzať v oblaku s veľkou mocou a slávou. Keď sa to začne diať, vzpriamte sa, zdvihnite hlavy, lebo sa blíži vaše vykúpenie* (*Lk 21,27.28*)

* 195BC *Duch (Boží) sám dosvedčuje nášmu duchu, že sme Božie deti. Ale ak sme deti, sme aj dedičia... stvorensvo bude oslobodené z otroctva skazy do slobody a slávy Božích detí... my, ktorí máme Ducha, ...vzdycháme, očakávajúc synovstvo, vykúpenie ...lebo v nádeji sme boli spasení* (*R 8,16.17.21.23.24*)

* 196BC *Keď príde Syn človeka vo svojej sláve... zasadne na trón svojej slávy. Zhromaždia sa pred neho všetky národy. On oddelí jedných od druhých (t.j. vykoná súd)...* (*Mt 25,31.32*); Ján vo svojom prorockom vytržení videl ako *...more vydalo mŕtvych, ...i smrť a podsvetie vydali mŕtvych, a každý bol súdený podľa svojich skutkov* (*Zj 20,13*)

* 197BC *Buď verný až do smrti, a dám ti veniec života* (*Zj 2,10*); *...duše tých, čo boli státi pre svedectvo Ježišovo a pre Božie slovo (t.j. čo položili život za vieru), aj tých, čo sa neklaňali šelme ani jej obrazu (t.j. čo odolali satanom ovládaným inštitúciám a zostali verní Bohu.)... ožili a kralovali... to je prvé vzkriesenie* (*Zj 20,4.5*)

znávaní Ježiša Krista sa opierame o dva zdroje poznania: 1. opäť je to zjavenie (predsa ide o Božieho „Vyslancu“, a tak nielen mnohé skutočnosti z jeho poslania, ale i mnohé udalosti z jeho života nemožno poznať inak ako týmto spôsobom), 2. keďže ide o historickú osobnosť, môžeme (resp. musíme) sa tu opierať aj o niektoré historické fakty. Tí, čo skúmajú Ježišov príbeh, občas sa dopúšťajú dvoch nepripustných krajností: buď absolutizujú historický prístup a úplne ignorujú rolu Božieho zjavenia v živote Ježiša Krista (túto chybu robia najmä „liberálni“ teológovia), alebo, naopak, ignorujú historické fakty, a preto sa často ocitajú v oblasti neriešiteľných rozporov alebo jednoducho v mytológií (tejto chyby sa obvyčajne dopúšťajú „extrémni fundamentalisti“). Obidve krajnosti sú nesprávne a vedú k oslabeniu alebo diskreditovaniu evanjeliovej zvesti.

Boh sa od počiatku približoval k svetu a človeku prostredníctvom ľudí, najmä prorokov, a Jeho zjavenie vrcholí v príbehu Ježiša Krista, Jeho Syna. Už bolo povedané, že toto synovstvo si nemožno predstavovať nejako „biologicky“, ale tak, že ako každý syn je reprezentantom Otca (taká bola v biblickej dobe prax vychádzajúca z vtedajšieho práva), tak Syn Boží je Splnomocnencom, Zástupcom Boha.

V príbehu Ježiša Krista boli **dve kľúčové historické udalosti, v ktorých sa jednoznačne prejavilo Božie zjavenie** (bez jeho akceptovania tieto udalosti nemožno vysvetliť, pochopiť ani prijať): prvou bolo **pomazanie** (naplnenie) Ježiša Duchom svätým pri jeho krste (ako o tom bolo hovorené v časti **...Krista**), a druhou jeho **vzkriesenie**.

Už sme si povedali, že po pomazaní Ježiša („zrodení“ Krista) sa s ním udialo niečo „nevysvetliteľné“: zmenil sa na nepoznanie, takže ho ani jeho najbližší nepoznávali. A vzkriesenie bolo podobným (ba azda ešte väčším) „šokom“ pre jeho súčasníkov. U väčšiny z nich táto udalosť zásadne zmenila ich postoj voči nemu: mnohí, predtým ľahostajní alebo vlašní, prejavujú teraz až extatickú radosť z Kristovho vzkriesenia a z jeho novej prítomnosti medzi nimi. Ich život sa zmenil: eschatologická nádej, ktorá predtým bola iba akási hmlistá, nadobudla teraz ostré kontúry, reálnu podobu. Pôvodné apokalyptické predstavy sa konkretizovali. Pravdaže, v novom svetle je teraz videné aj všetko, čo predchádzalo – celý Ježišov život, jeho učenie i jeho smrť. Stalo sa definitívne jasným, že on je tým Mesiášom, Synom Božím, čo prináša spasu zmierením s Bohom a vykúpením.

Je prirodzené, že viera, v ktorej Ježišovo vzkriesenie môže byť eschatologickou nádejou vzkriesenia kresťanov, sa musí (okrem iného) opierať o fakt, že Ježiš bol človekom – pravdaže, výnimočným, so zvláštnym poverením a vystrojením Božím – ale predsa len smrteľným človekom: len vzkriesenie človeka môže byť nádejou vzkriesenia ľudí. **Vzkriesenie by nemohlo byť eschatologickou nádejou** vzkriesenia veriacich v dvoch prípadoch:

1. Ak by nešlo o vzkriesenie k večnému životu, ale iba o oživenie, čiže o privedenie mŕtveho smrteľného človeka k životu, ktorý by po nejakom čase bol opäť ukončený smrťou (definitívnu). Také je napr. oživenie z krátko trvajúcej, tzv. klinickej (nie biologickej!) smrti, známe z občasných úspešných resuscitácií v urgentnej medicíne, ale tiež zázračné vzkriesenia pri dlhšie trvajúcej (t.j. biologickej) smrti, ktoré opakovane vykonal Ježiš Kristus a v niektorých prípadoch aj apoštolí.

2. Ak by išlo o „vzkriesenie z mŕtvych nesmrteľného Boha“. (Táto veta je sama osebe nezmyselná – veď ako možno hovoriť o „smrti“ „nesmrteľného“? – používam ju tu však preto, že v podstate na takomto tvrdení je založený istý smer teológie). Takéto „vzkriesenie nesmrteľného“ by vlastne nebolo vzkriesením – iba pokračovaním, nanajvýš akýmsi „začiatkom novej etapy života večného Boha“. V žiadnom prípade by sa však nemohlo stať akýmsi „precedensom“ vzkriesenia **smrteľných** ľudí. Ale podstatou eschatologickej nádeje apoštolov a všetkých kresťanov prvotnej cirkvi bol práve tento „precedens“ (R 6,4-8; 8,11 atď.)!

Základom evanjelia (radostnej zvesti) stalo sa teda vzkriesenie. Vidieť to i z toho, že spoločným menovateľom formulí evanjelia je, že **Boh vzkriesil Ježiša Krista: ...evanjelium o (Božom) Synovi, ktorý... je podľa Ducha Svätosti ustanovený od vzkriesenia**

z mŕtvych ako Boží Syn s mocou – o Ježišovi Kristovi, našom Pánovi (R 1,3-4); **ak ...vznáš Pána Ježiša a vo svojom srdci uveríš, že Boh ho vzkriesil** z mŕtvych, budeš spasený (R 10,9); **Ježiša vzkriesil Boh a svedkami toho sme my všetci** (Sk 2,32; podobne Sk 2,24; 5,30); **Kristus... bol pochovaný a tretieho dňa vzkriesený podľa Písiem... zjavil sa Kéfasovi a potom Dvanástim...** (1Ko 15,4-5; podobne 1Ko 15.12-14) atď. Základom „apoštolskej praxe“ bola teda Veľká noc, a potom Letnice. No po stáročiach „náboženskej praxe“ akoby sa priority zmenili: vtelenie (presnejšie „vianočná udalosť“) namiesto vzkriesenia, hľadanie pomoci v „blahoslavených“ ľuďoch, nie v Duchu svätom. Som presvedčený, že aj v tejto veci treba sa vrátiť „ad fontes“ – k čistej vode pri prameňoch rieky cirkvi, ešte pred jej znečistením, ku ktorému došlo pri jej dlhej púti všelichím možným zamoreným prostredím.

Vzkriesenie však má silný vplyv aj na **etiku**: „Tam, kde je smrť tým posledným, tam je strach pred ňou spojený so vzdorom, tam je pozemský život buď všetkým alebo ničím... Ale tam, kde poznávame, že moc smrti je zlomená, tam kde zázrak vzkriesenia a nového života svieti ako svetlo do tmy sveta smrti, tam od života prijímame, čo dáva, nie „všetko alebo nič“, ale dobré i zlé, dôležité i nedôležité, radosť i bolesť“ (D. Bonhoeffer: ETIKA). Ak veríme vo vzkriesenie aj ubitého, podupaného života, má tento život perspektívu, cenu. Aj toto vedomie je plodom veľkonočnej zvesti.

Na začiatku evanjelia teda stojí vzkriesenie. A všetko ostatné, čo k evanjeliu prináleží, je k tomuto základu samozrejme pridávané. Všetky predchádzajúce udalosti a slová Ježiša nadobúdajú dodatočne nové dimenzie – veď je teraz jasné, že sa týkali Mesiáša. Ak svedkovia Ježiša Krista vidia v ňom Božieho Syna, celkom určite ho tým nechcú azda stotožňovať s JHVHem, ani nechcú povedať, že Boh je úplne sústredný v Ježišovi. Chcú iba vyjadriť skutočnosť, že Boh pôsobí na svet prinajmenšom dvojakým spôsobom: *po prvé* – ako Stvoriteľ a Sudca (ktorý je Pôvodcom a Udržiavateľom všetkého dobrého – reality viditeľnej a neviditeľnej, ale i pravidiel jej fungovania –, a ktorý vyvodí konzekvencie – prísne a spravodlivo – za nerešpektovanie pravidiel a následné narušenie svojho diela); *po druhé* – ako ten, kto uprostred dejín, na mieste ľudí, v ľudských podmienkach, zjavuje svoju pravdu a koná svoje vykupiteľské dielo – a toto dielo koná prostredníctvom Mesiáša, svojho Syna.

Ježiš Kristus hrá kľúčovú úlohu v dejinách ľudstva, pretože sa plne stotožnil s Božou vôľou a Boh svojou mocou na ňom a skrz neho (jeho prostredníctvom) ukázal, zjavil prevažnú časť svojho zámeru s človekom.

Pravda, postupne pribúdali k opisu jeho príbehu (sprvu podávaného ústne) prídavky, ktoré mali zvýrazniť dôležitosť základnej evanjeliovkej zvesti (dodať jej váhu). A tie často zasadzovali Ježiša do metafyzického, poprípade až mýtického rámcu. Týka sa to najmä jeho detstva, narodenia, a dokonca i obdobia pred narodením (ide o všeobecný jav: narodenie a detstvo všetkých významných ľudí sa skúma dodatočne, a to s ohľadom na význam príslušného človeka). Treba chápať tieto snahy. Ich cieľom nebolo zavádzať, ale naozaj iba zvýrazniť, dodať váhu. Že sa pritom občas použili mýtické obrazy, to patrí ku kultúre tej doby. Pravda, čím staršie je evanjelium (teda čím časovo bližšie je k historickej udalosti, ktorú opisuje), tým menej je v ňom prídavkov („dodatkov“); preto najstaršie, Markovo evanjelium možno pokladať za historicky najpresnejšie.

Rešpektovanie historického hľadiska (ako o tom bolo hovorené v úvode tejto časti) pri poznávaní Ježiša Krista a jeho príbehu z evanjeliových textov Písma si vyžaduje hermeneutický prístup. Treba si uvedomiť, že evanjeliá, hoci majú nespornú historickú hodnotu, predsa len nie sú reportážami v dnešnom slova zmysle, a nie sú ani Ježišovou biografiou vo zvyčajnom význame toho slova, ale svojím charakterom sú v podstate *vznávacími spismi* – sú napísané, aby svedčili o Ježišovi ako Kristu: *...toto je napísané, aby ste verili, že Ježiš je Kristus, Boží Syn.* (J 20,31 – podľa 1.2). Pri ich čítaní musíme

mať neustále na pamäti vyššie uvedené skutočnosti – to, že sú tu pasáže, ktoré opisujú udalosti (a majú vysokú informačnú hodnotu), ďalej pasáže jasne vyznávacie, a konečne doplnky, ktoré udalosti „kolorujú“, čím majú dokresliť ich dôležitosť (takto sa v podstate aj opis udalostí stáva vyznaním). Napriek týmto „doplnkom“ (alebo možno i vďaka nim) vidieť z celého Ježišovho príbehu to hlavné – že on **stelesňuje pravé ľudstvo určené k obrazu Božiemu** a vyjadruje tak uprostred dejín Božiu vôľu. I tak sa však treba pokúsiť, hoci to nie je ľahké, odlíšiť „historické jadro“ od toho, čo ho má zvýrazniť. Ak sa totiž o to nepokúsime, dostaneme sa do vážnych problémov: buď budeme uvažovať, a narazíme na množstvo rozporov (ktoré môžu nakoniec ohroziť našu vieru), alebo budeme ignorovať vlastný rozum, vytvoríme si z evanjelia „zbožnú ideológiu“, a nebudeme schopní o evanjeliu hovoriť s okolím, staneme sa neschopnými svedectva, lebo sa budeme svetu javiť ako ľudia zaťažení poverami.

Všetko vyššie uvedené platí všeobecne, no zvlášť názorne to možno demonštrovať na „vianočných“ príbehoch. V nich sa veľmi zreteľne prejavuje vzťah pisateľa k Ježišovi. Tieto príbehy vznikli neskoršie ako ostatné tradície. Prikladat' im väčší význam ako v skutočnosti majú (totož zdôraznenie významu Ježiša a jeho príbehu), znamená ich nepochopenie, a súčasne problémy z neriešiteľných otázok: napr. prečo také pozoruhodné príbehy chýbajú v dvoch evanjeliách (Markovom a Jánovom), prečo sú také nezohody medzi ich opismi v Matúšovom a Lukášovom evanjeliu – či už vezmeme „rodokmene“, samotný príbeh narodenia, prítomnosť rôznych osôb pri ňom, napr. pastierov, anjelov, mudrcov, atď. Isteže motív pastierov a anjelov v Lukášovom evanjeliu má svoju úlohu – symbolickú; každopádne pripisovať opisu tejto „príhody“ hodnotu akejsi reportáže, bolo by prinajmenšom nedorozumením. A podobne je to s cestou mudrcov do Betlehema.

Symbolika motívu anjelov a pastierov je zrejme táto: 1. Prítomnosť anjelov – Božích poslov podčiarkuje význam udalosti. 2. Ich volanie „Sláva na výsostiach Bohu a na zemi pokoj ľuďom, v ktorých má Boh záľubu“, má iste ukázať, že Boh požehnáva (dáva pokoj) ľuďom, ktorých miluje. (Neskoršia „úprava“, deformácia tohto posolstva na „...ľuďom dobrej vôle“, úplne mení jeho zmysel, lebo v podstate znamená „...tým, ktorí sa usilujú byť dobrými“ – zdôrazňuje sa teda ľudská zásluha namiesto Božej milosti). 3. V motíve pastierov rezonuje obraz pastiera a oviec, ktorý Ježiš tak často používal (a je známy aj z iných kníh Biblie). 4. Oznámenie evanjeliovej zvesti napred obyčajným ľuďom (nie mocipánom ani zákonníkom – vtedajším „teológom“) ukazuje, ku komu sa Ježiš Kristus najčastejšie obracal. 5. Motív klaňania pohanských učencov (mágov) má iste ukázať, že Kristovo posolstvo je určené nielen Izraelu, ale aj pohanom, t.j. svetu (tradícia postupne urobila z mudrcov, resp. mágov „kráľov“ a príbeh všelijako „vyšperkovala“).

Alebo otázka Máriinho „panenstva“. Aj tento motív tu iste má svoje dôvody: vyjadruje Ježišovo jedinečné poslanie od Boha. A keďže prenášanie hriechu bolo vykladané dedením, a biologické počatie bolo okrem toho zaťažené predstavou „nečistoty“, hriechu, ^{BCI98} bolo treba ukázať, že Ježiša sa toto netýka. Takýmto spôsobom sa teda vyjadrovalo Ježišovo jedinečné poslanie: on je pravým človekom k obrazu Božiemu (nenarušeným hriechom prvého Adama). Za zmienku tiež stojí, že zaslúbenie z Izaiášovho proctva citované v Matúšovom evanjeliu v hebr. texte hovorí o mladej žene, ale v preklade sa z toho stala **panna**. V súvislosti s týmto problémom všimnime si aj „Apoštolského kréda“. Čítame tu: „...ktorý sa počal z Ducha svätého, narodil sa z Márie, panny...“ Táto výpoveď sa všeobecne pokladá za jednu z najrozpornejších z celého kréda: jedni (tí, čo fundamentalisticky lípnu na slovách) pokladajú tieto slová za skúšku „pravovernosti“, zatiaľ čo iní ich interpretujú čisto symbolicky. V čom je vlastne problém? Iste v tom, že si tieto slová (podobne ako niektoré pasáže z Biblie) niektorí zamieňajú s prírodove-

* 198BC ...narodil som sa v neprávosti, v hriechu ma počala matka (Ž 51,7)

deckými (v tomto prípade biologickými) výpoveďami. V tejto súvislosti nezaškodí si pripomenúť, že v originálnej verzii kréda sa hovorí: „...qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine...“. Všimnime si tu dvoch slov: conceptus a virgine (virgo). „Conceptus est“ znamená, pravdaže, aj „byť počatý“ (v biologickom zmysle), ale **nie iba**. Znamená tiež myšlienku, ponímanie – „byť koncipovaný“, mať koncept (konceptiu) v zmysle duchovnom. Duch svätý tu teda nemusí pôsobiť v úlohe „biologického otca“, ale „duchovného otca“, autora konceptu (konceptie), plánu, osnovy. Číže: Ježiš Kristus neprišiel sem „náhodou“, ale na základe Božieho zasľúbenia, vyvolenia, plánu – jeho príbeh nemôže mať iný koncept (konceptiu), ako **koncept Boží**. Teda máme dobrý dôvod v tomto prípade (ale aj v iných, kde sa hovorí o „počatí“, „splodení“) predpokladať, že ide o „počatie“ (resp. „splodenie z Boha“) nie biologické, ale duchovné. To samozrejme vôbec nevyklučuje Božiu prítomnosť (prítomnosť Jeho Ducha) v živote Ježiša Krista, a už vonkoncom to nepopiera jeho vyvolenie k dielu spásy. (Pozri aj časť **Boží Syn**).

Druhé slovo „virgo“ neznamená výhradne pannu, ale aj dievku, resp. mladú ženu. V tejto súvislosti je zaujímavá výpoveď apoštola Pavla: „...keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna narodeného **zo ženy, narodeného pod zákonom**“ (G 4,4).

Postúpme však ďalej; veď tejto otázke, myslím si, sme venovali viac miesta ako si možno zaslúži (lebo nie je dôležité ako a z koho sa Ježiš narodil, ale to, čo Kristus hovoril, konal, ako a prečo zomrel a najmä – že bol vzkriesený). Ak som sa o týchto veciach rozpísal podrobnejšie, tak iba preto, lebo sa stále stretáme s nepochopiteľnou tendenciou stavať vieru (pravovernosť) na nepodstatných veciach, napr. aj na spornej dogme o Máriinom panenstve. Je to naozaj nepochopenie toho, o čo v evanjeliu vlastne ide, že tu ide o Krista – Syna Božieho, ktorý nám priniesol Boží odkaz (svojím učením), Božiu milosť – šancu odpustenia a zmierenia s Bohom (svojím príkladom – životom i smrťou) a nádej večného života (svojím zmŕtvychvstaním). Tu vôbec nejde o biologické otázky, týkajúce sa jeho pozemského života, jeho počatia, či dokonca jeho príbuzných.

Všimnime si, že prvým historicky istým údajom o Ježišovi je jeho krst Jánom Krstiteľom. Na rozdiel od príbehu narodenia Ježiša, hovoria o tejto udalosti všetky štyri evanjeliá. Nou sa začína aj najstaršie (a ako sme si už povedali, historicky najpresnejšie) evanjelium Markovo. Táto udalosť si však aj z iného dôvodu vyžaduje oveľa väčšiu pozornosť, ako sa jej obvykle venuje. Veď tu ide vlastne o moment „zrodenia“ Božieho Syna, resp. „posledného Adama“ (IKo 15,45) zosobňujúceho pravé ľudstvo, ktoré má základ v Bohu – človeka k pravému „obrazu Božiemu“.

Aj keď sme sa už niekoľkokrát dotkli otázky „človeka k obrazu Božiemu“ v súvislosti s Ježišom, treba túto otázku zodpovedať podrobnejšie a spojiť ju s otázkou Kristovej obete a jeho vykupiteľského diela; po prvé preto, že úzko spolu súvisia, po druhé preto, že práve okolo nich býva veľa nejasností a rozdielných (často kontroverzných) názorov:

Obet' Ježiša Krista.

Niet pochýb o tom, že **Ježiš Kristus nám priniesol spásu**, a že **táto spása** (naše ospravedlnenie) **súvisí aj s jeho smrťou**. Ale ako súvisí? – to je otázka! Dovoľte tu odcitovať pár viet z „Hovorov“ známeho anglického kresťanského autora C. Lewisa:

„Podstata kresťanskej viery je v tom, že Kristova smrť nás nejako vyrovnala s Bohom a dala začiatok novému životu. Niečo iného však už sú teórie o tom, ako to spôsobila. Je o tom celý rad teórií. V čom sa však zhodujú všetci kresťania je to, že to vykonala. Ilustrujme si to na príklade: človek vie, že od hladu mu pomôže potrava. Inou otázkou už sú teórie o výžive, vitamínoch, proteínoch atď. Ľudia požívali stravu dávno pred tým, než sa vôbec niečo vedelo o týchto skutočnostiach. A aj ak sa naše predstavy o podstate a význame jednotlivých zložiek potravy raz zmenia, ľudia budú naďalej jest potraviny a piť nápoje.“

Teda teórie o Kristovej smrti nie sú podstatou kresťanstva, sú iba pokusom teológov o jej výklad. Vec sama je nakoniec dôležitejšia ako akýkoľvek výklad teológov. Ak chceme byť kresťanmi, neznamená to, že musíme prijať tieto teórie. Veď vlastne nejde o to, aby sme pochopili, čo v podstate (možno) nechce byť pochopiteľným, čo je skutočnosťou z nadprirodzena. Pýtaš sa: načo to vlastne človeku je, ak to nechápe? A ja sa pýtam: či človek nemôže jesť svoju večeru, aj keď presne nechápe akým spôsobom ho potrava živí, aj keď nevie nič o mechanizme trávenia, zažívania, metabolizmu, o zložení stravy a pod.?"

Potom Lewis prezentuje jednu z teórií o tom ako mohla smrť Ježiša Krista zachrániť hriechne ľudstvo a dodáva: „To bola iba jedna predstava o tom, ako asi Kristovo utrpenie a smrť môže toho, kto Krista prijal, zachrániť. Ak sa ti nepozdáva, nevšímaj si ju. Lebo, ako už bolo povedané, dôležitý je fakt, že Kristova smrť nám priniesla spásu, a teórie, ako (akým „mechanizmom“) sa to stalo, sú nepodstatné.“

Niektoré z onoho Lewisom spomínaného „celého radu teórií“ vysvetľujú túto otázku „mechanizmom vykúpenia“, pričom vlastne vychádzajú z tých najstarších predstáv o pôsobení a účele obeti: že totiž u Boha si treba „predplatiť“, čo od Neho očakávame, treba mu „zaplatiť“ za to, čo sme od Neho dostali, treba sa „vyplatiť“ (vykúpiť) zo svojich dlhov (hriechov). Ak by obeť bola chápaná v takomto zmysle, stala by sa „platidlom“ alebo „tovarom“, nešlo by o obetovanie, ale o „výmenný obchod“. Kresťania by však mali vedieť, že charakter Božej milosti vylučuje takúto predstavu. Boh od nás vyžaduje zmenu srdca, mysle (metanoiou), obrátenie, nového ducha (hovorili sme o tom vyššie), a nie „zaplatenie“, „predplatenie“, „vyplatenie“ či dokonca „podplatenie“. Je zaujímavé, že túto teóriu o „zaplatení“ (lebo ono biblické slovo „vykúpenie“ mnohí chápu presne v tomto zmysle) hlásajú často trinitári. Tým však nepriamo popierajú svojiu základnú dogmu; alebo azda chcú tvrdiť, že za hriech ľudí môže „zaplatiť“ Boh Bohu (alebo jedna „osoba Boha“ druhej „osobe Boha“)? A tým „zaplatením“ žeby mala byť „smrť Boha“? Boha, ktorý je večný, nesmrteľný: „*On jediný má nesmrteľnosť*“ (1Tim 6,16)? Takéto predstavy o obeti by nás vrátili do doby, v ktorej žili Hebrejci pred cca 4000 rokmi alebo ešte skôr, do čias (popríklad prostredia) pohanov.

Je pravda, že NZ používa „obetnú terminológiu“: hovorí sa tam o „obeti“ a o „vykúpení“. Z toho vznikol akousi „logickou skratkou“ nelogický záver, že išlo o tzv. „vykupujúcu obeť“ – v zmysle „právnom“ alebo „obchodnom“; teda v zmysle prastarého názoru chápania účelu obete ako právnického alebo obchodníckeho prostriedku: obeť „je to, čím sa platí za niečo spáchané (je to pokuta za niečo)“ alebo „je to, čím sa platí za niečo nadobúdané (je to cena niečoho)“.

O tom, že **Ježišova smrť bola obeťou**, nemožno pochybovať. Celkom iste však nešlo o „platenie pokuty“ ani o „obchodnú transakciu“! Naopak, Ježišova obeť bola prejavom jeho oddanosti, vernosti, poslušnosti voči Bohu (ako si ešte ukážeme).

Ani to nemožno poprieť, že **Kristus nás vykúpil**. Ale výraz „vykúpil“ nemožno chápať v zmysle „vyplatiť“ („zaplatil dlh, pokutu“), ale v zmysle „vyslobodil“ (zrealizoval Boží plán spásy človeka) z otroctva hriechu.

Teda tie miesta NZ, kde je použitá v súvislosti s Kristovou smrťou spomenutá „obetná terminológia“ (napr. *Jl 1,29; R 3,2n; 1P 1,18n; Zj 5,6-9*), súvisia skôr s myšlienkou výkupného z otroctva (*Mk 10,45*), ako s obeťou za hriech. Veď napr. aj skutočnosť, že verš *1z 53,10* nie je v NZ ani raz citovaný (hoci inak je tam citovaná takmer celá kapitola), je veľmi príznačná. Príznačné je i to, že NZ na ôsmich miestach zrovnáva život a činnosť pravých veriacich s obetnou činnosťou starozákonných kňazov (*R 12,1; 1P 2,5; R 6,19-23*), čo dokazuje, že tu ide o sebadisciplínu a sebaobetovanie („duchovnú obeť“) Bohu. Aj Pavel svoju apoštolskú činnosť zrovnáva s „prinášaním obetí“.

Smrť Ježišova je v *Ef 5,2* zrovnávaná s obeťou, ale tu ide Pavlovi predsa o to, aby ukázal **čo majú robiť efezskí kresťania**: majú milovať ako Ježiš, t.j. vydávať samých seba v láske – je to vyjadrené metaforicky slovami „ako dar a obeť Bohu príjemnej vône“. V *IKor 5,7* sa hovorí o Kristu ako o „veľkonočnom Baránkovi“, obetovanom za nás. Ale aj tu je príznačná súvislosť: konkrétne tu išlo o hriešnika v Korinte, ku ktorého vylúčeniu nemal korintský zbor dosť odvahy. Pavel nariaďuje vylúčenie. A aby tomuto príkazu dodal patričný dôraz, zdôvodňuje ho ilustráciou – používa obraz starozmluvného veľkonočného baránka (možno ho k tomu motivovala blízkosť Veľkej noci). *IKor 5,7* je narážkou na *2M 12, 3.7.12.13.19; 13,7*: na začiatku slobody izraelského národa bol starozmluvný veľkonočný baránok, ktorého krvou boli označené príbytky Božieho ľudu, aby boli uchránené pred „zhubnou ranou“, pred Božím súdom, ktorý očakával tých, čo nepatrili k Jeho vyvolenému ľudu, ale k Jeho nepriateľom; bola to veľká udalosť, veľký deň, o ktorom Hospodin hovorí: „*Tento deň bude pre vás pamätným dňom*“ – veľkonočný baránok sa takto stal symbol oslobodenia Izraelu. Podobne Kristus je (podľa Pavla) náš „veľkonočný baránok“, ktorým začala doba novej slobody: on priniesol slobodu Božiemu ľudu (tí, ktorí sa k nemu priznali, sa stali Božím ľuďom, Božími deťmi), uchránil ho (metaforicky: „svojou krvou označil“) pred večným zahynutím, ktoré by mu inak hrozilo za jeho hriechy. Táto sloboda (oslobodenie „z moci hriechu“) však zaväzuje tento ľud k vyčisteniu všetkého pohanského a nečistého (opäť je tu symbolika – metafora starozmluvného „vyčistenia od kvasu“). Že Pavlovi tu nejde o výklad významu Ježišovej smrti (v zmysle zástupnej, resp. výkupnej obete) dokazuje aj to, že **veľkonočný baránok nebol obeťou za hriech** (a nebola mu ani prikladaná moc zmierujúca alebo očisťujúca), ale jeho **krv označovala príbytky vyvoleného ľudu** (aby boli uchránené pred trestom, ktorý poslal Boh na pohanských Egyptanov)!

Pokiaľ ide o list Židom (Hebrejom) a o obetnú terminológiu v ňom, treba si uvedomiť, že bol písaný ľuďom, ktorí pristúpili ku kresťanstvu zo židovstva: kresťanstvo bez kňaza a obetného kultu sa im zdalo akoby prázdne. Preto pisateľ hľadá dôkazy o tom, že Kristus urobil svojím dielom koniec nutnosti starozákonných kňazov a ich obetí (a pritom tie obete, ktoré kňazi znova a znova prinášali, beztak nemohli zahľadiť hriechy – *Hb 10,11*).

Kristovo dielo je teda **viac ako obeť**. On je zmierením s Bohom, zľutovaním (zmiľovaním sa) Božím, tak ako to vyjadruje *IJ 2,2* (kde je v niektorých prekladoch vložené slovo „obet“ – podobne aj v *IJ 4,10* – ktoré v gréckom texte nie je!). **Zmierenie tu znamená obnovenie pôvodného vzťahu**, ktorý bol medzi Bohom a človekom pred jeho pádom – vlastne obnovenie „obrazu Boha“ v človeku. Ježiš svoj vzťah k Bohu dokazoval celým svojím životom, učením i obetovaním sa – stal sa teda zmierením nielen svojou smrťou, ale celým svojím životom (*J 6,35; 14,6*).

Lewis píše, že existuje celý rad teórií o „mechanizme účinku Ježišovej obete“. Spomenul som, že mnohé z nich vychádzajú z tých najstarších (prakticky polopohanských) predstáv o pôsobení obetí a uviedol som ako príklad jednu z nich, hovoriacu o tzv. „výkupnej obeti“ („zaplatení za hriech ľudstva“). Existuje však aj iné vysvetlenie Kristovho vykupiteľského diela – vysvetlenie, založené plne na Božom slove, a pritom neutiekajúce sa k spomínaným prastarým polopohanským predstávam (ktoré Boh odmietol a odsúdil). Dovolím si ho tu stručne načrtnúť:

Napred si zopakujme niektoré známe fakty: „Boh stvoril človeka na svoj obraz“.^{BC199} Neznamená to však nejakú telesnú podobnosť – veď Boh je Duch, neviditeľ-

* 199BC *Boh stvoril človeka na svoj obraz; na Boží obraz ho stvoril (1M 1,27)*

ný,^{BC200} ale to, že mu dal časť svojich vlastností, aby mohol ako „spolupracovník“ Boží spravovať stvorenstvo, „podmaniť si ho“.^{BC201} Človek však po svojom páde (keď podľahol zvädzaniu satana, a tak zradil Boha (*1M 3,1n*)), mnohé z týchto vlastností stratil; predovšetkým stratil schopnosť komunikovať s Bohom (a tak i poznať Ho) a s ostatným duchovným svetom, ďalej spravodlivosť (schopnosť konať v zhode s Božou vôľou), a najmä večný život – skrátka: zomrel, duchovne umrel (Boh mu „odobral svojho Ducha“). Teda stalo sa presne to, pred čím ho Boh vystríhal: „*v ten deň (keď porušíš Boží zákaz) istotne zomrieš*“ (*1M 2,17*). A následky boli tragické: človek ignorovaním Boha (Jeho zákazu) privodil duchovnú smrť sebe a celému svojmu potomstvu (celému ľudstvu); z „obrazu Božieho“ zostalo torzo: istý stupeň intelektu, kreativity a emotivity. Ale intelekt bez spravodlivosti vedie k nemúdrosti (t.j. nesprávnemu rozhodovaniu); kreativita bez poznania Boha vedie k samolúbstvi a bez múdrosti k sebazničeniu; a emotivita bez poznania Boha a bez nesmrteľnosti vedie k nenávisti, k strachu a úzkosti. Taký je teda dnešný človek: má veľa vedomostí, ale ich zle využíva, ba často zneužíva, lebo sa nesprávne rozhoduje; tvorí mnohé veci, ale jeho vynálezy prinášajú ľudstvu viac zla ako dobra; nenávidí, a tak trápí iných najrozličnejším spôsobom, a sám je trápený depresiami, frustráciou a úzkosťami, odcudzením, ale najmä je ovládaný silným sklonom konať zlo (dedičným hriechom).

To je v stručnosti tragický príbeh prvého Adama a jeho potomstva, ľudstva – príbeh oddelenia sa od Boha, straty Jeho „obrazu“.

A do tejto situácie Boh posielala Ježiša Krista. V ňom zjavuje človeku „svoj obraz“ – človeka, zosobňujúceho ľudstvo, ktoré má základ v Bohu a ktorého budúcnosť nekončí smrťou; pritom však človeka prežívajúceho svoj individuálny, nezameniteľný život so všetkým, čo k tomu patrí – i so slabosťami, utrpením, strachom – so všetkým okrem hriechu.^{BC202} Ježiš Kristus prosí Boha o pomoc, ale si ju nevynucuje, vždy priznáva Božej vôli prednosť pred vlastným prianím. Na druhej strane ľudia žasnú nad jeho neobyčajnou múdrosťou, schopnosťami a divmi, ktoré koná. Je tak podobný, a predsa tak odlišný od ostatných ľudí. Prečo? Tá podobnosť je daná tým, že je pravým človekom; tá odlišnosť zasa tým, že Boh mu dal svojho Ducha – „pomazal ho“ („urobil ho Kristom“),^{BC203} a on sa tak stal opäť „obrazom Božím“ – novým človekom („druhým, posledným Adamom“)^{BC204} so všetkými vlastnosťami, ktoré pôvodne dostal, ale neskôr stratil „prvý Adam“: k obvyklým ľudským vlastnostiam a schopnostiam dostáva schopnosť komunikovať s duchovným svetom i ovládať ho, schopnosť komunikovať osobne s Bohom, žiť presne podľa Jeho vôle (byť spravodlivým). No Boh aj jeho podrobuje skúške²⁰⁵ – pokúša ho satan.^{BC206} On však, na rozdiel od prvého Adama, obstál, nepodľah-

* 200BC Boh je Duch... (*J 4,24*); Boha nikto nikdy nevidel (*1J 4,12*); tiež: *2Ko 3,17*; *Kol 1,15*; *1M 1,2*

* 201BC Boh riekol Adamovi a Eve: *Plodte a množte sa, a naplňte zem; podmaňte si ju a panujte... nad každou živou dušou (každým živočíchom)...* (*1M 1,28*)

* 202BC ...máme veľkňaza (Ježiša Krista), ktorý **bol vo všetkom skúšaný** (t.j. pozná naše slabosti), **ale bez hriechu.** (*Hb 4,15*)

* 203BC ...ako Ježiš vystupoval z vody (pri krste v Jordáne), uvidel roztvorené nebesá a Ducha, ktorý ako holubica zostupoval na neho (*Mk 1,10*); Boh pomazal (Ježiša z Nazareta) Duchom a mocou (*Šk 10,38*); ...Boh urobil (Ježiša) Pánom aj Kristom (Mesiášom)... (*Šk 2,36*)

* 204BC ...svetlo evanjelia o sláve Krista, ktorý je **obrazom Boha** (*2Ko 4,4*); Prvý človek, Adam, stal sa živou dušou (bytostou), **posledný Adam** (Ježiš Kristus) ožvujúcim Duchom. (*1Ko 15,45n*; pod.: *R 5, 12n*)

* 205 Trinitárov sa treba opýtať: Je vôbec mysliteľné, žeby Boh (Otec) považoval za potrebné testovať „Boha“ (Syna)? Nezdá sa vám, že už samotný fakt, že Boh vystavil Ježiša (podobne ako Adama) skúške spofahlivosti, svedčí o absurdnosti vašej teórie?

* 206BC *Na púšti bol (Ježiš) štyridsať dní a satan ho pokúšal* (*Mk 1,13*)

hol – odoláva pokušeniu, a tak zostáva natrvalo „obrazom Božím“, „odleskom Jeho slávy“ (2Ko 4,4; Hb 1,3) – človekom (synom človeka), ku ktorému sa Boh mohol priznať ako ku svojmu – Božiemu Synovi.

Niekomu sa azda dôvod (t.j. „výsledok testu odolnosti voči pokušeniu“), pre ktorý Boh urobil taký zásadný rozdiel medzi (prvým) Adamom a „posledným Adamom“ (Ježišom) nepochopiteľným; mnohým ľuďom sa totiž podľaŕhanie pokušeniu nezdá príliš závažnou vecou (možno preto, že oni sami často pokušeniam podliehajú). V skutočnosti však Boh mal veľmi závažný dôvod, aby takto rozhodol: tým, že Ježiš na zvädzanie satana reaguje jednoznačným odmietnutím a dôvodením: „Napísané je...“ (t.j. „Boh povedal:...“) – Mt 4,4. 7.10, teda tým, že sa Ježiš odvoláva na autoritu Boha (Jeho Slova), vyznáva, že Boh je pre neho jediným Pánom, že iba Jemu – „Pánovi, svojmu Bohu, budeš sa klaňať a len Jemu samému budeš slúžiť!“ (Mt 4,10). Na druhej strane Adam, keď ho satan (prostredníctvom Evy) zvädzal, nereagoval odmietnutím, a tým, že sa neodvolal na Boží zákaz (že nedôvodil podobne ako Ježiš: „Boh povedal:...“), spochybnil vlastne Božiu autoritu, zvolil si iného pána („boha“) – satana. Takto sa stal satan pánom (a „duchovným otcom“) nielen jeho, ale aj jeho potomstva; preto Kristus nazýva satana vládcom, resp. „kniežatom“ tohto sveta (J 12,31; 14,30), a preto na inom mieste hovorí svojim nepriateľom (potomkom Adamovým): „Vaším otcom je diabol...“ (J 8,44). Tento posledný výrok svedčí, okrem iného, aj o tom, že nie všetci ľudia sú deťmi (synmi, dcérami) Božími, ale že sú nimi iba tí, ktorých On skrze ich vieru v Jeho Syna prijal do svojej rodiny. Apoštol Pavel píše galatským kresťanom: „Vý ste skrze vieru synmi Božími v Ježišovi Kristu“ (Ga 3,26). Ľudstvo – Božie stvorenie sa teda delí na deti Božie a deti diablove, satanove (1J 3,10). A Ježiš preto prišiel na svet, „aby maril skutky diablove“ (1J 3,8; Hb 2,14) a aby privedol ľudí z „diablovej rodiny“ do rodiny Božej – aby sa stali opäť synmi a dcérami Božími.

Ježiš aj potom ako sa stal Kristom, žil naďalej životom človeka, nič ľudské mu nebolo cudzie^{BC207} – okrem nevernosti Bohu a, opakujem, okrem hriechu. A svoj vzťah k Bohu, svojmu Otcovi nakoniec potvrdzuje svojím obetovaním sa – obetovaním svojho života.

Teda **zlyhaním človeka** – Adama, predka, otca (biologického) všetkých ľudí, sa začala história padlého (hriešneho) ľudstva. Ten pád (stav hriešnosti) bol všeobecný („obligátne“ zasiahol každého človeka).

Podobne **obstátím človeka** – Ježiša, ktorý sa stal Kristom (Pomazaným Božím – Mesiasom), sa začala nová história Božou milosťou „vzdvihnutého“ (z padlého stavu), čiže vykúpeného, vyslobodeného ľudstva. Toto „vzdvihnutie“ (vykúpenie) je však „fakultatívne“ – netýka sa každého človeka, ale iba toho, kto sa prihlási k Vykupiteľovi, čiže kto uverí v neho (každý človek sa totiž telesne narodil, a má preto podiel na Adamovom páde, ale nie každý sa narodil z Ducha, a preto nie každý má podiel na „vzdvihnutí“, vykúpení).

Ono „obstátie“ Ježiša zahŕňa v sebe jednak spomenuté odolanie zvädzaniu satana a bezhriešny život, jednak zachovanie absolútnej vernosti, poslušnosti a oddanú službu Bohu, ktorá vyvrcholila obetovaním vlastného života. Túto obeť (na rozdiel od všetkých predchádzajúcich i nasledujúcich) môžeme označiť prívlastkom „absolútna“.²⁰⁸

Zhrniem: človek, „posledný Adam“ (1Ko 15,45) („Adam“ znamená človek; pozri aj prílohu **Diskusia, časť I.**), **Ježiš Kristus** – ktorý nepodľahol hriechu, zvodom satana, a ako Boží Syn (Mesias = Bohom „Pomazaný“), zohral jedinečnú úlohu v Božom pláne spásy

* 207BC Prišiel Syn človeka, ktorý je a pije, a vracia: Hľa, pažravec a pijan, priateľ colníkov a hriešnikov. (Mt 11,19)

* 208 Dôležité je zdôrazniť, že človek Ježiš, ktorý **obetoval život**, čiže **podstúpil smrť**, bol **bezhriešny**. Preto môžeme túto obeť nazvať „**absolútnou**“. Ak položí za Boha život hriešny človek, je to síce veľká obeť, ale vždy ju možno považovať iba za – „relatívnu“, lebo je súčasne obeťou i trestom za hriech. Smrť je totiž trestom (odplatou) za hriech: „odplatou za hriech je smrť“ (R 6,23). Ježišova smrť týmto trestom nebola (pretože bol bezhriešny) – bola teda čistou, resp. absolútnou obeťou!

– prináša vo funkcii **sprostredkovateľa** („*prostredníka*“, resp. „*veľkňaza*“^{BC209} celému ľudstvu možnosť opätovného nadviazania intímneho vzťahu (koinónie) s Bohom, možnosť obnovenia obrazu Boha v človeku, a svojím učením i príkladom svojho života, ktorý bol stelesnením lásky k Bohu (prejavujúcej sa absolútnou poslušnosťou), a lásky k ľuďom (pre nich žil, ich uzdravoval, učil, ale najmä im priniesol spásu), **ukazuje cestu** k dosiahnutiu tohto cieľa. Jeho evanjelium, to je výzva k jeho nasledovaniu: tých, čo v neho uveria, rozhodnú sa ho nasledovať, Boh prijme do svojej rodiny (za svoje deti): „*Tým, čo ho prijali, dal moc stať sa dieťkami Božími*“ (J 1, 12), a to tak, že im Boh dáva svojho Ducha (čím ich duchovne oživuje; predtým boli totiž duchovne mŕtvi), čo robí z nich Božie deti – synov a dcéry: „*všetci, ktorých vedie Duch Boží, sú Boží synovia* (R 8, 14). „*Ak sme dieťky (Božie), sme aj dedičia, a to dedičia Boží a spoludedičia Kristovi, ak s ním trpíme, aby sme s ním boli aj oslávení.*“ (R 8,17). Byť oslávený s Kristom, byť jeho spoludedičom a dedičom Božím, to – inými slovami – znamená získať večný život v Božom kráľovstve; toto je teda výsledok nášho ospravedlnenia, spasenia prostredníctvom vykupiteľského (t.j. osloboditeľského) diela Ježiša Krista – diela, ktoré v sebe zahŕňa jeho učenie, celý jeho život i jeho smrť (ktorá bola obeťou, ale nie „zaplatením za hriechy sveta“, ani „predplatením večného života“).

Všetko, čo som sa v kapitole *Obet' Ježiša Krista* snažil (neviem či každému dost zrozumiteľne) povedať – o podstate pádu ľudstva, ku ktorému došlo skrze zlyhanie (neposlušnosť) jedného človeka (Adama) a o podstate šance na záchranu, ktoré ľudstvo dostalo zásluhou obštatia (poslušnosti) opäť jedného človeka (Ježiša Krista) – to všetko vysvetľuje apoštol Pavel veľmi lapidárne (jasne, zrozumiteľne, a pritom stručne); prečítajte si, čo o tom píše vo svojom Liste rímskym kresťanom: „*Ako (vinou) pádu jedného človeka (Adama) došlo k zatrateniu všetkých ľudí... ako skrze neposlušnosť jedného človeka mnohí sa stali hriešnymi, tak aj skrze poslušnosť jedného človeka (Ježiša Krista) mnohí budú ospravedlnení.*“ R 5,18.19). Všimnite si: apoštol hovorí, že ľudia budú ospravedlnení skrze **poslušnosť jedného človeka** (Krista), a nie preto, že azda »za nich zaplatil „Boh“ Bohu, a tou „platbou“ bola údajne obeť – smrť (nesmrteľného) „Boha“« – ako to tvrdia niektorí „kresťanskí teológovia“.

Pre niekoho sa možno stane táto otázka zrozumiteľnejšou, ak vyššie citované slová apoštola Pavla „preložíme do modernej reči“: *Adam je archetypom narušeného človeka* (pričom oná narušenosť spočíva v odtrhnutí sa človeka od Boha – v prerušení pôvodnej jednoty), *Kristus je archetypom dokonalého človeka* (ktorého dokonalosť spočíva v nenarušenom vzťahu k Bohu – v obnovení zmyslu človeka pre jednotu s Bohom). Človek má možnosť zmeniť svoj („adamovský“) archetyp prijatím Krista (a tým i jeho, „nového archetypu“, čo je v Pavlovej terminológii „oblečením nového človeka“),²¹⁰ a tak *napraviť* (čiže obnoviť stratený) *vzťah k Bohu* (čo Pavel nazýva „zmierením s Bohom“).²¹¹ Práve v tomto spočíva Kristom prinesená záchrana (spása), jeho *vykúpenie* človeka. Význam biblického výrazu *vykúpenie* nemožno odvodzovať z jeho etymologického základu („kúpiť“), ale ho treba chápať ako synonymum iného biblického výrazu – *spasenie* – čo znamená vyslobodenia z „preklatia“ hriechu, odlúčenia od Boha. Preto aj Kristovu obeť nemožno chápať ani ako „penále“, ani ako „substitúciu“ – nie je to zaplatenie pokuty, ani vyplatenie náhrady – za niečo, ale ju treba chápať v zmysle „reprezentácie“. Dokazujú to jednak citované Pavlove slová o Kristovi ako „druhom Adamovi“ (R 5, 18.19), jednak ďalšie pasáže Písma, v ktorých naša viera v Krista je chápaná ako naša jednota s ním v jeho smrti a vzkriesení.²¹²

* 209BC *Jeden je Boh, jeden aj prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš* (1Tim 2,5); *Máme vznešeného veľkňaza... Ježiša, Božieho Syna* (Hb 1,14).

* 210 Pozri: Kol 3,10; Ef 4,24.

* 211 Pozri: 2Kor 5,18-20; R 5,11; Kol 1,20.

* 212 Pozri: R 6,1n; G 2,20; Kol 2,12; 3,1-3; 2Tim 2,11-12.

Dodatok:

V niektorých cirkevných spoločenstvách sa hovorí v súvislosti s „prijímaním tela a krvi Pána“ o obeti. Ide tu naozaj o obeť (prinášajú veriacimi Bohu prostredníctvom kňaza)? Skôr ako si odpovieme na túto otázku, uvedomme si nasledujúce fakty:

1. Ježiš Kristus priniesol obeť, ktorú **nemožno** opakovať (lebo to bol jeho život), a ktorá má trvalú platnosť, a preto ju **netreba** opakovať (*Hb 10, 10n*).

2. Kristovu obeť nepriniesli tí, čo ho mučili a zabilí (t.j. tí, ktorí „aktívne manipulovali“ s jeho telom), ale on, ktorý sa im („pasívne“) vydal. Ak však niekto v súčasnosti pri tzv. „eucharistii“ „manipuluje s Kristovým telom a krvou“, nenapodobňuje tým Krista (ktorý sa vzdal života), ale práve tých, ktorí manipulovali s jeho telom. To by však z „eucharistie“ urobilo niečo, čo celkom iste nemal na mysli Kristus, keď prikazoval svojim učeníkom: „Toto robte...“ (a verím, že takto to nechápu ani tí, čo v súčasnosti takto „obetujú“). Ježiš predsa nehovoril učeníkom: „...takto (opakovane) **obetujte** moje telo...“, ale : „...*toto robte na moju pamiatku*“ (*L 22, 19*).

Celkom iste je treba pripomínať si Ježiša Krista, jeho obeť, a to aj napodobňovaním istých úkonov, ktoré on robil pri svojej poslednej večeri (a ktoré prikázal učeníkom robiť, keď už on medzi nimi nebude), ale tiež celkom iste to nemožno nazývať obeťou ani „eucharistiou“ (gr. *eucharistein* znamená „vzdávať vďaku“, resp. „z vďaky obetovať“), lebo ide o **pamiatku** – spomienku a súčasne priznanie sa, manifestovanie príslušnosti k „tému Kristovmu“, t.j. k jeho cirkvi (je to teda v istom zmysle tiež **vyznanie, svedectvo**, avšak iného druhu ako obeť). (Podrobnejšie o obetiach všeobecne a o Kristovej obeti zvlášť píšem v knihe „**Viera ateistov a synkretistov VERZUS viera kresťanov**“.)

Ešte niečo o duchovnom živote a „Božom synovstve“ ľudí (...všetci, ktorých vedie Duch Boží, sú Boží synovia (R 8, 14):

Duchovný život Božieho dieťaťa začína „*novým*“ (duchovným) *narodením**, čiže „*narodením z Ducha*“ alebo „*zhora*“ (*J 3,3.5.6*) (grécke výrazy pre túto udalosť *paliggenesia, anagennan, anóthen* sa obyčajne prekladajú výrazom „znovuzrodenie“, ale životodarná sila, ktorá tento život udržuje, bez ktorej by nemohol existovať, prúdi naďalej do neho – „*Duch sa vylieva*“ (*Sk 10,45*), „*zostupuje*“ *naň (Sk 19,6)*, „*naplňa ho*“ (*Sk 4,31; 6,3; 9,17; 11,15.24; Ef 5,18*), „*Duch (človeka) vedie*“ (*R 8,14*), človek sa stáva „*chrámom Ducha Svätého*“ (*1Kor 6,19*) atď.; a nielenže Boh svojim Duchom človeka naplňa, ale občas (najmä pri istých zvláštnych situáciách) ho Ním „*preplňa*“ až „*pohár preteká*“.²¹³ Pritom Boh dáva prostredníctvom svojho Ducha niektorému človeku (teda nie všetkým narodeným z Ducha) mimoriadne schopnosti pre určitú úlohu – „*dary (charizmy) Ducha Svätého*“, nazývané aj „*darmi milosti*“ (*R 12,6-8; 1Kor 12,1-11*).

V Duchu svätom sa v nás prejavuje intímna Božia blízkosť, Jeho prítomnosť nie pri, ale priamo **v nás**: On z nášho vnútra pôsobí **na nás** (dáva nám schopnosť poznávať Boha, Jeho vôľu, rozumieť Jeho Slovu, dokonca sa „*prihovára za nás*“; ved' pre našu slabosť a neschopnosť sa nedokážeme ani správne modliť (*R 8,26*)). Ale pôsobí aj **cez nás** – navonok: dáva nám schopnosť svedčiť (odvahu a ďalšie k tomu potrebné predpoklady). Stávame sa tu teda nielen objektmi, ale i subjektmi Božieho diela, Jeho „partnermi“ v dejinách spásy: On nás (jednotlivcov i spoločenstvo – Cirkev) zmocňuje i uschopňuje šíriť Jeho dielo medzi ľuďmi, získavať nových „občanov“ Božieho kráľovstva. Príkladov je v histórii Cirkvi nespočetné množstvo. Spomeňme tu aspoň jeden známy biblický príbeh: hŕstka apoštolov po ich zmocnení Duchom svätým (na Letnice) nevidanou misijnou aktivitou rozšírila v krátkom čase kresťanstvo takmer po celom vtedy známom svete. Tento fakt, ktorý nevedeli pochopiť súčasníci a nad ktorým žasneme i dnes, je potvrdením toho, že nejde (iba) o ľudské dielo a že ono zmocnenie Duchom svätým (pomazanie, krst Duchom, vyliatie Ducha sv. atď.) je fakt, ktorý sa nedá poprieť a ktorý úplne mení človeka (*Sk 2,4; 4,8.31; 8,17; 9,17; 10,38.44.45; 11,16; 13,4.52; 19,2.6; Ef 1,13; 1Te 1,5; Tit 3,5; Hb 2,4; 6,4; 1P 1,12; 2P 1,21* atď.) – je to to, o čom hovoril sám Ježiš

* 213 O „pretekajúcej“ Božej milosti vedel svoje Boží ľud už v dobe starozmluvnej: pred tromi tisícročiami kráľ Dávid spieva, že Božími darmi jeho *kalich preteká* (Ž 23,5), a dodnes je symbolom pretekajúcej Božej milosti kinušový pohár, ktorý sa pri židovskom obrade havadaly po skončení šabatú preplňa vínom tak, že preteká.

Kristus (*Lk 11,13; J 3,3n; Mk 1,15; Mt 18,3*) i jeho apoštoli, najmä Pavel (*Ef 4,22-24; Kol 3,10*).

Len nezabúdajme, že Duch svätý je **darom Božím**,^{BC214} nikto ho teda nemôže „aktívne získať“, privlastniť si ho, nemôže ho Bohu vyrvať, „ulúpiť“ a „domestikovať“ si ho – a to ani jednotliviec, ani spoločenstvo, cirkev. Treba tu pripomenúť, že sa to vzťahuje aj na Ježiša: aj on dostal od Boha dar Duchu svätého (*Boh Duchom svätým pomazal Ježiša Nazaretského – Sk 10,38*; bol naplnený Duchom – *Ježiš plný Ducha svätého – L 4,1*).

Pojmy „dar Ducha“ a „dary Ducha“ by sme si však nemali zmieňať s pojmom „*ovocie Ducha*“, čo sú vlastnosti (prejav y konania), ktoré sa očakávajú od všetkých Božích detí (ľudí narodených z Ducha) a ku ktorým patrí *láska* (agapé), *radosť*, *pokoj*, *zhovievavosť*, *láskavosť*, *dobrotivosť*, *vernosť*, *miernosť*, *sebaovládanie* (*G 5,22*).

Dôležité je uvedomiť si, že pri obdarovaní Duchom i darmi Ducha (milosti) ide o aktívny Boží čin, zatiaľ čo človek je pri tejto udalosti viac–menej „pasívny“ – Boh dáva, človek prijíma. Teda **prijatie človeka do Božej rodiny a jeho obdarovanie „darmi Ducha“** je vecou samotného Boha (Jeho Ducha) – **vychádza to z Boha**. Človek môže po tom všetkom túžiť, prosiť o to, ale sám svojím úsilím to získať nemôže (ako už bolo povedané, nemôže to Bohu „vyrvať, ulúpiť“). **Ovocie Ducha však vychádza z človeka**, a hoci by ho bez Božieho Ducha nebolo (podobne ako by na strome nebolo ovocia bez opelenia a slnečného svetla), predsa len sa na ňom podieľa (a je za „úrodu ovocia“ zodpovedný) aj sám človek (ktorý je v našom pripodobnení v roli ovocného stromu).

Som presvedčený o tom, že aj ľudí, ktorí úprimne po spomínanej premene (po narodení z Ducha) túžia, prosia o ňu a pripravujú sa na ňu, možno považovať za kresťanov (hoci, za „kresťanov“ s úvodzovkami) i keď tento Boží dar zatiaľ ešte nedostali, a nemôžu teda ešte ani prinášať dostatočnú úrodu „ovocia Ducha“. Na rozdiel od týchto úprimne hľadajúcich ľudí, nemožno však za kresťanov považovať tých, čo Boha odmietajú (či už proklamatívne alebo tým, že vedome ignorujú Jeho vôľu – „pravidlá hry“ Ním určené); nie sú nimi ani vtedy, ak si pri sčítaní ľudu zapísali do sčítacieho hárku príslušnosť k nejakej kresťanskej cirkvi.

V ľud'och naplnených Božím Duchom (v Božích det'och) Boh v podstate „reštaruje“ svoj narušený obraz: človek opäť získava schopnosť poznávať Boha (vidieť a počuť Ho v Jeho zjaveniach i vo vlastnom srdci), je znova schopný okrem troch dimenzií materiálneho sveta vnímať aj dimenziu duchovnú, nadobúda múdrosť (schopnosť správne sa rozhodovať) a spravodlivosť (schopnosť žiť v zhode s Božou vôľou), ale najmä získava opäť večný život, a s ním aj pokoj, nádej a radosť.

Niektorí kresťanskí filozofi v súvislosti s výrazom „na Boží obraz“ (pri stvorení, poprípade pri znovuzrození človeka) hovoria o tzv. „čiasťočnej (alebo relatívnej) transcendentnosti“. Tá človeka robí „transcendentným“ vzhľadom k ostatným tvorom Božieho stvorenia, a súčasne mu umožňuje pochopiť realitu (absolútnej) transcendentnosti svojho Stvoriteľa; umožňuje mu tiež, aby videl svet podobne, ako ho vidí Boh, a vo svete seba, zmysel svojho života, svoje poslanie – aby porozumel sám sebe.

Ježiš Kristus – človek pomazaný Duchom svätým, plný Ducha Božieho (*Sk 10, 38; L 4,1*) – žil ako človek, trpel ako človek i zomrel ako človek; jeho rany, krv, slzy, jeho slabosť i pocit opustenosti sú nám blízke. Pri líčení rôznych historických príbehov býva zvykom idealizovať „hrdinov“, zatajovať rany, retušovať slzy. Kresťan to nemusí robiť, ba to ani nesmie pripustiť: príklad jeho Pána mu ukazuje, že aj utrpenie patrí k životu, že sa netreba hanbiť za slabosť, ani vymazať zo života kríž. Lebo Kristov kríž, okrem toho, že je súčasťou udalostí našej spásy, je aj akýmsi mostom, ktorý nás cez náš kríž spája s naším Spasiteľom, a tak prispieva k tomu, aby sme sa stali účastníkmi Božej lásky. Aby nedošlo k omylu: nie utrpenie samo o sebe je niečím pozitívnym, ale iba v spojení s Kristovým krížom. Lebo tak, ako jeho smrť je pre nás nádejou len v súvislosti s jeho vzkriesením (*ak by Kristus nebol vzkriesený, potom je prázdne naše kázanie a prázdna je i naša viera – 1Ko 15,14*), ako Veľký piatok bez Veľkej noci by bol pre

* 214BC ...dostanete **dar** Ducha svätého. (*Sk 2,38*).

nás iba dôvodom k beznádeji, tak i ľudské utrpenie bez Krista je iba dôvodom k zúfalstvu, a niet v ňom nič pozitívneho.

Už sme hovorili o základnom význame **vzkriesenia** pre kresťanskú vieru: táto udalosť úplne zmenila zmýšľanie Ježišových učeníkov i príbuzných (jeho dvaja bratia, Jakub a Júda, sa až po tejto udalosti stávajú apoštolmi). V prvotnej apoštolskej cirkvi je táto udalosť opakovane zdôrazňovaná a často sú vymenúvaní jej očití svedkovia.

Význam tejto udalosti sa diametrálne líši napr. od príbehu Ježišovho narodenia. A to nielen svojim vplyvom na obrátenie tých, čo predtým neverili alebo pochybovali, a svojou historicitou (v čase písania evanjelií totiž žili ešte mnohí vierohodní svedkovia vzkriesenia), ale najmä tým, že práve vzkriesenie možno chápať ako definitívne Božie zjavenie (tak ho chápali aj apoštoli a evanjelisti), ktoré možno zrovnávať len so zjavením Božieho mena v SZ. Apoštoli často definujú Boha ako „toho, ktorý vzkriesil z mŕtvych Ježiša Krista“.^{BC215} Nesmieme teda zabúdať, že to bol Boh – JHVH, kto vzkriesil Ježiša Krista – Syn Boží bol vzkriesený svojím Otcom. A ešte niečo: Kristus žije, ale nie je to pokračovanie jeho pozemskej dráhy – vzkriesenie nebolo iba akési „znovuoživenie mŕtveho tela“: jeho život pred ukrižovaním a jeho nový život majú odlišné prejavy – život po vzkriesení je životom inej kvality. A takýto život „inej kvality“ je i večný život, ktorý je našou nádejou po (našom) vzkriesení. To sú eschatologické dôsledky Kristovho vzkriesenia – a práve ony sú hlavnou oporou našej viery. **Túto našu vieru, nádej, ba istotu vzkriesenia nemôžu rozkolísat’ žiadne prírodovedecké ani filozofické „argumenty“.** Ide tu totiž o život, a **tajomstvo života patrí výhradne do „Božej kompetencie“.** Prírodné vedy ani filozofia nepoznajú, ani nikdy nespoznajú podstatu života, a sú preto absolútne nekompetentné hovoriť do otázok vzniku i zániku života, a o to menej do otázky vzkriesenia a večného života. (Podrobnejšie o živote, a to z rôznych aspektov, napr. biologického, medicínskeho, duchovného, eschatologického, píšem vo svojej knihe „**Fakty a úvahy O ŽIVOTE**“).

Boh a Boží Syn

(pozri aj kap. ...**Ježiša Krista...**, časť **Boží Syn**)

Celá táto kniha je venovaná otázke poznávania Boha a poznávania Jeho Syna, a pravdaže, aj vzťahov medzi nimi; niekto by sa teda možno mohol opýtať: prečo o tom ešte zvláštna kapitola?

Preto, aby sme tu v koncentrovanejšej forme, na menšej ploche zhrnuli práve problematiku vzťahu medzi Bohom a Jeho Synom – problematiku, ktorá sa stala „problémom“. A nemusela, keby sa všetci držali autentického Božieho zjavenia v Jeho Slove, a nie dogiem vykonštruovaných „teofilozofií“ po helenizácii („spohanšení“) kresťanstva. Práve niektorých „argumentov“, používaných nimi a ich nasledovníkmi, sa tu chceme dotknúť. Pri tých otázkach, o ktorých už bolo hovorené v predchádzajúcich kapitolách, sa nebudeme zdržiavať (tu postačí odkaz na príslušnú kapitolu), ostatným, pochopiteľne, treba venovať viac miesta. Táto publikácia si však nerobí ani v tomto smere nárok na nejakú kompletnosť ani komplexnosť. Konečne, jej poslanie, ako už bolo (a ešte bude) uvedené, je iné.

Pozrime sa teda na **niekoľko biblických textov, o ktorých býva niekedy tvrdené, že potvrdzujú teóriu o božstve Ježiša Krista.**²¹⁶

* 215BC *Ten (Boh), ktorý vzkriesil Pána Ježiša, aj nás vzkriesi s Ježišom... (2Ko 4,14; pod.: R 4,24; Kol 2,12n; Sk 2,32 atď.)*

* 216 V tejto kapitole sú uvedené tie biblické texty, ktorými býva najčastejšie „dokazované“ „božstvo“ Ježiša. Niekoľko ďalších „argumentov“, s ktorými som sa stretol v niektorých knihách a časopisoch s náboženskou tematikou, ale aj v osobných listoch, ktoré mi poslali čitatelia prvého vydania tejto knihy,

1. **J 14,10:** ...*ja som v Otcovi a Otec je vo mne. Slová, ktoré hovorím, nehovorím sám od seba, ale Otec, ktorý zostáva vo mne, koná svoje skutky.*

J 10,30: *Ja a Otec jedno sme.*

O význame výrazov „byť v...“ a „byť jedno“ už bola zmienka v kapitole **...Krista...** (v časti **...Krista** a v časti **Boží Syn**).

Naozaj tieto citáty dokazujú, že Boží Syn je Boh, inak povedané, že Boh a Bohom Pomazaný (Kristus) sú jedno, pokiaľ ide o ich podstatu, vlastnosti a kompetencie? Čiže, že sú v podstate (v „prirodzenosti“) totožní (a v „osobe“ rozdielni)? Pozorne teraz čítajme niekoľko nasledujúcich citátov, ktoré nám objasnia, čo tým „byť v...“ a „byť jedno“ Kristus mienil; že to znamená jednotu, byť jednotný („zajedno“), „byť jedného (rovnakého) ducha“, a nie byť „tým istým – totožným v podstate“ (teda byť napr. tým istým Bohom, ktorý – ako to čítame opakovane v Písme – je jediný, a nie „trojjediný“). Totiž, ak by to tak nebolo, potom by aj Ježišovi učeníci boli „tým istým“ ako Boží Syn (totožnými s ním v „podstate“), veď aj oni „sú jedno“, sú „v Ježišovi“ a on je „v nich“: „*Otče svätý, zachovávaj (tých), ktorých si mi dal, vo svojom mene, aby boli jedno ako my...*“ (J 17,11 – podľa 1.2); „*...aby všetci boli jedno, ako Ty, Otče, si vo mne a ja v Tebe, aby aj oni boli v nás, aby svet uveril, že si ma Ty poslal.* (J 17,21); „*...aby boli jedno, ako sme my jedno – ja v nich a Ty vo mne, aby dospeli k dokonalej jednote, aby svet poznal, že si ma Ty poslal a že si si ich zamiloval, ako si si zamiloval mňa.*“ (J 17,22-23); „*Oboznámil som ich s Tvojím menom a ešte oboznámim, aby v nich bola láska, ktorou si ma miloval, a aby som ja bol v nich.*“ (J 17,26); „*V ten deň spoznáte, že ja som vo svojom Otcovi a vy ste vo mne a ja vo vás.*“ (J 14,20).

Ak by sme použili terminológiu niektorých teológov, potom by teda učeníci boli vlastne „inými osobami Krista“, ba „logický“, podľa ich teórie, i Boha – boli by fakticky bohmi. A nie je to iba hra slov? Je vôbec nejaký rozdiel medzi „byť jedným = tým istým (v podstate totožným)“ a „byť jedným = jednotným“? Je, a zásadný. Taký, aký je medzi celkom a časťou z neho pochádzajúcou – sú síce „jedno“ (patria k sebe, niektoré vlastnosti majú rovnaké alebo podobné), ale nie sú „tým istým“, nie sú totožné; rozdiely medzi nimi sú dokonca veľmi podstatné: časť totiž pochádza z celku (má v ňom pôvod), je od neho závislá (no v opačnom smere to neplatí) – je tu teda vzťah jednosmernej závislosti. (O tom, čo znamená „byť jedno“ pozri kap. „...jediného pravého Boha...“).

2. **IM 1,26:** „*...učíme človeka*“ a viaceré miesta v Písme, kde je použitý plurál *‘lohim*. Je isté, že tieto miesta neznamenajú prítomnosť niekoľkých (troch) „osôb“ pri stvorení človeka (a pri iných príležitostiach), ale ide, ako už bolo povedané (v kapitole **...jediného pravého Boha...**, v časti **Meno nášho Boha**), o tzv. plural amplitudinis, resp. majestátny plurál, používaný z potreby človeka korit’ sa a uctievať, a nie azda z mnohobožského (resp. „mnohoosobnostného“) názoru pisateľa. Niet pochyb (svedčia o tom mnohé texty), že Stvoriteľ je jediný, že nemal pomocníkov, asistentov pri kreácii sveta a človeka (pozri časť **Stvoriteľ**).

3. **Kol 1,15.16.** Otázka stvorenia skrze Krista a pre neho bola vysvetlená v kapitole **...jediného pravého Boha...**, v časti **Stvoriteľ**.

4. **Hb 1,8-12.** Táto časť listu Hebrejom (Židom)²¹⁷ býva neraz uvádzaná ako „dôkaz“ Ježišovho božstva: Boh tu údajne „nazýva“ svojho Syna Bohom a vzdáva mu pocty prináležiacie jedine Bohu.

uvádzam v prílohe **Diskusia** (na konci knihy). „**Diskusia**“ je teda vlastne akýmsi voľným pokračovaním tejto kapitoly. Odporúčam vážnym čitateľom, aby túto skutočnosť pri čítaní knihy mali na pamäti.

* 217 Autor ani adresat’ tohto listu nie je známy. Pri zostavovaní kánonu NZ tento spis (podobne ako Jakubova epištola a Zjavenie) vyvolával veľké pochybnosti. Nakoniec bol do kánonu pojatý, lebo prevlá-

Tak, ako je to vlastne? Ide tu o odvolávky na SZ, najmä žalmy, pričom pri ich parafrázovaní sú urobené isté „menšie úpravy“, predovšetkým je zamenený autor a adresát príslušných výrokov. Porovnávajme:

Hb 1,8-9: Tvoj trón, Bože, je na veky vekov a žezlo tvojho práva je žezlom tvojho kráľovstva. Zaľúbil si sa do spravodlivosti a znenávidel si nepravosť, preto tá Boh, tvoj Boh, pomazal olejom plesania nad tvojich druhov.

Tieto slová, prevzaté zo 45. žalmu, údajne adresuje Boh–Otec svojmu Synovi, pričom ho oslovuje „Bože“. Ako znie pôvodný text? Čítajme:

Ž 45,7-8: Tvoj trón je trón od Boha na večné veky a žezlo tvojho kráľovstva je žezlom práva. Miluješ spravodlivosť a nenávidíš bezbožnosť, preto ťa hojnejšie pomazal Boh, tvoj Boh, olejom radosti ako tvojich druhov.

V liste Hebrejcom došlo teda k „malej úprave“ – vlastne k dvom: (1.) slovo Boh, ktoré je v origináli (v žalme) v genitíve, bolo tu dané do vokatívu a (2.) bol zmenený autor a i adresát oslavných slov. Povedzme to zrozumiteľnejšie: v pôvodnom starozmluvnom texte nie je oslovenie („Bože“), ale naopak konštatovanie, že „trón je od Boha“; koho trón? „tvoj“, t.j. Dávidov. Autorom slov žalmu, ktorý oslavuje svojho pána, kráľa (pozri verš 2.) Dávida, je totiž niektorý z tzv. Kórachovcov (pozri 1. verš tohto žalmu), potomkov Kóracha (v niektorých prekladoch, napr. v kralickom „synov Chóre“), ktorí žili na Dávidovom dvore a zastávali tam rôzne funkcie; okrem iného bol z nich organizovaný zbor spevákov, ktorí mali takpovediac „v náplni práce“ ospevovať svojho pána. Slová Kórachovca sú však v Liste Hebrejcom vložené do úst samotného, jediného Boha (Otca všemohúceho), ktorý tu údajne oslavuje svojho Syna a oslovuje ho pri tom „Bože!“

Hb 1,10-12: Ty, Pane, na začiatku si založil zem a nebesá sú dielom tvojich rúk. Ony sa pomínú, ale ty zostávaš; a všetci zostarnú ako odev, a zvinieš ich ako plášť, ako šat, a zmenia sa. Ty si však ten istý a tvoje roky nikdy neprestanú.

Tieto slová, ktoré sú veľkolepou oslavou Stvoriteľa, údajne (podľa Hb) hovorí Boh–Otec, Stvoriteľ, svojmu Synovi. Nalistujte si, prosím, žalm číslo 102, a zistíte, že ide fakticky o doslovnú reprodukciu jeho veršov 26–28, ale tiež zistíte, čo je mimoriadne závažné, rozhodujúce, že ide o „modlitbu biedneho, keď je zúfalý a vylieva si žiaľ pred Hospodínom.“ (Ž 102,1). Ide teda opäť o zámenu autora i adresáta tohto textu: tento raz na miesto zúfaleho, biedneho človeka je daný všemohúci Boh, zatiaľ čo Hospodín (všemohúci JHVH, Boh–Otec) je nahradený Jeho Synom. Nuž, po takomto zistení by bolo prinajmenšom nelogické (ak už nechcem použiť silnejší výraz) používať tieto verše ako „argumentáciu“ pravdivosti dogmy o Ježišovom božstve. (O tomto už bola zmienka v jednej z úvodných kapitol – v kapitole **Prečo?**, v časti **Čo ma „vyprovokovalo“**.)

5. Kol 2,9: ...v ňom (Ježišovi) telesne prebýva **plnosť božstva** (podľa 1.2: *božskosti*).

dol názor, že jeho autorom je apoštol Pavel. Aby sa totiž nejaký spis dostal do kánonu, musel spĺňať isté predpoklady; jedným z nich bola tzv. „apoštolská autorita“, to znamená, že jeho autorom musel byť niektorý z apoštolov alebo niekto z ich najbližších spolupracovníkov (akými boli napr. Marek a Lukáš). Dnes už azda nikto nepochybuje, že Pavel autorom Listu Hebrejcom (Židom) byť nemôže – dôvody sú formálne (úplne iná reč a štýl) i obsahové, čiže teologické (text obsahuje mnohé myšlienky, s ktorými sa u Pavla nikde nestretávame, napr. Kristovo Veľkňazstvo a iné). Že asi bol adresovaný kresťanom zo Židov, usudzuje sa z toho, že obsahuje mnoho poukazov na obojnú prax Židov, ktorá (ako list presvedča svojich čitateľov) je neplnohodnotná – je iba akousi „predbežnou“ v porovnaní s definitívnou, konečnou obeťou Kristovou. A koho iného o tom bolo treba presvedčať, ak nie bývalých Židov, teda tých, čo tieto obeť konali? Treba však poznamenať, že nezrovnalosti, o ktorých sa v tomto odseku zmieňujem, nemuseli byť zavinené autorom, ale niektorým z neskorších „upravovateľov“ (redaktorov alebo odpisovačov), ktorý bol celkom isto trinitár.

Aj týmto citátom z Pavlovho listu kolosenským kresťanom by niektorí chceli „dokazovať“ Ježišovo „božstvo“. Že je takáto snaha nezmyselná, že Pavel, keď vo svojom liste použil výraz „pléróma“ (= *plnosť*) božstva, celkom isto nemal na mysli Kristovo božstvo v tom zmysle, ako ho chápú trinitári (teda, že je Ježiš od večnosti jednou z osôb tzv. „božskej trojice“, resp. že je „nosiťom večnej božskej prirodzenosti“), nie je ťažké dokázať, ak postupujeme pri exegéze textu korektne, t.j. ak vezmeme do úvahy kontext (napr. bezprostredné pokračovanie textu – hneď nasledujúcu jeho vetu) a paralelný text (z toho istého Pavlovho listu, kde autor používa rovnaký výraz – „pléróma“):

1. Citovaný text (*Kol 2,9*) pokračuje takto: „...**aj vy ste dosiahli plnosti (pléróma) v ňom.**“ (*Kol 2,10*). Teda *aj adresáti listu* (kresťania z Kolos) *dosiahli plérómu* („plnosť božstva“) v Kristovi. Sú azda teda tiež „bohmi“? To iste nikto nebudie tvrdiť. Ale ak by „pléróma“ = „plnosť (božstva)“ znamenala „božskú prirodzenosť“, potom by to logicky platilo.

To si zrejme uvedomil vydavateľ jedného z prekladov NZ; preto (aby azda vnímavý čitateľ nezačal na základe presného prekladu biblického textu „kacírsky“, t.j. antitrinitársky uvažovať) v citovanom texte nahradil výraz „plnosti“ (pléróma) slovom „dokonalosti“ – teda: „...a aj vy ste prišli k dokonalosti v ňom.“ (pr. 1.2.). Teda „v mene pravovernosti“ nepresnosť (či skôr falšovanie) biblického textu – aj také sú praktiky trinitárov.

2. Na inom mieste toho istého Pavlovho listu (*Kol 1,19*) môžeme o Ježišovi čítať: „**Bohu sa zaľúbilo, aby v ňom (Ježišovi) prebývala všetka plnosť** („pléróma“).“ (V iných prekladoch NZ: „*Boh za dobré uznal, aby v ňom (Ježišovi) prebývala všetka plnosť*...“ (podľa 1.2.); „*Boh chcel, aby v ňom (Ježišovi) prebývala všetka plnosť*...“ (podľa 1.4.); „*Poněvadž se zalíbilo Otcí, aby v něm (Ježišovi) všechna plnost přebývala*...“ (podľa 1.6.).

Podľa tohto textu (*Kol 1,19*) teda plnosť božstva (pléróma) neprebývala v Ježišovi „od večnosti“ (ako to tvrdia trinitári); veď to Boh (Otec) sa v istom momente rozhodol („zaľúbilo sa mu“, „za dobré uznal“, „chcel“, „zaľúbilo se mu“), aby v ňom (Ježišovi) „prebývala“; inými slovami: rozhodol sa obdarovať ho „plnosťou božstva“ (naplniť ho „božstvom“...).

Ak je však „pléróma“ božstva niečím, čo možno darovať, a čo navyše nie je výlučnou vlastnosťou Boha (veď túto „plnosť“ dosiahli aj koloskí – a pravdaže aj iní – kresťania), potom celkom isto nejde o niečo, čo je večné (ako Boh) a čo by bolo možné stotožňovať s Božou „prirodzenosťou“, resp. „podstatou“ (ale iba s niektorými Jeho atribútmi, vlastnosťami).

O čo teda ide pri „plnosti (alebo naplnení) božstvom“? O to isté, čo je na iných miestach NZ označované ako „*naplnenie (plnosť) Duchom Božím (Svätým)*“. O tomto (o prítomnosti Božieho Ducha – božskosti v Kristovi) píšem na viacerých miestach (aj v predchádzajúcej kapitole **História a (alebo) zjavenie**). O význame výrazu „byť (prebývať) v...“ pozri text sub **1.** tejto kapitoly (resp. kap. **...Krista...**, časť **...Krista** a časť **Boží Syn**). Návaznosť viet s výrazmi „plnosť božstva“ a „plnosti (Kolosanov) v ňom (Kristovi)“ jasne ukazuje o aký vzťah sa týmito výrazmi označuje. Určite nejde o vyjadrenie totožnosti podstaty, ale podobne ako v iných prípadoch, kde je použitý výraz *En Christó lésoy*, ide o vzťah, resp. spoločenstvo – spoločenstvo a vzťah zahrňujúci celý život (plnosť = úplnosť), teda o koinóniu (pozri ďalej).

6. J 1,1n: *Na počiatku bolo Slovo...* Bol Ježiš Kristus (ktorý býva stotožňovaný so „Slovom“) pri stvorení sveta? O tomto bolo podrobne hovorené v kapitole **Stvoriteľ**, časť **Na počiatku bolo Slovo (stvorenie Slovom)**.

7. 1J 5,6-9: *On je ten, ktorý prišiel skrze vodu a krv, Ježiš Kristus; nielen skrze vodu, ale skrze vodu a krv. A Duch to dosvedčuje, lebo Duch je pravda. Traja sú, ktorí svedčia*

*(troje je, čo svedčí) [na nebi: Otec, Slovo a Duch Svätý, a tí traja sú jedno. A traja sú, ktorí svedčia na zemi:]. Duch, voda a krv, títo traja sú (toto troje je) jedno. Ak prijíma-
me svedectvo ľudí, Božie svedectvo je väčšie. Božie svedectvo je to, že svedčil o svojom
Synovi.*

Tento citát by mal byť najsilnejším argumentom trinitárov, v skutočnosti je však argumentom proti nim. Ako rozumieť tomuto paradoxu? Podporoval by trojičnú teóriu keby... keby bol naozaj súčasťou Písma. Ale nie je! Totiž jeho významná časť („Comma Ioanneum“), vymedzená v našom texte hranatými zátvorkami, bola do Písma „vmontovaná“ dodatočne. Zhodujú sa v tom protestantskí i katolícki teológovia. Rozdiel medzi nimi je nepodstatný – iba v čase, kedy k tomuto pozoruhodnému „rozšíreniu“ Písma došlo. Jedni udávajú piate storočie (20), druhí štvrté (25), ale dodávajú, že **ešte v 14. storočí žiaden grécky text tento dodatok neobsahoval**. V každom prípade k tomu došlo v období najprudších „bojov o trojicu“. Táto pasáž, ktorú do Písma vložili horliví trinitári (údajne to bolo na území terajšieho Španielska), sa takto, v rozpore s ich zámerom, stala vlastne argumentom proti nim, lebo ukazuje aké boli „metódy ich boja“ – nezastavili sa pred ničím, ani pred falšovaním Písma! A ako sa s týmto textom vysporiadávajú súčasné preklady Biblie? Niekde je uvedený v „poznámke pod čiarou“ (napr. v 1.1), inde v zátvorke (v 1.2), niektoré preklady ho (správne) vôbec neobsahujú (v 1.4, 1.5, 1.7, 1.8, 1.9, 1.11), iné, naopak, ho uvádzajú bez toho, žeby akýmkoľvek spôsobom označili, že do Biblie nepatrí alebo aspoň, že je „problematický“ (v 1.3, 1.6, 1.10). Koľko len zmätkov môžu do mysli ľudí vniesť prekladatelia, resp. zostavovatelia niektorých vydaní Biblie svojou nedôslednosťou alebo (ak ide o zámer) opovážlivosťou!

Ale ako porozumieť tej časti textu, ktorá zostane po odstránení uvedeného „dodatku“? Exegéza sa musí držať už spomenutej zásady: ťažšiu pasáž textu treba vysvetľovať v kontexte s inými časťami Písma – treba ju vidieť vo svetle textov, ktoré hovoria o tej istej otázke, a sú jasné, jednoznačné. A tak „prišiel skrze vodu a krv“ nemôže znamenať nič iné, ako fakt, že Ježiš je Kristus; inými slovami: pravý človek sa stal pravým Božím Synom, Božím Pomazaným (= Mašiach = Christos = Kristus):

„Voda“ znamená, že bol Božím Synom: bol Bohom zasľúbený (v Jeho Slove), bol Ním poslaný a pomazaný. O vode sa všeobecne tvrdí, že symbolizuje Božie Slovo; ona však v tomto prípade iste predstavuje aj Jánov krst vodou (pri ktorom bol Ježiš pomazaný, t.j. stal sa Kristom, keď Duch Boží na neho zostúpil).

„Krv“ znamená, že Ježiš bol človekom. Ježiš Kristus, hoci bol Božím Synom, žil ako človek, trpel, zomrel, čiže preliat krv ako človek.

Ďalej tu čítame: „Duch to dosvedčuje“. A hneď vzápätí sa hovorí o „Božom svedectve“. Teda svedectvo Ducha = svedectvo Boha (z čoho vyplýva: Boh je Duch). Teda Boh, ktorý je Duch, svedčí o tom (že Ježiš je Kristus, Syn Boží, Mesiáš) jednak vo svojom Slove, jednak svedčil o tom osobne pri jeho krste (pomazaní); a toto svedectvo je v úplnej zhode so svedectvom samotného Ježiša Krista – on svedčil svojim učením, svojimi skutkami, svojou smrťou, ale najmä slávnym zmŕtvychvstaním. Preto je tu to „traja svedčia (troje svedčí)“, totiž: (1) samotný Boh (čiže **Duch**) – pri krste Božieho Syna, (2) Božie Slovo (**voda**) – to, ktoré nachádzame v Písme i to, ktoré nám sprostredkoval Boží Syn – Kristus, ktorý ako (3) Syn človeka (človek) – Ježiš preliat **krv**. Medzi týmito svedectvami niet rozporu, sú absolútne jednotné (už sme si povedali na inom mieste, že výraz „byť jedno“ znamená „byť zajedno“, čiže neprotirečiť si).

8. F 2,5-10: V tomto úseku Písma je akýmsi záhadným, nie celkom zrozumiteľným, ba možno povedať neorganickým prvkom 6. verš. Najčastejšie býva interpretovaný v tom zmysle, že „Kristus (svoju) rovnosť s Bohom nepovažoval za lúpež“. Pokúsme sa porozumieť tomuto výroku – alebo posúdiť, či takéto jeho znenie je (môže byť) logickou

(a teda organickou a autentickou) súčasťou textu Pavlovho listu. Zvolil som na to metódu, ktorá, priznávam, nie je pri exegéze a skúmaní biblických textov obvyklá, hoci v iných oblastiach sa používa a osvedčuje: porovnaním príslušného textu z rôznych zdrojov – v našom prípade z desiatich prekladov Biblie (1.1 – 1.10. Pozri zoznam literatúry, ktorý sa nachádza v tejto knihe pred prílohou **Diskusia**) so zameraním na kľúčové výrazy, ktoré väčšina z nich obsahuje, a posúdením obsahu (zmyslu) výpovede kritickkej časti (v našom prípade 6. verša) v kontexte predchádzajúceho a nasledujúceho textu (ale aj z hľadiska jeho kompatibility s inými biblickými textami), pokúsiť sa dopátrať pravého, autentického významu príslušného problematického textu.

Pri porovnávaní rôznych prekladov (vydaní) Biblie bolo možné predovšetkým konštatovať, že sú medzi nimi veľké rozdiely, a to nielen po formálnej, resp. jazykovej stránke, ale aj pokiaľ ide o obsah, zmysel porovnávaného textu; okrem toho bola zistená (resp. potvrdená) ďalšia zaujímavá, veľmi závažná skutočnosť – že totiž staršie preklady sú síce po jazykovej stránke ťažkopádne a ťažko zrozumiteľné,²¹⁸ ale sú presnejšie (čo dokazuje aj fakt, že medzi jednotlivými verziami, t.j. prekladmi do rôznych jazykov, staršieho pôvodu je relatívna zhoda); novšie preklady sú zase jazykovo čistejšie, zrozumiteľnejšie, ale zato oveľa nepresnejšie²¹⁹ (eufemisticky povedané „voľnejšie“). Je na nich zreteľne badať, že ich vydavатели pripravovali tak, že texty starších vydání väčšinou iba jazykovo (gramaticky, štylisticky) upravili, pričom boli predovšetkým vypustené tzv. „jazykové anachronizmy“²²⁰ (týka sa to napr. prekladov 1.1, 1.4, 1.5, 1.7). Tento postup, na prvý pohľad správny, nesie sebou isté riziko: ony „anachronizmy“ (ktorým moderný človek nie vždy správne rozumie) môžu totiž niekedy signalizovať, že zmysel pôvodného textu bol iný, ako sa bežne interpretuje; dávajú teda možnosť pokúsiť sa o novú interpretáciu (niekedy k tomu dokonca priamo provokujú), čo nové preklady (zbažené „anachronizmov“), pravdaže, neumožňujú.

Ak vezmeme do úvahy kontext skúmaného biblického textu, štýl vyjadrovania sa príslušného autora (v tomto prípade ap. Pavla) a iné hermeneuticky relevantné skutočnosti, môžeme prísť k zaujímavým zisteniam.

Všimnime si napred ako sú niektoré výrazy, ktoré sú kľúčovými pre posúdenie vierohodnosti príslušnej interpretácie (prekladu) kritického textu, zastúpené v desiatich prekladoch:

„**Božia podoba**“: vyskytuje sa **6-krát**; [iné použité výrazy: 1-krát je „*božská prirodzenosť*“ (1.4), 1-krát „*bol Boh*“ (1.5), 1-krát „*zpusob Boží*“ (1.6) a 1-krát „*zpusob byti*“ (1.7)]. (Pozn.: pre zaujímavosť uvediem výrazy použité v dvoch hodnotených (1.9, 1.10) a v dvoch nehodnotených (1.12) cudzojazyčných prekladoch: „*göttlicher Gestalt*“, „*the form of God*“, „*forma Dei*“, „*morph deou*“).

„**lúpež (uchvátenie) rovnosti s Bohom**“ (a príbuzné výrazy): **7-krát**; [1-krát je „*nepridržal sa svojej rovnosti s Bohom*“ (1.4), 1-krát „*nedomáhal sa božských nárokov*“ (1.5) a 1-krát „*na své rovnosti nelpěl*“ (1.7)].

„**podoba otroka (služobníka)**“: **6-krát**; [1-krát „*prirodzenosť sluhu*“ (1.4); 1-krát „*úlohu najobyčajnejšieho človeka*“ (1.5) a 2-krát „*zpusob služebnika*“ (1.6, 1.7)].

* 218 Ako príklad uvediem text prekladu 1.3: *Lebo nech je také zmysľanie vo vás, aké bolo aj v Kristu Ježišovi, ktorý súc v podobe Boha nepovažoval toho za lúpež byt' rovný Bohu, ale sám seba zmaril prijímúc podobu sluhu a stal sa podobný ľuďom a súc v spôsobe nájdený jako človek ponížil sa stanúc sa poslušným až po smrť, a to po smrť kríža. Preto aj Bôh jeho povýšil nad všetko a dal mu z ľúbosti meno, ktoré je nad každé meno, aby sa v mene Ježiša sklonilo každé koleno bytosti ponebeských, pozemských i podzemských.*

* 219 Ako príklad možno uviesť text prekladu 1.4: *Zmysľajte tak ako Kristus Ježiš: On, hoci má božskú prirodzenosť, nepridržal sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka. Uponížil sa, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži. Preto ho Boh nad všetko povýšil a dal mu meno, ktoré je nad každé iné meno, aby sa na meno Ježiš zohlo každé koleno v nebi, na zemi i v podsvetí..*

* 220 Okrem toho v niektorých prípadoch (napr. v uvedenom 1.4) boli dokonca použité výrazy (napr. „*prirodzenosť*“), ktoré sú biblickému jazyku úplne cudzie, majú pôvod v pohanskej filozofii, a do teologickej reči sa dostali až v období tzv. „helenizácie“ kresťanstva, najmä po 4. storočí.

„*nepovažoval* (za *lúpež*)“ (a príbuzné výrazy): **4-krát**; [1-krát je „*nepriďžal sa*“ (1.4); 1-krát „*nedomáhal sa*“ (1.5); 1-krát „*nepoložil sobe toho*“ (1.6), 1-krát „*nelpěl*“ (1.7), 1-krát „*nevažoval*“ (1.8) a 1-krát „*uvažoval (myslel), že nie...*“, resp. „*zamýšľal, že ne...*“ (uvádzam dva možné preklady z angl. do slov.) (1.10)].

Už zo zbežného porovnania vidieť, že dva preklady (1.4, 1.5) sú také „voľné“, nedôsledné, nepresné, že ich treba z ďalšieho skúmania vylúčiť.²²¹ Zostávajúce texty, i keď sú medzi nimi rozdiely, majú dva spoločné rysy:

1. Hovorí sa v nich v súvislosti s Kristom o jeho podobaní sa Bohu (o „Božej podobe“, spôsobe, forme, morfé...) a v tej istej vete sa hovorí aj o „rovnosti s Bohom“ (tu sú však medzi jednotlivými prekladmi rozdiely – nie zo všetkých vyplýva, žeby sa táto „rovnosť“ týkala práve Ježiša).

2. V súvislosti s „rovnosťou s Bohom“ sa spomína akási „*lúpež*“ (ulúpenie, uchvátenie, rapina, Raub atď.).

Ad 1.: Tento biblický text vlastne vyvracia trinitársku dogmu: trinitári totiž považujú Ježiša za Boha, ale o Bohu predsa nemožno hovoriť, že je „podobný Bohu“. Ak o niečom (o niekom) hovoríme, že je podobný (v niečom rovný) Bohu, implicitne tvrdíme, že to (ten), o čom (o kom) hovoríme, nie je Bohom. Človek (Adam) bol, stvorený „na obraz Boha“, čiže bol Bohu podobný (mal niektoré Jeho vlastnosti, teda môžeme povedať aj, že Mu v niečom bol „rovný“), nebol však Bohom!

Ako je to s tou „rovnosťou Bohu“ v druhej časti vety? Ak by sme o niekom tvrdili, že je **rovný niekomu, kto je jediný**, automaticky (implicitne) priznávame, že ide o „relatívnu rovnosť“ (o rovnosť v niečom, nie vo všetkom), t.j. ide vlastne o „veľkú podobnosť“. Tvrdiť, že „niekto je absolútne (vo všetkom) rovný Bohu, ktorý je jediný“ je totiž logický nezmysel. Avšak rozhodujúcim dôkazom, že ide o takúto „relatívnu rovnosť“ je fakt, že v tej istej vete (v jej prvej časti) sa hovorí o *podobnosti* Bohu, a druhá časť vety predsa nemôže tvrdiť niečo, čo by negovalo konštatovanie z jej prvej časti.

Ad 2.: Záměno „svoja“ (v rôznych tvaroch), t.j. Ježišova, v spojení s výrazom „rovnosť s Bohom“ je iba v niektorých prekladoch (napr. 1.1, 1.2, 1.4), v iných (napr. 1.3, 1.6, 1.9) sa píše o „rovnosti s Bohom“ (v zmysle vyrovnania sa Bohu) všeobecne (chýba prívlastňovacie záměno, ktoré by dávalo jednoznačne túto rovnosť do súvisu s Ježišom Kristom).

Ak by bol správny prvý preklad, potom by to znamenalo, že Ježiš túto „rovnosť s Bohom“ nejako získal (dodatočne); lebo ak by ju mal „večne“, čiže ak by jeho „prírodnosť“ bola Božská od počiatku“ (ako to tvrdia trinitári), bolo by úplným logickým nezmyslom zmieňovať sa (či už v pozitívnom alebo negatívnom zmysle) o „*lúpeži*“. Veď *lúpež* je práve „dodatočné získanie niečoho“, čo predtým subjekt nemal (od iného spôsobu „dodatočného získania“ – napr. od nadobudnutia niečoho darom alebo dedením – sa líši nelegálnosťou, nie však „dodatočnosťou“ získania).

Ak by však bol správny druhý preklad – „*rovnosť*“, resp. „*byť rovným*“ bez bližšieho určenia o akú, resp. o koho rovnosť ide –, mohlo by sa to vzťahovať napr. na každého človeka (čo by iste uvítali učitelia a hlásatelia hnutia New Age), poprípade anjela (teda napr. aj na Satana, bývalého anjela Lucifer a – „Svetlonoša“), čo by bolo v rozpore s ostatnými textami Biblie, kde je Satan vylíčený ako odporca, protivník Boha, ktorý sa naozaj pokúsil získať rovnosť s Bohom, a ktorého raz zato stihne spravodlivý Boží trest. Pochybujem, žeby Ježiš schvaľoval tvrdenie súčasných novopohanov, že človek je rovný Bohu, že každý vlastne „je Bohom“, alebo žeby nevedel, že istá bytosť – vysokopostavená v nebeskej hierarchii, a v mnohom „podobná“ Bohu – pokúsila sa vyrovnáť Bohu, pokúsila sa o „*lúpež rovnosti s Bohom*“, o uchvátenie pos-

* 221 Ako ďalší príklad takejto nedôslednosti, „laxnosti“ (presnejšie – trestuhodného falšovania Pisma) niektorých vydavateľov Biblie možno uviesť ich priam neuveriteľné „transformovanie“ (výstižnejšie by bolo iste namiesto predpony „trans-“ použiť tu „de-“) textu *J 1,18*. Najprv uvediem celý text podľa 1.2: *Boha nikto nikdy nevidel; Jednorodný (Syn) Boží, ktorý je v lone Otcovom, ten (Ho) známym učinil*. Všimnime si teraz podmet druhej vety tohto verša, a porovnajme si jednotlivé preklady: 1.3: *...jednorodný Syn...; 1.5: ...jeho jediný Syn...; 1.6: ...jednorozený Syn...; 1.7: ...jednorozený ten Syn...; ale (!) v 1.4 je naraz: ...jednorodný Boh... a v 1.1 dokonca akási „kompromis“: ...Jednorodný Boh..., pričom v pozn. pod čiarou je uvedený „variant“: *Syn*. Nepripomína vám to ono vyššie spomínané „Comma Ioanneum“?*

tavenia a moci?²²² Ježiš toto všetko, pravdaže, vedel, a vedel aj ako sa Boh díva na pokusy (na jednej strane naivné, na druhej strane opovážlivé, hriešne) „získať rovnosť s Bohom“, a preto takéto snahy (ľudi alebo anjelov) nemohol nepokladať za lúpež (presnejšie za pokus o lúpež).

Čosi je tu teda s našimi prekladmi nie v poriadku. Každého človeka, ktorý pozná biblickú zvesť (jej starozmluvnú i novozmluvnú časť), by malo pri čítaní tohto textu niečo zaraziť, vzbudiť v ňom pochybnosť o jeho spoľahlivosti (autenticosti). Toho, kto pravidelne pracuje s biblickými textami (najmä ak pri svojej práci alebo pri študovaní Biblie používa viaceré preklady), takéto zistenie (prítomnosť nepresností, rozdielov medzi jednotlivými prekladmi, teda v skutočnosti deformácií textu) iste neprekvapí.²²³

Veľmi dôležitým faktorom (ja ho pokladám za rozhodujúci), ktorý spochybňuje uvedené znenie 6. verša – je zmysel jeho textu a jeho kompatibilita s ostatným, najmä susedným textom. Položme si otázku: Čo vlastne Pavel sledoval, aké ponaučenie chcel dať filipským kresťanom týmto (resp. takto formulovaným) prehlásením? Odpoveď môžeme získať, iba ak verš 6. budeme skúmať v kontexte predchádzajúceho a nasledujúceho textu 2. kapitoly Pavlovho listu. Niet pochyb, že Pavlovi ide o napomenutie a povzbudenie bratov: Buďte jednotní, nebuďte hašteriví, svárliví, tŕizdiadostiví, nevyvyšujte sa, nepokladajte sa za lepších ako sú iní, nehľadajte iba svoj vlastný prospech, neusilujte o získanie výhodného, či vyššieho postavenia; naopak, buďte pokorní, poslušní (v. 1-4). A ako príklad takejto „životnej filozofie“ uvádza im postoj samotného Ježiša Krista (v. 5): on bol pokorný, poslušný, vo svojom postoji voči Bohu bol podobný otrokovi, a nikdy sa nepokúsil zneužiť svoje výnimočné postavenie – podobnosť s Bohom (teda svoje schopnosti a kompetencie, ktoré dostal, keď bol naplnený, pomazaný Božím Duchom) – na to, aby uchvátil (ulúpil) moc, a tak sa stal Bohu rovným (v. 6-8). A napriek tomu (či práve preto) ho Boh vyvyšil (v. 9-10; podobne: Sk 2,32.33; 5,31). V tejto súvislosti treba spomenúť napr. Ježišovo odmietnutie moci, ktorú mu ponúkal Satan (o ktorom v Písme čítame, že je vládcom, „kniežaťom“ tohto sveta), keď ho zvädzal na púšti (Mt 4,8-10), ako i slová Ježiša: „...kto sa poníži, bude povýšený“ (Mt 23,12) a iné podobné texty (Mt 18,4; L 1,52; 14,11; 18,14; Jak 4,10; 1P 5,6).

Ak za príklad pokory, podriadenosti, poslušnosti, neusilovania o moc, kladie apoštol filipským kresťanom Ježiša Krista, bolo by nelogickým, ba dokonca kontraproduktívnym, keby akoby jedným dychom tvrdil, že „Kristus svoju rovnosť s Bohom nepovažoval za ulúpenú“; naopak, celkom logicky sem zapadá jeho poukázanie na konkrétny dôkaz ním zdôrazňovanej Kristovej podriadenosti – že on, Syn Boží, nikdy neuvažoval o získaní vyššieho (ba najvyššieho) postavenia – napríklad tým, žeby sa azda pokúsil ulúpiť (uchvátiť) Bohu Jeho postavenie, moc (ako to bolo napr. v prípade inej vysoko postavenej bytosti – Lucifera); skrátka, nikdy nezamýšľal byť Najvyšším, t.j. Bohom.

Predposledná poznámka: Ak by bol Ježiš Kristus naozaj „(absolútne) rovný Bohu“, mohol ho Boh ešte povýšiť (v. 9)? Na akú úroveň? Azda na vyššiu ako Božiu (veď na Božej bol už vraj predtým)?

Posledná poznámka – o tom, ako sám Ježiš pozeral na svoju „rovnosť s Bohom“: Ježišovi súčasníci, farizeji a zákonníci – vtedajší židovskí „teológovia“ (podobne ako mnohí dnešní,

* 222 Písmo túto duchovnú bytosť (Lucifera – Satana) personifikuje, keď o nej hovorí ako o kráľovi týrskom, resp. babylonskom: **Ez 28. kap.:** „...vo svojej myslí si sa pokladal za rovného Bohu (v.6). Bol si v Božej záhrade, v Édene (v.13), urobil som ťa jagavým cherubom... bol si na svätom Božom vrchu (v.14). Bol si dokonalejší vo svojich cestách odo dňa svojho stvorenia až dovtedy, čo sa zistila zvrátenosť pri tebe (v.15). Tvoje srdce spyšnelo pre tvoju krásu, skazil si svoju múdrosť kvôli lesku. Zhodil som ťa na zem (v.17). Hrozný koniec ťa stihol (v.19); **Iz 14,12-15:** Ach, ako si spadol z neba, ty jasná hviezda, syn rannej zory (ó Lucifere v jitře vychádzajúci – podľa 1.6). Zošiaty si na zem... Povedal si si v srdci: Vystúpim do nebies, hore nad Božie hviezdy vyvyším svoj trón... Vystúpim na výšiny oblakov, podobný budem Najvyššiemu. Ale musíš zosnúpiť do podsvetia, do najhlbšej jamy.

* 223 Ako vôbec môže dôjsť k deformáciám textu pri jeho prekladaní alebo úpravách? Jednak neúmyselne (najčastejšie napr. pri prekladaní viacvýznamových výrazov, ktorými môžu byť nielen slová – homonyma, ale aj celé frázy; niektoré jazyky sú na ne veľmi bohaté), ale často, žiaľ, aj úmyselne pri „úpravách“ textu (príkladov by bolo možné uviesť veľa, o niektorých už bola zmienka (spomeňte si napr. na pred chvíľou spomínané „Comma Joaneum“). Aby došlo k veľkej zmene zmyslu textu, stačí naozaj často iba malá (nezámerná) chyba prekladateľa, alebo „malá (zámerná) redakčná úprava“ vydavateľa.

kresťanskí), vyvodzovali z faktu, že sa Kristus vyhlasoval za Syna Božieho, mylný záver, že sa robí „rovným Bohu“ (J 5,18); Ježiš na toto obvinenie reaguje pomerne obsiahlym vysvetľovaním, v ktorom na jednej strane uvádza rozsiahle kompetencie, ktoré dostal od Boha (napríklad právomoci súdiť a oživovať mŕtvych), na druhej strane však hovorí o svojej úplnej závislosti (čo je pravý opak rovnosti) na Bohu: „Syn nemôže nič robiť sám od seba, len to, čo vidí robiť Otca“ (J 5,19), a opakuje: „Ja nemôžem nič robiť sám od seba. Súdim, ako počujem... nehladám (nepresadzujem) svoju vôľu, ale vôľu Toho, ktorý ma poslal.“ (J 5,30).

Zo všetkého, čo bolo dosiaľ povedané, vyplýva, že zmysel (nehovorím, že doslovné znenie) skúmaného textu vo svojej pôvodnej (autentickej) podobe musel byť takýto: *Zmyšľajte tak, ako zmyšľal Ježiš Kristus, ktorý, hoci sa (v mnohom) podobal Bohu, nepomyslel na to, aby sa vyrovnal Bohu (nezamýšľal „ulúpiť rovnosť s Bohom“); naopak, napriek svojmu (vysokému) postaveniu (ktoré vyplýva z jeho výnimočného poverenia), zaujal postavenie sluhu („prijal podobu otroka“), a ako človek („v ľudskom spôsobe“), ponížený, bol poslušný, a to po celý svoj pozemský život (až do smrti na kríži). Práve preto (zato) ho Boh povýšil, dal mu zvláštne, výnimočné meno – Ježiš (Jehošua, t.j. „JHVH je spása“; Mšjáh, t.j. „Bohom, JHVH-em Pomazaný“), pred ktorým sa sklóni (uzná ho za svojho Pána) každý na nebi, na zemi i v podsvetí (šeóle), a takto, vyznaním Bohom vyvýšeného Ježiša, vlastne každý oslávi Boha Otca.*

9. **Mt 14,27; Mk 6,50** a i.: *Ja som (to).* Trinitári zvyknú tvrdiť (pozri napr. **Diskusiu IV. (8)** v prílohe tejto knihy), že ak Ježiš vyslovil v nejakej súvislosti tieto slová, povedal tým vlastne „ja som Boh“ (JHVH), lebo vraj aj Boh (JHVH) sa takto („Ja som“) predstavil Mojžišovi. Tento „argument“ je veľkým nezmyslom, pretože – po prvé: **Boh sa Mojžišovi „predstavil“ inak** (prečítajte si o tom kapitoly **Meno nášho Boha** a **Význam mena** v prvej časti tejto knihy); – po druhé: **slová „ja som...“ netreba interpretovať v inom zmysle, aký skutočne majú.**

Napríklad Lee Strobel v knihe **THE CASE FOR CHRIST (KAUZA KRISTUS, str. 30 – pozri prílohu Diskusia IV.(8))** uvádza okrem iného „dôkaz“, že sa Ježiš „predstavil ako Boh“, biblický príbeh, uvedený v *Mt 14,27* a v *Mk 6, 45-50* (paralelný text je aj v *J 6,16-21*), ktorý býva „medzititulkami“ v Biblii označený obyčajne „Ježiš kráča po vode“ alebo „Ježiš chodí po mori“: učenci v búrke na mori, plní obáv a strachu, naraz vidia, ako sa čosi (považujú to za prizrak) k nim blíži; je to Ježiš, ktorý keď vidí ich úzkosť, upokojuje ich slovami: „Vzmužte sa! Ja som (to), nebojte sa!“ Situácia, súvislosti, gramatika – všetko hovorí, že ono Ježišovo „ja som...“ nie je nič viac ako jednoducho – „ja som...“ („to som ja predsa“).

V Biblii sa vyskytuje „...ja som...“ niekoľko sto ráz:

V SZ veľmi často (viššie 140-krát) je to v spojení „*Ja som JHVH (Hospodin)*...“ – väčšinou býva doložené „...*tvoj Boh*“. Boh sa takto „predstavuje“ alebo potvrdzuje svoju totožnosť, resp. autoritu. Preto dôraz v týchto vetách je, celkom logicky, na „JHVH“, resp. „Boh“, a nie na „ja som“. Iba v jednom prípade, a to v *2M 3,14.15* je v Božom výroku (v jeho prvej časti) ono známe a trochu záhadné „*som, ktorý som*“, resp. „*som*“ (celý citát pozri v poznámke pod čiarou č. **77 BC**). Avšak ani tu nemožno ono „som“ (samo osebe) považovať za „Božie meno“ (či „predstavie sa“ Boha); to sa predsa nachádza v ďalšej časti výroku (v tom istom 15. verši): „*JHVH, Boh vašich otcov... je moje meno*“. (Poznámka: Zdá sa, že ono „som, ktorý som“ v *2M 3,14* je skôr odmietnutím ľudskej túžby po pochopení významu Božieho mena ako jeho vysvetlením: meno Boha má zrejme zostať človeku nepochopiteľným; ale práve preto je aj nepreložiteľné – teda JHVH, a nie napr. Hospodin a pod.).

Aj v NZ sa „...ja som...“ vyskytuje veľmi mnohokrát (iba v Jánovom evanjeliu viac ako 50 ráz). Zaznieva z úst Ježiša, ale napr. aj Jána Krstiteľa a mnohých iných „aktérov“ príbehov Novej Zmluvy. Niekoľkokrát Ježiš vyslovil tieto slová pri definovaní svojho postavenia, pri sebaoznačovaní za Mesiáša, pričom často použil metafory („*ja som cesta...*“, „*ja som dvere...*“, „*ja som dobrý pastier...*“ atď.), ale vo väčšine prípadov (aj vtedy, keď kráča po mori) jeho „ja som“ nemalo (nemá) žiaden „skrytý (mystický, gnosticistický, filozofický, špekulatívno-teologický a pod.) význam“ – nie je to žiaden inotaj, a už vonkoncom nie „prehlásenie sa za Boha“.

Ak by každé „ja som...“ malo znamenať „prehlásenie sa za boha“, potom by „sa prehlasovali za boha“ denne milióny ľudí na celom svete.

Keďže uvedený príklad Strobelovho „argumentovania“ zďaleka nie je ojedinelý – naopak trinitári sa často odvolávajú na ono Ježišovo „ja som“ – treba sa venovať tejto otázke podrobnejšie:

Podiváme sa na výraz „ja som“ bez gnosticistických alebo ezoterických okuliarov, t.j. bez toho, aby sme v ňom hľadali „skrytý, tajomný význam“, inotaj, mystiku či niečo podobné. Ale tiež bez toho, aby sme týmto slovám prikladali význam, ktorý sa im pokúsili dať filozofi a psychológovia pomerne nedávno. Veď v čase keď biblické texty boli zapísané, nebolo ani len chyrovať o špekulatívnych „významoch“ výrazu „ego“ (ktorý sa stal v reči filozofov a psychológov v ostatnom čase jedným z najmnohoznačnejších termínov, interpretovaných z rôznych možných – i nemožných – hľadísk); a niečo podobné platí aj o výraze „bytie“ (resp. „byť“).

Nech teda osobné zámeno „ja“ v našich úvahách nemá iný význam ako „aktívne činný (a jedinečný) subjekt“, a podobne podstatné meno „bytie“ (i sloveso „byť“) chápme nie vo všeobecnom, abstraktnom (filozofickom) zmysle, ale ako „existenciu – žitie (a sebauvedomovanie si) konkrétneho jedinca“.

Pri akceptovaní vyššie uvedeného môže mať „ja som“ v podstate tri významy:

1. „Ja som.“ – Je to jednoduchá, dvojčlenná, holá veta, ktorou **subjekt môže označovať alebo potvrdzovať svoju osobnú prítomnosť**: „ja som (to)“ = „to som ja“ (poprípade „ja som tu“). V slovenčine obyčajne pridávame slovo „to“ (vo funkcii zámena alebo častice) alebo príslovku „tu“; možno ich však i vynechať (mnohé jazyky ich napokon v tejto súvislosti vôbec nepoznajú – pozri ďalej). V tomto význame je „ja som“ použité napr. v *Mt 14,27*, *Mk 6,50* a i.

O príbehu opísanom v biblických textoch *Mt 14,22-33* a *Mk 6,45-52* sme hovorili pred chvíľou. A povedali sme si tiež, že okrem iného práve tieto texty si vybral trinitár Lee Strobel, aby argumentoval „božstvo“ Ježiša. Vráťme sa ešte k tomu jeho (a nielen jeho) „argumentu“: porovnajme niekoľko prekladov Biblie – o tých, ktoré v týchto textoch používajú iné výrazy ako „ja som“ (napr. „to som ja“), Strobel tvrdí, že „zahmlievajú gréčtinu“ – aby čitateľ mohol sám logicky posúdiť, ktoré z prekladov sú korektné. Aby táto korektnosť (resp. nekorektnosť) vynikla, uvieme na porovnanie (v tabuľke) preklady rovnakého „ja som“ aj z iných biblických textov, a to z *J 6,20* a *J 9,9*. Dôvod: text *J 6,20* je paralelný k *Mt 14,27* a *Mk 6,50*, a pokiaľ ide o *J 9,9*, tu sú použité v origináli (i vo väčšine prekladov) tie isté slová – „Ja som (to)“ – ako v *Mt 14,27* a *Mk 6,50*, ale napriek tomu nikto netvrdí, že muž, ktorý ich vyslovil, sa tu „prehlásil za Boha“; povedal ich totiž slepec, ktorému Ježiš vrátil zrak (príbeh je opísaný v *J 9, 1-12*). (V nasledujúcej tabuľke uvedené preklady Biblie si môže čitateľ jednoducho identifikovať podľa zoznamu použitej literatúry, ktorý sa nachádza v tejto knihe pred prílohou „Diskusia“).

preklad Biblie	<i>Mt 14,27</i>	<i>Mk 6,50</i>	<i>J 6,20</i>	<i>J 9,9</i>
1.1.	Ja som!	Ja som!	Ja som to...	Ja som to!
1.2.	...ja som...	Ja som...	Ja som to...	...ja som to.
1.3.	...ja som...	...ja som...	Ja som...	Ja som to.
1.4.	To som ja.	To som ja.	To som ja...	Ja som to.
1.5.	...to som ja...	...veď to som ja...	...to som ja...	...som to ja...
1.6.	...jät' jsem...	...jät' jsem...	Jät' jsem...	Jät' jsem.
1.7.	...já jsem to...	...já jsem to...	Já jsem to...	Jsem to já.
1.8.	...to som ja...	...to som ja...	To som ja...	Som to ja...
1.9.	...ich bin's...	...ich bin's...	Ich bin's...	...ich bin's...
1.10.	...it is I.	...it is I.	It is I...	I am he.
1.11.	...c'est moi...	...c'est moi...	C'est moi...	...c'est moi...
1.12 gr.	...egw eimi...	...egw eimi...	...egw eimi...	...egw eimi...
1.12 lat.	...ego sum...	...ego sum...	...ego sum...	...ego sum...

Z porovnania tu uvedených trinástich prekladov vyplývajú dva fakty: – 1. existujú isté zvláštnosti (rozdiely) medzi jednotlivými jazykmi, ktoré má (mal by) prekladateľ rešpektovať; – 2. niektorí prekladatelia (v rozpore s pravidlami vlastného jazyka) použili tu „ja som“ namiesto „to som ja“ (resp. iného vhodného výrazu), a to zrejme iba preto, aby „podporili“ trinitárnu teóriu, ktorú vyznávajú (oni sami alebo ich nadriadení). Oba fakty dokazujú nezmyselnosť Strobellovej „argumentácie“.

2. „*Ja som...*“ – Táto veta môže znamenať aj „*ja existujem (žijem)...*“ – uvedomujem si svoju existenciu a slobodu (t.j. schopnosť myslieť, rozhodovať sa a konať). Ide tu teda o **vyjadrenie (alebo potvrdenie) „životného vedomia“, resp. vedomej existencie, „prežívania“ seba samého** (pričom dôležitou zložkou tohto „prežívania“ je **vôľa k životu** a u človeka aj uvedomovanie si, vnímanie, resp. i akési „hodnotenie“ svojej **kvality života**; ide tu vlastne o to, na čo sa pýtame svojich známych zdvorilostnými frázami: „Ako sa máte?“ „Ako sa vám dari?“ „Ako žijete?“ „Wie geht's Ihnen?“ „How are you?“ atď.). Treba pripomenúť, že „prežívanie“ a „vôľa k životu“ sú vlastné všetkým živým tvorom – i tým, ktoré to nemôžu vyjadriť verbálne (dokážu to však často dať najavo veľmi jasne a nápadne iným spôsobom). Aj človek môže vyjadriť (a potvrdiť) svoju vedomú existenciu inak ako slovami „ja som...“ (spomeňte si napríklad, akým rôznym spôsobom to Ježiš vyjadril, preukázal a dokázal svojim učeníkom po svojom vzkriesení). Príklady takéhoto významu „ja som“ sú napr. v Ježišových výrokoch z *J 13, 19; 8, 28, 58; Mk 13, 6*.

3. „...*ja som...*“ – Tieto slová môžu byť (v funkcii vetných členov) **súčasťou rozvitej vety, poprípade súvetia**. Ich gramatické postavenie a význam vo vete sú tu jednoznačné, a neznášajú žiadne špekulácie. Príklady: „*Ja som cesta, i pravda, i život.*“ (*J 14, 6*); „...*hovorím vám: Ja som dvere k ovciam.*“ (*J 10, 7*); „...*ja som nehovoril sám zo seba, ale Otec, ktorý ma poslal, ten mi prikázal, ako mám hovoriť a čo povedať.*“ (*J 12, 49*) atď.

Ani v jednom prípade Ježišove slová „ja som“ nemajú nič spoločné s Božím menom. Eudia, ktorí to tvrdia, vlastne uvažujú – hoci si to možno neuvedomujú – podobne ako starovekí „gnostici“.

10. R 9,5; 1J 5,20: Prečo uvádzam tieto texty spolu? Lebo majú čosi spoločné: Svoju „argumentačnú hodnotu“ získali istou, veľmi nenápadnou, zato však významnou úpravou pôvodného textu – „iba“ zmenou interpunkcie.

K tejto problematike dovoľte napred niekoľko všeobecných poznámok. Aj keď ide z veľkej časti o opakovanie známych vecí, pokladám za potrebné ich na tomto mieste spomenúť:

Pôvodné biblické texty (starozmluvné i novozmluvné) sú bez interpunkčných znamienok. Časť novozmluvných rukopisov (tzv. „Iniciál“) je písaná veľkými gréckymi písmenami, časť (tzv. „kurzíva“) malými písmenami, ktoré sú navzájom spojené. Chýbajú nielen čiarky, ale nijako nie sú oddelené ani vety, ba dokonca ani slová. V starozmluvných (hebrejských a aramejských) textoch chýbajú okrem interpunkcie a označenia prízvuku (ktorý je tu dôležitý nielen pre výslovnosť, ale pre pochopenie významu) dokonca i samohlásky. Všetky tieto pre zrozumiteľnosť dôležité znaky doplnili do starozmluvného textu niekedy v 9. – 11. stor. tzv. Masoretí (boli to Židia). Nimi zavedené označenia sa nakoniec stali tradičnými. Pokiaľ ide o grécke texty, i tam dochádzalo k rôznym dodatočným zmenám, či už náhodnými chybami alebo zámernými úpravami (niekedy pozitívnymi, inokedy negatívnymi) pri odpisovaní textov, a najmä pri ich prekladaní do iných jazykov.

Že rozdielne zaradenie diakritiky a interpunkcie môže úplne zmeniť zmysel textu, netreba azda zvlášť zdôrazňovať. Ako príklad uvediem aspoň jeden pomerne známy prípad, kde jediná čiarka (v niektorých prekladoch je nahradená dvojbodkou) v krátkom texte sa stala príčinou veľkých teologických, vieroučných sporov: Ako treba písať vetu, ktorú povedal Ježiš lotrovi spolu s ním ukrižovanému (*L 23, 43*)? „*Amen, hovorím ti, dnes budeš so mnou v raji*“ alebo „*Amen, hovorím ti dnes, budeš so mnou v raji*“? Prvú verziu presadzujú zástanci predstavy „pokračujúceho života“ po smrti, druhú tí, ktorí argumentujú (treba povedať, že na základe

mnohých jednoznačných biblických textov), že život po smrti (večný život v novom tele) začne až po vzkriesení. Nebudeme sa teraz zaoberať touto teologickou otázkou. Povieme si len, že jej rozsúdenie nie je možné skúmaním, porovnávaním „pôvodných“ textov (úvodzovky sú tu preto, že vlastne žiadne „pôvodné“ texty neexistujú, ale iba najstaršie odpisy), a to jednoducho preto, lebo žiadnu čiarku neobsahujú. A predsa problém je riešiteľný – tak, že sa tento výrok skonfrontuje s inými, ktoré sú jasné, jednoznačné, a pojednávajú o tejto veci (teda konkrétne – položíme si otázku: máme v Písme zmienky o tom, že život – hoci v inej forme – pokračuje po smrti, alebo Biblia hovorí o vzkriesení mŕtvych?). A rovnako je to aj pri posudzovaní iných textov. Žiaden dôležitý biblický výrok predsa nemôže byť v rozpore s inými časťami Biblie (NB keď ide o toho istého biblického autora). V bežnej praxi nám veľmi dobre môže poslúžiť porovnanie kritického textu v rôznych vydaniach (vrátane cudzojazyčných prekladov) Biblie. Túto metódu sme už použili (sub 8) – aj keď v inej súvislosti – a použijeme ju znova.

Vráťme sa však k vyznačeným textom:

R 9,5: *...z nich (Izraelcov) je Kristus podľa tela, Boh nad všetkými, požehnaný naveky. Amen.* (podľa 1.1, podobne v 1.2).

Tento text niektorí vykladajú tak, že Kristus je tu prehlásený za „Boha nad všetkými, požehnaného naveky“. Samozrejme kontext, resp. porovnanie s inými Pavlovými výrokmi o Kristu je v príkrom rozpore s takouto interpretáciou. Problém je zrejme v čiarko za slovom „tela“. Podľa všetkého tu má byť v texte bodka, a slovom „Boh“ začína nová veta.

Akoby som počul: „Zase si niečo vymýšľa, aby dokázal svoje domnienky“. Nuž, môžem čitateľa ubezpečiť, že nejde o moje domnienky, výmysly: radím prečítať si tento text v inom oficiálnom (tiež ekumenickom) vydaní Biblie (v zozname literatúry uvedenom pod č. 1.7): *...z rodem pochádza Kristus. Bůh, který je nade všemi, bud' pochválen na věky, amen.*

IJ 5,20: *...prišiel Boží Syn a dal nám schopnosť poznať toho pravého; a my sme v tom pravom, v Jeho Synovi Ježišovi Kristovi. On je pravý Boh a večný život.* (podľa 1.1, podobne 1.2).

Tento text možno interpretovať rôzne. Napríklad aj tak, že „ten pravý“ je Ježiš Kristus, že on je pravý Boh. Ale aj inak – takto (pre lepšiu zrozumiteľnosť) doplním význam pojmov v zátvorkách a časti textu podčiarknem): *...prišiel Boží Syn a dal nám poznať Toho pravého (t.j. svojho Otca – jediného pravého Boha), a my sme v Tom pravom (t.j. v Bohu) ...a v Jeho (t.j. Toho pravého) Synovi, Ježišovi Kristu. On (Ten pravý) je pravý Boh a večný život.*

Kto trochu pozná Jánovu teológiu, musí priznať, že jej „duchu“ primeranou môže byť iba táto druhá interpretácia: ved' Ján, rovnako ako iní apoštoli, hovorí o Ježišovi vždy ako o Kristu (t.j. Pomazanom), resp. o Božom Synovi, a nikdy ako o Bohu; ďalej: rovnaký zvrät „byť v Bohu a v Jeho Synovi“ je použitý u Jána na viacerých miestach, napr. v jeho Evanjelii – tam, kde Ježiš prosí svojho Otca: *Otče, (prosím Ťa), aby aj oni (moji učeníci) boli v nás (t.j. v Bohu–Otcovi a v Jeho Synovi) (J 17,21).*

Ak táto argumentácia (podľa môjho názoru zásadná a dostatočná) niekoho nepresvedčí, ponúkam mu ďalšiu – porovnanie s inými prekladmi Biblie:

...Syn Boží prišiel, a dal nám smysl, abychom poznali toho pravého, a jsmet' v tom pravém, i v Synu jeho Ježiši Kristu... (podľa 1.6).

...Syn Boží prišiel a dal nám schopnosť rozeznávat, abychom poznali, kdo je pravý Bůh. A jsm'e v tom pravém Bohu, protože jsm'e v jeho Synu Ježiši Kristu... (podľa 1.7)

...and we are in him that is true, even in his Son Jesus Christ... (podľa 1.10).

Zdá sa, že cudzí prekladatelia boli pozornejší a dôslednejší ako naši. Ak by však azda aj niekto tvrdil opak, predsa hádam uzná, že prvá interpretácia textu je uvedenými faktami prinajmenšom spochybnená do tej miery, že ju nemožno použiť ako argument na dokazovanie dôležitej vieroučnej otázky (dogmy).

11. **Zj 22,13:** „*Ja som Alfa i Omega, Prvý a Posledný, počiatok a koniec.*“

Zásadná otázka tu je: kto vyslovil tieto slová? Samotný Boh (podobne ako v 1,8 alebo 21,6) alebo Jeho Syn? Lebo ak ich vyslovil Kristus, mohlo by to znamenať, že privlastnením si týchto Božích atribútov (prívlastkov) sa nepriamo prehlásil za rovného Bohu. Prečo niektorí pokladajú za autora tohto výroku Ježiša Krista? Iba preto, že sú ovplyvnení „medzititulom“ (ten do Biblie vložil jej vydavateľ!), ktorým je nadpísaná príslušná časť textu Písma. Tieto „medzitituly“ napr. znejú: „Kristus potvrdzuje obsah zjavenia“ (podľa 1.2), „Kristov príchod“ (podľa 1.1) a podobne. Čitateľ tak musí nadohľadnúť dojem, že to, čo nasleduje po takomto „medzititule“, týka sa iba Ježiša Krista. Aká je však skutočnosť? Kto číta *Zj 22,8-17* pozorne, musí vedieť, že tu postupne hovoria: anjel (*verse 9-11*), Boh (*vv. 12-15*), Ježiš (Baránok) – Boží Syn (*v. 16*), Kristova (Baránkova) „nevesta“, teda Cirkev – jej duch (*v. 17*).

Avšak najsilnejší argument proti používaniu tohto výroku na dokazovanie dogmy o Ježišom božstve je opäť Jánova teológia. Hoci jeho proroctvo je plné obrazov, metafor, ktoré nie sú vždy celkom jasné (rôzni exegeti ich vysvetľujú veľmi rozdielne), jedno je u Jána isté a jasné: prísne rozlišovanie medzi Bohom a Jeho Synom (ktorý je v Zjavení najčastejšie nazývaný Baránkom – napr. *Zj 21,22.23; 22,1.3* atď.). Pravdaže, Ján vo svojom proroctve hovorí o nesmiernej moci tohto Baránka, o jeho sudcovskej právomoci, ktorou ho poveril Boh – čo je metaforicky zobrazené v 5. kapitole ako „prevzatie knihy“ tým, kto „prišiel (Baránkom – Božím Synom) z pravice Sediaceho na tróne (Boha)“ (*Zj 5,7*). Avšak napriek vyličeniu tejto obrovskej moci a právomoci Baránka (Krista, Syna Božieho), Ján ho nezamieňa ani len náznakom s Bohom, nekladie ho na úroveň *svätého, svätého, svätého, Pána, Boha, Vševládneho, ktorý bol, ktorý je a ktorý príde, ... (ktorý) stvoril všetky veci a z Jeho vôle jestvovali i boli stvorené.* (*Zj 4,8.11*).

Jánovo prísne rozlišovanie medzi Bohom a tým, ktorý je Bohom Pomazaný (t.j. Kristom), sa veľmi zreteľne prejavuje už na samom začiatku jeho prorockej knihy: v prvom verši Zjavenia Ján píše, že **Boh dal zjavenie Ježišovi Kristu** (Kristus = Pomazaný), a *on toto zjavenie poslal po anjelovi (poslovi) Jánovi* (*Zj 1,1*). A o pár veršov ďalej: *Ježiš Kristus je verný svedok* (Boží), **prvorođený z mŕtvych** (*Zj 1,5*).

Čo tieto vety znamenajú?

1. Je to **Boh, ktorý dáva zjavenie** – pretože iba On („Autor scenára i Režisér“ udalostí posledných dní) vie čo príde. Ježiš Kristus (Bohom Pomazaný) **zjavenie dostáva**, aby ho odovzdal ďalej, ale aj aby sa on sám dozvedel aká „rola“ v oných udalostiach je určená jemu. Keď bol na zemi, povedal, že o tých udalostiach nevie podrobnosti (vie ich iba Otec, t.j. Boh – *Mt 24,36*), a ako vidieť, ani po jeho vstupe na nebesá a oslávení, sa v tejto veci veľa nezmenilo: Boh – jeho Otec – je a zostáva Pôvodcom a Usmerňovateľom všetkého, a on – Boží Syn – je a zostáva sprostredkovateľom a vykonávateľom Božej vôle. Trinitári však tvrdia, že Ježiš má všetky Božie atribúty (vrátane večnosti, všemohúcnosti, všvedučnosti atď.), že „medzi osobami „Trojice“ nemožno hovoriť o nejakom odstupňovaní... Zvrchovanou autoritou v Trojici sú všetky tri božské osoby“ (pozri **Diskusiu**, časť III., bod 18). O čo sa vlastne opierajú pri týchto svojich tvrdeniach? Rozhodne nie o Božie slovo.

2. Ježiš Kristus je „**verným svedkom** Božím“; ale je predsa podstatný rozdiel medzi „byť svedkom niekoho“ a „byť tým Niekým“.

3. Ježiš Kristus je „**prvorođeným z mŕtvych**“. Čo to znamená?

Výraz „prvorođený“ tu nemožno chápať v zmysle chronologickom (t.j. z hľadiska času), ale v zmysle **postavenia** – ten, ktorý má výsadu, je vyvýšený. V biblickej histórii boli viackrát „prvorođenými“ mladší synovia, napr. Jákob (*1M 27; 25,29-34*), Efraim (*1M 48,14n*) a i. Prvorođenstvo však znamenalo nielen výsady, ale aj povinnosti: napr. Izrael bol „prvorođeným JHVH-ho“ (*Ex 4,22*) v súvislosti so svojim kňazským poslaním, a podľa *Hb 4,14-15*, aj *Ježiš Kristus*, „*ktorý prenikol nebesá*“, je v súčasnosti v postavení kňaza (*vel'kňaza*), t.j. prostredníka medzi nami a Bohom (pozri aj *1Tim 2,5*). A opäť – podobne ako sme si uviedli pri po-

jme „svedok“: je veľký rozdiel medzi „byť prostredníkom, sprostredkovateľom s niekým“, a „byť tým Niekým“.

Výraz byť „z mŕtvych“, znamená patriť „k tým, čo zomreli“ (k smrteľným). Ale smrteľnosť, ako iste každý uzná, nie je vlastnosťou Boha – veď Boh je večný (1M 21,33; Ž 93,2 a i.), *On jediný má nesmrteľnosť* (1Tim 6,16). Nezabúdajme, že Ježiš až potom, ako bol vzkriesený Bohom (jeho a naším Otcom), získal nesmrteľnosť (takáto nesmrteľnosť – po vzkriesení – je zaslúbená všetkým, ktorí sa stali Božimi deťmi).

12. Iz 9,5: ...jeho (Mesiášovo) meno bude: Predivný radca, mocný Boh...

Označenie Boh, resp. boh²²⁴ zďaleka nepatrí iba jedinému pravému Bohu, JHVH-mu. Napr. „bohmi“ sú nazvaní aj ľudia, falošní (pohanskí) bohovia a satan: Ľudia: (Boh hovorí:) „*Povedal som: Bohovia ste, vy všetci synovia Najvyššieho, ale umriete ako ľudia...*“ (Ž 82,6.7 – podľa 1.2; pozri tiež J 10,35.36). Falošní (pohanskí) bohovia: „...*nad egyptskými bohmi ja, Hospodin, vykonám súd.*“ (2M 12,12); *...je mnoho bohov a mnoho pánov, no my máme jedného Boha, Otca...* (1Kor 8,5.6). Satan: *...boh tohto veku (t.j. satan) zatemnil mysle neveriacich...* (2Kor 4,4).

Hebrejské slovo ‘ÉL sa prekladá ako Boh, resp. boh, božská bytosť (pozri kapitolu **Meno nášho Boha**), ale jeho význam je v podstate „mocný“, „silný“. V uvedenom texte je Mesiáš (Boží Syn) označený ako „Mocný Boh“ (‘El Gibbor), a nie „Všemohúci Boh“ – ktorý výraz je v hebrejčine ‘El Šaddai, a požíva sa výlučne na označenie Boha, JHVH-ho. Tento rozdiel nemožno ignorovať!

To bol tucet biblických citátov, ktoré bývajú najčastejšie zneužívané (po vytrhnutí z kontextu, často aj po príslušnej „úprave“, resp. po nekorektnom preklade) trinitármi na „podporenie“ ich dogmy. Zmienim sa tu ešte o jednom ich „argumente“, ktorý sa neodvoláva na Bibliu, ale opiera sa údajne o „historické fakty“, resp. o tradíciu. Niektorí totiž tvrdia, že „viera v trojicu“ (čiže trinitárna teória) bola v kresťanstve realitou, dokonca vraj všeobecne prijímanou, už pred nicejským koncilom (r. 325). Musím konštatovať, že tí, čo to hovoria, buď sa mýlia, alebo jednoducho zavádzajú.

V dobe apoštolskej niččo také ako „Božia trojica“, „trojjediný Boh“, alebo voľačo, čo by sa týmto pojmom aspoň trochu podobalo podstatou (i keď nie názvom), vôbec neexistovalo (ako sa každý môže presvedčiť z textov kníh Novej zmluvy). Ale ani neskôr, v poapoštolskom, prednicejskom období (v dobe tzv. „apoštolských otcov“ a v dobe „apologétov“) o trojici, v zmysle známej dogmy, nemôže byť ani reči: „apoštolská otcovia“ i „apologéti“ boli totiž takzvanými „subordinacionistami“ (aby sme použili „odbornú“ terminológiu teológov), to znamená, že prísne rozlišovali medzi Bohom a Jeho Synom, a to nielen v otázke ich „osoby“, ale aj postavenia, vzťahu (závislosti a subordinácie), kompetencií atď.: vnímali Božieho Syna ako jednoznačne podriadeného (a to zďaleka nie iba v čase jeho pozemského života) Bohu (Otcovi), a o Duchu sv. vôbec neuvažovali ako o „osobe“. Ako dôkaz uvediem tu niekoľko citátov z najznámejších autorov (najvýznamnejších teológov) tej doby:

Poapoštolská doba – „apoštolská otcovia“ (prví autori, ktorých spisy už neboli zaradené do novozmluvného kánonu): **Klement Rímsky** (biskup, zomrel okolo r. 100, je autorom Epištoly Klementa Korinským): „Apoštoli nám zvestovali evanjelium od Pána Ježiša Krista; Ježiš Kristus (ho dostal a priniesol) od Boha, teda Krista poslal Boh a apoštolov Kristus.“ „Budeme prosiť vrúcnu modlitbou a pokornou prosbou, nech **Stvoriteľ** vesmíru zachová presný počet svojich vyvolených neporušený v celom svete **prostredníctvom** svojho milovaného **Dietata** Ježiša Krista... Uvedomujeme si, že **Ty sám** (Boh) **si** **najvyšší**

* 224 Rozlíšenie malých a veľkých písmen, podobne ako interpunkcia, či rozdelenie textu na vety, ba dokonca i na slová, bolo vykonané v texte Biblie až dodatočne, a to v pomerne pozdnom období (už o tom bolo hovorené).

medzi najvyššími...“ „Nech si všetky národy uvedomia, že **Ty si jediný Boh** a že **Ježiš Kristus je Tvoje Dieťa.**“ **Ignatios** (antiochijský biskup, žil v druhej polovici prvého a na začiatku druhého storočia n.l.): Aj z jeho spisov vyplýva, že Syn je podriadený Tomu, kto je nadradený, Všemohúcemu Bohu. Nazýva síce Syna „Bohom Slovom“, ale zďaleka nie v tom zmysle ako to tvrdia trinitári (o tom, kto všetko je označený v Písme ako „Boh“, resp. „boh“, sa hovorí v bode 11. tejto kapitoly): „**Je jeden Boh** vesmíru, **Otec Krista**, z ktorého je všetko; a jeden **Pán Ježiš Kristus**, náš Pán, „prostredníctvom ktorého je všetko“. „**Svätý Duch nehovorí svoje vlastné**, ale to, čo je Kristovo, tak ako nám **aj Pán** oznámil to, čo **dostal od Otca**: „Slovo, ktoré počujete, **nie je moje, ale Otcovo**, ktorý ma poslal.“ **Polykarpos** (biskup v Smyrne, žil v poslednej tretine prvého a v prvej polovici druhého stor. n.l., osobne sa údajne stýkal s apoštolom Jánom, napísal Epištolu Polykarpa Filipským): „**Kiež Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista** a sám Ježiš Kristus, ktorý je Božím Synom... vás budujú vo viere a v pravde.“ Polykarp tu (podobne ako ap. Pavel v *2Kor 1,3*) píše, že **Boh je nielen Otcom, ale Bohom Ježiša Krista.**

„Apologéti“ (t.j. obhajcovia, resp. obrancovia viery – autori, ktorí nastúpili po „apoštolských otcoch“): **Justín Mučeník** (cca 110–165 n.l.): Vniesol početné prvky a pojmy pohanskej filozofie do svojej teológie, avšak vzťah Božieho Syna k Bohu vidí správne, v plnej zhode s Písmom – ako jasnú subordináciu, podriadenosť. Napríklad v „Dialógu s Tryfónom“ píše: „Písma vyhlasujú, že tento Potomok bol splodený Otcom predtým, ako boli stvorené všetky veci; a každý musí pripustiť, že to, čo je splodené, sa svojou totožnosťou **odlišuje od toho, čo plodí.**“ „Existuje... ďalší Boh a Pán (Kristus), ktorý je **podriadený Tvorcovi všetkého** (Všemohúcemu Bohu); ktorý (Syn) je tiež nazvaný **Anjel**, pretože on (Syn) oznamuje ľuďom to, čo si Tvorca všetkého – nad ktorým niet žiadneho iného Boha – želá oznámiť im... (Syn) je **odlišný od Toho, ktorý všetko vytvoril** – myslím totožnosťou, nie (odlišný) vôľou.“ **Klement Alexandrijský** (cca 150–220 n.l.): Podobne ako Justín, videl pravdu v gréckej, pohanskej filozofii a prijal z nej niektoré nebiblické názory; a hoci pripisuje Božiemu Synovi niektoré vlastnosti a kompetencie, pre ktoré niet žiadneho podkladu v Písme, predsa len je „subordinacionistom“. Hovorí napríklad, že Boh je „prvý a najvyšší“, že **Syn „je najbližšie Tomu, ktorý jediný je všemohúci“** a že Syn „riadi všetko v súlade s Otcovou vôľou“. **Tertulián** (cca 160–230 n.l.): Na rozdiel od predchádzajúcich autorov bol veľkým kritikom gréckej filozofie, zdôrazňoval kontrast medzi kresťanstvom a filozofiou (v tejto knihe bol už citovaný jeho výrok: „Čo majú spoločné Atény s Jeruzalemom?“). Ako prvý síce použil latinské slovo „trinitas“ (trojica), ale chápal ho úplne inak, ako ho chápu trinitári od nicejského koncilu, resp. „anastaziáni“; títo by ho iste vyhlásili za heretika – lebo bol „subordinacionistom“. V spise „Protí Praxeovi“ napr. píše: „**Ukrižoval Otca** (tým, že stotožňoval Syna s Otcom)... Otec je úplná podstata, ale **Syn je odvodením a časťou celku**, ako on sám uznáva: „**Môj Otec je väčší ako ja!**... Teda **Otec je odlišný od Syna a väčší ako Syn**, pretože **Ten, kto plodí, je jeden (prvý), a Ten, kto je splodený, je druhý**; tiež **Ten, kto posielal, je jeden (prvý), a Ten kto je poslaný, je druhý**; a opäť **Ten, kto tvorí, je jeden (prvý), a Ten, prostredníctvom koho sa niečo tvorí, je druhý.**“ (Pozrite tiež kap. *Z dejín sporu*).

Aký je teda vzťah medzi Bohom a Božím Synom?

Vzťah Ježiša Krista k Bohu:

Ježiš opakovane prízvukuje svoje monoteistické vyznanie: **odmieta oslovenie „dobrý Majstre“**, lebo „*nikto nie je dobrý, jedine Boh*“ (*Mk 10,18*), veľmi vážne (viac ako ktokoľvek iný) berie **poslušnosť voči Bohu** a pri všetkých svojich rozhodnutiach sa

pýta Boha na Jeho vôľu a podriaďuje sa jej. **S modlitbou prichádza k Nemu** v najťažších chvíľach^{BC225} až po zvolanie na kríži: „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“ (Mk 15,34; Mt 27,46). Boh je pre neho Bohom a on – Ježiš je **služobníkom (PA-IS) Božím**.^{BC226} (pozn.: výraz PAIS znamená služobník; až od 2. stor. sa začína postupne prekladať „syn“.) Pravdaže, Ježiš Kristus je i pravý Syn Boží (YIOS TOY THEOY), a ako taký má veľkú moc – moc konať v moci Boha: odpúšťať hriechy, sedieť po Božej pravici a súdiť svet,^{BC227} stojí nad anjelmi a rozkazuje im,^{BC228} bojuje proti kniežatú tohto sveta, satanovi.^{BC229}

Aj nasledujúci krásny obraz viniča, jeho ratolestí a vinohradníka, ktorý Ježiš použil, nemôže nikoho nechať na pochybách o tom, ako videl svoj vzťah na jednej strane k Otčovi, na druhej ku svojim nasledovníkom: „**Ja som pravý vinič a môj Otec vinohradník... Ja som vinič a vy ratolesti. Kto zostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia, pretože bezo mňa nemôžete nič konať.**“ (J 15,1.5). (Pozri aj prílohu **Diskusia**, časť **II.**). A na inom mieste hovorí: „**Ako si mňa zamiloval Otec, tak som si zamiloval aj ja vás. Zostaňte v mojej láske! Ak budete zachovávať moje prikázania, zostanete v mojej láske, ako ja som zachovával prikázania svojho Otca a zostávam v Jeho láske.**“ (J 15,9-10).

Vzťah Boha k Ježišovi Kristu:

Boh si Ježiša vyvolil („vyvoliť“ znamená „vybrať spomedzi iných“ – bližšie vysvetlenie pozri v kap. ...**Ježiša Krista...**, v časti ...**Krista**); toto vyvolenie – Božia voľba k istému poslaniu a určeniu, totiž k mesiášskemu poslaniu (Mesiáš = Kristus) padla teda na Ježiša; dôsledkom toho vyvolenia je aj to, že ho Boh **vyhlásil** za svojho **Syna**,^{BC230} **vyhlásil ho** tiež za veľkňaza^{BC231} (t.j. za sprostredkovateľa medzi Bohom a ľuďmi), **poslal ho**,^{BC232} **dal ho** svet,^{BC233} **vyviedol ho** z potomstva Dávidovho,^{BC234} **dal mu** meno, ale napr. aj zjavenie (t.j. videnie budúcich udalostí),^{BC235} **urobil ho** Pánom a Kristom,^{BC236} **ustanovil (určil) ho** za sudcu živých a mŕtvych,^{BC237} **vydal o ňom sve-**

* 225BC (Ježiš) trochu od nich (učeníkov) poodišiel, padol na zem a modlil sa, aby ho, ak je to možné, minula táto hodina. Vravel: Abba, Otče, **Tebe je všetko možné!** Vezmi od mňa tento kalich. **No nie čo ja chcem, ale čo chceš Ty.** (Mk 14,35.36; pod.: Sk 3,26; 4,27.30; Mt 12,18)

* 226BC Boh... oslávil svojho **Služobníka, Ježiša...** (Sk 3,13; pod.: Sk 3,26; 4,27.30; Mt 12,18)

* 227BC Všetci sa... musíme postaviť pred **Kristovu súdnu stolicu**, aby si každý odniesol odplatu podľa toho, čo vykonal, kým bol v tele – či dobré, alebo zlé. (2Ko 5,10); tiež: 1Ko 4,4n; J 5,22; 9,39

* 228BC **...Boh (Krista) nad všetko povýšil...**, aby pri mene Ježiš pokľaklo každé koleno **v nebi aj na zemi**, aj v podsvetí... (F 2,9.10; pod.: Kol 1,19; 2,10; Hb 1,4...)

* 229BC ...je súd nad týmto svetom, teraz bude knieža tohto sveta (satan) vyhodene von (J 12,31; pod.: 14,30; 16,11); **...Boží Syn** sa zjavil na to, aby **maril diablove (satanove) skutky** (1J 3,8)

* 230BC ...z nebies zaznel (Boží) hlas: Toto (t.j. tento človek, Ježiš) je **môj milovaný Syn**, v ktorom **som našiel zaľúbenie** (čiže ktorého som si **vyvolil**) – (Mt 17,17; 17,5; Mk 1,11; 2P 1,17) – pozri aj kap. ...**Ježiša Krista...**

* 231BC **...Boh ho (Krista) vyhlásil za veľkňazu** na spôsob Melchisedeka. (Hb 5,10)

* 232BC ...**(ten)**, koho **poslal Boh** (t.j. Ježiš Kristus), hovorí Božie slová, pretože Boh udeľuje Ducha bez miery. Otec miluje Syna a **všetko mu dal do rúk.** (J 3,34.35)

* 233BC ...**tak Boh miloval svet**, že (mu) **dal** svojho jednorodného **Syna...**(J 3,16)

* 234BC Z jeho (Dávidovho) potomstva dal Boh Izraelu podľa zaslúbenia Spasiteľa, Ježiša. (Sk 13,23)

* 235BC **...Boh ho (Ježiša) povýšil a dal mu meno nad každé meno**, aby pri mene Ježiš pokľaklo každé koleno... (F 2,9.10). Pozn.: Meno Ježiš, hebr. Jehošua znamená „**JHVH je spása**“. **Zjavenie Ježiša Krista, ktoré mu dal Boh**, aby ukázal svojim sluhom, čo sa má onedlho diať. (Zj 1,1)

* 236BC **...Boh urobil Pánom** aj Kristom (**Mesiášom**)... **Ježiša...** (Sk 2,36)

* 237BC ...**on (Kristus) je Bohom určený sudca živých i mŕtvych.** (Sk 10,42); tiež: J 5,22)

dectvo a potvrdil ho,^{BC238} pomazal ho a bol s ním, bol v ňom.^{BC239} vzkriesil ho z mŕtvych a povýšil ho.^{BC240} Ježiš Kristus prichádza od Boha,^{BC241} prijal od Otca Ducha svätého,^{BC242} je závislý od Boha, lebo Boh mu dáva moc, resp. právomoci vrátane súdu,^{BC243} **Boh zmieruje** človeka so sebou **jeho prostredníctvom**.^{BC244} Po splnení svojej úlohy Ježiš **Kristus ide k Bohu**,^{BC245} **ktorý je väčší ako on**.^{BC246} Je to **Boh**, kto **mu všetko poddal**,^{BC247} a preto nakoniec aj on sa *podrobí Bohu*, ktorý mu dal (poddal) všetko „aby Boh bol všetko a vo všetkom“ (1Ko 15,28).

Teda:

Ježiš Kristus i keď od Boha dostal veľkú moc a rozsiahle právomoci, nikdy ani v náznaku sa nepovyšuje na úroveň svojho Otca. Svoju poslušnosť a podriadenosť dokazuje tým, čo hovorí i čo koná. On nám vlastne pomáha poznať Boha a rozumieť Mu: ukazuje na Boha, volá nás k Nemu; opakovane zdôrazňuje, že našim cieľom je viera v Boha. On – Syn Boží ukazuje na tento cieľ, pomáha ho dosiahnuť, je cestou k nemu. Hovorí: „*Ja som cesta...*“ (J 14,6) a „*Kto verí vo mňa, nie vo mňa verí, ale v Toho, ktorý ma poslal.*“ (J 12,44).

* 238BC Ježiš hovorí: *Otec, ktorý ma poslal, vydal svedectvo o mne (J 5,37); Muži Izraela,... Ježiša Nazaretského Boh medzi vami potvrdil mocnými činmi, divmi a znameniami, ktoré uprostred vás... vykonal Boh skrze neho (Sk 2,22)*

* 239BC *Viete o Ježišovi z Nazareta, ako ho Boh pomazal Duchom Svätým a mocou, takže chodil, dobre robil a liečil všetkých diablom posadnutých, pretože Boh bol s ním (Sk 10,38; pod.: 4,27). Pozn.: Byť od Boha pomazaným Jeho (Božím, Svätým) Duchom – t.j. byť Bohom splnomocneným, oddeleným pre službu, resp. obdareným, zmocneným Jeho Duchom – je niečo úplne iného ako „byť Bohom“; rovnako medzi slovami Biblie „bol s ním Boh“ a trinitárskym „bol (je) Bohom“ je priepastný rozdiel.*

„*Boh bol v Kristu a zmieril svet so sebou...*“ (2Kor 5,19). Ak je v niekom Boh, neznamená to, že ten „niekto“ je Bohom. Porovnajte tu uvedený bibl. citát napr. s týmito: „*Kto vyznáva, že Ježiš je Božím Synom, v tom zostáva Boh a on zostáva v Bohu. Kto zostáva v láske, zostáva v Bohu a Boh v ňom*“ (1J 4,15.16); apoštol Pavel píše: „...*žije vo mne Kristus...*“ (G 2,20); a „...*vaše telo je chrámom Ducha svätého, ktorý je vo vás...*“ (1Kor 6,19); a ešte: „...*Boh pôsobí vo vás, aby ste chceli aj konali podľa Jeho dobrej vôle.*“ (Fil 2,13). Z uvedených citátov vidieť, čo znamená, že v človeku je Boh (alebo Kristus alebo Duch sv.): znamená to, že Boh (Kristus, resp. Duch sv.), ktorý je v človeku, ovplyvňuje jeho **vôľu** a **konanie**. Boh (Jeho Duch, resp. Kristus) tu **pôsobí v človeku a skrze neho** – človek sa stáva Božím „nástrojom“, Jeho spolupracovníkom (nestáva sa však Bohom, Kristom či Duchom svätým, ktorý je v ňom). Uvedený bibl. text (2Kor 5,19) nám teda hovorí, že to bol sám Boh, kto vykúpil, spasil človeka (porovnaj napr. Iz 43,14; 44,6; 45,21 atď.) – „*zmieril ho so sebou*“; a urobil to prostredníctvom (skrze) Ježiša Krista – ten bol teda Božím „nástrojom“, spolupracovníkom v Božom diele spásy.

* 240BC *...Ježiša vzkriesil Boh...* (Sk 2,32; pod.: 2,24; 5,30 atď.); *Boh ho (Ježiša) ... povýšil za Vodcu a Spasiteľa (Sk 5,31; pod.: Ef 1,20-22; F 2,9); ...nesmierne veľká je moc (Boha)... tú dokázal na Kristovi, keď ho vzkriesil z mŕtvych a posadil v nebi po svojej pravici nad každé kniežatstvo, moc, silu a panstvo... všetko mu poddal pod nohy.* (Ef 1,19-22)

* 241BC Ježiš hovorí: *Ja som vyšiel a prichádzam od Boha. Neprišiel som teda sám od seba, ale On ma poslal (J 8,42; pod.: 16,27.28; 3,2; 13,3 atď.)*

* 242BC *...(Ježiš) prijal od Otca (Boha) Ducha Svätého...* (Sk 2,33); tiež: *Mk 1,10 atď.*

* 243BC Ježiš hovorí po svojom vzkriesení: *Daná mi je všetka moc na nebi aj na zemi. (Mt 28,18); ...Otec miluje Syna a dal mu všetko do rúk. (J 3,15); ...Otec celý súd odovzdal Synovi...* (J 5,22); tiež: *J 13,3; Ef 1,19-22 atď.*

* 244BC *...všetko je z Boha, ktorý nás zmieril so sebou skrze Krista (2Ko 5,18; pod.: Ef 4,32 atď.)*

* 245BC *Ježiš vedomý si toho, že Otec mu dal všetko do rúk a že od Boha vyšiel a k Bohu odchádza...* (J 13,3; pod.: 17,11; 20,17)

* 246BC Ježiš hovorí: *...idem k Otcovi, pretože Otec je väčší ako ja. (J 14,28)*

* 247BC *Lebo mu (Ježišovi) všetko (Boh) položil pod nohy; keď však hovorí, že všetko mu je poddané, je zrejme, že okrem Toho, ktorý mu všetko poddal. (1Ko 15,27)*

Boh, jedine On, je večný (už bolo o tom hovorené) a On sám je pôvodcom všetkého, vrátane života – i **Ježiš Kristus dostal život od Boha**.^{BC 248} **Boh je Bohom** nášho Pána **Ježiša Krista**,^{BC249} jeho **hlavou**,^{BC250} jeho **Otcom**,^{BC251} **Ježiš odmietol pokušenie uchvátiť rovnosť s Bohom**²⁵² i keď **je obrazom Boha**,^{BC253} **odbleskom Božej slávy**,^{BC254} a je vyvýšený **na pravicu** Božiu,^{BC255} (Pozn.: Každému je azda jasný rozdiel medzi obrazom, resp. „odbleskom“ niečoho a tým „niečím“, ako i rozdiel medzi trónom a čestným miestom vedľa neho – po jeho pravici).

Ježiš Kristus je od Boha, je **Boží**.^{BC256} Genitív **TOY THEOY** je použitý na viacerých miestach NZ a znamená, že to, na čo sa vzťahuje, patrí Bohu (Boh je pôvodcom toho). A Ježiš Kristus je **'YIOS TOY THEOY** (Boží Syn – Syn Boha), teda **Ježiš patrí Bohu**,^{BC257} a je rozdiel **patríť** Bohu a **byť** Bohom.²⁵⁸

* 248BC Ježiš hovorí: *...ako Otec má život sám v sebe, tak dal aj Synovi, aby aj on mal život sám v sebe.* (J 5,26)

* 249BC *Ježiš zavolať: ...Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil? (Mk 15,34);* Kristus hovorí po svojom vzkriesení z mŕtvych: *Vystupujem k svojmu Otcovi a k vášmu Otcovi, k svojmu Bohu a k vášmu Bohu (J 20,17);* Ap. Pavel sa modlí za ežezských kresťanov: *...aby vám Boh nášho Pána Ježiša Krista, Otec slávy, keď Ho poznávate, dal Duchu múdrosti...* (Ef 1,17); V Zjavení, ktoré Boh dal svojmu Synovi Ježišovi, a ten ho poslal apoštolovi Jánovi (Zj 1,1), Kristus hovorí na adresu sardalského zboru: *...tvoje skutky som našiel nedostatočnými pred mojím Bohom!*" (Zj 3,2).

* 250BC *...hlavou každého muža je Kristus, hlavou ženy je muž a hlavou Krista Boh.* (1Ko 11,3). Každému je azda jasné, v akom význame použil apoštol Pavel v tejto vete výraz „byť hlavou niekoho“; že to znamená „byť autoritou – tým, komu sa treba podriaďiť, pretože je vyššie v hierarchii (Bohom stanovenej)“. To je ale v rozpore s trinitárnou dogmou, podľa ktorej všetky „tri osoby trojice sú si rovné“: *„majú jedno Božstvo, rovnakú slávu, rovnakú večnú veľbu... ako je všemohúci Otec, (tak je) všemohúci Syn (i) Duch Svätý... (ako je) Otec Pán, (tak je) Syn Pán (i) Duch Svätý (je) Pán...“* (citované z tzv. „Atanážovho vierovyznania“). Trinitári síce pripúšťajú, že Kristus (Syn) bol podriadený Bohu (Otcu) – veď sám Ježiš to opakovane zdôrazňuje –, „vysvetľujú“ to však tak, že sa „dobrovoľne načas (kým bol na zemi, t.j. po svojom „vtelení“, keď sa stal „bohočlovekom“) vzdal svojich božských práv (v podstate svojej „rovnosti s Otcom)“. No apoštol Pavel uvedenú vetu (1 Ko, 11,3) napísal až **po skončení pozemskej misie Krista**, po jeho vzkriesení, vstúpení k Otcovi, po jeho vyvýšení (Sk 2,32-33), potom ako „*Boh našich Otcov oslávil svojho služobníka, Ježiša...*“ (Sk 3,13). Tu by však výrok, že „Boh je hlavou Krista“ znamenal, že i v súčasnosti jedna „osoba trojice“ je nadradenou („hlavou“) inej „osobe trojice“. Toto však trinitári neprípúšťajú: *„medzi osobami Trojice nemožno hovoriť o nejakom vzájomnom odstupňovaní... Zvrchovanou autoritou v Trojici sú všetky tri božské osoby“* (pozri prílohu „**Diskusia**“, časť III., bod 18).

* 251BC *...(Ježiš) Boha nazýval svojím Otcom, čím sa (podľa názoru Židov) robil rovným Bohu (J 5.-18). Že sa Židia (podobne ako mnohí dnešní teológovia) mýlili, dokazuje sám Ježiš, keď líči svoj vzťah k Otcovi (pozri pokračovanie citovaného textu (J 5,19-47));* hovorí tu o svojej absolútnej závislosti na Bohu (vv.19,30), ale i o splnomocnení od Neho (vv.22-27), pričom sa odvoláva na svedectvo samotného Otca (Boha) (v.37).

* 252 F 2,6. Rozbor tohto (nie vždy správne interpretovaného) textu pozri v kap. **Boh a Boží Syn**, sub 8.

* 253BC *...nevideli svetlo evanjelia o sláve Krista, ktorý je obrazom Boha.* (2Ko 4,4)

* 254BC *On (Boží Syn) je odbleskom Jeho (Božej) slávy...* (Hb 1,3)

* 255BC *Keď (Kristus) dokončil očistenie od hriechov, posadil sa po pravici Veľbnosti (Boha) na výsostiach (Hb 1,3);* tiež: Sk 2,34; R 8,34 atď.

* 256BC *...vy (kresťania) ste Kristovi, a Kristus je Boží (1Ko 3,23)*

* 257BC Boží hlas z neba vyhlásil o Ježišovi: *Toto je môj milovaný Syn (t.j. Boží Syn) (Mt 3,17).* Že je Božím Synom, vedeli jeho učeníci (Mt 14,33), ale aj démoni (Mt 8,29) i niektorí pohania (Mt 27,54); tiež: Mk 1,11; 3,11; J 1,34,49; 3,16; 10,36; 19,7; 20,31; Sk 8,37 atď.

* 258 Podobne ako nikde v Písme nemáme výraz „Boh–Syn“ (používaný často trinitármi), ale iba Boží Syn (teda Syn, ktorý patrí Bohu), nenájdeme tam ani výraz Boh–Duch Svätý (čo je bežný trinitársky výraz), ale iba **Boží Duch** (resp. Svätý Duch), t.j. Duch, ktorý patrí Bohu; tento výraz tam niekedy stojí vedľa podobných výrazov „*duch človeka*“ a „*duch sveta*“ (napr. v 1Kor 11-12 môžeme čítať: *Ved' kto z ľudí vie, čo je v človeku, ak nie duch človeka, ktorý je v ňom? Tak ani veci Božie nepozná nik len Duch Boží. My sme však neprijali ducha sveta, ale Duchu, ktorý je z Boha...*). A predsa nikoho (a to ani z trinitárov) nenapadne hovoriť napr. o „*duchu sveta*“ ako o „osobe“, ale myslí sa ňím charakter, celkový ráz sveta,

Doterajšie argumenty sa opierali o citáty z Novej Zmluvy; rád by som však poukázal aj na jeden veľmi dôležitý starozmluvný biblický text, ktorý tlmočí slová samotného Boha (JHVH-ho). JHVH hovorí Mojžišovi: „...*spomedzi ich bratov (t.j. Izraelcov) vzbudím proroka, ako si ty (t.j. Mojžiš) a vložím svoje slová do jeho úst i bude im hovoriť všetko, čo mu prikážem. Kto však neposlúchne moje slová, ktoré vysloví v mojom mene, toho vezmem na zodpovednosť.*“ (5M 18,18-19). O akom prorokovi to Boh hovorí? Azda o Eliášovi, Izaiášovi, či o niektorom inom z tzv. „veľkých“ alebo z „malých“ prorokov? Určite nie. JHVH hovorí: „Ako si ty, Mojžiš...“, to znamená, že to bude **človek, ktorého Boh pošle, aby prostredníctvom neho uzavrel Zmluvu so svojim ľudom** – teda celkom výnimočný prorok. Moslimovia tvrdia, že sa tieto slová vzťahujú na Mohameda. My vieme, že nemajú pravdu, že tým výnimočným človekom bol Ježiš Kristus, Boží Syn (Božie Synovstvo znamená vyvolenie k určitej Božskej úlohe, k pomoci pri jej uskutočňovaní a vyžaduje striktnú poslušnosť voči Bohu, ktorý vyvoluje – pozri kap. **Boží Syn**). Že táto interpretácia nie je nejakým výmyslom, potvrdzujú slová samotného Božieho Syna: „*Moje učenie nie je moje, ale toho, ktorý ma poslal.*“ (J 7,16) „...*ten, ktorý ma poslal je pravdivý a ja hovorím svetu to, čo som počul od Neho.*“ (J 8,26) „...*nehovoril som sám zo seba, ale Otec, ktorý ma poslal, Ten mi prikázal, ako mám hovoriť a čo povedať ... Čo teda hovorím, hovorím tak, ako mi to povedal Otec.*“ (J 12, 49-50) „...*Otec je väčší ako ja ... robím tak, ako mi prikázal Otec.*“ (J 14,28,31) „*Kto mňa nenávidí, nenávidí aj môjho Otca.*“ (J 15,23) „...*kto mňa miluje (ten zachováva prikázania), toho bude milovať aj môj Otec... ak ma niekto miluje, bude zachovávať moje slovo a môj Otec ho bude milovať, a prideme k Nemu a urobíme si u Neho príbytok... a slovo, ktoré počujete, nie je moje, ale Otcovo, ktorý ma poslal.*“ (J 14,21,23,24).

Ak by sa bol Ježiš Kristus považoval za Boha, nebol by znova a znova zdôrazňoval svoju úplnú závislosť na Bohu, a už vonkoncom by nebol mohol vysloviť slová: „*Ak sám svedčím o sebe, moje svedectvo nie je pravdivé. Iný svedčí o mne; ja viem, že svedectvo, ktoré vydáva o mne, je pravdivé.*“ (J 5,31,32). Hovorí tu teda v podstate toto: »Jedine Boh je stopercentne pravdivý (len Jeho svedectvo je úplne spoľahlivé). Ak by som iba ja sám (človek) hovoril, že ma poslal Boh (že som Jeho Vyslancom, Poverencom), nemuseli by ste veriť, ale dosvedčujete to predsa sám (jediný, pravdivý) Boh« : „...*ja mám svedectvo...; totiž skutky, ktoré mi dal Otec, aby som ich vykonal. Samy skutky, ktoré konám, svedčia o mne, že ma poslal Otec.*“ (J 5,36).

Pár ďalších podnetov na zamyslenie pre „homousioských“ trinitárov. (Čo myslia trinitári slovom „homousios“, bolo vysvetlené v zmienke o „spore o iotu“, v časti **Z dôsledkov sporu**):

Pre trinitárov – aspoň pre tých „homousioských“ – sú Boh (Otec) a Ježiš Kristus (Syn Boží) „rôzne osoby jednej (božskej) podstaty (prirodenosti)“. Tvrdia to napriek tomu, že o tejto veci nám Božie slovo hovorí niečo úplne iné: je tam doslovne zachytené vyjadrenie toho, koho sa to osobne týka – Ježiša Krista; a toto vyjadrenie je v úplnom protiklade s teóriou o „jednej (rovnakej) podstate“. Posúďte sami. Ježiš hovorí: „*Boh je Duch*“ (J 4, 24); „*Boha nikto nikdy nevidel*“ (J 1,18), a na inom mieste veľmi lapidárne: „*Duch nemá mäso a kosti – a ja, ako vidíte, mám.*“ (L 24,39).

ktorý je tou **silou, čo dokáže ovládať alebo formovať (resp. deformovať) človeka**. Nech nás nemýli, že v uvedenom bibl. citáte slovo „duch“ je raz písané s malým, inokedy s veľkým „D“; v pôvodných textoch toto rozlíšenie, dokonca ani interpunkcia, nebolo (oboje sa začína objavovať v odpisoch Pisma až približne od 9. storočia).

Rád by som sa opýtal trinitárov: Veríte všetkému, čo povedal náš Pán a Spasiteľ – Ježiš Kristus, Boží Syn? Akceptujete ako pravdivé aj jeho vyššie uvedené výroky? Ak áno, potom sa pokúste odpovedať aj na nasledujúce otázky: Ak bol Ježiš Bohom a ak „Boha nikto nikdy nevidel“ (pretože „Boh je Duch, ktorý nemá mäso a kosti“), potom koho to opisujú evanjelisti, koho to videli chodiť s dvanástimi učeníkmi, učiť zástupy, konať podivuhodné skutky, ale i plakať nad Jeruzalemom a za priateľom Lazárom, kto to bol mučený, kto to umrel na kríži a bol vzkriesený? Boh, ktorý je neviditeľným Duchom (ktorý nemá mäso a kosti)? Tuším, čo odpovedia: „Bol to „bohočlovek“ („pravý Boh a pravý človek)“. Ale sa takouto „odpoveďou“ sú isté problémy: Božie slovo, ktoré jediné je pre nás nespochybniteľnou autoritou a rozhodcom nielen v otázkach viery, ale i poznania Boha, to o „bohočloveku“ nehovorí (o niečom takom – o „bohoch“, ktorí mali telá i vlastnosti ľudí – sa skôr môžete dočítať v pohanských bájach, napríklad v Ovídiových *Metamorfózach*); v Písme nielenže nič také nenájdete, ale podľa neho – ako vyplýva zo súvislosti – miešanie ľudského a Božieho je považované za rúhanie: opakovane je tam totiž zdôrazňovaný priepastný rozdiel medzi večným, svätým, všemohúcim Bohom a smrteľným, hriešnym, úbohým človekom, medzi Stvoriteľom a stvorením. A ak v Písme čítame, že Kristus bol „*obrazom Boha*“ (2*Kor 4,4*), musíme to chápať podobne ako stvorenie človeka „*na Boží obraz*“ (1*M 1,27*), teda v zmysle duchovnom. (Pozri tiež časti **Stvoriteľ** a **Obet Ježiša Krista**).

Preto napríklad výtvy „umelcov“ znázorňujúcich „trojicu“ (niekedy ako troch ľudí alebo ako jedného človeka s tromi hlavami, či s jednou hlavou a tromi tvármi atď.) sú nielen rúhaním – porušením jednoznačného Božieho zákazu (2*M 20,4*), ale sú to drzé karikatúry, zosmiešňovanie, výsmech Boha.

Ježiš nehovorí: „Ak chcete vidieť Boha, pozrite sa na mňa, lebo ja a Boh máme rovnakú podstatu i podobu,“ ale „*jednorodný (Boží) Syn, ten Ho (Boha) známym učinil*“ (J 1,18 – podľa 1.2), resp. „*...ten (vám) podal vysvetlenie.*“ (podľa 1.1). Hovorí teda v podstate toto: „Ja, Ježiš Kristus – Boží Syn, vám pomáham poznať Boha (ktorého vy nemôžete vidieť ani poznať), a to tým, že k vám hovorím Jeho (Božie) slová (J 8, 26; 12,49-50) a konám z Jeho (Božieho) poverenia to, čo mi On prikázal (J 14, 28.31). Máte teda možnosť počuť Božie slová, vidieť Božie skutky, hoci Boha samotného nevidíte – nemôžete Ho totiž vidieť, pretože On je Duch, ktorého nikto, nikdy (žiaden človek na tejto zemi) nevidel a neuvidí.“ (O trinitárskej koncepcii „rôznych božských osôb jednej podstaty, prirodzenosti“ pozri aj „**Diskusiu**“, časť II.).

Trinitári by sa mali zamyslieť aj nad slovami z Písma: „*Otcé, do Tvojich rúk porúčam svojho ducha.*“ (L 23,46). Túto vetu vyslovil Ježiš tesne pred svojou smrťou. Povedal (presnejšie spieval) ju aj Dávid (Ž 31,6), avšak za celkom iných okolností. Dávid nezomiera, naopak, hoci „*cíti úzkosť*“ (v. 10), ďakuje Hospodinu, že ho „*nevydal do rúk nepriateľa*“ (v. 9); svojho ducha „*odovzdáva*“, čiže zveruje do ďalšej starostlivosti („nevracia ho“) Bohu. Ježiš však umiera, dar Božieho Ducha, ktorý dostal (bol ním pomazaný) pri svojom krste, teraz odovzdáva, vracia svojmu Otcovi. Ako si vlastne tí, čo hovoria o „troch osobách Boha“ (Otcovi, Synovi, Duchu), predstavujú to odovzdanie ducha nebeskému Otcovi (Bohu) Ježišom (Božím Synom), čiže (ak vychádzame z ich teórie a použijeme ich terminológiu) „**odovzdanie Boha**“ („Boha–Ducha svätého“) **Bohu** („Bohu–Otcovi“) **Bohom** („Bohom–Synom“)“?

V kapitole o Božích atribútoch sme hovorili o Božej **všemohúcosti, vševedúcosti** a **suverenite** (nezávislosti na nikom a na ničom). Dúfam, že každý (i ten, kto v mnohých veciach so mnou nesúhlasí) uzná, že sú to základné atribúty Boha – patria iba Jemu, a vždy len Jemu: na jednej strane nik iný okrem Boha ich nemôže vlastniť, a na strane druhej bez nich si nemožno nášho Boha predstaviť (inými slovami: ak by ich niekto nemal, nemožno ho nazývať Bohom). Pozrime sa teraz, čo hovoria (z hľadiska týchto atribútov) o Ježišovi evanjeliá (zväčša tu ide o reprodukovanie jeho vlastných výrokov):

(Ježiš) *nemohol tam* (v Nazarete) *urobiť žiaden mocný čin.* (Mk 6,5); (Keď sa žena trpiaca krvotokom dotkla Ježišovho odevu) *Ježiš hneď pocítil, že vyšla z neho sila...* (Mk 5,30); (Ježiš povedal): „...o tom dni a o tej hodine (t.j. o čase jeho druhého príchodu) *nevie nik, ani nebeskí anjeli, ani Syn, iba sám Otec*“ (Mt 24,26; Mk 13,32); (Ježiš hovorí): „...*Syn* (t.j. Ježiš Kristus) *nemôže nič robiť sám od seba, len to, čo vidí robiť Otca.*“ (J 5, 19); a ďalej: „*Ja nemôžem nič robiť sám od seba. Súdim ako počujem... nehľadám svoju vôľu, ale vôľu toho, ktorý ma poslal* (t.j. Boha).“ (J 5,30).

To boli výroky Ježiša Krista, ktoré adresoval ľuďom; treba však spomenúť aj niektoré jeho slová, ktorými sa obracia na Boha, svojho Otca, keď ho v modlitbe prosí o pomoc pre seba alebo iných (čo už samo osebe – ak by jeho moc a kompetencie boli božské, teda zhodné s mocou a kompetenciami Boha, t.j. jeho a nášho Otca, ako to tvrdia trinitári – by bolo, mierne povedané, nelogické). Ježiš sa modlí takto: „*Abba, Otče, Tebe je všetko možné! Vezmi odo mňa tento kalich (t.j. mučenie a ukrižovanie). No nie čo ja chcem, ale čo chceš Ty.*“ (Mk 14,36). Prečítajte si aj Ježišovu tzv. „arcipastiersku modlitbu“ (zaberá celú 17. kapitolu Jánovho evanjelia); tu si z nej uveďme aspoň dva krátke úryvky: „...*prosim (Ťa, Otče), za tých, ktorých si mi dal... a za tých, ktorí skrze ich slovo uveria...*“ (J 17,9.20) „(Otče,) *ja som Ťa poznal a aj títo (učeníci) poznali, že si ma Ty poslal. Oboznámil som ich s Tvojím menom a ešte ich oboznámim...*“ (J 17,25-26). A apoštolovi Petrovi hovorí: „...*ja som za teba prosil (Boha), aby tvoja viera nezanikla.*“ Prečo to neurobil on sám zo svojej „božskej moci“? Alebo moc (resp. kompetenciu) dať vieru, ktorá by nezanikla, Ježiš nemal? Boží Duch („tretia osoba“) túto moc má, a on („druhá osoba trojice“) nie?

V predchádzajúcich odsekoch uvedené citáty z evanjelií (väčšinou ide o autentické Ježišove výroky) sú iba malou ukážkou početných biblických dôkazov, že Ježišove činy, teda i jeho možnosti a schopnosti, čo ako podivné, úžasné, predsa len neboli neobmedzené, a teda nemohli byť ani (vždy, resp. všetky) božské. Treba sa teda opýtať trinitárov, resp. tých, čo si zamieňajú pojmy „Boží Syn“ a „Boh–Syn“: Uznávate, že *Boh je večný* (nesmrteľný), vždy *ten istý, všemohúci, vševedúci, suverénny*, t.j. na nikom nezávislý (špekulácie o tom, že Boh sa za istých okolností z týchto základných svojich atribútov „vyprázdňuje“, čiže že svoje základné božské vlastnosti – ktoré **sú neoddeliteľné od Jeho božskej podstaty** – stráca, azda žiaden človek, ktorý zdravo uvažuje a pozná Písmo, nemôže brať vážne)? A ak toto uznávate, ako sa potom vyrovnáte s vyššie uvedenými biblickými textami?

Obvyklou („originálnou“) odpoveďou trinitárov na podobné otázky je (ako inak?): „To je Božie tajomstvo“. Niektorí sa vám možno pokúsia hovoriť o už tu spomínanom „**vyprázdňovaní**“. Ako bolo uvedené, táto teória tvrdí, že Boh sa vraj môže zrieknuť svojich atribútov, napr. všemohúcnosti, vševedúcnosti, všadeprítomnosti, nemennosti, dokonca i večnosti, resp. nesmrteľnosti (nedočítal som sa však, či aj svätosti), a napriek tomu všetkému zostane Bohom. (O tejto teórii je zmienka v prílohe **Diskusia**, v časti **IV. (3)** a čiastočne aj v časti **VII. (3)**). Na prípadnú otázku, ako si takého Boha vôbec predstavujú, resp. čo by vlastne na takom „bohu“ ešte zostalo „božského“, vám s najväčšou pravdepodobnosťou opäť zašomrú niečo o „Božom tajomstve“. Nuž, ak by sme každú absurdnosť, ktorá skrsne v ľudskom mozgu mali nazvať „Božím tajomstvom“, potom by zrejme o „Božích tajomstvách“ najviac vedeli – psychiatri.

Možno očakávať, že po tom, čo tu bolo povedané (napísané), niekto sa opýta: „Načo toľko rečí okolo tohto? Veď, či to nie je iba námet pre „dišputu“ teológov? Je naozaj dôležité pre „obyčajného“ veriaceho človeka vedieť, či bol Ježiš Kristus Bohom alebo Božím Synom (človekom)?“ Odpoveď je: „Áno, je to dôležité.“ Veď sám Ježiš Kristus tejto otázke prikladá veľký význam. Vidieť to z toho, že ho zaujíma za koho ho ľudia pokladajú (Mt 16,13), a najmä, že i svojim učeníkom – tým, ktorých si sám vyvolil, ktorých vyučoval, ktorí boli denne svedkami toho, čo hovoril i čo konal – teda, že i týmto ľuďom, ktorí ho poznali zo všetkých najlepšie, kladie otázku: „*A vy ma za koho*

považujete?“ (Mt 16,15). Odpoveď mohla byť (vtedy, podobne ako dnes) v podstate trojaká:

1. „Ty si šľachetný človek, altruista, veľký učiteľ morálky“, poprípade „jeden z mnohých prorokov“. Takto by možno odpovedali i dnes niektorí ateisti, ale napr. aj mohamedáni, hinduisti a podaktorí židia.

2. „Ty si Boh“. Takto by odpovedali mnohí dnešní teológovia.

3. Tretia možnosť je: „Ty si Boží Syn“. Takto odpovedajú kresťania. A tak odpovedali aj jeho učeníci ústami apoštola Petra: „*Ty si Kristus, Syn Boha živého*“ (Mt 16,16). Práve za túto odpoveď Ježiš Kristus Petra nielen pochválil, ale dokonca prehlásil, že **toto poznanie** nemá sám od seba, ale **od samotného Boha**: „*Blahoslavený si, Šimon, syn Jonášov, lebo ti to nezjavilo telo a krv, ale môj Otec, ktorý je v nebesiach*“ (Mt 16,17). Čo táto Bohom vnuknutá („zjavená“) odpoveď Petra a slová Ježiša, ktorými na ňu reagoval, znamenajú? Vysvetlime si zmysel 16. a 17. verša šestnástej kapitoly Matúšovho evanjelia:

„*Ty si Kristus...*“ = Ty si *Pomazaný* (hebr. *Mašiach* = Mesiáš), teda Bohom poverený, splnomocnený...

Čo tým Peter myslel? Môže sa azda niekto domnievať, že prísny monoteista Peter (nezabúdajme, že bol Žid) by si vedel predstaviť niečo také, ako „pomazávanie, resp. poverovanie Boha Bohom“?

„...*Syn Boha...*“ = Boží Syn, t.j. ten, ktorého si Boh vyvolil, (duchovne) „splodil“, t.j. „spôsobil, aby bol Jeho Synom“...

Peter veľmi dobre vedel, že **ak Boh spôsobí, aby niečo bolo**, potom je to vlastne *ktisis* (to je grécky výraz pre to, čo my nazývame **stvorenie** alebo latinsky *creatio*); celkom určite tiež vedel, že každý syn je „z otca“, čiže otec je vždy prv ako syn. Teda istotne nezdiedľal predstavy neskorších trinitárov o večnosti niekoľkých „božských osôb“. Ostatne, slovu „osoba“ by pravdepodobne ani nerozumel, pretože do divadla asi nechodil, a teda nevedel čo je *prosôpon* (gr.), čiže *divadelná maska* (po latinsky *persona*), čiže „osoba“. Áno, výraz „osoba“ mal pôvodne presne tento význam; potom si ho prevzali – a prispôbobi pre svoje potreby – filozofi, a neskôr ho od nich prebrali „teofilozofi“ („filozofujúci teológovia“ – tzv. „cirkevní otcovia“). (Pozri aj kap. **Boží Syn** a prílohu **Diskusia**, časť **II**).

„...*Boha živého*“ = nie neosobnej „Idey“ (v zmysle pohanského platonizmu), nie „Vyššieho riadiaceho princípu“ alebo „Prvotnej príčiny“ (neskorších filozofov a deistov) atď., ale **živého Boha**, teda jediného pravého Boha, ktorý nielen stvoril vesmír a prírodu, ale ktorý tvorí aj dejiny, ktorý je nielen „Architektom“, ale aj Správcom sveta, ktorý **žije, koná**, stará sa o svoje stvorenstvo, ktorý **sa osobne zaujíma o každého**.

Peter, ako Žid – na rozdiel od vtedajších gréckych filozofov a niektorých neskorších platónskych a ešte neskorších, „moderných, liberálnych“ a iných filozofujúcich „kresťanských teológov“ – veľmi dobre vedel kto to je (aký je) „živý Boh“; izraelský národ totiž mal viacstoročné skúsenosti práve s takým živým, konajúcim, o svoje deti sa starajúcim (a keď bolo treba i trestajúcim) Bohom – JHVHem.

„*Blahoslavený si Šimon, syn Jonášov...*“ = „Šimon (Peter), si šťastný, lebo si tým, komu Boh preukázal zvláštnu priazeň...“

Slovom „*blahoslavený*“ kralički (a po nich aj iní prekladatelia Biblie do českého i slovenského jazyka) prekladajú hebr. výraz, ktorý znamená vlastne „*šťastný ten, kto (komu, koho)...*“. Nie je správne (ako to niektorí robia) použiť tu slová „*blažený*“ alebo „*šťastný*“, keďže tieto výrazy – na rozdiel od pôvodného hebr. výrazu a jeho prekladu „*blahoslavený*“ – obsahujú v sebe výraznú „subjektívne-pocitovú“ (u niektorých ľudí možno dokonca vyslovene „hedonistickú“) zložku: šťastný (blažený) je ten, komu sa vedie dobre a kto sa cíti príjemne, blažene. Naopak, blahoslavený sa nemusí cítiť subjektívne príjemne, blažene – môže dokonca žalostiť (trpieť), byť prenasledovaný atď. (Mt 5,4.10) –, on je „šťastný vzhľadom k objektívnej skutočnosti, skutočnosti Božej“, je šťastný preto, že mu Boh nejakým spôsobom preukazuje svoju priazeň (požehnanie); napr. tým, že si ho vyvolil pre nejakú službu, úlohu,

oznánil mu dôležitú vec, „odhalil tajomstvo“ (ako tu Petrovi), dal mu zaslúbenie týkajúce sa časného, ale najmä večného života (ak splnil isté podmienky, bol verný, poslušný atď.) a pod. „...nezjavilo ti to telo a krv, ale môj Otec, ktorý je v nebesiach.“ = „nemáš to sám zo seba („z vlastného rozumu“), ale ti vnukol ti to samotný Boh.“

Božia Pravda je pre hriešneho človeka skutočným „tajomstvom“, je niečím nepochopiteľným, nepoznatelným alebo „poburujúcim“ („pohanom bláznovstvom, židom pohoršením“ – *1K 1,23*). Jej poznanie nie je určené každému človeku, ale iba tomu, komu to – ako Petrovi – *zjaví Otec, ktorý je v nebesiach*; čiže človeka musí poučiť, svoje tajomstvo mu odhaliť samotný Boh (robí to prostredníctvom svojho Ducha, ktorý „vdýchne“ = inšpiruje človeku Božiu odpoveď, pravdu, myšlienku).

Ak Peter, ktorý nielen veľmi dobre poznal Ježiša, ale bol aj dokonale poučený o mnohých Božích veciach („tajomstvách“) – veď bol denne v styku s Ježišom, svojím „Rabbim“, učiteľom, ktorý zo všetkých ľudí najlepšie poznal Boha (*Mt 11,27, J 1,18*) –, nemohol Božiu pravdu, že Ježiš je Kristus, Syn Boha živého, poznať sám od seba („telo a krv mu to nezjavili“), ale musel mu to „zjavíť Otec, ktorý je v nebesiach“, potom to platí v oveľa väčšej miere o každom z nás: ak niekto z nás naozaj verí a vyznáva (ako Peter), že „Ježiš je Kristus (Mesiáš = Bohom Pomazaný Spasiteľ), Syn Boha živého (nie Boh!)“, potom buďme si istí, že to nemá „sám zo seba“, ale že jeho poznanie a viera pochádza z toho istého zdroja ako poznanie a viera Petrova; a naopak, ak človek verí, že Ježiš je niekým iným (menším alebo väčším) ako Kristus, Syn Boha živého (náš Spasiteľ), potom mu to celkom iste nezjavil Otec, ktorý je v nebesiach (nevdychol, neinspiroval to Boží Duch), ale zrejme niekto, komu záleží na tom, aby človek nepoznal Božiu Pravdu. Svedčia o tom aj nasledujúce vety z Božieho slova: „Podľa toho poznávajúte Ducha Božieho: každý duch, ktorý vyzná Ježiša ako Krista (t.j. „Bohom Pomazaného“, nie „Boha“!) prišlo v tele, je z Boha...“ (*1J 4,2*; podľa 1.2), a podobne: „Každý, kto verí, že Ježiš je Kristus (opäť: „Bohom Pomazaný“, nie „Boh“!), z Boha sa narodil („z Boha sa narodil“ = je znovuzrodený = narodený do Božej rodiny = stal sa Božím synom, dcérou – čo je opäť dielo Božieho Ducha – *R 8,14*). (*1J 5,1*; podľa 1.2).

Hovorili sme o Bohom vnuknutom (Božím Duchom „vdýchnutom“ = inšpirovanom) vyznaní Petra, ktorý mal zvláštne postavenie medzi apoštolmi; sám Ježiš ho vyznamenal (bezprostredne po tom, ako vyriekol tu spomínané vyznanie) tým, že ho poveril zvláštnou úlohou a právomocou (tzv. „mocou kľúčov“ – *Mt 16,19*), a po vzkriesení Ježiš Petra dokonca oficiálne potvrdil v jeho vodcovskej úlohe (ktorú získal zrejme už predtým prirodzene, svojou „autoritatívnou povahou“) medzi učeníkmi, Kristovými nasledovníkmi (*J 21,15-17*). Peter mal teda zvláštne postavenie, autoritu medzi Ježišovými učeníkmi, môžeme ho oprávnené označiť ako „najväčšieho“ (najväčšiu autoritu majúceho) apoštola.

A čo hovorí o Ježišovi ďalší apoštol so „zvláštnym postavením“? Mám na mysli apoštola Jána, ktorý je na viacerých miestach Písma označovaný ako najmilší Ježišov učeník (*J 12,23; 19,26; 20,2*). Ján je autorom viacerým (pravdepodobne piatich, najmenej však dvoch) kníh Novej Zmluvy. Práve z jednej z týchto kníh (Evanjelia podľa Jána) často citujú trinitári z kontextu vytrhnuté slová, aby „dokázali“ svoju dogmu. Úplne pritom ignorujú skutočnosť, že sám autor, apoštol Ján tu uvádza dôvod napísania svojho Evanjelia; a ten nie je v dokazovaní Ježišovho božstva, ale práve naopak – takmer doslova sa tu totiž opakuje to, čo vyznal aj apoštol Peter. Ján píše: „...toto je napísané, aby ste verili, že Ježiš je Kristus (teda „Pomazaný“ – Bohom vyslaný, povorený, splnomocnený), Syn Boží (teda nie Boh), a – veriac – aby ste mali život v jeho mene“ (*J 20,31* – podľa 1.2).

Podobných (vlastne zhodných) konštatovaní je v Biblii veľa. Uvediem z nich ešte aspoň tri:

- Prvé vyslovil učený farizej („teológ“ tej doby) a tajný učeník Ježišov Nikodém: „Rabbi, vieme že si učiteľ, ktorý prišiel od Boha, lebo nik nemôže činiť znamenia (t.j. zázraky), ktoré ty činiš, ak len Boh nie je s ním.“ (*J 3,2*). Všimnime si pozorne jeho

vyrok: **si učiteľ, ktorý prišiel od Boha** a znamenia (zázraky), ktoré činíš svedčia o tom, **že Boh je s tebou**. Nehovorí teda: „Zázraky, ktoré robíš svedčia o tom, že si Boh“ (ako to tvrdia niektorí dnešní teológovia). V kapitole o Božích posloch (v časti **...a (toho) ktorého si poslal...**) bolo hovorené o tom, že títo (anjeli, ale i proroci) konali mnohé divy (zázraky, znamenia) z Božieho poverenia a Božou mocou (Boh v nich, ich prostredníctvom konal), boli by sa však veľmi ostro ohradili proti tomu, ak by ich bol kvôli ich činom chcel niekto považovať za bohov – podobne ako sa proti tomu ohradil Ježiš Kristus (Mk 10,17-18; a i.) a jeho apoštol Pavel a Barnabáš (Sk 14, 8-16).

• Druhé konštatovanie počujeme z opačnej strany: **démoni**, čiže nečistí duchovia (ktorí veria v Boha, t.j. vedia o ňom, poznajú Ho, ale Ho nerešpektujú, a preto „sa trasú“ pred Ním – Jak 2,19), v hrôze volajú na Ježiša: „*Čo tá je do mňa, Ježiš, **Syn Boha Najvyššieho***“ (Mk 5,7), resp. „*Čo tá je do nás, Ježiš Nazaretský? Prišiel si nás zahubiť? Viem, kto si: ten **svätý Boží!***“ (Mk 1,24). (Poznámka: „svätý“ znamená „oddelený“ alebo „vyvolený“ Bohom, resp. pre Boha; svätosť, ktorá sa vzťahuje na človeka, znamená pôvodne kultickú čistotu a z nej plynúcu osobnú mravnú čistotu, vernosť a poslušnosť voči Bohu).

• Tretie konštatovanie, a súčasne vyznanie, bolo vyslovené osobou veľmi blízkou Ježišovi – **Martou, sestrou Márie a Lazara**.^{BC259} „**Pane, ja som uverila, že ty si Kristus, Boží Syn, ktorý mal prísť na svet.**“ (J 11,27). Teda opäť: (Bohom) **pomazaný** (Kristus), **nie Boh, ale Bohom zasľúbený** (Boží Syn, ktorý mal prísť...).

Tieto slová vyznania Marta vyslovila pred vzkriesením jej brata Lazara, ktoré niektorí uvádzajú ako „dôkaz“ Ježišovho božstva. Zdá sa, že to robia iba tí, čo nečítajú Písmo dosť pozorne; inak by vedeli **кто vzkriesil Lazara**. Z textu totiž jednoznačne vyplýva, že to bol **Boh – On vzkriesil Lazara na prosbu svojho Syna Ježiša Krista**, aby aj týmto potvrdil, že on – Ježiš Kristus je Ním – Bohom (jediným pravým) poslaný a splnomocnený: *Ježiš pozdvihol oči k nebu a riekol: „Otcе, ďakujem ti, že si ma vypočul. Ja som vedel, že ma vždy vypočuješ, ale kvôli zástupu, ktorý tu stojí, som to povedal, aby uverili, že si ma Ty poslal.“* (J 11,41.42).

Teda Lazara vzkriesil Boh na prosbu toho, ktorého poslal (svojho poverenca, svojho Syna) – Ježiša Krista;²⁶⁰ mohli by sme to povedať aj takto: Boh **prostredníctvom** svojho Syna Ježiša Krista vzkriesil Lazara. Podobne ako **Boh spasil svet prostredníctvom** (skrže) svojho Syna **Ježiša Krista**.^{BC261}

Proti snahám dokazovať Ježišovo božstvo vzkriesením Lazara (ale aj ostatných, napr. mládenca v Naime alebo Jairovej dcéry) možno postaviť ešte iný argument: veď takéto veľké zázraky vzkriesenia sa udiali aj v čase, keď tu už Ježiš nebol: napr. apoštol Peter vzkriesil Tabitu (Sk 9,40) a apoštol Pavel Eutycha (Sk 20,9-10). V predošlej vete som zámerne použil nesprávnu formuláciu (napodobnil som tých, čo hovoria: „Ježiš vzkriesil Lazara...“); správne má byť: „**Boh** prostredníctvom apoštola Petra **vzkriesil Tabitu** a **Boh** prostredníctvom apoštola Pavla **vzkriesil Eutycha**“. Tým, čo stále nechápu tento rozdiel (treba povedať, že podstatný!), chcel by som pripomenúť slová Písma: „**Boh robil neobyčajné divy rukami Pavla**“ (Sk 19,11). A možno dodať: ešte väčšie **divy konal Boh** rukami (prostredníctvom) svojho Syna Ježiša Krista.

* 259BC *Ježiš mal rád Martu, jej sestru i Lazara* (J 11,5)

* 260 Ostatne takouto mocou Boh v istých situáciách vystrojil aj niektorých apoštolov. Spomeňme si napr. na vzkriesenie Tabity Petrom (Sk 9,40-42) alebo Eutycha Pavlom (Sk 20,9-12).

* 261BC „*Ja som Hospodin (JHVH), a okrem mňa nieto Spasiteľa.*“ (Iz 43,11; podobne 45,21; Oz 13,4 atď.): *Lebo tak Boh miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nik nezahynul, ale aby večný život mal každý, kto verí v neho. Lebo Boh neposlal Syna na svet, aby svet odsúdil, ale aby ho spasil.* (J 3,16.17): *...keď sa zjavila dobrota nášho Spasiteľa, Boha, a Jeho láska k ľuďom, zachránil (spasil) nás... podľa svojho milosrdenstva, a to kúpeľom znovuzrodenia a obnovením v Duchu svätom, ktorého na nás bohato vylial skrže Ježiša Krista, nášho Spasiteľa* (Tit 3,4-6).

Keď sme už pri vzkriesení: Často sa hovorí „Ježiš Kristus vstal z mŕtvych“. Isteže je to pravda (táto skutočnosť je dokonca jedným z pilierov našej viery a základom našej nádeje), ale takáto formulácia môže niekoho viesť k domnienke, že Kristus **sám**, z vlastnej moci (božskej) **vstal**. Pravda je však taká, že Ježiš Kristus bol vzkriesený jeho (a našim) Bohom a Otcom: *...Boh nášho Pána Ježiša Krista, Otec slávy... aby ste vedeli... aká nesmierne veľká je Jeho moc... dokázal (ju) na Kristovi, keď ho vzkriesil z mŕtvych a posadil v nebi po svojej pravici (Ef 1,17-20); Ježiša vzkriesil Boh (Sk 2,32; podobne 2,24; 3,15; 4,10; 5,30; 10,40; 13,30.33.34.37; R 4,24; 8,11; 10,9; 1Kor 6,14; 15,15; 2Kor 4,14; G 1,1; Ef 2,4-6; Kol 2,12; 1Tes 1,9.10; 1P 1,21).*

Ale ešte pred vzkriesením stalo sa niečo zvláštne, neuveriteľné – Boh na istý (krátky) čas opustil svojho Syna: Ježiš, visiaci na kríži, vo veľkých mukách volá: „*Éli, Éli lema sabachthani?*“, čo znamená: *Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil? (Mt 27,46)*. Bolo to niečo hrozné: k strašnému utrpeniu telesnému a duševnému pristupuje utrpenie ducha – Boží Syn cíti, že ho opustil Boh, jeho Otec. O tejto skutočnosti by bolo možné veľa hovoriť – hľadať odpovede na otázky: Prečo? Ako? My sa však tu obmedzme na to „AKO?“ Môžu trinitári vysvetliť, ako môže Boh opustiť Boha? Ako môže Boh volať na Boha: „Bože môj, prečo si ma opustil?“ Na tieto otázky totiž možno odpovedať iba ak sa pripustí možnosť existencie viacerých (aspoň dvoch) bohov, alebo ak Božieho Syna nebudeme stotožňovať s Bohom. A keďže monoteisti prvú alternatívu musia apriórne odmietnuť, zostáva iba tá druhá. Tu nepomôžu sofistické špekulácie trinitárov o „osobách“ a „podstate“.

Aby nedochádzalo k chybnéj interpretácii Božieho slova, a tým nielen k nedorozumeniam (čo by nebolo ešte tým najhorším), ale aj k tragickej deformácii vlastnej viery, rád by som vyzval každého, aby čítal Písmo pozorne a prizval si k tomu na pomoc (v modlitbe) Božieho Ducha; aby nikdy nečítal Božie slovo cez okuliare starých dogiem, aby sa nedal viesť (ovplyvňovať) výmyslami ľudí – helenistických či iných „teofilozofov“. Možno tak príde k zarážajúcemu poznaniu, že trinitári sú v podstate „akristi“²⁶² – ved' svojim tvrdením, že Ježiš je Bohom v skutočnosti popierajú, že Ježiš je Kristom. Kristus (Christos, Mášiac), ako vieme, znamená „Pomazaný“ (od Boha). Ale z dvoch alternatív – „byť Bohom“ a „byť od Boha pomazaným“ – môže o konkrétnej osobe platiť iba jedna; teda: buď bol Ježiš Bohom, alebo bol Kristom, t.j. od Boha pomazaným. (Spomeňte si na už uvedený bibl. citát, že „*Ježiša z Nazareta Boh pomazal Duchom Svätým a mocou...*“ – Sk 4,38 a i.; stalo sa to, ako sme si už povedali, vtedy, keď pri krste v Jordáne „*Duch zostúpil na neho*“ – Mk 1,10). A ako sme si pred chvíľou ukázali, **Ježišovi najbližší** (napr. Peter, Ján, Marta a iní) **vyznali, že je Kristom** (a on to od nich prijal, čiže schválil to)! Je tu namieste otázka: akým právom si niektorí dovoľujú tvrdiť o Ježišovi niečo úplne iné?!

* 262 Tento výraz som použil v zmysle „tí, čo nepoznajú alebo neuznávajú Ježiša ako Krista“. (Predpona „a-“ má význam „bez“, predpona „anti-“ znamená „proti“: napr. ateisti sú ľudia bez Boha – tí, čo nepoznajú alebo neuznávajú Boha; antiteisti sú tí, čo bojujú proti Bohu; a analogicky môžeme hovoriť o „akristoch“ a antikristoch“).

Labyrint sveta a (alebo) raj...

„Každý tvor, i nerozumný, je prirodzene priťahovaný tým, čo je príjemné a pohodlné – iba po tom túži... myseľ človeka sa upína na to, kde a ako dosiahnuť čo najväčšie potešenie: ľudia hľadajú vo svete, v jeho veciach predmet ukojenia a uspokojenia – jedni v majetku, iní v vrozkošiach, pôžitkoch, ďalší v sláve, v postavení; niektorí v múdrosti a umení, iní zase vo veselej spoločnosti... No už Šalamún, najmúdrejší z ľudí, keď všetky tieto veci vyskúšal a zistil, že šťastie sa v nich nenachádza, hovorí: „Omrzela ma život, lebo nič pod slnkom sa mi nepáči, všetko je márnosť a bieda“ (Kaz 2,17). Napokon však zisťuje, že pravé uspokojenie mysle spočíva v tom, že človek prestane hľadať šťastie vo svete, a svoj pohľad zamieri iba na Boha – Jeho sa bojí a Jeho príkázania zachováva. Ved' v konečnom dôsledku všetko iba od tohto závisí (Kaz 12,13). Podobne aj Dávid zistil, že najšťastnejší je ten človek, ktorý prestane byť zahľadeným na svet, odpúta svoju myseľ od neho, a len Boha sa pridáva – On mu je pravým pokladom, v Jeho spoločenstve na svojom srdci prebýva (Ž 83).“ (J. A. Komenský: LABYRINT SVĚTA A RAJ SRDCE).

Koľko len ľudí blúdi labyrintom sveta! Všetko vyskúšajú, a nakoniec so Šalamúnom konštatujú: „*Všetko je márnosť*“²⁶³. Túžia po šťastí, a predsa ho nenachádzajú; lípnú na živote, a predsa ho strácajú. Problém je v tom, že nevedia nájsť zmysel a cieľ života. Táto tragédia stíha generáciu po generácii. Ľudia sú totiž nepoučiteľní: opakujú stále tú istú chybu – hoci by nemuseli. Nemuseli, keby prijali inú alternatívu – tú, ktorú im ponúka Boh: On ponúka „raj srdca“ (šťastie) v tomto živote i život v raji (večný život v Jeho Kráľovstve) – život s Ním a pri Ňom. Treba Ho však hľadať, poznávať. A kde inde, ako v Jeho Slove, v Biblii – tam sa nám predstavil On i Jeho Syn, tam nám dal i „návod“ na takýto život. Áno, Darca života nám dáva so životom i „návod“ – pravidlá pre šťastný a zmysluplný život. Zmyslom nášho života je jeho uvedenie do absolútneho súladu so zámerom Jeho Tvorcu; a to bez dodržiavania Jeho pravidiel nejde. Ved' ako nedodržaním návodu na použitie môžete zničiť prístroj (ktorý však, i keď je možno drahý, je predsa len nahraditeľný), rovnako nedodržaním pravidiel života znehodnotíte, zničíte svoj život; podstatný rozdiel je však v tom, že tento je jedinečný a nenahraditeľný. Preto tu niet miesta pre polovičatosť, nemožno sa uspokojiť s niečím menším ako s tým najlepším, s tým, čo je skutočne Božie. V Biblii môžeme čítať Božiu výčitku (a výstrahu) tlmočenú prorokom Izaiášom: „*Tvoje striebro sa zmenilo na trosku, tvoje víno je vodou zriedenou*“ (Iz 1,22). Iba akceptovaním a rešpektovaním Božieho slova **pravého**, nie jeho deformovaných „variant“ (rýdzeho „striebra“, nie „trosky“), a **úplného**, nie akéhosi „výberu z neho“ (čistého, nie „zriedeného vína“), môže človek nájsť zmysel svojho života a jeho naplnením dosiahnuť napokon cieľ života, ktorým je **koinónia**²⁶³ s Bohom, teda trvalé, intímne spoločenstvo s Ním, úplné, bezvýhradné sebavydanie sa Jemu. Zmyslom života je „*chodenie vo svetle*“²⁶⁴, čiže žiť podľa Božích pravidiel; to znamená úplné podriadenie sa Bohu vo všetkom, nielen v „náboženských veciach“, ale v každodennom živote: tak v práci, ako vo chvíľkach odpočinku; tak pri výchove detí, ako pri rozhodovaní o tom ako stráviť dovolenku alebo víkend, na čo použijeme zarobené peniaze, akého podujatia (zábavy, schôdze, zhromaždenia a pod.) sa zúčastníme atď.

Prvou vecou pri hľadaní šťastia a záchranu života je pochopiť, že život je cesta, ktorej podmienkou schodnosti (hlavnou náplňou života) je absolútna poctivosť v podriadenosti sa Bohu, a ktorej cieľom (zmyslom života) je spomenutá koinónia s Bohom, a to už tu na zemi (pretože len ona prináša šťastie – **raj srdca**), a neskôr, po vzkriesení v Božom kráľovstve (to je ten skutočný, **nebeský raj** – večný život).

* 263 *koinónia* = mať účasť s niekým na niečom, spoločenstvo. Tento vzťah na niektorých miestach NZ je vyjadrený aj výrazmi *menein en...* (zostávať v...) alebo *einai en...* (byť v...).

* 264BC ...*ak chodíme vo svetle, ako On (Boh) je vo svetle, máme spoločenstvo medzi sebou a krv Ježiša, Jeho Syna, nás očisťuje od každého hriechu. (1J 1,7); ...kto čini pravdu, ide na svetlo, aby vyšlo najaavo, že jeho skutky sú konané v Bohu (1J 3,21)*

Je to cieľ dosiahnutelný, a predsa mnohými nedosiahnutý. Prečo?

Nešťastím jedných je, že Boha odmietajú, a tak zo vzdoru prichádzajú o šťastie i o život, o raj srdca i pravý raj.

Nešťastím iných je, že po Bohu síce túžia, ale Ho nepoznajú, a preto Ho nenachádzajú – a tak tiež prichádzajú o oboje. Práve týchto by som chcel podnieť svojou knihou k tomu, aby čo najskôr a čo najväčšie začali s *poznávaním jediného pravého Boha a toho, ktorého poslal, Ježiša Krista (J 17,3)*.

Nestačí iba deklarovať svoju vieru, nestačí ani prosieť: „Vieru (dedičstvo) otcov zachovaj nám, Pane“. Lebo hocíjaká viera nestačí (tým menej tá zdedená po otcoch, tradičná). Viera totiž, ako už bolo hovorené, musí spĺňať isté podmienky. Pripomeňme si aspoň, že musí byť živá, čiže musí sa **realizovať v činoch**, ale najmä musí mať **správny objekt**, čiže človek musí vedieť v koho a komu má veriť (!) – musí nájsť správnu cestu v „labyrinte sveta“.

„Labyrint sveta“, to však nie sú iba rozličné „neduchovné lákadlá“ (čiže konkurencia telesného voči duchovnému), ale aj množstvo rôznych „duchovných ponúk“ (čiže konkurencia satanského voči Božiemu),²⁶⁵ a to v niekoľkých oblastiach:

- 1) Aj v „kresťanských“ národoch sa rozmáhajú rôzne formy pohanstva (budhizmus, hinduizmus a i.), šíri sa islam, rôzne sekty (medzi ne patrí i New Age), ktoré sú zlátaniami z častí pohanstva a z častí kresťanstva. Ale „časť kresťanstva“ nie je kresťanstvom (ani „čiasťochým kresťanstvom“).
- 2) Uctievanie stvorenstva, čiže modiel „kresťanmi“, a to vo forme predmetov (sôch, obrazov, „posvätných miest“ a pod.) alebo ľudí.
- 3) Všeobecný vzostup bezbožnosti (ateizmu), ktorý zasiahol aj niektorých teológov. Príčiny sú rôzne: niektorým zastrel výhľad na Boha Darwin; jeho výmysly vytlačili z ich mysli najprv hlavný atribút Boha – Stvoriteľstvo: napred stratili schopnosť vidieť Boha vo stvorenstve, potom i v dejinách. Mnohí skončili pri predstave „mlčiaceho Boha“. Ale od „mlčiaceho“ je už len krôčik k „mŕtvemu Bohu“, a tak nakoniec pre niektorých „Boh umrel“ úplne. Koho, resp. čo si potom na „uprázdnené“ miesto Boha „dosaďili“, záležalo od ich „pred-vedenia“ (pozri časť o hermeneutike): prírodu, mimozemskú civilizáciu, ideu, človeka... („zbožštenie“ človeka je podstatou humanizmu, ale napr. i New Age). Iným výhľad na Boha zastrel, hoci sa to zdá neveriteľným – Ježiš Kristus. Totiž následkom enormnej „Christokoncentrácie“ postavili si Božieho Syna do svojho zorného poľa na také miesto, že pre neho (cez neho) nevidia jeho Otca. Takto došlo k najväčšiemu a najtragickejšiemu paradoxu v dejinách kresťanstva: Kristus, ktorý nám pomáha poznať Boha, pre niektorých (ich vlastnou vinou) stal sa prekážkou poznania Boha. To sa, pravdaže, odrazilo aj na ich učení (a teda aj na „bohoslužobnej“ praxi časti náboženských spoločenstiev).
- 4) Následkom nepoznania Boha, nesprávneho chápania Jeho podstaty a Jeho atribútov, alebo pod vplyvom antropomorfických predstáv o Bohu, mnohí ľudia Mu začali pripisovať Jemu cudzie vlastnosti – napríklad tie, o ktorých čítali v pohanských mýtoch, alebo také, ktoré odpozorovali u iných ľudí (alebo i u seba) – a tak namiesto **jediného pravého Boha**, o ktorom svedčí Písmo, sa v mysliach mnohých vytvorili akési Jeho karikatúry:

* 265 V tomto smere je dnešná doba bezpochyby najťažšou (a možno poslednou) skúškou, ktorou Boh preveruje vernosť ľudí. Je to skúška, v akého Boha (božstvo) veria: v Neho – v jediného pravého Boha, ktorý sa zjavil, dal sa poznať, predstavil sa ako JHVH, ktorý hovoril k patriarchom, prorokom, ktorý poslal svojho Syna medzi ľudí, ktorý bol, je a bude stále ten istý? Alebo veria v „boha“ vytvoreného vlastnými myšlienkovými operáciami, „poznaneho“ okultistickými (kultickými, magickými) praktikami alebo v personifikovaného „boha“, či dokonca v „človeka-boha“?

- a. **Boh – Osud:** Božia všemocnosť (všemohúcnosť) býva niektorými nesprávne chápaná ako „všepričinnosť“: Boh je vraj pôvodca všetkého – teda dobrého i zlého. Takéto chápanie Boha je popretím Jeho lásky, je ignorovaním Božieho súdiaceho zápasu so zlom, mieša božské a démonické; je znevažovaním Boha, robí z Neho amorálneho ukrutníka.
- b. **Nepriístupný, prísny, vzdialený:** Boh sa od stvorenstva vzdialil, prestal sa oň zaujímať, a tak sa „nemôže“ zaoberať ani záležitosťami ľudí. K takémuto Bohu sa nemožno priblížiť; a ak, tak iba prostredníctvom niekoho, kto má u Neho kredit, „protekcii“ („svätých“ sprostredkovateľov, „patronov“ a pod.).
- c. **Odpočívajúci**, „dôchodca“:²⁶⁶ Kedysi (v dobe SZ) sa staral o svoj ľud, teraz však všetku prácu prenechal svojim „zástupcom“ (ktorí sú v podstate jeho „nástupcami“) – láskavému Synovi a múdremu, šikovnému Duchu sv. Ak teda komunikovať s Bohom, tak len s nimi, ak čakať pomoc, tak len od nich...
- d. **Dobrý, vždy láskavý** „starý otec“: Naďalej sa stará o svet, ale keďže je starý (senilný), je nadmieru „tolerantný“ (ako mnohí starí rodičia voči vnúčatám), všetko ľudom odpustí, prepáči, lebo ich miluje nie otcovskou, t. j. prísnou, ale starootcovskou (či skôr „staromaterskou“) tzv. „láskavou“ láskou, „láskou“ prejavujúcou sa iba odpúšťaním – „odpúšťaním, ktoré je Božím remeslom“ (v zmysle posmešného Voltaireovho „C'est son métier“).
- e. Otec, ale **slabý**, v podstate **bezzásadový**: Je obrazom mnohých dnešných rodičov, ktorí vyžadujú od svojich detí mnohé (správne) veci; ale ak ich deti z lenivosti, neposlušnosti, teda vlastne z nerešpektovania autority rodičov, nesplnia, títo nevyvodja z toho žiadne dôsledky, rezignujú: „Rob si teda čo chceš...“
- f. **„Ludový líder“**: Pri riadení sveta rešpektujúci „demokratické zásady“, napr. mienku väčšiny; pri budúcom súdení sveta riadiaci sa zásadami „spravodlivosti“ ľudí, ich „legislatívou“, ich ponímaním dobrého a zlého. Ľudia s takýmto obrazom „Boha“ sa cítia bezpečne tam, kde je väčšina (a to napriek jednoznačnému výroku Ježiša Krista, ktorý hovorí o presnom opaku),^{BC267} nevedia nič o Božej suverenite, svätosti, ani o skutočnosti, že rozhodovať o tom, čo je dobré a čo zlé, si Boh vyhradil pre seba, že On určuje „pravidlá hry“, On je nielen Stvoriteľom, ale aj Zákonodarcom, aj Sudcom.
- g. Dôverný „priateľ“ (kamarát). Dôsledky takejto predstavy o Bohu sú podobné ako je uvedené sub d. (Viac o takomto „vzťahu“ pozri v prílohe **Diskusia**, časť **XI**).

Boh však (našťastie) nie je taký, akého si ho niektorí ľudia „vytvorili“ vo svojich predstavách, ale

– náš *Boh je láska (1J 4,8)* – **agapé**, ktorá sa prejavuje v Jeho diele **stvoriteľskom** a **vykupiteľskom**; láska zachraňujúca, vyslobodzujúca, ale aj vychovávajúca (teda i trestajúca), On nie je pôvodcom všetkého (dobrého i zlého), ale „Boh je ten, skrze ktorého **prijímame všetko dobré** a **vyslobodzujeme sa od všetkého zlého**. On je večne vyvierajúci prameň, ktorý prekypuje samou dobrotou a z ktorého plynie **všetko, čo je a nazýva sa dobrým**.“ (M. Luther),

– Boh je stále *ten istý (Ž 102,28)*, **nepremenný (...ja, JHVH, som sa nezmenil – Mal 3,6; ...u Boha niet premeny – Jak 1,17)**: Boh Novej zmluvy nie je iný ako Boh, o ktorom svedčí Stará zmluva – večný, všemohúci, vyvýšený, svätý, verný, milosrdný, spravodlivý,

– je Bohom **živým** a **konajúcim** – *pracuje dosiaľ (J 5,17)*: Jeho stvoriteľské (tvoriace) i vykupiteľské **dielo** stále trvá, **pokračuje** (pozri kap. **Stvoriteľ**). Boh neustále tvorí,

* 266 Takáto predstava vychádza z koncepcie „dvojakého Boha“ – „Boha Starej Zmluvy“ a „Boha Novej Zmluvy“.

* 267BC Ježiš hovorí: *...priestranná brána a široká cesta vedie do záhuby, a mnoho je tých, čo ňou vchádzajú. A do života vedie tesná brána a úzka cesta, a málo je tých, čo ju nachádzajú. (Mt 7,13.14)*

stará sa o svoje stvorenstvo a bojuje s deštručnými silami, ktoré stoja proti Nemu a proti Jeho stvoreniu²⁶⁸ – teda stoja aj proti nám, pôsobia na nás; ale v dôsledku pádu človeka (jeho sklonu k zlému, k hriechu) **pôsobia aj v nás**,

– je skratka tým, ktorým je („*SOM, KTORÝ SOM*“²⁶⁹ – 2M 3,14). A Kým je i akým je, to o sebe zjavil vo svojom Slove, ale aj prostredníctvom svojho stvoriteľského a vykupiteľského diela, a tiež vo svojom Synovi. Kto túži poznať Ho, kto Ho úprimne, *celým srdcom hľadá, nájde Ho* (5M 4,29; Pr 8,17; Jr 29,13). Pravdaže, človek nikdy neobsiahne, nepochopí a nespozná Boha v celej Jeho veľkosti, múdrosti, moci, vznešenosti a sláve, ale to, čo o ňom potrebuje vedieť, to sa môže (s pomocou Božieho Ducha) dozvedieť – to môže (a musí) poznať a pochopiť.

Dovoľte, aby som to ilustroval na príklade: mnohé zložité veci (televízor, auto atď.) väčšina ľudí dopodrobna nepozná, ale **niečo musí každý vedieť**, aby mohol s vecou „komunikovať“.

To „niečo“, to je návod na použitie a bezpečnostné predpisy.

Ak teda chce človek komunikovať so svojim Stvoriteľom a Pánom, musí o ňom vedieť aspoň to základné – akési „komunikačné minimum“: musí poznať Jeho vlastnosti (atribúty), ktoré sú relevantné v Jeho vzťahu k človeku, ale i Jeho požiadavky, ktoré sú relevantné vo vzťahu človeka k Nemu. Ak človek nechce svoj život premárniť alebo oň prísť, musí vedieť čo má, a čo nesmie robiť: musí poznať „návod na použitie (využitie)“ svojho života, a „bezpečnostné predpisy“; a tie mu môže dať iba On – Stvoriteľ („Projektant“, „Konštruktér“ a „Udržievateľ“ života v jednom).

Účelom tejto knihy je predovšetkým upozorniť na niektoré dôležité atribúty a požiadavky Boha i Jeho Syna.²⁷⁰ Je na každom, aby si to, čo prečítal, overil v jedinom objektívnom, autentickom zdroji poznania – v Biblii (v „Písme“ – písomnom zázname Božieho slova). A práve tu môžeme okrem iného čítať chválu na adresu obyvateľov Beroie za to, že *s dychtivosťou prijímali*, čo im zvestovali Pavel a Silas, ale súčasne *každý deň skúmali Písmo, či je to naozaj tak* (Sk 17,11). Je veľa ľudí, ktorí blúdžia len preto, že nepostupujú ako Beroičania.

Satan má totiž mnoho spôsobov ako ľuďom prekaziť ono biblické „prijímanie toho, čo sa im zvestuje“ a súčasne „skúmanie Písma, či je to naozaj tak“. Najčastejšie používa tieto tri metódy na odvedenie (odradenie) ľudí od poznávania pravdy:

1. **Lenivosť**. Miernejší výraz pre lenivosť je pohodlnosť, a eufemisticky sa lenivosť neraz označuje ako „nedostatok času“.

Človek sa vyhýba tomu, čo sa mu zdá namáhavé alebo „nudné“ (hoci to môže byť dôležité, neraz dokonca životne dôležité), preto sa oddá „sladkému ničnerobeniu“ (typickému „leňošeniu“) alebo uprednostní inú, „zaujímavejšiu“ neužitočnú činnosť (keďže aj tu vlastne nejde o nič iné ako o „zabíjanie času“, nemožno takúto „činnosť“ hodnotiť pozitívnejšie ako spomínané

* 268 Tieto „deštručné sily“ sú zosobnené v Božom protivníkovi („protivník“ je po hebrejsky *sátan*) a sú opakom, protikladom, nepriateľom Božieho stvoriteľského (kreačného, „konštručného“) diela – narúšajú ho, pokúšajú sa ho zničiť. Písmo podáva množstvo dôkazov jednak o priamych Božích zásahoch a o boji Jeho verných proti týmto silám, jednak o Božej ochrane tých, na ktorých tieto deštručné sily zla útočia, napr.: 1M 3,14.15; 6,11-13; 13,13 + 19,24; 5M 20,4; Ž 34,17; 119,21; 121,2-8; 145,14n; Jr 15,21; Mt 6,13; L 10,18.19; 1Ko 15,26; 1P 5,8.9; 1J 3,8; Zj 12,7n; 17,13.14; 19,20

* 269 Podľa viacerých významných biblistov možno uvedený výrok chápať (a prekladať) vo všetkých troch časoch – prítomnom, minulom i budúcom, teda napr. aj takto: „som (stále ten istý), ktorý som bol“, „budem (stále tým istým), ktorým som“ atď.; Boh tu teda hovorí o svojej nepremennosti a svojej vernosti (čo treba chápať napr. aj v zmysle nemennosti Jeho zaslúbení, lásky, milosti, ale aj Zákona, svätosti, spravodlivosti atď.)

* 270 Tomu, kto by mi (oprávnené) chcel vytknúť, že v tomto smere nič nové moja kniha neprinesla, chcel by som odpovedať slovami Sebastiana Castellia (al. Martina Belliusa): „Nepochybne nehovorím nič, čo by už raz niekto nebol povedal predom mnou. Ale nikdy nie je zbytočné opakovať to, čo je pravdivé, kým to nie je uplatňované.“ (M. B.: „DE HAERETICIS“).

„leňošenie“); nemusí pritom ísť iba o také zjavné mrhanie vzácnym časom, ako sú hodiny strávené pri televízii, pri novinách, pri rôznej „zábave“ (vrátane „pasívneho športu“), nezmyselných „koníčkoch“ a pod., ale niekedy to môže byť navonok (zdanlivo) užitočná práca, z ktorej však nikto nemá skutočný prospech, pravý úžitok (sem možno zaradiť napr. aj dlhé, nezmyselné, neplodné debaty). Pravdaže, človeku zaujatému takouto „činnosťou“ naozaj na veci dôležité „nezostáva čas“. V skutočnosti však každá výhovorka na „nedostatok času“ pri veciach dôležitých je nepravdivá, nezmyselná, naivná – vždy sa za ňou skrýva buď obyčajná lenivosť alebo nerešpektovanie hierarchie hodnôt.

2. **Tradicionalizmus.** Niektorí ľudia sa držia tradície, lebo v nej vidia pravdu („dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane“), iné poznanie odmietajú a priori, často bez toho, aby sa s ním vôbec zoznámili, ignorujúc tak radu apoštola Pavla: „*Všetko skúmajte, dobrého sa držte*“ (1Tes 5,21), poprípade bez toho, aby sa presvedčili o pravdivosti počutého (prečítaného), aby ako spomínaní Beroičania *skúmali Písmo, či je to naozaj tak* (Sk 17,11).

Je tragédiou, že sú dodnes cirkvi, ktoré oficiálne uprednostňujú tradíciu pred Božím slovom. Napr. rímska cirkev sa drží zásady „Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est“ (t.j. „čo všade, vždy, všetci verili“, to je záväzná, pravé); ňou „odvodňuje“ význam tradície (tradícia má v ponímaní tejto cirkvi často väčšiu autoritu ako Písmo); a nedbá sa pritom, že sú takto ignorované Ježišove slová (výčitky), ktoré adresoval nielen vtedajším zákonníkom, ale všetkým, čo uprednostňujú tradíciu pred Božím slovom: „*Šikovne rušíte Božie prikazy, aby ste si ponechali svoje podania (t.j. svoje tradície).*“ (Mk 7,9).

3. Systém „imprimatur“.

„Imprimatur“ pôvodne znamená „povolenie (schválenie) vytláčiť (knihu)“ (lat. *imprimo* = vytláčiť). Výraz bol používaný v dvojakom zmysle: jednak ním cenzor vyjadril, že text je „nezávadný“, resp. cenzorsky „upravený“ tak, že sa môže tlačiť (išlo vlastne o vyjadrenie súhlasu s obsahom knihy); alebo autor, poprípade korektor takto vyjadril, že vykonané korektúry (opravy tlačových chýb, ktoré vznikli pri sadzbe) sú v poriadku a publikácia sa môže tlačiť (išlo v podstate o vyjadrenie súhlasu s formou vysádzaného textu).

Dnes sa výrazom „imprimatur“ často označuje „povolenie (schválenie) čítať knihu“. Príslušníci niektorých kresťanských spoločenstiev (cirkví) majú totiž zakázané čítať akúkoľvek duchovnú literatúru, ktorá nemá „imprimatur“ (schválenie) ich cirkevnej vrchnosti. V praxi to znamená, že všetky knihy, ktoré nie sú vydané oficiálnymi cirkevnými vydavateľstvami, sú pre príslušníkov tejto cirkvi „libri prohibiti“ (zakázané knihy) – nesmú sa čítať; (pripomínam, že ešte donedávna „index librorum prohibitorum“ rímskej cirkvi obsahoval aj Bibliu, Božie slovo). Je neuveriteľné, že i dnes mnohí ľudia sú ochotní rešpektovať tento stredoveký relikt a nechávajú sa okradnúť o slobodu, ktorú im priniesol ich Spasiteľ: „*Kristus nás oslobodil, aby sme boli slobodní. Stojte teda a nedajte sa znova zapriaľnúť do jarma otroctva.*“ (G 5,1).

Kresťan sa musí vedome, aktívne vzoprieť týmto Satanovým úkladom a prosiť Boha o dary Jeho Ducha – najmä o vôľu (chcenie), múdrosť (znalosti) a odvahu –, bez ktorých nemožno dôjsť k tomu poznaniu, ktoré je otázkou života a smrti. (O tom ako je pri tomto poznávaní dôležité *chcieť, vedieť a nebáť sa*, môžete si prečítať v epilógu tejto knihy).

Literatúra

1. BIBLIA. Preklad/rok vydania (NZ, resp. NT = Nová zmluva):
 1. 1 Slov. ekumen. – NZ+Ž /1995
 1. 2 Slov. evanj. /1984
 1. 3 Slov. Roháček /1980
 1. 4 Slov. katol. – NZ /1984
 1. 5 Slov. (moderný jazyk) „Nádej pre každého“ – NZ /1993
 1. 6 Čes. kralický /1991
 1. 7 Čes. ekumen. /1985
 1. 8 Slov. „Nového sveta sv. pís.“ /1984
 1. 9 Nem. M. Luth. – NT /1984
 - 1.10 Angl. KJV – NT /1975
 - 1.11 Franc. L. Segond – NT /1984
 - 1.12 Gr. et Latin. Nestle-Aland – NT /1963
2. Aulén G.: Kresťanská viera v Boha v meniacom sa svete (1994, Transcius)
3. Bainton R.: Martin Luther (2000, Návrat domov)
4. Beem M.: Moje krédo (v čo, komu a prečo verím) (1997, BeeM)
5. Berger B. a R.: Izrael a cirkve (1995)
6. Bič M., Pokorný P.: Co nevíš o Bibli (1997, Čes. bibl. spol.)
7. Busch W.: Ježíš – naša jediná nádej (1997, ECAV)
8. Calvin J.: Instituce (1951, Kom. ev. fak. bohosl.)
9. Doukhan J.: Tůžba zeme (1996, Adv.-Orion)
10. Embe L.: Ateizmus → teizmus → kresťanstvo (1990, BeeM)
11. Embe L.: Úvahy (podnety na zamyslenie pre veriacich i „neveriacich“) (1995, BeeM)
12. Enroth R.: Za novými svety. Průvodce sektami a novými náboženstvími (1994, Návrat)
13. Kittel G.: Teologický slovník k Novej zmluve I. – VI. (1986-1990, Transcius)
14. Lane T.: Dějiny křesťanského myšlení (1996, Návrat domů)
15. Lewis C.S.: K jádru křesťanství (1993, Návrat domů)
16. Lochman J.M.: Krédo (1996, Kalich)
17. Luther M.: Výber zo spisov (1983, Transcius)
18. Mc Dowel J.: Viac ako tesár (1990, Advent)
19. Medek R.: Katechismus v duchu c. čs. husitské (1990, Blahoslav)
20. Novotný A.: Biblický slovník (1956, Kalich)
21. Prince D.: Základy I.: Základy víry.
22. Schneider L.: Zprávy z Izraele (1997, A-alef)
23. Sire J.W.: Za novými svety. Průvodce světovými názory (1991, Návrat)
24. Skalický K.: Hermeneutika a její proměny (1997, Ježek)
25. Višňovský M. a spol.: Malý teologický lexikon (1977, Spol. sv. Vojt.)
26. Vitek O.: Ježíš Kristus – Boh alebo stvorená bytosť? (1997, Adv.-Orion)
27. Cirkve adventistov siedmeho dňa (1996, ANN – Internet. CASD) a Adventisti siedmeho dňa veria... (1998, Advent–Orion, Vrútky)
28. Symbolické knihy evanj. c. a. v. (1992, Transcius)
29. Ústava Apoštolskej cirkvi na Slovensku (1996, AC)
30. Zásady Cirkve bratrské (1976, CB)
31. Barth K.: Protestantská teologie v XIX. století (1988, Kalich, Praha)
32. Douglas J.D. a spol.: Nový biblický slovník (1996, Návrat domů)
33. Gibellini R.: Teológia XX. storočia (1999, vyd. M. Vaška, Prešov)
34. Fishbane Michael A.: Judaismus – Zjevení a tradice (1999, Prostor)
35. Frankielová Sandra S.: Křesťanství – Cesta spásy (1996, Prostor)
36. Harnack A.: Dějiny dogmatu (1974, Kalich, Praha)
37. Johnson Paul: Dějiny židovského národa (1995, Rozmluvy)
38. North James B.: Dějiny cirkve od Letnic k dnešku (2001, Návrat domů)
39. Langholf P.: Muž, který zmenil svet (Isaac Newton) v knihe Géniovia, hrdinovia (2006, Advent-Orion)

Ďalšia použitá literatúra je uvedená v texte a v poznámkach pod čiarou prílohy „Diskusia“ (ktorá začína na nasledujúcej strane).

Diskusia

(príloha)

Táto príloha v prvom vydaní knihy **POZNANIE... – otázka života a smrti** nebola; napísal som ju až neskôr – ako reakciu na konkrétne námietky, resp. názory ľudí „z druhej strany“ (preto i názov „Diskusia“), ktoré boli v poslednom čase u nás publikované (v knihách, v jednom prípade v časopise), alebo boli súčasťou listov, ktoré som dostal, ako odozvu na knihu, od jej čitateľov.

Chcem zdôrazniť, že hoci si niektorých autorov spomínaných publikácií a listov vysoko vážim, s mnohými ich názormi súhlasiť nemôžem. A práve tie tu chcem citovať, a súčasne ponúknuť čitateľovi na veci iný pohľad (som presvedčený, že pravdivejší).

A pokiaľ ide o tie listy: dostal som ich mnoho. Vo veľkej väčšine z nich bola kniha hodnotená pozitívne. Ich autorom chcem srdečne poďakovať za slová uznania. Takéto slová sú veľkým zdrojom povzbudenia, ale nie sú „podnetom na diskusiu“; preto vyberiem citáty iba z listov kritických. Aj za tie chcem poďakovať. Viem, že boli písané úprimne (dokonca so snahou pomôcť); i tak však, žiaľ, nemôžem inak, ako odkázať ich autorom, že – podľa môjho hlbokého presvedčenia – sa mylia. Ich názory (námietky) tu uvádzam najmä preto, že sú takpovediac „typické“ (často používané), a tak argumentácie i protiargumentácie môžu byť pre čitateľa poučné (alebo aspoň zaujímavé).

I.

Koncom roku 1998 bol v jednom slovenskom časopise uverejnený článok známeho teológa,²⁷¹ z ktorého sa širšia verejnosť (nielen úzky okruh cirkevných historikov) mohla dozvedieť niečo z histórie „trinitárnej“ dogmy – ako to vlastne bolo pri jej „presadzovaní“. Že to bol tvrdý boj, v ktorom „zohrali svoju rolu i politické a osobné dôvody“, ktorý sa odohrával nielen v rokovaniach priestoroch koncilov a iných cirkevných grémií a v ktorom sa používali zďaleka nie iba zbrane ducha a intelektu, ale mocenské metódy – prenasledovanie, zbavenie funkcie, exkomunikácia, kľatba, vyhnanstvo, rivalita a osobné útoky i „zásahy“ cisára („...za svoj postoj ho cisárski vojaci v kostole stýrali...“), neľudské mučenie („...po mučení v Carihrade (vyrezali mu jazyk a odťali pravú ruku) bol odsúdený do vyhnanstva...“), popravy („...cisár... v roku 385... odsúdil... (jeho) a jeho šesť spoločníkov... (je to prvý prípad odsúdenia na smrť za herézu...)“). Čitateľ sa z článku ďalej môže dozvedieť, že boj odporcov trinitárnej dogmy bol dlhý a vytrvalý, že napr. ariáni mali aj po nicejskom koncile (r.325) ešte dlhé stáročia prevahu v mnohých oblastiach: „Kresťanský svet si pretrel oči a videl, že je ariánsky. Azda je vhodné pripomenúť, že pri šírení kresťanstva o. i. aj na našom území (prostredníctvom obchodných ciest, či vojenských výprav) to bola práve táto forma kresťanstva, teda ariánska.“

Článok je naozaj poučný, ale keďže ho písal stúpenec trinitárnej teórie, obsahuje i pasáže, ktoré sú „príspevkom do našej diskusie“. Citujem:

Ak má pravdu Arius (ktorý vyznával, že Boh je **jediný** – nesmrteľný, múdry, dobrý...), potom sa Boh medzi nami nezjavil, nestal sa človekom. A ak sa Boh nezjavil medzi nami v osobe Ježiša, nemohol byť Kristus ani stredom, na ktorého bolo upriamené všetko stvorenie a v ktorom sa uskutočnilo aj zmierenie medzi Bohom a človekom (Kol 1,13-20). Potom ani Eucharistia už neznamená mať účasť na jeho tele, a tým byť

* 271 V. J.: „JEŽIŠ KRISTUS – PRAVÝ BOH A PRAVÝ ČLOVEK?“ ROZMER 3/1998

dietatom Božím ... Inkarnácia a spasenie sú týmto anulované. Takýto pohľad na Ježiša Krista znamenal by pre kresťanov krok späť.“

Tolko citát. ZávERY, ku ktorým autor článku dospel, sú – musím to povedať otvorene – čírym nezmyslom: veď prečo by sa nemohol Ježiš, ktorého Boh pomazal ako svojho Syna, ktorého poveril neobyčajnou úlohou – spásou sveta (čo je popri stvorení sveta najväčšia a najúžasnejšia udalosť), prečo by Kristus – Syn Boží nemohol byť „stredom, na ktorého bolo upriamené všetko stvorenie a v ktorom sa uskutočnilo aj zmierenie medzi Bohom a človekom“? Naopak, práve **Spasiteľ – Bohom poslaný Mesiáš** – len ten môže byť takýmto „stredom“ a „zmiercom“.

Podobne teologickým nezmyslom je aj „účastou na Eucharistii“ podmieňovať to, či sa človek stane Božím dieťaťom. Kto je dieťaťom (synom, dcérou) Božím a ako (čím) sa ním stáva, o tom hovorí Božie Slovo jednoznačne: *...všetci, ktorých Duch Boží vedie, sú synovia Boží (R 8, 14), ...tým, čo ho (Svetlo, t.j. Božiu pravdu) prijali, dal (Boh) moc stať sa dieťkami Božími, tým čo veria v Jeho (Božie) meno... (J 1,12), ...vierou ste všetci synovia Boží v Kristu Ježišovi... (G 3, 26).*

Podme ďalej: podívajme sa, či naozaj platí autorovo tvrdenie, že „inkarnácia a spasenie sú týmto anulované“. Záleží pravdaže na tom, čo slovom „inkarnácia“ rozumieme. Ak tým myslíme betlehenskú udalosť, tak má autor pravdu, ale ak tým rozumieme tú jedinečnú, rozhodujúcu udalosť, keď Duch Boží zostúpil na (resp. do) Ježiša (pri jeho krste v Jordáne), potom o anulovaní „inkarnácie“ nemôže byť ani reči; naopak, práve takáto „inkarnácia“ sa stala nepochybniteľnou – už napríklad tým, že mala mnoho očitých svedkov. A pokiaľ ide o spásu, tá už vonkoncom s tým nemá nič spoločné. Naopak, tvrdenie, že „Boh zomrel za človeka“ je pre mňa, a pre každého, kto verí, že Boh je večný a nesmrteľný, absolútne neprijateľné. Avšak moja mienka, rovnako ako mienka autora článku, nie je smerodajná; rozhodujúce je, čo o tom hovorí Božie slovo. A v ňom nachádzame jednoznačnú odpoveď na otázku **kto zomrel pre naše ospravedlnenie, a kto vstal z mŕtvych**, ako prvý z tých, čo zomierajú (teda z nás, ľudí), a stal sa tak nádejou nášho vzkriesenia: *Ako skrze neposlušnosť jedného človeka (Adama) mnohí sa stali hriešnymi, tak aj skrze poslušnosť jedného človeka (Ježiša Krista) mnohí budú ospravedlnení. (R 5,19 – podľa 1.2). Kristus bol vzkriesený z mŕtvych ako prvotina tých, čo zomreli. Lebo ako prišla skrze človeka (Adama) smrť, tak skrze človeka (Ježiša Krista) aj zmŕtvychvstanie. Lebo ako v Adamovi všetci zomierajú, tak aj v Kristu budú všetci oživení. (1Kó 15,20-22).* Áno, iba dokonalý (poslušný) **človek** – „posledný Adam“ (1Kó 15,45), t. j. človek, ktorý nezhršil, ktorý, na rozdiel od „prvého Adama“, obstál pri satanovom pokušani, pretože bol poslušný Bohu (taký bol preto, lebo ho Boh „urobil“ svojim Synom, keď ho naplnil, pomazal svojím Duchom) – iba takýto človek mohol zmieriť človeka s Bohom, iba prostredníctvom takéhoto človeka „**mnohí budú ospravedlnení**“. Takýto **dokonalý človek** (prostredníctvom ktorého konal Boh), sa mohol stať „prvorođeným“ nového ľudstva: každý, kto sa k nemu prihlási – uverí v neho (prijme ho za svojho Pána a Spasiteľa), znovuzrodi sa (duchovne sa narodí), stane sa človekom „na Boží obraz“ – pod vedením Ducha Božieho (R 8,14), na základe prijatia Svetla – Božej pravdy (J 1,12) a viery (G 3,26), stáva sa Božím dieťaťom, členom Božej rodiny, „občanom“ Božieho kráľovstva. (Pozri aj kap. **História a (alebo) zjavenie**). Iba takýto **dokonalý človek** sa mohol stať „prvotinou“ ľudí – Božích synov a dcér, ktorí napriek tomu, že zomierajú, budú žiť – budú, ako on, vzkriesení!

„Takýto pohľad na Ježiša Krista znamenal by pre kresťanov krok späť“. Tento autorov výrok naozaj platí. Ale – o to predsa ide! Vrátiť sa späť – k viere prvej, apoštolskej cirkvi, ktorej učenie ešte nebolo zdeformované pohanstvom, to má byť našim cieľom.

Ďalší citát z článku:

„Nestorios (od r. 428 bol carihradským patriarchom), ktorý sa prikláňal vo vysvetľovaní tohto problému k antiochijskej škole (antiochijskí teológovia kládli väčší dôraz na ľudskú prirodzenosť Ježiša Krista, alexandrijskí na božskú), odmietal označiť Máriu Theotokos (Bohoroďička), označil ju iba Christotokos, lebo priviedla na svet iba Ježiša – človeka, v ktorom prebýval Boh: Boh predsa nie je dvoj- alebo trojmesačné dieťa.“

Hľa, tu je jadro problému: ak Ježiš nie je Bohom, Mária nie je „Bohoroďička“, a celá stavba mariánskeho kultu sa rúca. Motivácia vyznávačov tohto kultu je teda jasná; ale čo ostatní kresťania, rešpektujúci Božie prikázania, odmietajúci dávať božskú poctu inému, ako jedinému pravému Bohu – aký dôvod majú títo držať sa onej dogmy?

(O „prírodzenosti“, resp. podstate „osôb Trojice“ bude reč v nasledujúcej časti).

II.

Vráťme sa k publikácii, ktorá už bola spomenutá v kapitole **Z dejín sporu** (v poznámke pod čiarou).²⁷² Bol tam citovaný výrok významného teológa G. Auléna, že „terminológia, ktorá sa používala o „troch osobách v jednom božstve“ pri-nášala určité riziká...“, lebo „ak slovom „osoba“ chápeme samostatnú individualitu, musí starocirkevná formulácia odvádzať naše myšlienky kamsi smerom k triteizmu...“ Aulén teda pripúšťa takéto „riziko“, na druhej strane sa však snaží „ospravedlniť“ „cirkevných otcov“ za ich „starocirkevnú formuláciu“, keď píše: „Pre nich malo slovo „osoba“ taký vágny a neustálený význam, že pre nich vonkoncom nebolo problematické hovoriť o viere v jediného Boha a troch osobách v jednom božstve.“ (K tejto otázke sa vrátíme za chvíľu, keď si budeme vysvetľovať, čo znamená slovo „osoba“).

Som presvedčený, že takéto ospravedľovanie nie je na mieste, a to z týchto dôvodov: i keď väčšina vtedajších teológov (ale platí to, žiaľ, i o mnohých dnešných) skutočne nemala jasnú predstavu o čo vlastne ide – lebo používané pojmy mali pre nich nie iba „vágny a neustálený význam“, ony pre nich nemali prakticky žiaden význam (pretože im nerozumeli – boli pre nich jednoducho „tajomstvom“), – samotní autori teórie určite vedeli veľmi dobre „o čo ide“. A vedeli to aj ich renomovaní, vzdelaní odporcovia; je totiž známym faktom, že už v tej dobe mnohí veľmi významní teológovia správne rozpoznali tieto „riziká“ (prejšie – prekrútenie biblickej zvesti), no boli, a nielen oni, ale aj ich nasledovníci (ako to poznáme z histórie), bezohľadne umlčovani; sčasti „demokraticky“ – „prevalcovaním“ koncilovou hlasovacou mašinériou vysokej cirkevnej hierarchie, sčasti mocensky, či už fyzickou likvidáciou jednotlivcov alebo vojensky (spomeňme na vojny Chlodovika a Justiniána proti „ariánom“). Význam použitých termínov (zmysel použitej „formulácie“) teda autori trinitárnej teórie iste poznali – ved' predsa boli odchovaní gréckou, pohanskou filozofiou (z ktorej čerpali „stavebný materiál“ i terminológiu pre svoju teóriu), a niet pochyb o tom, že im bola dôverne známa aj grécka mytológia (druhý zdroj ich „inšpirácie“).

Podívajme sa, čo znamená vlastne trinitársky výraz „tri osoby jednej podstaty (prírodzenosti)“. V „príspevku do diskusie“ **I.** sme sa stretli s pojmom „prírodzenosť“ („podstata“), v **II.** s pojmom „osoba“. Vysvetlime si pravý význam týchto pojmov:

osoba (gr. *prosôpon*, lat. *persona*) = pôvodne divadelná maska, ale aj „osoba“, ktorú herec (s touto maskou) predstavoval. Neskôr, keď sa tento výraz dostal do filozofie, nadobudol význam: ľudská bytosť ako jednotlivec (samostatná individualita), resp.

* 272 G. Aulén: „KRESŤANSKÁ VIERA V BOHA V MENIACOM SA SVETE“. Vyd. TRANOSCIOUS, 1994. (preklad z orig. KRISTEN GUDSTRO I FÖRÄNDRINGENS VÄRLD. Vyd. VERBUM, Stockholm, 1984).

človek ako samostatný jedinec so svojimi individuálnymi vyjadrenými kvalitami a vzťahmi, so svojimi fyzickými a duševnými vlastnosťami (súhrn týchto kvalít, predovšetkým duševných vlastností tvoriacich individuálnu, osobitú jednotu, sa nazýva „osobnosťou“ človeka).

Hovoriť o „osobe“ v súvislosti s Bohom je číry antropomorfizmus. Označenie „osoba“ prináleží totiž výlučne človeku – bytosti stvorenej na Boží obraz. Vyplýva to z vyššie uvedenej definície pojmu „osoba“. Napr. zvierata, ktoré stojí oveľa **nižšie** ako človek (nebolo stvorené „na Boží obraz“), nemôže byť ani „osobnosťou“, ani „osobou“; ale rovnako „osobou“ nemôže byť ani Boh, ktorý stojí oveľa **vyššie** ako človek (človek je „iba“ „Božím obrazom“). Dokazujú to aj nasledujúce skutočnosti: pre osobu sú charakteristické dve vlastnosti – prívlastky (oba majú rovnaký etymologický základ ako slovo osoba): osoba je vždy **osobitná** (jestvuje samostatne – ako jednotlivec) a **osobitá** (zvláštna, líšiaca sa od iných osôb, osoba je vlastne vždy „originálnou osobnosťou“). Môžu azda trinitári dať tieto prívlastky niektorej „božskej osobe“? Ak by odpovedali „áno“, potom nemôžu tvrdiť, že sú monoteistami, ak odpovedia „nie“, potom nemôžu hovoriť o „osobách“.

Na tento problém museli nutne naraziť teológovia (í tí trinitárski) už v staroveku, a aj to občas priznávali. A hoci nenachádzali riešenie, predsa sa nevzdali raz prijatej zavádzajúcej terminológii. Ako dôkaz uvediem pár citátov z knihy SKÚMANIE PRAVDY, ktorej autorom je významný teológ Bruce Milne (o tejto knihe budeme podrobnejšie hovoriť v inej časti tejto prílohy): „...keď Augustín rozoberal oprávnenosť termínu „osoba“ v prípade Trojice, poznamenal: »...keď sa pýtame tri čo? Ludský jazyk zápasi s veľkými vyjadrovacími ťažkosťami. Napriek tomu dávame odpoveď „tri osoby“. Nie žeby sme to dokázali vypovedať, ale nemôžeme to nechať nevy-povedané.“ Takto teda videl tento problém významný staroveký „cirkevný otec“. Našími slovami by sme mohli Augustínove slová interpretovať aj takto: „o troch osobách trojice nehovoríme preto, žeby o nejaké osoby v skutočnosti išlo, ale iba z bezradnosti (keď „nemôžeme nechať nevy-povedané“, čo sme nepochopili).“ Bruce Milne potom navrhuje svoje riešenie neriešiteľného problému – citujem: „...málokedy (sa) rozlišuje „osoba“ od „osobnosti“. Pri osobnosti ide skôr o rozlišiteľnosť a samostatnosť. Preto ak povieme „tri osoby“, naznačíme tým, akoby šlo o troch rozličných bohov. Keďže sa zatiaľ neobjavil žiaden iný všeobecne prijímaný termín, zostáva tradičná formulácia aj napriek jej ohraničenosti.“ Bruce Milne sa snaží teda tento odveký rozpor a problém vyriešiť tým, že dáva do protikladu pojmy „osoba“ a „osobnosť“. Ak však vezmeme do úvahy pred chvíľou citované definície týchto pojmov – že nejde síce o synonymá, ale nie je medzi nimi ani rozpor; veď osobnosť je vlastne obligátnym atribútom, resp. „súčasťou“ osoby (a tak napr. i „rozlišiteľnosť a samostatnosť“ sú síce naozaj znakmi osobnosti, ale práve tým *sú súčasne aj znakmi osoby!*) – vidíme, že autorova argumentácia je viac ako problematická. (Ku knihe SKÚMANIE PRAVDY od Brucea Milnea sa ešte vrátíme).

Pre väčšinu trinitárov je pojem „osoba“ Boha (podobne ako Jeho „podstata“ a „prirodenosť“, o ktorých sa za chvíľu zmienim) veľmi vážny (aby sme použili Aulénov výraz) – je to pre nich „flatus vocis“, a to napriek tomu, že ho často a s obľubou používajú; iní zasa svoje „chápanie“ alebo vysvetľovanie týchto pojmov prispôbujú ad hoc danej situácii (resp. konkrétnemu biblickému textu), pričom neraz dochádza k veľmi kurióznym a navzájom si protirečiacim predstavám a tvrdeniam. Bolo by zaujímavé vedieť, čo si asi predstavujú, keď v Božom slove čítajú napr. tieto pasáže: *Boh Duchom svätým pomazal Ježiša Nazaretského (Sk 10,38); Pánom aj Kristom (Mesiášom) urobil Boh tohto Ježiša (Sk 2,36); Ježiš plný Ducha svätého (L 4,1)* atď. Predstavujú si azda, ako Boh (Otec) pomazáva „Boha“ (Syna) „Bohom“ (Duchom svätým)?, resp. ako „jedna osoba“ naplnia „druhú osobu“, „tretou osobou“? A keďže – ako si ešte ukážeme – Božie synovstvo Krista si vysvetľujú nie duchovne, ale „antropomorfsky“, presnejšie „naturalisticky“ (takmer „biologicky“), potom je vlastne nelogické, ak pokladajú za Otca „druhej osoby“ „prvú osobu“, a nie „tretiu“. Veď v Písme predsa čítame, že Ježiš bol počatý Duchom svätým (*Mt 1,20*); ale ak pojmom „splodit“, „Otec“, „Syn“ nerozumejú v duchovnom, ale „naturalistickom“ zmysle, potom by takto mali chápať aj pojem „počať“. A predsa platí, že každý je synom (alebo dcérou) toho, kým bol (bola) počatý (počatá).

Bolo by tiež dobre vedieť, čo si predstavujú, keď čítajú v tzv. „Atanáзовom vierovyznaní“, že „Otec nie je nikým učený, ani stvorený, ani splodený; Syn je jedine od Otca nie učený, ani stvorený, ale splodený; Duch svätý je od Otca i od Syna nie učený, ani stvorený, ani splodený, ale pochádzajúci.“ A čo rozumejú pod pojmami (Otcom) splodený a (Duchom) počatý? Alebo ako si to predstavujú, ak sú „všetky tri osoby večné, nekonečné“, že druhá pochádza z prvej (pardon: „je splodená“ prvou) a tretia pochádza z prvej a druhej (podľa „ortodoxných“ iba z prvej)? Ved’ ak pripustíme, že niečo (niekto) pochádza z niečoho (niekoho), potom implicitne tvrdíme, že jedno (pôvodca) je prvotné, druhé je druhotné – ak už aj nie z hľadiska časového (predpokladajme, že už autori Atanáзовho kréda vychádzali z premisy, že Boh existuje okrem času), tak celkom určite z hľadiska významového. Ale aj toto trinitári, ako vyplýva z ďalších častí uvedeného „vierovyznania“, odmietajú.

podstata = základ (jadro), resp. základná, hlavná zložka niečoho.

prírodnosť = danosť, vlastnosť „daná prírodou“ (v skutočnosti Stvoriteľom na samom začiatku, pri stvorení), teda taká, ktorá nie je získaná, ale vrodená, a vyplýva zo zákonitostí „prírodných“, t.j. Božích.

Príklad: Každý jednotlivý človek je osobou (samostatnou individualitou), ktorá je jednej podstaty (prírodnosti) s inými ľuďmi.²⁷³

Ak by chcel teda niekto „definovať človeka“, a použil by trinitársku terminológiu, mohol by povedať, že človek je „bytosť vystupujúca (prejavujúca sa) v miliardách osôb, ktoré sú jednej podstaty (prírodnosti)“. Každá zo šiestich miliárd ľudských osôb je pritom „skutočným človekom“, a to preto, že „je totožná s (jedinou) ľudskou prírodnosťou“. Človek je teda „šesťmiliardojediný“.

Iný príklad: Jednotliví „bohovia“ gréckeho Olympu sú osobami (svojrásnymi samostatnými individualitami), ale všetci sú jednej („božskej“) podstaty (prírodnosti).

A tu, zdá sa, že sme „pri koreni vecí“: „cirkevní otcovia“ zrejme práve tu našli „inšpiráciu“, vzor – nebolo treba ani veľa úprav (iba zmeniť mená, počty a niektoré iné „maličkosti“). Niekto azda môže namietnuť, že pre takéto závery nemám dôkazy. A má pravdu. Naozaj ide iba o indície, aj keď veľmi silnú. Treba si však uvedomiť, že celý obraz dejín ľudstva je v podstate postavený na indiciách. Ved’, o čo iné ako o indície (a to často oveľa slabšie ako tá „naša“) sa opierajú historici, archeológovia a iní „tvorcovia dejepisu“?

Ale v otázkach »aká je podstata (prírodnosť) Boha, Jeho Syna a „obyčajných“ ľudí?« a »aké sú vzťahy medzi týmito prírodnosťami?« sa našťastie nemusíme opierať ani o indície, ani o dohady, špekulácie – tu sa totiž môžeme oprieť o niečo pevné, spoľahlivé, pravdivé (teda o skutočný dôkaz) – o svedectvo toho najpovolanejšieho, o slová Božieho Syna, Ježiša Krista. Jeden jeho výrok, ktorý mnohí poznajú (no nie som si istý, či všetci poznajú aj jeho zmysel) totiž hovorí veľmi jasne, nedvojzmyselne (hoci, ako obyčajne, obrazne) práve o tomto: Boží Syn tu prirovnáva svojho Otca (Boha) k vinohradníkovi, seba k viniču a svojich učeníkov (ľudí) k ratolestiam (výhonkom) viniča (*J 15, 1.5*). Treba sa opýtať trinitárov, či chcú azda tvrdiť, že vinohradník a vinič (človek a rastlina) sú jednej prírodnosti, alebo či sú ochotní priznať, že v tomto Ježišovom prirovnaní možno nájsť iba jeden–jediný vzťah založený na jednej (rovnakej) prírodnosti (podstate) – medzi viničom a jeho ratolesťami.

III.

Na sklonku roku 1998 sa mi dostala do rúk zaujímavá kniha²⁷⁴ – vierouka (dogmatika) jednej významnej, celosvetovo rozšírenej cirkvi. Vieroučné postuláty a závery

* 273 Podobne to platí v každom živočíšnom (i rastlinnom) druhu. „Druh“ (ako biologický pojem) možno teda vlastne do značnej miery stotožniť s pojmom „prírodnosť“ („podstata“).

* 274 „ADVENTISTI SIEDMEHO DŇA VERIA...“ Vyd. ADVENT-ORION, 1998. (preklad z orig.: SEVENTH – DAY ADVENTISTS BELIEVE... 1988 by the Ministerial Association).

sú v nej z väčšej časti solidne podložené a doložené citátmi z Písma. No, žiaľ, iba „z väčšej časti“, teda nie všetky. Sú tu totiž aj mnohé odvolávky (na vieroučnú knihu až príliš mnohé!) na rôznu teologickú a inú literatúru; to však, ako je známe, nesie so sebou dve riziká: jednak transportovanie starých dogiem oblečených do nového šatu (čo robí klamný dojem „nedogmatického“ prístupu), jednak importovanie subjektívnych predstáv autorov. Niektoré pasáže knihy bolo pre mňa naozaj potešením čítať, no pri čítaní iných (rozsahom menších) častí textu som cítil to zvláštne, nepríjemné „mrazenie“, ktoré som pociťoval kedysi v škole pri „študovani“ ateistických učebníc. Tu prezentované názory mi, pravda, boli už dávnejšie známe a viem, že nie sú vlastné iba cirkvi, ktorá túto knihu vydala, ale zastáva a hlása ich istý okruh ľudí aj z iných denominácií. A práve preto, že nie sú ojedinelé, rozhodol som sa ich tu uviesť a zaujať k nim stanovisko. Uvediem tu však okrem citátov z inkriminovaných častí aj také, s ktorými bezvýhradne súhlasím, a to preto, aby čitateľ sám videl istú rozpornosť, inkompatibilitu medzi jednými a druhými. Azda potom sám pochopí, k čomu môže viesť dôsledné uplatňovanie trinitárnej teórie v praxi.

- (1) Ježiš Kristus bol „posledným Adamom“, resp. „druhým človekom“ (1Ko 15,45.47) - s. 46.
- (2) ...pojem „zmierenie“ sa môže vzťahovať na Kristovu smrť a jeho príhovornú službu v nebeskom svätostánku. Kristus tam ako veľkňaz uplatňuje požehnanie svojej postačujúcej a dokonalej zmiernej obete na dosiahnutie zmierenia ľudí s Bohom. - s. 110
- (3) Kristus - zástupca ľudstva. Adam a Kristus - „posledný Adam“ alebo „druhý človek“ (1Ko 15,45.47) - predstavuje celé ľudstvo. Ako prirodzené narodenie zatažuje každého človeka dôsledkami Adamovho prestúpenia, tak každý, kto sa znovuzrodil, získava požehnanie Kristovho dokonalého života a obete. „Veď ako všetci zomierajú v Adamovi, tak zase všetci ožijú v Kristovi“ (1Ko 15,22) - s. 113.
- (4) Boh vo svojej nekonečnej láske a milosti urobil Krista, „ktorý nepoznal hriech, hriechom za nás, aby sme my mohli byť ospravednení spravodlivosťou Božou v ňom“ (2Ko 5,21). Veriaceho človeka Ježiš naplnia svojím Duchom...- s.121.
- (5) Nad hriechom mohol (Kristus) zvíťaziť preto, lebo „v ňom prebývala plnosť božstva“ (Kol 2,9). Apoštol Pavel hovorí, že aj nás môže naplniť celá Božia plnosť (Ef 3,19)... môžeme sa stať „účastníkmi na božskej prirodzenosti a uniknúť porušeniu, ktoré je vo svete pre žiadostivosť“. (2P 1,3.4)
„Toho, kto zvíťazí, posadím vedľa seba na mojom tróne, ako som aj ja zvíťazil a zasadol som s mojím Otcom na Jeho tróne“ (Zj 3,21) - s. 52.
- (6) Kristus zastáva svoje prostrednícke dielo medzi Bohom a nami v úrade proroka, kňaza a kráľa. - s. 52
- (7) Kristus nás ako Príhovorca, Prostredník a Pomocník predstavuje Bohu a Boha zjavuje nám. Podobne nás aj Duch vedie ku Kristovi a zjavuje nám Kristovu milosť. - s. 63.
- (8) Len Stvoriteľ môže uskutočniť stvoriteľské dielo premeny nášho života (1Te 5,23). Nerobí to však bez našej účasti. Musíme sa otvoriť pôsobeniu Ducha, čo sa deje pohľadom stále upreným na Krista. Uvažovaním o Kristovom živote v nás Duch Svätý obnovuje telesné, duševné a duchovné schopnosti (Pozri Tit 3,5). Dielom Ducha Svätého je zjavovať Krista a obnovovať v nás Kristov obraz (Pozri R 8,1-10)
To, čo premieňa ľudí na obraz ich Tvorcu, je „oblečenie si Pána Ježiša Krista“ (R 13, 14; Hb 3,14). Je to rozhojňovanie Božej lásky v nás (1J 4,12). Ide o tajomstvo podobné tajomstvu vtelenia Božieho Syna... Duch usposobuje aj nás, aby sme mali účasť na vlastnostiach Božej povahy. Touto účasťou na Božej prirodzenosti sa obnovuje náš vnútorný človek a my sa stávame podobnými Kristovi, aj keď na odlišnej úrovni... Ide o premenu povahy na podobu Božieho charakteru. - s. 125-126.

- (9) Boh chce zmeniť padlých ľudí na svoj obraz tým, že zmení ich vôľu, myseľ, túžbu a povahu... Plody Ducha „láska, radosť, pokoj, zhovieavosť, láskavosť, dobrota, vernosť, miernosť, zdržanlivosť“ (G 5, 22.23) sú teraz ovocím ich životného štýlu aj napriek tomu, že do Kristovho návratu zostávajú porušenými smrteľníkmi. - s. 126.
- (10) (Ježiš Kristus) vstúpil na nebesá, kde v našom záujme slúži v nebeskom svätostánku. - s. 36.
- (11) (Kristus) svojím víťazstvom na križi dostal „všetku moc na nebi a na zemi“ (Mt 28,18). - s. 145.
- (12) Boh - Otec je zjavený ako pôvodca všetkého, Otec všetkých veriacich a v jedinečnom zmysle Otec Ježiša Krista. - s. 32.
- (13) Ježiš si zachoval stálu závislosť od Otca. - s. 49.
- (14) Kristus si zachoval neotravnú závislosť od svojho Otca a porazil satana. - s. 102.
- (15) Duch svätý je Kristov zástupca, ale bez ľudskej prirodzenosti a od nej nezávislý. - s. 64.
- (16) Všetci členovia (cirkvi) majú poslúchať toto Slovo (Božie), pretože je to zákon v absolútnom zmysle. Všetky ľudské tradície, zvyky a kultúrne dianie podlieha autorite Písma (2Tim 3,15-17). - s. 145.
- (17) V Trojici existuje určité rozdelenie funkcií... Otec je zdroj, Syn je sprostredkovateľ a Duch svätý je vykonávateľ. - s. 23.
- (18) Medzi osobami Trojice nemožno hovoriť o nejakom vzájomnom odstupňovaní... Zvrchovanou autoritou v Trojici sú všetky tri božské osoby. - s. 23.
- (19) Ježiš, Boží Syn, sa postaral o najdokonalejšie zjavenie Boha - Otca, keď ako Božie sebazjavenie prišiel v ľudskom tele. - s. 33.
- (20) Kto bol Stvoriteľ? Pri stvorení pôsobila celá Božia Trojica. Aktívnym činiteľom bol však Boží Syn, preexistujúci Kristus. Syn Boží bol Stvoriteľ, ten, ktorý rozkázal, aby vznikla zem.
Kristus vdýchol do Adamových nozdier dych života. - s. 72.
- (21) Pri stvorení pôsobil Otec spolu so Synom. Boh nám dal život napriek tomu, že vedel, že to môže viesť k smrti Jeho vlastného Syna. - s. 33.
- (22) Stvoriteľ svetov, ten, v ktorom bola plnosť Božstva, stal sa bezmocným dieťaťom v jasliach. - s. 42.
- (23) Ľudstvo mohol vykúpiť len božsko - ľudský Stvoriteľ. - s. 51.
- (24) Zem vlastne nemusela byť Kristovým prvým stvorením, ale pravdepodobne bola jeho posledným dielom. Písmo hovorí o Božích synoch... - s. 71.
- (25) Kristus v raji vyslovil stvoriteľské slovo. V Betleheme „Slovo sa stalo telom a prebývalo medzi nami“ (J 1.14). Stvoriteľ sa stal časťou stvorenia... Kristus prišiel ako druhý Adam, ako nový začiatok ľudstva (R 5). - s. 76-77.
- (26) Boh - Syn sa postavil (v raji) medzi prvých ľudí a Božiu spravodlivosť, preklenul priepasť a zabránil bezprostrednej smrti. Jeho milosť teda ešte pred križom zachovala hriešnikov pri živote a zabezpečila im spasenie. Ak však mal ľuďom úplne prinavrátiť práva Božích detí, Boh - Syn sa musel stať človekom. - s. 38.
- (27) Na križi ľudia zabili svojho Stvoriteľa. Bola to vrcholná otcovražda. - s. 92.
- (28) Posolstvo prvého anjela (v Zj 14,6.7) teda vyzýva k obnove pravej bohoslužby tým, že predstavuje svetu Krista ako Stvoriteľa a Pána biblickej soboty. - s. 164.
- (29) (Ježiš Kristus) je všemohúci... vševediaci... potvrdil svoju všadeprítomnosť - s. 43.
- (30) Posvätné starozmluvné Božie meno Jahve sa vzťahuje na Ježiša. - s. 44.

(31) Kristus pred svojím vtelením inšpiroval biblických pisateľov svojim Duchom a vnukol im prorockvá o svojom utrpení a následnom oslávení. (1P 1,11) – s. 52.

Komentár k uvedeným citátom:

Prvých desať citátov hovorí o Božom pláne spásy padlého ľudstva a o úlohe Božieho Syna v ňom (Ježiš Kristus, náš Pán a Spasiteľ bol vlastným „realizátorom“ tohto Božieho plánu).

Citát (11) hovorí o vyvýšení Krista **po** jeho víťazstve na kríži (to sa zhoduje s Pavlovým výrokom v R 1,4).

V (12) sa správne konštatuje, že Boh (Boh–Otec) je pôvodcom (teda Stvoriteľom) všetkého.

V (16) sa pravdivo tvrdí, že Slovo Božie má absolútnu autoritu, napr. pred tradíciami (t.j. aj pred ľuďmi prijatými dogmami), zvykmi a pod. Ide o známu zásadu SOLA SCRIPTURA. Rád by som iba pripomenul, že nestačí túto zásadu proklamovať, ale aj v praxi uplatňovať.

Citáty (13), (14) a (15) tvrdia, že v tzv. Trojici existuje akási hierarchia: Boží Syn je závislý od Boha – Otca (nie je teda s Ním na jednej úrovni), Duch je „zástupcom“ Krista...

To vlastne vyplýva aj z ďalšieho citátu (17), kde sa stretáme so zvláštnym „podeľením funkcií v Trojici“.

A hľa – napriek tomu, že z predchádzajúcich citátov vyplýva, že Trojica je v podstate hierarchicky usporiadaná (hovorí sa totiž nielen o „podeľení funkcií“, ale aj o jednostrannej „závislosti“ a „zástupníctve“ „osôb“), v (18) sa tvrdí, že tomu tak nie je: „Medzi osobami Trojice nemožno hovoriť o nejakom vzájomnom odstupňovaní“ a všetky sú „zvrchovanou (teda logicky rovnakou) autoritou“. Treba sa opýtať: kde sa podeli „závislosť“ (13, 14), „služba“ (10), „prostredníctvo“, „pomocníctvo“ (7) Syna a „zástupníctvo“ (15) Ducha?

Ale až teraz príde to hlavné, skutočná „bomba“: Ježiš Kristus, ktorý zjavil Boha (19) – „známych Ho učinil“ (J 1,18) – je vlastne nie Jeho zjavením, ale Ním samým: V (20 – 28) sa tvrdí – v rozpore s cit. (12) a (17) –, že on je Stvoriteľom, má Božie atribúty – je okrem iného „vševediaci“, „všemohúci“, „všadeprítomný“ (29), a to napriek prehláseniu samotného Ježiša Krista, že on sám nevie všetko, čo vie Otec (Mk 13,32), že sám od seba nemôže nič robiť – robí len to „čo videl robiť Otca“ (J 5, 19.30) a že hovorí iba to, čo mu Boh (Otec) prikázal (J 12, 49.50). Ježiš Kristus vraj údajne dokonca zabránil Bohu, aby potrestal v raji človeka (Adama) za jeho vzburu tak, ako ho vystríhal – totiž smrťou (26). Autori zrejme nepostrehli, že ako existuje život telesný a duchovný, existuje aj telesná a duchovná smrť; a práve tou duchovnou smrťou Adam, Eva a ich potomci potrestaní (zaslúžene) skutočne aj boli (veď práve v tom spočíva celá tragédia ľudstva). Ak napr. ap. Pavel píše (živým) kolosenským kresťanom: ...*vás, ktorí ste boli mŕtvi...*, (Boh) *oživil s ním (Kristom)*... (Kol 2,13), nepochybne myslí na túto duchovnú smrť a na duchovný život (oživenie).

A to nie je všetko – v citáte (30) sa tvrdí ešte podivnejšia vec: JHVH (Jahve = Hospodin) – Boh, ktorý vyviedol Izrael z Egypta, uzavrel s ním Zmluvu (dal mu Desatoro), teda ten Boh, ktorý „robí dejiny“ (riadi svet) je vlastne nik iný ako Ježiš Kristus – to vraj on, nie Boh, je aj autorom Božieho Slova – on inšpiroval Duchom svätým pisateľov Biblie (31). Podľa tohto tvrdenia celé Slovo Božie (SZ i NZ Biblie) je vlastne „slovom Ježišovým“. Ale ako si potom autor tohto tvrdenia poradí napr. s Ježišovým výrokom: „...slovo, ktoré (odo mňa) počujete, nie je moje, ale Otcovo, ktorý ma poslal.“ (J 14,24; podobne: J 12,49)?

Každý, kto poctivo študuje Božie Slovo, vie, kto je tu opakovane označovaný a oslavovaný ako Stvoriteľ. Je ním Boh – JHVH (Jahve = Hospodin). Túto skutočnosť azda nikto nepoprie. Ale je neprípustné tento fakt obísť (použiť „fintu“, ktorou sa táto skutočnosť poprie, anuluje) prehlásením, že JHVH je vlastne Ježiš Kristus. Že také tvrdenie je nezmysel, možno veľmi jednoznačne doložiť z Písma (SOLA SCRIPTURA!) desiatkami citátov zo SZ i NZ. I keď ich tu nemožno, pochopiteľne, uvádzať všetky, tie, ktoré budem citovať, by mali stačiť presvedčiť každého. Uprednostním pritom zámerne výpovede apoštolov; preto, lebo tí, čo tvrdia, že Stvoriteľom je Ježiš Kristus, odvolávajú sa obyčajne na ojedinelé (chybne interpretované) výroky apoštola Pavla. Verím, že týmto spôsobom možno najpresvedčivejšie ukázať (a dokázať) ako apoštoli, vrátane Pavla, a s nimi celá prvotná, apoštolská cirkev, videli tieto veci: kto bol pre nich Stvoriteľ, kto „inšpirátor“ Božieho slova, kto Jahve, ktorý vyviedol Izrael z Egypta a ktorý sa trvalo stará nielen o svoj vyvolený národ, ale o celé stvorenstvo:

...pozdvihli svoj hlas k Bohu a povedali: Pane, Ty si stvoril nebo a zem, more a všetko, čo je v nich. Ty si skrze Ducha Svätého povedal ustami nášho otca Dávida.: Prečo sa búria pohaniam... a vládati sa spojili proti Pánovi a proti jeho Pomazanému. Ved'... Herodes a Pontský Pilát naozaj spojili sa s pohanmi a s izraelským ľudom proti Tvojemu svätému služobníkovi Ježišovi, ktorého si pomazal, aby vykonal všetko to, čo Tvoja ruka a Tvoje rozhodnutie vopred určilo, že sa má stať. (Sk 4,24-28)

Viete o Ježišovi z Nazareta, ako ho Boh pomazal Duchom Svätým a mocou, takže chodil, dobre robil a liečil..., pretože Boh bol s ním. (Sk 10,38)

Boh, ktorý stvoril svet a všetko, čo je v ňom, tento Boh, keďže je Pánom neba a zeme, nebýva v chrámoch zhotovených rukami, ani si nedá slúžiť ľudskými rukami, ako keby voľačo potreboval, ved' **On dáva všetkému život, dych a všetko...** On stvoril... ľudské pokolenie, ...vymedzil ľudom čas a hranice byvania, aby hľadali Boha... V ňom žijeme, hybeme sa a sme... **(On) určil deň, keď bude spravodlivo súdiť celý svet skrze muža, ktorého ustanovil.** Všetkým o tom poskytol spoľahlivý dôkaz, keď ho vzkriesil z mŕtvych (Sk 17,24-31)

Rád by som pridal tri krátke citáty o vzťahu Boha a Božieho Syna (dôležité je všimnúť si v uvedených vetách nielen podmet a predmet, ale aj doplnok a prísudok):

...**Pánom aj Kristom** (teda nie Bohom) **učinil Boh...** Ježiša (Sk 2,36)

Boh našich otcov **vzkriesil Ježiša...** povýšil (ho) za **Vodcu a Spasiteľa...** (Sk 5,30. 31)

(Kristus) je ustanovený (Boh ho ustanovil!) od vzkriesenia z mŕtvych **ako Boží Syn** s mocou (R 1,4)

Ešte niečo zo SZ o tom, že JHVH je Otec, nie Syn:

Boh prostredníctvom Nátana odkazuje Dávidovi: „Hospodin (**JHVH**) ti oznamuje:... vzbudím po tebe potomka (t.j. Ježiša), ktorý bude pochádzať z teba... ja mu budem **Otcom** a on mi bude synom... (2Sam 7,11.14)

Ty, Hospodine (**JHVH**), si **Otec náš** (Iz 63,16)

A teraz si porovnajme dva nasledujúce citáty (jeden je zo SZ, druhý z NZ, ale veľmi úzko spolu súvisia):

...tako vraví Hospodin (**JHVH**): ...som **Otcom Izraela...** (Jer 31,7.9)

Ježiš Kristus hovorí ľudom (boli to Židia, Izraelci): „...**buďte dokonatí, ako je dokonatý váš nebeský Otec**“ (Mt 5,48)

Uvediem ešte jeden dôkaz o tom, že nemožno stotožňovať JHVH-ho s Ježišom. Mal by presvedčiť každého, keďže sa opiera o výroky samotného Božieho Syna, teda toho najkompetentnejšieho, a pritom je tak jednoznačný a zrozumiteľný, že ho môže pochopiť i ten, kto v Písme nie je „celkom doma“: Ježiš Kristus veľa razy hovorí o Bohu;

vždy pritom myslí na Toho istého – „...*jediného pravého Boha...*“ (J 17,3), ktorý ho poslal a ku ktorému (po splnení svojho poslania) odchádza: „...*vstupujem k svojmu Otcovi a vášmu Otcovi, k svojmu Bohu a vášmu Bohu*“ (J 20,17). Niet pochýb, že toho istého Boha má na mysli, aj keď hovorí: „*Milovať budeš Pána, svojho Boha...*“ (Mt 22,37); Ježiš tu cituje 5M 6,5 – tam však v hebrejskom origináli je: *Milovať budeš JHVH-ho, svojho Boha...* Teda sám Ježiš Kristus tu veľmi jednoznačne dáva najavo, že („starozmluvný“) **JHVH**, to je ten **jediný pravý Boh**, čiže jeho – Kristov a náš („novozmluvný“) **Otec a Boh**, a nikto iný!

O problémoch s exegézou textov, ktoré môžu viesť k takým absurdným záverom, ako je upieranie stvoriteľského diela Stvoriteľovi – jedinému pravému, večnému Bohu, bolo hovorené v kapitole **Stvoriteľ** – v podkapitolách **Stvorenie „v Kristu... skrze neho a pre neho“** a „**Na počiatku bolo Slovo**“ (**Stvorenie slovom**), predsa by som však tu rád pripojil ešte tri poznámky („podnety na zamyslenie“) pre tých, čo sa nevedia vyrovať so skutočnosťou, že Ježiša nemožno nazývať Stvoriteľom:

a) Ak by niekto aj ignoroval to, čo bolo uvedené vyššie, teda ak by sa aj pripustilo, že Boh svoje stvoriteľské dielo už „na začiatku“ nekonal sám (k takejto myšlienke azda zvädza to „skrze“ a „pre“ v Kol 1,16), ale – aby sme použili súčasnú terminológiu – mal pri tom „asistenciu“, poprípade touto činnosťou „poveril“ niekoho, nemožno vyhlásiť za Stvoriteľa toho „niekoho“ (hoci by to bol i Boží Syn) – nikoho iného ako samotného Boha. Veď ani Božie Slovo, ktoré Boh dal „skrze“ ľudí a **pre** ľudí, nie je pre nás „Slovom ľudským“ (Mojžišovým... Samuelovým... Matúšovým... Jánovým atď.), ale **Božím**. Aj Šalamún staval chrám „skrze“ (za pomoci, resp. prostredníctvom) robotníkov, remeselníkov, umelcov atď., a predsa Slovo Božie hovorí jednoznačne, že to bol on, Šalamún, kto postavil chrám (a toto nie je žiaden anachronizmus – takto tieto veci chápeme aj dnes: napr. nikto nepochybuje o tom, že Eiffelovu vežu postavil ing. Eiffel).

b) A ak by aj Boh svoje stvoriteľské dielo už „na začiatku“ konal prostredníctvom svojho Syna, ťažko ho možno nazývať (už v tom čase) Ježišom Kristom. Či vari nevieme, že meno Ježiš (Jehošua) – bežné ľudské, hebrejské meno – bolo dané dieťaťu, synovi Márie, po jeho narodení, t. j. asi v roku 6 pr. n. l. (i keď na príkaz Boží) a „meno“ (vlastne titul) Kristus patrí tomuto synovi Márie, Ježišovi z Nazareta (ako ho bežne volali), až od roku 27 n. l., keď bol pokrstený a Bohom pomazaný (Kristus = Pomazaný), ako o tom bolo hovorené v príslušnej kapitole. Teda, ak by „na začiatku“ pri stvorení bol aj prítomný Syn Boží, nemôžeme ho (v tom čase) nazývať ani Ježišom, ani Kristom, lebo toto meno a tento titul dostal Syn Boží oveľa neskôr, a to na dobu svojej pozemskej misie (všimnime si, že v posledných dňoch, pri boji so satanom už je v Božom Slove nazývaný inak (Zj 12,7)).

c) Ak by bol Ježiš Kristus naozaj Stvoriteľom, teda ak stvoril a riadi svet (riadenie stvorenia je súčasťou stvoriteľského diela), kto riadil svet, keď náš Spasiteľ visel na kríži a keď ležal v hrobe; alebo keď ako novorodenec ležal v jaslach, a ešte predtým – keď bol v tele matky (veď podľa trinitárnej teórie ku „vteleniu“ údajne došlo už pri počatí)?

Záverom tejto časti nemôžem inak, ako tvrdo prehlásiť, že upieranie Bohu jedného z najväčších Jeho atribútov – tak často zdôrazňovaného, vyzdvihovaného a oslavovaného v Božom Slove – Jeho Stvoriteľstva (stvoriteľského diela na počiatku i v priebehu dejín), nemožno nazvať inak ako bohorúhačstvom! A predsa, ak sa stretnem s týmto javom v literatúre, nie som prekvapený (hoci som pobúrený), ak ide o autora trinitárskeho presvedčenia – veď je to v podstate „logický“ dôsledok ním akceptovanej teórie. Skôr ma prekvapujú tí, čo sa hlásia k trinitárskej teórii, a k takýmto záverom neprídu. Možno to označiť za istú „nedôslednosť“. Hoci publikácia, ktorej citátni sa práve zaoberáme, je „dôsledná“ v tvrdení, že „Ježiš je stvoriteľom vesmíru“, rád by som poukázal, že (vzhľadom na tézy, ktoré hlása a ktoré som tu citoval) predsa len sa dopúšťa istej „nedôslednosti“: ak Duch svätý je v „Trojici“ vo funkcii „vykonávateľa“ (18), prečo potom ani raz nie označený ako stvoriteľ on? (Ale Boží Syn, ktorý má funkciu „sprostredkovateľa“, ten áno).

No takýchto „nedôslednosti“ by sme sa v celej rozsiahlej trinitárskej literatúre nedočítali. Skrátka táto teória je veľmi „pružná“: umožňuje prehlasovať zjavný polyteizmus (triteizmus) za monoteizmus, presúvať – podľa toho ako sa to momentálne hodí – „kompetencie“ z „osoby“ na „osobu“, meniť „podľa potreby“ jasné výroky Božieho Slova, vrátane jednoznačných Božích príkazov a zákazov: napr. zákaz zobrazovania Boha vraj už neplatí, lebo Boh už nie je neviditeľný (stal sa „viditeľným“, a teda i zobraziteľným – „v Kristu“), ani Boží príkaz o sobote pre kresťana už „nie je záväzný“, lebo „Boh – Ježiš Kristus“ svojim zmŕtvychvstaním „posvätil“ nedeľu, a tým ju urobil vzácejšou, hodnejšou úcty, „svätou“ – takto vraj Boh v skutočnosti zrevidoval svoj pôvodný príkaz z hory Sínai. A pritom vyznávame, že Boh je večný, nemenný, a takým je aj Jeho Zákon (ani Boží Syn ho „neprišiel zrušiť, ale naplniť“ – Mt 5,17). V skutočnosti nie Boh, ale ľudia to boli, čo „zrevidovali“ jednoznačné Božie vyhlásenia a príkazy; hriešni ľudia – domýšľaví predstavitelia „cirkevnej hierarchie“ sa opovážili „meniť časy sviatkov i zákony“ i „trápiť „svätých Najvyššieho“ (tých, pre ktorých je autoritou Božie Slovo, a nie ich dogmy) (Dan 7,25).

IV.

V knihe **KAUZA KRISTUS**²⁷⁵ autor zaujímavým spôsobom odvracia útoky „skeptikov“ (ateistov, „liberálnych“ teológov a iných) proti základom kresťanského učenia – tak, že konfrontuje ich „argumenty“ s vedeckými faktami. Trinásť vedcov z rôznych odborov (sú medzi nimi historici, teológovia, lekár, psychológ, archeológ...) rad radom vyvracia jednotlivé námietky, výhrady, kritiky, ktoré im autor „v zastúpení skeptikov“ predkladá. Kniha teda dokazuje spoľahlivosť historických základov kresťanstva pomocou najnovších vedeckých poznatkov. Dôkazy, ktoré vedci predložili, nakoniec presvedčili aj skeptika–autora, takže na str. 264 a 265 môžeme čítať jeho vyznanie: „Uveril som. Nedokázal som ignorovať dôkazy histórie a svoju vlastnú skúsenosť... možno ešte nie som človekom, akým by som mal byť, alebo aký raz s Kristovou pomocou budem, ale vďaka Bohu už nie som tým, kým som býval.“

V knihe je mnoho veľmi cenných argumentov a myšlienok, ale, žiaľ, aj dosť nepresností, nepochopiteľne vzájomne si odporujúcich a celkom alogických tvrdení. Niektoré z nich (i s príslušným komentárom) tu uvediem.

(1)

Autor knihy píše (str. 130): „...chceme zistiť, či si Ježiš o sebe myslel, že je Mesiáš alebo Boží Syn, alebo sa považoval iba za rabína či proroka...“ a dodáva: „Otázka, čo si Ježiš myslel sám o sebe, je vrcholne dôležitá. Niektorí vedci tvrdia, že mýtus o Ježišovej božskej prirodzenosti navrstvili na tradíciu o Ježišovi jeho nadmieru horliví prívrženci roky po jeho smrti...“ „Kým presne teda (Ježiš) bol? Požiadal som (významného vedca, teológa) Bena Witheringstona, aby mi to zhrnul. Keď vezme do úvahy svoj doterajší výskum, za koho sa podľa neho považoval sám Ježiš?“

A Witherington odpovedá: „Ježiš sa považoval za osobu pomazanú Bohom, ktorá mala viesť do ľudskej histórie vrcholný Boží akt spásy. Veril, že bol Božím vyslancom, ktorý to mal vykonať – že na to dostal zmocnenie od Boha, že hovoril v mene Boha a že ho Boh v tejto úlohe usmerňoval. Teda to, čo povedal Ježiš, povedal vlastne Boh. Všetko, čo robil Ježiš, bolo Božím konaním. Podľa židovského poňatia slovo „poveriť“, „vyslať“ znamená, že niečí vyslanec je akoby vysielateľ sám. Spomínate si, že Ježiš vysielal svojich apoštolov a hovorí: „Čokoľvek urobia vám, akoby to urobi-

275 Lee Strobel: „THE CASE FOR CHRIST“ (Grabd Rapids, Michigan, USA, 1998); slov. preklad: „KAUZA KRISTUS“ (NÁVRAT DOMOV, Bratislava, 2000)

li mne"? Medzi vyslancom na misii a vysielateľom je silné puto zástupníctva. Ježiš veril, že je na Božej misii, a tá spočívala vo vykúpení Božieho ľudu. Keďže Boží ľud bol stratený, Boh musel zasiahnuť, ako to vždy robieval, aby ho správne usmerňoval." (str. 138. Časti citátu podčiarkol M.B.).

Myslím, že to, o čom je veľká časť tejto mojej knihy, čo v nej (v súvislosti s „poznáním toho, ktorého (Boh) poslal, Ježiša Krista“) od začiatku do konca tvrdím, dokazujem, argumentujem, by som ja sám nevedel zhrnúť výstižnejšie, ako to urobil tento vysoko vzdelaný, úprimne veriaci, skúsený vedec–teológ. Autor knihy očakáva od neho potvrdenie „božstva Ježišovho“ a on veľmi pravdivo a objektívne hovorí o „Božom vyslancovi“, ktorý „je akoby vysielateľ sám“ (toto „akoby“ Písmo vyjadruje slovami „Kristus je obrazom Boha“ – 2Kor 4,4; Kol 1,15), ktorý „dostal od Boha zmocnenie“, ktorý „hovoril v mene Boha“, ktorého „Boh usmerňoval“. Napriek tomu autor knihy celkom nepochopiteľne o pár strán ďalej píše (str. 141): „V predchádzajúcej kapitole nám doktor Ben Witherington poskytol presvedčivé dôkazy o tom, že dokonca aj tie najstaršie pramene o Ježišovi poukazujú na to, že sa vyhlavoval za vteleného Boha.“

Či to nie je zjavný deficit logiky?

(2)

V ďalšej časti knihy Lee Strobel (pri ceste za ďalším interviewovaným vedcom) píše (str. 142): „Niekoľko kilometrov odtiaľto je štátne psychiatrické sanatórium. Som si istý, že by sme tam aj teraz našli zopár ľudí, ktorí tvrdia, že sú bohovia. Podľa nás sú však pomätení. Aj Ježiš tvrdil, že je Boh, mali by sme ho teda považovať za blázna?“

Je to ďalšia alogickosť. Logicky postavená otázka mala znieť: „Mali by sme toho (tých), čo tvrdí (tvrdia), že Ježiš je Boh, považovať za blázna (bláznov)?“ Ježiš Kristus do tejto skupiny ľudí rozhodne nepatrí. Kto čítal pozorne evanjeliá, vie, že v jeho výrokoch nie je nič, čo by bolo možné považovať (i pri použití tých najbenevolentnejších kritérií) za „vyhlasovanie sa za boha“. Naopak, protestoval, ak to urobil, čo i len v náznaku, niekto iný, a on sám pri rôznych príležitostiach rozličným spôsobom zdôrazňoval rozdiel medzi sebou a Bohom, jeho Otcom, a najmä svoju podriadenosť a závislosť na Bohu. Hovorili sme o tom na inom mieste. Tu si pripomeňme aspoň dva príklady:

– 1. Ježiš sa o ohradil, keď ho jeden z jeho poslucháčov (žiakov) oslovil „dobrý učiteľ“, lebo (podľa neho) prívlastok „dobrý“ prináleží iba Bohu. (Mk 10,17,18).

A hľa, ako je v knihe „Kauza Kristus“ „vysvetľovaná“ táto časť Božieho slova: Ježiš slovami „Prečo ma nazývaš dobrým? Nik nie je dobrý, iba jediný – Boh“ v skutočnosti vraj hovorí (str. 159): „Naozaj som tým, čím si ma nazval; ani nevieš, čo si povedal.“ Ide tu teda o tzv. „paradoxnú interpretáciu Písma“ (tvrdenie, že autor výroku, resp. Duchom Božím inšpirovaný pisateľ, mal na mysli pravý opak toho, čo povedal, resp. napísal). Takto radi interpretujú Písmo tí „exegéti“, ktorým autentické Božie slovo nie je po chuti (hádám tu ani netreba uvádzať, kým sú v tom „inšpirovaní“; veď každý vie, kto má najväčší záujem spochybňovať Boha aj tým, že prevracia a spochybňuje Jeho Slovo: „Či naozaj povedal Boh...?“ – 1M 3,1).

2. Ježiš prehlásil: „Otec (Boh) je väčší ako ja.“ (J 14,28).

V knihe sa tento veľmi jasný, jednoznačný výrok Božieho Syna „vysvetľuje“ takto (str. 160): „Keď použijete slovo väčší, nemusí to znamenať bytostne väčší... To porovnanie má význam iba vtedy, ak Ježiš a Boh sú na rovnakej úrovni a pre Ježiša platilo na istý čas určité obmedzenie.“ Teda opäť „paradoxná interpretácia“: „jeden je väčší ako druhý“ vraj znamená, že „obaja sú rovnakí, na rovnakej úrovni“. (K tu uvedenému citátu, presnejšie k tvrdeniu, že „pre Ježiša na istý čas platilo určité obmedzenie“ sa ešte vrátim).

Tieto časti knihy už ani nemožno nazvať nepresnosťami alebo alogickosťou, ale jednoducho zámerným deformovaním Božieho slova.

(3)

V „exegéze“ Ježišovho výroku „*Otec je väčší ako ja*“, ktorá bola citovaná z knihy „*Kauza Kristus*“ v predošlej časti, sa píše, že „pre Ježiša na istý čas platilo určité obmedzenie“ (str. 160) a na inom mieste (str. 166), že už počas svojho života na zemi „Ježiš Kristus má všetky Božie vlastnosti“ (str. 166) i keď „otázka vtelenia naďalej ostala úžasným tajomstvom“.²⁷⁶ A ďalej sú vymenované niektoré **Božie atribúty** s tvrdením, že všetky sa dokázali i u **Ježiša** počas jeho pozemského života: bol vraj

„*vševedúci*“. Autor knihy to tvrdí na základe slov Ježišových učeníkov: „*Teraz vieme, že vieš všetko*“ (J 16,30), pričom zámerne necituje nasledujúcu časť toho istého verša: „*Preto veríme, že si od Boha vyšiel*“ (inými slovami: „Vieš to preto, že sám Boh, ktorý ťa poslal, ti dal toto poznanie“). Autor ďalej ignoruje fakt, že sám Ježiš otvorene hovorí, že nevie všetko, že isté veci vie iba Boh: „...o onom dni alebo hodine nevie nik – ani anjeli v nebi, ani Syn, iba Otec“ (Mk 13,32).

„*všadeprítomný*“. Údajným dôkazom sú Ježišove slová: „*Ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta*“ (Mt 28,20). Ale tieto slová Ježiš nehovorí počas svojej misie na zemi, ktorá skončila jeho ukrižovaním a vzkriesením, ale tesne pred svojim vstúpením na nebo – vtedy, keď (podľa slov Písma) „*Ježiša vzkriesil Boh... keď ho Božia pravica vyvýšila...*“ (Sk 2,32.33). Ale to je už o niečom úplne inom!

„*všemohúci*“. „Dôkaz“ – Kristove slová: „*Daná mi je všetka moc na nebi aj na zemi.*“ (Mt 28,18). Platí tu to isté, čo bolo povedané pri predchádzajúcom atribúte (všadeprítomnosti). Okrem toho je tu ignorované jasné prehlásenie Ježiša „*Syn (teda on) nemôže nič robiť sám od seba, len to, čo vidí robiť Otca*“ (J 5,19; podobne 5,30), ako aj fakt, zaznamenaný v Markovom evanjeliu: A (*Ježiš*) **nemohol tam (t.j. vo svojom rodisku) urobiť žiaden mocný čin (t.j. zázrak)...** (Mk 6,5).

„*večný*“. Autor „argumentuje“ slovami *Jánovho evanjelia 1,1* (iná interpretácia známych slov „*na počiatku bolo Slovo...*“ je uvedená v kapitole **Stvoriteľ**, časť **Na počiatku bolo slovo (stvorenie slovom)**). Je tu tiež ignorovaný argument, s ktorým prišiel už takmer pred dvoma tisícročiami Arius, že totiž ak platí dogma „*Kristus bol Bohom splodený*“, potom „*musela byť doba, keď Kristus nebol*“; inými slovami: „*ploditeľ*“ tu musel byť skôr ako „*splodený*“. (Táto otázka je podrobnejšie rozobratá na inom mieste).

„*nemenný*“. Podľa tohto tvrdenia by bol Ježiš rovnakým (pretože je nemenným) keď bol v tele svojej matky Márie i v čase svojho detstva, bol by rovnakým v čase pred nastúpením svojej misie, t.j. pred Jánovým krstom a zostúpením Ducha svätého na neho (o obrovskej zmene, ktorá sa s ním vtedy stala, je písané na inom mieste tejto knihy – v časti ...**Krista**) i v čase svojej trojročnej misie, bol by rovnakým na kríži, v hrobe i pri a po vzkriesení. Ale to predsa odporuje svedectvu evanjelií!

Tieto „rozpory medzi teóriou (o Ježišovom „božstve“) a praxou (skutočnosťou, ako ju poznáme z evanjelií)“ si, pravdže, obhajcovia teórie uvedomujú, a preto sa svoju teóriu snažia vylepšiť rôznymi doplnkami. V jednom z nich sa hovorí o tzv. „**vyprázdnení**“. Čo to je to „vyprázdnenie“? Nik vám to presne nevysvetlí. V knihe napr. čítame (str. 156): „*Zriekol sa svojej hodnosti. Stal sa nikým.*“ Ale skoro vzápätí po tomto konštatovaní nasleduje znepokojujúca poznámka (str. 157): „*Neviem, čo pre Boha znamená zrieknuť sa svojich atribútov a stále zostať Bohom.*“ A ďalej:

276 Túto formuláciu používajú autori nezmyselných teórií (a obhajcovia ich názorov) vždy, keď sa im ich vlastná teória stane pascou – keď ňou nemôžu vysvetliť práve to, kvôli čomu ju vymysleli.

„...konal ako Boh, keď mu jeho nebeský Otec k tomu dal výslovný príkaz... večný Syn v istom zmysle vždy koná podľa Otcových príkazov, čo nikdy nemožno obísť.“ (To je zaujímavé konštatovanie trinitára, veď podľa tejto teórie medzi „osobami trojice“ neexistuje vzťah podriadenosti a nadriadenosti). A nakoniec, akže inak, „vysvetľujúci vysvetlí“ všetko „tajomstvom“: „V úsilí vysvetliť, ako sa ten prvý stal druhým, **nevynutne musíme zostať stáť pred tajomstvami**. A tak sa časť kresťanskej teológie zamerala ani nie tak na úsilie celkom to vysvetliť, ale na pokus o jasnú a racionálnu syntézu na základe rovnakého prístupu ku všetkým skúmaným miestam biblického textu. To je múdry spôsob ako povedať, že teológovia môžu prísť s vysvetlením, ktoré na prvý pohľad dáva zmysel, aj keď nie sú schopní vysvetliť každý detail Ježišovho vtelenia... **Ak je vtenenie skutočnosťou**, neprekvapuje, že ho **naša konečná myseľ nedokáže úplne pochopiť**.“

Myslím, že k uvedeným citátom ani nie je potrebný ďalší komentár – s výnimkou poslednej vety, ktorá sa zdá byť celkom logickou: ak niečo existuje (je skutočnosťou), nie je dôležité (potrebné) to pochopiť, resp. vysvetliť. S podobným argumentom som sa stretol pred časom, keď som čítal „argument“ evolucionistického vedca C. Sagana: „Samovoľný vznik života zrejme nie je zložitá záležitosť – keď k nemu v počiatkoch zeme došlo“, inými slovami: „Život vznikol sám od seba – dokazuje to fakt, že život existuje (je tu), a keďže Boh neexistuje“, nijako inak ako spontánne život vzniknúť nemohol – to je skutočnosť (axióma), nie je teda potrebné to vedecky vysvetliť (pochopiť)“. A podobne „argumentuje“ aj trinitár: „Vtenenie je skutočnosť (axióma), nie je potrebné to pochopiť“ (na rozdiel od ateistu, evolucionistu však dodá „je to Božie tajomstvo“). Problém takéhoto prístupu je v tom, že je niečo (bez akéhokoľvek rozumného dôvodu) vopred označené za axiómu (fakt, skutočnosť, ktorú netreba dokazovať, ktorú treba jednoducho prijať). Ale zatiaľ čo napr. v matematike sa o platnosti axiómy môžeme kedykoľvek presvedčiť v praxi (pri riešení príkladov a skúmaní vzťahov), platnosť vyššie uvedených „axióm“ nedosvedčuje nič; naopak, množstvo nezvratných faktov svedčí o tom, že ide iba o „nesprávny predpoklad (chybne však vydávaný za záver, výsledok) hypotézy, s ktorým si sama táto hypotéza nevie poradiť“, resp. o „pranie, ktoré sa stalo otcom myšlienky“. Ak by sme už chceli pri „*poznávaní jediného pravého Boha a toho, ktorého poslal, Ježiša Krista*“ hovoriť o nespochybniteľných skutočnostiach (o „axiómách“), potom nech sú nimi autentické výpovede Božieho slova (najmä priame výpovede Božieho Syna), a nie dogmy, vymyslené ľuďmi, žijúcimi niekoľko storočí po jeho odchode.

(4)

Autor knihy na str. 154 píše: „Na úvod som sa Carsona opýtal, prečo si myslí, že Ježiš je Boh. ‚Čo také povedal alebo urobil‘, spýtal som sa, ‚že vás to presvedčilo o jeho božskej povahe?‘... Očakával som, že sa zameria na jeho nadprirodzené činy. Mýlil som sa.“ Vo svojej odpovedi teológ D. A. Carson okrem iného hovorí: „...najviac ma ohromilo to, že odpúšťal hriechy.“ Teda údajným dôkazom „božskosti“ Ježiša je to, že „**odpúšťal hriechy**, pretože **to môže iba Boh**“. Toto tvrdenie sa zdá byť na prvý pohľad veľmi presvedčivé, a napriek tomu je nepravdivé – pretože je neúplné: pravdou totiž je, že „odpúšťať môže iba Boh **a ten, kto bol Bohom touto právomocou vybavený (poverený)**“. Mnohí z tých, čo používajú tu spomenutý „dôkaz Ježišovho božstva“ by to mali veľmi dobre vedieť – veď oni sami využívajú takéto poverenie, a to na základe tzv. „moci kľúčov“, založenej na slovách Ježiša Krista, ktorými zmocnil svojich učeníkov odpúšťať alebo „zadržovať“ hriechy (J 20,23). Prečítali si títo ľudia aj predchádzajúce verše bibl. textu? Ak áno, museli čítať i toto: „*Ako mňa poslal Otec, i ja posielam vás*“ (J 20,21), čo implicitne znamená „ako mňa poveril Otec (odpúšťať hriechy), tak ja poverujem (tým istým) vás“. Ak teda možno právo odpúšťať hriechy delegovať na ľudí (pred dvoma tisícročiami bolo toto právo dané učeníkom, a dodnes ho využívajú mnohí kňazi, farári), môže skutočnosť, že ho niekto používa, svedčiť o tom, že tento „užívateľ práva“ je Bohom? Predsa Kristus bol poverený výni-

močnou úlohou, a preto bol zmocnený, obdarovaný aj mnohými výnimočnými schopnosťami a právomocami; prečo sa teda niekto pozastavuje nad jeho právom odpúšťať hriechy? – aj keď iste všetci uznávame, že je to právo mimoriadne, pretože odpúšťanie hriechov naozaj patrí medzi kompetencie Boha. Mimochodom, delegovanie rôznych mimoriadnych právomocí (i keď ich pochopiteľne ťažko možno porovnávať s právomocou tu spomínanou) nie je ničím výnimočným ani v ľudskej spoločnosti (v štátnych orgánoch, hospodárskych organizáciách atď.), a predsa napr. námestník, ak vykonáva niektoré právomoci riaditeľa, nestáva sa tým automaticky riaditeľom.

(5)

Na str. 155 môžeme čítať: „Ježiš nielenže hriechy odpúšťal, ale sa aj vyslovil, že on sám je bez hriechu. A byť bez hriechu je určite atribútom božskosti.“ „Argumentuje“ sa tu teda takto: **„Ježiš Kristus bol bez hriechu, preto nemohol byť človekom, veď človek je hriešny“**. Prvá i posledná časť vety je pravdivá: Ježiš Kristus bol naozaj bez hriechu, a človek je skutočne hriešny; a predsa toto konštatovanie nemožno použiť ako argument „božskosti“ Ježiša. V Písme čítame, že Boh stvoril človeka „na svoj obraz“ – teda, človek bol, okrem iného, bezhriešny. Adam i Ewa boli bez hriechu až do toho momentu, keď prestúpili Boží príkaz (zákaz), a potomci po nich dedia sklon k hriechu – k neposlušnosti, ignorovaniu Božieho Zákona i samotného Boha, Jeho autority (ba niekedy dokonca k popieraniu existencie Boha). V Písme je Kristus obrazne nazývaný „posledným Adamom“ (*1Kor 15,45*), čo znamená, že aj on bol stvorený na Boží obraz (skutočne, na inom mieste Písmo hovorí, že bol „obrazom Boha“ – *2Kor 4,4; Kol 1,15*), ktorý však, na rozdiel od „prvého Adama“ a všetkých jeho potomkov (až podnes), nepodľahol hriešnemu sklonu k hriechu: v evanjeliách môžeme čítať podrobný opis, ako bol diablom púšaný a ako **odolal** tomuto **pokušeniu**; na iných miestach je zase zdôrazňovaná jeho **pokora** (napr. *Mt 11,29*) a absolútna **poslušnosť voči Bohu** (napr. *Fil 2,8*) – čo sú zjavné známky jeho bezhriešnosti. Ale tu sa treba opýtať: ak by bol býval Bohom, musel by byť podrobený testu odolnosti voči pokušeniu?

Okrem toho sa tu zjavne ignoruje to, čo vieme o „ospravedlnení“ a „posvätení“ – pomocou nich Boh vo svojej láske, zo svojej milosti, svojou mocou dokáže očistiť od hriechov (spáchaných v minulosti) i oslobodiť od hriechu (zbaviť sklonu k páchaniu hriechov v budúcnosti) i toho najväčšieho hriešnika. Prečo by podobné, ale oveľa väčšie posvätenie (ktoré udeľuje Boh prostredníctvom svojho Ducha) nemohlo byť dôvodom bezhriešnosti Ježiša, na ktorého pri jeho krste zjavne (pred zrakom mnohých svedkov) zostúpil Duch Boží; Boh ho vtedy pomazal (t.j. z Ježiša urobil Krista – Mesiáša), vyslal ho na náročnú misiu a súčasne ho vystrojil potrebnými schopnosťami a právomocami (*Mk 1,9-11*).

(6)

Na str. 98 autor píše: „...**Ježišovo vzkriesenie (je) najvýznamnejší dôkaz jeho božskej prirodzenosti**“, na str. 217: „Ježiš bol vtelený Boh, ktorý vstal z mŕtvych“ a na str. 125: „Ak (Ježiš) nedokázal svoju **božskú podstatu zmŕtvychvstaním**, je iba pekným a rovnako irelevantným symbolom ako Dedo Mráz.“

Nuž, takéto vety môže napísať iba človek, ktorý absolútne nepozná Písmo; veď tam môžeme čítať, že Kristus nevstal z mŕtvych svojou vlastnou „božskou mocou“, ale **bol vzkriesený** – vzkriesil ho Boh (Otec). Z početných bibl. textov, ktoré to potvrdzujú uvediem aspoň *Mt 28,6; Mk 16,6; Sk 2,24.32; 3,15; 4,10 atď.*... Okrem toho samotná udalosť smrti a vzkriesenia Kristovho nielenže nepotvrzuje „božstvo“ Ježiša, ale ho

vlastne vyvracia: Boh je predsa nesmrteľný (pochybuje o tom azda niekto?), a kto nemôže zomrieť, nemôže byť ani vzkriesený. Naopak, vzkriesený môže byť smrteľný človek. Dokazujú to nielen početné zaslúbenia o vzkriesení spravodlivých na konci tohto veku, ale aj viaceré prípady vzkriesenia ľudí v minulosti, o ktorých môžeme čítať v Biblii (vzkriesený bol Lazár, mladík z Naimu, Jairova dcéra, Tabita i Eutychos) – aj keď tieto vzkriesenia ťažko možno porovnávať so vzkriesením Kristovým (nielen z hľadiska ich výsledku, ale najmä dôsledku).

(7)

Na str. 240 môžeme čítať: „Ukrižovanie Ježiša jeho nasledovníkov znechutilo a odradilo... A zrazu (po jeho vzkriesení) učeníci po krátkom čase zanechávajú svoje povolania a znova sa zhromažďujú, aby celý svoj ďalší život zasvätili šíreniu veľmi konkrétnej zvesti – že Ježiš Kristus **bol Boží Mesiáš, ktorý zomrel na kríži**, navrátil sa do života a oni ho videli živého.“ Sú to pravdivé vety; veriaci človek, ktorý pozná históriu počiatkov kresťanstva, nemôže s nimi nesúhlasiť. O to však väčšie musí byť jeho prekvapenie a zdesenie, ak číta iné pasáže v knihe, ktoré sú s uvedeným citátom v absolútnom protiklade. Napríklad: „Cirkev verila a vyučovala, že ‚Boh‘ je vhodné označenie pre Ježiša.. v priebehu dvadsiatich rokov po tom ako Ježiš zomrel.“ (str. 137). Teda na jednej strane autor (správne) tvrdí, že apoštolovia zvestovali Ježiša Krista ako „Božieho Mesiáša, ktorý zomrel na kríži“, na druhej strane, že sa už v apoštolskej dobe verilo (teda, že i apoštolovia verili), že Ježiš bol „Bohom“ (ktorý je večný, nesmrteľný). Ale Boh a Boží Mesiáš, to predsa nie je to isté, to je niečo úplne iného. Kto študoval cirkevné dejiny, ten vie, kedy a ako vznikali dogmy, ktoré zmenili pôvodné učenie apoštolskej cirkvi – že to nebolo 20, ale približne 200 a viac rokov po smrti a vzkriesení Ježiša Krista: od 2. stor. (najmä však v 3. a 4. storočí) vplyvom rôznych okolností, o ktorých už bola reč, dostáva sa kresťanské učenie do nebezpečenstva, pretože naň začínajú útočiť tri nebezpečné ideologické vplyvy: – 1. začínajú vznikáť rozličné **legends**, medzi ktoré patria aj tzv. „**apokryfné evanjeliá**“ (napr. „Evanjelium podľa Tomáša“, „Tajný Marek“ a pod.), – 2. sčasti aj na podklade týchto „evanjelií“ objavujú sa rôzne bizarné **gnostické konštrukcie**, – 3. Súčasne dochádza k **infiltrovaniu kresťanstva pohanstvom** (pohanskou filozofiou, ale aj pohanským náboženstvom). A práve v tomto období na pôde monoteistického náboženstva vznikajú **dogmy** o tom, že Ježiš Kristus bol „vtelený Boh“ – jedna z „troch osôb“ tzv. „božskej trojice“ atď.

Nielen časová zhoda, ale v mnohom aj obsahová príbuznosť, svedčia o tom, že pri vzniku týchto dogiem zohrali veľmi dôležitú úlohu (pravdaže, v negatívnom zmysle) vyššie spomenuté vplyvy. Napriek svojmu nebiblickému pôvodu i obsahu tieto dogmy dodnes pretrvávajú v mysliach mnohých.

(8)

„Ja som“ – v knihe (str. 30) sa tvrdí, že ak Ježiš vyslovil v nejakej súvislosti tieto dve slová, povedal tým vlastne „ja som Boh“ (JHVH), lebo vraj aj Boh (JHVH) sa takto („Ja som“) predstavil Mojžišovi. Tento „argument“ nie je originálny, traduje sa dávno, hoci je veľkým nezmyslom. Po prvé: **Boh sa Mojžišovi „predstavil“ inak** (prečítajte si o tom kapitoly **Meno nášho Boha** a **Význam mena** v prvej časti tejto knihy). Po druhé: **slová „ja som...“ netreba interpretovať v inom zmysle, aký skutočne majú**. Pozrime sa, ako je to v biblickom príbehu, ktorý je uvedený v knihe ako príklad takéhoto „dôkazu“ (Mk 6, 45-50): učeníci v búrke na mori, plní obáv a strachu, naraz vidia, ako sa čosi (považujú to za príznak) k nim blíži; je to Ježiš, ktorý keď vidí ich úzkosť, upokojuje ich slovami: ‚Vzmužte sa! Ja som (to), nebojte sa!‘ Situácia, súvislosti, gramatika – všetko

hovorí, že ono Ježišovo „ja som...“ nie je nič viac ako jednoducho – „ja som...“ („to som ja predsa“). Ak by každé „ja som...“ malo znamenať „prehlásenie sa za boha“, potom by „sa prehlasovali za boha“ denne milióny ľudí na celom svete. (O onom Ježišom „*Ja som*“, tomto podivnom „argumente“, ktorý používajú často aj iní trinitári, píšem podrobnejšie v kap. **Boh a Boží Syn**, v odst. 9).

(9)

Citát z knihy (str. 88): „Pavlove listy sú dôležitým svedectvom o Kristovej božskej podstate – nazývajú Ježiša **,Syn Boží'** a **,obraz Boha'**...“ „Skutočnosť, že Pavol... uctieval Ježiša ako Boha, je určite mimoriadne významná...“

O výraze „obraz Boží (obraz Boha)“ sme si už povedali, že neznamená „rovná sa“, ale „akoby“, resp. „je podobný“ (teda nie „je Boh“, ale „je podobný Bohu“). Ako je to s druhým výrazom, ktorým Pavel (ale zďaleka nielen on) označuje Ježiša Krista – „Boží Syn“? Autor nielen v citovaných vetách, ale na mnohých iných miestach knihy kladie **rovnátko medzi pojmy „Boží Syn“ a „Boh“**. Ak napr. niekto o Ježišovi povedal (alebo ak sa on sám k tomu prihlásil), že je Božím Synom, Lee Strobel (ale aj niektorí z tých, ktorí mu poskytli interview) tvrdí, že dotčný „prehlásil Ježiša Bohom“. Otázke Božieho Synovstva sme sa už venovali (pozri kapitolu „**Boží Syn**“), ale ako zdá sa, treba aj tu k tejto téme uviesť aspoň pár poznámok. Prastaré „krédo“ trinitárov v otázke identity Ježiša Krista možno zhrnúť asi takto: „Ježiš je Božím Synom, nebol Bohom stvorený, ale splodený; preto je jednej podstaty s Otcom, čiže je Bohom – osobou Božej Trojice (v ktorej neplatí žiadna hierarchia, nie je teda podriadený Otcovi); Syn je večný ako Otec, to znamená nemal začiatku a nemá konca.“ Táto dogma (ktorá je na mnohých miestach a rôznou formou pertraktovaná aj v nami posudzovanej knihe) je nielen nebiblická, ale aj logicky nesprávna, rozporná.

Aspoň pár stručných poznámok k niektorým z týchto rozporov (protirečení):

Ak niekto hovorí o „splodení“ a „Božom Synovi“, treba sa ho opýtať, čo pod týmito pojmami rozumie. S oboma sa v Písme často stretáme, nie však vždy v rovnakom význame. Tak napr. výraz splodenie (splodiť, splodený) je tu použitý v dvoch úplne odlišných významoch:

1. *Telesné splodenie* (napr. *1M 5,3-32; Mt 1,2-16* a i.)

2. *Duchovné splodenie* (napr. *4M 11,12; Ž 2,7; Sk 13,33; Hb 5,5; 1Kor 4,15; Filom 10* atď.)

ad 1.: *Telesné splodenie* – koncepcia (biologická) – počatie, ktoré súvisí s pohlavným oplodnením a pri ktorom sa uplatňujú isté (nielen genetické) zákonitosti. Tieto zákonitosti boli – ako veríme – stanovené Stvoriteľom na samom začiatku, teda pri stvorení:

– je možné iba v rámci príslušného biologického druhu, preto všetci „splodení“ patria k tomu istému druhu ako tí, čo ich splodili – inými slovami: potomok je rovnakej „biologickej podstaty“ ako jeho rodičia, ich genetické vybavenie je podobné (líši sa v nepodstatnom, v podstatnom je zhodné). Platí tu teda vlastne to, čo zaznieva i z trinitárnej teórie: prirodzenosť (podstata) je zhodná; osoba (osobnosť) rozdielna.

– aby vznikol iný (nový) jedinec, splodenie samo osebe nestačí – popri *splodení* (otcom) je tu potrebné *porodenie* (matkou) a *stvorenie* (Bohom). Výstižne to formuluje apoštol Pavel, keď hovorí, že *všetko, čo je z muža skrze ženu, je z Boha (1Kor 11,12)*. Teda **všetko, čo je splodené, je i stvorené!** Nemožno teda o niečom povedať, že „je splodené, nie stvorené“).

ad 2. *Duchovné splodenie*. Ako existuje okrem života telesného život duchovný, okrem narodenia biologického narodenie duchovné (znovuzrodenie), existuje aj okrem splodenia biologického (telesného) splodenie duchovné. Myslí sa tým v podstate také ovplyvnenie ducha človeka, ktoré ho privedie k poznaniu Božej pravdy, k novému, duchovnému životu. Ak napr. apoštol Pavel píše kresťanom korintského zboru: „*Ja som vás splodil (evanjeliom v Kristu)*“ (*1Kor 4, 15*), alebo ak svojmu priateľovi Filomenovi píše o otrokovi Onezimovi ako o „*dieťati, ktoré splodil vo väzení*“ (*Filom 10*), má na mysli, prirodzene, takého „splodenie“. To isté platí o formulke, nachádzajúcej sa v Písme na viacerých miestach, ktorou boli uvádzaní králi (v starozmluvnej dobe) do svojho „úradu“: „*Ty si môj syn, ja som ťa dnes splodil*“ (*Ž 2,7*) a ktorá je v NZ vzťahovaná (oprávnené) i na Ježiša Krista.

Azda ani netreba zvlášť zdôrazňovať, že pri tomto „plodení“ neplatia genetické zákonitosti (nie je tu žiadna genetická príbuznosť medzi synom, resp. dcérou a jeho „duchovným rodičom“). Ak Duch Boží spôsobí u človeka „znovuzrodenie“, tento sa síce stáva členom Božej rodiny (Božím synom, resp. dcérou), nestáva sa však „bohom“ (nie je s Ním „jednej prirodzenosti“), ale vždy len „Jeho obrazom“.

Zdalo by sa, že tieto veci by mali byť každému (aspoň trochu informovanému) človeku jasné (preto som spočiatku aj uvažoval, či ich tu rozvádzať), ale ako sa ukazuje (svedčia o tom aj viaceré pasáže v knihe KAUSA KRISTUS), jasné nie sú, a to ani mnohým teológom (ba často práve im!): pre niektorých sú výrazy „Kristus bol Bohom splodený“ a „Kristus je Boží Syn“ „dôkazom“ toho, že Ježiš je Bohom.

Napokon ešte jedna malá poznámka na tému „božieho plodenia“: niektorí ľudia majú primitívnu, vulgárnu predstavu o akomsi „kvázi biologickom plodení“ nášho Stvoriteľa – jediného pravého Boha, čím vraj rozmnožil svoju „rodinu“ o Syna, ktorý „je bohom, je jednej podstaty s Ním“ (ostatne, ak by to aj platilo, je absurdné tvrdiť, že obaja sú rovnako veční, že Syn neprišiel neskôr, po Otcovi – veď „ploditeľ“ vždy tu musí byť skôr ako „splodený“). Tieto predstavy prenikli do kresťanstva istotne z pohanstva. Kto pozná grécku, resp. rímsku mytológiu, vie, že pohanskí „bohovia“ plodili (biologicky) svojich potomkov s „bohyňami“ i pozemšťankami (veľmi „aktívnym ploditeľom“ bol najmä ich „šéf“ Zeus alias Jupiter) – a ich potomkovia boli, pravdaže, opäť „bohovia“ (v prípade matiek pozemšťaniek „polobohovia“). Faktom je tiež, že o pohanských „bohoch“ sa verilo, že každý je samostatnou (odlišnou a často veľmi svojráznou) osobou, ale všetci sú rovnakej (t.j. „božskej“) podstaty. Teda trinitári nemuseli ísť ďaleko hľadať vzor pre svoju teóriu.

Autor knihy v pokračovaní svojho vyznania, z ktorého som už časť citoval, píše (str. 265): „Stal som sa niekým iným. Božím dieťaťom (t.j. Božím synom – pozn. M.B.), navždy prijatým do Božej rodiny...“ Ak toto píše, má na to iste svoje **osobné dôvody**, ale jeho vyznanie je podložené i **biblicky** (na základe *J 1,12*). Iste teda vie, že byť Božím dieťaťom (synom) ešte neznamená byť bohom; prečo ale potom na mnohých miestach uvádza ako „dôkaz“ toho, že „Ježiš je Bohom“, skutočnosť, že sa v Písme o ňom hovorí ako o Božom Synovi?

Na jednom mieste knihy (str. 124 – 135) sa „argumentuje“, že fakt, že Ježiš oslovuje Boha dôverne „Abba“ (Otec, Otče, Otecko) svedčí o jeho „božstve“. Nuž ale potom by boli „bohmi aj jeho učeníci, ktorí v modlitbe, ktorú ich naučil Ježiš (*Mt 6,9-13*) tiež takto Boha oslovujú (a s nimi aj my, ktorí denne oslovujeme Boha „Otče náš...“). S označením Boha slovom Otec sa stretáme už v SZ. Sám Boh hovorí: „*Ja mu (izraelskému ľudu) budem otcom, a on mi bude synom.*“ (*2Sa 7,14*; pod.: *Jer 31,9*) a v žalme 89,27: „(*Dávid*) *bude na mňa (Boha) volať: Ty si môj otec, môj Boh a skala mojej spásy.*“ Aj prorok Izaiáš hovorí: „*Ty, JHVH, si Otec náš...*“ atď.

Pravdaže, synovstvo Božie autora knihy (ale aj mňa a všetkých ostatných, ktorí sa duchovne narodili – stali sa príslušníkmi Božej rodiny) sa diametrálne líši od Božieho Synovstva nášho Spasiteľa Ježiša Krista. Ako sme si už povedali, on bol poverený mimoriadnou úlohou, s ktorou dostal aj zvláštne právomoci a postavenie. V Biblii sa toto zvláštne postavenie (vyvolenosť) Ježiša Krista medzi inými Božimi synmi často vyjadruje výrazmi „prvorodený“, resp. „jednorodený“ Syn. Možno, že práve tieto výrazy priviedli niektorých teológov na myšlienku „splodenia“, lebo rodenie a plodenie (v biologickom zmysle) naozaj úzko spolu súvisia. Dovoľte k tomu krátke vysvetlenie:

Výraz „prvorodený syn“ znamená, že je tu viac synov, medzi ktorými má tento výnimočné postavenie: prvorodenosť netreba chápať iba v zmysle časovom (nemožno ignorovať fakt, že v Biblii sa stretávame s prípadmi, keď právo prvorodeného dostal syn, ktorý sa nenarodil ako prvý), ale najmä v zmysle významu, autority, vyvýšenosti, prednosti (uprednostnenia). Prvorodený mal však nielen výhody (dostával napr. najväčší diel dedičstva), ale aj povinnosti a zodpovednosť (bol zástupcom i nástupcom otca). Podobne výraz „jednorodený“ (*monogenes*) znamená vlastne výnimočný a milovaný. Je to výraz, ktorý má zdôrazniť jedinečný vzťah Ježiša k Bohu: Ježiš bol Bohom pomazaný, stal sa Mesiášom – výnimočným Božím Synom, čo zohral

hlavnú rolu v Božom spasiteľskom diele (ktoré svojim významom možno porovnať s dielom stvoriteľským). Tento prívlastok teda nemá nič spoločného so „splodením“. Preto nie sú na mieste takéto, zdanlivo „logické“, v skutočnosti vulgárne úvahy: „Keďže Boží Syn bol jednorodený, musel sa Bohu narodiť, a to ako jedináčik; keďže sa Mu narodil, musel byť Ním i splodený; keďže bol splodený Ním, musí byť aj on Bohom atď....“

(10)

Z vyššie uvedených príkladov vidieť, že ako „argumenty“, údajne potvrdzujúce Ježišovo „prehlásenie sa za boha“, sú v tejto knihe (podobne ako v inej trinitárnej literatúre) používané rôzne „za vlasy pritiahnuté“ tzv. „nepriame dôkazy“ – slová, ich kombinácie, narážky a pod. (ktoré majú v skutočnosti celkom iný význam), ale nie je tam uvedené ani jedno jediné jasné, nespochybniteľné prehlásenie Ježiša alebo jeho apoštolov. **Prečo sa však Ježiš nevyhlásil za Boha priamo?** Táto otázka asi napadne mnohých; položil ju aj autor knihy v jednom z trinástich interview. A na str. 131 je odpoveď: „Keby (Ježiš) jednoducho oznámil ‚Ja som Boh‘, muselo by to znieť ‚Ja som Jahve‘, pretože Židia jeho dní nemali nijaké poňatie o Trojici. Poznali Boha Otca, ktorého volali Jahve, a nič nevedeli o Bohu Synovi, či o Bohu Duchu Svätom. Takže keby niekto vtedy o sebe vyhlásil, že je Bohom, poslucháči by to chápali ako rúhanie... V dôsledku toho **sa na verejnosti vyjadroval veľmi opatrne.**“

Toto je opäť jeden z mnohých nezmyslov, ktorý každý, kto podrobne čítal evanjeliá, musí odmietnuť. Predsa vôbec nie je pravda, že sa Ježiš vyjadroval opatrne; naopak, veľmi otvorene a ostro vystupoval proti nesprávnym názorom a chybným interpretáciám Zákona farizejmi a zákonníkmi. V evanjeliách môžeme čítať o viacerých prípadoch, keď bol obvinený z rúhania sa; či to nesvedčí o tom, že jeho výroky a činy neboli opatrné, „konformné“? Náš Mesiáš rozhodne nebol bojzlivý a opatrný, keď išlo o dôležité veci, o Božie pravdy – či to nedokazuje dostatočne skutočnosť, že bol ochotný podstúpiť za Božiu vec i kruté mučenie a strašnú smrť? – a či otázka identifikovania jeho samého, Mesiáša sveta, nebola vec dôležitá? Isteže bola, o čom svedčí bibl. text *Mt 16,15-17*. Dôvodom toho, že spomínané „prehlásenie“ nevyšlo, nebola teda opatrnosť, ale fakt, že nemohol tvrdiť to, čo je v rozpore s Božou Pravdou. Veď či opakovane nez dôrazňuje, že hovorí iba to, čo mu prikazuje Boh?: „Nič nerobím sám od seba, ale hovorím tak, ako ma naučil Otec“ (*J 8,28*); „ja som nehovoril sám zo seba, ale Otec, ktorý ma poslal, ten mi prikázal ako mám hovoriť a čo povedať... Čo teda hovorím, hovorím tak, ako mi to povedal Otec.“ (*J 12,49.50*). Alebo chce azda niekto tvrdiť, že Boh (Otec), ktorý hovoril Kristovými ústami, by tiež „z opatrnosti“ (alebo z nejakého iného dôvodu) nepovedal ľuďom pravdu, že by im neoznámil takú nesmierne dôležitú vec – kto je vlastne ten Mesiáš, ktorého im On poslal s misiou, ktorá svojim významom nemá obdoby v dejinách sveta?

V.

Dr. Bruce Milne, profesor teológie na Sprugeon's Colledge v Londýne, v úvode svojej knihy *SKÚMANIE PRAVDY*²⁷⁷ píše: „Zlá teológia ovplyvňuje srdce nedôverou a neverou. Mnohí z tých, čo postupovali dobre, boli paralyzovaní práve vplyvom zlej teológie. Teologická odbornosť môže podporovať duchovnú pýchu, meniac človeka zaujímajúceho sa o pravého Boha v človeka zaujímajúceho sa viac o pravé pojmy... Študoval som klasické predmety spolu s teológiou a... každému odporúčam takúto kombináciu.“ **A ďalej:** „To, čo je nutné povedať o

* 277 Bruce Milne: „KNOW THE TRUTH“ (Inter – Varsity Press 38 De Montfort Street, Leicester LE1 7GP); slovenský preklad („SKÚMANIE PRAVDY“) vyšiel v r. 1992 vo vyd. NÁVRAT, Praha).

Bohu a Synovi, vychádza z Písma. Ale teologické štúdium nám pomôže vidieť a zvestovať to jasnejšie, ako by sa to dalo za iných okolností“ – „pokiaľ, pravda, nejde o spomínanú zlú teológiu“ (dodávam ja).

V knihe je veľa poučného a je dobré si ju prečítať (platí to najmä pre tých, čo sa len nedávno stali kresťanmi a túžia zoznámiť sa so základnými pojmami, s ktorými sa pri čítaní Písma, popr. inej duchovnej literatúry stretnú).

Bruce Milne je, pravdaže, trinitár (veď inak by nemohol prednášať teológiu na vysokej škole), preto niektoré pojmy vysvetľuje z aspektu tejto teórie. A tak sa nutne musel dopustiť niektorých zjavných nepresností i zásadných metodických chýb (bez nich sa totiž nedá dokazovať nedokázateľné).

Autor používa niektoré „tradičné argumenty“, ktorými sme sa už zaoberali v predchádzajúcich kapitolách, preto väčšinu z nich tu nebudem rozvádzať (keď na ne narazíme, odkážem iba na miesto, kde treba hľadať príslušný komentár), podrobnejšie sa zmienim o nich len vtedy, ak bude treba poukázať na zjavnú rozpornosť, protirečenie tvrdení, uvedených na rôznych miestach knihy.

V kapitole **Priame výroky o Ježišom božstve** (str. 129) je uvedených osem biblických citátov:

1. „Kristus, ktorý je nad všetkým, Boh, požehnaný na veky.“ (R 9,5)
2. A o Synovi On (Boh) hovorí: „Tvoj trón, ó, Bože, bude trvať na veky vekov.“ (Žid 1,8)
3. „Na počiatku bolo Slovo, to Slovo bolo u Boha a to Slovo bol Boh.“ (Ján 1,1-2)
4. „Boha nikto nikdy nevidel, ale Boh, jediný syn, ktorý je po Otcovom boku, Ho spravil známym.“ (Ján 1,18)
5. „Slávne zjavenie nášho Boha a Spasiteľa Ježiša Krista.“ (Tit 2,13)
6. Tomáš povedal: „Môj Pán a môj Boh.“ (Ján 20,28)
7. „Spravodlivosť nášho Boha a Spasiteľa Ježiša Krista.“ (2Pt 1,1)
8. „Cirkvev Božia, ktorú vykúpil svojou vlastnou krvou.“ (Sk 20,28)

Komentár:

ad 1.: Nechce sa mi veriť, že tomuto „argumentu“ verí sám autor. Ťažko totiž možno predpokladať, žeby nevedel, že od doby svojho napísania (t.j. od druhej polovice 1. storočia n.l.) boli novozmluvné bibl. texty po mnoho stáročí bez interpunkcie. Keď sa interpunkčné znamienka do nich začali vpisovať, boli už veľmi rozšírené mnohé nebiblické dogmy, a tak odpisovači (resp. „vpisovači“ interpunkcie) tieto znamienka vpisovali ta, „kde sa to hodilo“ – pravdaže podľa ich chápania (zrejme vôbec neuvažovali, „ako to myslel autor“, čiže často ignorovali kontext). V tu uvedenom texte záležalo napr. na tom, či sa dá medzi slová „všetkým“ a „Boh“ bodka alebo čiarka. Kto pozná Pavlovu teológiu (on je totiž autorom zmieneneho textu), vie, že slovom „všetkým“ musí končiť jedna veta a slovom „Boh“ začínať ďalšia (že teda medzi tieto slová patrí bodka). Svedčia o tom jednoznačne aj iné vety z toho istého apoštolovho listu (z jeho úvodu a konca): „...milosť vám a pokoj od Boha, nášho Otca a od Pána Ježiša Krista.“ (R 1,7); „...jemu jedinému múdreému Bohu (bud') sláva, *skrze* Ježiša Krista naveky. Amen.“ (R 16,27). Teda autorom uvedený text má byť celkom iste správne zapísaný takto (uvediem aj pár slov, ktoré predchádzajú autorom citované, z kontextu vytrhnuté „torzo myšlienky“, aby bolo možné porozumieť zmyslu výroku): „...z *nich* (Izraelcov) *pochádza podľa tela Kristus, ktorý je nad (nimi) všetkými. Boh (bud') požehnaný naveky. Amen.*“²⁷⁸ Dva posledne uvedené citáty (R 16,27 aj R 9,5) sú zakončením istého

* 278 V niektorých prekladoch je bodka posunutá dokonca ešte viac dopredu. Napr. v českom ekumenickom z roku 1985 môžeme čítať (uvediem celý 4. a 5. verš): (4) *Jsou to Izraelci, jim patří synovství i sláva i smlouvy s Bohem, jim je svěřen zákon i bohoslužba i zaslíbení, (5) jejich jsou praotcové, z nich rodem pochází Kristus. Bůh, který je nade všemi, bud' pochválen na věky, amen.*

- svedectva, resp. poučenia: obidve končia „...amen“, a v oboch je pred týmto „amen“ obvyklá doxologická (oslavná) formulka: „Bohu (bud')... sláva naveky“, resp. „Boh (bud') pozhnaný naveky“.
- ad 2. Aj tu sa mi zdá málo pravdepodobné, žeby autor knihy nevedel, kto je adresátom a kto autorom citovaného výroku – v jeho originálnom znení a na jeho pôvodnom mieste, t.j. v **žalme 45,7**. (Prečo treba brať do úvahy originál, a nie plagiat, je uvedené v kapitole **Boh a Boží Syn**, odst. 4).
- ad 3. Vysvetlenie tohto bibl. textu si môžete pozrieť v kapitole **Stvoriteľ**, v časti *Na počiatku bolo slovo (stvorenie Slovom)*.
- ad 4. Autor tu uvádza absolútne nepresný (alebo tendenčne upravený) preklad bibl. textu. Pre porovnanie uvediem štyri iné, uznávané preklady – slovenský (evanj., 1984), dva české (kralický, 1991 – podľa vyd. z r. 1613 a ekumenický, 1985) a anglický (KJV, 1975): 1. „Boha nikto nikdy nevidel; **jednorodený (Syn) Boží, ktorý je v lone Otcovom, ten (Ho) známym učinil.**“ 2. „Boha žiadny neviděl; **jednorozený ten Syn, kterýž jest v lůnu Otce, oní vypravil.**“ 3. **Boha nikdy nikdo neviděl; jednorozený Syn, který je v náručí Otcově, nám o něm řekl.**“ 4. „No man hath seen God at any time; **the only begotten Son, which is in the bosom of the Father, he hath declared him.**“
- ad 5. Tento text nehovorí „o jednom“, t.j. o „Spasiteľovi, Ježišovi Kristovi, ktorý je Bohom“, ale **o dvoch** – „o Bohu“ **a** „o Spasiteľovi Ježišovi Kristovi“. Svedčí o tom nielen spojka „a“, ale (podobne ako v prípade uvedenom ad 1) aj iné verše tej istej epistoly (to je totiž najlepší dôkaz toho, ako to autor biblického textu myslel): „Milosť vám a pokoj od **Boha Otca a Krista Ježiša, nášho Spasiteľa**“ (Tit 1,4); „(Boh) na nás bohato vyliat (Ducha Svätého) **skrze Ježiša Krista, nášho Spasiteľa.**“ (Tit 3,6).
- ad 6. O tomto výroku (presnejšie výkriku) prevrpeného učeníka Tomáša je písané na inom mieste tejto „Diskusie“ – v časti **X.(2)**.
- ad 7. Tu platí to isté, čo bolo uvedené vyššie, dokonca už na dvoch miestach (ad 1. a ad 5.): Apoštol Peter tu hovorí o Bohu (Otcovi) **a** o Spasiteľovi Ježišovi Kristovi, veď hneď v nasledujúcom verši (teda bezprostredne za citovanými slovami) sa píše: „Milosť a pokoj nech sa rozhojňujú medzi vami **známostou Boha a Ježiša, nášho Pána.**“ (2Pt 1,2).
- ad 8. Pavel na svojej misijnej ceste hovorí v Miléte predstaveným zboru (dozorcom, čiže „biskupom“), ako „vydáva svedectvo Židom aj Grékom, aby sa obrátili k Bohu **a uverili v nášho Pána Ježiša**“ (Sk 20,21). Hovorí tiež o sile „Ducha“, ktorý jeho (Pavla) vedie („núti ho ísť“) a ktorý aj ich „(biskupov) ustanovil“, a vyzýva ich, aby „pásli cirkev Božiu“; a aby dodal váhu tejto výzve, dodáva, že ide o cirkev, ktorú „vykúpil (v iných prekladoch „získal“ alebo „vydobil“) svojou krvou“. Otázka je: Kto vykúpil? V predchádzajúcich veršoch sa hovorilo o „našom Pánu Ježišovi“ a o „Duchu“. Aj človek, ktorý nepozná históriu ukrižovania nášho Spasiteľa, by musel z kontextu poznať, že **ten, kto „vykúpil cirkev krvou“, je Ježiš Kristus (Kristus = Mesiáš = Bohom Pomazaný) – človek so srdcovcievnyim systémom naplneným krvou**; lebo Duch (o ktorom sa tiež v predchádzajúcich vetách hovorilo) to iste byť nemohol – či azda môže Duch, o ktorom sa tu hovorí (alebo aj Boh, ktorý je Duch) vyliat krv? Uvedený text je teda veľmi pochybným „argumentom božstva Ježišovho“.
- Za kapitolou **Priame výroky o Ježišom božstve** (v ktorej je vymenovaných vyššie uvedených osem „argumentov“) nasleduje (na str. 129) kapitola „**Ježišova identita s JAHVEM / JEHOVAH**“, v ktorej autor „Ježišovu identitu s Jahvem“ dokazuje tým, že – *po prvé*: v NZ opakovane „je Ježiš nazývaný Pánom“ a – *po druhé*: „Ježiš povedal: Ja som“.

Komentár:

po prvé: o tom, ako je to s Božím menom a s Jeho titulmi, je pomerne podrobne písané v kapitolách **Meno nášho Boha** a **Význam mena**, preto tu sa obmedzím len na jednu krátku poznámku a na jedno upozornenie. – *Poznámka:* titul Pán (hebr. *Adónaj*) sa používa v orig. textoch SZ popri Božom mene (*JHVH*), nie namiesto neho. Až prekladatelia Septuaginty (zhruba 200 rokov pr.n.l.) Božie meno odstránili z Biblie a nahradili ho titulom *Pán* (gr. *Kyrios*). Preto dávať rovnítko medzi Pán a Jahve je viac ako problematické. – *Upozornenie:* Autor používa tento „argument“, hoci sám dobre vie to, čo bolo práve vyššie konštatované (totiž, že dávať rovnítko medzi Pán a Jahve „je problematické“); dokazuje to nasledovný citát z jeho knihy (str. 137): „Tento titul (Pán, Kyrios) sa používal v novozmluvnej dobe vo všeobecnom význame ako „majster“ alebo „vlastník“ a takisto sa vo všeobecnosti označovali bohovia... Niekedy boli takto označovaní židovskí rabinovia...“

po druhé: Ježiš povedal: „*Ja som*“. O tomto slovnom spojení bolo hovorené v predošlej kapitole – v poznámkach ku knihe **KAUZA KRISTUS (IV.)**(8). (Pozri aj kap. **Boh a Boží Syn**, odst. 9).

O ďalšom titule Krista „**Syn Boží**“ už bolo v tejto knihe dost' popísané, a spomína ho aj Bruce Milne. Stojí zato odcitovať tu jeho stanovisko: „...tento titul (Syn Boží) sa používal pre panovníkov, vládcov a kúzelníkov. V Starej zmluve mal tri významy. Izrael je označovaný týmto spôsobom, označovali sa takto aj králi a Mesiáš... Nová zmluva to taktiež pripisuje Mesiášovi. Pre všetky stránky je spoločná voľba a poslušnosť, ktorú tento titul vyžaduje.“ Týmito slovami autor potvrdzuje to, čo tu bolo opakované zdôrazňované, a čo mnohí stále nemôžu pochopiť: 1. „Syn Boží“ nie je to isté ako „Boh“; 2. „Synovstvo Božie“ vzniká **vyvolením** (z iniciatívy Otca) a dokazuje sa **poslušnosťou** (Syna); z toho vyplýva, (a novozmluvné texty to znova a znova potvrdzujú), že: 3. **Ježiš** z galilejského Nazareta = Syn Boží = **Mesiáš** (= **Kristus**) ≠ Boh.

VI.

Knihu „**ZÁKLADY KREŠŤANSKEJ VIERY**“²⁷⁹ jej autor uvádza „venovaním“: „*Venujem Tomu, ktorého poznať znamená mať večný život.*“ Ide o parafrázu známeho biblického textu *J 17,3* (ktorý som si zvolil aj ja za „motto“ tejto mojej knihy), len nie je zrejmé, koho má autor na mysli; použil totiž jednotné číslo, zatiaľ čo **Ježiš hovorí o dvoch, ktorých treba poznať** – *jediného pravého Boha a toho, ktorého poslal, Ježiša Krista*. A tak som bol zvedavý, ako sa s tým *poznávaním* autor tejto nevšednej, nadpriemernej (rozsahom, „výpravnosťou“ väzby i cenou) knihy vysporiadal. Pochopiteľne, zaujímalo ma najmä to, ako sa jeho „poznávanie“ prejavilo v „rozoznávaní“ (rozlišovaní) tých dvoch, o ktorých Ježiš hovorí – skrátka ako sa vysporiadal s dogmami o „trojici“ a „vtelení“. Týmto otázkam je v knihe venovaných 6 strán (čo je z celkového počtu strán necelé 1 %). V úvodných vetách tejto časti knihy môžeme čítať obvyklé frázy: „V Biblii slovo Trojica nenájdeme... na nás alebo na našej práci nemôže spočínúť skutočné poňhanie, ak zanedbáme niektorú božskú osobu. Nemožnosť pochopiť, ako môže byť Boh súčasne jeden a traja, je v mysliach niektorých ľudí dostatočným dôvodom, prečo toto učenie úplne odmietnu. Takito ľudia **Trojicu nechápu, a preto ju odmietajú.**“ (str. 91) – z čoho možno implicitne vyvodíť, že

* 279 James Montgomery Boice: FOUNDATION OF THE CHRISTIAN FAITH (INTER VARSITY PRES, Downers Grove, USA, 1986); český preklad: ZÁKLADY KŘEŠŤANSKÉ VÍRY (NÁVRAT DOMŮ, Praha, 1999).

„**tí, čo Trojicu neodmietajú, ju chápu**“, dodávam ja. Nuž, poďivajme, ako je to s tým „chápaním“.

Po troch stranách „vysvetľovania“ autor (na str. 94) uzatvára: „**Dôležité nie je, či porozumieme Trojici...**“ Tak teda, aký je vlastne vzťah medzi „porozumením Trojici“, „chápaním Trojice“ a jej „odmietnutím“, resp. „neodmietnutím“? Ukazuje sa, že taký, ako sa to trinitárovi momentálne („ad hoc“) hodí: tomu, kto túto teóriu odmieta, povie: „nechápeš, nerozumieš...“, a keď jemu samotnému sa nedarí vysvetliť, ako to treba „chápať“, povie: „Nie je dôležité porozumieť...“, poprípade: „To je Božie tajomstvo.“

Na zmienych troch stranách (92–94) autor vysvetľuje nevysvetliteľné s použitím klasických „argumentov“, ktorými sme sa tu už zaoberali (niektorými dokonca opakovane), takže nie je treba k nim znova zaujímať stanovisko; okrem toho vysvetľuje zmysel nebiblických pojmov, ktoré do teológie zaviedli filozofujúci teológovia v 3. a 4. storočí, ako sú napr. „osoba“ (*persona*), „rovnaká podstata“ (*homoisios*); ďalej sa snaží spochybníť jasný zmysel slova „jeden“, resp. „jediný“ tým, že hovorí o rozdiel medzi „jedným izolovane“ a „jedným v jednote“, a aby predsa len presvedčil tých „nechápaných“, celú túto časť uzatvára „**názorným príkladom**“ (str. 93–94): „Azda najlepšou ilustráciou Trojice je ilustrácia svetla, tepla a vzduchu... každá z týchto troch veličín – svetlo, teplo a vzduch – je odlišná. A napriek tomu je súčasne nemožné, aby sme ktorúkoľvek z nich mali bez tých ostatných. Sú tri, a predsa jedna...“ Priznám, zostal som „nechápaným“ aj po prečítaní tohto príkladu, ktorý veľmi silno „kríva, a to na obe nohy“: na jednej strane síce celkom dobre poukazuje aká môže byť odlišnosť rôznych vecí (to by mohlo možno ilustrovať „rozdielnosť medzi osobami“), a na druhej strane však vôbec nedokazuje ich „rovnakú podstatu“ a už vonkoncom nie ich „jednotu“:

Istá príbuznosť je medzi podstatou svetla a tepla (ide o el.-magn. žiarenie, ale s rozdielnou vlnovou dĺžkou), avšak vzduch nemá vôbec nič spoločného so žiarením, ani nepatrí do kategórie energie, ale hmoty (je to predsa zmes plynov).

A tiež tvrdenie, že „je nemožné, aby tu jedna bola bez ostatných“, je nepravdivé:

svetlo i teplo môžu existovať i bez vzduchu (každý napr. vie, že svetlo, podobne ako iné formy el.-magn. žiarenia, sa šíri veľmi dobre medziplanetárnym priestorom, a to dokonca lepšie ako atmosférou čiže vzduchom), a tiež napr. vzduch môže existovať bez svetla alebo tepla.²⁸⁰

Autor nám teda ponúka veľmi nepresvedčivý príklad. Rád by som mu preto ponúkol príklad iný, a to dokonca čiastočne aj s akceptovaním ním použitých faktorov – svetla, tepla, vzduchu:

Slnko je zdrojom svetla a tepla. Svetlo a teplo môžeme vnímať priamo našimi zmyslami – oboje vytvára „komfort“ (resp. „obývateľnosť“) nášho životného prostredia. Okrem toho však pôsobia „na nás“ aj inak, nepriamo – a toto „nepriame pôsobenie“ je pre náš život dôležitejšie, je dokonca nezbytné: bez neho by nebolo života. Mám na mysli toto:

Svetlo pôsobí na **rastliny**. V nich fotosyntézou vytvára z anorganických látok látky organické, ktoré budujú telá rastliny (vrátane plodov), a tie sa stávajú základom tzv. „potravinového reťazca“, t.j. výživy všetkého živého na zemi. Skrátka: bez svetla by nebolo potravín, a bez potravín by **nebolo života**. (O fotosyntéze sa podrobnejšie zmiňujem vo svojej knihe **Fakty a úvahy O ŽIVOTE...**)

Teplo pôsobí na **vzduch**. Jeho nerovnomerným prehrievaním vzniká prúdenie, ktoré je nezbytné pre kolobeh vody. Bez tepla by nebolo prúdenia vzduchu, bez prúdenia vzduchu by nebolo kolobehu vody, bez kolobehu vody by celá zem bola pustatinou alebo ľadovou plochou –

* 280 Tu treba podotknúť, že výraz „teplo“ („teplota“) možno chápať dvojako: 1. *fyziológicky* – subjektívne pociťovaný tepelný stav prostredia alebo veci (ide o „relatívnu teplotu“, o „teplo“, ktorého opakom je zima, resp. chlad); 2. *fyzikálne* – miera tepelného stavu látky, ktorý možno označiť aj ako „absolútna teplota“ (príčom „nepritomnosť tepla“ je vlastne až pri tzv. „absolútnej nule“, čo je 0°K, resp. -73,15°C; je to však pojem teoretický, experimentálne nedosiahnuteľný).

nebolo by života. (Pravdaže, vzduch je pre život nutný aj inak – priamo, pre dýchanie, čiže ako zdroj kyslíka; tu nám však išlo viac o ilustráciu vzťahov, ako o konštatovanie notoricky známych vecí).

Z uvedeného opisu by bolo možné „zostrojiti“ dve podobné, a predsa rozdielne „trojice“:

1. *Slnko + svetlo + teplo*. Tento model je ilustráciou toho, v čo veria „modalisti“, „unitári“, *monoteisti*. Podľa tohto ponímania v našom príklade základom všetkého je **slnko**, ono jedine (*jeden, jediný* = gr. *monos*, lat. *unus*), zatiaľ čo svetlo a teplo sú „spôsobmi“ („modalitami“) jeho pôsobenia (sú tým, čím slnko pôsobí), a hoci ich (priame) pôsobenie je nepopierateľné, nemožno ich klásť na roveň slnka – ich zdroja, či dokonca ich s ním stotožňovať alebo zamieňať. (Pripomínam, že aj teplo a svetlo, ktoré sa šíri z ohňa, teda to, ktoré vzniká pri spaľovaní dreva alebo niečoho iného – vrátane fosílnych palív, t.j. ropy, plynu, uhlia – má svoj pôvod vo fotosyntéze, t.j. v slnečnej energii).

2. *Slnko + svetlo (pôsobiace na rastliny) + teplo (pôsobiace na vzduch)*. Tento model ilustruje podstatu viery „trinitárov“. V našom príklade: slnko, svetlo a teplo tvoria „jednotu“, pričom na jednej strane sú tieto javy celkom zjavne rozdielne (to je ilustrácia „rozdielnosti v osobách“), na druhej strane sú „rovnaké v podstate“ (majú mnoho spoločných znakov, a okrem toho od každého rovnako závisí náš život); inou otázkou už je, či je medzi nimi nejaká hierarchia a vzájomná závislosť. O tom by bolo možné diskutovať (a to sa deje aj medzi jednotlivými skupinami trinitárov).

Ktorý model lepšie ilustruje vzťah medzi Bohom a Jeho Synom a medzi Bohom a Jeho pôsobením v dejinách ľudstva prostredníctvom Jeho Ducha? Nech si vážený čitateľ vyberie.

VII.

V roku 2001 som dost' netrpelivo čakal na knihu D. Macleoda o „trojici“, ²⁸¹ ktorej vydanie bolo už dávnejšie avizované známym slovenským vydavateľstvom. Keďže malo ísť vlastne o „monografiu“ venovanú téme, ktorej sa (okrem iného) venujem v tejto knihe, zaujímalo ma, či táto nová publikácia (nová aspoň na našom knižnom trhu) prinesie niečo skutočne nové – nové „argumenty“, či aspoň nové pohľady na staré veci. A nebol som sklamaný – autor knihy prichádza naozaj s niečím novým, originálnym. Napr. podstatu jedného z „argumentov“, ktoré uvádza ako „potvrdenie“ starej trinitárskej dogmy, možno zhrnúť takto: »Keďže je človek tvor spoločenský a keďže človek bol stvorený na Boží obraz, musí byť „spoločenský“ aj Boh; a ako by mohol byť Boh spoločenský, keby nemal spoločnosť, t.j. keby bol len jeden, sám? A tak „spoločenskosc“ človeka vlastne dokazuje jestvovanie „božskej spoločnosti“ – čiže existenciu troch „božských osôb“.« No, treba priznať, je to naozaj „originálny“ nápad, ibaže autor akosi pozabudol, že ešte „spoločenskejšie“ ako človek sú niektoré zvieratá a hmyz (niektoré druhy mimo spoločenstva dokonca nemôžu vôbec existovať), takže ona „spoločenskosc“ nie je niečím, čo je vlastne len človeku a Bohu – čiže nemôže byť „súčasťou Božieho obrazu“. Ak Boh vo svojom Slove hovorí, že človeka stvoril na svoj (Boží) obraz, má na mysli celkom určite niečo iné, ako „stádový inštinkt“.

Ale trochu predbieham. Poďme, ako sa patrí, po poriadku. Vážený čitateľ si možno všimol, že pri rozbere jednotlivých publikácií (resp. istých tvrdení a názorov nimi prezentovaných) som použil rôzne postupy. A ukazuje sa, že kniha SVÄTÁ TROJICA si vyžiada opäť iný, odlišný prístup. Vidí sa mi, že najvhodnejšie bude hlavné myšlienky a názory autora rozdeliť na tri skupiny: (1) Výpovede z biblického hľadiska korektné, pravdivé (treba tu hneď však podotknúť, že práve tieto nepatria medzi tie, ktoré by

* 281 Donald Macleod: **SVÄTÁ TROJICA** V PÍSME, V HISTÓRII CIRKVI A JEJ ODRAZ VO VZŤAHOCH MEDZI ĽUĎMI (vyd. PORTA LIBRI, Bratislava, 2001) – slov. preklad z originálu: SHARED LIFE: THE TRINITY AND THE FELLOWSHIP OF GOD'S PEOPLE (vyd. CHRISTIAN FOCUS PUBLICATIONS).

potvrzovali to, čo sa autor snaží dokazovať; práve naopak). (2) Staré známe „argumenty“, s ktorými sme sa stretli už v predchádzajúcich publikáciách; tu však v niektorých prípadoch nadobúdajú odlišný zmysel (pretože autor občas kladie akcent na niečo iné, ako ostatní trinitári, alebo dáva známe skutočnosti do iných súvislostí, čím jeho vývody nadobúdajú istú pikantnosť, resp. bizarnosť. (3) „Originálne“ myšlienky či nápady autora, ktoré si navzájom protirečia, alebo sú už na prvý pohľad tak zjavne nelogické, že musia zaraziť (možno i pobaviť) aj človeka menej informovaného, resp. v polemike neskúseného (jeden príklad som už uviedol).

Vybral som niekoľko ukážok zo všetkých troch skupín – pre poučenie (aby čitateľ vedel, v čo vlastne trinitári veria) a čiastočne možno i pre pobavenie (aby čitateľ videl, ako mnohí z nich uvažujú).

(1)

Korektné tvrdenia autora knihy „Svätá Trojica...“:

Knihy začína konštatovaním: „Pojem Trojica v Biblii nenájdeme, rovnako ako v nej niet jediného verša, ktorý by túto doktrínu potvrdil slovami, aké mnoho rokov používali pre danú skutočnosť kresťania,“ a pokračuje: „Aby sme porozumeli, prečo bolo toto učenie vyjadrené termínmi, ktoré sú nám dnes známe, je nevyhnutné pristúpiť ku konfrontácii... s dišputami, ktoré medzi kresťanmi prebiehali najmä v 4. storočí.“ (str. 7). – Tieto vety iba potvrdzujú, že trinitárska dogma (autor ju nazýva „doktrína“ alebo „toto učenie“, popr. „daná skutočnosť“) nemá pôvod v Biblii, ale v „dišputách“, prebiehajúcich až niekoľko storočí po tzv. apoštolskej dobe („najmä v 4. storočí“).

„Starý zákon“ (str. 7)

„Boh je jeden. Najdôležitejšou doktrínou Starého zákona je Božia jednota (presnejšie: „jedinosť“ – pozn. M.B.): „Počuj, Izrael, Hospodin (presnejšie: „JHVH“ – pozn. M.B.) je jediný Hospodin („JHVH“ – pozn. M.B.)“ (5M 6,4) – (str. 7).

„Židia verili, že ich Boh je výlučný: Boh celého sveta, jediný Boh, ktorý v skutočnosti žije a existuje (Iz 45,22). Všetci pohanskí bohovia sú len modly. Avšak Božia jednota neznamena len to, že On je jediný Boh. Značí to tiež, že je jedna bytosť. Pán je jeden a má všetku moc a božskú dokonalosť. Je jediný zdroj milosti, jediný autor stvorenia a jediný objekt chvály... Možno povedať, že uvedený štvrtý verš šiestej kapitoly Piatej knihy Mojžišovej je najdôležitejší biblický text pre kresťanskú vieru.“ (str. 8). (Bude zaujímavé sledovať, ako sa autor v ďalších kapitolách svojej knihy bude držať tohto svojho prehlásenia!).

„Nový zákon“ (str. 11)

„Je pozoruhodné, že Nový zákon vonkoncom nepredpokladá učenie o Trojici nejakým násilným spôsobom.“ (str. 12). „Pisatelia Nového zákona napríklad netrvajú dogmaticky na tom, že Kristus je Boh... Ani nevyhlasujú, že Duch Svätý je Osoba.“ (tamže). „Až po... mnohých diskusiách a polemikách zaviedla cirkev do kresťanského náboženstva nové slová, ako napr. Trojica, Osoba, podstata, povaha a substancia. Tieto slová sa v Novom zákone neobjavujú...“ (str. 13).

„Nový zákon zdôrazňuje jednotu (správne: „jedinosť“ – pozn. M.B.) Boha... Vyučovalo sa to jasne a často. Napr. v Prvom liste Korinťanom, v ôsmej kapitole, v štvrtom verši, Pavel deklaruje: „Vieme, že modla nie je na svete nič a že nieto boha, okrem Jedného.“ Podobne píše v Liste Efezanom v štvrtej kapitole: „Jeden Boh a Otec všetkých, ktorý je nad všetkými, skrze všetkých a vo všetkých.“ (Ef 4,6). Jakub je rovnako explicitný a mierne ironický: „Ty veríš, že je jeden Boh, a dobre robíš.“ (Jk 2,19). Jestvuje mnoho ďalších podobných pasáží (pozri G 3,20; 1Tim 1,17; 1Tim 2,5; Júd 25). Z nich absolútne jasne vyplýva, že kresťanstvo zotrúva pevne zviazané s vierou v jedno výlučné Božstvo.“ (str. 13-14).

Nech si vážený čitateľ všimne, že autor použil výraz „Božstvo“, a nie „Boh“, hoci vo všetkých ním uvedených citátoch sa jasne hovorí o „jednom (jedinom) Bohu“. Výraz „jeden Boh“ je jednoznačný, je to jasný singulár (gramaticky i významovo), avšak výraz „jedno Božstvo“ je gramaticky tzv. „hromadné podstatné meno“ – znamená vlastne „viac bohov“ (ako napr. „ľudstvo“ znamená „miliardy ľudí“).

„Ježiš vo vzťahu k Otcovi“ (str. 17)

„Lebo tak Boh miloval svet, že svojho jednorodného Syna dal...“ Nie je to vyhlásenie o Ježišovi, ale o Otcovi: *On* dal svojho jediného Syna... V Liste Rimanom... hovorí Pavel o Bohu, ktorý *poslal* svojho Syna (R 8,3)... nemôžeme nikdy pochopiť križ, ak nemáme na pamäti: po prvé, že išlo o Otcov čin, po druhé, že Ježiš bol Otcovi veľmi, veľmi vzácny... pripomína (to) príbeh Abraháma, ktorý chcel obetovať Izáka (1M 22)..." (str. 17-18).

Tieto vety autora vlastne vyvracajú dogmu, ktorú sa podujal obhajovať: celý projekt spásy pochádza od Boha (Ota) – Boh nikoho „nekonzultoval“ (ako to autor tvrdí na inom mieste v súvislosti so stvorením človeka – k tomu sa ešte dostaneme). *On poslal* svojho Syna (Syn bol teda „Božím Poslom – Poverencom“, nie Bohom). Ak tu ide o podobnosť s Abrahámovým príbehom, potom v tom, že obaja (Abrahám i Ježiš) boli úplne poslušní voči Bohu a obaja obštáli v ťažkej skúške a úspešne vykonali poslanie, ktorým boli poverení (to poslanie bolo u oboch, pravdaže, rozdielne: prostredníctvom Abraháma Boh ľuďom oznámil, že *On je Boh jediný, pravý, živý*, prostredníctvom Krista im poslal oslobodenie z hriechu – spásu).

„Jánove listy“ (str. 19)

„V niektorých prekladoch Prvého listu Jánovho, piatej kapitoly, verša sedem, sa uvádza: „Traja sú, ktorí svedčia: Otec, Slovo a Duch Svätý; a tí traja sú jedno.“ Toto je najexplicitnejší trinitarizmus, aký možno v Biblii nájsť. Je to však správne vynechané z väčšiny moderných prekladov... Bolo by nečestné a nerozumné použiť tento text na podoprenie našej doktríny...“ (str. 19).

Autor tu správne priznáva, že tzv. „Comma Ioanneum“ (už sme o tom hovorili) je bezočivý a bezbožný podvrh, podvod – tento text bol do Biblie vložený dodatočne, a svedčí o praktických trinitárov: nielenže sa nezastavili pred spoločenským i fyzickým likvidovaním ľudí – svojich protivníkov, ale opovážili sa likvidovať aj čistotu, pravdivý zmysel Božieho slova.

„Prvú kresťanskú mysliteľia“ (str. 21)

„Ako môže byť Boh jeden a traja súčasne? V akom zmysle je Syn Boh? Aký je vzťah medzi Synom a Otcom, či Synom a Duchom? Tieto otázky začali do cirkvi vnášať znepokojenie a špekulanti ponúkali nebezpečné odpovede,“ (str. 21) píše autor a podrobnejšie sa zmieňuje o dvoch z týchto „špekulantov“ – o Tertulianovi a Atanázovi (je pozoruhodné, že teraz ich už nenazýva „špekulantmi“ – ako o pár riadkov vyššie – ale „teologickými veľikánmi“ (o akých „teologických veľikánov“ išlo sme si povedali v kap. Veľký, večitý spor, časť Z dejín sporu).

„Mesiášstvo“ (str. 70)

„Križ vyzeral ako Ježišov koniec... Takmer to zničilo vieru učeníkov. Vzkriesením sa však všetko obrátilo... ak Kristus vstal z mŕtvych, je Mesiáš. A preto, ak Kristus vstal z mŕtvych, je ten, o ktorom kresťania tvrdia, že Ježiš je Kristus, Mesiáš.“ (str. 74).

Veľmi správne i keď trochu nepresné konštatovanie. Nepresnosť je vo vete „ak Kristus vstal z mŕtvych, je Mesiáš“ – ide tu o tautológiu: Slová Kristus a Mesiáš sú totiž synonymá (rozdiel medzi nimi je iba v tom, že jedno je gréckeho, druhé hebrejského pôvodu); veta by teda mala správne (logicky) znieť: „...ak Ježiš vstal z mŕtvych, je Mesiáš (popr. Kristus)“. Odhliadnuc od tejto nepresnosti, autorove vety sú pravdivé – fakticky v nich priznáva, a tým aj *vznáva, že Ježiš je Kristus* (čo je v úplnej zhode s mnohými biblickými textami). Škoda len, že sa tohto vyznania nedrží a že na iných miestach svojej knihy tvrdí niečo úplne iného – ako si ešte ukážeme.

„Adopcia“ (str. 59)

„Adopciou sa veriaci stávajú synmi a dcérami Božími, čo znamená, že majú podiel na vzťahu, aký mal Ježiš so svojim Otcom... „Vystupujem k svojmu Otcovi a k vášmu Otcovi, k svojmu Bohu a k vášmu Bohu“ (Jn 20,17) ...stávame sa Božími synmi a dcérami až vtedy, keď prijmeme Ježiša

(Jn 1,12) ...stávame sa Božími deťmi milosťou (1Jn 3,1) ...Sme dedičia Boží a spoludedičia Kristovi (R 8,17) ...Ako Ježiš, aj my máme právo volať Boha „Abba“ (Otče) ...Ježišov a náš osud sa stávajú rovnakými.“ (str. 59).

Autor aj teraz konštatuje isté, veľmi dôležité skutočnosti veľmi správne, v zhode s Božím slovom; čitateľ bude preto asi veľmi prekvapený, keď zistí, že na iných miestach knihy v podstate popiera (resp. prevracia) to, čo tu deklaruje.

„Poznávať a vykonávať pravdu“ (str. 33)

V tejto kapitole sa autor, okrem iného, pýta: „Ale načo to všetko?“ Myslí pritom zrejme na hľadanie *Pravdy Božej*, ale aj *pravdy o Bohu*, lebo píše: „Pravda je veľmi dôležitá sama osebe“ a „čím viac o Nom (o Bohu) vieme, tým sme šťastnejší: „A večný život spočíva v tom, aby poznali teba, jediného pravého Boha i toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista.“ (Jn 17,3)... Praktické kresťanstvo... začína láskou k Bohu a vo vyjadrení tej lásky cez pokoru, vďačnosť a poslušnosť.“ (str. 33-34). Ak by tieto slová autor myslel úprimne, musel by prísť k úplne iným záverom, k akým sa dopracoval a aké propaguje vo svojej knihe. V nasledujúcich častiach (2) a (3) si ukážeme niekoľko príkladov tejto autorovej neúprimnosti, rozpornosti jeho tvrdení i očividné prehrešky proti základným požiadavkám tej najtriviálnejšej logiky.

(2)

Citáty podivných až bizarných „argumentácií“ z knihy „Svätá Trojica...“ s krátkymi komentármi:

„Pluralita“ Boha (str. 8)

„Ak Starý zákon kladie dôraz na Boha, ktorý je jediný, zdá sa, že hovorí len málo o druhom aspekte... o myšlienke „plurality“ Boha. Dôvod je jednoduchý. Pisatelia Starého zákona museli celé svoje úsilie prispôsobiť tomu, aby ľud uchránili pred modlárstvom a polyteizmom. Až keď bola viera v jediného Boha, výlučné Božstvo, pevne zakorenená, nič nebránilo tomu, aby sa celá vec „skomplikovala“ odhalením, že v jednom Bohu existuje Otec, Syn a Duch Svätý. V Starom zákone sotva nájdeme čo i len narážku na tento fakt.“ (str. 8). A ešte raz (na str. 11): „V Starom zákone, ako sme videli, sa kladol veľký dôraz na to, aby sa v povedomí Izraela zafixoval fakt, že Boh je jeden. Akýkoľvek dôraz na „pluralitu“ Boha by zvýšil riziko polyteizmu.“

Prosím váženého čitateľa, aby si pozorne prečítal uvedené citáty a pokúsil sa ich skonfrontovať s týmito všeobecnými otázkami: – 1. Je Boh Starého zákona (Boh večný, nepremenný) ten istý, ako Boh nového zákona? – 2. Keď sa Boh „predstavil“ Izraelu, zmlčal by mu taký dôležitý „detail“, že on „jediný Boh“ znamená vlastne „pluralita Boha“? (Ak by sme aj pripustili, žeby také niečo bol niekto Izraelu oznámil – nezávisle na tom, kto by to bol – iste by stratil nielen svoju autoritu proroka, Božieho „hovorca“, ale asi aj svoj život.) – 3. Ak bolo treba Izrael (tisíce rokov žijúci v monoteizme) „uchrániť“ od modlárstva a polyteizmu“, nebolo oveľa viac potrebné chrániť pred modlárstvom a polyteizmom mladú kresťanskú cirkev, ktorá sa šírila v pohanskom (polyteistickom a modlárskom) prostredí? – 4. Ako je známe, autorom spomínané odhalenie, ktoré „celú vec skomplikovalo“ má pôvod „v dišputách, ktoré prebiehali najmä v 4. storočí“ (ako to autor priznáva na str. 7), teda v čase, keď už celé Písmo (Stará i Nová zmluva) bolo kanonizované (SZ bola kanonizovaná v rokoch 90 a 118 n.l., kánon NZ bol oficiálne potvrdený v rokoch 393 a 397, ale prakticky v dnešnej podobe existoval už od druhej polovice 2. stor.) – akúže má potom pre nás táto „novota“ závažnosť, autoritu? A ako to, že často i tí, čo sa oháňajú (inak správnou) zásadou SOLA SCRIPTURA, neraz väčšiu váhu prikladajú dogmám – ktoré možno klásť prinajlepšom na úroveň „tradícií“ (nemajú totiž autoritu kanonizovaných textov) – ako samotnému Písmu (t.j. onomu SCRIPTURA)?

„Elohim“ (str. 9)

„Elohim – najčastejšie sa vyskytujúce označenie Boha“, vysvetľuje autor a dodáva, že „toto slovo má tvar množného čísla“.

My to všetko už vieme (bolo o tom písané v časti **Meno nášho Boha**), aj sme si povedali, že je to častý „argument“ trinitárov: vieme, že tento „plural amplitudinis“ vôbec neznamená „viac bohov“, ale ide o vyjadrenie hlbokej úcty, používané nielen Hebrejcami, ale aj inými národmi: napr. v Koráne, tam, kde „Boh hovorí k prorokovi“, je vždy použitá prvá osoba množného čísla (a táto prax nebola iba nejakou „orientálnou špecialitou“; veď je všeobecne známe, že aj u nás, a to ešte v neskorom stredoveku, používali takýto „pluralis majestaticus“ napr. králi alebo pápeži).

Okrem toho, ako konštatuje samotný autor, tento výraz sa niekedy „vzťahuje na anjlov – anjelské bytosti... a keď sa toto slovo (Elohim) použije na označenie Boha Izraela, jeho sloveso alebo prídavné meno je v jednotnom čísle“, a dodáva: „Bolo by príliš odvážne, ak by sme tvrdili, že táto zvláštna gramatika dokazuje učenie o Trojici.“ (str. 9). (A predsa to trinitári robia – dodávam ja).

„Učíňme človeka na svoj obraz...“ Čo myslíte, že autor z týchto známych slov nášho Stvoriteľa vyvodzuje? Čítajme (a divme sa): „...slová z Prvej knihy Mojžišovej 1,26 sú dôkazom istej konzultácie Boha...“ (str. 10).

Teda podľa autora Boh pred stvorením človeka „konzultoval“ (radil sa) – to je naozaj „nó-vum“; veď ešte na str. 8 (správne) píše, že Boh je „jediný autor stvorenia“ (prečítajte si príslušný citát v časti (1)). Možno, že si pán Macleod šiel „pre rozum“ k svojmu obdivovanému vzoru, Atanázovi, ktorý sa vyjadril v tom zmysle, že Boh by bez „Slova“ bol nerozumný (inak povedané: Boh by bez Krista nebol vševedúci a všemohúci) – písal som o tom na príslušnom mieste tejto knihy. Natáškajú sa tu otázky: „majú právo ľudia s takýmito názormi tvrdiť, že sú kresťanmi?“ a „aký je to „boh“, v ktorého veria?“

„Anjel Pánov“ (str. 10)

Podľa autora je „najzreteľnejšou zo všetkých narážok na Trojicu v Starom zákone postava, známa ako „Anjel Pánov,“ (str. 10) lebo vraj v niektorých pasážach „je Anjel jasne identifikovaný s Bohom.“ Prečo si to autor myslí? Lebo „Anjel slubuje vykonať niečo, čo dokáže iba Boh.“ (str. 11).

Musím tu krátko zopakovať, o čom som už písal: „Anjel“ (gr. *angelos*, hebr. *mal'ak*) = posol, popr. „vyslanec“. Každý posol (vyslanec) má isté poverenie, a k nemu potrebné kompetencie (tieto však nevyplývajú ani z jeho schopností, resp. daností, ani automaticky z postavenia posla, ale sú mu „delegované za účelom a na čas plnenia jeho misie“), pritom to môžu byť kompetencie neobyčajne rozsiahle (ktoré sú inak výlučným vlastníctvom jeho „vysielateľa“). Žeby toto autor knihy nevedel? Nezdá sa mi to. Ak to však vedel, a predsa napísal, čo napísal, potom by sa musel predpokladať zámer zavádzať. Nerád to hovorím, ale tak to vychádza (a nielen v tomto konkrétnom prípade). Veď ako si napr. dať do súvislosti aj nasledujúce vety a ako si vysvetliť ich zmysel, presnejšie účel: „Anjel prišiel pomôcť Božiemu ľudu. Bol výkonnou mocou Boha... odhaľoval pravdu o Bohu...“ a „...Nieкто môže byť poslaný od Boha a súčasne byť Boh samotný“ (str. 11)? Rozumie tomu azdá niekto z čitateľov? Ja nie, lebo je to alogizmus. Ak by bola veta formulovaná napr. takto: „...Niekto môže byť poslaný od Boha a súčasne konať ako Boh samotný“, potom by to po prvé malo logiku, po druhé by to bolo v zhode s Božím slovom; ale v znení, ako je táto veta vytlačená v knihe, nespĺňa ani podmienku logickosti ani podmienku biblickosti (a tie by mali byť záväznými, samozrejmyými pre každú publikáciu, pokladanú za „duchovnú“, resp. „náboženskú“).

„Matúš, Marek a Lukáš“ (str. 14)

„...v priebehu Ježišovo pokrstenia (Mk 1,9-11) Otcov hlas zaznieva z neba, je potvrdené Ježišovo synovstvo a Duch Svätý na neho zostupuje... Otec, Syn a Duch... konajú voči sebe navzájom, odvolávajú sa jeden na druhého, a dokonca si navzájom slúžia.“ (str. 14). Týmito slovami chce autor dokázať, že nemôže ísť o „jednu osobu“, čo v ďalšom texte znova zdôrazňuje: „...pokrstenie Krista a deň Letnic poukazujú na veľmi zreteľné rozdiely medzi Otcem, Synom a Duchom.“

Teda rozdiely autor vidí, je však smutné, že z toho nevyvodí náležité závery a dôsledky: veď ak naozaj verí, že ide o „jediného Boha“ (to tvrdí šesť strán pred týmto textom), môže potom napísať, že „si navzájom slúžia“? Či môže Boh kresťanov byť sluhom Bohu? Ak slúži jedna

„osoba“ druhej „osobe“ Boha, môžeme ešte hovoriť o jednom Bohu? Ale ak platí, že Boh je jeden, môže Boh (ktorý je jediný) slúžiť Bohu (ktorý je jediný)? Slúži potom sám sebe? Je sám sebe sluhom, otrokom?

K výrazom „sluha“, „slúžiť“ pár poznámok: v pôvodných gréckych textoch nachádzame dva výrazy *pais* a *doilos* (diulos), ktoré sú v našich prekladoch najčastejšie nahradené slovami *služobník* (napr. v *Sk 3,13.26; 4,27.30* je Ježiš nazývaný „služobníkom Boha“) alebo *sluha* (napr. *Mt 18,23n; 24,45n; 25,14n* atď.); niekedy je slovo *pais* prekladané výrazom *Syn*; výraz *doilos* však znamená doslovne *otrok* (príslušné odvodené sloveso *doileyó*, prekladané slovom *slúžiť*, znamená teda vlastne *otročiť*). Ak sa v Písme stretáme s výrazom *sluha* (otrok), takmer vždy je tu zdôrazňovaný vzťah (ale i kontrast vyplývajúci z tohto vzťahu) „pán : otrok“. Okrem toho „slúžiť“ tu vždy znamená implicitne „byť závislým“. Preto, keď je tento vzťah v Písme v úlohe metafory (podobenstva), „obrazom Boha“ je vždy pán, nikdy nie otrok (sluha). Aj preto hovoriť o Bohu ako o slúžiacom a závislom (sluhovi), je ponižovaním, urážkou Najvyššieho, je trúfalým pokusom degradovať Boží majestáť.

„Jánove spisy...“ (str. 15)

Autor najprv „argumentuje“ známym „na počiatku bolo Slovo...“ (J 1,1) – o tom som už dost podrobne písal na inom mieste, nebudem sa teda k tomu vraciäť – potom však cituje *J 1,29*, kde Ján Krstiteľ označuje Krista ako „Baránka Božieho, ktorý sníma hriech sveta.“ (str. 16). Tým však autor argumentuje proti sebe, veď Baránok Boží nikdy nemôže byť Boh. Baránok Boží totiž znamená „obet’ určená Bohu“. Kto vie nič o obetovaní a obetiach (o „praxi a teórii“ tohto kultového úkonu), ten nebude nikdy stotožňovať obet’ s tým, komu je ona určená (komu je obetovaná)!

Na str. 17 autor píše, že na križi Ježiš „Bohom opustený, zostal bez Boha“ a ďalej „...od Betlehema až po Golgotu bol Boh neustále s ním.“ K tomu by som rád položil dve otázky: – 1. Podľa trinitárskej teórie Ježiš (napriek svojej *aj* ľudskej prirodzenosti) nikdy nestratil svoju „božskú prirodzenosť“ (čiže neprestal byť Bohom) – ako mohol byť sám sebou (t.j. „Bohom, ktorým bol“) opustený? – 2. Predložka *s* popiera trinitárske tvrdenie: ak by bol totiž Ježiš Bohom, potom by „*bol ním*“, a nie „*bol s ním*“. Opäť tu teda ide o tú „slovnú ekvilibristiku“, ktorá umožňuje „dokázať“ úplne všetko – možné i nemožné – jednoducho tým, že sa ad hoc pridá alebo odoberie slovíčko, poprípade sa mu dá odlišný (niekedy úplne protichodný) význam.

„Pavlove spisy“ (str. 20)

Macleod uvádza Pavlove pozdravy z úvodu a zakončenia niektorých jeho listov – „milosť vám a pokoj od Boha Otca a od Pána Ježiša Krista“ – ako jeden z „dôkazov“ oprávnenosti trinitárnej dogmy, lebo vraj „otec a Ježiš sú uvádzaní rovnako ako zdroj milosti a pokoja“. (str. 30). Akoby nevedel alebo zabudol – 1. že (my sme si to už vysvetlili na inom mieste) každý posol Boží bol vždy pri svojom poslaní vybavený potrebnými schopnosťami a kompetenciami; a Ježiš Kristus, keďže bol poverený najväčším poslaním (úlohou) od stvorenia sveta, bol vybavený už počas svojho pobytu na zemi celkom mimoriadnymi schopnosťami a kompetenciami, preto nás nemôže prekvapiť, že môže napr. odpustiť hriechy, resp. udeliť milosť (čo inak môže, pravdaže, iba Boh), – 2. že Pavel písal svoje listy po vzkriesení nášho Pána a po jeho vstupe k svojmu Otcovi – „*keď ho Božia pravica vyvýšila*“ (*Sk 2,33*), keď sa „*posadil po pravici Božej*“. (*Sk 7,55; R 8,34; Hb 12,2; 1P 3,22* atď.).

Autor tiež upozorňuje na fakt, že Pavel hovorí o Ježišovi Kristovi ako o „Pánovi“. K tomuto „argumentu“ sa vracia aj na str. 78: „Ježiš... dáva jasne najavo, že sám seba vníma ako Boha, (keďže) dovoľuje ostatným, aby ho oslovovali „Pane.“

V tejto knihe už bolo hovorené o titule „pán“ (resp. „Pán“; nech nás nemýli veľké „P“ – písanie veľkých písmen, rovnako ako interpunkcia, bolo totiž zavedené do Biblie pomerne veľmi neskoro), vieme teda, že rovnica Pán = Boh zd’aleka vždy neplatí, resp. neplatí obojsmerne (lebo Boh je vždy Pán, ale **Pán nemusí byť vždy Boh**). Žeby to autor nevedel? Žeby nečítal napr. tieto texty Písma: *1M 18,12; 24,12* (tu je pánom označený Abrahám), *1Kr 18,7.8* (tu je

pán prorok Eliáš i kráľ Acháb), *2Kr 6,15* (tu je Elizeus pán), *1M 39,2,3* (tu je pánom nazvaný egyptský Putifár) atď. Aj na iných miestach Biblie je často hovorené o „pánoch“ (často vo vzťahu k ich služobníkom, otrokom). Sám Pán Ježiš Kristus používa tento výraz v niekoľkých svojich podobenstvách, a to na označenie významných **ľudí**, resp. vlastníkov niečoho.

Na strane 78 sa spomína nezmyselný (ale trinitármi často opakovaný) „argument“: Ježiš musel byť Bohom, keďže sa „odvolával na seba ako na Božieho Syna a na Boha ako svojho Otca (Abba)“. Trinitárske knihy písali väčšinou teologicky vzdelaní ľudia, je teda ťažko uveriť, žeby nevedeli, že „Božie synovstvo“ i „Božie otcovstvo“ sa zďaleka netýka iba vzťahu Ježiš Kristus – Boh (JHVH). Koniec--koncov aj my sa považujeme za Božie deti – synov a dcéry a svojho Boha oslovujeme „Otče“; a robíme tak oprávnené, na základe Pisma (o tom už bolo písané podrobnejšie na inom mieste) – nakoniec to tvrdil pred chvíľou aj sám autor (pozri citát zo strany 59 – v časti (1) – o „*adopcii*“).

Keď autor píše (od str. 27) o „neskoršom zosúladovaní“ špekulácií Tertuliána, Atanáza a iných „teologických veľikánov“ (pozri časť (1)), zmieňuje sa (na str. 29) aj o Kalvínovi: „...mimoriadne osobnosti, akými boli Tertulián a Atanázios, niekedy hovorili o Synovi spôsobom, ktorý naznačoval, že Syn je druhoradý a podriadený Otcovi. Niekedy ho popisovali ako *odvodeného* a len ako časť celého Božstva. Otec bol podľa nich Hlavná Osoba Božstva, Prameň a začiatok, *komunikujúca* bytosť vo vzťahu k Synovi. Ján Kalvín bol z takéhoto chápania nešťastný... Božstvo nemôže byť podriadené, ani nemôže byť zaviazané za svoju existenciu niekomu inému. Kristus, ak je Boh, nemôže vďačiť za svoje bytie nijakej inej nadradenej božskej bytosti. Musí byť Boh „úplne sám zo seba“. Pokiaľ ide o večnosť, postavenie a nezávislosť, musí byť dokonale rovný Otcovi... Každá Osoba je preto Boh so svojim vlastným oprávnením.“ (str. 29).

Prosím láskavého čitateľa, aby si pozorne prečítal citované vety, aby zväzil ich zmysel a úprimne si odpovedal na otázku: môže takto hovoriť monoteista? Možno sa niekto začuduje, ako môže takto chápať Boha človek, ktorý len o pár riadkov ďalej (na str. 30) píše: „Boh je jeden. Pre kresťanov, ako aj pre židov a moslimov je štvrtý verš šiestej kapitoly Piatej knihy Mojžišovej najvýznamnejším textom Biblie – „Hospodin, náš Boh, je *jediný* Hospodin“. Ale ja sa nedivím. Veď Kalvín a s ním mnohí ostatní (vrátane Macleoda) iba „dotiahli do dôsledkov“ to, čo vyplýva z prastarej trinitárskej dogmy. Existujú totiž iba dve možnosti: buď bol (je) Ježiš Kristus Boh (ako tvrdí táto dogma), a potom musí platiť všetko, čo tvrdia títo ľudia (i keď je to úplne absurdné), alebo – nebol Boh (ako tvrdí Božie slovo), ale Bohom poverený, poslaný Mesiáš (= Kristus). K tým najväčším trinitárskym absurdnostiam však ešte iba pridáme – v časti (3).

(3)

Niektoré alogizmy a absurdnosti z knihy „Svätá Trojica...“:

„Boh, ak by bol dostatočne jednoduchý na to, *aby sme mu rozumeli*, nebol by dostatočne veľký na to, aby sme ho uctievali. Bolo by skutočne katastrofálne pre akékoľvek učenie o Bohu, ak by neobsahovalo nič záhadné. V kresťanstve je *ústredným tajomstvom* Božia trojjednosť: jedna bytosť v troch Osobách. Akokoľvek vysvetľujeme a objasňujeme taký výrok, čoskoro sa dostávame okrem našej dimenzie... V skutočnosti to odporuje všetkému, čo vieme... Pre nás „tri osoby“ znamená „tri oddelené individuality.“ (str. 34-35).

Autor tu vlastne ponúka vysvetlenie, prečo vznikla teória o trojici: aby sa stala „ústredným tajomstvom kresťanstva“, lebo pre „učenie o Bohu by bolo katastrofálne, ak by neobsahovalo nič záhadné“ – teda táto teória mala vlastne uchrániť kresťanstvo od katastrofy. Ale ako to, že takáto „katastrofa“ nepostihla kresťanstvo pred vymyslením tejto teórie (v dobe apoštolskej i v tzv. „poapoštolskej“), keď sa toto učenie rozšírilo takmer do celého vtedy známeho sveta? A ako to, že sa Boh (ale i Jeho Syn) vždy obracal so svojimi pravdami (učením) prevažne na jednoduchých ľudí (pastierov, rybárov a pod.), neschopných učene špekulovať a skonštruovať takúto „filozofickú“, „tajomnú“ teóriu? Boh totiž veľmi dobre ve-

del, že vôbec nebude „katastrofálne“, ak ich „učenie o Bohu“ nebude obsahovať takéto špekulatívne prvky. Naopak, zrejme Mu záležalo na tom, aby Jeho svedkovia a hovorcovia (proci, apoštolí) nedeformovali Jeho Pravdu svojimi „teóriami“. Veď v Jeho Slove nachádzame kritiku a odsúdenie nielen pohanských praktík, modloslužobníctva, ale aj rôznych špekulácií, ktoré sa sem-tam začali objavovať už v apoštolskej dobe – svedčia o tom napr. narážky na doketizmus v listoch Jánových (1J 4,3-4) a vystríhanie apoštola Pavla pred „mudráctvom“ (Kol 2,8; R16, 17-18; 1Kor 2,1.5; 1,22-23; 2Tm 4,3-4 a i.). – ale v plnej sile sa tieto špekulácie („mudráctva“) mali prejavovať až neskôr, napr. v tzv. „gnóze“ a v „teológii“ niektorých tzv. „cirkevných otcov“, a vyvrcholili majú v posledných dňoch (1Tm 4,1).

Teda až neskoro po tom, ako Boh zjavil vo svojom Synovi ľudstvu svoju Pravdu, až neskoro po tom, ako vymreli priami účastníci a svedkovia tejto udalosti (t.j. až po tzv. apoštolskej dobe) museli prísť učení „teológovia“ (v skutočnosti polopohanskí filozofi), aby „zachránili“ kresťanstvo (jeho „učenie o Bohu“) tým, že vymysleli jeho „ústredné tajomstvo – Božiu trojjednosť“. Nemôžem si tu odpustiť ešte jednu malú poznámku: ak by pravdivosť, resp. odolnosť voči „katastrofe učenia o bohu“ záviseli od záhad, ktoré obsahuje, potom by asi najpriateľnejším náboženstvom bolo indické pohanstvo (mám na mysli najmä niektoré smery hinduizmu) vychádzajúce z tzv. „Védskych spisov“ plných tajomstiev a bizarností, poprípade dnes aj u nás „módne“ novopohanské a synkretické kultúry a hnutia, napr. New Age.

Všimnime si však ďalšie „postrehy“ autora: „Pravda je taká, že... keď usilujeme o chápanie Boha, máme nedostatočnú, obmedzenú myseľ ...nejestvuje spoločnosť, ako by táto veličina (t.j. „trojjednosť“) mohla byť bez problémov zapasovaná do našich slov a predstáv. Prichádzame postupne k bodu, keď musíme prestať hovoriť a písať, pretože nemáme dostatok slov. Nie je to však zároveň moment, keď by sme mali prestať veriť z dôvodu, že celá vec je absurdná. Nie je to dokonca ani moment, keď sme prestali rozumieť.“ (str. 35).

Tak teda: na jednej strane na pochopenie trinitárskej teórie „máme nedostatočnú, obmedzenú myseľ“, táto predstava sa nedá „zapasovať do našich predstáv“, celá „vec je absurdná“, takže „musíme prestať hovoriť a písať, pretože nemáme dostatok slov“, na druhej strane však „nie je to moment, keď by sme (jej) mali prestať veriť a rozumieť“. Nuž, nech si vážny čitateľ z toho vyberie. Na pochopenie týchto viet je potrebná asi iba ona zmienaná „nedostatočná, obmedzená myseľ“ (tá istá, ktorá túto teóriu vymyslela). Prítom nechcem tvrdiť, že veriť nemožno aj tomu, čomu človek nerozumie, ale musí to splňať aspoň jednu z týchto podmienok: 1. potvrdzuje to empiria, 2. podopiera to autorita (predovšetkým autorita Božieho slova). Inými slovami: človek môže prijať to, čomu nerozumie vtedy, ak vie, že príčinou jeho nechápania je obmedzenosť ľudského rozumu, ktorý je v porovnaní s Rozumom Boha – Autora toho, čomu on, človek nerozumie – taký nedostatočný. Tieto podmienky rozhodne nesplňa trinitárna teória, ktorá je nielen iba čistým výplodom ľudského, obmedzeného rozumu, ale navyše nerešpektuje to, čo Boh zjavil ľuďom vo svojom Slove!

„Boh je láska... Ako mohol byť láska, keď nemal koho milovať?... Nemôžeme povedať, že je láska preto, lebo jeho srdce je otvorené pre celý svet... Znamenalo by to, že Boh až do dňa pred stvorením sveta nemohol byť láska... Akonáhle vieme, že Boh je trojjediný, všetko je omnoho jasnejšie. Otec nebol nikdy sám. Nikdy mu nechýbal niekto, koho by miloval, pretože od začiatku mal spoločnosť so Synom a s Duchom.“ (str. 35-36).

Autor tu zaoberá so slovami „láska“ a „milovať“ ako ten, kto nemá ani minimálne znalosti o význame týchto výrazov v Božom slove (odporúčam vrátiť sa ku kap. „...jedného práveho Boha...“, k časti „Láska“, kde je o týchto veciach písané podrobnejšie). Z citovaných viet totiž vidieť, že autor mal na mysli „lásku“ ako cit. My však vieme že Božia láska (agapé) má iný zmysel i prejavy: *láska Boha* sa prejavuje najmä v jeho milosti, blahosklonnosti a pomoci a *láska k Bohu* v poslušnosti a službe. Či zda takúto lásku autor predpokladá medzi „božimi osobami“? Okrem toho, ak je Boh naozaj jeden (čo autor síce proklamuje, ale vzápätí aj popiera), potom by išlo o „lásku k sebe“, ale láska k sebe celkom iste nie je vlastnosť božská (veď aj jej „ľudské formy“ – egoizmus a narcizmus – sú znakmi srdca bezbožného).

V časti „Božia úplnosť“ (str. 36) autor píše: „...doktrína o Trojici pomáha porozumieť tomu, čo Biblia nazýva blahoslavenosťou Boha (1Tm 1,11). Ústred-

nou myšlienkou tu je, že Boh je šťastný - bez akéhokoľvek napätia, frustrácie, straty, nespokojnosti, úzkosti; namiesto toho prežíva pokoj, harmóniu a naplnenie. Teraz je to tak, že Božia blahoslavenosť je do istej miery odvodená od jeho stvorenstva... (Boh) podobné potešenie (ako z výsledku svojho stvorenia) vyslovil z práce Sprostredkovateľa: „Ty si môj milovaný Syn, v tebe mám zalúbenie“ (Mk 1,11)... Avšak skutočný, večný základ Božej blahoslavenosti spočíva v trojnásobnosti božského života. Čo platí pre kresťana, to platí ešte veľkolepejšie pre Boha... Ak máme potešenie z „plnosti“ v Kristu (Kol 2,10), o to viac nachádzajú Osoby Trojice plnosť *jeden v druhom*.“ (str. 36-37).

S takýmto „antropomorfizmom“ pri chápaní Boha (resp. bohov) sa môžeme stretnúť iba v tom najprimitívnejšom pohanstve: autor tu pripisuje nielen ľudské city, ale aj ľudské potreby Bohu – tvrdí vlastne (implicitne), že Boh by bol frustrovaný, nešťastný“ atď. ak by bol Bohom jediným (teda takým, akým v skutočnosti je – podľa Jeho opakovane zdôrazňovaného prehlásenia); skrátka: aby bol Boh šťastný (blahoslavený) potrebuje vraj „od večnosti spoločnosť“. Niečo podobné tvrdí autor aj na inom mieste (spomenul som to v úvode tejto kapitoly): vraj z dvoch vecí – z toho, že je človek „spoločenský“ a z toho, že bol stvorený na Boží obraz – vyplýva, že „spoločenským“ je aj Boh. A tá Jeho „potreba“ („spoločenskosť“, túžba po spoločnosti) mohla byť uspokojená iba v „spoločnosti“ (túto spoločnosť tvorili od večnosti – akože inak – „tri osoby“).

Pozorný čitateľ si možno všimol, že v rozpore s tým, čo hovorí Božie slovo – že totiž Boh stvoril človeka na svoj (Boží) obraz – je tu prezentovaný „Boh stvorený človekom (autorom knihy) na obraz človeka“.

Autor tento svoj objav formuluje aj takto: „Ako nositelia Božieho obrazu sme stворení pre „spolubytie“. Ako sám Boh poznamenal: „Nie je dobré človeku byť osamote“ (1M 2,18). V samom Božstve je spoločenský život. Otec, Syn a Duch Svätý žijú v komunite a spoločenstve.“ (str. 42).

Kto aspoň trochu pozná grécku (popr. rímsku) mytológiu, vie niečo o „spoločenstve (spoločnosti) bohov“, aj o naplnení ich lások, aj o ich frustráciách a iných podobných (ľudských) citoch a potrebách „božských“ obyvateľov Olympu. (Nevidíte nápadnú podobnosť s tým, ako Macleod líči svojho boha, resp. bohov?) Ale Biblia hovorí (a to je pre nás rozhodujúce) o inom, skutočnom Bohu, ktorý nie je podobný pohanským „bohom“ a ktorého „potreby“ určite nie sú kópiou ľudských potrieb.

Aj citovaná pasáž (no i mnohé iné) z knihy „Svätá Trojica...“ dostatočne svedčí nielen o tom, čím (kým) boli inšpirovaní autori a čím (kým) sú vedení propagátori trinitárnej teórie, ale aj odkiaľ brali „stavebný materiál“ pri budovaní svojej dogmy.

„*Plánované tvorenie*“ (str. 39).

„...pred stvorením človeka sa uskutočnil božský snem... Nielenže je človek povýšený tým, že je stvorený až posledný, ale jeho stvoreniu predchádzala porada... musíme to vnímať ako poradu medzi Otcom, Synom a Duchom Svätým.“ (str. 39).

Tu sa jasne ukazuje, že občas proklamovaný „monoteizmus“ trinitárov je bluf. Veď či môže existovať porada („božský snem“) u jediného Boha? – alebo aj (ak použijeme trinitárske predpoklady a terminológiu) „u Boha jednej podstaty“? Či takýto Boh môže mať na istú vec rozdielne mienky? A porada predsa má zmysel iba vtedy, ak jej účastníci môžu priniesť rôzne pohľady (názory, mienky) na vec. Ako vieme z mytológie, „porady“ (i prudké spory) boli bežné na Olympe, v sídle pohanských „bohov“, ale v sídle nášho Boha – Boha *suverénneho, vševéduceho, všemohúceho*... ale najmä *jediného*, sa určite takéto „snemy“ nekonali.

„...každá Osoba Trojice má svoju vlastnú nepopisateľnú charakteristiku... Treba priznať, že teológovia sa museli naozaj veľmi usilovať vyjadriť, ktorá je tá rozlišovacia vlastnosť, a boli iba schopní povedať, že Otec plodí, Syn je splodený a Duch Svätý posväcuje... Otec sa odlišuje od Syna a obaja sa odlišujú od Ducha Svätého. Toto sa jasne odzrkadľuje na ľudstve. Zatiaľ čo máme rovnakú ľudskú prirodzenosť, každý z nás je individualita.“ (str. 41). **A podobne na inom mieste:** „Rovnako ako sú Osoby Trojice jedno v podstate, tak kresťania... majú rovnaké základné inštinkty.“ (str. 48).

Opäť antropomorfizmus (dokonca zoomorfizmus – hovorí sa totiž o podobnosti s „inštink-tami“, a tie majú aj zvieratá, ba i hmyz). Aj tentoraz autor (iste si to ani neuvedomuje) vlastne vyvracia tvrdenie trinitárnej teórie, že je „monoteistická“. Veď tak ako *ľudia* (ktorí sú „rovna-kej, ľudskej prirodzenosti“, ale vlastnej „individuality“ – teda samostatné osobnosti, samostatní jedinci) *nie sú jedným človekom*, rovnako (ak platí autorom uvedený príklad) pri „rovnakej prirodzenosti“, ale vlastnej „individualite“ „trinitárskeho boha“ nemožno hovoriť o jednom Bohu! A celkom určite nestačí mať ani „rovnaké inštinky“, aby niečo bolo „jedným“ (či možno napr. hovoriť o miliardách mravcov, ktoré majú rovnaké inštinky, ako o „jednom mravcovi“?) (O týchto veciach bolo už hovorené v časti II. tejto prílohy).

V uvedenom citáte si ešte všimnite tvrdenie, že „Otec plodí, Syn je splodený a Duch. Sv. posväcuje“. To znamená, že Otec je aktívny („plodí“ možno hádam chápať aj „tvorí“), Syn je však charakterizovaný pasívne („trpne“) – „je splodený“. Ako to však dať dokopy s inými tvrdeniami, napr.: „...pokiaľ ide o vzťahy medzi Osobami Trojice, ... nemáme právo hovoriť o poriadku či autorite... V trojici nie je nik pred iným, ani nik za iným; nik nie je väčší ani menší ako ostatní“ (str. 45), ako aj s opakovanými snahami trinitárov urobiť zo Syna Stvoriteľa – teda toho, čo „tvorí“, „plodí“. (O tomto však bolo už tiež hovorené).

Na inom mieste autor vysvetľuje rozdiel medzi „osobami“ takto: „...Ježiš je Pán, Boh je Otec a Duch jeho vyslanec...“ (str. 62).

S tým v podstate možno súhlasiť – ale iba vtedy, ak jednotlivým slovám, použitým v tejto „definícii“, budeme správne rozumieť: – 1. ak napr. nebudeme klásť „rovnítko“ (správne: „známenko rovnosti“) medzi pojmy „Pán“ a „Boh“; – 2. ak definíciu doplníme o slovo „Kristus“ – lebo iba *Ježiš Kristus* (hebr. *Ješua ha Másiach*), čiže ten Ježiš, ktorý sa stal (presnejšie: ktorého Boh „urobil“) Kristom (Kristus = Mesiáš = Bohom Pomazaný), iba tento Ježiš, a žiaden iný (v Biblii sa stretáme totiž s viacerými Ježišmi; aj Jozue je iba pri preklade pozme-nený tvar hebrejského „Ješua“) je našim Pánom; – 3. ak výraz „Otec“ budeme chápať v správnom zmysle – v zmysle „duchovného otcovstva“ a ak uznávame, že vzt’ah Boh – Otec : človek – syn/dcéra platí pre každého človeka, ktorý sa narodil nielen z tela, ale i „z Ducha“ (znovuzrodil sa); – 4. ak slovo „vyslanec“ (= posol = anjel) nebudeme chápať príliš úzko, zjednodušené, a najmä nie antropomorfsky, napr. ako nejakú „osobu“ (azda len nemožno pochybovať o tom, že jeho podstata je duchovná – hovoríme predsa o *Duchu!*).

„že nesieme obraz Boha... sa zreteľne odzrkadľuje napr. v božskej inšti-túcii manželstva... Jeden z partnerov je muž a druhý partner je žena. Navy-še jestvujú rozdiely v povahe, inteligencii, minulosti, skúsenostiach a v mnohých iných veciach... strata „nezávislosti“ (t.j. manželstvo)... je obo-hatením, keď vstupujeme do života vzájomnej lásky a služby... To všetko plynie podľa trojičného vzoru. Tri Osoby Božstva majú spoločnú podstatu, spoločne vládnu a majú spoločný cieľ.“ (str. 42-43).

Teda takto si trinitári predstavujú „jedného (jediného) Boha“? – ako manželstvo muža a že-ny? Naozaj si niekto myslí, že o manželovi a manželke možno hovoriť, že sú „jedným člove-kom“? V Biblii sa síce o manželstve hovorí ako o „jednom tele“, ale každý vie, že ide o meta-foru, o vyjadrenie toho, čo by sme inak mohli hádam označiť ako „pevný zväzok“, tvorený *dvoma ľuďmi!* Ak si takto predstavujú trinitári „jedného Boha“, potom v žiadnom prípade ne-môžu tvrdiť, že sú „monoteistami“ (veď aj v predstavách polyteistických pohanov „bohovia“ tvorili „pevné zväzky“ – manželstvá, a môžeme azda napr. o Zeusovi a Hére hovoriť, že boli „jedným bohom“?).

„Rovnaký sociálny impulz, odrážajúci božský princíp, je dôležitý na pochopenie našich vzťahov so širokou komunitou.“ (str. 44).

Čo myslí autor tým „sociálnym impulzom“ by sa z tejto vety dalo ťažko pochopiť. Až zo sú-vislosti poznávame, že má vlastne na mysli – „stádový inštinkt“. Naozaj si myslí, že práve toto „odráža božský princíp“?

„Ježiš povedal: „Otec je väčší ako ja“ (Jn 14,28) a na inom mieste ho-vorí Pavel, že „hlavou Krista je Boh“ (1K 11,3). Musíme však pamätať na to, že Kristus nie je iba Boží. Stal sa človekom a prijal postavenie slu-hu; preto tak ako pre človeka a sluhu, i pre neho platia niektoré veci, ktoré neplatia pre neho ako pre Boha. Ježiš a Boh... mal... svoju rovnosť

s Bohom – s Otcom (F 2,6). Ako sluha bol podriadený, zodpovedný a závislý.“ (str. 45).

Takáto „logika“ dokáže všetko „zdôvodniť“ – napr. že „voda je oheň“: Že voda nepáli? To len preto, že sú momentálne potlačené jej vlastnosti ohňa (resp. „platia pre ňu niektoré veci, ktoré neplatia pre ňu ako pre oheň“ – aby som použil „argumentáciu“ presne podľa Macleoda). Alebo: že oheň páli a netečie? To iba preto, že t.č. sa neprejavujú jeho (jemu vlastné) vlastnosti vody („platia preň niektoré veci, ktoré neplatia preň ako pre vodu“).

Ešte si tu všimnime, že autor píše „Kristus nie je iba Boží, stal sa človekom“, akoby išlo o isté „napätie“ medzi týmito pojmami (resp. medzi postavením, ktoré predstavujú); ale to predsa nie je pravda: veď *Božími* (nie bohmi) boli mnohí muži, nielen Ježiš Kristus.

„Zjednotenie v spoločenstve“ (str. 50).

„Otec, Syn a Duch Svätý majú rovnako podiel na božej suverenite. Vyjadruje to symbolicky Zjavenie Jána, piata kapitola, šiesty verš, kde Syn **sedí** vedľa Otca **v strede trónu**“ (str. 50). (podčiarkol M.B.).

Chcel by som poprosiť váženého čitateľa, aby na chvíľu odložil túto knihu, zobrať si do ruky svoju Bibliu a aby si v nej nalistoval príslušný text – Zj 5,6. Celkom isto sa tam nedočíta to, čo autor knihy „Svätá Trojica...“, ale: „**Medzi trónom, štyrmi bytosťami** (nejde o „božie bytosti“, ale bytosti podobné zvieratám, ktorých úlohou bolo oslavovať Boha – pozn. M.B.) **a medzi staršími** (ktorí sa klaňali Bohu – pozn. M.B.) **som videl stáť Baránka...**“ A aj na iných miestach Písma – pokiaľ je tam zmienka o Synovi v súvislosti s trónom – vždy je veľmi jasne napísané, že „**Syn sedí po pravici Boha**“ (teda na veľmi čestnom mieste), nikdy však nie „v strede“ – „stred“ (teda v skutočnosti vlastný trón) je vyhradený len a len Bohu (Otcovi)! Autor veľmi podceňuje svojich čitateľov, ak sa domnieva, že nečítali Písmo (alebo, že si aspoň dodatočne nenalistujú príslušný text v Biblii, na ktorý sa odvoláva), a teda, že neodhalia jeho podvod.

Na základe biblického textu „*Boh je láska, a kto zostáva v láske, zostáva v Bohu a Boh zostáva v ňom*“ (1J 4,16) autor uzatvára, že „Boh Otec žije v nás“ (str. 55). Ale prečo to tvrdí? Veď ako trinitár môže rovnako dobre predpokladať, že ide o „Boha Syna“ alebo „Boha–Ducha“. My vieme, že Boh je v nás (žije v nás) svojím Duchom; veď opakovane môžeme čítať o „naplnení Duchom“ veriacich (kresťanov); inokedy sa biblický pisateľ vyjadruje metaforicky: hovorí, že telá veriacich sú „*chrámom Ducha*“ (1Kor 3,16; 6,19 atď.).

V jednej zo záverečných kapitol svojej knihy autor robí akúsi „inventúru“ svojich nezmyselných názorov a prehlásení. Uvediem tu doslovne celý odsek, ktorý *autor začína popieraním skutočnosti, žeby Boh* (autor Ho označuje aj „taká bytosť“) *mohol byť naozaj jeden* (sám); uvediem ho bez komentovania jednotlivých konkrétnych tvrdení. Nech si čitateľ urobí záver sám:

„Ešte dôležitejšie je, že v koncepte Boha, ktorý existuje nespočítateľne veľa rokov, je priveľa nezrovnalostí. Môže si byť taká bytosť vedomá sama seba? Môže byť osobou (keď nemá nič, s čím by mohla byť uvedená do vzťahu)? Môže byť pozhnaná (šťastná)? Môže byť Boh láska, keď nemá nikoho, koho by miloval? Prečo, keď sa rozhodol utvoriť človeka na svoj obraz, ho stvoril pre spoločenstvo, ak sám nepoznal spoločenstvo? Ďalej, je taká bytosť tou najvyššou, akú si možno predstaviť? Určite nie. Myseľ človeka si nedokáže predstaviť väčšie tajomstvo, než sú traja v jednom; ani vyššiu formu existencie, než je také intenzívne spoločenstvo lásky; ani nádhernjšie vysvetlenie božskej nezávislosti, než je Otec, Syn a Duch žijúci večne jeden naproti druhému. Keď sme to raz zažili, „nič menšie nás nemôže uspokojiť, a nič viac si nemožno želať.“ Naša voľba je takáto: toto učenie je buď príliš dobré na to, aby bolo pravdou, alebo dostatočne dobré na to, aby bolo pravdou.“ (str. 79).

Teda aj takáto je trinitárna teória: zmes alogizmov, pohanských predstáv i vyslovených rúhaní voči *jedinému pravému Bohu*.

VIII.

Pravým opakom knihy „Svätá Trojica“, ktorej bola venovaná predošlá kapitola, je kniha Nigel M. de S. Camerona s podivným, zdanlivo absurdným názvom **SÚ KRESŤANIA EUDIA?** (orig. názov: Complete in Christ, vyd. v Paternoster Press; slov. preklad vydal Návrat domov, Bratislava, 2001). Zásadný rozdiel medzi týmito knihami, resp. ich autormi (napriek tomu, že obaja sú trinitári) je v dvoch podstatných veciach: (1) v ich prístupe a postupe (v metodike, ale najmä v spôsobe uvažovania a argumentovania), (2) v záveroch, ku ktorým prichádzajú:

(1)

Nigel M. de S. Cameron na rozdiel od Donalda Macleoda uvažuje logicky, inými slovami: neignoruje rozum; naopak, zdôrazňuje rolu rozumu, intelektu nielen v teologických úvahách, ale vo viere kresťanov vôbec. Na dôkaz uvediem niekoľko citátov z jeho knihy.

Upozorňujem, že pokiaľ autor kritizuje, jeho kritika sa sústreďuje predovšetkým na jeho „súvercov“ (evanjelikálnych kresťanov), v skutočnosti však to, čo im vyčíta, možno aplikovať aj na väčšinu tých, ktorí patria do tzv. „hlavného prúdu kresťanstva“ (tento termín používa autor na označenie tzv. „tradičných“ alebo „ľudových“ cirkví).

Citáty: „Evanjelikálni kresťania bývajú často obviňovaní z anti-intelektualizmu, pričom takéto obvinenie je často namieste. ...často počujeme, že „viera“ stojí nad rozumom, intelektom... jednou z príčin tohto názoru... je neprimerané používanie pojmu „rozum“... Bez schopnosti rozmýšľať by sme neboli ľuďmi. No problém nastáva vtedy, keď o nej uvažujeme z pozície racionalizmu, t.j. teórie ľudského myslenia, ktorá tvrdí, že rozum je najvyšší zdroj poznania. Je to protináboženský predpoklad, ktorý musíme odlíšiť od racionality, teda rozumnosti. Ak sme „rozumní“ alebo „racionálni“, vôbec to neznamená, že sme „racionalistickí“... Robíme veľkú chybu, ak sa - reagujúc na racionalizmus - staviame proti ľudskému rozumu... faktom zostáva, že ľudský rozum nemožno obísť a že nám ostáva jedine ho používať alebo zneužívať. Iná cesta k poznaniu Boha či stvorenia neexistuje...“ (str. 28-29).

Autor svoje (správne) tvrdenie opiera predovšetkým o dôkazy z Písma: „...evanjelizačné kázania uvedené v Biblii prekvapujú svojou racionálnosťou. Rozbor verejných vystúpení Ježiša a jeho prístupu k otázkam, s ktorými sa na neho obracali, ako aj vystúpenia Pavla a Petra v Skutkoch apoštolov odhaľuje racionálny základ hlásania evanjelia v samotnej Biblii... Pavel sa usiluje presvedčiť Aténčanov o pravdivosti svojho posolstva o Bohu logickými argumentami.“ (str. 41); pritom však celkom správne upozorňuje, že „aj najlepšia argumentácia môže skončiť neúspechom“, pretože „reakciu na evanjelium vyvoláva Boh prostredníctvom Ducha Svätého, a nie vynikajúca argumentácia“, napriek tomu však „musíme pri šírení evanjelia využiť všetok svoj intelekt. Pretože Boh nás predsa stvoril ako rozumné bytosti.“ (str. 41).

Autorovo vystríhanie pred „antiintelektualizmom“ (ktorého prejavom je aj „argumentovanie alogizmami“ – čo sme mali možnosť vidieť v priam ukážkovej podobe u autora knihy Svätá Trojica) je určite namieste. Žiaľ, ako si neskôr ukážeme, istej nedôslednosti v racionálnom argumentovaní sa dopustil aj on sám.

(2)

Rozdiely v záveroch oboch autorov vyplývajú jednak z ich postupov, z prístupu k téme, ale aj v otázke, na ktorú kladú hlavný akcent: zatiaľ čo Macleod sa sústreďil na obhajobu „atanazianizmu“, ktorého podstatou je vlastne reštaurácia polyteizmu (hoci

v zastretej forme, v podobe akéhosi „kryptopolyteizmu“), čoho predpokladom bolo prijatie dogmy o „Ježišom božstve“, Cameron sa naopak sústreďuje na dokazovanie Ježišovho človečenstva, lebo správne postrehol neblahý dôsledok nedocenenia faktu Ježišovej ľudskej podstaty (chápanej reálne, nie iba „teoreticky“) – tým dôsledkom je vznik akéhosi „novodobého doketizmu“. (Čo je doketizmus, bolo vysvetlené v kap. **Z dejín sporu**).

Co to vlastne znamená, že Ježiš bol skutočným (reálnym) človekom? Cameron (hoci je trinitárom) uznáva, že nestačí (ako to robia mnohí) rozumieť pod „ľudskou prirodzenosťou Krista“ iba jeho historickú existenciu. Autor píše: „...napriek prakticky všeobecnej zhode v otázke existencie Ježiša v histórii... zostáva ľudská prirodzenosť Krista zásadnou (otázkou). Nový zákon toto zdôrazňuje veľmi naliehavo. Ničím nepodporuje názor, že ľudská prirodzenosť by sa niekedy mala zamieňať s historickou existenciou.“ (str. 25) **A ďalej:** „Svedectvo apoštolov o Ježišovi... odmieta nielen explicitný doketizmus, ale aj jeho nenápadnú formu, ktorá sa vo veľkej miere rozšírila medzi dnešnými evanjelikámi“ (str. 26) – a nielen evanjelikámi (dodávam ja).

Autor argumentuje: „Veriaci prvej generácie... nedokázali svoje autentické poznanie nefalšovaného ľudského života Ježiša zaprieť... A napriek tomu, že cirkev s týmto problémom otvorene zápasila ešte niekoľko storočí, základy pre jeho riešenie sa zjavne položili už v dokumentoch z čias Nového zákona. Svedectvo apoštolov, založené na ich vlastnej skúsenosti a spomienkach, sa úplne oprávnené stalo normou pri určovaní, ako má cirkev chápať Ježiša. Evanjeliá ponúkajú výstižný portrét Ježiša, pričom s pozoruhodnou nestrannosťou odhaľujú Ježišove ľudské vlastnosti.“ (str. 26–27). „Ti, ktorí ho (evanjelium) spísali a uverili mu, dospeli, rovnako ako my, k šokujúcemu záveru: že ľudský život Ježiša bol životom Božieho Syna.“ (str. 27). Musím tu poznamenať, že táto skutočnosť je možno „šokujúcou“ pre trinitárov, rozhodne však nebola šokujúcou pre apoštolov, ktorí boli monoteistami (nikde v NZ nenachádzame ani len náznak toho, že by ich „šokovalo“ práve to, že Ježiš, Boží Syn bol človekom).

Co konkrétne autor rozumie pod pojmom „ľudský život“ Ježiša, vysvetľuje vo svojej knihe dosť podrobne:

„Ako môžeme posúdiť jeho (Ježišove) ľudské črty? Bežne rozlišujeme tri stránky ľudského vedomia: intelektuálnu (poznávanie), emociálnu (cítenej) a vôľovú (vôľa). K týmto trom môžeme pridať štvrtú: telesnú, v ktorej sa vedomie nachádza... Všetky skúsenosti, schopnosti a vlastnosti rodu Homo sapiens patria k týmto štyrom základným stránkam. Nepatrí sem však duchovná prirodzenosť človeka... Ľudská spiritualita nie je iba ďalším aspektom ľudskej prirodzenosti človeka a nedá sa zaradiť k uvedeným štyrom stránkam.“ (str. 28).

Potom autor dokazuje na základe konkrétnych biblických údajov, že všetky uvedené štyri „stránky“ boli Ježišovi vlastné:

Telesná stránka života Ježiša: Ježišovo narodenie a rodokmeň „sú podané tak, aby sa zdôraznil ľudský pôvod, teda aj ľudská prirodzenosť tohto ľudského dieťaťa... Ježišova služba... sa opisuje ako služba človeka, ktorý býval hladný a smädný, preto jedol a pil, ktorý sa unavil, preto odpočíval a spal, alebo ktorý chcel byť sám a modliť sa... Ježiš sa narodil, Ježiš zomrel.“ (str. 28–29).

Intelektuálna stránka života Ježiša: „...evanjeliá upriamujú našu pozornosť... na prenikavú silu Ježišovho intelektu, keď neopakovateľným a tvorivým spôsobom používa podobenstvá vo verejných vystúpeniach... Ježišova znalosť Starého zákona zohráva kľúčovú úlohu v jeho náboženskom uvedomovaní a vo formovaní jeho teologického presvedčenia... zdrojom Ježišovho učenia bola tvorivá syntéza, vychádzajúca z podrobného štúdia Písma. Ježiš získal ľudské poznanie prirodzenou cestou, čo ilustrujú situácie, keď kladie otázky, vyjadruje prekvapenie alebo sklamanie, a najmä slávny výrok, že

nepozná deň Druhého prichodu... Ježiš aj svoje náboženské poznanie získal viac-menej prirodzenou cestou, rovnako ako iní ľudia..." (str. 29).

Vôľová stránka života Ježiša: „Otázka Ježišovej (slobodnej) vôle je zložitá, nemôžeme sa však vyhnúť konštatovaniu, že správne sa rozhodnúť bolo pre Ježiša rovnako ťažké ako pre iných... Príbeh o pokúšaní v púšti potvrdzuje, že agónia, s akou odolával zlu a volil si dobro, bola reálnou súčasťou jeho života... ani jeden človek nevádzal s temnotou taký veľký boj, ako práve on...“, alebo „...trýznivý príbeh z Getsemanu. Jasne sa v ňom popisuje, ako sa Ježiš v nepredstaviteľných duševných mukách vyrovnáva s vyhlídkou na ukrižovanie. Napriek všetkému ho utrpenie zastihlo nepripraveného a bez vôle postaviť sa svojej budúcnosti tvárou v tvár. Zarazí nás, že sa modlí, aby bol od neho odvrátený kalich, ak je to možné. Tento výrok nás prekvapí svojou úprimnosťou a pokorou, veď upozorňuje na Ježišovu úplne ľudskú podstatu.“ (str. 30–31).

Dalej je v knihe líčený *emociálny život Ježiša*. Pripomína sa, že pri hrobe Lazára zaplakal, inokedy „vzdychá, je sklúčený, prejavuje súcit a lútosť, narieka nad Jeruzalemom. Ba čo viac, prejavuje svoj hnev (niekedy rázne), pobúrenie, lásku i radosť.“ (str. 31).

Túto časť autor uzatvára takto: „Obraz Ježiša, u ktorého si nevieme predstaviť, ako prežíva autentickú ľudskú skúsenosť, je mýtus našej vlastnej predstavivosti, produkt zduchovňovania Ježišovho života a jeho interpretácie.“ (str. 33).

Pri tomto konštatovaní sa však autor nezastavil, ale ide ďalej, keď dokazuje, že obraz takéhoto „mýtického, nie ľudského“ Ježiša je nielen nepravdivý, ale pre našu vieru aj nebezpečný. Totiž „nasledovanie Krista“ (čo je úlohou, ale aj túžbou každého ozajstného kresťana) môže byť reálne iba vtedy, ak Ježiša chápeme ako ozajstného človeka („nedoketického“). Tí, čo sa snažia nasledovať mýtického („doketického“) Krista, snažia sa potláčať svoj rozum, intelekt (lebo sa boja, že v konfrontácii s vierou, ich viera utrpí), city (pre nich je hanbou napr. plakať pri strate blízkeho človeka alebo ozajstne sa radovať z bežných, tzv. sekulárnych vecí) i vôľu (často si vymyslia akési svoje vlastné „urim a thumim“, ktorým „zisťujú Božiu vôľu“, len aby sa zbavili zodpovednosti z vlastného rozhodnutia). Akoby nechápali, že vôbec nie je treba „hanbiť sa, keď pripustíme, že sme „iba“ ľudia...“, lebo po prvé: „byť človekom znamená byť stvorený na Boží obraz“, a za ten sa hanbiť netreba, naopak; a po druhé: snaha „byť viac ako človek“ je veľmi nebezpečná, veď „Adam padol, keď sa chcel povzniesť nad svoje človečenstvo“; okrem toho: predsa ani „Ježiš nie je nadčlovek, pretože „nadľudská prirodzenosť“ neexistuje. Nemôžu sa (teda ani) z nás stať nadľudia, môžeme len svoju ľudskosť degradovať. Každý pokus ľudskosť presiahnuť znamená krok späť. Nič nie je vyššie ako obraz Boží.“ (str. 101–102).

Obsah predchádzajúceho odseku vlastne vysvetľuje zmysel čudného názvu knihy „Sú kresťania ľudia?“ Odpoveď je, samozrejme, „áno“. Avšak pre niektorých akoby to samozrejme nebolo – pokúšajú sa byť „viac ako ľudia“; ale tieto ich snahy sú nebezpečné, hriechne. Základom správnej odpovede na vyššie uvedenú otázku je však správne zodpovedanie základnej, primárnej otázky: „Bol Ježiš človekom?“ Odpoveď autora (ako vyplýva z tu citovaných jeho viet) je, pravdaže, tiež „áno“. Ba autor ide ešte ďalej: tvrdí, že Ježiš nielen „bol“ ale aj „je“ človekom; píše: „...zabúda sa na doktrínu jeho (Kristovej) pretrvávajúcej oslávenej ľudskej prirodzenosti... tento Ježiš zostáva aj po nanebovstúpení a oslávení po pravici Boha stále človekom.“ (str. 92). Odvoláva sa pritom najmä na List Hebrejom, na Kristovu (trvajúcu) „zástupnú rolu veľkňaza, ako jedného z nás, ktorý skutočne žil ako človek a zakúsil život v tele.“ (str. 93–94).

A toto tvrdí človek, ktorý je trinitárom. Zaujímalo by ma, že ak sa modlí k nášmu Pánu – Synovi Božiemu (predpokladám, že to robí), či sa na neho obracia ako na Boha (Syna) alebo ako na sprostredkovateľa s Bohom, čiže ako na Veľkňaza – človeka.

Autor vyčíta svojim spoluvercom, že „hlavným predmetom ich záujmu sa stala Kristova božskosť so sprievodnými nadprirodzenými javmi“, že ich „apologetika upriamuje pozornosť na božskú prirodzenosť Krista, teda ponecháva jeho ľudskú stránku bokom.“ (str. 14), a to napriek tomu, že „Ježišovi počas jeho života v Palestíne pripisovali najrôznejšie vlastnosti, (no) božská prirodzenosť – chápaná tak, ako ju cirkev vždy chápala – medzi ne nepatrí.“ (str. 17). Autor sa tu veľmi mylí, alebo vedome zavádza, lebo nie je pravda, že „ju („božskú prirodzenosť“ Ježiša) **cirkev vždy chápala**“: nebola to „cirkev“, ale iba „časť cirkvi“, a nebolo to „vždy“, ale až odvtedy, ako stratila čistotu svojho učenia z doby apoštolskej – hoci práve toto učenie („svedectvo apoštolov“) **by malo byť pre nás normou**; veď aj autor je toho názoru, čo potvrdzujú jeho už raz tu citované slová (časti citátu zdôraznil M.B.): „**Svedectvo apoštolov**, založené na ich vlastnej skúsenosti a spomienkach, sa úplne samozrejme stalo **normou pri určovaní ako má cirkev chápať Ježiša**.“ (str. 26–27).

Na inom mieste autor vyčíta svojim spoluvercom, že hoci otvorene nepopierajú ľudskú prirodzenosť Ježiša, v skutočnosti ju redukujú na fakt „jeho historickej existencie (v tele)“, takže aj v dielach teológov (spomína konkrétne W.G.T. Shedd) sa celý problém ľudskej prirodzenosti Krista odbaví takýmto stručným konštatovaním: „Kristova ľudská prirodzenosť je nepopierateľná a predstavuje najvýznamnejšiu doktrínu viery...“ (str. 21).

Prítom sa autor (pokiaľ sa považuje za trinitára) dopúšťa tej istej chyby, iba v opačnom smere: pokiaľ ide o „božskú prirodzenosť Ježiša“ na viacerých miestach sa obmedzuje na viac ako stručné „konštatovanie“: „Ježiš bol svojou podstatou Boh,“ (napr. str. 21) – a nič viac!

A tu sa dostávame ku koreňu veci: trinitár, ktorý sa snaží vysvetliť otázku Ježišovej prirodzenosti, má tri možnosti:

1. Bude dokazovať Ježišovo „božstvo“, a vyhne sa podrobnejšiemu rozboru jeho ľudskej prirodzenosti (spomenie ju napr. iba ako „nepopierateľný fakt“ – ako to urobil autorom kritizovaný Shedd).

2. Bude postupovať opačne: podrobnejšie rozoberie Ježišovu ľudskú prirodzenosť, a vyhne sa otázke jeho „božstva“ (alebo ju spomenie jednou vetou ako „nepopierateľný fakt“ – ako to urobil náš autor). Veď ako by sa inak mohol vyrovnáť napr. s takými otázkami: ak je intelekt a vôľa Ježišova (ktoré sú podľa autora plne ľudské – pozri vyššie uvedené citáty), ako to, že niekedy konal „ako človek“, inokedy „ako Boh“, niekedy konal božské divy, inokedy ich *nemohol* urobiť (*Mk 6,5*). To „nemohol“ sa v evanjeliách vyskytuje na viacerých miestach, čo dokazuje, že nie on rozhodoval o konečnom výsledku toho, o čo usiloval. Kde bola vtedy jeho „božská prirodzenosť“? Možno by odpovedal (ako ostatní trinitári): „Ježiš sa jej dobrovoľne vzdal, zriekol“. Ale akože sa jej zriekol, keď v iných prípadoch hovorí a koná to, čo je v moci a kompetencii iba Boha? Alebo: keď by autor zladil to, čo tvrdí (totiž, že „zdrojom Ježišového učenia bola tvorivá syntéza, vychádzajúca z podrobného štúdia Písma“ – str. 29), s tým, čo hovorí samotný Ježiš: „*Ja som nehovoril sám zo seba, ale Otec, ktorý ma poslal, mi prikázal čo povedať a čo hovoriť... čo teda hovorím, tak hovorím, ako mi povedal Otec.*“ (*J 12,49.50*). Čo teda bolo zdrojom Ježišového učenia? Jeho „štúdium Písma“ alebo inšpirácia (t.j. že tlmočil to, čo mu Boh prostredníctvom svojho Ducha „vdýchol“)? (Pozn.: slovo „inšpirácia“ je z lat. *inspiro* = vdýchnuť).

3. Tretia možnosť je: ignorovanie rozumu, logiky, tvrdenie vecí úplne si navzájom odporujúcich (ako sme to videli napr. u autora knihy „Svätá Trojica“, ale aj u iných).

Pravda, je tu ešte jedna možnosť – tá sa však netýka trinitárov; tú môže použiť iba monoteista, ktorý pozná Písmo, a teda vie, že Boh, ktorý je jediný, je pôvodcom všetkého a že On často koná prostredníctvom ľudí: napr. tým, že ich „*inšpiruje*“ (t.j. Jeho Duch im „diktuje“, „vdychuje“ Jeho slová) – a oni sa stávajú Jeho „hovorcami“; alebo tým, že ich „*zmocňuje*“ (poverí ich konať, a dá im aj schopnosť konať) – a oni konajú činy (ak treba, i divy) – vtedy ak On, Boh (nie oni) to považuje za potrebné. Preto nie intelekt, city ani vôľa týchto ľudí (nech by mali akúkoľvek „prírodnosť“) rozhoduje o tom, či to lebo ono vykonajú; rozhoduje o tom vždy iba On – Jediný, pravý Boh – ktorý o sebe prehlásil: „*Ja som prvý, ja som i posledný, okrem mňa nieto Boha... Ja, Hospodin (JHVH), činím všetko... znamenia táračov ruším a veštcov mením na bláznov, zavraciám múdrych a ich poznanie robím nerozumným. Ja splňam slová svojich sluhov a uskutočňujem radu svojich poslov* (t.j. „*som to ja, kto koná to, čo ohlásili ľudia, ktorých som tým poveril*“)... (Iz 44,6.24-26).

IX.

Na Nový rok 2002 som vešal na stenu kresťanský nástenný kalendár; dostal som ho ako dar od istého nakladateľa. Bol som mu zaň vďačný, lebo kalendár bol nádherný: na každý mesiac jedna krásna fotografia prírody – zázračného Božieho stvoriteľského diela – doplnená príhodným biblickým textom. Fotografie boli nielen technicky dokonalé, ale aj tematicky priliehavé, inšpirujúce – priam nútiace zamyslieť sa.

Keď som ho zavesil, so záľubou som pozeral na jeho prvú stranu (január): zasnežená pláň „bez konca“, a na nej priam od diváka až k horizontu (dá sa tušiť, že aj zaň) cesta – dlhá, nevychodená, iba s odľáčkami niekoľkých stôp, a v diaľke jeden osamelý strom. Rôzne predstavy a asociácie môže tento obraz navodiť, rôzne myšlienky provokovať. Ale o to mi momentálne nejde; moju pozornosť viac upútal, a aj k tejto úvahe podnietil, biblický text, vytláčený v hornej časti obrazu – na modrej oblohe veľké biele litery hlásali: »**Jeden je totiž Boh a jeden aj Prostredník medzi Bohom a ľudmi,...** **Ježiš Kristus.** Biblia, 1. List Tim 2,5.« – presne takto to tam stálo. Výborný citát, a predsa ma na ňom niečo zaráža, ba uráža: tie nešťastné tri bodky. Je isté, že tam neboli umiestnené preto, aby ušetrili miesto (aby nahradili dlhý text, ktorý so zmyslom citátu priamo nesúvisí) – tu totiž nahradzujú iba jedno–jediné, a to nie dlhé slovo: človek.

Prečítajte si uvedený text vo svojej Biblii (v ktoromkoľvek preklade), a zistíte, že apoštol Pavel tam toto slovo skutočne napísal (istotne sa „nepomýlil“, lebo to zopakoval aj v inom čase a na iných miestach, napr. v R 5,15.19); ak to apoštol takto napísal, určite mal na to dôvod: zrejme mu išlo práve o to, aby si ľudia nezamieňali Boha, ktorý je jeden, s Prostredníkom, ktorý je človek – síce tiež jeden (jedinečným spôsobom Bohom vyvolený), ale predsa – človek! Každého uvažujúceho človeka musí napadnúť otázka: prečo sa tu vydavateľ (konkrétne Gute Botschaft Verlag) pokúsil „opraviť“ apoštola, prečo sa mu zdal autentický biblický výrok nevhodný vytláčiť do kalendára – aby ho mali celý mesiac na očiach tisícky ľudí? Je tu jediná možná odpoveď: redaktor, zodpovedný za biblické texty, vychádzal z trinitárnej dogmy a tu narazil na dilemu (s ktorou sa raz stretne každý človek, ktorý uvažuje): *bol Ježiš Kristus človek, či Boh?*

Lebo nezmyselné a schizofrenické predstavy o „bohočloveku“ vymyslené ľudmi preto, aby boli človeku nepochopiteľné (aby sa stali pre neho „tajomstvom“), mohli azda akceptovať ľudia ovplyvnení starými pohanskými mýtami alebo ľudia postihnutí alogizmom, nie však uvažujúci monoteista.

V tejto dileme sa redaktor rozhodol pre druhú alternatívu (t.j. „*Ježiš Kristus je Boh*“), potom však uviesť spojenie slov „*človek Kristus Ježiš*“ sa mu zdalo neprijateľné (hoci je práve toto biblické), a tak slovo „človek“ vypustil – nahradil ho tromi bodkami.

Prečo venujem tejto malej „príhode“ pozornosť, ktorá sa niekomu bude možno zdať „neprimeraná významu veci“? Preto, že ide o **typický prípad**: vlastne všetci tí, čo tvrdia, že veria, že Ježiš bol „rovnako Bohom ako človekom“ (a opakujem – sú pritom monoteisti a schopní logicky uvažovať), sú neúprimní alebo sa snažia klamať sami seba: v skutočnosti veria **bud'** v jeho božstvo – **alebo** v jeho človečenstvo (veriť v človečenstvo Ježiša Krista samozrejme nevylučuje, naopak, podporuje, ba podmieňuje vieru v jeho Mesiášstvo a v jeho Božie Synovstvo – pravda v biblickom, nie trinitárskom zmysle). Skrátka: veria v jedno, a to „druhé“ iba akosi „pripúšťajú z lojality k dogme“ (ale v skutočnosti o tom presvedčení nie sú). A tak vlastne „ortodoxných“ trinitárov je menej, ako sa myslí: časť z nich sú v podstate doketisti a súčasne polyteisti, a časť monoteisti, ktorí iba s istými rozpakmi (z tradície alebo zo strachu pred cirkevnou vrchnosťou) používajú terminológiu vymyslenú „filozofmi“ stojacimi vo vysokých úradoch cirkvi 4. storočia. (O tom, čo znamená „jeden“ a „byť jedno“ pozri v kap. „...*jedineho pravého Boha*...“).

X.

Ďalším „príspevkom do diskusie“ sú dva kritické listy čitateľov. Prvý (1)²⁸² je stručný a mierny, druhý (2)²⁸³ je obsiahlejší a obsažnejší, ale najmä „ostrejší“.

(1)

Citát z listu:

„Pri čítaní (štúdiu) /Vašej knihy/ som sprvoti pookrial na duši, lebo som sa dávno nestretol s takým netradičným pohľadom na teologickú problematiku. Postupne som však poznal, že nemám už s Vašími názormi nič spoločné. Áno, ide o otázku, či chápeme Ježiša Krista ako Syna Boha, a teda **máme ho za Boha** alebo je o „stupeň“ nižšie ako Boh. Myslím si, že o toto išlo a pôjde aj v ďalšom vývoji kresťanstva ako celku.

Prosím, chápajte, že nechcem Vás v ničom uraziť, ani nechcem vystupovať ako defenzor pravej viery. Som prístupný pre iné náuky, vyznania. Tolerujem teda aj Váš názor.

Keby sme spolu mohli viesť dialóg, ... tak by som povedal, že ak Ježiš Kristus nie je Boh, tak všetko je zbytočné a naše úsilie v Jeho cirkvi, ale úplne na nič.“

Opäť sa tu stretávame so starým problémom nesprávneho chápania pojmu „Boží Syn“. Keďže tejto otázke bolo venované už pomerne veľa miesta, uvažoval som, či sa k nej ešte vracat'. Nakoniec som sa rozhodol, že áno, a to z dvoch dôvodov: – 1. Ako sa ukazuje s porozumením tejto otázke majú problémy mnohí ľudia *aj* s teologickým vzdelaním (ono „*aj*“, ktoré je tu vo význame „zdôrazňovacej častice“, by bolo možno vhodné nahradiť inou „zdôrazňovacou časticou“ – slovom „*práve*“). – 2. V liste je tento problém vyjadrený takým osobitným, lapidárnym spôsobom, že si priam vyžaduje podobné („osobitné“) reagovanie.

Príčinou toho, že sa spomínaná otázka stáva pre mnohých „problémom“, je ich zjednodušený („zantropomorfizovaný“) pohľad na Božie synovstvo (v liste je to vyjadrené takto: „...ide o otázku, či chápeme Ježiša Krista ako Syna Boha (t.j. Božieho Syna – pozn. M.B.), a teda máme ho za Boha...“). Takýto „simplicizmus“

* 282 Pisateľom listu je Mgr. P. P., farár

* 283 Pisateľom listu je Mgr. J. M., farár v.v.

vychádza zo zdanlivo logického dedukovania založeného na istej analógii: „ak má človek syna, potom je nepochybné, že aj tento syn je človek“. Ibaže pri aplikovaní tohto empirického poznatku na Boha a Jeho Syna je tu jeden háčik: ide o porovnávanie neporovnateľného (biologického s duchovným, stvorenstva so Stvoriteľom), preto použitie uvedenej „analógie“ je nezmyselné, a teda aj neprípustné – ide tu skrátka o nenáležitý antropomorfný pohľad na Boha.

Možnosti a nemožnosti (neprípustnosť) analogizovania:

Človek (obraz Boží a súčasne Božie stvorenie) má, pokiaľ ide o jeho vzťah k Bohu a k inému stvoreniu, celkom zvláštne postavenie – **je podobný** (v niečom) jednému i druhému: **po biologickej stránke** je podobný mnohým iným živým tvorom, tu je teda prípustné robiť určité analógie (pozitívnym dôsledkom tejto skutočnosti je napr. využitie istej podobnosti v anatómii a fyziológii pri medicínskom výskume, konanom v prospech človeka na pokusných zvieratách; negatívnym dôsledkom tejto podobnosti je jej zneužívanie na dokazovanie „spoločného pôvodu“ druhov, vrátane človeka, t.j. na nahrádzanie faktu stvorenia hypotézou evolúcie, Boha prírodou). **Po duchovnej stránke** je však človek podobný svojmu Stvoriteľovi. Práve toto je zmysel onoho biblického „Boh stvoril človeka na svoj obraz“ (veď v čom inom, ak nie v duchovnej oblasti, sa človek podobá Bohu, ktorý je Duch?). To boli „dve podobnosti“ človeka, ale sú tu aj „dve nepodobnosti“: **po duchovnej stránke** je tu absolútna nepodobnosť s inými živými tvormi na zemi (tento fakt ignorujú evolucionisti), **po biologickej stránke** je tu absolútna nepodobnosť s Bohom – túto skutočnosť ignorujú tí, čo hľadajú na Boha cez „antropomorfné okuliare“: hovoria o „osobe“ Boha, o Jeho „potrebách“ a vlastnostiach, celkom podobných potrebám a vlastnostiam človeka (ako sme to videli napr. v časti VII. tejto prílohy).

Stvoriteľ „učinil rozličné druhy“ – všetko živé bolo stvorené „**podľa druhov**“ (1M 1,21.24. 25), pričom každý druh má už spomínanú vlastnú „prirodenosť“ (podstatu): potomok je preto vždy rovnakej „prirodenosti“ (druhu) ako jeho rodič. Ale u Boha to, pravdaze, neplatí: On predsa – po prvé: **nebol stvorený**; – po druhé: nie je „prvkom nejakej množiny“ (jedincom nejakého druhu), lebo **je jediný**; a – po tretie (práve na toto akoby mnohí zabúdali): **Boh si svoje deti vyvoluje, a „robi“ ich svojimi synmi a dcérami – nie odovzdaním svojich génov, ale naplnením svojím Duchom!** Veď v Božom Slove sa stretáme s označením „Boží syn“, „Božie deti“ nie iba u Ježiša Krista, ale u mnohých, ktorých by iste nikto (ani trinitár) nenazval „bohom“.

O tom, že Otcovstvo Boha a synovstvo ľudí treba chápať duchovne, svedčia mnohé texty Božieho slova. Mnohé už boli citované skôr, tu uvediem aspoň tri príklady (jeden zo SZ a dva z NZ): Boh hovorí Dávidovi: *Šalamún, tvoj syn, mi postaví dom i nádvorie, lebo jeho som si vyvolil za syna a ja mu budem otcom* (1Kron 28,6; pod.: 2S 7,12-14); *...všetci, ktorých vedie Duch Boží, sú Boží synovia* (R 8,14); *Tým, čo ho (Svetlo – Božie Slovo) prijali, dalo moc stať sa Božími deťmi* (J 1,12).

A že aj Ježiš Kristus svoje Synovstvo a Božie Otcovstvo chápal rovnako (teda duchovne), potvrdzujú tieto jeho slová (po svojom vzkriesení ich povedal Márii Magdaléne ako odkaz svojim učeníkom): *„...Vystupujem k svojmu Otcovi a k vášmu Otcovi, k svojmu Bohu a vášmu Bohu.“* (J 20,17) – v týchto jeho slovách možno počuť (implicitne) aj toto: „Akým Bohom je Boh pre vás, takým je aj pre mňa, a akým Otcom je pre mňa, takým je aj pre vás.“

(Tomu, komu toto vysvetlenie nestačí, radím vrátiť sa ku kapitole **Boží Syn**.)

Podstatou viery kresťanov je vyznanie apoštolov „**Ježiš je Kristus**“ (Sk 18,5; J 6,69; 20,31 atď.) a „**Ježiš Kristus je Boží Syn**“ (Mt 16,16 atď.) – teda nie „Boh“! Je to doložené na viacerých miestach tejto knihy početnými biblickými citátmi. A apoštoli napriek tomu, že vedeli, že Ježiš Kristus nie je Boh (táto myšlienka skrsla v hlavách niektorých teológov až v dobe, keď už dávno žiaden z apoštolov nebol na živu), boli presvedčení o tom, že ich úsilie nie je zbytočné („na nič“ – aby som použil slová pisateľa

listu); naopak, obetovali všetku energiu i vlastné životy (väčšina z nich skončila mučeníckou smrťou) pre šírenie evanjelia a budovanie Cirkvi. Prečo by teda pre nás tá istá viera mala znamenať, „že naše úsilie v Jeho cirkvi je zbytočné, úplne na nič“?

(2)

Citáty z listu:

„...Priznám sa, že som to bol ja..., ktorý som sa na tú knihu prvý /z rodiny/ vrhol. lebo ja, moja manželka, aj dcéry sme vždy radi čítali Vaše teologické práce, aj Vaše príspevky v časopise... Žiaľ, priznať sa Vám musím, že som pri čítaní tejto Vašej knihy ostal nesmierne smutný, ba priam omráčený, zmrazený z toho, kam Vás to teologické knihy priviedli: preč od viery v Krista Pána ako Boha. Nehnevajte sa, ale nútený som Vám napísať, čo si o tom myslím... ide o to, že to, že to, čo ste prišli, je lož a výkal diablov (nehnevajte sa, že som použil vulgárny Lutherov výraz na takéto veci)... Ide tu naozaj o opustenie pravej a evanjelickej zásady SOLA SCRIPTURA... Darma tvrdíte, že Biblia je Vám Slovo Božie, keď nechcete vyznať s nami, čo povedal Tomáš Pánu Ježišovi, totiž: Pán môj a Boh môj! (J 20,28)... Vy ste uverili teologickým modernistom. Pred Božím súdom však sa ukáže, že tí, čo zhanobili Krista tým, že neverili v Neho ako v Boha, opustili pravú vieru a pridali sa na stranu neveriacich Židov...“

Každého autora iste musí mrziť sklamanie čitateľa jeho knihy. Sklamanie pisateľa tohto listu mrzí, naozaj veľmi mrzí, aj mňa; no nie azda z akejsi „autorskej samofúbsti“, ale preto, že som ho poznal dlhé roky ako úprimného kresťana; a predsa nepochopil (ako vyplýva z obsahu listu) podstatu toho, čo som sa usiloval s Božou pomocou na stránkach svojej knihy vypovedať. I toto je dôkaz obrovskej sily tradícií a dogiem. Často na ich „zlomenie“ nestačia ani argumenty najsilnejšie – poukaz na výpovede toho najpovalanejšieho – Ježiša Krista.

Rád by som pisateľovi listu úprimne a skromne priznal, že ja som v skutočnosti „na nič neprišiel“, nič som nevymyslel, nie som teda autorom tejto „lži a výkalu diabla“. Biblickú pravdu poznali významní teológovia (aj iní vzdelaní ľudia) už v staroveku i v stredoveku a bojovali za ňu aj za cenu zbavenia funkcie, exkomunikácie, vyhnanstva, mučenia i vlastného života (v knihe spomínané príklady sú iba malým torzom z obrovskej galérie mučeníkov).

Zásada SOLA SCRIPTURA je pre mňa nespochybniteľná, hlásim sa k nej i pracujem podľa nej (o čom azda svedčí aj vyše 600 odkazov na texty Písma v tejto knihe). Iba prísne rozlišujem medzi tým, čo hovorí Písmo a čo dogmy, popr. tradície. Je iste škoda, že reformátori v svojej dobe boli tak zaujatí nesmiernym úsilím obhájiť a ubrániť hlavné zásady svojho učenia – novoobjavenej biblickej pravdy (ako bola napr. otázka ospravedlnenia z viery, nový pohľad na zásluhy, skutky, Božiu milosť atď.) a rôznymi inými starosťami (súvisiacimi napr. so šírením učenia, s usmerňovaním svojich spolupracovníkov a organizovaním svojich stúpcov, ale i s chránením si holého života pred úkladmi nepriateľov), že sa nemohli venovať podrobnejšiemu hodnoteniu všetkých dogiem. Uvedomovali si však, že nimi reformácia nekončí (preto tá Lutherova požiadavka – „semper reformanda“!), že bude treba ďalej pokračovať v odstraňovaní biblických právd a v odstraňovaní deformácií v učení cirkvi. Reformátori nemôžu za to, že ich žiaci „zabetónovali“ ich učenie, „zakopali sa“ v dosiahnutých pozíciách a neboli ochotní ísť ďalej, že voči každej nanovo poznanej pravde zaujímali rovnaký postoj ako kedysi voči nim (resp. voči nimi zvelebovanému vodcovi reformácie) ich starí odporcovia – „ochrancovia pravej viery“ (v skutočnosti tradícií a dogiem).

Argumentovanie vytrhnutými slovami z textu Písma nemožno nič dokazovať – ani obhajovať trinitárnu teóriu. Tomášov výkrik prekvapenia nie je argumentom. Všetci

sme iste počuli občas ľudí, ktorí v mimoriadnych, „šokujúcich“ situáciách zvolali: „Bože môj!“ („Boh môj!“) a „Pane!“ („Pán môj!“). Nemožno sa čudovať človeku – Tomášovi, že takto reagoval v situácii skutočne „šokujúcej“ – keď sa mu zjavil ukrižovaný, zabitý – a vzkriesený Pán. Ak by však predsa len boli pochybnosti o význame tých piatich Tomášových slov, potom treba postupovať tak, ako je to obvyklé a jedine správne – konfrontovať tento výrok (výkrik) s inými, nespochybniteľne jasnými textami Písma, predovšetkým s výrokmi samotného Pána Ježiša Krista, týkajúcimi sa tejto otázky (mnohé z nich sú v knihe uvedené): prečítajte si napr. už uvedenú biblickú príhodu, zaznamenanú v *Mk 10,17n* a *L 18,18n* (bola už o nej zmienka v kap. ...**Ježiša Krista**..., v časti **Učiteľ (Majster)**): Kristus, ktorý sa tu ostro ohradil proti tomu, aby mu bola prisudzovaná vlastnosť, ktorá, ako on hovorí, patrí iba Bohu, by sa azda neohradil, keby ho niekto nazval priamo Bohom? Je teda úplne jasné, že Tomášovým slovám rozumel inak, ako tí, čo ich pokladajú za „Tomášovo vyznanie Ježišovho božstva“.

Nakoniec, aj keby to bol Tomáš myslel skutočne tak, ako tvrdia trinitári, tento ich „argument“ by neobstál pri konfrontácii s inými výpoveďami Božieho slova, tvrdiacimi niečo úplne iné, opačné (stačí to porovnať so stovkami biblických citátov uvedených v tejto knihe) – „argument“ by teda neobstál „z hľadiska kvantitatívneho“. Ale je tu aj iné, dôležitejšie „hľadisko – kvalitatívne“, pri ktorom sa porovnáva autorita autorov protirečiacich si výrokov: tu konkrétne autorita Tomáša s autoritou Ježiša Krista; a Ježiš Kristus, Boží Syn, sa nikdy a nikde nielenže neprehlasoval za Boha, ale energicky čelil občasným tendenciám iných ľudí vyvyšovať ho (pozri napr. *Mk 10,17n* a i.). (O probléme správnej interpretácii biblických textov som písal v jednej z úvodných kapitol tejto knihy – jej názov je **Ako**. Odporúčam vrátiť sa k nej a znova, pozorne si prečítať jej podkapitoly **Hemeneutika** a **Je Biblia naozaj Božím slovom? A ak áno, treba brať „doslovne každé slovo“, ktoré prečítaš vo svojej Biblii?**).

Že otázky, ktorými sa kniha zaoberá, sú závažné, to vidí aj pisateľ listu, keď v súvislosti s nimi spomína Boží súd. Podľa Jánovho evanjelia *17,3* Ježiš Kristus naozaj hovorí (a to som v tejto knihe opakovane zdôraznil), že **podmienkou získania večného života** je to, že človek **pozná, kto a aký je Boh** (že je jediný pravý), a že súčasne pozná, **kto je Ježiš Kristus** (že je to Boží Syn, ktorého **Boh poslal**, aby zachránil, spasil ľudí). A tak sa toto poznanie stáva vlastne i „**poznávacím znakom**“ toho, či človek získal večný život (teda **ako obstojí na Božom súde**).

V poslednej vete citovanej časti listu je výstraha pred Božím súdom pre tých, „čo zhanobili Krista, tým, že neverili v neho ako v Boha...“ V súvislosti s týmto výrokom by som chcel poprosiť pisateľa listu (ale aj čitateľa tejto knihy), aby zvážil, či je „zhanobením“, ak **v tejto a iných mojich knihách** (na základe Božieho slova – čo je dokumentované množstvom jednoznačných citátov) **sa píše a vyznáva**:

1. Že **Ježiš je Kristus** (= Mesiáš = Bohom Pomazaný). Presne takto to vyznávajú aj apoštoli Peter (*Mt 16,16*), Ján (*J 20,31*), Pavel (*Sk 18,5*) a mnohí iní (ako to nachádzame na mnohých miestach Božieho slova a ako o tom bolo písané aj v tejto knihe).

2. Že **Ježiš Kristus je tým Mesiášom, ktorého Boh zaslúbil** prostredníctvom svojich svedkov (prorokov) dávno predtým, ako ho **poslal** a že jeho mesiášstvo nespochívalo ani v politickej reforme, ani vo vojenských úspechoch národa, z ktorého pochádzal a ku ktorému bol poslaný (ako si predstavovala úlohu mesiáša väčšina vtedajších, ale aj dnešných príslušníkov tohto národa), ale v **záchrane (spáse) všetkých ľudí** – preto vyznávame, že je aj **naším Spasiteľom**.

3. Že spomínaná záchrana sa týka tých, čo ju neodmietnu – tých ktorí prijímú Ježiša Krista na svojho osobného Pána a Spasiteľa, skrátka, ktorí **v neho uveria**.

4. Že **uveriť v neho** neznamená iba proklamatívne sa k nemu hlásiť, ale **nasledovať ho**, t.j. prijať za svoje jeho učenie a žiť podľa jeho vzoru.

5. Že tí, čo sa rozhodli nasledovať ho, majú sľúbenú **Božiu milosť** a s ňou **večný život** – skvelú **budúcnosť** v **Božom kráľovstve** (u jeho a nášho Boha a Otca), ale tiež **novú kvalitu života Božích detí už tu na zemi**; tento nový život sa začína novým, duchovným narodením (*znovuzrozením*).

6. Že táto Božia milosť a nový život Božích detí *je nezaslúženým Božím darom* a jedinou podmienkou získania tohto úžasného daru je – neodmietnuť ho. Obrazne povedané: treba vstúpiť na jedinú cestu, ktorá vedie do Božieho kráľovstva a vytrvalo po nej kráčať; a touto „cestou“ je práve Ježiš Kristus, **Boží Syn** – *nieť žiadnej inej cesty k Bohu*, niet žiadneho iného spôsobu ako získať Božiu milosť a s ňou *istotu večného života*.

7. Že Boží Syn, Ježiš Kristus je nielen našou „cestou k spásu“ – našim Spasiteľom, ale aj **naším Pánom**, ktorého si treba čtiť, rešpektovať, poslúchať.

8. Že nezbytnou súčasťou tohto ctenia, rešpektovania nášho Pána a poslušnosti voči nemu, je ctenie si, rešpektovanie a **poslušanie Božieho Zákona**.

9. Že **Boží Zákón je záväzný aj pre nás** – „ľudí Novej zmluvy“. *Dokazujú to*, okrem iného, práve *prehlásenie Božieho Syna*, nášho Spasiteľa, o tom, že on *nepríšiel zrušiť Zákón* (Mt 5,17); naopak, práve on *vyžaduje, prikazuje plniť ho* (Mt 7,21; 19,17), *vystriha pred ignorovaním („rušením“)* Božích prikázanií (Mt 5,19; 15,3-9), a sám svojím životom *dáva príklad poslušnosti voči Bohu a Jeho zákonu* (F 2,8).

10. Že súčasťou Zákona je Dekalóg (desatoro) a jeho hlavným, **prvým prikázanim** je „*Ja som Hospodin (JHVH), tvoj Boh..., nebudeš mať iných bohov okrem mňa*“. (5M 5,6.7). O význame, ktorý tomuto príkazu Boh pripisuje, svedčí nielen jeho prvé miesto v rade desiatich záväzných príkazov a zákonov, ktoré dal ľuďom, ale aj množstvo iných Božích výziev, prehlásení a výstrah obsiahnutých v Jeho Slove, kde sa ten istý fakt (Božia jedinosť) a tá istá požiadavka (nemať „okrem Neho žiadnych iných bohov“) znova a znova zdôrazňuje (napr. 5M 6,4; Neh 9,6; J 17,3 Ef 4,6 atď.). Z týchto Jeho opakovaných výziev, upozornení a výstrah, ako aj z iných častí Božieho slova, jednoznačne vyplýva (niekedy explicitne, inokedy implicitne), že **porušením Zákona** (a tým nedodržaním celej Zmluvy) **je vyzdvihovanie na úroveň Boha čohokoľvek a kohokoľvek okrem Neho – JEDINÉHO pravého Boha**, či už je to vec (modla) alebo bytosť, osoba (boh). A je úplne jedno, ako kto toho iného „boha“ (ktorý je „okrem Neho“ – *jediného pravého Boha*) nazýva, aké *predikáty* mu *prisudzuje*, aké „*poradie*“ mu *dáva* (či napr. „druhá...“, „tretia...“ alebo „x-tá osoba“), aký „*príbuzenský pomer*“ s jediným pravým Bohom mu *pripisuje*, aké „*funkcie*“ mu *prideluje*; nezáleží ani na tom, akou „*dômyselnou*“, či nezmyselnou „*teóriou*“ kto „*zdôvodňuje*“ „*božskosť*“ svojho „božstva“ – vždy je to porušenie prvého a hlavného Božieho prikázania. Boh naozaj vo svojich výrokoch (prikázaniach) nenecháva žiadne „*zadné dvierka*“ ani pre modlárstvo (napr. pre uctievanie predmetov a vzývanie „*svätcov*“), ani pre zjavný- alebo krypto-polyteizmus. Jasnosť, jednoznačnosť Božieho slova v tejto otázke vylučuje akúkoľvek inú interpretáciu, nepripúšťa žiadne špekulácie (nech by išlo o tú „*najoriginálnejšiu* teóriu o Bohu“, ktorá by sa opierala o tú „*najkrajšiu*“ filozofiu alebo o tú „*najbizarnejšiu* „*matematiku*“...). A Božie príkazy, upozornenia a výstrahy sú také jednoznačné nielen v knihách Starého, ale i Nového zákona, veď napr. sám Boží Syn v J 17,3 hovorí, že „*v poznaní jediného* (nie „*trojediného*“) *pravého Boha... spočíva večný život*“.

Ale tu nekončí vyznanie – v tejto i v ostatných mojich knihách sa tiež píše a vyznáva,

11. že je to **Duch Boží**, ktorý nielen **inšpiroval pisateľov biblických textov**, ale **pôsobí** vo svete, **aj v nás** (v tých, čo ho prijali), **privádza nás nielen k viere**, ale zjavuje

nám aj Božiu pravdu a spôsobuje naše (nové) „narodenie z ducha“. Inými slovami: prevádza náš život zo štádia „animálneho“ do najvyššieho – duchovného.

V týchto jedenástich bodoch je teda zhruba obsiahnuté vyznanie viery v **Boha**, ktorý je našim **Otcom**; viery v **Božieho Syna, Ježiša**, ktorý je **Kristom** (čiže Mesiášom, našim Spasiteľom); viery v **Ducha svätého**, prostredníctvom ktorého nám Boh dáva vieru, poznanie Pravdy i nový život (čo môžeme vyjadriť aj slovami: **posväčuje nás**). Som teda „trinitár“? Vlastne v istom smere áno (mimochodom: všimnite si emblém na titulnej strane tejto knihy, ktorý som sám navrhol i zrealizoval), ale sa rozhodne dištancujem od „homousioskej trinitárnej teórie“ a „kristológie“, ktoré vymysleli a do dogiem zabudovali kresťansko-helénski „teo-filozofi“ (najmä v dobe tzv. „cirkevných otcov“). Dištancujem sa od nich preto, lebo som presvedčený, že ich „pravda“ je vzdialená od skutočnej, t.j. Božej Pravdy. A ten, kto neprijme Božiu Pravdu (a pravdu o Bohu), nebude mať pred Ním výhovorku. Veď či Boh mohol ešte urobiť viac a hovoriť ešte jasnejšie (prostredníctvom svojho Ducha, prítomného v Jeho „hovorcoch“ – prorokoch, pisateľoch biblických textov alebo v Jeho Synovi), aby dal dôraznú výstrahu svojvoľníkom a aby jasným Svetlom svojho Slova osvietil svoju Pravdu a otvoril oči každému – aby všetci mohli vidieť a vedieť, čo vyžaduje, a čo zavrhuje; v čom spočíva Jeho uctievanie, a v čom hanobenie; čo je Jeho vyvyšovaním, a čo Jeho ponížovaním, t.j. spochybňovaním (priamym či nepriamym) **jedinečného postavenia Najvyššieho, ktoré patrí len Jemu?**

XI.

Ak si niekto zamieňa Božieho Syna (v ktorom, resp. prostredníctvom ktorého Boh konal) s Bohom, môže prísť nielen k rôznym absurdným záverom, ale dokonca aj k hriechnemu znevažovaniu Boha (hoci si to možno ani neuvedomuje). Ak napr. vidí Boha, prejavy Jeho charakteru, vôle, konania v každom čine, slove, geste, výraze Ježiša – a vieme, že Ježiš Kristus konal, trpel (telesne i psychicky), pochyboval, plakal atď. celkom ľudsky – potom si tento človek „tvorí (vo svojich predstavách) Boha na obraz človeka“; inak povedané: znižuje Stvoriteľa na úroveň stvorenia, odopiera Bohu Jeho Božské atribúty a pripisuje mu ľudské vlastnosti. Niekedy sa to môže dokonca pokúsiť aj „teologicky zdôvodniť“. Ako príklad uvediem knihu jedného amerického teológa.²⁸⁴ Už názov knihy „Sluhovia alebo priatelia?“ naznačuje o čo autorovi ide: tvrdí, že človek „nie je sluhom, ale priateľom Boha“.²⁸⁵ Na základe čoho autor prišiel k takému záveru? Na základe textu *J 15,15*, kde Ježiš Kristus hovorí učeníkom: „*Už vás nenazývam sluhami, pretože sluha nevie, čo robí jeho pán. Nazval som vás priateľmi, pretože som vám oznámil všetko, čo som počul od svojho Otca.*“ No, a keďže „Boh–Syn“ je našim priateľom, je našim priateľom aj „Boh–Otec“ – asi takáto je „logická“ úvaha autora.

O čo ide v citovanom Ježišovom výroku, ale aj na iných miestach Biblie, kde sa hovorí o „priateľoch“ a „sluhoch“, môžeme pochopiť, len ak poznáme skutočný význam týchto výrazov. Kralickí prekladajú slovom „přítel“ deväť rôznych hebrejských výrazov, medzi ktorými sú značné významové rozdiely. Nemožno tu všetky rozoberať; povedzme si aspoň, že najbližšie nášmu pojmu „priateľ“ sú hebrej. výrazy utvorené zo slovesa *’ahab* (milovať). V tomto zmysle treba rozumieť napr. aj výrokom, kde sa hovorí o Ab-

* 284 Graham Maxwell: „INÝ POHĽAD NA BOHA – SLUHOVIA ALEBO PRIATELIA?“ Vyd. ADVENT ORION, 1997 (preklad z orig. „SERVANTS OR FRIENDS“ Vyd. Pine Knoll Publications Redlands, CA, USA, 1992).

* 285 Akoby iné vzťahy neexistovali; napr. vzťah syn (dcéra) – Otec. Okrem toho byť sluhom všemožného Boha nie je pre človeka predsa nič ponížujúce, naopak; veď sám Ježiš Kristus – Boží Syn je v Božom slove nazývaný sluhom (služobníkom) Božím (*Mt 12,18; Sk 3,13.26; 4,27.30*).

rahámovi, ako o Božom priateľovi – tak je to aspoň v niektorých prekladoch; v iných sú však použité priliehavejšie výrazy: „oblúbenec“ (*Iz 41,8*, podľa 1.2) alebo „(ten) ktorý Ťa (Boha) miloval“ (*2Kron 20,7* – podľa 1.2). A pokiaľ ide o výraz „sluha, služobník“ (v orig. hebr. *’abad, ’ebed*, gr. *doulos*, teda doslova „otrok“), tento je veľmi často používaný v Biblii na zdôraznenie vzťahu závislosti, poddanosti a poslušnosti človeka voči Bohu, a to nielen v starozmluvných textoch, ale aj v NZ, napr. *Mt 24,45; R 1,1; Fil 1,1; 1Pt 2,16; Jd 1; Zj 1,1; 19,2.5.10; 22,3* atď. O tom ako túto otázku chápal Ježiš Kristus, nám jasne hovorí aj jeho podobnosť, kde vzťah Boh – človek prirovnáva vzťahu pán – sluha (*Mt 18,23n; 21,34n; 25,21n* atď.). (Pozri o tom aj časť VII (2) tejto prílohy).

Ak by autor uvedenej knihy „priateľstvo“ s Bohom chápal ako neprítomnosť nepriateľstva, teda zmierenie (prostredníctvom Krista), tak by bolo všetko v poriadku; aj keby to chápal v tom zmysle, ako bolo uvedené na príklade s Abrahámom; ale autor „priateľstvo s Bohom“ chápe vlastne ako akési „kamarátstvo“. Takýto vzťah si však vyžaduje nielen dôveru, ktorú autor veľmi (oprávnené) zdôrazňuje,²⁸⁶ ale najmä symetriu, rovnocennosť (rovnaké postavenie) oboch strán. Pri vzťahu Boh – človek by tak bolo nutné vyzdvihnúť človeka na úroveň Boha (ako to robí napr. New Age, ale v podstate aj humanizmus),²⁸⁷ alebo znížiť Boha na úroveň človeka. A toto, žiaľ, vlastne robí aj spomínaný autor (i keď to, pravdaže, popiera): veď kto si z Boha robí kamaráta, ten vlastne ignoruje Jeho Božské atribúty, napr. vyvýšenosť nad všetkým stvorenstvom, teda aj nad človekom (*Ž 18,47; 97,9; Iz 2, 11.17; 5, 16; 33,5; 1Kron 29,11* atď.), svätosť (na rozdiel od hriechnosti človeka), ignoruje skutočnosť, že ide o vzťah Stvoriteľa a stvorenia („hrnčiara a nádoby“ – *Iz 45,9; R 9, 21*), Zákonodarcu a toho, pre ktorého bol Zákon vydaný, Sudcu a toho, kto bude súdený.

Práve v pohľade na Boží súd vidieť azda najlepšie absurdnosť pohľadu tých, ktorí spolu s autorom prehlasujú, že Boh je ich „priateľom“ – nevedia si (celkom pochopiteľne) totiž predstaviť, že ich „priateľ“ by mohol byť aj ich sudcom, že by ich mohol trestať, či dokonca odsúdiť. Uvedme príklady z knihy:

„Keď Boh na konci času zjavi svoju slávu, všetko, čo nie je v súlade s ním, bude pohltené. V ten strašný deň spasení i zatratení sa budú nachádzať v „stravujúcom ohni“, „večných plameňoch“ Božej slávy.

Prečo tento oheň strávi len stratených hriešnikov? Áno, oni zahynú, ale nemôžeme to pripisovať Božej svojvoľnosti. Ich smrť nie je daná ich „právnym postavením“ pred Bohom. Neznamená to, že Boh nakoniec vydá nariadenie: „Týchto zahubte, tamtych ušetríte.“ ... Keď Boh uvidí svoje odbojné deti vo veľkom počte umierať, bude plakať... Dokážem si predstaviť, ako sa vykúpení zhromaždia okolo Otca ... snád Ján, ktorý videl, ako Ježiš zomieral, povie: „Neplač, Bože. Viac už si pre nich urobiť nemohol.“ – s. 115-116

Teda spasení ľudia budú (podľa autora) tešiť Boha, ktorý plače nad tými, ktorí boli (vlastne proti Jeho vôli) odsúdení. Autorovi nejde do hlavy, žeby „priateľ“ mohol odsúdiť „priateľa“, preto si slová o Božom súde a odsúdení hriešnikov, ktoré veľmi často môžeme v Božom slove čítať, vysvetľuje tak, že ich Boh „nemyslel vážne“ (že „to tak nemyslel“). Vyplýva to aj z nasledujúcej ukážky:

„...Biblia sa na mnohých miestach zmieňuje o tom, že Boh zničí bezbožných. Pýtal som sa deti, či im niekedy matka nepovedala: „Urob, čo ti hovorím, lebo ťa zabijem?“ „Áno, povedala,“ zborovo odvetili viacerí. „Domnievate sa, že to myslela vážne?“ pýtal som sa ďalej. „Nie,

* 286 Autor dokonca tvrdí, že bez priateľstva nemôže byť dôvera. Akoby neexistovala dôvera napr. k rodičom. Práve takáto dôvera vo vzťahu dieťa – rodič (syn, resp. dcéra – Otec) môže byť (a aj je) dokonca oveľa spoľahlivejšia, ako napr. dôvera vo vzťahu dvoch priateľov.

* 287 Humanisti síce nehovoria o ľuďoch ako o „bohoch“, ale napriek tomu človeku pripisujú také schopnosti a možnosti, aké nikdy nemá, nemá a nebude mať – teda pripisujú mu v podstate Božie atribúty.

jasné, že nie," povedala malá Tina. „Vieme, že to sa len tak hovorí.“ „Myslíte, že Boh to tiež len tak hovorí, že takisto používa len taký slovný zvrat?“ zisťoval som ďalej. Deti naznačili, že si to nemyslia. „Znamená to teda, že vaša matka vás miluje viac než Boh?“ - s. 147

Z uvedeného rozhovoru si možno urobiť záver: „Keďže Boh nás miluje viac ako matka, a matka nás nezabije (napriek tomu, že to „vyhlásila“), ako by nás mohol zabiť (zatratiť) Boh (i keď to opakovane vo svojom Slove vyhlásil)?“ Autor zrejme neberie Božie výstrahy vážne, keď ich prirovnáva „strašeniu detí“. Ale možno toho, kto má takýto postoj k Božiemu slovu, považovať vôbec ešte za kresťana?

Zamieňanie si Božieho Syna s Bohom a znižovanie Boha na úroveň človeka vyplýva aj z nasledujúcich citátov:

„Čo vás podnecuje k väčšej úcte: desivé prejavy Božej moci na vrchu Sínaj alebo pohľad na veľkého Stvoriteľa, ako ticho plače na Olivovom vrchu?“ - s. 63

„On (Boh) by radšej zomrel, než by mal vládnuť pomocou sily a zastrašovania. A jedného dňa, aby sa táto pravda navždy stala jasnou, svoj život skutočne aj položil.“ - s. 46

„Hovor ty s nami, Mojžiš, a budeme počúvať; nech nehovorí s nami Boh, aby sme nezomreli.“ (pozri 2M 20,19.20). „Vidíte,“ mohol Ježiš pokračovať, „sám ľud chcel mať nejakého sprostredkovateľa, niekoho, kto bol Božím priateľom a kto by stál medzi nimi a Bohom, ktorého sa tak strašne báli.“ „Avšak vy, moji učeníci, viete, že tam na Sínaji som bol ja, Ježiš. Či sa ma azda bojíte? Prosil som vás, aby ste sa stali mojimi priateľmi. Vy viete, že mňa sa nemusíte báť a môžete so mnou hovoriť úplne otvorene.“ - s. 70

„...Majster umýval zaprášené nohy svojho zradcu. Verní anjeli museli žasnúť, keď videli ako Stvoriteľ vesmíru - ten, ktorého uctievali a ktorému sa klaňali - ochotne pokľakol a pokorne poslúžil svojmu nevernému učeníkovi.“ - s. 47

„Ježiš mohol na záver povedať: ... chcem, aby ste si aj do budúcnosti pamätali, že keď som umýval nohy Judášovi, medzi ním a Bohom nebol žiadny prostredník... Otec by bol tiež ochotný skloniť sa a umyť vám zaprášené nohy.“ - s. 71

„Byť skutočným, chápujúcim Božím priateľom znamená byť oslobodený od strachu z Boha samotného. Už z toho, že Boh chce, aby sme boli jeho priateľmi, je zjavné, že sa ho nemusíme báť... Dokonca ani pri poslednom súde nebudeme mať dôvod báť sa, ale nie kvôli tomu, že máme priateľa, ktorý sa postaví medzi nás a svätého Boha. Veď Boh (Sudca) sám je naším Priateľom.“ - s. 118-119

Uvedené citáty hovoria samy za seba; nebudem ich preto zvlášť komentovať.

Byť „obrazom Boha“, ako už bolo poukázané (pozri kap. **Boží Syn**), neznamená byť Bohom. Veď ani v bežnom živote nikto nezamieňa obraz s tým, čo je na ňom zobrazené; a ako by bolo nezmyslom tvrdenie, že „model je obrazom portréту“, tak je nezmyslom vytvorenie si „Boha na obraz človeka“. Kto však preda len k takémuto nezmyslu dospeje, veľmi rýchlo dospeje aj k ďalším nezmyslom: stane sa „priateľom“ Všemohúceho, v podstate bude ignorovať (resp. odmietať) Jeho Božské atribúty, Jeho súd, Jeho spravodlivosť (alebo si ju pretvorí na obraz ľudskej „spravodlivosti“). Takého „priateľského boha“ možno potom aj „kritizovať“ (ako kamaráta), „súdiť“, „vyčítať“ mu, čo sa nám nepáči, „radiť“ mu, čo by mal urobiť (ako často to len mnohí robia vo svojich modlitbách!); od takeého „boha“ sa dá očakávať, že sa k človeku „zachová kamarátsky“, keď príde „jeho deň“. Aká to tragická karikatúra Boha i Jeho JOM JHVH! Aké to tragické poblúdenie!

Preto: *Poznaj (dobré a pravdivo!) jediného pravého Boha i toho, ktorého poslal – Ježiša Krista; lebo v tom spočíva večný život. Čiže: správne, pravdivé poznanie Boha a Jeho Syna je podmienkou a súčasne známkom večného života!*

XII.

Túto časť som vložil do knihy až niekoľko rokov po jej 2. vydaní (takže staršie vydania ju neobsahujú) – vtedy, keď mi prišla do ruky zaujímavá kniha o T.G. Masarykovi,²⁸⁸ vydaná k 100. výročiu vzniku ČSR. Keďže autor je teológ, venuje veľa miesta Masarykovu náboženstvu, jeho netradičnej viere (presnejšie „presvedčeniu“; Masaryk totiž nerád používal výraz *viera*, radšej ho nahradzoval slovom *presvedčenie* – prečo, vysvetlím neskôr). Kniha ma mielo prekvapila nielen obsahom a obsiahlosťou (vyše 300 strán textu, bohato dokumentovaného, doloženého množstvom literárnych odkazov a citátov samotného Masaryka), ale aj prístupom autora; tým, že sa snaží byť maximálne objektívnym, i tým, že dáva jasne najavo, že toho čo ho na Masarykovi „fascinuje“ je podstatne viac, než toho, čo na ňom „irituje“ – a to napriek tomu, že (ako som sa už zmienil) je teológom, a to teológom katolíckym. Veď ako azda každý vie, katolíci (najmä ich „duchovní“) nemali Masaryka v láske. Hoci treba povedať, že to bolo vzájomné.

Ako je známe Masaryk sa narodil v katolíckej rodine, ale postupne (od stredoškolských rokov) začínal mať k tejto cirkvi veľmi vážne výhrady. Tie sa týkali najmä niektorých dogiem a rituálov. A keď bola v r. 1870 prijatá dogma o neomylnosti pápeža, a keď sa stále výraznejšie ukazovali oportunistické pro-habsburské (nielen protinárodné – protičeské, ale i protisociálne a protidemokratické) postoje a aktivity katolíckeho kléru (čo Masaryk pocítil aj osobne „na vlastnej koži“), pohár pretiekol, a v roku 1880 (teda v 30. roku veku) vystúpil z katolíckej cirkvi, a prestúpil do cirkvi evanjelickej. K tomuto kroku iste prispelo aj jeho manželstvo s unitárkou, Američankou Charlottou Garrigue, s ktorou sa zoznámil v júli 1876 v Lipsku (kde Charlotta študovala matematiku a vyučovala hru na klavíri), a s ktorou 15. marca 1878 v New Yorku uzavrel civilný i cirkevný (unitársky) sobáš.

V. Pospíšil objektívne, pravdivo píše o tom, že Masaryk odmietal cirkevné rituály a dogmy (vrátane trinitárnej), pritom však žil vzorným kresťanským životom: vysoko si ctí Ježiša a jeho učenie, a veľmi dôsledne sa snažil riadiť sa jeho zásadami (ako ich poznáme z evanjelií) vo svojom v živote, v praxi. A čo je dôležité, ako filozof, politik, verejný činiteľ, vždy sa otvorene priznával ku svojej viere v Boha (v Prozreteľnosť). Všeobecne sú známe aj jeho „heslá“, ktoré vlastne napovedajú, na akých základoch bola postavená jeho morálka, akými zásadami sa riadil vo svojom živote: „*Ježiš, nie Caesar!*“ a „*Sub specie aeternitatis*“, t.j. (treba žiť a konať) „pod zorným uhlom večnosti“ (teda pri všetkom, čo konáme, máme myslieť na svoj večný život).

Autor knihy, ako teológ – trinitár vyzdvihuje Masarykovu „ortoprax“ (je ňou „fascinovaný“), ale súčasne kritizuje jeho odmietanie „ortodoxie“ (je tým „iritovaný“). A pritom sa pokúša čitateľa presvedčiť, že Masaryk v podstate „veril pravoverne“ („ortodoxne“), hoci si to on sám neuvedomoval... (teda akosi „implicitne“). Autor to chce nahovoriť čitateľovi napriek tomu, že **Masaryk opakovane, jednoznačne, otvorene (explicitne!)**, teda nie „v náznakoch“ (ako to robia niektorí zo strachu pred následkami, t.j. pred represiami zo strany cirkvi) **prehlásil, že odmieta v trinitársku dogmu a predstavy o Ježišomv „božstve“**.

Pospíšil v druhej kapitole svojej knihy dost' podrobne líči svoju verziu, interpretáciu trojičnej teologickej hypotézy (ktorá sa stala v niektorých kresťanských cirkvách „základnou dogmou“). A práve kvôli tomu som sa rozhodol pridať dodatočne do

* 288 V. C. Pospíšil: **Masaryk iritujúci a fascinujúci**, univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum 2018

svojej knihy túto časť. Tá jeho interpretácia „trojičnej hypotézy“ je totiž – ako by som to len najlepšie pomenoval? – „absurdne zaujímavá“.

Uvádzam ju tu teda hlavne preto, aby som ukázal, kam až sú schopní niektorí „teológovia“ zájsť, aby nejako „vysvetlili“ nevysvetliteľné. Považujem to v istom zmysle za „pochopteľné“. Veď ak sa chcú vyhnúť exkomunikácii, nemôžu dogmu jednoducho „odmietnuť“. To je nemožné. (Totož – ako sa na jednom mieste C. V. Pospíšil zmieňuje – raz už prijatá dogma je v katolíckej cirkvi nezrušiteľná!). Čo je možné, to je pokúsiť sa ju nejako („prijateľne“) *nanovo interpretovať*. – A to aj za cenu, že to, čo z tejto „novej interpretácie“ vyjde, je – absurdita.

Aby som sa vyhol obvineniu zo „skreslenia“ pôvodného textu, rozhodol som sa ho tu uviesť prakticky doslovne (dokonca bez prekladania do slovenského jazyka, a vrátane poznámok pod čiarou). Je tu teda doslovný text z knihy V.C. Pospíšila „Masaryk iritujúci a fascinujúci“ (od str. 97. po str.108), iba s malými vsuvkami môjho komentára. Niektorý komentár je dlhší, iný krátky, občas sú to dokonca iba tri otázky „(???MB)“. Tie majú význam „údivu“ (nad nelogickým alebo konkrétnym nezmyselným tvrdením alebo výrazom autora). Moje komentáre sú, rovnako ako v predchádzajúcich kapitolách, odlišené iným písmom, a označené pripojením mojich iníciál „MB“.

Teda:

citujem (a komentujem):

V souladu s tím, co jsme na základě jeho (Masarykových) jiných myšlenek konstatovali výše, byl přesvědčeným monoteistou. Domníval se, že s jistotou došel rozumového poznání jediného, transcendentního, osobního Boha, který zároveň působí v dějinách národů i v životě jednotlivců svou prozřetelností. Navíc měl za to, že dané přesvědčení se velmi dobře pojí s vědeckým pojetím světa, v čemž má rozhodně pravdu, neboť přírodní věda předpokládá inteligibilní řád, který v materiálním světě hledá, což rozhodně není tak samozřejmé, jak se dnes bez jakékoli reflexe navič tak mnozí domnívají. Onen prapůvodní předpoklad inteligibilního řádu totiž implikuje stvořitelenskou inteligenci.¹⁸⁵ Není tudíž divu, že moderní přírodověda se rozvinula pouze tam, kde existovala víra v moudrého Stvořitele.¹⁸⁶ V dané věci by se Masaryk určitě shodoval s katolickou teologií, zejména s takzvanou apologetikou jeho doby i našich dnů.

Tady naše žeň Masarykových vyjádření o tajemství Trojice končí, a svým způsobem začíná pokus o rozřešení rozporu mezi v mnoha ohledech autentickou křesťanskou praxí na jedné straně a popíranou ortodoxií na straně druhé. Řečeno jinak: obdobně jako například v případě mystiky, kde jsem se pokusil doložit, že slovně odmítaný mysticismus není vůbec v rozporu s tím, když křesťan bude pana profesora a prezidenta hodnotit jako specifický příklad moderního křesťanského mystika, tak i **nyní se pokusím doložit, že navzdory verbálnímu odmítání byla Masarykova spiritualita a praxe výrazně poznamenána nereflektovanou přítomností trojičního mystéria**. (MB: Autor tu v podstate tvrdí „Masaryk je nevierohodný,“ pretože jedno tvrdí, iné koná: verbálne dogmu odmieta, v skutočnosti sa jej drží).

V první řadě je třeba podtrhnout, že pan profesor a prezident zakladatel relativně často hovoří o Bohu a o Ježíšovi, o Duchu svatém ale v zásadě vůbec ne. I to dokladuje jeho antitrinitární postoj, ve kterém se zároveň projevuje dobový stav vědomí katolíků o třetí božské osobě.¹⁸⁷

¹⁸⁵ „Účelnost světa, života historického dějstva, našeho poznání i mravního úsilí mne vede k uznání stvořitele a ředitele všeho, osobní bytosti duchové a nekonečně dokonalé... Člověk, který by naprosto a do důsledků popíral řád ve světě a účelnost všeho, i svého vlastního života - prosím vás, jak by mohl být živ s takovou myšlenkou? ... Držím se teismu proto, že je ze všech možných hypotéz o podstatě a původu světa nejprostší.“ K. Čapek: *Hovory...*, s. 188n.

¹⁸⁶ S tím také souvisí, že mnozí přírodovědci zhruba až do roku 1850 vnímali svou badatelskou činnost jako četbu knihy stvoření. I v naší době se najde dost důvěryhodných vědců a myslitelů, kteří na tuto souvislost poukazují. Srov. C. V. Pospíšil: *Zápolení o pravdu...*, s. 19-24.

¹⁸⁷ S notnou dávkou teologicky poněkud černého humoru to konstatuje papež Lev XIII.: „Kdyby dnes některým křesťanům apoštol Pavel položil otázku jako kdysi učedníkům v Efezu, totiž zda již přijali Ducha svatého, zřejmě by nechyběli tací, od nichž by slyšel podobnou odpověď jako tenkrát v Efezu: ‚Vůbec jsme neslyšeli, že jest Duch svatý.‘ (Sk 19,2) I když by snad neodpověděli tímto způsobem, našlo by se mnoho takových, jejichž znalost Ducha svatého je značně neuspokojivá. Vyslovují sice často jeho jméno během náboženských úkonů, nicméně jejich víra je velmi nejasná.“ Lev XIII.: *Divinum illud munus*, encyklika z 9. 5. 1897, Praha: Krystal OP, 1997, č. 22, s. 31n.

Zde bychom ale měli zpozornět: Je vůbec možná autenticky křesťanská praxe bez toho, že by dotyčný neměl žádný kontakt s Duchem svatým? Rozhodně nikoli! Ten, kdo se v trinitologii a pneumatologii vyzná, se určitě zarazí, když si vzpomene, že Masaryk často hovořil o Boží prozřetelnosti, na niž se ve své důvěře k Bohu tak důsledně spoléhal. Jenomže v Bohu není nic pouhou věcí, energií, kategorií, protože vše v něm je osobové. (MB: o nejaké „osobovosti“ nenájdete v Písmu ani slovo, a ak sa tam hovorí o osobe, vždy len v súvislosti s človekom. Slová *osoba* – *osoby* v súvislosti s Bohom sa do teológie dostali až cca 2 – 3 storočia po smrti Ježíša a apoštolov, a to práve v súvislosti s konštrukciou nových predstáv o Bohu, ovplyvnených pohanským náboženstvom a kultúrou: výraz *osoba*, v origináli *persona*, znamenal pôvodne *divadelnú masku* v antickom divadle). On není osobou v tom smyslu jako my lidé. On je mírou osobovosti. On je osobovost sama. V Masarykových spisech tolikrát zmiňovaná prozřetelnost působící v dějinách i v srdci člověka by tudíž měla být osobou. Podle křesťanského pojetí platí, že tyto doteky Boha se stvořením, zejména pak s lidskou myslí, jsou v režii třetí osoby Trojice, osoby, která je bytostně Darem, a proto Masaryk, který tak vehementně odmítal křesťanskou teologickou nauku o Trojici a Ducha svatého přímo ignoroval, byl ve skutečnosti ve velmi úzkém spojení s tímto vnitřním Mistrem. Nechtě se na mne pan prezident zakladatel nezlobí, ale znovu se opakuje nám již tak dobře známý scénář: **ter-**

minologický zmatek, zdánlivě velmi ostré disonance, ve skutečnosti ale velká blízkost souznění s naší křesťanskou vírou a hlavně spiritualitou.

Další krok rozmotávání gordického uzlu Masarykova poměru k trojičnímu tajemství bude vycházet z velmi prostého faktu, který pan profesor nikterak nezakrývá, totiž z jeho hlubokého osobního vztahu k Bohu, o němž vydal svědectví v osobním rozhovoru:

„Ale to máte tak: člověk si zachovává náboženské představy o církvi, ve které se narodil, i když je nad tím vším. Já sám to na sobě pozoruji... Náboženství, to je pro mne Ježíš... A přijímám jeho hlavní přikázání - má dva póly: miluj Boha a miluj bližního... Náboženstvím se theism stává teprve, cítíme-li se částí světového celku v osobním vztahu k Bohu; cítím-li: je tu někdo, kdo se o celek stará. Tedy podstatou náboženství je prožívání tohoto vztahu, v tom citu jistoty... Ježíš byl člověk, a proto ho mohu milovat. K Bohu cítím reverentiam.“¹⁸⁸

¹⁸⁸

Citováno podle M. Pojar: *T. G. Masaryk a židovství...*, s. 98. M. Pojar zde cituje publikaci: A. Gašparíková-Horáková: *Z lánského deníku 1929-1937*, Praha: Radioservis, 1997.

Věřohodnost uvedeného velmi důležitého svědectví o tom, jak Masaryk vnitřně prožíval své náboženství, je mimo jakoukoli pochybnost, neboť ve stejném období svého života se vyjádřil velmi podobně při rozhovorech s Karlem Čapkem:

„U Aristotela jsem našel doslovně výrok, že člověk Boha milovat nemůže. Ježíš vymezil poměr člověka k Bohu jako lásku a poměr synovský; Bůh je člověku otcem, my jsme mu syny. To je nová definice zbožnosti a náboženství, a tím křesťanství vyniklo nad starověk.“¹⁸⁹

V první z uvedených citací bych rád podtrhnul Masarykovo upřímné přiznání, že byl po celý život velmi silně ovlivňován katolictvím svého mládí, i když se **domníval, že to překonal**. (MB: Či to překonal, musel vedieť najlepšie sám Masaryk. Či azda niekto iný môže lepšie vidieť do jeho mysle, do jeho duše, ako on sám?) Dokazují-li tudíž implicitní přítomnost verbálně popírané křesťanské ortodoxie ve spiritualitě a etické praxi pana profesora a prezidenta, dané přiznání mi k tomu dává silné oprávnění. Ve druhé citaci nacházíme možná nejhlubší kořen jeho obav z vyznání lásky vůči Bohu, kterým je Aristotelovo tvrzení o nemožnosti lásky mezi Bohem a světem. Víme již, že stále podtrhoval svou **uctivost** vůči Nejvyššímu a zároveň dodával, že nemůže Boha milovat. Jako filosof tudíž považoval za příhodnější vyjadřovat se v dané věci stejně jako Aristoteles. **Vytváří také otázku, jak by pan profesor definoval lásku**. Jelikož pravá láska k Bohu není primárně citová záležitost, neboť jde o to stavět ho ve své mysli na první místo, pak bych si dovolil tvrdit, že **pan Masaryk ve skutečnosti Nejvyššího nejen ctil, ale opravdu biblicky miloval**.

Nejdůležitější je pro mne ale nyní ve výše citovaném Masaryko-

vě textu tvrzení, podle něhož to nejzásadnější na náboženském životě je **vztah k Bohu**. Když ale Bůh, který je transcendentní, vůči světu svobodný, a na něm nezávislý, povolává člověka k mezosobnímu vztahu se sebou, pak to podle mého mínění nevyhnutelně předpokládá, že je mezosobově vztahový bez ohledu na svět, tedy věčně. Pokud by tomu totiž tak nebylo, stvoření by Bohu přidávalo něco velmi důležitého, co by sám v sobě neměl, a proto už by nemohl být na světě nezávislý, vůči světu svobodný, transcendentní.¹⁹⁰ Závisel-li by Bůh takto na světě, pak by bylo veta také po iluzi naší svobody, protože jedině svobodný Bůh může stvořit člověka jako svůj obraz povolání ke svobodě. (MB: Antropomorfismus – to je v podstate protiklad biblickej správy o tom, že „Boh stvoril človeka na svoj obraz“; ide totiž o to, že „človek sa snaží stvoriť si boha na svoj obraz“: dáva mu podobu človeka, rôzne jeho vlastnosti. Je to veľmi nebezpečné, pretože to vedie k modlárstvu, k pohanstvu. Iste aj preto Boh v 2. prikázani Dekalógu – NB ktoré katolícka, ale aj niektoré iné cirkvi odstránili zo svojich Biblií – zakazuje zobrazovať Boha. Napriek tomu v istej miere (u niekoho väčšej, u iného menšej) sa antropomorfizmus vyskytuje asi v predstavách každého človeka. Súvisi to so spôsobom nášho myslenia, ktoré sa bez istých predstáv nezaobíde. Asi teda na tom nebude nič zlé... dovedy, kým to nepresiahne určitú hranicu, čiže ak na základe istých ľudských vlastností, ktoré pripíšeme Bohu, nebudeme tvrdiť, že Boh „má takú alebo takú podstatu“, že „môže alebo nemôže (mohol by, nemohol by...) to, či ono“. A práve toto robia niektorí teológovia. Robí to aj Pospíšil, čo dokazuje aj jeho predchádzajúca „argumentácia“. Preto nemá zmysel na ňu reagovať’).

¹⁸⁹ K. Čapek: *Hovory...*, s. 234.

¹⁹⁰ Pokud by se někdo zajímal o detailnější odůvodnění zmíněné argumentace, nezbyvá nyní nic jiného než ho odkázat na následující publikaci: C. V. Pospíšil: *Jako v nebi, tak i na zemi...*, s. 21-46.

Zkrátka a dobře, osobní vztah každého člověka k Bohu Otci je myslitelný jedině jako určitá míra naší účasti na věčném Božím synovství.

Velmi podobná je také následující úvaha, nicméně tentokrát ze strany Boha, který se mi v mém osobním životě vyjevuje jako osoba. Může být ale osobou někdo zcela sám? Neplatí snad, že osoba je nejen pro jiné, ale dokonce i sama pro sebe poznatelná pouze ve vztahu k Ty, My, Nejá? Osoba je totiž totožnost, která musí být vymezena relací k někomu jinému. Byl-li by jediný, vůči světu transcendentní Bůh hypoteticky jednoosobový, pak by byl nepoznatelný pro nás a zřejmě i sám pro sebe. (MB: o výrazu „osoba“, v orig. „*persona*“ (pôvodne *divadelná maska*) som sa už zmienil, že to nie je biblický pojem, a preto „argumentovať“ ním v zmysle „ak je Boh osobou, nemôže byť sám“, je úplne nelogické – je to tautológia. Tautológia je akési „dokazovanie do kruhu“, čiže „sebou samým“, napr.: „je to, pretože to je“; v našom prípade podstatou tohto Pospíšilovho „dokazovania“ je v podstate toto: „keďže Boh nie je jeden, každý jeden *musí byť* samostatnou „osobou“ – keďže je *Boh* „osobou“, *nemôže byť jeden*“). Takový Bůh by ovšem plně ospravedlňoval námitky agnostiků.¹⁹¹ A jaký by to byl pro Boha vůbec „život“, kdyby vězel, ba byl uvězněn ve

věčné samotě? (MB: tieto antropomorfické predstavy a „argumenty“ o skutočnom Bohu vôbec nič nehovoria.)

Pokud by takový jednoosobový Bůh potřeboval svět k tomu, aby poznal sám sebe, nemohl by být na stvoření nezávislý, vůči němu svobodný. Velmi zjednodušeně řečeno, o čemsi podobném uvažoval Hegel, který chápal Boha jako stvořitele, svět jako jeho antitezi, díky níž stvořitel konečně chápe sám sebe, když se v podobě syntezy, tedy Ducha vrací k sobě. Jenomže takovýto Bůh už není vůči světu transcendentní, svobodný, a tak není divu, že z Hegelovy filosofie vyšly ideologické systémy, které znamenaly hrob osobní lidské svobody, svobody člověka, stvořeného k Božímu obrazu. Není-li Hegelův Bůh vůči světu svobodný, pak lze snadno očekávat, jak to dopadne se svobodou člověka. Dali-li bychom za pravdu Hegelovi, upadali bychom do panteismu, protože Bůh a svět by se směšovali. Není tudíž vůbec náhodou, že první křesťané prožívali tajemství Boha Otce, Syna a Ducha svatého jako prázkladní dar svobody, lidské i náboženské dospělosti.¹⁹² (MB: nemáme ani jediný doklad o tom, žeby první křesťania *preživali nejaké „tajomstvo“ Boha Otca, Syna a ducha svätého* – im bolo jaské kto je Boh (Otec – jediný Stvoriteľ, Správca, Pán všetkého), kto je Ježiš (Mesiáš, Kristus – t.j. *Bohom pomazaný*, teda veľmi významný Boží Posol, Vyslanec), a tiež, čo je svätý duch (Boží dar, ktorý je o. i. schopný zmeniť ľudského ducha – myseľ človeka).

¹⁹¹ V posledních desetiletích se v české popularizační literatuře objevuje často opravdu nehezky výraz „něcista“, kterým se označuje člověk, který tvrdí, že „něco“ určitě je, ale o tomto božském „něco“ se nedá nic dalšího zjistit. Teolog by místo „něcista“ použil zavedený termín „agnostik“.

¹⁹² „Když se však naplnil stanovený čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného z ženy, podrobeného zákonu, aby vykoupil ty, kteří jsou zákonu podrobena, tak abychom byli přijati za syny. Protože jste synové, poslal Bůh do našich srdcí Ducha svého Syna, Ducha volajícího Abba, Otče. A tak už nejsi otrok, nýbrž syn, a když syn, tedy z moci Boží i dědic“ (Ga 4,4-7). Text je třeba chápat od konce, kde se popisuje naše osvobození zakoušené v Duchu. Zmínka Boha Otce, Syna a Ducha svatého se tak jeví jako prázklad naší svobody Božích synů a dcer.

Platí totiž – a je třeba to opakovat znovu a znovu, protože to je ortopraktický význam Boží transcendence –, že člověk stvořený k obrazu Boha, může být povznesen ke svobodě jedině za předpokladu, že jeho Stvořitel je doopravdy svobodný.¹⁹³

Jestliže Masaryk několikrát, podle mého mínění zcela po právu, Hegelův systém explicitně označil za panteistický,¹⁹⁴ a jestliže se mnohokrát od panteismu jako zastávce Boží transcendence distancoval, pak tím ale potvrdil základní východisko mých úvah. Je-li ale Bůh transcendentní vůči světu, a zakouším-li ho v mezidobných vztazích, pak po těchto „A“ a „B“ musí následovat logicky „C“, tedy to, že moje meziosobní vztahovost, moje zkušenost, jasně vypovídá o nevyhnutelnosti meziosobové vztahovosti ve věčném božství. (MB: Musím sa opakovat? Pospíšil si tu niečo mylí – že to

Boh stvoril človeka na svoj obraz, a nie my si máme „stvorit' Boha na náš obraz“. A že podstata toho, čím sme my „na Boží obraz“ celkom iste nemá nič spoločné s nejakou „medziosobovou vzťahovosťou“.) Masaryk navíc jasně odmítá, že panteisticky požímané božství by mohlo člověka chránit před morem sebevraždy.¹⁹⁵ Navíc ve své kritice pozitivismu odmítá redukovat zkušenost jenom na vnější a materiální jevy, protože i zkušenosti vnitřního, duchovního rázu jsou pro něho zase zkušenostmi, tedy realitou, kterou je třeba brát stejně vážně jako jevy v materiálním světě.¹⁹⁶ Připočteme-li k tomu Masarykovo celožitovní úsilí nejen o svobodu politickou, ale i tu vnitřní a duchovní, protože první svoboda není dost dobře možná bez té druhé, pak v jeho postojích shledáváme vše, čeho je třeba k logickému závěru, že božství nemůže být pouze jednoosobové, čili všechny předpoklady pro akceptování trojičního obrazu božství. (MB: Masarykov boj o slobodu politickú, ale i vnútornú a duchovnú, v žiadnom prípade **nie je dôkazom toho, že by Boh**, ktorý o sebe mnohokrát zdôrazňuje, že je jediný, **klamal**.)

Není pochyb, že bytí tohoto světa vydává mnoha moudrým lidem svědectví o tom, že prazákladem všeho, co nás obklopuje i čím jsme, je jedině božství. Jak jsme viděli, pan profesor mezi tyto moudré tohoto světa plnoprávně patřil. Transcendence - svoboda uvedené jediného prazákladu bytí je ovšem myslitelná jedině za předpokladu, že božství má osobový charakter. Jedině osoba může totiž být nositelem svobody. Žádná svoboda sama o sobě nikde neexistuje, jsou jen svobodné nebo nesvobodné osoby. Ona osobovost je ale nemožná bez meziosobní vztahovosti v božství samotném. Zkrátka a dobře: jednoosobový a zároveň vůči světu svobodný Bůh je logický protimluv, který nedává dost dobře smysl. Již na rovině důsledného filosofického myšlení je tudíž jednoosobový monoteismus křiklavou nedomyšleností. (MB: ako tomu rozumieť? Azda tak, že zákon (ústava), ktorý zaručuje slobodu, musí byť „osobou“? Alebo, že osvietený monarcha nemôže dať svojim poddaným slobodu? Poznáme príklady z histórie, že mnohokrát napr. otrokár (on sám z vlastného rozhodnutia – ako jedna osoba!) dal svojmu otrokovi slobodu! Prečo by to nemalo platiť o jedinom („jednoosobovom“) Bohu?)

¹⁹³ Srov. např. 5,13; Ř 8,15. Jednalo se o svobodu od Zákona, od nespělosti, od posluhování falešným božstvům, strachu ze smrti a svobodu pro novou, autenticky lidskou existenci.

¹⁹⁴ Srov. např. T. G. Masaryk: *Otázka sociální*, I, s. 39; T. G. Masaryk: *Ideály humanitní - Problém malého národa - Demokratism v politice...*, s. 14. Masarykova nechuť k německé spekulativní filosofii byla pověstná. Upřednostňoval filosofii anglosaskou, případně francouzskou.

¹⁹⁵ Srov. T. G. Masaryk: *Sebevražda...*, s. 132 a 174.

¹⁹⁶ Srov. T. G. Masaryk: *Ideály humanitní a texty...*, s. 61.

Mimochodem, pokud by někdo konstatoval, že jednoosobový Bůh neexistuje, pak bychom mu jako křesťané museli dát v zásadě zapravdu. (MB: Autor opä vychádza z antropomorfných predstáv o Bohu – o jeho

„potrebe medziosobových vzťahov“. Vydzuje z toho, že monoteismus neexistuje, pretože „Jediný Boh“, o ktorom opakovane Písmo hovorí, „nemôže existovať“, pretože Boh ako „osobový“ potrebuje „medziosobový vzťah“ (ktorý nemôže uplatniť k nikomu inému (nielen človeku, ale ani k duchovným bytostiam, napr. anjelom), ale iba k iným božským osobám (iným bohom). Autor sa teda fakticky jednoznačne hlási k polyteizmu (a svoje predstavy sa snaží „odôvodniť filozoficky“.)

Lze také říci, že **špatná teologie**, která v určité době fakticky nadřazovala přirozené, filosofické a značně **nedokonalé poznání zjevenému tajemství Trojice**, vlastně dláždila cestu k ateismu. (MB: Ktorá je tá „špatná“, a ktorá tá „nie špatná teológia“? A ako možno hovoriť o „dokonalom alebo nedokonalom poznaní zjaveného tajomstva trojice“? Komu a kým bolo „dokonalé poznanie zjavené“? Gnostikom? Starovekým „teológom“? „Delegátom“ nicejského koncilu? Pohanskému cisárovi Konštantínovi I., ktorý tomuto koncilu predsedal? C.V. Pospíšilovi?)

Na první pohled nadrozumové zjevení Nového zákona, (MB: To, čo je nelogické, iracionálne, predsa nemožno nazvať „nadrozumovým“. Okrem toho Nový zákon neobsahuje nijaké „zjavenie týkajúce sa trojice“; ide predsa – máme o tom historické doklady – o výmysel teológov zo 4. stor., ktorí boli oportunistickí voči pohanskému cisárovi) ktoré se naši myslí zpočátku zajídá, se – je-li správně uchopeno – jeví jako něco naprosto logického, co se zdravému rozumu nejen neprotiví, ale přesně naopak se nabízí jako jediné logické východisko z mnoha jinak neřešitelných problémů. (MB: Ako môže byť „naprosto logickým“ tvrdenie, že $3 = 1$, a naopak? Ako možno „akúkoľvek logiku“ odôvodňovať napr. tvrdením, že je to „tajomstvo“? Potom by výraz „logika“ bol prázdny (bezobsažný) slovom, niečím podobným ako je „pravda“ pre „relativistov“. Bolo by ním možné označiť čokoľvek, aj veci absolútne nelogické, absurdné. Stačilo by povedať, napr.: „ 2×2 je 100“ – „je to predsa logické“, a pre tých „neveriacích“ prípadne ešte dodať: „je to tajomstvo“. Ak by aj potom nebol s „vysvetlením“ niekto spokojný, treba mu povedať, že „to prekračuje jeho rozum“). Druhé nepopiratelné a veľmi dôležité pravidlo říká, že myslet správně tajemství božství je možné jediné jako hermeneutiku autentické křesťanské, humanitní praxe. (MB: Je nezmyslom označovať „tajomstvom“ – navyše „božím“ – to, čo vôbec tajomstvom nie je, to čo Boh oznámil otvorene, jasne, jednoznačne, explicitne a opakovane!) Čistě **spekulativní** a od života odtržené **povídání o Trojici** jistým způsobem visí ve vzduchu, je nepřesvědčivé, a proto také nedokázalo Masaryka oslovit zmlada, tím méně pak v dobách, kdy přednášel na filosofické fakultě. (MB: A autorovo „povídání o trojici“ je azda menej „spekulativní“?)

Právě stručně nastíněné logické kroky jsou ve skutečnosti **prostinké až hanba**, byť to tak na první přečtení nemusí připadat každému, protože se tím boří dlouhá staletí přetrvávající filosofické a teologické předsudky. Je s podivem, že na tyto jednoduché kroky při **intelektuálním ospravedlňování tajemství Trojice** za dlouhá staletí zatím nikdo nepřišel, protože ani v církevních otcích, ani v mistrech velké scholastiky, ani v pozdější teolo-

gii nic podobného nenajdeme. (MB: až teraz, po poldruha tisícročí „prišiel na to konečne C.V. Pospíšil“!? Páči sa mi, že autor otvorene priznáva, že tá jeho logika je „prostinká až hanba“. Áno „simplexnosť“ (prostota) v nej je (dokonca viac ako by bolo vhodné), a tiež je tam dosť toho, čo by si možno zaslúžilo označenie „hanba“, ale žeby to prispelo „k poznaniu jediného pravého Boha a toho, ktorého poslal, Ježiša Krista“ (J 17,3), to sa nedá povedať.) **Tajemství Trojice sice překračuje náš rozum** (MB: môže byť rozumný ten, kto chce logicky, t.j. rozumne vysvetliť niečo, o čom sám priznáva, že to „prekračuje jeho rozum“?) rovnako ako božstvo samo, ničmené – pokiaľ nejsme mentálne líní, prípadne opravdu tupí – určite od nás nevyžaduje, aby som si pomyselné amputovali mozek. Zisťujeme tiež, že miliónkrát opakované **tvrzení, podle něhož by jednoosobový Bůh měl být pro náš rozum snadno přijatelný, je ve své podstatě nesmysl.** (MB: skôr toto platí pre miliónkrát opakované tvrdenie, že nelogické je logickým, že nepravda je pravdou, že to, o čom v Božom slove nenájdeme ani najmenšiu zmienku, sa v ňom „implicitne“ nachádza) To ale neznamená, že stejné hodnotenie by malo platiť pro zistenie, že existuje jediný božstvo, jediný prazáklad bytí. (MB: O tom, že je jeden, jediný Boh, ktorý je „jediným prazákladem bytí“, máme v Božom slove množstvo jednoznačných a veľmi dôrazných upozornení).

Jednoosobové božstvo je nelogické i z ďalšieho hľadiska. Takový Bůh by totiž nemal iné východisko než nade všetko milovať sám seba. Ako by ale takový Bůh – sobec a egoista – mohol byť láskou? Ako by po mňa mohol chcieť, aby som miloval druhého, ba dokonca aby som za bratry položil vlastný život?¹⁹⁷ Trojičný obraz Boha ale implikuje, že Otec miluje nade všetko nikoho seba, nýbrž Syna; že Syn miluje nade všetko Otca, a nikoho seba. Medzi **obrazem jednoosobového Boha, egoisty a sobce**, a Bohom Otcem, Synom a Duchom svätým je teda obrovský rozdiel, ba protiklad. (MB: Jedna absurdita plodí ďalšie. Autor tvrdí napr., že „jediný – podľa autora „jednoosobový“ – Boh by musel byť egoistom, sebecom, neschopným milovať, a ani by nemohol požadovať od človeka, aby miloval svojho blízkeho“. Toto tvrdenie, opäť vychádzajúce z neprípustného antropomorfizmu, je nielen absurdné, ale navyše hraničí s blasfemiou).

¹⁹⁷

„Nikdo nemá väčšiu lásku než ten, kto položí život za svojich priateľov“ J 15,13. Jestliže by Bůh Otec nemohol analogicky rečeno pokladať život za Syna a Syn za Otca, pak bych já jakožto člověk, kdybych položil život za druhé, měl větší lásku než Bůh, což je evidentní nesmysl. (MB: ani o tomto opäť antropomorfickom prirovnaní neviem, či ho nazvať iba absurdným alebo rúhavým. Tvrdí sa v ňom totiž: „ak by Boh Otec (t.j. večný, nesmrteľný Boh!) nemohol položiť život... (t.j. zomrieť)“, „potom ja (smrteľný človek), keď položím život (zomriem), mám väčšiu lásku než Boh...“ Ale keďže je to nezmysel, tak potom... Čo? Azda sa Boh musí stať smrteľným? No ale potom by predsa nebol Bohom! Alebo si azda vie niekto predstaviť „smrteľného Boha“? Ale takými predsa neboli ani pohanskí bohovia! Je azda náš všemohúci Stvoriteľ a Pán všetkého menej ako oni? Až do takej absurdnosti by sme mali zájsť, aby sme mohli prijať dogmu zo 4. storočia?)

Vratme sa k východisku, jímž bylo zistenie, že pro náboženský

Život pana profesora a prezidenta zakladateľa bol konstitutívny jeho vzťah k transcendentnému Bohu. Po tom, čo bolo řečeno výše, môžeme na základe práve predložených mentálnych pochodů vcelku snadno konstatovať, že týmto spôsobom nevyhnutelne participoval na večnom vzťahu Syna k Otcovi, a tak **jeho pojetí Boha je sice implicitne, leč nevyhnutelne trojiční, aniž by si to ovšem uvědomoval**. (MB: Pospíšil teda tvrdí, že Masaryk bol trinitárom, ale o tom nevedel (jeho „pojetí Boha bylo **implicitne** trojiční“)- a to napriek tomu, že Masaryk opakovane **explicitne**(!) trojičnú dogmu opakovane odmietol! Viete si predstaviť, žeby vám niekto dokazoval, že vy vlastne neviete, čo si myslíte a čo hovoríte, ale on to vie? Toto je ďalší dôkaz, ako slepé verenie v nebiblickú dogmu môže vyprodukovať rôzne alogické absurdnosti). Prostě nedokázal domyslet to, čo bylo tak evidentně přítomné v jeho vlastní náboženské praxi. Byla to ovšem vada nejen jeho teologie, ale také dobové katolické teologie, která podobně uvažovat rovněž nedokázala. A co Duch svatý? To, že se nám Bůh dává poznat a osobně daruje jako Otec (Matka)¹⁹⁸, předpokládá nejen naši participaci na večném synovství (dcerovství), ale také svobodu obdarování. Jakýkoli děj darování nutně předpokládá tři činitele, totiž dárce, obdarovaného a dar. Jestliže Bůh ze sebe naprosto svobodně činí ve stvoření dar, pak to zase předpokládá, aby byl večně darem sám v sobě. Tím Darem ale může být jedině, když je zároveň Dárcem i Obdarovaným, tedy Trojicí osob. (MB: Rozumiete tomu? Boh, „ak by bol jeden, nemohol by darovať“? Nevie, ako vy, ale ja som opakovane dal dar niekomu sám, a to bez toho, aby som bol „zároveň darcom i obdarovaným“. Navyše „darca a obdarovaný – to sú dvaja – teda dvojica, nie trojica!“ Nezapomínejme na to, že v Bohu je plnosť bytí, a tak v Ňom nič nemôže mať pouze večnou povahu, jedině osoba se svou svobodou je důstojná Boha. Tím večným darem v božství je osoba Ducha svätého, (MB: darom je, pravdaže, duch, ale prečo „osoba Ducha“?) pretože Otec, když plodí Syna, zároveň mu v úkonu nekonečné štědrosti daruje své božství. Syn pak činí to, co koná Otec (srov. J 5,17), a tak Otcovi daruje v úkonu nevýslovné vděčnosti od něho přijaté božství. (MB: Ako je to s večnou preexistenciou Syna, súčasťou trojičnej dogmy? Čo bolo predtým, ako Otec Synovi „daroval svoje božstvo“? A ako je to s tým spätným darovaním „božstva“ Syna Otcovi – „božstva“, ktoré predtým od neho prijal? V ďalšom sa dozvieme, že „Duch svatý pak je ona dvakrát darovaná Boží přirozenost“. To by bolo pochopiteľné – ale iba vtedy, keby sme netvrdili, že duch je „osoba“ – svojbytná, slobodná) – alebo duch azda už nie je osoba, ale „Božia prirodzenosť...“ z ďalšieho textu to totiž nie je jasné. To, čo autor píše o duchu, že je „Sebepřekročení, osoba Svoboda-od-sebe, osoba Lásky vyjadřující se sebedarovaním – sebeobětováním... je také osobou Tvořivostí, pročez je zřídlem naší inspirace, osobou Hravostí, osobou Humorem, což implikuje naše zážitky s hrou a škádlivou Boží nezbedností“, by sa dalo čakať – a Písmo nám to aj vyslovene potvrdzuje –, že tu ide skôr o darovanie istých vlastností alebo poznania, že ide o charizmy, majúce najčastejšie charakter povahových vlastností alebo iných vroděných i nadobudnutých daností, intelektu, talentu,

múdrosti, odvahy, sily atď., teda v žiadnom prípade nejde o „osoby“). „Skutečnosť, že jde o analogické položení života za druhého, se lidským způsobem nejdokonaleji **projevuje v okamžiku Ježíšovy smrti** na kříži, kdy dává celou svou lidskou přirozenost, čímž definitivně zjevuje, a na zemi realizuje to, **co je pro Trojjediného charakteristické věčně**. Duch svatý pak je ona dvakrát darovaná Boží přirozenost, neboť osoba nemůže darovat sebe jinému. Nastalo-li by něco takového, nebylo by to darování sebe, ale přesně naopak pohlčení druhého. Osoba je ale schopna darovat to, co má, tedy svou přirozenost. (MB: Teda duch predsa len nie je „osobou“, ale „prirodenosťou Otca a Syna“? Čo je však prirodzenosť? Myslím, že prirodzenosťou je to, čo je „prirodzené“, t.j. od samého počiatku dané (u človeka: čo je vrodené), čo teda nemožno dodatočne získať, ale ani darovať! U človeka (a iných živých tvorov) prirodzenosť možno „odovzdať“ jedine pri plodení (v podobe génov). Takého „odovzdanie prirodzenosti“ však nemožno nazývať „darovaním“, lebo ten, kto onú prirodzenosť prijme, vlastne pri „odovzdávaní“ ešte neexistuje. Ako by sme teda mohli hovoriť o „darovaní“ niečoho niekomu, kto ešte neexistuje?) Ono darovanie vlastní prirodzenosti druhému ovšem analogicky implikuje položení vlastního života za druhého, totální svobodu od sebe, absolutní sebezpřekročení.“ (MB: Z predchádzajúcej mojej poznámky vyplýva, že niečo také ako „darovanie vlastnej prirodzenosti, ktoré implikuje položení vlastného života za druhého“, nemôže existovať. Azda s výnimkou samčeka hmyzu nazývaného „modlivka“, ktorý po kopulácii (t.j. po odovzdaní génov, čiže svojej prirodzenosti) príde o život, pretože ho samička zožerie).

¹⁹⁸

Antropomorfismus znamená, že se Bohu přisuzují lidské tělesné formy. Božství ale není mužské ani ženské, a proto první osobu Trojice můžeme vnímat nejen jako Otce, ale i jako Matku. Je-li člověk stvořen k Božimu obrazu jako muž a žena, pak obě edice tohoto obrazu musejí mít v Bohu nějaký prazáklad. Snad není na tomto místě tak úplně od věci podotknout, že základy duchovního života v osobnosti svého syna Tomáše položila především jeho matka Terezie, jak uvidíme ve třetí kapitole. (MB: Autor tu opäť ide do extrémneho antropomorfizmu, keď biblické slová, že Boh stvoril človeka na svoj obraz vzťahuje na „telesnú podobnosť“ (z toho, čo píše vyplýva, že si Boha predstavuje ako akéhosi „mužsko-ženského bisexuála“). No zo súvislosti jasne vyplýva, že v príslušnom biblickom výroku vôbec nejde o telesnú podobnosť, ale o podobnosť v zmysle duševnom a duchovnom (ide o mentálne a kreatívne schopnosti, a najmä o schopnosť žiť „duchovným životom“. V Biblii sa nikde nehovorí o Bohu („Bohyni“) – matke, preto „argumentovať“ tu týmto pojmom veľmi „zaváňa synkretizmom“ – zavádzaním pohanských predstáv („Matka Zem – Gaja“) do teológie kvázi kresťanskej.)

„A právě k tomu ke všemu nás darovaný Duch postupně uschopňuje. On ale není pouze osoba Dar, nýbrž také osoba Sebezpřekročení, osoba Svoboda-od-sebe, osoba Láska vyjadřující se sebedarovaním - sebeobětováním. Snad se sluší dodat, že jakožto osoba Svoboda-od-sebe je nevyhnutelně také osobou Tvořivosti, protože je zřídlem naší inspirace, osobou Hravosti, osobou Humorem, což

implikuje naše zážitky s hravou a šádrlivou Boží nezbedností. Nu a který dobrý Otec (dobrá Matka) si se svými dětmi také nehraje?

Osobní charakter Ducha svatého se mnoha myslitelům i teologům jeví jako poněkud nejasná záležitost. Uvědomíme-li si však, že plnost bytí v Bohu vylučuje, aby v něm něco bylo pouhou věcí nebo energií (MB: proč?), pak nám nezbyvá nic jiného než onoho tajemného Třetího v božství definovat coby osobu. Nezapomínejme, že Bůh je osoba (???MB); není však osobou v tom smyslu jako člověk (MB: Proč potom používat slovo „osoba“, původně „persona“, t.j. divadelná maska?); je mírou osobovosti; je osobovost sama. Poslední výrok implikuje právě to, že v božství není možno myslet nic pouze věčného, neosobního. Mohla by mne jakožto lidskou osobu kvalitativně překračovat pouhá věc, nesvobodná energie? Mohla by mne pouhá energie činit svobodnou osobou? Má nějaká energie humor? (MB: A čo, ak by tá sila („energia“) v spojení s Božou múdrosťou („inteligenciou“) – Božie tvorivá a premieňajúca moc dokázala zmeniť myseľ človeka, jeho povahu, jeho schopnosti? Ved' predsa o „zmenu mysle“ – metanoiu ide pri znovuzrození, ktoré je dielom Božím, výsledkom obdarovania Jeho duchom! Ale to sa dá predsa pochopiť bez hypotéz, ktoré „prekračujú rozum“ – a bez pojmov „persona“ a „trinita“.

Zakoušel-li tedy pan profesor a prezident svůj vztah k osobnímu Bohu, jeho starostlivost a vedení ve formě prozřetelnosti, pak jsou to formy obdarování, jejichž nevyhnutelným předpokladem je onen věčný, vnitrobožský, osobní Dar, Duch svatý. Nu a pan profesor určitě měl také hodně inspirace nejen při psaní, ale také při jednání, bez čehož bychom letos neměli co slavit. Měl také nemalou, ba šílenou odvahu, neskutečnou svobodu od sebe, protože jinak si neumím vysvětlit jeho velkodušnost, jeho schopnost odpuštět, nemstít se, ba dokonce podporovat jako mecenáš ty mladé talenty, které se názorově stavěly proti němu. Měl také vytříbený smysl pro humor, ba dokonce pro jistou nezbednost, kterou projevil i na diplomatické rovině, jak uvidíme ve třetí kapitole. (MB: Áno, to je nepochybně pravda – to všetko boli charizmy, dary Božieho ducha. Ale prečo to nazývať osobitou „Božou osobou“?)

Kontrast s jeho mentalitou a spiritualitou. Když jsme konstatovali nevyslovenou přítomnost Ducha svatého ve spiritualitě, praxi a svým způsobem i v myšlenkovém odkazu pana profesora a prezidenta, pak se tohle všechno ozřejmí jako nesamozřejmost v okamžiku, kdy poukážeme na křiklavý (MB: V skutočnosti žiaden „krikľavý“ kontrast tu nie je: ved' to, čo máme možnosť pozorovať (a obdivovať) na TGM (na jeho mentalite spiritualite, morálke), len dokazuje, že tieto kresťanské cnosti a vlastnosti nielen môžu, ale musia byť ozajstnejšie, autentickejšie u človeka, ktorý nie je poviazaný (nebiblickými) dogmami, a ktorý svoju vieru (presvedčenie) realizuje a dokazuje v živote, v konkrétnych rozumných a užitočných činoch, a nie v rituáloch (z ktorých mnohé sú nezmyselné, a niektoré z nich majú dokonca pohanský pôvod). Neschopnosť velkodušnosti, odpuštění, přežití skutečných nebo domnělých křivd je totiž zcela zřetelnou známkou absence onoho Ducha v životě člověka nebo významného politika, který se takto bez nadsázky hloupě odhaluje – prezentuje. Takový člověk by si

měl v zájmu svém i pro dobro nás všech uvědomit, že ve skutečnosti ho nikdo netrápí. On se trápí, tedy trápí sebe samotného, a následně také nemůže nelézt na nervy všem kolem sebe.

Nemějme však v nenávisti osoby, byť v určitých okamžicích se-beprotivnější, protože v takovém případě bychom my sami hloupě ztráceli svou vlastní svobodu od sebe, a nesmyslně trápili sebe samotné i své okolí. Snažme se o to, aby dotyčný konečně poznal, co nebo kdo ho vymaňuje z bludné spirály zcela nesmyslného sebe-trýznění a týrání vlastního okolí. Onoho kýženého osvobození od sebe ale člověk nikdy nedosáhne výlučně svými vlastními silami, neboť ve skutečnosti se jedná o nevýslovný dar Ducha. A pak že trojiční teologie nemá nic společného se životem a s politikou! (MB: „dar ducha“ při změně mysle (při znovuzrození), a tiež „dary ducha“, t.j. zvláště schopnosti, charizmy, to je niečo úplne iné – to s „trojičnou“ dogmou ani len v najmenšom nesúvisí!)

To, že **byla Masarykova spiritualita a praxe sice implicitně, leč zcela evidentně trinitární**, (MB: tvrdenie priediace sa všetkým faktom, ľahko dostupným a pochopiteľným každému čitateľovi) lze dokladovat rovněž jeho úsilím o svobodu člověka, jejímž nevyhnutelným předpokladem je svoboda osobního Boha vůči světu, a to zase není dost dobře myslitelné – jak jsme na to již poukázali výše –, pokud bychom Boha vnímali pouze coby jednoosobového. (MB: Prečo? Ved' biblický Boh, ktorý je jediný, zďaleka nie je „bezduchý“ a „bezmocný“ (ako to autor implicitne tvrdí). Je to náš jediný nebeský Otec, ktorý svojim deťom – tým, ktorí majú k Nemu vzťah v biblickom zmysle, ctia si Ho a poslúchajú – poskytuje dary svojho ducha, vedie ich a pomáha im, a to celkom iste v oveľa väčšej miere, ako tzv. „bohovia“ polyteistov). Uvedené celoživotní úsilí o svobodu člověka se konkretizuje v Masarykově celoživotním zápolení o demokracii, která je svou nejvlastnější povahou dialogickým systémem, v němž se projevuje jednota (přátelství) v rozličnosti názorů. V dané souvislosti si dovolím upozornit, že představa jednoosobového Boha na nebi nábožensky velmi dobře ospravedlňuje totální vládu jednoho nade všemi, tedy absolutní monarchii,¹⁹⁹ případně diktaturu. (MB: Táto „argumentácia“ je úplne neprimeraná. Či azda „triumvirát“, ktorý poznáme napr. z pohanskej Rímskej ríše, má niečo spoločné s „božou trojicou“? Ved' tá sa zrodila v hlavách teológov o stáročia neskôr. A nakoniec, z histórie predsa vieme, že aj vo svetských podmienkach olig(o)-archia (nezávisle na tom, či to „oligo“ predstavovalo napr. desať-, sto-, alebo tri- osoby) bola často oveľa horšia, ako vláda osvieteného monarchu.)

Důsledně promyšlený trojiční obraz Boha našemu mozku ale nic takového nedovoluje. Dokonce se zdá, že **moderní demokracie v sobě nese jakousi stopu Trojice**, protože jediná moc se rozděluje na **tři pravomoci**, které jsou s to účinně jednat pouze ve vzájemné kooperaci, aniž by přitom jedna z nich pohlcovala ostatní dvě. (MB: Odvolávať sa na svetské „tři pravomoci“ – autor má iste na mysli moc zákonodarnú, výkonnú a súdnu – a klásť ich do paralely s mocou Božou, je niečo, ako dávať ich „za vzor“ Božej vlády nad svetom – ale to už nehraničí

s blasfemiou, to blasfemiou je.) Mimochodem není bez významu, že moderní demokracie²⁰⁰ se rozvinula jedině tam, kde byla společnost po dlouhá předchozí staletí formována křesťanským způsobem myšlení. Vyznával-li pan prezident přesvědčení, že pravá demokracie, založená na lásce k bližnímu, je systém, který nejvíce odpovídá ideálu Božího řádu,²⁰¹ tedy vyjadřoval implicitní

¹⁹⁹

Je třeba podotknout, že demokracie nemusí mít nevyhnutelně formu republiky, protože existují úctyhodné tradiční konstituční **monarchie**, v nichž shledáváme velmi rozvinutou demokracii. (MB: tak autor predsa len uznáva, že nie oligarchia, ale aj monarchia, môže byť „úctyhodnou“?). Demokrat tedy může být zároveň zastáncem určité formy monarchie, jak to dokládá příklad Karla Havlíčka. Srov. T. G. Masaryk: *Karel Havlíček...*, s. 212.

²⁰⁰

Toto rozlišení je nutné, neboť systém kolektivního rozhodování v antice byla vlastně jenom rada mužů. Otroci a ženy neměli možnost například v Athénách do čehokoli z veřejných záležitostí mluvit. Antická demokracie měla úplně jinou povahu než naše, moderní.

²⁰¹

„Demokracie pravá, založená na lásce a úctě k bližnímu a k bližním všem, je uskutečňování Božího řádu na zemi.“ K. Čapek: *Hovory...*, s. 258.

přítomnost Božího království, pak tím neuvědoměle, leč pro znalce evidentně a působnost trojičního tajemství ve svém myšlení, ve své osobní spiritualitě i ve svém politickém usilování.²⁰² (MB: Dávat tieto veci do súvislosti, a to napriek opakovanému – autorom ostatne citovanému – prehláseniu TGM o jeho nie iba „istých výhradách“, ale jeho jednoznačnému **odmietaniu trinitárnej dogmy**, je od autora nielen nelogické, ale dokonca ponižujúce, a to ako Masaryka (akoby bol malým dietľaťom, ktoré nepozná význam toho, o čom hovorí), tak i čitateľa (akoby nebol schopný pamätať si, o čom sa písalo pár stránok predtým). Určité není bez zajímavosti, že výslovně propojoval demokracii s Božím řádem. Zároveň ale musím jedním dechem dodat, že jeho mentální fixace na jednoosobového Boha se teologicky s úsilím o demokracii logicky nespojuje. (MB: Autor chce azda tvrdiť, že monoteistické náboženstvo a demokratické štátne zriadenie sa navzájom vylučujú?)

Pro nejednoho čtenáře budou tato konstatování velmi silným tabákem, možná spíše brizantně provokativní třaskavinou, (MB: V tomto je medzi mnou a C.V. Pospíšilom úplná zhoda.) nicméně v teologii platí více než kde jinde, že slovo není totéž co nevýslovné tajemství, a jeho působení v našem životě. Intelligence je přece schopnost jít za slova, **číst mezi řádky**, (MB: „Medzi riadkami“ sa predsa dá prečítať hocičo, vlastne všetko – nielen to, čo si autor myslel, no nenapísal, ale aj to, čo mu ani na um nepřišlo. Záleží na fantázii... Avšak spoliehať sa na fantáziu čitateľa pri vysvetľovaní vážnych problémov je dosť nezodpovedné.) usilovat o hlubší porozumění, intenzivnější kontakt s bytím jako takovým, které se mi rozličným způsobem vyjevuje. Nevím, jestli by pan prezident s tím, co říkám, plně souhlasil. Nepochybuji ale vůbec o tom, že by se tomu neposmíval a přemýšlel by o tom. Pokud by v logice mého postupu nenašel chyby, a nedokázal tento myšlenkový výkon překročit

něčím lepším, pak by možná s úsměvem pokýval hlavou, a myslel si něco o tom, že teolog může být také docela rošťák. Možná by si také uvědomil, že moje hravá nezbednost se v lecčems podobá tomu, co provedl on s českými dějinami, když jim vtiskoval určitý smysl a směřování.

(MB: Tak teda ide vlastne o „rošťáctvo“²⁸⁹ autora? Nemám nič proti „rošťáctvu“, proti „hravej nezbednosti“, mám rád vtipných ľudí. Ale prečo autor to svoje „rošťáctvo“, tú svoju „autorskú nezbednosť“ neprejaví inak – napr. pri písaní na témy, ktoré sú svojím obsahom adekvátne tomuto štýlu „argumentovania“. Autor je teológ, a mal by teda vedieť, že tu ide o tému nielen vážnu, ale aj priveľmi závažnú. Veď ide o to, v čo veríme. A to, v čo veríme, rozhoduje o našom živote – o jeho kvalite, o jeho zacielení, ale i o jeho budúcnosti (i v zmysle Masarykovho „sub specie aeternitatis“). Medzi závažnosťou témy a štýlom písania má byť primeranosť. Inými slovami: kde ide o život, tam nie je žartovanie („rošťáctvo“) na mieste!²⁹⁰ Ak máme nejakú hypotézu, ktorú nie je možné dokázať, bolo by lepšie sa jej vzdať, ako si vymýšľať špekulácie (či už myslené veľmi vážne alebo „hravo nezbedne“), ktoré by mohli svojou zložitosťou (nezrozumiteľnosťou) buď ohromiť čitateľa, a priviesť ho k záveru: „je to pre mňa nepochopiteľné tajomstvo, nezostáva mi teda nič iné, ako to prijať vierou“, alebo by upúťali čitateľa svojou „duchaplnosťou!“, takže by sa zo sympatie k interpretovi (k jeho „rošťáctvu“) rozhodol prijať jeho argumentovanie – jednoducho preto, že je „originálne a vtipné“, hoci mu chýba akákoľvek logika, akékoľvek fakty (akákoľvek opora v Písme). Alebo konečne preto, lebo by nadobudol dojem, že fakty (pevné, jednoznačné, nepochybniteľné výroky Písma, o ktoré sa dá oprieť) jednoducho neexistujú – tak načo by potom strácal čas a energiu ich hľadaním? V každom prípade to musí dopadnúť pre takéhoto oklamaného čitateľa tragicky. Oklamaný bol síce vlastnou vinou, ale na zodpovednosť bude braný aj ten kto ho do omylu uviedol... a dokonca aj ten, kto ho z neho nevyviedol – alebo sa o to aspoň nepokúsil. (*Ezech 3,17-21*).²⁹¹

²⁸⁹ Slovníkový preklad slova „rošťáctvo“ do slovenského jazyka je „hravá nezbednosť“.

²⁹⁰ Akú závažnosť prikladám tejto otázke (skutočnému poznaniu nášho prvého Boha) ja, vidieť z názvu mojej knihy, v ktorej sa touto otázkou podrobne zaoberám. Kniha má titul: **POZNANIE – otázka života a smrti**.

²⁹¹ Text nájdete vytlačený na nasledujúcej strane (v Epilógu tejto knihy).

„Návraty“

Tu uvedené kapitoly sú naozaj „návrtní“ k rovnako nadpísaným kapitolám z úvodnej časti. Po prečítaní knihy totiž viaceré veci, ktoré boli v úvode naznačené, „napovedané“, teraz možno „dopovedať“, doplniť, spresniť, či proste iba – „povedať inak“. Pôjde o návrat k dvom kapitolám: **Prečo?** a **Veľký, „večítý“ spor.**

Návrat ku kapitole:

Prečo?

V úvode knihy uvedenú, pomerne komplikovanú odpoveď na otázku „prečo?“ (prečo som napísal túto knihu?) možno nahradiť aj inou – jednoduchšou, stručnejšou, a hádam aj výstižnejšou:

„...toto je napísané, aby ste uverili, že Ježiš je Kristus, Syn Boží, a – veriac – aby ste mali život v jeho mene“ (J 20,31 – podľa 1.2).

Takto končí Jánovo evanjelium (kapitola 21., ako je známe, bola dopísaná dodatočne, nevedno kým) – to Jánovo evanjelium, o ktorom niektorí tvrdia, že „najpresvedčivejšie dokazuje božstvo Ježiša“. Ale Ján predsa sám píše, čo chce svojim evanjeliom dokázať: totiž že **Ježiš je Kristus**, t.j. Mesias (Bohom Pomazaný človek) a že **Ježiš je Syn Boží**, t.j. Kráľ (človek v postavení kráľa – Bohom povolaný, vyvolený, poslaný, poverený, splnomocnený a požehnaný); a ešte upozorňuje, že táto viera – toto poznanie – znamená „mať život v jeho mene“ (inými slovami: byť spasený Kristovou zásluhou, resp. jeho prostredníctvom).

To isté však možno povedať aj negatívnym spôsobom: kto neverí, že Ježiš je tým, čím podľa Jánovho tvrdenia je – ale že je niekým **menším** (napr. iba učiteľom) alebo niekým **väčším** (napr. Bohom) – o tom platí, že „nemá život (spásu) v jeho mene“.

Aj ostatné evanjeliá, a vlastne všetky knihy NZ, boli napísané preto (resp. najmä preto) ako Jánovo evanjelium: napr. v **Markovom** i **Matúšovom evanjeliu Peter** (ten Peter, ktorý mal azda spomedzi všetkých apoštolov najväčšiu autoritu) vyznáva priamo pred Ježišom: „**Ty si Kristus**“ (Mk 8,29; Mt 16,16) a v **Skutkoch apoštolov** (napísaných evanjelistom Lukášom) hovorí, že „**Boh učinil (urobil) Ježiša Kristom aj Pánom**“ (Sk 2,36). A **Pavel**, ktorého teológia je údajne ďalším pilierom „trinitárskej viery“, píše: „**Jeden je (totiž) Boh a jeden je aj Prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš**“ (1Tim 2,5). Tieto príklady uvádzam iba „na ilustráciu“, v skutočnosti je takýchto výrokov v NZ oveľa viacej (ako sme sa nakoniec mohli presvedčiť z početných citátov uvedených v tejto knihe).

V priebehu takmer dvoch tisícročí toho bolo napísané veľa – a to za tým istým účelom (aj keď to všetko, pochopiteľne, nemožno porovnávať – čo do autentičnosti svedectva a čo do autority svedka, resp. pisateľa – s Jánovým evanjeliom): aby čitatelia uverili, že Ježiš je Kristus, Syn Boží. A k tomu množstvu úvah, spisov, svedectiev sa chce skromne priradiť aj toto – aj táto kniha bola napísaná najmä preto, „aby (tí čo ju čítajú) **verili, že Ježiš je Kristus, Syn Boží**“, lebo táto viera – spolu s **vierou v jediného pravého Boha** – je **podmienkou (večného) života**; veď tak sa to opakovane tvrdí v Božom slove. A tak to tvrdím, a proti iným názorom obhajujem (lebo veľa bolo popísaného aj takého, čo je v rozpore s vyššie uvedeným vyznaním Jána a iných apoštolov) aj ja vo svojej knihe.

V jednej z úvodných kapitol tejto knihy, nazvanej **Veľký, „večitý“ spor** – presnejšie v jej časti **Z dejín sporu** – bol stručne vylíčený začiatok (korene) sporu, ktorý trvá už takmer dve tisícročia. Bol tam načrtnutý aj ďalší jeho priebeh: vieme teda, že pretrvával počas obdobia neskorého staroveku, celého stredoveku i ranného novoveku viacej-menej v latentnej forme. Iba občas sa z tohto latentného stavu „prebudil“, a to napriek tomu, že všemocná cirkev intenzívne sledila po všetkom, čo by mohlo ohroziť jej monopol na „pravdu“ (od ktorého závisela jej kompaktnosť a moc). Ak aj sem-tam začali vyrastať výhonky trinitárneho sporu na síce zdeformovanom, ale zato mohutnom a silnom kmeni cirkvi, táto ich nemilosrdne likvidovala – najčastejšie v ohni (hraníc). Prišiel však čas, keď moc tohto všemocného „malého rohu“ (*Dan 7,8.20-25*) skončila, resp. bola výrazným spôsobom zredukovaná: prestala zlovestná inkvizícia, zhasli hranice, metódy a verdikty „svätého officia“ (resp. „Kongregácie pre učenie viery“) už neobsahovali mučenie a smrť, ale „iba“ exkomunikáciu, degradáciu, odvolanie z miesta, z funkcie (v prípade spisov a kníh verdikt „oheň“ bol nahradený modernejším: „index“, prísny zákaz čo i len dotknúť sa knihy, ktorá nemá „schválenie cirkevnej vrchnosti“). Aj to stačilo (a stačí) na zastrašenie mnohých (i keď nie všetkých). Neskončila sa však iba brutálna demonštrácia moci cirkvi, ale aj jej „monopol na pravdu“. Vznikli totiž nové (reformačné) cirkvi a v niektorých z nich začal časom prevládať „duch liberalizmu!“, či aspoň relatívnej tolerancie k „neoficiálnym“ názorom. Okrem toho tu bolo osvietenstvo, so všetkým pozitívnym i negatívnym, čo prinieslo, so svojou výzvou cirkvi (niekedy to bola provokácia, neferové útoky, často však i oprávnená kritika). A tak postupne (od 18., najmä však v 19. a 20. stor.) vzniká množstvo nových teológií (ale i tzv. „teológií“), ktoré dostali rôzne, viac či menej priliehavé názvy.

Pravdaže, nie všetci autori nových smerov boli motivovaní vnútornou potrebou hľadať pravdu prostredníctvom návratu k prameňu (Písmu) a snahou sprístupniť ju odbornej i širokej verejnosti, čiže interpretovať starú pravdu, očistenú od nánosu kalu a balastu mnohých storočí, dobe primeraným spôsobom (výrazmi a symbolmi zrozumiteľnými ľuďom žijúcim v súčasnosti). Áno, boli aj iné motivácie; spomeniem z nich aspoň dve: – 1. osobná kariéra a popularita: autormi teologických spisov sú, pochopiteľne, takmer výlučne (vysokoškolsky vzdelaní) teológovia, poväčšine docenti a profesori; z toho implicitne vyplýva, že všetci sú tiež autormi diplomových a habilitačných prác. Jednou z podmienok, kladených na tieto práce, býva „originálnosť“, a ak k tomu pristúpi aj povahový rys mnohých ľudí – snaha vyniknúť, stať sa známym (napr. aj svojou „originálnosťou“), vzniknú neraz idey a teórie naozaj veľmi originálne (v dobrom i zlom zmysle tohto slova). – 2. ideologická motivácia: niektorí teológovia sa snažili teologicky obhájiť (zdôvodniť) svoje politické názory, napr. marxizmus, rasizmus (biely alebo čierny) alebo iný „partikularizmus“, poprípade svoje anomálne biologické alebo psychické danosti a pod. Tak vznikli napr. „teológia oslobodenia“, „čierna teológia“, „teológia africká“, „ázijská“, „feministická“ atď. Najzávažnejšou z tejto skupiny je však „teológia ekumenická“; jednak preto, že na rozdiel od vyššie menovaných, „partikulárnych“ („oslovujúcich“ iba malú časť populácie), táto teológia sa snaží „zasiahnuť“ celé kresťanstvo, ba v rámci tzv. „ekumenizmu ad extra“, aj iné (najmä veľké) náboženstvá, vrátane pohanských – v podstate celé ľudstvo (predstaviteľia tejto teológie vlastne iba berú doslovne názov „ekuména“, ktorý pochádza z gréckeho „oikuméne“, čo znamená „celá obývaná zem“). Je to súčasť premyslenej stratégie „globalizátorov“: politické „zjednotenie“ (presnejšie: podriadenie si) podprieť ideologicky – novým synkretickým „náboženstvom“, „usmerňovaným“ z jedného centra; ide tu vlastne o istú formu „náboženského“ hnutia „Nový vek“ (New Age).

Ani jedným zo spomenutých smerov teológie sa tu nemienim zaoberať (tejto otázke sa venujem podrobnejšie vo svojich knihách „Nový vek alebo koniec tohto (starého) veku?“ a „Fakty a úvahy O VIERE... KREŠŤANOV“). Ba nebudem sa na tomto mieste zmieňovať ani o konfesiách, ktoré trinitársku dogmu už dávnejšie odvrhli (to však ešte neznamená že sa zbavili všetkých „dogmatických“ problémov) a ktoré bývajú označované názvom „unitárske“. Chcem tu však spomenúť niekoľkých teológov 19. a 20. stor., ktorí patrili k náboženským spoločenstvám – tu nemôžem použiť výraz „konfesiám“, keďže slovo „confessio“ znamená „vyznanie“, a osobné vyznanie týchto ľudí je zásadne iné, ako oficiálne vyznanie ich „domovských“ náboženských spoločenstiev – ktoré sa tvrdojšjne držia prastarých (starovekých a stredovekých) dogiem. Títo s istým rizikom (aj keď nešlo o riziko ohrozenia života, ako to bolo v dávnejšej minulosti) prišli s niečím novým, nekonformným. Tieto čerstvé „výhonky veľkého, večitého sporu“ (ak použijem vyššie uvedenú metaforu) teraz nielenže neboli umlčané, ale naopak získali značný ohlas, popularitu i rozšírenie. V nových teológiách, hoci boli na hony vzdialené od „klasických“ (na starých dogmách založených) predstavách, sa predsa naďalej hovorí o Bohu, ktorý je Otcom, o Kristovi, ktorý je Božím Synom – zjavením Boha, je pre človeka cestou k Bohu, teda i k spásu (v tomto zmysle o ňom možno hovoriť aj ako o božskom, či dokonca ako o „bohu“); i o Duchu svätom a o jeho pôsobení v cirkvi i vo vnútri človeka – ide teda vlastne o akúsi „trinitárnu“ koncepciu, ktorá však nemá s pôvodnými „kristologickými“ a „pneumatologickými“ teóriami z obdobia neskorého staroveku, ktoré vtedajšie koncily premenili v dogmy, nič spoločné.

Dovoľte dve poznámky.

Prvá je jazyková: občas bývajú teológovia, o ktorých som sa práve zmienil, nazývaní „liberálmi“ (a ich teológia „liberálnou teológiou“), pričom u nás slovo „liberál“ nadobudlo viacmenej pejoratívny charakter: bývajú ním označovaní nielen nekonformní, ale aj bezzásadoví, svojvoľní ľudia (porušujúci okrem tradícií aj základné pravidlá, normy), čo je z etymologického hľadiska nesprávne (lat. výraz „liberalis“ znamená totiž „týkajúci sa slobodného človeka“, ale aj „dôstojný, šľachetný, čestný, slušný“). Podobne pejoratívny nádych má u nás aj pred chvíľou použitý výraz „unitársky“, hoci v podstate znamená „monoteistický“, teda súvisiaci s vierou v **jedného** Boha (latinské „uni-“ je totiž to isté, čo grécke „mono-“ a slovenské „jedno-“). Hanlivý ráz dostávajú „nevinné“ slová vždy následkom nekorektnej propagandy.

Druhá poznámka sa týka „vplyvu“ spomínaných teológov na túto knihu: iste si ešte pamätáte, že v prílohe **Diskusia**, v časti **X.**, jeden z autorov listov, reagujúcich na prvé vydanie tejto knihy, mi okrem iného vyčíta: „...kam Vás to teologické knihy priviedli...“ Chcem aj na tomto mieste prehlásiť, že to neboli teologické knihy, ktoré ma niekam priviedli, ale že to bolo len a len dôkladné študovanie Písma. Priznám sa, že v tom čase som tých „teologických kníh“ poznal málo (nie som totiž profesionálnym teológom). Až neskôr som ich začal intenzívnejšie a sústavnejšie študovať – a neľutujem to: stretol som sa v niektorých z nich síce aj s mnohými nezmyslami, ba priamo s pohanskými názormi, ale viac bolo takých, ktoré boli nielen zaujímavé, ale aj poučné, obohacujúce. A vtedy (až vtedy!), pri štúdiu niektorých týchto spisov, som s úžasom (aj s istým zadosťučinením) zistil, že sú v nich niektoré pravdy formulované rovnako (i keď inými slovami), ako som ich svojho času sformuloval („neteologickým jazykom“) ja sám. To je pre mňa potvrdením môjho dávneho presvedčenia, že Duch Boží cez Božie Slovo a cez ducha človeka (ak ho človek neodmietne, ale nechá sa ním viesť) privádza k poznaniu pravdy, ktorá je iba jedna.

Zmienim sa tu o siedmich teológoch (o niektorých veľmi stručne, o iných trochu podrobnejšie), ktorí vyjadrili (rôznym spôsobom) to, čo som cítil, poznal a o čom som písal i ja. Prečo práve o nich? Veď sú iba malou časťou množiny tých, ktorí prišli k rovnakému poznaniu. Preto, lebo títo – okrem toho, že ich možno považovať (v tom či onom smere) za „pionierov“ – nesporné patrili (a patria) k tým veľikánom teológie, ktorí si získali nielen súhlasný obdiv nasledovníkov, ale aj rešpekt, ba často i úctu, protivníkov. Na tomto mieste, pravdaže, nemožno vylíčiť celú ich teológiu; preto sa sústredím najmä na tie jej časti, ktoré sa zaoberajú rovnakými otázkami ako táto kniha.

Friedrich Schleiermacher (1768–1834) – veľikán, ktorého uznávali a ctili si aj tí, čo sa s jeho učením nestotožnili. Napr. jeho žiak K. Barth ho vo svojej známej knihe „Protestantská teológia v XIX. storočí“ hodnotí takto: „Schleiermacherovo meno patrí, a bude vždy patriť, na prvé miesto v dejinách novodobej teológie... Platí o ňom, čo vo svojom prejave... on sám povedal o Fridrichovi Veľkom: „Netvorí školu, ale epochu“... (19. storočie) na poli teológie to bolo jeho storočie... Máme dočinenia s heroickou postavou, akých je v teológii veľmi málo. Kto nič nespozoroval zo žiary, z tohto muža vychádzala a ešte vychádza, ba kto jej nepodľahol, ten nech proti nemu nepozdvihne ani prst... Také dielo či človek, ktorý by Schleiermachera mohol nielen kritizovať, ale sa s ním merať, sa ešte neobjavil... Filozofia, veda, politika, spoločenský život a umenie – všetkého sa zúčastňuje, to všetko je jeho vlastnou vecou, a všade tu cíti svoju zodpovednosť a povolanie. Ako teológ bol moderným človekom, a to s dobrým svedomím.“ Atd⁷.

V apologetike bol podľa Bartha „virtuózom“. Teológii a náboženstvu, ktoré sa pod útokmi a výsmechom osvietených filozofov a spisovateľov krčilo v defenzíve, vrátil sebavedomie a česť. Jeho knihy „Vierouka“ a „Reči o náboženstve“ sa stali klasickými. Mal veľký záujem o kultúru ako takú. V jeho teológii dominovali dva motívy: zážitok (cit) a dejiny. Pozoruhodný je jeho výrok: „Názor bez citu nie je ničím... cit bez názoru tiež nie je ničím.“ Spomenuté motívy jeho teológie iste súvisia s prostredím, z ktorého vyšiel; bola to Jednota bratská, a on sa k nej hlásil po celý život (zostal, ako on hovoril, „ochranovským vyššieho rádu“). O tomto všetkom by sa dalo veľa zaujímavého hovoriť, prekračovalo by to však rámec toho, čo sme si predsavzali. Pokúsim sa teda zhrnúť to, čo v jeho teológii má súvis s otázkami, ktorým sa venuje táto kniha:

Schleiermachera zaujíma **ľudské konanie pred Bohom**. Z tohto bodu vychádza jeho teológia. To nie je „antropocentrizmus“ humanizmu alebo ateistického existencializmu; jedno-ducho sa tu rešpektuje existenciálna potreba moderného človeka, ktorého stredobodom myslenia je – on sám. Tento posun však ešte neznamená, žeby to musel byť človek bez Boha, človek vo vlastnom svete. Môže to byť človek **pred tvárou Božou** a jeho konanie odpovedá na Božie konanie. Preto teológia môže celkom dobre vychádzať z tohto bodu: je učením **o človeku**, ktorého Boh postavil pred svoju tvár a svojou milosťou ho omilostil – a preto je táto teológia učením (aj) **o Bohu**.

Pár slov o jeho kristológii a pneumatológii: V „klasickej“ (dogmatickej) teológii tzv. vtelenie a vylíatie Ducha („druhej a tretej osoby“) sú tajomstvami Božieho zjavenia. Schleiermacherovi išlo však o to, aby zjavenie bolo pochopiteľné ako modus ľudského poznania: a to jednak ako **ľudský zážitok** (psychologický moment), ale súčasne ako **dejinná udalosť** (historický moment). Tieto dva momenty sa nevylučujú, obidva patria k ľudskému poznaniu (v tomto sa zásadne líši napr. od Lessinga a Kanta). Vytvorenie prirodzeného, pokojného (neantagonistického) vzťahu medzi dvoma spomenutými modusmi je niečo nové, čo v predchádzajúcej teológii (i filozofii) chýbalo: hovorilo sa tam o „poznani Otca v Synovi skrze Ducha“ v prísnej konfrontácii týchto „osôb“ božstva. No takéto sprostredkovanie ako modus ľudského poznania nemožno vysvetliť, je to apologeticky nepoužiteľné. U Schleiermachera sú teda viera a Kristus zakotvené v zážitku i dejinách – sú to akoby dve ohniská jednej elipsy, pričom tieto ohniská sú v tesnej blízkosti (takže elipsa sa blíži kruhu): ak hovorí o kresťanstve (viere) a Kristovi a o ich vzťahu, má na mysli pojem, ktorý oba tieto pojmy zahŕňa – myslí na celý život, na dejiny ľudskej spoločnosti, v ktorých ide o vykúpenie – o prechod tejto spoločnosti od zmyslovnosti k duchovnosti, od nejasného vedomia Boha k vedomiu mocnému. Ide pritom o to, aby sa človek priblížil k svojmu pôvodnému určeniu, ktoré bolo neskôr narušené hriechom. Kto sa k tomu približuje, je **zbožný** (výraz „zbožný“ má u Schleiermachera iný, obsiahlejší, ale najmä „duchovne vyšší“ obsah, ako ho má obyčajne v našom bežnom jazyku). Takéto priblíženie najdokonalejšie realizuje **Kristus, ktorého mocné vedomie Boha, vylučuje akýkoľvek hriech**. Zbožné vedomie kresťanské sa vzťahuje na Krista, pretože práve v ňom je v pôvodnej, dokonalej forme skutočné: v tomto vlastne spočíva vykúpenie Kristom. Ide o **nový, vyšší ľudský život, ktorý nemá pôvod v Adamovi, ale v Kristovi**, kde je stvorenie dokonané a korunované. Takýto život je životom Kristovho Ducha v jeho cirkvi – je to život kresťana. Kristus je samozrejme kresťanovi nadradený, ale toto rozlíšenie je plynulé vo vnútri fenoménu **vyššieho**

života, ktorý bol „inaugurovaný“ (uvedený) Kristom, ale vzniká v nás samých. Kristovo pôsobenie teda zahŕňa jeho pôsobnosť i našu spôsobilosť, a je ťažko určiť, kde končí jedno a začína druhé. **Vykúpenie človeka je jeho prechod z jedného života do iného, vyššieho** (Schleiermacherom používané výrazy „zbožnosť“ a „vyšší život“ sú v terminológii, ktorú som použil ja, napr. v knihe **„Fakty a úvahy O ŽIVOTE“**, totožné s pojmom „duchovný život“, a Schleiermacherov „prechod z jedného života do druhého“ je to isté, čo je v spomenutej knihe označené ako „prechod z animálnej do duchovnej úrovne života“ – pozn. M. B.). Pri tomto prechode z jedného života do druhého mu pomoc poskytnie niekto iný. Ale „prechod“ a „pomoc“ možno rozlíšiť iba relatívne. V tomto procese trvajú protiklady (napr. toho, čo je, a toho, čo má byť; protiklad prijímania a dávania; počiatku a pokračovania; príkladu a nasledovania; jedinečného a opakovaného), pričom tieto protiklady patria k sebe a musia sa niekde stretnúť – rozlišujú sa teda vzhľadom k bodu stretnutia. (Ide tu o istú analógiu s Heglovou tézou a antitézou). Kto takto vidí Krista a kresťana (ako jeden komplexný fenomén), ten musí vedieť o niečom **treťom nad nimi oboma** a jeho rozlišovanie medzi prvým a druhým bude relatívne. **Kristus je Zjaviteľom a Spasiteľom v tom zmysle, že pôsobí nový život.** Kristus – ako príčina – je však predsa odlišný od vyššieho života v nás. **Zbožnosť (vyšší život)** je v podstate (prejavuje sa ako) „**pocit nejakého účinku**“, čiže „**pocit úplnej závislosti**“ – a to je vlastne **vedomie nášho vzťahu k Bohu**. Voči svetu je človek relatívne slobodný a relatívne závislý; ak však cíti **absolútnu závislosť na niekom inom, ako na svete**, je „zbožný“ – je si vedomý svojho vzťahu k Bohu. Schleiermacher tým, že sa vzdal špekulatívnej kristológie, musel sa vzdať aj Kristovho „božstva“, resp. musel pod Kristovým božstvom chápať niečo, čo možno označiť ako výnimočný, nezrovnateľný vrchol a najzávažnejší podnet v rámci celej existencie ľudstva: **on je dominujúcim jednotlivcom**, ktorý pôsobí na všetkých ostatných účastníkoch svojho Ducha, **je praobrazom**, pôvodom, pra–skutočnosťou, je historickým a pre všetky časy výrazným **počiatkom** tohto náboženstva, tejto cirkvi.

Schleiermacherov význam je však aj v tom (a to chcem zdôrazniť!), že je zakladateľom modernej **hermeneutiky** – umenia pochopenia starých textov na základe vcítania sa (Einfühlung) interpreta do myslenia autora na základe tzv. kongeniality. Bez respektovania pravidiel hermeneutiky je prakticky nemožné plné porozumenie skutočnému obsahu (a posolstvu) starého, teda aj biblického, textu.

Ak by sme chceli veľmi stručne zhrnúť Schleiermacherovu teológiu, môžeme povedať: **pravým náboženstvom nie je dogma, ale zbožnosť, ktorej základ však nespočíva vo vedomostiach ani v konaní, ale vo vedomí (cítení) absolútnej závislosti na Bohu, čiže v spoločenstve (t.j. v koinónii) s Bohom.**

Albrecht Ritschl (1822–1889). Hovorilo sa o ňom, že bol po Schleiermacherovi v dejinách novej teológie jediným, kto v pravom slova zmysle **vytvoril epochu**. Nadviazal (okrem iného) na Kanta, ktorého interpretuje ako antimetafyzického moralistu. Podľa neho veľký životný ideál možno realizovať iba v rámci kresťanstva – ono je tou možnosťou. **Kresťanstvo je v podstate vedomé a činné Božie synovstvo v mravnej oblasti.** Odmietla metafyziku a mystiku. Historický Ježiš Nazaretský je predmetom ľudského poznania a podnetom k poznaniu Boha, ako Boha lásky (a keďže toto má pre človeka hodnotu božstva, môžeme v určitom zmysle hovoriť „je to Boh“). **Ježiš jemimoriadnym spôsobom nositeľom milosti a panstva nad svetom**, a tým súčasne **praobrazom ľudstva** (toho, ktoré bolo povolane k Božiemu kráľovstvu). **Jeho poslaním je zjavovať Boha, ktorý je láska.** Ak sa toto jeho poslanie na nás naplňuje, poprípade ak jeho dejinné bytie poznávame a hodnotíme ako konanie, ktoré zjavuje Boha, je vlastne sám Bohom. Nie však pre priamu božskú autoritu, ale ako **prorok** (svojou morálne pôsobiacou rečou) a ako **kňaz** (svojím spôsobom vykonáva ako Boh „munus regium“, uplatňuje na nás svoje božské, panské právo). To, čo zakladá kresťanskú teológiu, je rozhodujúci súd hodnôt: **nemáme ospravedlnenie**, t.j. nemáme prístup do Božieho kráľovstva, **t.j. nemáme uskutočnenie svojho vlastného cieľa života inak, ako skrze Ježiša v jeho cirkvi** – teda v tomto zmysle máme Boha v Kristovi. **Ježišovo „božstvo“ vlastne spočíva v jeho dokonalom poznaní Boha, s ktorým sa stotožnil (bol s Ním jedno svojou mravnou poslušnosťou).** Rozdiel medzi ním a nami je veľký, spočíva však nie v prirodzenosti, ale v stupni poznania a poslušnosti. (Pozn.: „poznanie“ treba chápať nie iba v intelektuálnom, ale v biblickom zmysle – pozri príslušnú kapitolu tejto knihy, v ktorej sa o tomto píše podrobnejšie).

To bola skica Ritschlovej teológie. Ale to, prečo ho tu uvádzam (a v čom vidím jeho mimoriadny význam) spočíva v inom: bol to on, kto ako jeden z prvých verejne **konštatoval (a veľmi naliehavo zdôrazňoval), že starí „cirkevní otcovia“ zdeformovali kresťanstvo tým, že do neho zavliekli grécku filozofiu, čím z biblického Boha urobili „absolútne“ filozofov a z Ježiša evanjelií Logos gréckeho platonizmu.** Preto sa snažil izolovať historické jadro kresťanstva od nánosu helénizmu a fakticky od celého dogmatotvorného procesu, ktorým prešlo v priebehu storočí.

Adolf Harnack (1851–1930) – od r. 1914 „von Harnack“ – bol „ritschlovec“, a rovnako ako jeho učiteľ, zdôrazňoval, že evanjelium bolo zdeformované cudzorodým vplyvom gréckej filozofie. Ježišovo jednoduché „náboženstvo“ – poslanstvo o Božom kráľovstve, o Božom otcovstve a ľudskom bratstve, sa zmenilo, najmä vplyvom apoštola Pavla, na náboženstvo o Ježišovi a neskôr sa transformovalo v dogmu o vtenení Božieho Syna. Evanjelium, to je poznanie a uznanie Boha ako Otca, istoty spásy, pokory a radosti v Bohu a bratskej lásky medzi ľuďmi. A toto živé evanjeliové poslanstvo bolo v priebehu kresťanských dejín zatemnené gréckou filozofiou, skostnatelo v nemenné dogmy a evanjeliová sloboda bola dusená cirkevným zákonníctvom. Preto odmieta všetky tzv. „klasické významia ekumenických koncilov“.

Harnack však súčasne obnovuje (dovtedy spochybňovanú) historickú dôveryhodnosť tzv. synoptických evanjelií, pričom mu, pravda, neušiel veľký odstup medzi nimi a ostatnými spismi novozákonného kánonu. Poukazuje na to, že **evanjelium, v tej forme ako ho kázal Ježiš, neohlasuje Syna, ale iba Otca, a odmieta „cirkevnú kristológiu“ ako ovocie kontaminácie gréckym (pohanským) myslením.**

Priamo klasickými sa stali najmä dve jeho diela: „Dogmengeschichte“ („Dejiny dogiem“) a „Das Wesen des Christentums“ (ide o záznam cyklu jeho 16 prednášok, ktorý v prekladoch vyšiel pod rôznymi názvami, napr. „Podstata kresťanstva“ alebo „Čo je kresťanstvo?“).

Rudolf Bultmann (1884–1976) bol pokladaný (dokonca aj svojimi odporcami) za najväčšieho „novozákonníka“ (znalca Nového zákona) 20. storočia. Získal si mnohých kritikov (i úhlavných nepriateľov) najmä pre svoju „metódu demytologizácie“ Nového zákona. Je pravda, že to pri „odmytologizovaní“ niektorých novozákonných udalostí prehnal; stáva sa to mnohým „revolucionárom“: vo svojom revolučnom nadšení prekročí občas istú hranicu (ktorú niekto môže nazvať iba „relatívnou“, iný „absolútnou, neprekročiteľnou“). Omytologizoval totiž aj to, čo použitie tejto metódy neznesie – ak sa nemá podkopať samotná podstata kresťanskej viery. Napríklad vzkriesenie Ježiša, ktoré je pilierom viery a základom nádeje kresťanov, nemožno odstrániť ako „mytologickú šupku“ – lebo ono nie je žiadnou „šupkou“, ale jedným z **jadier** evanjelia (na rozdiel napr. od výjavu s anjelmi a pastiermi v 2. kap. Lukášovho evanjelia, alebo „trojposchodovej“ predstavy vesmíru: hore nebo, dole peкло, v strede zem).

Ale Bultmann, to nie je iba demytologizácia. Napr. jeho **požiadavka existencionalnej interpretácie výrokov Nového zákona**, ktorá ozrejní eschatologické, teda rozhodujúce a definitívne slovo, ktoré Boh vyslovuje v Kristovi, svojim významom určite presahuje význam jeho „metódy demytologizácie“. Úlohou teológie, podľa neho, je hovoriť o Bohu zo zjavenia, ktorého prijatím je viera: „Môžeme hovoriť o Bohu iba vtedy, keď hovoríme o Jeho slove, o Jeho skutkoch, ktoré nám boli zjavené.“ Ale hovoriť o Bohu, to súčasne znamená hovoriť o človeku: **autentickou existenciou človeka je viera**, neautentickou existenciou je hriech (ktorý sa prejavuje v „sebastačnosti“, zviazanosti s minulosťou, v pomýlenom živote, uzavretosti voči budúcnosti...). **Pritom viera (autentickosť) nie je nič menšie ako radikálne odovzdanie sa Bohu.**

Spasenie človeka sa realizuje v jeho odozve na slovo kerygmy. Kerygma je slovo, ktoré má moc, je ohlasované a musí byť počúvané, je to direktíva, ktorá musí byť splnená! Božie slovo je kerygma – výzva pre rozhodnutie sa. Prijat' ho vo viere, to znamená porozumieť samému sebe úplne novým spôsobom. **Veriť znamená pochopiť**, že nepatríme svetu, ktorý je priestorom pomínutelnosti, hriechu a smrti, ale že **patríme Bohu života.** To, čo nám ukazuje cestu spásy a privádza nás na ňu, nie je historický Ježiš, ale **kerygma, ktorá hlása, že Ježiš je Kristus.** Nádej kresťanov spočíva v očakávaní Božej budúcnosti („kráľovstva“), ktorú si však nikto nedokáže predstaviť: „Keď si chceme predstaviť (túto) budúcnosť, môžeme si iba načrtnúť obrazy našich túžob, našich snov. Tých sa však treba

zbaviť; lebo byť pripravení na budúcnosť Božiu znamená, že máme – naplnení dôverou a rozhodnosťou – vstúpiť na cestu do tmy, byť pripravení na to, čo Boh pre nás uskutoční v budúcnosti.“ **Veriť znamená vlastne porozumieť (chápať): veriaci vie (chápe), že nepatrí svetu, ale Bohu života** – práve toto nové chápanie samého seba (porozumenie samému sebe) dáva človeku vieru.

Som presvedčený, že Bultmannov „kresťanský existencializmus“ (pozor! nezamieňať s filozofickým, t.j. ateistickým existencializmom) je blízky mnohým ľuďom (najmä v dnešnej dobe, plnej odcudzenia, straty identity, autentičnosti, zmyslu života), že je pre nich táto cesta k viere, k Bohu, a teda k spásu, schodnejšou, ako cesta, ktorú ponúka dogmatické kresťanstvo.

Gustav Aulén (1879–1977), profesor teológie na univerzite v Lunde, neskôr biskup Švédскеj (lutherskej) cirkvi, čestný doktor viacerých zahraničných univerzít, autor viacerých významných kníh, preložených do mnohých jazykov; spomeňme z nich aspoň: *Dogmahistoria* (1917), *Den allmänneliga kristna tron* (1923), *Den kristna försöningsstanken* (1931), ktorá vyšla v angličtine pod názvom *Christus Victor (Kristus Víťaz)* a *Kristen gudstro i förändringens värld* (1967), ktorá vyšla aj v slov. preklade pod názvom *Kresťanská viera v Boha v meniacom sa svete* (Tranoscius, 1994).

O Aulénovi už bola zmienka v tejto knihe, dokonca dvakrát (v kap. **Z dejín sporu** – v poznámke pod č. 12 a v prílohe **Diskusia**, v časti **II.**). Boli tam citované vety z jeho knihy *Kresťanská viera v Boha...*, týkajúce sa formulácie trinitárnej dogmy. Teraz sa podívajme na jeho teológiu z trochu širšieho pohľadu.

Aulén sa stal známym najmä: 1. svojou „klasickou“ **teóriou zmierenia**, 2. „umiernenou“ (rozumnou) **demytologizáciou**, 3. veľkým (až prehnane) **ekumenickým zanietením** a 4. modernou – ale pritom pevne v Písme zakotvenou – **kristológiu**.

V otázke **zmierenia** sa pokúšal poopraviť tradičné podanie dejín teórie zmierenia, ako ich vykládali Ritschl, Harnack a iní. Ritschl ich napr. videl ako konflikt medzi dvoma protikladnými doktrínami: Anselmovou objektívnou (t.j. satisfakčnou, podľa ktorej Kristus zomrel preto, aby „učinil zadosť“ Božej spravodlivosti, aby sme sa stali Bohu prijateľnými – Boha bolo treba uzmierniť) a Abelardovou subjektívnou (v podstate „existenciálnou“,*) podľa ktorej Kristus prišiel, konal svoje dielo, učil a zomrel najmä preto, aby zmenil najmä postoj k Bohu – to my potrebujeme uzmierniť sa s Bohom). Aulén videl v ranej cirkvi (hlavne u Irenea) tzv. „klasickú ideu zmierenia“; v jej zmysle vysvetľuje zmierenie ako „Boží zápas a víťazstvo“ nad zlými silami sveta; vykúpenie a zmierenie je vlastne „od začiatku do konca dielo samotného Boha“ (pozri citáty z Aulénovej knihy, uvedené tu na konci časti *Kristológia*, v odseku *Trpiaca a víťaziaca láska*).

Na **demytologizáciu** sa Aulén díva takto (uvádzam citáty z jeho knihy *Kresťanská viera v Boha...* – str. 22-23): (Odmytologizovanie) možno chápať v dvoch celkom odlišných významoch. Môže znamenať jednoznačne negatívny prístup ku všetkému, čo v Biblii má mytologický charakter... (jeho cieľom je) teda všetko také odpísať ako čosi nepotrebné... tento negatívny postoj nie je adekvátny biblickému obsahu. S vaničkou vylieva aj dieťa... (Existuje však aj) odmytologizovanie iného, pozitívne zameraného druhu. Takéto odmytologizovanie je nevyhnutné nielen preto, že treba získať potrebnú slobodu so zreteľom na predstavy, ktoré sa spájajú s určitým obrazom sveta, patriacim neodvolateľne minulosti, ale aj preto, a predovšetkým preto, lebo našou hlavnou úlohou musí byť vždy a všade vysvetľovať to, čo je podstatné pre kresťanskú vieru v Boha. Chcieť brať všetko v doslovnom význame pri mytologicky zafarbených predstavách je to isté ako nechápať, o čo ide.

Ekumenizmus. Aulén nielenže sa osobne veľmi aktívne angažoval v rôznych ekumenických hnutiach a podujatiach, ale snažil sa tieto snahy aj „teoreticky zdôvodniť“: cieľom ekumenického úsilia nie je, podľa neho, vytvoriť kresťanskú jednotu (tá tu údajne od nepamäti už existuje), ale v živote cirkvi túto jednotu manifestovať. Myslím, že takýto postoj by vlastne

*) Samozrejme, že u Abelarda (žil na prelome 11. a 12. stor.) nemožno hovoriť o existencializme. Výraz „v podstate existenciálnou“ používam v tom zmysle, že sú tu podobné východiská, z ktorých obe koncepcie vychádzajú.

znamenal tolerovanie (a za súčasť „jednotnej kresťanskej cirkvi“ pokladanie) všetkého, čo sa kresťanským označuje (napr. aj učenie a prax rôznych tzv. „kresťanských“ cirkví, ktoré sú v skutočnosti synkretickými, polopohanskými mixtúrami). Tiež Aulénove slová o „katolicite“ (univerzálnosti) evanjelickej cirkvi – hoci vecne vlastne správne – môžu byť chápané všelijako (u niekoho možno môžu vyvolať aj zmätok v myšli).

Kristológia. Osobne som presvedčený, že najvýznamnejšou časťou Aulénovej teológie je kristológia. Preto práve jej tu bude venované najviac miesta. Nechcem však písať „o Aulénovej kristológii“, ale „prezentovať Aulénovu kristológiu“; to znamená, že namiesto vlastných úvah, hodnotení, poznámok a komentárov ponúknem čitateľovi Aulénove myšlienky „v autentickej podobe“ – v podobe doslovných citátov z knihy *Kresťanská viera v Boha...* (jediným mojím „zásahom“ bude občasná zdôraznenie – podčiarknutie – slov či viet, ktoré majú, podľa mňa, mimoriadny význam).

„Božia agape v ľudskej podobe“ (str. 63n): **Božia vykupujúca láska sa uskutočňuje ľudským životom** (Ježiša). Evanjeliá nevznikli preto, aby podávali akýsi Ježišov životopis. Ich účel charakterizuje evanjelium podľa Jána takto: „Ale toto je napísané, aby ste verili, že Ježiš je Kristus, Boží Syn, a - veriac - aby ste mali život v jeho mene“ (J 20,31). **Rovnaký účel majú všetky novozmluvné texty.** Avšak Ježiš, ktorého sa toto svedectvo týka, sa v nich nevykresľuje ako nejaký po Zemi sa potulujúci prestrojený boh, a ani nie ako poloboh... alebo nejaký „nadčlovek“. Ježišovo „pokúšanie diablom“ zobrazujú evanjeliá ako rozhodujúcu skúšku a utrpenie, ktoré vyústilo vo výkrik človeka opusteného Bohom na kríži, vonkoncom nebolo obmedzené len na (jeho) akúsi „nižšiu duševnú vrstvu“. ...hlasným volaním a slzami vysielal modlitby a prímluvné prosby k Tomu, ktorý ho mohol zachrániť od smrti (Hb 5,7).

Evanjeliá zachovali výrok, ktorým vyslovuje svoju nevedomosť, pokiaľ ide o okamih konca tohto veku (Mk 13,32). Jeho „pravá ľudskosť“ sa prejavuje predovšetkým tým, že jeho vzťah k Bohu charakterizuje *modlitba a poslušnosť*. **Život v modlitbe a poslušnosti - jasnejšie sa už nedá vyjadriť, že tu ide o ľudský život v jeho vzťahu k Bohu.**

Rovnako jasne, ako evanjeliá svedčia o Ježišovej pravej ľudskosti, svedčia aj o jeho jedinečnom vzťahu k Bohu. To, že si to sám uvedomoval, je vyjadrené už menom „Syn človeka“, ktorým sa podľa evanjelií rád pomenúval. Na druhej strane, ako je známe, je výsostne reštriktívny voči menu mesiáš. Mesiášstvo si vysvetľoval vlastným spôsobom - v nadväznosti na profétsky obraz „Služobníka Hospodinovho“ (Iz 53. kap.). Dôraz sa tu kladie na službu (Mk 10,45). **V tomto účinkovaní služobníka Ježiš hovorí a koná podľa Božieho poverenia a s Božím splnomocnením.** Tým, že uzdravil chromého, ktorému predtým udelil odpustenie hriechov, demonštruje, že „Syn človeka má moc odpúšťať hriechy na Zemi“ (Mt 9,2n; Mk 2,4n), teda **konat' v moci Boha.**

Ježišova kritika farizejskej zbožnosti obsahovala síce aj kritiku ich spôsobu vykladania zákona a narábania ním, ale neobsahovala kritiku zákona ako takého... - neprišiel zrušiť zákon, ale naplniť ho (Mt 5,17) - aby ho naplnil v poslušnosti voči Bohu a aby ho odkryl v celej jeho radikálnosti. Keď však... demonštruje a vykladá zákon, neznamená to, žeby vystupoval ako nový zákonodarcu, ako druhý Mojžiš. Zákon, ktorý odkrýva a vykladá, je raz navždy daný ako zákon Stvoriteľa. **Neprišiel s novým zákonom, ale s novým evanjeliom...** zákon sa odkrýva a odhaľuje **evanjeliom o nezaslúženej Božej agape** (porovnaj Mt 5,45).

(V evanjeliách) sa všetko sústreďuje na jeho boj za „Božie kráľovstvo“. Neraz tu nachádzame ostré slová o ľudských postojoch, ale v podstate tu nejde o boj proti ľuďom, ale o boj o ľudí. Ježiš bojuje proti deštruktívnej, démonickej moci zla... „Príchod“ Božieho kráľovstva je spätý s jeho osobou a dielom, (no) nie tak, akoby už toto kráľovstvo Božie prišlo v moci (porovnaj Mk 9,1), ale v tom zmysle, že toto kráľovstvo prichádza, že sa ujavia všade tam, kde on uskutočňuje svoje dielo, a tak ľudia skrze neho získavajú občianstvo v Božom kráľovstve a stávajú sa „deťmi kráľovstva“.

Inkarnácia (str. 66n): **Jedinečný vzťah Boha k človeku Ježišovi** Nazaretskému vidí Nová zmluva ako **Božie vtelenie v neho.** Slovo vtelenie zrejme pochádza od Jána (1,14): „A to slovo stalo sa telom...“ Keď Biblia hovorí o Bohu, vždy sa utieka k obraznému jazyku. Aj tu je to tak. Slová o Božom vte-

leni... nemožno chápať materiálne, pretože by to viedlo k najhrubšiemu antropomorfizmu: Boh nie je otcom rovnakým spôsobom, ako pozemský otec dieťaťa. Kristus je „odblesk slávy Boha a obraz Jeho podstaty“ (Hb 1,3). „Podstata“ Boha je jeho agape a táto agape sa zjavila v Kristovi. Vyznávať Krista znamená vyznávať Božiu lásku, ktorá sa odzrkadľuje... a uskutočňuje v životnom diele Ježiša Krista. Je to Božia láska, ktorá sa „vteluje“, ...ktorá vstupuje do podmienok ľudského života a tu vykonáva svoj vykupiteľský skutok v boji s deštruktívnymi silami nášho bytia. **Ježiš Biblie je skrz-naskrz naozajstný človek, je to človek, akého Stvoriteľ zamýšľal, je to človek na „obraz Boží“.** Ježiš Kristus svojím životom, utrpením, obetovaním sa, bojom a víťazstvom vniesol Božiu lásku do ľudského bytia. Vtelenie sa plne uskutoční až vtedy, keď sa zavŕši Kristov skutok.

Použitá terminológia (starocirkevných vyznaní), reči o „substancii, prirodzenosti“ a pod. vonkoncom neboli biblické... zvädzali k špekuláciám, ktoré sú pre Bibliu cudzie.

Trpiaca a víťaziaca láska (str. 68n): (Správny) pohľad na jednotu križa a vzkriesenia sa v teologických interpretáciách, osobitne v západnej teológii, nie vždy zachovával. V západnej scholastickej tradícii sa dôraz kladol jednostranne, ba výlučne, na križ. Anselmovo učenie o satisfakcii razilo cestu takejto orientácii: „Kristovo dielo“ sa sústreďovalo na satisfakciu, ktorú dal Bohu svojou obetou na križi.

„Teórie zmierenia“, ktoré sa výlučne sústreďujú na obetnú smrť na križi, a tým ju izolujú nielen od Veľkej noci, ale aj od Ježišovho účinkovania v pozemskom živote, evokujú dojem, akoby vlastne jeho jedinou úlohou bolo vydať svoj život smrti. (V skutočnosti však) „Božie kráľovstvo“, vláda agape prichádzali, keď Ježiš svojimi mocnými skutkami uskutočňoval Božiu agape v Boji s hriechom, utrpením a démonickou mocou.

Biblia nepodáva jednotné učenie o Kristovom skutku vykúpenia a zmierenia. (Ale je zrejme, že iba) vo svetle Veľkej noci vidíme Kristovu smrť... ako jeho víťazstvo nad Bohu nepriateľskými silami. Toto víťazstvo bolo... *vlastným víťazstvom Kristovým*. Kristus obstál v skúške. Zostal neporazený. Preto získal moc pokračovať a dokonat svoje vykupiteľské dielo.

(Ak sa na) **Kristovo víťazstvo**... pozeráme ako na **ľudský skutok**, dôraz sa kladie na **jeho poslušnosť** (F 2,8). Pavel tu dáva do kontrastu Krista a „Adama“. Adam bol človekom neposlušnosti, Kristus poslušnosti... bol človekom podľa Božej vôle, takým človekom, aký bol zamýšľaný „na obraz Boží“. Kristus takto znamená zvrät v Božej histórii s ľudstvom a stáva sa akoby hlavou nového ľudstva.

(Možno sa na to však pozerat' aj) ako na **Boží skutok**, ako na víťazný prielom Božej agape do sveta ľudstva. „Boh bol v Kristu, zmieril svet so sebou“ (2Kor 5,19). Narušené spoločenstvo Boha a človeka sa obnovuje, vzniká nová situácia, „staré veci sa pominuli a hľa, nastali nové. A to všetko je z Boha.“ (2Kor 5,17n).

Kristus „učinil zadosť“ - avšak nielen tým, že svojou poslušnosťou „uspokojil Boha“, ... ale tiež predovšetkým tým, že „učinil zadosť“ Božej láske (ktorú prejavil najmä tým), že utrpenie, ktoré vzal na seba, podstúpil v solidarite, z lásky k ľuďom.

Edward Schillebeeckx (1914–) – belgický (flámsky píšuci) katolícky teológ – kritizuje katolícku teológiu, že jej chýba hermeneutika, a sám túto prepotrebnú metódu interpretácie biblických textov vo svojej teológii úspešne používa.

Schillebeeckx konštatuje, že „základná viera prvotných kresťanov bola: **Ježiš Nazaretský je Kristus**, totiž (človek) naplnený eschatologickým Duchom Božím. On je eschatologickým a definitívnym Božím zjavením... v ňom nám Boh priniesol vykúpenie, spasenie, oslobodenie.“ Túto vieru však vyjadrovali v nábožensko-kultúrnych pojmoch, ktoré mali v tom čase k dispozícii: Kristus, Boží Syn, Pán. Sú to funkčné tituly vyjadrujúce Ježišovu rozhodujúcu historicko-spásonosnú funkciu – to, ako Boh pôsobil a pôsobí v Ježišovi. Podstata Ježišovej teo-lógie spočíva vo výraze: „Spása-v-Ježišovi-od-Boha“.

Boh, ktorý je spravodlivosť a láska, umožňuje ľuďom zažiť v ich stretnutí s Ježišom ako Kristom skúsenosť milosti a slobody. Z vyznávania Ježiša ako Krista sa teda rodí nová skúsenosť, ale aj nová prax: „História aktuálneho života kresťanov je „piate evan-

jelium“ (to znamená, že príkladný, t.j. skutočne kresťanský život kresťanov má veľký misijný, resp. evanjelizačný vplyv na okolitý svet – taký, ako slovo evanjelia).

Kresťanské spasenie je spasenie ľudí ponúknuté Bohom v Ježišovi Kristovi. **Ježiš je teda sprostredkovateľom spasenia, a súčasne rozhodujúcim a definitívnym exegétom Boha a Fúdskej existencie.**

Na začiatku dejín kresťanstva (v apoštolskej dobe) bolo teda obsahom hlásaného evanjelia a súčasne aj vyznania: „**spása je od Boha v Ježišovi, ktorý je Kristus**“. Neskôr sa však objavila otázka: „**KTO** je Ježiš vo svojej realite?“ a pokusy odpovedať na ňu viedli postupne *k presunu dôrazu z „Ježišovej teo-lógie“ na explicitnú kristológiu („teológiu o Ježišovi“). Treba však rozlišovať medzi (1.) first order assertions (tvrdeniami prvého stupňa), ktorým je „Ježišova teo-lógia“ a (2.) second order assertions (tvrdeniami druhého stupňa), teda „teológiou o Ježišovi“ (kristologickými ontologickými tvrdeniami).*

Kto akceptuje s vierou prvé tvrdenie (že Boh v Ježišovi spasí ľudí, inými slovami, že Ježiš je Kristus, t.j. Mesiáš) je už kresťanom, a to nezávisle na tom, či akceptuje „kristologické dogmy“ – lebo primárna, základná ortodoxnosť sa zaoberá iba tvrdením „first order“, zatiaľ čo úlohou tvrdení „second order“ bolo iba podoprieť tvrdenie „first order“. Inými slovami: jadro kresťanstva je vyjadrené tvrdením prvého stupňa, zatiaľ čo cirkevná, dogmatická a teologická interpretácia patrí k tvrdeniam druhého stupňa, pričom tieto tvrdenia druhého stupňa závisia od interpretov, resp. od interpretácií filtrovaných cez „modely“ alebo „interpretačné teórie“, ktoré boli zrozumiteľné v minulých dobách, ale sú nepoužiteľné v súčasnosti. Alebo ešte inak: „**Soterológia** – čiže kráľovstvo Božie ako spasenie pre ľudí, teda jadro Ježišovho kázania – **predchádza kristológiu** (v zmysle kristologického poznávania).“

Walter Kasper, ďalší významný teológ, ktorého tu chcem aspoň veľmi stručne (doslova jednou vetou) spomenúť, vo svojej veľmi populárnej kristológii, ktorú vydal pod názvom „Ježiš Kristus“ (1974), hovorí v podstate to isté čo Schillebeeckx, ale lapidárnejšou formou (t.j. pre mnohých možno zrozumiteľnejším jazykom): „*vyznanie „Ježiš je Kristus“ je skrátený výrok na vyjadrenie kresťanskej viery, a kristológia nemá byť ničím iným, ako prísnou interpretáciou tohto vyznania.*“

Ak ste si pozorne prečítali predchádzajúce odseky, iste ste si všimli, že tu uvedení autori (významní, všeobecne uznávaní teológovia) opakovane prehlasujú: „**Vyznanie JEŽÍŠ JE KRISTUS je základným vyjadrením kresťanskej viery**“ (popríklad: „je jadrom kresťanstva – tvrdením prvého stupňa“ alebo „je kerygmou“, ktorá je pre nás záväzná atď.). V tomto smere netvrdia vlastne nič nového, iba opakujú vyznanie po Ježišovi blízkom apoštolovi Petrovi (*Mt 16,16*), po Marte, ktorá so svojou sestrou Máriou a bratom Lazárom bola tiež Ježišovi veľmi blízkou osobou (*J 11,27*), po Ježišomov najmilšom učeníkovi Jánovi (*J 12,23; 19,26; 20,2; 1J 5,1*) a po mnohých iných, prvých a najdôveryhodnejších svedkoch Ježišových (môžeme medzi nich zahrnúť aj apoštola Pavla, ktorý vo svojich listoch viac ako stokrát použil výraz „Ježiš Kristus“, čím vlastne implicitne vyjadril vyznanie „Ježiš je Kristus“).

Toto staré, autentické, krátke, ale jasné a jednoznačné kresťanské vyznanie mohlo byť vyznaním všetkých kresťanov dosiaľ, nebyť onej tragickej udalosti, spomínanej v kapitole **Veľký, „večítý“ spor** (v jej prvej časti na začiatku tejto knihy), nebyť násilného oddelenia cirkvi od jej koreňov (od „koreňov olivy“ – jej pôvodného vedenia z kresťanských Židov), nebyť teológov-filozofov („teo-filozofov“), ovplyvnených helénskym pohanstvom (v ktorom bolo bežné, že „bohovia“ chodili po zemi, plodili s pozemšťankami potomkov atď.). Nuž, im sa taký Ježiš, akého vykresľovali evanjeliá, nepozdával a vyznanie „Ježiš je Kristus“ (Mášiach = Mesiáš) sa im zrejme videlo príslabým vyjadrením jeho jedinečného poslania a zvláštneho postavenia; preto vytvorili teológiu (kristológiu), v ktorej je nové vyznanie: „Ježiš je Boh“. Aby ich nápady neodvial čas, zabetónovali ich do „večných“ dogiem a tie s neuveriteľnou vehemenciou strážili, a ich potomci ich strážia dosiaľ. Strážia a vnucujú ich napriek všetkému: napriek svedectvu Božieho slova, napriek vyhláseniam, ktoré o sebe urobil samotný Ježiš,

napriek tomu, čo hovorili a v čo verili apoštoli, napriek poznaniu, ku ktorému došli mnohí významní znalci Písma, uznávaní teológovia.

Je veľmi ťažké zmeniť paradigmu (tí, čo boli vychovaní v starej paradigme, ktorí v nej žili a v jej intenciaciach možno i učili alebo písali vedecké práce, tí sa jej asi nevzdajú). Vieme s akými ťažkosťami a bolesťami sa presadzovalo Koperníkovo poznanie oproti starému názoru Ptolemaiovmu, Newtonova fyzika oproti Aristotelovým „dogmám“. A potom prišiel Albert Einstein, ktorý od základov zmenil fyzikálne myslenie a vôbec pohľad na svet. Pri všetkých spomenutých zmenách sa menila paradigma – model skutočnosti, myšlienkový systém chápania toho, čo je dôležité pre svet. A zmena starých cirkevných dogiem tiež predstavuje zmenu paradigmy – chápania toho, čo je dôležité pre svet: ved' či môže byť niečo dôležitejšie ako život? A **„večný život je v (skutočnom, pravdivom) poznaní jediného pravého Boha a toho, ktorého poslal, Ježiša Krista“**. Stojí za to, vydať sa za týmto poznaním, i keď je to ťažké, i keď to vyžaduje odvahu vydať sa na neľahkú cestu proti prúdu (ale o tom viac v „epilógu“).

Epilóg

CHCIEŤ, VEDIEŤ, NEBÁŤ SA

Poznať a vyznať (!) jediného, pravého Boha a toho, ktorého poslal, Ježiša Krista, nemožno bez **vôle** (aktívneho záujmu a odhodlania), potrebného stupňa **znalostí** a istej **odvahy** – bez týchto vzácných darov Božieho Ducha. Nimi boli obdarovaní apoštoli, keď sa zhromaždili v pamätný deň Letnic (*Sk 2,1n*), ony boli hlavnými vlastnosťami reformátorov, ony sú podmienkou úspešného šírenia evanjelia i dnes, ale aj poznania a vyznania Božej pravdy každým jedným kresťanom. Pravda, človek môže Božie dary použiť alebo ignorovať (hrivny zveľaďovať alebo zakopať), ba niekedy aj zneužiť.

Vôľa (chcenie).

Je treba rozlišovať:

a) vôľu (chcenie) zaoberať sa duchovnými vecami (jej opakom je ľahostajnosť, nezáujem o ne)²⁹² – takáto vôľa je darom Božieho Ducha: **Boh pôsobí vo vás, aby ste aj chceli, aj konali podľa Jeho dobrej vôle** (*F 2,13*) – a

b) vôľu (chcenie) konať čokoľvek užitočné (jej opakom je lenivosť, pohodlnosť) – takáto vôľa je ľudskou vlastnosťou, vecou postoja človeka k akýmkoľvek povinnostiam (ovplyvňujú ju napr. povaha, výchova, charakter); môžu ju teda vlastniť (alebo ju nemať) aj „deti tohto sveta“. Od nej však závisí, okrem iného, aj to, či človek využije alebo ignoruje ktorýkoľvek dar Božieho Ducha.

Znalosti.

Človek nemusí byť teológom, aby porozumel Božej Pravde zjavenej v Jeho Slove (už v úvodnej časti tejto knihy sme si povedali, že schopnosť poznať Božiu Pravdu je darom Božieho ducha). Ťažko by však človek mohol interpretovať Božie slovo, ak by ho nepoznal. Bez toho, aby človek vedel, čo je obsahom autentickej Božej zvesti, a čo iba výmyslom ľudským, bez toho, aby sa dokázal aspoň ako – tak zorientovať v Písme – napr. bez toho, žeby vedel porovnať paralelné výpovede, poznať ich pravý význam, a to na základe istých kritérií (o niektorých z nich bolo hovorené v úvodnej časti tejto knihy) – a bez toho, aby poznal (aspoň sčasti) aj druhú stranu, t.j. hlásané „kvázipoznanie“, polopravdy (ktoré sú nebezpečnejšie ako zjavné lži, lebo vypadajú „dôveryhodne“) – teda bez tohto, bez týchto minimálnych znalostí, človek ťažko môže porozumieť skutočnému obsahu, zmyslu Božieho slova, a tak ľahko podľaňne zvodom rôznych „falošných prorokov“, alebo sa dostane do vleku novodobých „zákonníkov“, ktorí (rovnako ako ich starovekí „kolegovia“) často namiesto toho, aby interpretovali, desinterpretujú, namiesto vysvetľovania zahmlievajú pravý a jasný zmysel Božieho slova a Božieho zjavenia vôbec.

Odvaha.

Povinnosťou každého, komu dal Boh dar poznať svoju Pravdu, je nielen „*chodiť v pravde, resp. vo svetle*“ (*1J 1,7; 2J 4; 3J 4*), t.j. žiť podľa poznanej Pravdy, ale aj šíriť túto Pravdu. Výzvy k jej šíreniu i svedectvá o jej šírení nachádzame v SZ i v NZ (*Iz 43,10; Ž 89,2; 119,30; Mt 10,7; 28,19-20 atď.*). Ale k šíreniu Pravdy treba odvahy.

Áká len musela byť tá odvaha, s ktorou majster Jan Hus obhajoval ním poznanú Božiu pravdu a s ktorou kráčal v ústrety hroznej smrti na hranici. Alebo tá, čo viedla Martina Luthera – na ktorého bol vyvíjaný obrovský nátlak zo strany cirkevnej i svetskej moci, ktorý žil ako „pros-

* 292 Ľahostajnosť (nezáujem) je protipólom nielen vôle, ale aj lásky a viery. Je horšia ako nenávisť alebo odpor (čoho dôkazom je aj známa skutočnosť, že oveľa viac ozajstných, obrátených kresťanov pochádza z bývalých odporcov, nepriateľov Boha a Jeho Syna, ako z ľudí ľahostajných).

kribent“ (boli na neho uvalené dve kliatky – cirkevná i ríšska), nad ktorým visela neustále veľmi reálna hrozba mučenia a smrti – aká to bola odvaha, s ktorou tento muž na ríšskom sne-me vo Wormse priamo do očí samotného cisára a vysokých predstaviteľov ríše i cirkvi (naj-mocnejších ľudí vtedajšieho sveta), vyznal poznanú pravdu a smelo dodal: „...moje svedo-mie je pripútané k Božiemu slovu. Nemôžem nič odvolať a neodvolám; lebo ísť proti svedomiu je nesprávne a ohrozuje spásu. Tu stojím inak nemô-žem! Boh mi pomáhaj. Amen.“ Svoj postoj k poznanej pravde, ktorý tu vo Wormse taktó verejne demonštroval, Luther formuloval už predtým v známom rozhovore s pápežským teo-lógom J. Eckom: „...som povinný pravdu nielen tvrdiť, ale ju aj obhajovať vlastnou krvou a životom. Chcem veriť slobodne a nebyť otrokom autority nikoho, nech by išlo o koncil, univerzitu či pápeža. Budem s plným pre-svedčením vyznávať to, čo pokladám za pravdivé, či to tvrdil katolík alebo kacir, či to koncil schválil alebo odsúdil“.

Istotne nikto nebude pochybovať o tom, že v minulosti poznávanie, a najmä vyznáva-nie Božej pravdy nebolo možné bez odvahy. Stačí si, okrem uvedených dvoch príkladov, spomenúť na tisícky iných kresťanov, ktorí podstúpili strašnú smrť, či už na potupných rímskych koloch a krížoch, pod sekerou či mečom katov, v amfiteátroch v zuboch a pazú-roch dravcov pre „zábavu“ zvrhlých pohanských „svetovládcov“, a neskôr v stredovekých (ba dokonca i novovekých) žalároch, na galejach, na mučidlách, na popraviskách a v plameňoch hraníc, zapaloňovaných novými „svetovládcami“, tentoraz vydávajúcimi sa za predstaviteľov údajne „jedinej spasiteľnej“ a „všeobecnej“ cirkvi.

Ale je potrebná odvaha aj na prahu tretieho tisícročia? Mnohí si možno myslia, že o takých hrôzách, ako boli strašné „zábavy“ („hry“) starovekého a besnenie stredovekého Ríma, možno dnes čítať iba v historickej, poprípade beletristickej literatúre. Ale nie je to celkom tak; hoci treba pravdivo priznať, že sa metódy a nástroje prenasledovania predsa len menia (modernizujú). Len pred pár rokmi aj u nás tí, čo hájili poznanú pravdu, zakú-sili na vlastnej koži prenasledovanie (s použitím psychického i fyzického násillia) zo strany totalitnej komunistickej moci, a aj v súčasnosti mnohí kresťania (sú ich ročne tisícky) podstúpia mučenícku smrť pre svoju vieru (poznanú pravdu) v rôznych častiach sveta (najmä v moslimských krajinách). Ale aj v „demokratických“ krajinách (vrátanej našej) existujú „inkvizítori“. Ich metódy sú menej drastické, ale rovnako „účinné“ ako kedysi. Tvária sa mierumilovne, sú extrémne tolerantní k nekresťanským názorom a náboženstvám – moslimovia sú im „bratia“, s hinduistami sa spoločne modlia (ozaj, ku komu asi?), od ateistov preberajú „teórie o vzniku sveta a človeka“ – ale o to netoleran-nejšie reagujú, ak niekto spochybní ich dogmy (nie Božie slovo, ale výmysly ľudí!).

Teda k poznaniu treba vôľa, isté znalosti a odvaha. Lebo: „**cesta ku prameňu** (pozna-nia) **smeruje proti prúdu** (tradícií, konvencií, dogiem).

Nejde tu však iba o konflikt, nadobúdajúci niekedy charakter skutočného boja (a nielen slovného, ideového) s fanatickými (a často veľmi silnými, vplyvnými) obhajcami tradícií, konvencií a dogiem, ale neraz i o boj so sebou samým, so svojím svedomím (ak sme dosiaľ – vinou nedostatočného poznania – tie „staré pravdy“ považovali za pravé, skutočné). Dobre to poznali všetci skutoční hľadači pravdy. Napríklad L. N. Tolstoj – istotne na základe vlastnej skúsenosti, poznania – to vyjadril týmito slovami: „*Musime milovať pravdu tak, aby sme boli vždy pripravení zriecť sa všetkého, čo sme prv považovali za pravdu, keď poznáme pravdu vyššiu.*“

Dovoľte, aby som problémy s poznávaním (s hľadaním pravdy) ilustroval touto alegóriou:

Každý človek môže čerpať z „rieky poznania“. Pravdaže, možnosť, ale najmä vôľa k tomu, nie je u každého rovnaká: sú i takí, čo z nej hádam nenačrú po celý život. Avšak úroveň pozna-nia nezávisí iba od toho **koľko**, ale aj **ako** (resp. **kde**, z ktorého miesta) kto čerpá.

Mohutnosť onej „rieky poznania“ sa pochopiteľne v priebehu jej toku zväčšuje, ale pravdy ubúda – je znehodnocovaná: riedená je početnými bočnými prítokmi a znečisťovaná špinou, od-padom i nebezpečnými jedmi, produkovanými vo veľkom množstve v celom povodí. Iba sa-

motný **prameň** (ktorým je Božie zjavenie v Jeho Slove, stvorenstve a v Jeho Synovi) je absolútne, krištáľovo čistý. Relatívne nenarušená, bezpečná je aj počiatočná časť toku, **bystrina** (bazálnej empirie). No ďalší, veľmi dlhý, prudký, a v dolnej časti aj mohutný, **dravý úsek** (prírodovedeckého poznávania), je už oveľa nebezpečnejší – nielen svojou dravosťou, ale (opäť najmä v dolnej časti) aj znečistením. Tento úsek prechádza plynulo v **hlbočinu** (teologických dogiem a najrozličnejších filozofických, resp. „teo-filozofických“ konštrukcií). Tok je tu pomalý, lenivý, ale zato veľmi nebezpečný pre početné víry a iné zákernosti. Posledným úsekom je **delta** (novopohanských učení a rôznych synkretických siekt). Pozostáva z početných ramien; mnohé z nich sú slepé so zahŕňajúcim, zapachajúcim obsahom. Pôda v okolí je barinatá, a celá oblasť je nesmierne nezdravá, nebezpečná.

Niektoré úseky toku sú spoľahlivo **regulované** (svetskou legislatívou), na iných miestach však rieka tečie neupraveným korytom, podmieľa brehy, ohrozuje okolie záplavami. Pozdĺž celého toku (vedľa neho i priamo v ňom) sú početné **stavby** (vedy, kultúry, umenia). Niektoré sú užitočné, iné zbytočné, a ďalšie vyslovene škodlivé (prekážajú toku). V poslednom úseku, v delte, užitočné stavby prakticky chýbajú: sú tu sem-tam zbytky po stavbách starších, alebo „stavebný zmätok“ – zväčša iba náznaky márneho úsilia postaviť niečo na bahnitej, ustavične zaplavovanej pôde.

V okolí „rieky poznania“ je hojná **vegetácia** (svetonázorov, paradigiem). Aj tá sa však v priebehu toku mení: spočiatku (v hornej časti) obsahuje menej druhov, sú tu prevážne pevné, silné stromy; v strednom úseku je flóra pestršia s prevahou krovinových, menej hodnotných porastov; v delte je vegetácia najhojnejšia, pevné stromy sú tu ojedinelé, prevažujú neúžitočné bahenné tráviny.

Život ľudí v povodí je do značnej miery ovplyvnený druhom **flóry** v ich okolí, najmä však **kvalitou toku**, stupňom čistoty, resp. znečistenia (pravdy) v mieste ich obydliá, resp. v mieste čerpania životodarnej vody (poznania). Niektorí sa totiž uspokojia s tým, že čerpajú z toku v blízkosti svojho bydliska, iní plávajú po prúde (je to pohodlné). A ďalší majú dosť **vôle** a **odvahy**, aby sa vydali na cestu proti prúdu; je to namáhavé a nebezpečné: cesta je ohrozená uviaznutím v bahne delty, zákernými vírmi hlbociny, prudkosťou opäť strhávajúceho prúdu dravého úseku, a nakoniec ťažkou splavnosťou kamenitej bystriny. A tak niektorí „zakotvia“ skôr, ako by dosiahli cieľ cesty. Skutočne neveľa je tých, čo **vedia** prekonať všetky nástrahy a dosiahnu prameň. A ešte menej je tých, čo po namáhavej ceste majú dosť sil (vôle a odvahy) načerpať z prameňa toľko, aby mohli rozdávať aj iným – tým, ktorí z rôznych dôvodov sa nemohli dostať k prameňu.

Svojím milým čitateľom želám

vôľu vydať sa proti prúdu,

znalosť – schopnosť rozoznať znečistenie toku i jeho zákernosti, a poznať spôsob, ako im čeliť,

odvahu čeliť nástrahám a nebezpečenstvám na ceste k prameňu i pri rozdávaní v ňom načerpaného čistého, zdravého poznania.

Stojí to zato! Ak to raz skúsíte, sami zistíte, že naozaj „*contemnet rivulos, cum coeperit haurire de fontibus*“.

A celkom nakoniec ešte jedna otázka: Domnievaš sa, milý priateľ, že skutočne **poznáš jediného pravého Boha a toho, ktorého poslal, Ježiša Krista**? Nech už odpovieš akokoľvek („áno“, „nie“ alebo „neviem“), urob si test. Písmo totiž hovorí ako, resp. podľa čoho možno zistiť, či človek pozná Boha a Jeho Syna: „*Podľa toho vieme, že sme Ho poznali* (Jeho – jediného pravého Boha i toho, ktorého poslal – Ježiša Krista), *keď zachováme Jeho* (Božie) *prikázania. Kto hovorí: Poznám Ho, ale Jeho prikázania nezachováva, je klamár a niet v ňom pravdy.*“ (1J 2,3,4).

D. Bonhoeffer kedysi napísal: „Len poslušný verí, len veriaci poslúcha.“ V tejto vete slová „verí“ a „veriaci“ možno nahradiť (významovo prakticky synonymickým) výrazom „ten, kto pozná Boha a Ježiša Krista“. Nezabúdaj na to!

M. B.

O b s a h

Prečo, komu, ako?	3
Prečo?	3
Komu?	6
Ako?	8
Hermeneutika	11
Je Biblia... Božím slovom...?	12
opäť: Prečo?	17
Veľký, „večítý“ spor	17
Z dejín sporu	17
Z dôsledkov sporu	37
Čo ma „vyprovokovalo“	42
Ján 17, 3	45
<i>A večný život...</i>	45
<i>A...</i>	45
<i>...večný život...</i>	45
<i>...spočíva (je) v tom...</i>	50
<i>...aby poznali...</i>	50
<i>...aby (že, kedyž = keď)...</i>	50
<i>...poznali...</i>	50
<i>...(poznať) Teba...</i>	54
<i>...Teba...</i>	56
<i>...jediného pravého Boha...</i>	56
Meno nášho Boha	59
Význam mena	60
Stvoriteľ	64
Stvorenie „v Kristu... skrze neho a pre neho“	67
„Na počiatku bolo Slovo“ (stvorenie Slovom)	68
Večný	71
Všemohúci (vševládny)	71

Verný	72
Svätý	72
Milosrdný, milostivý	74
Láska	75
Sláva	76
<i>...a (toho), ktorého si poslal...</i>	78
<i>...Ježiša Krista...</i>	80
<i>...Ježiša...</i>	81
<i>...Krista...</i>	81
Pán	85
Boží Syn	87
Syn človeka	91
Učiteľ (Majster)	92
Spasiteľ	94
Vykupiteľ	94
História a (alebo) zjavenie	95
Boh a Boží Syn	107
Vzťah Ježiša Krista k Bohu	121
Vzťah Boha k Ježišovi Kristu	122
Labyrint sveta a (alebo) raj...	132
Literatúra	137
Diskusia (príloha)	138
„Návraty“	200
Prečo? (pokračovanie)	200
Veľký, „večitý“ spor (pokračovanie)	201
Epilóg – chcieť, vedieť, nebáť sa	211

POZNANIE... – otázka ŽIVOTA a SMRTI

Autor: Marek BEEM

Prvé vydanie:

Vydal: **MB.KB**, Sliač, 1998, str. 93

Tlač: NIKARA, Krupina

Druhé (doplnené) vydanie:

Vydal: **MB.KB**, Sliač, 2002, str. 186

Tlač: Bratia Sabovci, s.r.o., Zvolen

Tretie (revidované a doplnené) vydanie:

Vydal: **MB.KB**, Sliač, 2020, str. 220

I S B N 80-89029-50-7

MBKB (www.knihy-benjan.sk) ponúka knihy s duchovnou a s medicínskou tematikou:

- 1. ATEIZMUS – TEIZMUS – KREŠTANSTVO** (A5, 150 strán): Kniha sa skladá zo štyroch častí: I. NEVERECTVO a VIERA (o kresťanskej viere i „viere“ nevercov), II. VIERA a KREŠTANSTVO (nie každý kto „verí“ je kresťanom; o ceste k viere, zdolávaní pochybností a iných prekážok), III. KREŠTANSTVO a ŽIVOT (dôležité otázky kresťanstva vo vierouke i v praxi), IV. ZMYSEL a CIEL ŽIVOTA.
- 2. ÚVAHY – podnety na zamyslenie pre veriacich i „neveriacich“** (A5, 92 strán): O vzťahu vedy a viery, o podstate viery kresťanov; o zdraví i chorobe; o pomoci ľuďom na pomoc odkázaným a o iných dôležitých otázkach; + vyše 60 duchovných „mini-úvah“ („kvapiek“).
- 3. BYŤ KREŠTANOM – prečo a ako?** (formát 10 x 20 cm, 30 strán): evanjelizačná brožúra.
- 4. MOJE KRÉDO** – v čo, komu a prečo verím (A5, 87 strán): Nie je to iba osobné vyznanie autora, ale aj pohľad na krédo (vyznanie) kresťana vo svetle (iba) Božieho slova.
- 5. POZNANIE... – otázka života a smrti** (1. vydanie: A 5, 93 strán; 2. vydanie: A5, 186 strán): Poznanie Boha a Jeho Syna je podmienkou i známok spásy, t.j. získania večného života (podľa J 17,3). Sú tie poznania, ktoré ponúkajú vierouky rôznych cirkví, tým naozajstným, pravým poznaním? Cesta k prameňu (poznania) smeruje proti prúdu (tradícií, konvencií a dogiem).
- 6. »NOVÝ VEK« alebo KONIEC TOHTO (»STARÉHO«) VEKU?** (A5, 70 strán): Hnutie New Age – nepriateľ kresťanstva; čo mali s ním spoločné nacizmus a komunizmus? Za čím všetkým sa skrýva toto hnutie? (Ezoterika, východne kultu, tzv. alternatívna medicína, globalizmus a i.). Aký je pohľad kresťanov na tieto otázky? Ideológia evolucionistov (darvinistov) a jej „hlinené nohy“. Niečo o érach, letopočtoch, kalendároch.
- 7. L. N. TOLSTOJ a jeho životné otázky – VIERA a UMENIE** (A5, 125 strán): Skica portrétu Tolstého – mysliteľa, reformátora, človeka-génia – a ukážky z diel posledného obdobia jeho života; čitateľ bude možno prekvapený ich aktuálnosťou – aj dnes, po zhruba sto rokoch od ich napísania.
- 8. FAKTY a ÚVAHY O ŽIVOTE ...** (A5, 108 strán): Pohľad na život, na jeho rôzne stránky, z aspektu biologického i duchovného. Kniha obsahuje VELA FAKTOV o pozoruhodnostiach života (o divoch živej prírody), o pôvode života (o spore: evolúcia verzus kreácia), o podobách života (o jeho troch úrovniach: vegetatívnej, animálnej a duchovnej), o „problémoch života“ (o chorobách, ale i o uzdravovaní a ošetrovaní) a NIEKOLKO ÚVAH o poslaní života (o jeho zmysle a ciele) i niečo o pokračovaní života (ako je to s reinkarnáciou, atanáziou a anastáziou).
- 9. FAKTY a ÚVAHY O VIERE (a niektorých problémoch) KREŠTANOV** (A5, 308 strán): Zborník statí. Kniha je rozdelená na tri časti: I. VIERA: Úvodná časť je akousi „prvoukou vierouky“; ďalej tu čitateľ nájde „netradičnú“ exegézu vybraných častí Písma a poznámky (opäť „netradičnú“) k niektorým dôležitým teologickým otázkam (vrátane eschatológie). II. KREŠTANIA a svet (a „svet v kresťanoch“): O tom, ako sa kresťania vyrovnávajú s problémami z konfrontácie so svetom. III. CIRKEV, cirkvi a náboženstvá: O Cirkvi Kristovej i o „cirkvách svetských“, ale tiež o nekresťanských náboženstvách a o synkretických či novopohanských kultoch. Sú tu aj state o globalizácii – politicko-ekonomicko-vojenskej i nábožensko-ideologickej (t.j. o synkretických tendenciách globalistov, skrývajúcich sa niekedy za populárny – a často zneužívaný – „ekumenizmus“). Čo o tom všetkom hovoria biblické proroctvá?
- 10. LISTRY CIRKVI** (A5, 22 strán): V prvej časti je uverejnená polemika medzi „kresťanskými evolucionistami“ a „kreacionistami“, ktorá prebehla v r. 2002-2003 na stránkach časopisu ECAV Cirkevné listy; v druhej časti (Listy) sú kritické pripomienky autora k postojom niektorých cirkevných činiteľov k otázkam „ekumenizmu“ (synkretizmu) a evolucionizmu.
- 11. Viera ateistov a synkretistov VERZUS viera kresťanov** (A5, 96 strán): Kniha sa zaoberá veľkým svetonázorovým sporom a ponúka odpovede na výhrady (obvinenia) „kritikov“ (nepriateľov) kresťanskej viery; je rozdelená na štyri časti: I. STVORIL NÁS BOH, ČI EVOLÚCIA? II. KONÁ BOH VO SVETE? (O zázrakoch, o prítomnosti zla a utrpenia vo svete, o „nových ľuďoch“); III. ČÍM JE BIBLIA? (O vierohodnosti Biblie, o jej pôvode a význame); IV. KÝM BOL JEZÍŠ? Bol Kristom? ČÍM JE KRISTUS? Je jedinou cestou k Bohu?
- 12. Adolf von Hamack: DEJINY DOGMY** (A5, 244 strán): Prvé vydanie slovenského prekladu knihy, ktorá patrí ku „klasike“ svetovej teologickej literatúry. Autor, svetoznámy nemecký teológ, veľmi prehľadne a pôsobivo opisuje dejiny dogmy – mohli by sme aj povedať: **vývoj kresťanského myslenia** – od apoštolskej doby až po 16. stor., kedy sa – podľa autora – vývoj dogmy končí, a to trojakým spôsobom: v protiredentskom katolicizme, v socianizme a v evanjelickej reformácii. Kniha veľmi presvedčivo a pôsobivo ukazuje ako sa pôvodne jasné a jednoduché evanjelium postupne deformovalo a zatemňovalo pohanskou filozofiou, ako bola evanjeliová sloboda udusená cirkevným zákonníctvom, ako všetko nakoniec skostnatelo v rigidných, nemenných dogmách, ktoré sú často od prvého, biblického evanjélia veľmi vzdialené.
- 13. KULTÚRA ZÁPADU v agónii – O cestách európskeho umenia a estetiky od renesancie až po ich exitus a o západnej civilizácii** v svetle biblických proroctiev. (A5, 200 strán; obrazová príloha na kriedovom papieri obsahuje 307 reprodukcii od 121 umelcov).

1. Aké boli cesty európskeho umenia a myslenia? Aké premeny postihli filozofické názory a umelecké štýly za posledné poltisícročie (od talianskeho quattrocenta po „modernizmus“ 20. storočia)? – 2. Čo je a aký je humaniz-

mus? K čomu viedol priamo a čo spôsobil nepriamo (rôzne reakcie na humanizmus a ich dôsledky)? – 3. **Čo je a aké je umenie?** Čo o tom hovoria kresťanskí myslitelia a čo tvrdia ateistickí estetici (filozofi a umelci)? – 4. **Čo je a aká je naša civilizácia?** A aké sú jej výhľady pri prevratne sa rozvíjajúcej technike a súčasne prudko upadajúcej kultúre (estetike a etike)?

Odpovede na tieto (i viaceré iné) otázky hľadá autor tejto knihy. Pritom vychádza: – a.) zo vzájomnej konfrontácie názorov najvplyvnejších mysliteľov a umelcov rôznych svetonázorov a filozofických, resp. umeleckých smerov, – b.) zo vzájomnej konfrontácie diel umelcov svetového mena za obdobie vrcholnej renesancie až po nástup „modernizmu“ na konci devätnásteho a v prvej polovici 20. storočia, – c.) z konfrontácie faktov (historických i súčasných udalostí a spoločenských javov) s biblickými textami.

Kniha má päť častí a pomerne obsiahly prólog a epilóg. V časti I. – IV. autor sprevádza čitateľa po najvýznamnejších centrách svetového umenia obdobia od 15. do 20. storočia. V časti V., nazvanej „Ako ďalej“, sú úvahy o „prognoze“ (ďalšom vývoji) umenia a západnej kultúry vôbec. Prólóg obsahuje stručný náčrt filozofických názorov od počiatku humanizmu po existencializmus a Epilóg pohľad na niektoré významné udalosti a spoločenské javy súčasného sveta cez prizmu biblických proroctev.

14. Kamenky z mozaiky ANTROPOLÓGIE (darvinizmus, biblická antropológia, „dynamológia“) (A5, 128 strán).

Biológia, teológia (presnejšie biblická zvesť) a fyzika poskytujú tri rôzne pohľady, resp. pohľady z troch rozličných strán (uhlov pohľadu) na vysokú „horu poznania“ života. Syntéza týchto troch pohľadov prispieva k nájdeniu najvhodnejšej trasy výstupu na túto neprebádanú (a celkom iste ani úplne neprebádateľnú) horu. Okrem toho pomáha odhaliť mnohé súvislosti, ktoré sú nielen poučné, užitočné, ale aj udivujúce, nádherné.

Autor tu podáva náčrt najzákladnejších faktov, videných zo spomínaných troch pohľadov.

15. PRÍBEHY A PRÍSTAVENIA (s prídavkami). (A5, 76 str.). Kniha s tromi malými (nie „akčnými“, ale ani nie „banálnymi“) príbehmi je určená tým, ktorí sa dokážu zamýšľať nad tým, čo prečítajú, ale aj nad tým, čo prežívajú (nad svojimi vlastnými „príbehmi“ – je skrátka určená tým, „ktorí sa dokážu pristaviť“.

16. SOLUS CHRISTUS – TOTUS CHRISTUS (A5, 28 strán).

„Solus Christus“ (jedine Kristus) je jedna zo zásad protestantskej teológie. Znamená, že spásu môžeme získať iba prostredníctvom Krista (toto tvrdenie sa opiera o mnohé texty NZ). Ak však hovoríme „prostredníctvom Krista“, máme mať na mysli „celého Krista“ (totus Christus), nie iba jediný jeho čin, alebo jednu stránku jeho života (či dokonca len jeho smrť). Totus Christus – to sú všetky stránky a úseky príbehu Ježiša Nazaretského, ktorý ako syn človeka sa stal synom Božím, Kristom a Pánom. To, čo bolo v príbehu času pridané k „solus“ (Christus), treba odstrániť; a to, čo bolo odstránené z „totus“ (Christus), treba k nemu opäť pridať (vrátiť)! A to aj vtedy, ak by pritom malo ísť o revíziu starých kultov a dogiem.

17. Malý príspevok.....k..... SEMPER REFORMANDA (A5, 400 strán).

V knihe sa píše o Božom **Svetle** (čo ním je), o Božom **Slove** (ako mu rozumieť), o Božom **Zákone** (aká je jeho záväznosť), o **Bohu** (aký je), o **Ježišovi** z Nazaretu (kým je), o **viere** kresťanov (aká má byť), o **živote** (odkiaľ je a kam smeruje). Odpovede na najzákladnejšie otázky kresťanov autor nehľadá v starovekých alebo súčasných teologických, filozofických a prírodovedeckých, faktami nepodložených špekuláciách, z ktorých epigóni ich autorov urobili „nemenné a záväzné dogmy“, ale v Božom Slove, ktoré jediné je tým pravým Svetlom, t.j. základom ozajstného poznania. Okrem toho kniha obsahuje tri **prílohy**: päť kníh „Nového Zákona“, pretlmočených do súčasného jazyka, jednu kapitolu z Harnackových Dejin dogmy a polemiku s antinomiánom Reisingerom.

18. STARNUTIE a STAROBA (2. vyd. A5, 44 strán).

O fyziológii starnutia a o probléme (telesných, psychických i spoločenských) staroby. Dá sa staroba liečiť? A ak nie, čo sa s ňou dá robiť?

19. NEURÁLNA TERAPIA (podľa Hunekeovcov), čiže lokálne anestetiká v liečbe chronickej („patologickej“) bolesti a iných stavov, v ktorých etiopatogenéza hrá rozhodujúci úlohu neurovegetatívny systém. (A5, 160 str., 106 obr.).

V osemdesiatych rokoch 20. stor. bola v bývalom Československu oficiálne uznaná a uvedená do praxe nová liečebná metóda – neurálna terapia. Aktom tohto jej uznania a súčasne „inštitucionalizovania“ bolo schválenie založenia **Komisie pre neurálnu terapiu pri Slovenskej fyziatrickej spoločnosti** (predsedom Komisie bol autor tejto knihy). **Neurálna terapia** sice používa lokálne anestetiká, ale **nie je lokálnou anestéziou**. Lokálna anestézia pomínie po 30 – 60 minútach, **účinkom neurálnej terapie však pretrváva dni, týždne, mesiace, roky, poprípade je trvalý**; niekedy dôjde k náhlemu vymiznutiu všetkých prejavov chronického ochorenia („sekundový fenomén“) už po jedinej injekcii. **Účinok a bezpečnosť neurálnej terapie sú závislé** nielen od jej správneho indikovania, od pozorného zhodnotenia klinického stavu pacienta, ale aj, ba najmä, od presnosti vykonania liečby – teda **od toho, či sú injekcie (niektoré z nich sú pomerne „neobvyklé“) aplikované lege artis (t.j. presne a bezpečne)**.

Táto veľmi účinná, a pritom nie finančne náročná liečebná metóda je dostupná prakticky každému lekárovi. Bez „sprievodcu“ by to však bolo ťažko možné. Stať sa takým sprievodcom má ambíciu táto kniha: záujemcoví by mala poskytnúť najprv potrebné **teoretické základy neurálnej terapie**, a potom by sa mala stať jeho „manuálom“ – **praktickým návodom** a radcom, ktorý by mu pomohol dosiahnuť vyššie spomínanú nevyhnutnú presnosť a bezpečnosť; k tomu má poslužiť **podrobný opis všetkých základných postupov** a viac ako stovka **obrázkov**.

20. Problémy pri liečení a pri liečení sa pre chyby a omyly lekárov a pacientov... (A5, 128 strán)

Je neuveriteľné, koľko chýb a omylov sa vyskytuje v najdôležitejšej oblasti medicíny – pri liečení chorých. Chýb a omylov sa dopúšťa každý; dopúšťajú sa ich teda aj lekári (pri liečení svojich pacientov), a pochopiteľne, ešte častejšie sa ich dopúšťajú pacienti. Samozrejme, že potom musia vznikajú problémy, raz menej, inokedy viac závažné (predlžuje, predraňuje, ale hlavne komplikuje sa liečba, ba v krajnom prípade dochádza i k ohrozeniu života). Príčin chýb a omylov môže byť veľa, napr. nedbalosť, podcenenie niektorých faktov, únava..., no najčastejšou príčinou je *nevedomosť* (nedostatok informácií, alebo ich chybné „spracovanie“). Týka sa to ako liečiacich, tak i liečených. Autor upozorňuje na najčastejšie oblasti problémov (chýb a omylov), ktorými sú napr. už spomenutá informovanosť, voľba metódy a načasovania liečby, užívanie liekov, životospráva, ošetrovanie chorých a starých. Nezostáva však iba pri upozornení, resp. kritike, ale autor poskytuje informácie aj o riešení niektorých problémov, no tiež o fyziologických a patologických dejoch v organizme, ktoré by mohli pomôcť čitateľovi korigovať niektoré chybné názory a prístupy k liečbe.

21. Výber zo ZÁPISKOV chlapca, muža, starca (A5, 28 strán)

ZÁPISKY, z ktorých tento Výber pochádza a ktoré majú podtitul **O snoch a realite – o pádoch a vstávaní z prachu – o „trojueli“ v duši (pudy verzus rozum verzus morálka) – o láskach a láske – o vášňach a viere**, sú stručným príbehom života jedného človeka; a to nielen opisom udalostí (intimných, no i takých, ktoré hýbali svetom), ale tiež prebúdzania sa citov i vášní, sú obrazom dozrievania chlapca v muža, a neskôr modulácie niektorých jeho predstáv, názorov a postojov. Tento Výber obsahuje práve tie časti Zápisiek, kde sa píše o zápase troch „aktérov“ (o „trojueli“ pudov, rozumu a morálky) vo vnútri človeka v rôznych obdobiach jeho života, a tiež o tom, „či o naplnení snov mladosti“ možno hovoriť aj vtedy, ak realita sa sice od nich diametrálne líši, ale „plody“, ktoré prináša sú vlastne „napodiv“ rovnaké, iba azda trochu „zrelšie“, než tie, ktoré boli obsahom snov mladosti.

22. Po najťažšom úseku cesty... kráčal s nami nielen ALZHEIMER (A5, 84 strán)

Táto kniha je viac ako autobiografia – je to takmer dokumentárny záznam, opis „dlhého odchádzania“ blízkej, milovanej osoby, a jej postupného menenia sa v priebehu šiestich rokov – od prvých príznakov choroby do definitívneho *odchodu*... Keďže autorom je lekár a obeťou choroby jeho manželka, v knihe sa striedajú odborné pasáže s vyslovene intímnymi, poznatkami lekára (skúsenosti i úvahy) o podstate choroby a možnostiach (či skôr nemožnostiach) jej liečby s líčením problémov „opatrovateľa“ a neskúseného „muža v domácnosti“ a s emotívnym opisom menenia sa (psychického i fyzického) milovanej osoby, ktorá po päťdesiatich rokoch spoločného života definitívne *odchádza*. Opis priebehu choroby, najmä jej terminálnej fázy, je veľmi realistický, je to takmer „reportáž“. Ale tento opis nie je jedinou témou knihy. V pozadí je tu aj *iný* motív. Je ním hľadanie odpovede na takú častú otázku mnohých ľudí: „*PREČO?*“ Aby však bolo možné odpovedať na túto otázku, je treba si vyjasniť mnohé iné: napríklad, *čo to je náhoda*, a *kedy už nemožno hovoriť o náhode*. A *ak nejde o náhodu, čo je to potom?* Práve „náhoda a zámeru“ – a umeniu rozpoznávania jedného od druhého (treba zdôrazniť, že z pohľadu veriaceho človeka) je venovaná veľká časť knihy. Podľa skúseností autora totiž práve toto môže zásadne zmeniť postoje človeka: často potom dokáže napríklad vidieť aj v nepríjemných a ťažkých zážitkoch zmysel. Ak motivácia úmyslov a činov človeka je čistá a spravodlivá, potom – aj keď sa udalosti vyvíjajú tak, že sa mu zdánlivo nič nedarí – môže si byť istý, že napokon cieľ dosiahne; aj keď možno k nemu príde inou cestou, než tou, ktorú mal pôvodne naplánovanú.

23. Fakty a úvahy O AUTORITE a POSLUŠNOSTI (A5, 64 strán)

Treba o nich vedieť, pretože to ich absencia je hlavnou príčinou katastrofálnej morálnej krízy (a všetkého čo s ňou súvisí) súčasného sveta, najmä „civilizovaného a kultúrneho“ Západu.

24. Základné CNOSTI, VLASTNOSTI a POVINNOSTI kresťanov. (A5, 32 strán)

Kniha je určená (predovšetkým) kresťanom. Ak si kresťan, skús si odpovedať na tieto tri otázky: ○ Viem bezpečne, o čo by som sa mal v živote predovšetkým usilovať, a navždy si to uchovať? ○ Viem s určitosťou, akým by som mal byť v rôznych situáciách, ktoré život prináša? ○ Viem, čo by som nikdy nemal prestať konať, a to aj popri všetkých iných svojich prácach a povinnostiach?

● Ak toto nevieš, **čítaj**, aby si sa poučil – možno ti to pomôže nájsť ozajstný zmysel a neminúť hlavný cieľ života. ● Ak to vieš, a aj žiješ podľa toho, **čítaj**, aby si si to, čo je pre tvoj život najdôležitejšie, znova a znova pripomínal (lebo „opakovanie je matkou múdrosti“). ● No a ak to všetko vieš, ale nežiješ podľa toho, **čítaj**, aby si sa dozvedel, že tvoje ignorantsvo ti môže život nielen pokaziť (lebo ťa pripraví o to, čo je v ňom najdôležitejšie), ale ti ho môže aj úplne zničiť – pripraviť ťa oň.

25. PREMENY (METANOIOZY) – človek môže byť ČLOVEK (A5, 172 strán)

Kniha je o **ČLOVEKU** – o nás ľuďoch. O ktorých, o akých ľuďoch? Sme predsa ľudia rôzni. A práve o tej rôznosti sa tu píše: ako sa človek líši nielen od ostatnej živej prírody, ale aj od iných ľudí. Že tá naša rôznosť je síce prirodzená, no že môže byť aj zámerne ovplyvňovaná (v pozitívnom, ale často, žiaľ, i v negatívnom zmysle). To aký je človek, nemusí byť definitívne. Každý človek sa totiž môže zmeniť, pričom za svoju premenu (v pozitívnom i negatívnom smere) je zodpovedný vždy on sám (aj keď na jeho premene sa podieľa viacero vplyvov (síl vnútorných i vonkajších)). Veľa pozornosti venuje autor práve opisu tých síl (pozitívnych i negatívnych, interných i externých), a tiež tomu ako môžu ovplyvniť, no aj zásadne zmeniť život človeka. To sú tie **PREMENY**, o ktoré v knihe ide. Nie o premeny – metamorfózy tela (vzhľadu), ale o premeny vnútra človeka, jeho podstaty, mysle (*mysleľ* je grécky *nus*, premena mysle je *metanoia*;

z toho „metanoiózy“). Kniha je aj o SVETE, o jeho premenách (metamorfózach). Aj o tom, „čo od sveta môžeme čakať“ (dobré, zlé), a ako sa pred tým zlým chrániť.

26. HLBINY a VÝŠINY v ŽIVOTE ČLOVEKA. ZMYSEL a ZÁMER vo SVETE a v ŽIVOTE (i v UTRPENÍ) (A5, 160 strán)

„**Čriepky z psychiatrie a psychológie**“: t.j. *niečo o „slávnych“ viedenských psychiatroch, ich školách, teóriách a metódach – najmä o V. E. Franklovi a o jeho „logoterapii“*; „**Kamienky z mozaiky noológie**“: t.j. *o myslí (voŤ) a duchu (πνεύμα) človeka*; „**Vybrané kapitoly z autobiografie**“: t.j. *autentické príbehy zo života*. To sú názvy a stručný obsah troch častí knihy. Prvé dve časti knihy by sa dali označiť aj ako „teoretické základy“, zatiaľ čo tretia vychádza viac z praxe, zo skúseností. Ide v podstate o „osobné svedectvá“ (niektoré príbehy by bolo možné nazvať i „kazuistikami“). Ide vlastne o konkrétne dôkazy, že to, o čom sa písalo „teoreticky“, potvrdzuje aj „prax“. Potvrdzuje, že to funguje, a ukazuje, ako to funguje.

V knihe je venované pomerne veľa miesta aj takým otázkam ako: Čo je to náhoda, osud, a čo zmysel, zámer? Akú úlohu hrajú na „hojdačke života“ – pri „pádoch do hĺbín“ a pri „vzletoch do výšín“? A aký význam má hľadanie a poznanie zmyslu (resp. zámeru) rozličných životných situácií, a s tým súvisiaca voľba medzi rôznymi alternatívami nášho postoja (a konania)... aj v prípade, keď nás postihne utrpenie?

27. ÚŽASNÝ ŽIVOT prežitý sub specie aeternitatis, racionálne, bez ortodoxie a dogiem, s PRAVOU VIEROU autentického kresťana (A5, 140 strán)

Sme rôzni. Aké sú toho príčiny a následky? Je možné, a je vôbec treba s tým niečo robiť?

▪ **rôzne sú „naše svety“** – „báječné“ i „pod psa“. Svet vnímame rozdielne i vtedy, ak sme súčasťou toho istého spoločenstva ľudí. Svet „pod psa“ sa môže zmeniť v „báječný“ – ale iba zmenou nášho života.

▪ **rôzne sú naše životy** – dobré i zlé: život môže byť nenaplnený i nenávidený, ale aj milovaný, pociťovaný ako vzácny dar a príležitosť... Zlý život sa môže zmeniť v dobrý. Nie však bez vlastného pričinenia – iba radikálnou „zmenou mysle“, ktorej sa pre tú radikálnosť hovorí aj „obrátene“ alebo „znovuzrodenie“ (po grécky metanoia).

▪ **rôzna je i naša viera** – môže byť „ortodoxná“ i „ortopraktická“, emotívna i racionálna... Racionálna viera býva často arituaálna, nedogmatická. Hoci býva mnohými spochybňovaná, nie je horšia, naopak môže byť oveľa hodnotnejšia, ako tzv. „viera ortodoxná“. Dokazuje to o. i. príklad života a viery významnej osobnosti českého (i slovenského) národa – zakladateľa a prvého prezidenta nášho slobodného štátu T.G. Masaryka, ktorý sa ku svojej viere (ako on hovoril „presvedčeniu“) nielen verejne verbálne priznával, ale ju aj prakticky dokazoval celým svojím životom – žitým „sub specie aeternitatis“.

Knihy si môžete **objednať elektronickou poštou**:

e-mail: mb@knihy-benjan.sk

Podrobnejšie informácie o knihách, o ich cene, o zľavách a o spôsobe ich nákupu nájdete na webovej stránke: www.knihy-benjan.sk